BEROSUS

1545

Wdr 71.86
bar 63

Berosus the Chaldean

Beroſi ſacerdotis CHALDAICI, ANTIQVITATVM LIBRI QVINQVE,

Cum commentariis Ioannis Annii Viterbenſis ſacræ Theologiæ profeſſoris, nunc primùm in antiquitatum ſtudioſorum commoditatem, ſub forma Enchiridii excuſi & caſtigati.

Reliquorum antiquitatum Authorum catalogum, ſequens indicabit pagella.

ANTVERPIÆ.
In ædibus Ioannis Steelſii.
M. D. XLV.

QVÆ HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Fol.		
4	Beroſi de Antiquitatibus totius orbis,	Lib. V.
94	Manethonis ſupplementa ad Beroſum,	Lib. I.
109	Xenophontis Æquiuoca,	Lib. I.
124	Fabij Pictoris de aureo ſæculo, & origine vrbis Romæ,	Lib. II.
146	Myrſili de bello Pelaſgico,	Lib. I.
158	M. Catonis fragmenta de Originibus,	Lib. I.
191	Antonini Pij Cæſaris Auguſti Itinerarium,	Lib. I.
199	C. Sempronij de diuiſione Italiæ,	Lib. I.
214	Archilochi de Temporibus,	Lib. I.
218	Metaſthenis de iudicio temporum, & annalium Perſarum,	Lib. I.
223	Philonis hiſtorici Hebræi, Breuiarium de Temporibus,	Lib. II.
245	Ioannis Annij de Etruſca ſimul & Italica Chronographia,	Lib. I.
251	Cl. Marij Aretij viri Patricij Syracuſani, de ſitu inſulæ Siciliæ,	Lib. I.
282	Eiuſdem dialogus, in quo Hiſpania deſcribitur,	
290	Ioannis Annij de primis temporibus, & quatuor ac viginti regibus Hiſpaniæ, & eius antiquitate,	Lib. I.

Eorum quæ in HOC OPERE TRACTANTVR, INDEX.

A.

ABas Tuſcus, Folio 97.249
Abiut 242
Abrahæ ortus & repromiſſio, 292
Abrahæ mors, 52
Aboriginũ triplex genus, Folio. 177 Vnde ſint dicti, 43
Abotinus, 21
Academia prima, 119
Achæi, 148
Adam, 26.227
Aduenæ, 43
Adula, 31
Ægyptius rex, 94
Ægypti nomina, 94
Æmylia, 208
Æneas in Italiã venit, 106
Ætas, 112 131
Ætas aurea, 2.125.250
Ætates longæuorum, 52
Aius deus, 163
Alba & Aleba, 12.140.169
Albina, 18
Albula, 167
Alemannus, 49
Alemanni, & eorũ in prælio clamor, 82
Alexander ſextus, 100
Allobrox, 90
Alpes, & earum diuiſiões Folio 200
Alſea & Aliſeta, 75
Alſium, 182.194
Alteus, 81
Altadis philoſophia, 77
Anca, Inca, & Vnca quid denotent, 79
Anniȷ, 248
Anitinus, 21
Annus, 112, 249
Annus Ibericus & Chal 112 & 113
[illegible] 236
Antichriſtus, 239
Anthropophagi, 6
Anubis, 65
Apenini diuiſio, 202

Apis 127.166
Apis in Italiam venit 250
Apteras 127.167
Apua. 197
Ar particula 181
Arabiæ tres 31
Aramea 12.161
Aramei 291
Araxes flu. 11
Araxa priſca ſemiuipera, Folio 19
Araxa iunior 19
Arba 120
Arbores conſanguinitatū Folio 14
Arca Noæ quando facta. Folio 9
Arcenna 183
Archas 151
Archilochus 214
Aræ Mutianæ 184
Aretium 27.165
Aretia 27.64.165
Argiletus 133
Ariminum 174
Ariſtotelem carpit 5
Armatritis 62
Armonia 87
Arnus 76
Arno 181
Aruntes 60
Arun[illegible] 176
Aruntini 250
Aſcalon 118
Aſidonia 182
Aſſyrius 37
Aſſur 16
Aſterius 95
Aſtrolabium 114
Atalaa ſeu Atalanta. 83
Atalanta 97
Atalantides 85
Atlantes tres 83
Atlas Italus 82.296
Atlas 28
Atriani 164
Atrij 248
Atos 91
Atus 151
Atus caſtratur 92
Augures Etruſci 90
Aurea ſæcula 125.250
Auruni, Aurunti, & Arunci 56
Aurunus 186
Aus. 57
Auſones 57.147

B.

Babel. 29
Babylonia 35.250
Babyloniam Saturnꝰ ædificauit 29
Eſt tetrapolis 31
Bactri. 128
Baleus 60.69
Bantes 249
Baracel id eſt [illegible]
Bardi. 57
Bardus 64
Baris 9
Bætus 62.293

Bætica. 62. 293
In Bætica eſſe Eliſios campos 62
Belochus 221
Beligici ſeu Belgici 86
Bencozban 239
Bergomenſes 174
Beroſus & eius opus 1
Beroſi laus. Ibidem
Bianor & Bianorum 208
Blaſcon 83. 84
Blere 185
Boarium forum 137
Bononia 173. 249
Brigus 55. 292
Britones 36

C.

CA, ſyllaba 147
Caballarij 213
Cacus 74. 299
Cadmi 95. 118. 123
Cadoſſenæ 67
Caiæ Etruſcæ 211
Calixtus tertius 100
Calumbum 154
Cam 26
Cambo 86
Cameſes 26. 166. 177. 212
Camerini 212
Camerena 43
Camillus 185
Canones veritatis indagandæ 149
Capena 184
Capilli lanæ 140
Capilia 193
Capitolium 129
Capitolij nomina 131
Capua 101
Car 165
Carriara 165. 195
Caryn. 163
Carmentalis porta 131
Caſperula 50. 205
Caſtrum nouum 199
Cato cur ſcripſerit 158
Catonis de Græcis literis vaticinium 5. 158
Cecinna 190
Cæculus 100
Cellæ 193
Cælus pater 109
Cælum & eius filij 26. 27
Cælius 198
Cælicolæ 50
Celtus. 70
Cenomani. 63
Cercinum 178
Cære 195
Ceres & eius aduentus in Italiam 30
Ceruiſia ſeu Ceruoſa. 70
Chaldęorum veritas 4
Chaos 13. 225
Chronici recipiēdi et reiiciendi. 219
Chyriatharba. 120
CHRISTI genealogia. Folio 223. 242
Chryſeus 64
Cybeles quæ ſit 92
Cybeles plures 92
Cydnus 63

Cymba, 79
Cyminium, 197
Cyminium lacum quomodo effoderit Hercules, Folio 73
Cyminius lacus, 104
Circus maximus, 144
Ciuita caſtellana, 131
Cluſium, 186. 198
Colles Romæ, 143
Coloniæ primæ in Italia, Folio 28
Columba, 118
Columbæ gladius 48
Columna Iſidis, 48
Columna Oſiridis, 53
Comenſes, 174
Comerus, 30
Comitium, 138
Concordiæ ædes, 144
Condi, 188
Conflagrationum cauſſæ, Folio 59
Conſtellationum genera, Folio 88
Conſutius, 13
Conteſtani, 96
Conuenæ, 43
Coryban, 90
Coritus, 49. 84. 127
Cornuetum, 178. 195
Corſica, 108. 291
Cranus & Crana, Folio 44. 54. 139
Craniza, 54
Crepida, 68
Croton, 187
Cumæ, 210
Cunichium, 47
Curichianum, 50
Curetes, 21
Curis, 205

D.

Dagon, 48
Dalmatia, 32
Dardanus, 91
Dardanus priſcus, 86
Eius contentio. 89.297
Dauid filij, 230
Deabus, 21 64
Delphinorum geſta, 151
Dei antiquorum, 13
Deos parietibus non contineri, 70
Deſolationis anni, 235
Deucalion, 89. 151. 290
Dextrum & læuum, 128
Diluuia quinque 1.8.115.160
Dynaſtiæ Ægyptiorum, 105
Dionyſius, 46
Dionyſium Halicarnaſſeum taxat, 58
Dirce, 118
Dyrim, 162
Dis Gallorum deus, 42
Dryudæ, 55
Draco, 73

E.

Eanus, 127
Ebal, 169
Eban, 169
Elbius, 189. 248

Electrum

Electrum, 21
Elyh, 224. 241
Eniani, 148
Ennon, 121
Enoch propheta, 6. 8
Enos vrbs 7
Entellia vrbs 194
Erycis portus, 193
Epyrus 32
Erichthonius 96. 298
Erichtheus, 96
Eridanus fluuius 20
Eridanus dux 63
Erythrus 299
Etruria, 78
Etrurię nomina, 78
Euander 299
Euangeliſtarum concordia, 241
Euocatio deorum, 213
Euſebij error, 216. 221
Ex præpoſitio, 225

F

FArris & vini vſus, 126
Faſces, 13
Faula puella, 74
Faunus 99. 103
Felſina, 209
Felſinus, 249
Fidius, 50. 205
Flaminia 209
Florentia, 165
Florentini 165
Forum Romanum, 137
Forum cellę 195
Forum nouem pagorum, Fol. 196
Forum Caſſij 197
Francus, 106
Fuſta nauis 79

G

GAdes 78
Galathes 74
Galathas, 101
Galathæ Aſiani, 75
Galeritus 138. 141. 198
Galli nouerunt literas antequam Græci, 37
Galli Vmbri 115
Galli veteres in Italiam traiiciunt, 173
Gallorum origo 53
Noia appellatiua 78
Galli cybelis 92
Gambriuius 65
Ganges 30
Gargoris 300
Genealogiæ interminatæ, Fol. 242
Genius 163. 180
Genua 180. 194
Geriones, 65. 294
Gera 21
Germallia 137
Germanorum præſtantia, Fol. 15
Origo, 53. Mores 57
Nomina 78
Gerunda 64
Gymnaſia Gallorum 53

Glaucus 104
Gordianus mons 11
Gorgonides 67
Gothi 291
Græcoſtaſis 144
Græcia mẽdax in hiſt. & in Philoſophia 4.159
Græcorũ inter ſe diſſenſio Folio 5
Græci notantur 167
Gulni Ial 61
Gumbriuius 65

H.

HArba 122
Hebron 14.120
Helerna 139
Hercol 21.181
Hercolani 78
Herculis nomina 181
Herculis facinora 294
Hercules Libyus 21.183
Hercules Italus 149
Hercules Alceus pyrata, & Græcus 72.299
Hercules Ægyptius 74
Hercules in Gallia Alexiam condidit 75
Hercules vbi perfunctus ſit laboribus 77
Eius ſepulchrum 78
Herculis anni et mors. 102
Herodis regnum 239
Herminones 57
Heſperiæ 80
Heſperus 132.249
Hiarbas 56
Hiſpalus 294
Hiſpanus 295
Hiſpani priuſquam Græci nouerunt literas 113
Hiſpanorum origo & literatura 290.291
Hiſpellum 199
Hiſtria & Hiſter 171
Homeri octo 114.217
Homeri patria & ſepulchrum 216
Homerus expoliuit literas 218
Horchia 64

I.

IAcob & Elyh 241
Iael 7
Ial 61
Ianiculus collis 143
Ianineus portus 118
Ianua 127
Ianus qui & Noa 25.127 161.220.
Iani tempora 126
Iani plures 132
Ianus à Romulo ſtãs 138
Iani proles 154
Ianus primus deorum dictus Oenotrius 25.166
Iani patria & quos phyſicam docuit 189
Ianus iunior, Mars, & Latinus 99
Ianus cur ſit Oenotrius 25
Iani ætas 52
Iapetus 28.30
Iaſius 297

Iaſij plures 86.87
Iberus fluuius 47
Iberi 47.291
Idololatria prima 42
Iebus 121
Iellus 248
Ignis è radiis ſolis exceptus 27
Ile 225
Ilex 14
Ilus 101.299
Imeneus 45
Indigenæ 43.154
Inuus 26.45
Io 48.74.87
Ioakin 224.240
Ioachim.Elyh 233
Ioas trinomius 233
Ioppe 14.118
Ioſephum taxat 239
Ioſeph quid ad genealogiam Chriſti faciat 242
Iſaac ortus 292
Iſis 48.58
Iſter 31.171
Italantides 85
Italiæ nomina 81
Italiæ antiquitas 160
Italię diuiſio 200
Italus 127
Italiæ primæ colonię 28
Iubal, Iubalda, Iubelda. Folio 35.51.292
Iuliani in euangeliſtas obiecta & reſponſiones ad ea 123
Iuppiter iuſtus 172

L.

LAcus Curtius 134
Laertium taxat 36
Laomedõtis cędes 73
Lapides compluti 203
Larius 207 Larthes 61
Larthenianum 183
Latinus 107.249
Latij fines 210
Latium 81
Legalia pręcipiẽtes 243
Lemannus 99
Leo Ligurũ inſigne 181
Leſtrigon. 151.250
Lex quando data 228
Libyſſus campus 133
Liburnus 79
Licurgi cædes 64
Liguriæ termini & partes 180
Ligurnus portus 193.203
Ligur 62.203
Linguarum & gentium diſtinctio 15
Lyris fluuius 210
Literę fuerũt apud Hiſpanos & Gallos antequã apud Græcos 42.113
Literæ Etruſcæ 155
Literarum antiquitas 6
Literæ in Gallia 42
Liuius taxatur 139
Liuij liuor in Tuſcos folio 139.198
Lomninia 65
Lombardi 207
Longbardi 207

Longo, 62
Loocibuti, 195
Lucanus poëta declaratur in quodã loco 116
Lucas, 223
Luca, 196
Lucenſes ad Parrhiſios Folio 66
Lucumones, 61
Lugdus & Lugdunũ, 82
Ludouici, 82
Luna, 165
Luſus, 90.297
Luſitania, 90.297

M.

Machabæus, 237
Macedonia, 32
Macedo ſeu Macedõ 65
Magdel, 47
Magog, 17.47
Magus & Magum, 47
Malot, 58.62
Mamitus, 81
Manethon & eius ſcripta folio 94
Mannus, 19.49
Manto, 168
Mantua, 173
Maont & Mont, 56
Maria mater domini 240
Maro rex, 64
Mars q Ianus Iunior 99
Marſi, 62
Maſeas, 215
Maſſus, 249
Matthęus apoſtolus 223
Maurus, 28
Mecœnatis pater, 190
Mecœnas mollis, 190
Mediolanum, 173.209
Mellicola, 300
Menippus, 190
Menodorus, 190
Mercurius trimegiſtus 33
Meſia ſylua, 183
Meſiæ, 32
Meſopotamia, 29
Metaſthenis liber, 218
Metamorphoſis Ouidiana vnde ſit ſumpta, 3
Mezentius, 105.106
Min, 26
Minerua, 29
Mineruę multę, 46
Minio, 197
Minoes, 97
Myriadam, 23
Mon & Mont, 56
Mons phliſco, 185
Montaurus, 56
Morges, 84.127
Morgetes, 85.248
Moria, 221
Monachus, 181
Moſes magus, 91
Mundi origo, 160
Muſarna, 76

N.

Nannetes, 102
Narbo, 80
Narnia, 199

Nathan, 230
Natire & Naticare, 163
Nicea, 108.194
Nicius, 108
Nicolaum de Lyra taxat folio 15.121.224
Ninus qui bella induxit primus, 41
Nominũ imponendorũ rebus perpetuis cauſæ pręcipuę tres, 33.109
Nomen arcanũ Romę & eius plura noïa, 86
Noa 23.119
Noa gigas, 9
Noa aſtrologus, 9
Noæ nomina, 13
Noæ vxor, 15
Noa in Italiam quo tempore venerit, 43
Noega & Noela, 43
Nouaria, 174
Nuetum, 178

O.

OChus, 250
Ocnus, 103
Ocra mons, 201
Ocrea & Ocriculũ 199
Oenotria ab Iano Oenotrio dicta, 80.81.147
Oenotrius Ianus 80.146
Ogyges Noa, 220
Ogyges priſcus, 14
Olanus, 249
Olympias, 247
Olympus, 114
Olympi plures, 69
Origo mundi, 160
Origo hominum, 161
Origo Germanorũ Gallorũ & Hiſpanorũ 51
Orithyia, 96
Orobij, 174
Oropitum, 148
Oſcus, 100.178
Oſyris & pater eius atq; cognomina, 20
Oſyris Italiam liberauit à gigantibus, 66
Oſyridis expeditio & epitheta, 63
Ouidium taxat, 140

P.

PAdus, 63.174.207
Palatua, 30
Palatuus, 56.298
Palentia, 298
Palenſana, 60.59
Palladium, 49
Pan, 39
Pannoniæ, 32
Para, 122
Paratuſſa, 145
Parazolum, 208
Parhiſij, 96
Paris ad Protea, 96.116
Parma, 208
Paulum apoſtolũ carpentes taxat, 244
Pelaſgi quãdo Turrenos ceperint, 151

Pelij

Pelĳ 148
Perſę 60
Peruſia 58
Phaeton 20. 59. 60. 171 180.
Phaetontis coloniæ 59
Phalaris 183
Phaliſcanum 183
Phaliſci 193
Pherentinates 178
Pharitiana 194
Pheſcen & Pheſcennium. Fol. 183
Pheregenæ 163. 193
Pheſulani 165
Phylarcha 122
Philoſophia à Barbarisnō à Græcis orta 36
Phyſicam docuit Ianus Fol. 189
Phlegræus campus 66
Phœnicia 14
Phœnix primus 97
Phorcus 67. 151
Phoronei 111
Phul 221
Picus 90. 102
Pilia 147
Pipini 107
Pyrgus 195
Pyrenei 69
Pyrpiniana regio 70
Piſeus 108 Piſi 147
Piſtius 50
Piſtorium 187
Pythagoras nō docuit primus Tuſcos 204
Pœninus 201
Politorum 197
Populonia 209
Porcus 67. 194
Porthmeus 67. 152
Prometheus 116
Promiſſionis terra 31
Proteus, 2. 117
Proto 193
Prutus. 19

Q

Quirites 49

R

Anſes 100
Razena. Razenua Fol. 154
Razeni. Razenui 45. 139.
Regina 93
Regulus & Rex 136
Regum & regnorū in Italia durationes 248
Regulæ approbandorum hiſtoriographorū 219
Reſurrectionem mortuorum negantes 242
Rheæ nuptiæ 43
Rhemi in Gallia 105
Ryphei 31
Roma 249
Romæ incrementa 131
Romæ origo 179
Nomen arcanum 86 214.
Roma inſtituta 83
Roma inſtaurata 83
Roma cū Moyſe orta. 84

Ro-

Romus & Roma 99. 298
Romaneſſus 85. 86. 90
Romaniola 209
Roſetum 196
Ruinę Troię 146
Ruſellæ 165

S

S Litera in c verſa 76
Sabatius 45. 50
Sabatina tribus 145
Sabelli & Sabini 205
Sabus 50. 51. 205
Sacerdotes 231. 243
Saga 12. 24. 161. 205
Sagalbina 12. 169
Saguntus 36
Sais 20
Saleumbrona 153. 198
Sale 23. 149
Salem 121
Salona 32
Samnites 205
Samothes & Samothei 36
Samus Melchiſedech 53
Sandaliothis 67
Sangni, Sãctus, Sãgtus, Sagnini 12. 50. 178. 205
Sara 122
Sardanapalus 67
Sardiniani 182
Sarronidæ 53
Sarmatę 31
Saturnus 45. 119
Saturnus auarus 45
Saturnus qui ad Ianum venit 127 Inferos petit 128. Eius ætas 127
Saturnus homo 33
Saturnus Ægyptius 40
Saturnus Caſpius 45
Eius inuenta 50
Saturni Sabatij mors 52
Saturni quatuor 42
Saturni tres in Italia 100
Saturnia 50. 128
Scyllę 104
Scribæ 243
Scythia & Scytharum antiquitas 12
Sem Melchiſedech 15
Semiramis 2. 48. 118 128.
Semipater 205
Sempronij opus 199
Sena 186
Senaculum 144
Senes 237
Sennaar 29
Sentinates 186
Sepulchrum Herculis 78
Sferus 89 Sic 297
Siceleus 296
Sicanus 250. Sicorus 296
Siculus 82. 297
[illegible]oluere Romam 82
Siculorum duplex genus in Italia 84
Siculi in Aborigines mouent 89
Sidones 195

Signa

Signa inuenta, 100
Syluius 106
Sion, 121
Sypus 21
Syriæ diuiſio 118
Soca et Socor 79
Spareti 89
Spyra, 173
Spoletum 199
Stic particula 83
Suburra 143
Suæui & eorum priſca religio 70
Suia, 163
Suſa 79
Sutrium 184

T

TAges 58. 61
Tagus flu. 61. 293
Talmud inuentor, 9. 243
Tarchon, 96. 102
Taracona 291
Tarceſſij, 21. 68
Tarpeia arx 129
Tauriſci, 172
Tauriſium, 202
Teglat, 221
Telchines 37
Terræ diuiſio quomodo ſit facta, 28
Teſta, 96. 298
Teutanes 80
Teutones 80
Thermæ Stygianæ 195
Tybris 163. 168
Tyberis 103
Tyberinus 103. 168
Tibulli locus, 210
Tigullia 194
Tyle, 92
Tylauentum, 202
Typhon 71
Titanes 19. 71. 119
Titanis 19
Titea vxor Noæ 15. 92
Togorma 61
Torebus 157
Toruus 97
Toſpiades 21. 22
Triton 96
Trometes, 144
Troiæ ruinæ, 146
Troitum 184
Tros, 98. 298
Tubal, 7. 42
Tubalcain, 7. 290
Tubę inuentor, 108
Tulſa 196
Tuyſcon 19. 31. 49
Tuſciæ fines, 91
Tuſci vnde dicti, 96
Tuſcus vicus et Tuſci turba impia vici, 133. 138. 142
Tuſcum 76
Tuſcus amnis 168
Turrhenus 103
Turrenia et Tyrrhenia eadem & Etruria, 148
Turrhenorum ſeu Tyrrhenorum laus 108. 154
Turrenorum dij, 155

Tur-

Turſena turrita tetrapolis Fol. 156. 196

V

VAdimon, 117. 122
Valentia 99. 298
Valachiæ, 32
Vandali, 78
Varentanum 197
Vaticanus & Vatire, 163
Veibenus, 249
Veij, 148
Veientes, 131
Veientum, 197
Veiuza & Veiuzi, 92
Velabrum, 142
Vellia, 137
Veneti 63. 171
Venus, 118
Vercellæ, 174
Verona, 208
Vertumnus, 117
Vetuletum, 122
Veſta vxor Noæ, 15. 26. 49. 92.
Vibennus 98
Vicus Tuſcus 138
Vini vſus 126
Virgilij locus declaratus Fol. 129.
Vitæ longitudo quibus et quare data ſit, 9
Vlai, 170
Vmbria, 153
Vmbri priſci 175
Vmbro 197
Vnca, anca, inca 79
Vnigenitus quis ſit 230
Volaterrę & Volaterrani Fol. 164.
Volcen 164. 196
Volcentini 178
Volſci, 101. 210
Volſina 165. 198
Volturna, Volturrena, Volturnum 122
Volturnus 205
Vrcoa, 29
Vrſini & Vrſentini, 178 188.
Vulcanus 249
Vuſetini 188

X

XAnto 20
Xenophon & eius opus, 109
Xerxes 60

Z

ZAnedrim 235
Zor, 39
Zoroaſt, 26
Zoroaſtes, 54

FINIS.

rende omnis antiquitas quæ nō modo ex uetuſtis autoribꝫ, uerū etiā
rum il. aliis priſcis, e titulis ſacrisq; colligitur.

TYPOGRAPHVS
LECTORI.

SI Antiquitatibus delectaris candide Lector, legito Beroſum & alios Beroſo hoc in libello adiunctos, qui mira breuitate, varia multis adhuc incognita & obſcura, lectu tamen digniſſima, narrarunt: quæ Annius ſacræ theologiæ profeſſor Commentariis ſuis, non indoctis, declarauit.

Vale.

Ioan. Annij Vi-TERBENSIS SACRÆ theologiæ profeſſoris, In quinq; libros Beroſi

PRÆFATIO.

BEROSVS fuit patria Babylonicus, & dignitate Chaldæus, vt Ioſephus contra Appionem grammaticum, & in primo de Antiquitate Iudaica ſignificat. Fuit ergo ſacerdos, quia eundem gradum in ſua republica tenent Chaldæi, quem ſacerdotes in Ægypto, vt aſſerit in .iij. lib. Diodorus Siculus. Quare fuit notarius & ſcriba publicus, quia penes ſacerdotes ſolos erat publica fides annalium, temporum geſta & regum, vt author eſt Metaſthenes in libro de iudiciis temporũ. Quamobrem omnẽ Chaldaicam defloruit hiſtoriam, & tanquam publicæ fidei notarius tranſumpſit omnia tempora & antiquitates in quibus diluuij, quod anteceſſit Ninum, meminit, nominans etiam Noam & filios eius, vt in eiſdem libris aſſerit Ioſephus. Et propterea tanquam fideliſſimo & publico antiquitatum tranſſumptori fides publica datur, & ipſum ſolum ſequuti ſunt Perſæ in Monarchiæ Aſſyriorum temporibus, vt idem Metaſthenes author eſt, & nos in commentariis ſuper eundem Metaſthenem expoſuimus. Floruit autem Beroſus ante Monarchiam magni Alexandri, quia idem Metaſthenes ſacerdos Perſa florens in principio Monarchiæ Alexandri ipſum ſequutus eſt in tẽporibus Monarchię Aſſyriorũ. Calluit item Beroſus Græcam linguam, & docuit Athenis diſciplinas Chaldæas, præcipuè Aſtronomiam, in qua cęteros anteibant Chaldęi, adeo vt teſte Plinio in naturali hiſtoria, Athenienſes illi ſtatuam inaurata lingua, in publico Gymnaſio po-

Beroſus

Beroſi laus.

nerent,ob diuinas eius prædictiones. Cauſſa ſcribendi & tranſumēdi has chaldaicas traditiones fuit, quia Græci ſolum vſq; ad Phoroneum Priſcum regē Græciæ attigerāt, & quidem commixtis multis antiquitatum erroribus. Et inuentis literis apud Babyloniam ante hunc Phoroneum annis ſeptingentis & amplius, teſte Plinio in.7.naturalis hiſtoriæ cap.vlt.cogebātur Athenienſes credere, vti ibi credit Plinius,vſum literarum fuiſſe æternum, & literas Aſſyrias ſemper fuiſſe. Quamobrem ab eodem Beroſo edocti ſunt in hac tranſſumptione breuiſſima,quid de temporibus & antiquitatibus haberēt Chaldęi, penes quos ſemper fuiſſet vſus literarum. Diuidit autem hunc librum Beroſus in quinque libros. In primo tradit, quid Chaldæi ſcribant,de temporibus ante primum diluuium.In ſecundo de Genealogiis primorum deorū, id eſt, ducū poſt diluuiū. In tertio docet antiqtatē Iani patris,quē & Noam nominat. In quarto, de antiquitatibus regnorum totius orbis in communi tradit. In quinto,ſingula explicat. Titulus huic libro eſt,Defloratio Beroſi Chaldaica.Modus eſt orientaliū,vt breuem & publica fide tranſſumptam narrationē, vocent deflorationem.Vnde et Ioſephus in primo de antiquitate Iudaica ſcribēs:Beroſus,inquit,Chaldæus, omnē Chaldaicam deflorauit hiſtoriā,in qua vt cōtra Appionē aſſerit,nominat diluuium, Arcam, Noam,et filios eius.

PROOEMIVM.

Diluuia.5. BEroſus in primo libro tradit,quid anteceſſerit primum diluuiū. Nam quinq; fuerūt diluuia,vt author eſt Xenophon in libro de æquiuocis. Et vnumquodq; à particulari ſuo loco nomen habet, excepto primo notato ſub Ogyge Phœnice,quod antonomaſice inundatio terrarū dicitur,quia omnes terras diluit Secundū fuit Niliacum ſub Prometheo Ægyptio Hercule,vt Diodorus in primo loco indicat. Tertiū fuit Atticum ſub Ogyge Attico,quod ab Athenis in Aſię littora inundauit,vt Samothraces tradunt, & Diodorus in.6.lib.ſcribit referens & illud Samothracum in-

fame

ſame mendacium de nuptiis Cadmi,poſt quas volue- runt fingere fuiſſe conditam Dardaniam. Quartũ fuit Theſſalicum, ſolum circa Parnaſum vna hyeme ſub Deucalione, vt Ariſtoteles in.1.Metheorũ ſcribit, & Xenophon in libro de æquiuocis confirmat. Et tamẽ Grçcia mendax audet eam in hiſtoria quaſi inundatio nem terrarũ fingere. Quintum fuit Pharaonicum,vbi nunc Alexandria Ægypti ſub vate Proteo, vt Luca- nus in vltimo libro inſinuat,& Xenophon tradit, & nos in commentariis eius ad longum explanauimus. Et vt idem Xenophon ait, & Solinus in collectaneis dicit,à primo diluuio nouimeſtri notato ſub Ogyge Phœnice,vſq; ad Deucalionẽ,fuerũt anni ſeptingenti, id eſt,ducenti quadraginta nouem ante Ninum, licet Cato in ſecundo fragmento originum dicat, ante Ni- num præceſſiſſe inundationem terrarũ annis ferme du centis quinquaginta. Et totidẽ Fabius pictor dicit de origine vrbis Romç.Sed vnũ annum addunt veriuſq; Solinus,Xenophon,& Archilochus tradunt, quia vt idem Xenophon & Archilochus tradunt,Deucalion ortus fuit ſecundo anno Sphæri regis Aſſyriorũ,à quo retro ſupputando in Euſebio & Beroſo vſq; ad prin- cipium Nini, ſunt anni vnus & quinquaginta ſupra quadringentos. Quare reſiduum ſeptingentorũ,erunt anni.9.&.40.ſupra ducentos, quibus Ninum anteceſ- ſit inundatio terrarũ. Ex his probatur irreuincibiliter à tempore demonſtrato à Solino et propriis Epithetis Iani,eundem fuiſſe Ogygem,Ianum & Noam. Nam qui prçfuit primo diluuio ante Deucalionẽ annis.700 & pater antiquiſſimus deorum & hominũ poſt dilu- uium,fuit nomine proprio dictus Noa. Porrò ante Deucalionem annis.700.prçfuit diluuio Ogyges cog nomine, quia ſub eo notatũ fuit primum & nouime- ſtre diluuium,& ad idem Iano epitheta propria Noæ à Latinis tribuuntur, vt à Iuuenale & Propertio tri- buitur ipſi regnũ aurea ætate quç præceſſit Ninum,et ꝙ ſit antiquiſſimus pater diuum,vt in præcedentibus pluries produximus.Quare iidem & eodem tempore

ſunt Noa, Ogyges, & Ianus. Sed Noa fuit proprium, Ogyges vero Ianus & Proteus. i. Vertumnus ſunt ſolum prænomina eius. Ponam tamen hoc loco ſingulorum dicta de temporibus ante Ninũ. Fabius Pictor de origine vrbis Romæ. Aurea inquit ætas cœpit ſub Ogyge ante Ninum annis circiter ducentis. 50. & eam primus omniũ Ninus vitiauit. Cato in ſecundo fragmento de originibus: Italiæ inquit origo ſplendidiſſima fuit, tum tempore, tum origine gentis. Et narrata diſſenſione inter Chaldæos & Scythas de origine orbis, hęc ſubinfert. Inter vtroſq; conuenit ante Ninum circiter annis. 50. & ducentis, quibus durauit aureũ ſęculum, terras fuiſſe inundatas, hoĩes porrò in Scythia ſaluatos, & ex his veniſſe Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorũ. Hi quidem ex Latinis authoribus, porrò ex Græcis Xenophon in libro de æquiuocis: Iberis inquit annus vt plurimũ quatrimeſtris eſt, Chaldæis vero econtra ſemper ſolaris, niſi in antiquitate diſciplinarũ qua ſemper vtũtur menſtruo. In cæteris eo pacto annos intelligunt, quo Semiramis in colũna ita excidit. Mihi pater Iuppiter Belus, auus Saturnus Babylonicus, proauus Cur Saturnus Æthiops, Abauus Saturnus Ægyptius, Atauus Cęlus, Phœnix, Ogyges. Ab Ogyge ad meũ auum, ſol orbem ſuũ circumluſtrauit ſemel, ac tricies & centies. Ab auo ad patrem, ſexies & quinquagies. A patre ad me, bis atq; ſexagies. Columnam, templum, ſtatuas, Ioui Belo ſocero, & eius matri Rheæ in hoc Olympo, Semiramis dicaui. Ex hac inſcriptione prædicti anni ducenti. 49. colliguntur. Totidem aſſignat Archilochus in Epitheto temporũ ſuper quem cõmentaria confecimus. Sed non modo ducentos quadragintanouem annos ante Ninum aſſequuti ſunt poſteriores Græci, verumetiã 700. & amplius. Quod & Plinius in. 7. naturalis hiſtoriæ cap. vlt. indicat. Hanc enim propoſitionẽ aſſumit. Aſſyrias literas ſemper fuiſſe arbitror. Hanc autẽ probat, quia literæ Ægyptiæ quę antiquiſſimę habentur, longe poſt Aſſyrias fuerũt, nec Aſſyriarũ inuenitur princi-

[Margin notes: Proteus. | Ætas aurea. | Columna mira. Semiramidis.]

principium & author ſicut Ægyptiarum. Hoc probat à Phoroneo antiquiſſimo rege Græciæ, qui teſte Xenophonte in libro de æquiuocis regnauit primo anno Nini, longe ante Phoroneum iuniorem filium Inachi ſecundũ Argiuorum regem. Ponenda ſunt verba Plinij in ſupradicto libro. Antichydes, inquit, repertas fuiſſe in Ægypto literas à Meonone quodã noie tradit, idq́ monumẽtis probat, annis. 15. ante Phoroneum antiquiſſimum regem Græciæ. E diuerſo Epigenes apud Babyloniã, ſeptingentorũ viginti annorũ ſyderũ obſeruationes, coctilibus laterculis inſcriptas docet, grauis author in primis. Qui minimũ, Beroſus & Critodemus. 480. annorum. Ex quo patet, æternum fuiſſe vſum literarũ. Hæc Plin. Sed nota ꝙ non valet hæc conſequentia Plinij. Nõ inuenitur author et principiũ literarum Phœnicarum, ſiue Aſſyriarũ, ergo ſunt æternæ, quia oppoſitũ conſequentis ſtat cum antecedente. Similiter aſſumptũ eſt falſum, ꝙ nõ inueniatur principium, quia teſte Diodoro Siculo in. 3. lib. licet Chaldæi opinentur mundũ fuiſſe æternũ, tamẽ principium Aſtronomiæ & literarũ ſe nactos fuiſſe aſſerunt ante aſcenſionem ſiue monarchiam et eleuationem Alexandri, annis. 43. millibus. Teſte autẽ Xenophonte in lib. de æquiuocis, annus in antiquitate literarũ, à Chaldæis menſtruus accipitur per lineam medij motus lunaris, quo pacto ad quadraginta tria millia anni menſtrui, reddunt circiter tria millia ſexcentos. 34 annos ſolares Quòd ſi vt ſuper Philonem expoſuimus, & in chronographia noſtra ex publica fide annalium probauimus, monarchia Perſarũ durauit à primo Arbace ad Alexandrum annis. 495. Monarchia vero Aſſyriorum durauit à Nino ad dictum Arbacem, annis. 1234. à Nino verò ad inundationem terrarũ antecedentem, oẽs ſupputant annos. 249. Et ab inundatione ad Adam primum conditum hominẽ. M.dc.lvi. vt Moyſes ſupputat Gen. 5. cap. conſequẽs neceſſario eſt, vt Chaldæorum & Phœnicum literæ ſub conditione Adæ cœperint, quia ab Monarchia Alexandri vſq; ad Adam colliguntur

Contra Plin.

a dilu ad Ad M·DL

liguntur.43.millia anni mēſtrui,ſiue tria millia ſexcenti 34.ſolares,vt patet colligenti annos publicorum analium monarchiæ Perſicæ & Aſſyriæ,atq; diluuij & precedētis temporis,ſicut mox ſuperius cōputauimus Quare per literas gentilium tempora certiſſima aſſequuti ſumus,ab Alexandro vſq; ad Adam. Quod etiā diuum Hieronymum nō latuit in cōmentario ſuper illud Apoſtoli ad Hebræos: Fide credimus aptata fuiſſe ſæcula,vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent. Chaldęorum inquit veterū traditio eſt, huius viſibilis & formati mundi,fuiſſe inuiſibilem & informem præiacentem naturā ſempiternā à nullo productam, quā poſteriores Græci hylen,chaosq; vocauerunt, Moyſes verò abyſſum. Hanc materiā ad viſibilitatem et formā fuiſſe à meliore natura deductā confitentur,atq; vti Moyſes primo ſceptro ſtellis ornari cœlos,ex tempore non ab æterno produnt,inde terrā plantis, & animātibus, poſtea piſcibus aquas,volucrib9 aërem, poſtremo hominem dominū mundi factum. Quæ oīa Naſo in opere magno à Chaldæis accepta, ad vnguem proſequutus eſt. Quinetiā annos & viros ante regnū Macedonum ſub Alexandro produnt,à quibus orti ſunt,annis circiter quatuor & triginta ſupra ſexcētos & tria millia. Quos ſi retro ab Alexandro ſupputes,peruenies ad Adam primū. Quod profecto Moyſes in omni eorū diſciplina atq; hiſtoria eruditus cōſcripſit, & quod erroris erat, in ipſo initio eliſit dicens: In principio creauit deus cœlum & terrā,quæ erat inuiſibilis & incompoſita, qa tenebræ erāt ſuper faciē abyſſi. Hæc Hiero. Itaq; Chaldæi,tempora longe ante Ninum & diluuium fuiſſe ſcribunt, vti & Moyſes, atq; Critodemus, Epigenes,ac Plinius. Sed Beroſus ne crederetur nimis velle limites apud indociles græcos excedere,indefinito temporis initio vſus eſt dicēs: Ante aquarum famoſam cladem, multa perierunt ſęcula. Quæ vt clariora fiant,commentaria ſequentia ſuper quinque Beroſi libros iam ędidimus.

[Margin: ...etamor ...oſis Oui.]

Beroſi liber primus, DE TEMPORIBVS ante primum diluuium

Cum commentariis Annij.

IN hoc primo libro Beroſus agit de his quæ præceſſerunt inundationem terrarum. Et facit duo. Primò præmittit exordium. Secundò narrat inundationem priſcam. Primum ſic abſoluit.

ANte aquarum cladem famoſam qua vniuerſus periit orbis, multa præterierunt ſæcula, quæ à noſtris Chaldæis fideliter fuerunt ſeruata.

Facit Beroſus auditores attentos, dociles, & beneuolos. Attentos quidem, dum rem magnam proponit dicens: Ante aquarū famoſam cladem qua vniuerſus periit orbis. In aliis enim inundationibꝰ videlicet Niliaca, Attica, Theſſalica, et Pharonica ſola terra illa periit vbi inundatio obtigit. Vnde Euſebius et alij chronographi & hiſtorici, notant eo tempore quo pars illa periit, alias orbis partes habuiſſe incolumes ſuos reges & terras. Hæc vero prima omnes terras ſubruit. Et ideo abſolute terrarū inundatio à Barbaris & Græcis & Latinis dicitur. Vnde & Moyſes hoc notauit quum dixit: Deleta fuit diluuio oīs caro ſub cœlo. Famoſam verò cladem dicit, quia ab infami vita gigantum prouocata fuit cœleſtium ira, & à coniunctione magna aſtrorum, et magna fama celebrata à Chaldæis et Phœnicibus et aliis. Reddit item auditores dociles, dum notat ſe dicturum de priſca inundatione, & pluribus ſæculis & ætatibus quæ illam anteceſſerunt. Poſtremo reddit beneuolos, dum illis nō græcanicas nugas & fabulas quibus animos hominū errare compellunt, ſed tradere veritatē, quā ſacerdotes Babyloniorū Diluui magnu

publica et fideli atq; probata fide in Archiuis ſimul et publicis bibliothecis conſeruauerunt, pollicetur, quã etiã Moyſes ipſe ſecutus eſt, vt Hiero. in cõmentario dicit ſuper illud Apoſtoli ad Hebręos: Fide credimus aptata formataq; fuiſſe ſæcula. Q. autẽ ea differentia fuerit inter priſcos Græcos & Chaldæos, ꝙ Græci fabulas nugasq; & errores ſeminauerunt, Chaldæi autẽ firmam & ſolidã veramq; doctrinã tribuerũt, teſtis eſt acerrimus Græcanicæ partis alias defenſor Diodorus Siculus in. 3 lib. ſic de vtriſq; dicens: Chaldæi, inquit, Babyloniorũ antiquiſſimi fuere, qui eum locũ in ſua rep. obtinuerunt, quẽ ſacerdotes in Ægypto. Ad cultũ enim dei deputati per omnem vitã ſuã philoſophantur, peritiſſimi Aſtrologiæ habiti. Et paulò poſt: Nõ enim quemadmodũ Græci oĩm doctrinã ſuſcipiunt, ſed pueri á patribus progeniem ſequutis, diſcunt philoſophiam omnium aliarũ rerum cura poſthabita, doctiſſimiq; euadunt, cum quia à teneris annis in ea doctrina erudiuntur, tum præcipue, quia diutius in illa perſeuerant. Apud Gręcos autem vt plurimum tarde ad philoſophiam accedunt, paululumq; in ea morati vertuntur ad quęſtum lucri gratia, & neq; de more doctrinam parentum ſequuntur, ſed ſua ſponte variis ſtudiis incumbunt, & lucri gratia nouis ſemper opinionibus ſtudentes, deq; maximis diſciplinis altercantes incertos diſcipulos reddunt, animumq; hominũ per omnem vitam errare compellunt, & nulla in eis certa ſententia, dubium, & in confuſo relinquunt. Hæc Diodorus. in quibus plura nos edocet. Primum ꝙ Græci nõ fuerunt ſequuti doctrinã maiorum, ſed nouas opiniones lucri gratia adinuenerũt. Fuerũt autẽ maiores Gręcorum Barbari, teſte Strabone in Geographia Græciæ, probatq; illud, quoniam plura vocabula barbara ſua ætate in Græcia permanebant. Et quoniam apud priſcos Barbaros veritas rerum erat, conſequens neceſſario fuit, vt relicta maiorum perquiſita & inuenta veritate, ſua ſponte in fabulas & nugas inciderẽt, quibus hominum animos à vero peruerterent.

[Margin: ...aldæorum veritas. — ...æcorũ ...itas in ...loſophia.]

Secun-

Secundum eſt, quia de rebus maximis ſemper altercā tur, quęſtus & lucri gratia. Vnde Ioſephus contra Appionem grammaticum, Græci, inquit, mutuo ſe de mendacio redarguunt, & nō pudet eos de eiſdem cō traria ſcribere. Scimus enim quot in locis Hellanicus de genealogiis & temporibus ab Ageſilao diſcre pat, & in quantis Herodotum corrigit Ageſilaus & quomodo Ephorus Hellanicum in pluribus oſtendit eſſe mendacem, & Ephorum Timæus, Timæum poſteri, Herodotum cuncti. Tertio dicit quòd fabulas & errores inuenerunt quæſtus gratia. Et ideo vt mendacia facilius ſeminarent, ſtuduerunt ornatui verborum. Nihil enim magis proficit ad decipiendum q̄ delectabilis fabula & lenocinium ornatus, vt ſignificat de Græcis Lactantius in primo diuinarum inſtitutionum cap.15.dicens. Apud etiam malos reges, panegyricis mendacibus adulantur, quod malum à Gręcis ortum eſt, quorum leuitas inſtructa dicendi facultate & copia, incredile eſt quantas mendaciorum nebulas excitauerit. Quartum eſt, quòd vbi quis doctrinam eorum ſequitur, ſemper animo fluctuat, & per omnē vitam errat. Quod & Cato ad Marcum filium ſcribens, vt author eſt Plinius .29. naturalis hiſtoriæ cap. primo, ita vaticinium protulit. Dicam de iſtis Græcis ſuo loco Marce fili, quid Athenis exquiſitum habeā, & bonum ſit illorum literas aſpicere non perdiſcere. Vincam nequiſſimum & indocile genus eorum. Et hoc puta vatē dixiſſe. Quādocunque iſta gens literas ſuas dabit, omnia corrumpet. Tunc etiam magis, ſi medicos ſuos huc mittet. Verè impletum eſt vaticinium Catonis. Nam omnis illa theologia, philoſophia, & naturalis diuinatio, & Magia, quas diſciplinas teſte Beroſo eruditiſſimus Ianus tradidit, & in quibus Thuſci, teſte Diodoro Siculo in.6.lib. vſq; ad ætatem ſuam erant admirabiles toti orbi, equidem ſuſceptis fabulis & diſciplina Græcorum corrupta ſunt, adeo vt omnia fabuloſa & erronea Græcanica norint, & nihil de origine, diſciplinis, & ſplendore antiquitatum

Græcorū diſcrepātia.

Catonis vaticinii

Italicarum (quod turpe & impium eſt) neſciant, vt deplorabat noſter Aquinas in Satyra vbi dicit: Quid rancidius quàm quòd non ſe putat vlla formoſam, niſi quæ de Tuſca Græcula facta eſt? Et item: Omnia inquit Græce, cum ſit turpe magis, noſtris neſcire latine. Bonũ eſt, inquit Cato, illorum literas aſpicere vt venenum & errores illorum redarguantur, & nõ perdiſcere, atq; cum eorum leuitate inſoleſcere, contra vetuſtiſſimas traditiones maiorum, quia omnia corrumpet, quod etiam Ariſtotlees fecit, velint nolint Peripatetici, quia vt verbis Diodori vtar, cum aliis ſemper altercans incertos diſcipulos reddit, & animos noſtros per omnem vitam errare compellit, vt patet omnibus diſſenſionibus Peripateticorum etiã noſtrę etatis, in quorum diſceptationibus nulla certa ſententia reddita, dubios ſemper & in confuſo auditores relinquunt. Ergo nõ ſolum latinas origines & hiſtorias antiquorum, ſed certiſſimas Ianigenas diſciplinas, & toti orbi admirabiles, corruperunt ſuſceptæ fabulæ ac nugaces diſciplinæ, vt verè vaticinatus eſt Cato. Et ideo maxime ſibi beneuolos auditores facit in principio Beroſus, dum non à nouitiis eſurientibus quęſtus gratia Græcis, qui dum omnia norũt nihil intelligũt, ſed à Chaldęis & maioribus fideliter conſeruata, ſe traditurum connotat. Et hoc de procemio. Nunc ad narrationem accedit, & facit tria. Prima parte narrat infamem vitam hominum. In ſecunda præcognitum diluuium. In tertia quo pacto humanum genus ſeruatum eſt in diluuio. De primo ita dicit:

Ariſtotelē carpit.

Scribunt illis temporibus circa Lybanum fuiſſe Enõs vrbem maximam gigantum, qui vniuerſo orbi dominabantur, ab occaſu ſolis ad ortum. Hi vaſtitate corporis ac robore confiſi, inuẽtis armis omnes opprimebãt, libidiniq; inſeruientes, inuenerũt papiliones, & in-

& inſtrumenta muſica & omnes delitias. Mã ducabant homines & procurabant aborſus, in eduliumq́; præparabant, & commiſcebantur matribus, filiabus, ſororibus, & maſculis, brutis, & nihil erat ſceleris quod non admitterent, contemptores religionis & deorum.

Vt in præfatione poſuimus, & Hieronymus dicit, quòd mundus & mundi formatio ſit ex tempore, & non ab æterno, ex fide atq; hiſtoria credimus. Verum quod ab Adam primo condito cœperint literæ & diſciplinæ infuſæ, non eſt ex fide tantum, ſed etiam hiſtoria gentilium & traditione Chaldęorum qui ſe aſtronomiam & literas habuiſſe ante Alexandri monarchiam tribus millibus & ſexcentis annis ac trigintaquatuor aſſerunt, vt in præfatione diximus. Epigenes quoque ſeptingentos annos & amplius ante Ninum & Phoroneum inuentos ait Babyloniæ laterculos coctiles inſcriptos pro ſyderum obſeruatione. Quare iam ante inundationem terrarum annis paulò minus quingentis, vt ex dictis in procemio colligitur, vtiq; erant in vſu ars coctilis, & impreſſoria, atq; inſcriptiua, & literæ Phœnices, & Aſtronomia, & eiuſcemodi. Quæ profectò omnia conueniunt his quæ Moyſes & diuinæ literæ tradunt. Nam vt patet Geneſis. 5. cap. ſanctus propheta Enoch natus eſt ante inundationẽ terrarum anno .34. ſupra mille, q teſte Iuda apoſtolo cognomine Thadeo in ſua canonica prophetauit de iudicio futuro tam aquarum diluuij quàm vltimæ conflagrationis, & ea teſte Ioſepho in primo de antiquitate Iudaica inſcripſit duabus columnis, altera ærea, altera lateritia. Erant igitur in vſu literæ, & ars fuſilis, & lateritia & vaticinia, mille annis & amplius ante inundationem terrarum. Porrò viuente Adam, & agente annum ſexcenteſimum & vigeſimum ſecũdum natus eſt idem Enoch, vt ſupputat Moyſes Gene. 5. capite.

Literarum antiquita[s]

Enoch propheta

Quare

Quare coniectura & argumentum firmum eſt, ab ipſo Atauo eius primo Adam eundem Enoch ſuſcepiſſe literas & diſciplinas, cuius tempore fuiſſe literas & diſciplinas Adę infuſas Theologi aſſerũt, & eodẽ tẽpore ſe cepiſſe literas & Aſtronomiã Chaldæi affirmãt, vt ſupra expoſuimus. Et ideo nõ immeritò Moſes dicitur à Hieronymo ſequutus ex reuelatione de mundi atq; ſui creatione, & texuit hiſtoriã geſtorum vſq; ad Enoch cui proſequendam reliquit hiſtoriam. Enoch autem proſequẽdam reliquit Lamech prophetæ patri Noę, & Lamech filio eidem Noæ, Noa verò reliquit poſt diluuium Chaldæis, à quibus Habraã & reſidui veritatem rerum geſtarum ſcripſerunt. Vnde cum hiſtoria Chaldaica de antiquitatibus quàm ſimillima eſt Hebreæ, ac propterea Moyſes pro teſte adducitur à Maſea Phœnice & Hieronymo ægiptio, vt aſſerit Ioſephus contra Appionem grammaticum & in primo de antiquitate Iudaica. Non eſt igit̃ mirũ ſi Moyſes & Beroſus conueniunt, qui ex eodem fonte hiſtoriæ combiberunt. Itaq; literam Beroſi exponamus, quæ primo narrat infamem vitam hominum in communi, inde in particulari. In communi quidẽ erãt peccata oppreſſionis, libidinis, & promiſcuæ luxurię. In particulari verò quoad oppreſſiones, feritatem ſupremum ſcelus adiiciebant vt homines manducarẽt, & aborſus in edulium delitioſi epuli procurarent, ac ſi oua eſſent aborſus, & carnes humanæ altilia. Neq; hoc fabula eſt cum ætate noſtra in inſulis Cananeiis, quarum quaſdam nunc ſubegit glorioſus rex Hiſpaniæ Ferdinandus, homines captos caſtrent, & in greges more pecudum ad conuiuia ſeruent. Ptolomæus quoque in Geographia, ętate ſua Æthiopes & alios Anthropophagos, id eſt, hominũ commeſtores annotat. Plinius in quinto naturalis hiſtoriæ capitulo ſeptimo aſſerit Scythas eſſe, qui humanis corporibus veſcuntur. Et ſubdit. Incredibile quidem videretur niſi cogitemus in medio terrarum Sicilia & Italia fuiſſe huiuſcemodi mõſtri gẽtes Cyclopas & Leſtrigones, &

[margin: ...nthropophagi.]

& nuperrime trans alpes hominem immolari ſolitũ, quod paulũ à mandendo abeſt. Hoc ſcelus vltum per diluuiũ, mox prohibitum fuit à Deo dicẽte: Carnem cum ſanguine non comedetis. Et vt intelligas de carne humana dictum, ilico explanauit dicens: Quicunque enim fuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Sed de hoc copioſe tradidimus ſuper Geneſim nono cap. Hæc de peccato oppreſſionis ferinæ. Porro de peccatis luxuriæ, nihil erat ſceleris quod ſupreme non admitterent, inceſtum, ſodomiam, & brutalitatẽ. Quod etiam Moyſes non tacuit, dum aſſerit eas vxores accepiſſe quas eligerent, ſcilicet ſiue matres ſiue alias. Et item omnis caro corruperat viam ſuam, ſcilicet Sodomia & brutalitate. Quare ex his nati ſunt gigantes vt ibi ait Moyſes, potẽtes viribus & viri famoſi, ſcilicet vitæ quam maxime infamis ſupradictis ſceleribus. Per Gigantes enim intelligimus homines vaſtos corpore, famoſos, & deorum cõtemptores & hominum ſimiliter oppreſſores, vt Macrobius in primo Saturnalium, & Diodorus in ſexto ſignificant. Tria ſunt nunc cognoſcenda. Primum de Enos vrbe, quis eam condiderit, quando, & propter quid, & vbi. Secundo quando cœperunt hæ delitiæ & peccata. Tertio quare nunc deus non punit ea ſicut tunc. Ad primum reſpondet Moyſes Gen. cap. 4. quôd Cain damnato & excommunicato à cœtu iuſtorum ob fratricidium, profugit à facie iuſtorum cum vxore, & habitauit ad orientalem plagam Eden, id eſt, paradiſi, & ibi ædificauit ciuitatem, & vocauit eam à noīe primogeniti ſui Enos, & vt aiunt tam Hebræi quàm catholici ædificauit eam ad opprimendum & excurrendum & prædandum iuſtos ex poſteritate patris ſui Adam & fratris ſui iuſti Seth. Ædificauit autem eam ad orientalem plagam reſpectu regionis Eden hebraice dictã, ſiue latine locum & regionem delitioſam, ſiue græce paradiſum. Eſt autem regio Damaſcena, vt quidam ſuſpicantur, quia ad orientalem plagam eſt mons Libanus, in quo eſt vrbs Enos diruta, cuius maxima & ingen-

Enos vbrs.

ingentis molis fundamenta viſuntur, & vocatur ab incolis regionis ciuitas Caym, vt noſtri mercatores & peregrini referũt, qui in Damaſco & Libano ſunt aſſueti. Aliis placet Eden ſiue locum delitiarum & paradiſum dici, regionem Phœnicam Laodicinam dictam, probantq́ꝫ duobus argumentis. Primo quia ibi eſt vbrs Eden ſiue interpretatione gręca paradiſus, vt Ptolemæus notat in quarta Aſiæ tabula. Secũdo quia in ea vrbe exiſtenti eſt mare ab occidente, & extremitas Libani & Antilibani ab ortu ęquinoctiali vel ſaltem hyberno, vt patet ibidem. Ad primum ergo dubium reſpondetur, quòd Enos vrbẽ condidit Caym, poſt excommunicationem promulgatam, & eiectionem à communione Adæ atqꝫ iuſtorum, vt ſicut obſtinati excommunicati poſſet latrocinari & prædari iuſtos, & in loco orientali Libani, vt ait Beroſus, in ea parte quæ eſt magis orientalis reſpectu vrbis & agri eius, qui à Moyſe dicitur Eden, & à Græcis paradiſus. Ad ſecundum dubium dicitur quòd peccata Caym & excommunicatæ atqꝫ impiæ poſteritatis eius cœperunt ſub fratricidio Caym, & adaucta ſunt in ſeptima generatione ab Adam, vt notat Moyſes Gen. cap. 4. quia Iael, Tubal, & Tubalcaim fuerunt ſexti à progenitore ſuo Caym, & ſeptimi ab Adam, quorũ primus inuenit delitias in arte paſtorali, papiliones & tentoria, ſecundus fiſtulam, cytharam, lyram, & organum, cum voce chorea & modulatione muſica, tertius verò arma & omne genus ferramenti, vt ibidem Moyſes exprimit. Huc vſqꝫ impia ſeptima generatio ab Adam excreuit per vniuerſum orbem. Sed in hac ſeptima generatione impia & excõmunicata, cœpit iuſta poſteritas Adæ cum excommunicatis participare coniugio, & ſupradictis ſceleribus impiorum, quia teſte Moyſe videntes filij dei, ſcilicet iuſti homines, filias hominum & Caymicæ poſteritatis quòd eſſent pulchræ, id eſt, opulentæ & fortunatæ, non obſtante excommunicatione, etiam ipſi acceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerant. Quòd verò etiam ſepti-

Iael. Tubal. Tubalcaim.

ma generatione iuſtorum ab Adam cœperint iuſti ef ſici participes ſcelerum & vitiorum, eſt argumento q̃ Enoch ſeptimus ab Adam fuit translatus ne malitia immutaret cor eius, vt ſcribitur Sapien. 4. capite. Et ideo reſpondetur ad ſecundum dubium quòd impiæ poſteritatis Caym peccata, ſub Caym cœperũt, iuſtorum verò ſub ſancto Enoch propheta, quem propter bonam vitam deus cito tranſtulit, ne cum aliis iuſtis iam ad impietatem inclinatis conſentiret. Ad tertiũ verò dubium reſpondetur, quod deus non punit vniuerſaliter peccata, niſi cum in vniuerſis inueniũtur, q̃ non eſt nunc. Et præterea etiam ſumma peccata non ſtatim punit, niſi addita obſtinatione, ſicut nunc Beroſus oſtendit ita dicens in ſecunda parte, in qua de præcognito futuro diluuio ſic ſcribit: Enoch.

Tum multi prædicabant & vaticinabantur, & lapidibus excidebant, de ea quę vẽtura erat orbis perditione, ſed enim illi aſſueti contridebant omnia, cæleſtium illos ira atq; vltione perurgẽte pro impietate atq; ſceleribus.

Præcognita verò fuit priſca inundatio tum ſpiritu dei, vti ſanctus Enoch, tum aſtrorũ obſeruatione, vt quæ Babyloniæ inuenta fuit, & Epigenes atq; Plinius notauerunt. Alibi ſcripſimus atq; probauimus hęc duo ſimul ſtare, inundationem terrarum à cauſis naturalibus proceſſiſſe, quas ſtudioſi in monumentũ exciderunt, & à diuina prouidentia ſimul ab æterno ordinatam, vt quo potiſſimum tempore homines demererentur perirent. Deinde Beroſus oſtendit in tertia parte quo pacto genus humanum reparatum ſit per arcæ præparationem dicens: Diluuij præcognitio.

Vnus inter gigantes erat, qui deorum venerátior & prudẽtior cũctis, reliquus ex probis erat in Syria. Huic nomen erat Noa, cum tribus fi-

bus filiis, Samo, Iapeto, Chā & vxoribus Tytea magna, Pandora, Noela, & Noegla, is timens quam ex aſtris futuram proſpectabat cladem, anno. 78. ante inundationem, nauim inſtar arcæ coopertam fabricari cœpit. Anno ſeptuageſimo octauo ab inchoata naui, ex improuiſo exūdauit oceanus & omnia maria mediterranea. Fluminaque ac fontes ab imo ebulliētes inundauerūt ſupra oēs mōtes accedētibus, atq; impetuoſiſſime & ſupra naturam è cœlo copioſiſſimis hymbribus multis diebus corruentibus. Ita omne humanum genus aquis ſuffocatum, excepto Noa cum familia ſua quę naui erepta eſt. Nam eleuata ab aquis in Gordiei montis vertice quieuit, cuius adhuc dicitur aliqua pars eſſe, & homines ex illa bitumen tollere, quo maxime vtūtur ad expiationem.

Ioſephus hoc loco vtitur contra Appionem grammaticū, dicens Beroſum Chaldęū & hiſtoricos Phœnicas nominare Noam & filios eius propriis nominibus, & diluuium, & arcam. Et in primo de antiquitate Iudaica, hunc locum ad verbum tranſſumens in teſtimonium, eiuſdem inquit, arcæ Noæ atque diluuij memoriam faciunt omnes qui barbaras hiſtorias cōſcripſerūt, quorum vnus Beroſus Chaldæus, qui narrans de hoc diluuio taliter eſt affatus. Dicitur autem nauis eius quæ in Armeniam venit circa montē Gordieum aliqua adhuc pars eſſe, & quoſdam bitumē exinde tollere, quo maxime homines ad expiationem vtuntur. Et ſubdens de hiſtoricis ægyptiis & phœnicibus

cibus

cibus, meminit, inquit, etiã horum Hieronymus Ægyptius qui antiquitatem Phœnicã noſcitur cõſcripſiſſe Sed & Maſeas Damaſcenus in nonageſimoſexto hiſtoriarum libro ita de eis dicit: Eſt ſuper Myriadã excelſus mons in Armenia, qui Baris appellatur, in quo multos confugientes ſermo eſt diluuij tempore liberatos, & quendã ſimul in arca deuectum in montis Ocilę ſummitate fuiſſe, lignorumq; reliquias multo tempore conſeruatas. Fuit autem iſte, quem etiam Moyſes Iudęorũ legislator ſcribit. Hæc Maſeas. Nota quia dicit Ioſephus ibi, quòd etiam Græci qui barbaras hiſtorias tranſſumpſerunt non ſolum diluuij & Noæ reminiſcuntur, verumetiã & longitudinis annorum ſolarium, quibus mille annis vixerunt. Sic enim ad verbum dicit: Noa quum vixiſſet poſt diluuium trecentis & quinquaginta annis, feliciter agens, mortuus eſt anno vitæ ſuæ quinquageſimo ſupra nongentos. Nullus autem ad vitam modernam & breuitatem annorum quibus viuimus comparans antiquorũ longitudinem putet falſa quę de illis ſunt dicta. Illi nanq; quũ eſſent religioſi, & ab ipſo deo facti, tantorũ annorum curriculis rite viuebãt. Deinde propter virtutes et glorioſas vtilitates quas iugiter perſcrutabantur, id eſt, Aſtrologiam & Geometriã & Phyſicam, deus eis ampliora viuendi ſpatia condonauit, quæ nõ caute diſcere potuiſſent, niſi nongẽtis viuerẽt annis. Per tot enim annorũ curricula, magnus annus impletur. Et ſubdit inducitq; teſtes dicẽs: Teſtes autem dicti mei ſunt omnes qui antiquitates apud Græcos & Barbaros cõſcripſerunt. Nam & Manethon qui deſcriptionem fecit Ægyptiorum, & Beroſus qui Chaldaicam defloravit, & Mochus, & Eſtyus, & Hieronymus ægyptius qui Phœnicam diſpoſuerunt, concordãt cum dictis meis. Heſiodus quoq; & Eratheus, & Hellanicus & Ageſilaus in hiſtoriis ſuis, memoriam faciunt antiquorum, annis mille viuentiũ. Hæc Ioſephus. Quinetiam diluuij & temporis eius vſq; ad Ninum meminerunt Xenophon libro de æquiuocis, Archilochus in Epitheto

Baris.

Vitæ lo[ngi]gitudo [qui]bus et cu[r] data.

temporum, Fabius pictor de origine vrbis Romæ, et Cato in ſecundo fragmento originum, ſuper quos omnes iam commentaria ędidimus. Hactenus in communi pro Beroſi litera dicta ſunt, nunc in particulari pauca excurramus. Noam fuiſſe virum dei cultorem et iuſtum, et ſolum, vniuerſis ad impietatem declinātibus, etiam Moyſes ſcribit. Fuiſſe vero gigantem et aſtronomiæ peritum, etiam peritiores Talmudiſtę aſſerũt. Fuiſſe autem Syrum Phœnicam cognomina ſua indicant Ogygius Dyſir, vti in ſequente commentario exponemus. Dubitatur verò de eo quòd ait, cœpiſſe fabricari arcam ante inundationem anno.78.cum centum viginti annos Moyſes ſupputet Geneſis.6.cap.et Beroſus alibi teſte Plinio quadringentos octoginta cum Critodemo aſſignet, vt in ſuperioribus diximus. Ad primum reſpondetur, quòd mandatũ de fabricanda arca Noa accepit ante inundationē annis centum viginti vt Moyſes ſignificat. Quadraginta verò et duobus annis præparauit ligna ob immenſitatem operis faciundi. Et ita anno ſequente qui erat ſeptuageſimus octauus ante inundationem, cœpit opificium ingentis arcæ, vt Beroſus ſupputat. Quod verò adducitur de Plinio dicente ante Ninum fuiſſe ſupputatos à Beroſo et Critodemo annos.cccc.lxxx.non de arca dixerunt, ſed de literis inſcriptis et inuentis eo tempore, vt patet in ſeptimo naturalis hiſtoriæ cap.vltimo vbi de his loquitur Plinius. Rurſus, quia dicit ex improuiſo accidiſſe diluuium, non refertur ad Noam, et eos qui nouerunt et inſcripſerunt coctilibus laterculis, et lapidibus, ſed ad deriſores, qui illud neq; credebant neque ſperauerant affuturum. Fuit autem hoc primum diluuium nouimeſtre, vt Solinus aſſerit in Collectaneis, et Moyſes Geneſis.8.cap. et Xenophon de æquiuocis. Exceſſit vero omnes altiſſimos orbis montes.15.cubitis, vt teſtatur Moyſes. Et vt ait, deleta eſt omnis caro ſub cęlo, excepto Noa cum ſua familia. Ex quo patet Talmudiſtas eſſe falſiloquos, et mendaces, contraq; diuinas literas ad morem ſuum exponētes, ꝙ diluuium

[Margin notes: ...oa gigas & astrologus. | ...rca quā... do facta. | ...almudistas carpit]

non attigit montem Sion, argumento vſi, quia inuentum eſt ibi poſt diluuium ſemen giganteum, nõ attendentes quòd Noa cum filiis fuerunt gigantes, & Titanes gigantes genuerunt, teſte Beroſo, qui teſte Moyſe poſuerunt vrbem Titanum in Ægypto, quam vocat Tanim dempta prima litera, vt patet Numeri cap. 13. tam per textum quàm per expoſitores. Hæc de temporibus ante diluuium. Nunc ad ſequentes libros preparans auditores, ita concludit:

Ab hoc igitur anno ſalutis humanæ ab aquis primordio ſumpto, noſtri maiores innumeros ſcripſerunt. Nos verò tediosũ illorum ſermonẽ abbreuiaturi referemus origines & tempora, & reges eorũ duntaxat regnorum, quę nunc magna habentur. In Aſia quidem noſtrum omnium celſiſſimum Babylonicum, Aphrica Ægyptium & Libycum, quæ vnum primo fuerũt, & ſub vno narrabimus. Poſtremo in Europa quatuor noſtri enumerant. Celtiberum, Celtæ, Kytim, quod illæ gentes Italicum appellant, & Tuyſconum quod à Rheno fluuio per Sarmatas in Pontum finit. Addunt quidam etiã quintum dictum Ionicum.

Ergo ſuperior narratio quaſi quædam præfatio à Beroſo præmiſſa eſt, vt quiſq; cognoſceret à quo præcipue anno & tempore, ſuę gentis originem inchoare debeat, quia nõ ante diluuium primum, quia nulla remanſit origo niſi Noanica quæ & Ogygiana Phœnica, necq; item vt Græci faciunt, inchoanda eſt à Nino, quia longe ante eum coloniis oppletus erat totus orbis, & origines ſub Noa diſcretæ.

Et ideo quiſq; dum requirit ſuæ gentis & regni origi‑nem incipiat ab hoc anno ſaluationis hominum à dilu‑uio, & videat genealogias ducum primarum colo‑niarum & inde originem ſuam in communi accipiat, & poſtea in particulari in quarto & quinto lib. Verũ quia in bibliothecis Chaldæorum annotabantur pro‑lixe omnium gentiũ et regnorum origines, & antiqua geſta, quæ faſtidium generabant: idcirco ipſe deflora‑uit vt Ioſephus loquitur, omnem Chaldaicam hiſto‑riam, & ſolum de origine regnorum ætate ſua clarorũ loquitur. Fuit autem Beroſus circa finem monarchiæ bipartitę Perſarum & Medorum. Fuit enim ante Ale‑xandrum, quia Metaſthenes qui floruit circa initium Alexandri vſus eſt chronographia Beroſiana pro mo‑narchia Aſſyriorum, vt tam in eius litera, quàm com‑mentariis ſuper eum explanauimus. Item adhuc dura‑bat bipartita monarchia Aſiæ in qua præualebat Ba‑bylonica, vt hoc loci notat, vbi ætate ſua Babyloni‑cum aſſerit præſtantiſſimum eſſe omnium. Quare pro Aſia Babylonicã originem et antiquitatẽ tradet. Pro Aphrica verò Ægypti & Libyæ originem exponet.
Pro Europa verò in qua nulla erat monarchia, expo‑net origines Italiæ, Hiſpaniæ, Germaniæ per Sarma‑tas vſq; Tanaim et Pontum. Cur verò de Ionico non poſuerit ad longum originem, exiſtimo id cauſſæ eſſe, quia poſita origine Græciæ à diluuio ad Ninum, ipſi Grçci deinceps inter ſe diſſidebant in hiſtoria. Et quo‑niam nullis diſplicere voluit, quibus erat charus, & à quibus donatus fuit publica ſtatua inaurata lingua, vt Plin. aſſerit, idcirco à Nino deinceps raro tangit Græ‑ciam. Cæterum quia origo haberi non poteſt niſi per genealogias, ob id hunc ſecundũ librum Genealogia‑rum præmittit tribus ſequentibus.

Beroſi, de genea-
LOGIIS PRIMORVM
Ducum poſt diluuium

LIBER SECVNDVS.

Qui primi fuerint in orbe reges poſt diluuium & ante Ninum Græcis prioribus nondũ compertum fuerat, ſed ſolum Barbaris, qui ſe primos rerũ vtilium Indigetes aſſerunt atq; ſcriptores, & multorũ memoriam apud ſe fuiſſe conſeruatam affirmant, vt Diodorus in.1.lib.author eſt. Igitur Beroſus in hoc ſecundo libro de primis ducibus et eorum Genealogia poſt diluuium ita tradit, vt nulli ſit regno ſua ignota origo. Et primo quidem inducit procemium de Iano patre omnium, et Tytea magna. Deinde Genealogias deſcribit. De primis ſic dicit:

Indigetes pro indagatores.

Neceſſe eſt igitur nos ex præmiſſis confiteri, quod & Chaldæi & Scythæ ſcribunt, ſiccato ab aquis orbe non fuiſſe niſi dictos octo homines in Armenia Saga, & ab his omne hominum genus in terris ſeminatum, atq; ob id Scythas recte dicere & appellare Noam omnium deorum maiorum & minorũ patrem, & humanæ gentis authorem, & chaos & ſemen mundi. Tyteam vero Aretiam, id eſt, terram in quam ſemen chaos poſuit, & ex qua tanquam ex terra cuncti prodierunt.

Multa memoratu digna his verbis inſinuat Beroſus, quæ apud poëtas legebamus, & originem ignorabamus. Primum igitur nedum apud Moyſen et Beroſum,

ſum,ſed etiam apud authores Latinos legimus, quo ſcilicet primum loco poſt diluuium & ante Ninum cœpit humanum genus. Primi ſunt Barbari hiſtorici, præcipue Hieronymꝰ Ægyptius & Maſeas Phœnix, qui (vt ſupra diximus) teſtantur Noam cum arca ſaluatum fuiſſe in Gordiei Armeniæ montis iugo Ocila altiſſimo. Eſt autem Gordieus mons in Armenia non procul ab Araxi fluuio, á quo Moyſes vocat Armeniæ Caſpios montes altiſſimos, Ararat pro Araxat.

Gordieus mons. Araxes flu.

Et ideo licet in Ptolemæo non continuetur á ſcriptoribus mons Gordieus & Caſpius proximus amni Araxi, hoc tamen á vitio impreſſoris proceſſit, quia debent continuari, licet diuerſis locis diuerſa nomina ſortiantur. Eſt autem Ararat, vt Hebræi proferunt, ſiue Araxat vt Aramei, ſiue Araxes vt Ględci ac Latini, fluuius Scythiæ in maiori Armenia, de quo Lucanus in ſeptimo: Armeniumq́ꝫ bibit Romanus Araxem. Super hunc Auguſtus pontem, quem á magno Alexandro factum ruperat amnis impetus, firmiorē reſtituit, in cuius laudem Virgilius in octauo Æneidos dixit: Et pontē indignatus Araxes. Ex hoc tres amnes fluere, Phaſim, Thermodonta & Tanaim, Orpheus mendax in Argonautica dixit. Nam vt Geographi cum Ptolemæo certiſſime notant, aliunde ortum habent.

Hac itaqꝫ regione circa Araxem conſedit ab origine ſui gens Scythica, á Scytha rege eorū dicta, vt eſt author Diodorus lib. quarto. Et ideo locus primus quo cœpit humanū genus poſt diluuium, fuit Scythia Araxea, vt Beroſus Chaldæus, et Hieronymus Ægyptius, & Maſeas Damaſcenus, atqꝫ Moyſes, ex Barbaris cōſentiunt, ex quibus Archilochus Græcus in Epitheto temporum, ſuper quem iam confecimus commentaria, ita dicit ad verbum: Maſeas Phœnix Damaſcenus libro. xcvij. hiſtoriarum aſſerit ante Ninum fermè ducentis quinquaginta annis fuiſſe inundationem terrarum, & quendam, cui Moyſes antiquiſſimus hiſtoricus teſtimonium perhibet, liberatum circa fluuium Araxem ad montes Caſpios, tumq́ꝫ recente cœlo, &

rudi

rudi humano genere vixiſſe auream vitam,in qua nullo ferente leges natura ipſa viuebatur, quouſque Ninus & Semiramis arma gentibus intulerunt, & auream vitam vitiare cœperunt.Idem ſcribunt ex Latinis Trogus & Iuſtinus in primo epitomatum de aurea vita ante Ninum. Et in ſecundo libro aſſerunt itidem Scythas ſemper fuiſſe ſuperiores de principatu humanæ originis,ſequuti Catonem de originibus,cuius cõmentaria exegimus. Is in ſecundo fragmento hæc dicit. Chaldæi orbis ſempiternitatem ſibi perſuadent. Phœnicibus vero ac Sagis magis placet origo. Inter vtroſque conuenit ante Ninum circiter ducentis quinquaginta annis quibus durauit aureum ſæculum terras fuiſſe inundatas, & in Scythia Saga renatum mortale genus. Siue enim ab æterno mundum exiſtimes, & ignis principio cuncta poſſederit, poſteaq́ ſenſim in ſua loca elementa coëuntia homines produxerint, ſiue (vt fertur) ante aureum ſæculũ terras ſubrutas inundatio tenuerit,et exſiccata humo apparuerint homines, equidem principatus originis ſemper Scythis tribuitur,à quibus auctis colonias per orbem miſſas ferunt, & ex his veniſſe Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum in Vaticanum & Ianiculum. Et in principio fragmenti: Italiæ,inquit,ſplendidiſſima origo fuit,tum tempore,tum origine gentis. Cœpit enim aureo ſeculo ſub principibus diis Iano, Cameſe,Saturno,gente Phœnicea & Saga.Igitur omnes hiſtorici,Græci,Latini,& Barbari, qui de priſcis ante Ninum antiquitatibus conſcripſerunt, vnanimi conſenſu affirmant in priſca Armenia Araxea cœpiſſe genus humanum quacunq́ via cœperit. Eadem regio prius Aramea Scythia Saga dicta fuit,à qua poſtea lõge lateq́ antiqtus oĩs ſeptentrio à Tanai in Sarmatas, & in orientalẽ Imaum montẽ,Scythicũ Araxeum ſiue Arameum Saga nomen communicatum fuit,vt Plin. in ſeptimo naturalis hiſto.cap.17.ſignificat dicens:Scythas populos, Perſæ vniuerſos Sagas appellauére à proxima Saga gente, antiqui vero Arameos. Cui argumen-

Scytharũ antiquit[illegible]

Aramea Saga. Scythia.

gumẽto eſt prima vrbs ponè Araxim amnem, vbi teſte Diodoro gens Scythica parua numero, et ignobilis principio conſedit. Nam ea Saga Albina, ſiue (vt Ptolemæus notat) per ſyncopatam compoſitionẽ Sagalbina dicitur. Et hoc de loco, vbi cœpit poſt diluuium genus humanum tam ſecundum diuinas literas quàm gentiles dictum ſit. Secundo memoratu dignũ eſt nomẽ Saga, vt Aramei proferũt, vt Sangni, et Etruſci, et Sabini, vel Sanctus vt latini. Hæc non differunt ſignificato, ſed ſola deriuatione prolationis, quia à Saga Sangni, et à ſangni ſanctus deriuatur, mutata litera g in c. Eſt autem Sanctus id quod purus, religioſus, ſacerdos. Vnde Sagam Feſtus exponit ſacerdotem expiatorem. Diuus vero Hieronymus in lib. de interpretationibus, ſagam interpretatur immolatorem et ſacrificulum. Congruit ei quod Moyſes ſcribit Gen. cap. 9. vbi affirmat Noam cum familia egreſſum ab arca primum ſacerdotio et religione functum, mox ſacra deo feciſſe. Vnde et ipſa familia eius et poſteritas Saga, & qui cum Iano in Etruriam venerũt Tuſci, Sagi, et oſtium Padi ab his ſagum dictum referunt authores, præcipue Cato et Plinius. Cato enim in fragmento decimonono de originibus his verbis vtitur. Sangni gentilem Sabi dicunt ſabini, Sanctũ Romani, Sagam barbari, à quo primi Tuſci, id eſt pontificij et ſacri expiatores dicti fuerunt. Plinius item libro tertio naturalis hiſtoriæ, cap. decimoſeptimo de Padi Oſtiis circa quę Tuſci venerũt, ita dicit. Proximum inde Oſtium Capraſię, deinde Sagus. Omnia ea flumina foſſasq; primi Sagi fecere Tuſci egeſto per tranſuerſum amnis impetu in Atrianorum paludes, quæ ſeptem maria appellantur, nobili portu Tuſcorum Atriæ, à quo Atriaticum mare ante appellatum, quod nunc Hadriaticum. Hæc Plinius. Locus igitur et gens Saga ſic dicta fuit.

Albina. Sangni. Sanctus. Sagus.

Tertio memoratu dignum eſt, quòd Noæ ſiue Iani vbi conſedit ad Araxim prima vrbs dicta Sagalbina, id eſt, pontificia imperialis, quia ſaga pontificia eſt. Albina vero imperialis ab inſigni imperij Alba. i. faſcib9

Sagalbina. Alba.

Eſt enim

Eſt enim faſcis, faſciculus in quo virga ſceptri & fla- Faſces.
gellum cum ſecuri incluſa erant. Et hoc Latini faſces imperij, Aramei vero vocant Albam, vt demonſtrauimus ſuper. 4. fragmentū Catonis, vbi & redarguimus eos non exili argumēto, qui Tyberim exiſtimauerunt dictum Albulam à colore, aut albam virgam datam Cranæ in .6. de Faſtis latinam habere originē Rurſus memoratu dignum eſt, quòd octo ſolum animas ſaluatas à diluuio tam Moyſes q̃ Chaldæa hiſtoria tradit, contra fabuloſos ſimul & hæreticos Talmudiſtas, qui (vt ſupra diximus) nullo certo authore dicunt multos gigantes fuiſſe ſaluatos in monte Sion. Rurſus de primis cognoībus Noę cognoīe lani, vt in. 3. lib. dicet Bero. Primū cognomē eſt chaos, vt ſupra dixit in prologo Hieron. idē eſt chaos et Hy- Chaos.
le à quo hyleton. Eſt autē chaos rudis & indigeſta moles ante omnes & ex qua omnes prodeunt, vt Ouidius in primo Meta. docet. Ad huius ſimilitudinem Ianus ſiue Noa dictus eſt chaos & ſemen orbis, quia in eius renibus & ſemine informi prodiit humanum genus, & ipſe oēs præceſſit tempore, vt idē Ianus apud Ouidiū loquitur in primo de Faſtis. Et primo quòd omnes longo tempore præceſſit, ita aperit. Me chaos antiqui (nam ſum res priſca) vocabant, Aſpice quàm longi temporis acta canam. Deinde quòd mēbra ſua, id eſt, filij fuerīt in ſeminali ſua ratiōe informi, ex qua ſucceſſu formati fuerunt, ſic Mythice loquitur. Tunc ego qui fueram globus & ſine imagine moles in faciem redij, membraq; digna deo. Membra digna patre deo dixit, quia omnes filij eius pro diis ex magnitudine beneficiorum impenſorum humano generi habiti ſunt. Vnde & pater deorum maiorum, ſcilicet filiorū, & minorum, ſcilicet nepotum & pronepotum dictus fuit, quia omnes fuerunt principes regnorum & coloniarum excellentiſſimi iudices & duces, qui quoniam in regimine orbis vices dei exequuntur, tā apud gentiles quàm Hebræos & diuinas literas Heloim, id eſt, dij et numina dicuntur, vt eſt illud pſalmi: Ego

Dei qui

Cõſutius

Noæ cognomina.

dixi dij eſtis,et filij excelſi omnes, et in Exodo : Si inquit fur latuerit,cauſa referetur ad deos. Et hoc pacto pro iuſtis iudicibus & principibus deos & numina ſecum regnaſſe Ianus dicit apud Ouidium in primo de Faſtis his verbis: Tunc ego regnabam patiens cū terra deorum Eſſet,& humanis numina mixta locis. Aurea enim ætate iuſti principes regnabant, & ideo iure dij à diuinis literis & gentilibus dicti,quo ad vices dei non diuinitatem ſubſtantialiter. Rurſus illi cognomento fuit auctori hominum,id eſt Conſutio, quia eo auctore conſeritur humanum genus, vt aſſerit Macrobius in primo Saturnalium. Ergo quia Ianus ſiue Noa poſt diluuium præceſſit omnes tempore, dignitate, principatu, & effectiua origine, idcirco ſibi iure vendicauit cognomina Chaos, Iletō,Semen mundi,patrem principum, & deorum maiorū ac minorum, & auctorem conſutiumq́ humanæ gētis,qui ſemen iaciens in vxorem Titeam, vti cœlum in terram,ſeminauit omne mortale genus. Et ob id Titea terra,& Noa ſiue Ianus cælum cognominatus eſt, vt in tertio libro dicetur, quia ſicut ex vi cæleſti & terra cuncta prodeunt,ita omnes geniti ſunt authoribus Iano & Titea. Vnde & Titanes dicuntur terra geniti, vt poetæ mythice loquuntur.Hęc de principibus mūdi Noa & Titea,nunc ad genealogias Beroſus ſe cōuertit dicens:

Præter verò tres primores filios,Noa poſt diluuium gigātes pluresq́ filios genuit. Quare ad abbreuiādum plurimum cōferet ſi omnium poſteritates figurabimus, ab ipſo Noa ſumpto exordio, deinde ſigillatim à cæteris. Primum itaque dixerunt Ogygiſan Sagam, id eſt illuſtrem ſacrorum pontificem Noam Dyſir.

Figu-

Figuras Beroſus appellat genealogiarum arbores, â quo exemplari morem legiſperiti deſumpſerũt, qui gradus de ſanguinitatis inſtar arborum conſcribunt. Et per truncos & ramos & folia ſignificant aſcendentes ſeniores patres & auos, & deſcendentes filios & nepotes & circunſtantium conſanguineorum. Initium figuræ primæ erit Noæ continens oẽs filios Noæ ortos ante poſtq; diluuiũ. Secunda erit arbor poſteritatis Sami. Tertia Iapeti. Quarta Cham, qui & Cameſes. Duo autem hoc loco Beroſus tradit, quæ conueniunt hiſtoriæ Moſaicæ. Primum quia Noa gygas genuit poſt diluuium gigantes, vt ſupra diximus. Secundum quia etiã genuit alios filios, quos in arbore eius ſcribet. Nam teſte Moyſe nono capite Geneſis, mandatum Noa ſacrificans â deo accepit cum filiis, vt vacaret generationi, & ſolitariæ terræ implendæ. Neq; tamen dicendum eſt quòd illud neglexerit, aut quòd illi tempus defuerit, aut quòd illud præceptũ non obligaret omnes terra iam multiplicata, quod erat intentio latoris dei expreſſa, quia erat vir iuſtus & perfectus, vt ait Moyſes, & vixit poſt diluuium annis. 350. vt tam Moyſes quàm Beroſus ſcribunt, & terra funditus deſolata, etiam ipſa lege naturæ obligabatur ad generationem. Quòd ſi Moyſes non omnes poſuit, hoc fecit quia ad originem Hebrçam feſtinabat, & ſolum tot ponere voluit, quot linguarum genera ſeptuagintaduo diſcreuerant. Neque valet quòd Talmudiſtæ dicunt, quia ipſum Noa cognomento Cælum, filius eius Cameſes incantamẽto teſtes illi ſecuerit, quia vt teſtatur Beroſus hoc egit iam genitis filiis cõpluribus, & iam in ſenium declinante Noa, vt narrabitur in tertio lib. Et ideo vitatis fabulis & erroribus Talmudiſtarũ, ꝙ prçcepto naturæ, imò diuino congruit eſt tenendũ, & ꝙ Beroſ. exprimit certiſſimus & veraciſſimus author. De Ogyge verò, id eſt illuſtri Noa, & Dyſir. i. Ilice, vt interpretatur diuus Hieronymus, eſt ſciẽdum quòd ait Petrus Comeſtor Geneſis capite. 13. & Ioſephus in primo de antiquitate Iudaica.

Arbores conſanguinitatis.

Habi-

Hebron. Ilex.

Habitauit (inquit) Habram circa Hebron iuxta Ilicē quæ vocatur Ogygi. Et dicitur vt ait ciuitas quatuor patriarcharū, quia habitauerunt ibi & ſepulti ſunt, Adā, Habraam, Iſaac, & Iacob. Et ita Ogygi ante diluuiū, & poſt fuit patria iuſtorū etiā & ipſius Noæ, q̃ à patria Ogyſan, id eſt illuſtris ſacer cognomen habuit. Vnde omnes illum cognominant priſcum Ogygē, vti Xenophon de æquiuocis & Metaſthenes, quem præfuiſſe priſco diluuio dicunt. Et ex latinis Solinus dicēs primū diluuium fuiſſe notatū ſub Ogyge nouimeſtre, et ab eo ad Deucalionem ſeptingentos ſupputari annos. Sed ſub Ilice manebant iuſti, quia arbores pro templis et numinibus antiquis erant, vt etiam cōſentit Plinius in .12. natural. hiſtoriæ capite primo. Et nota, quia Phœnicia eſt à Damaſco vſq; ad Gazam. Quod patet, quia Ioppen Hieroſolymæ portū dicūt eſſe oppidum Phœnicum, vti eſt illud Plinij in .5. naturalis hiſtoriæ cap.14. Ioppe inquit oppidum Phœnicum, inundatione terrarum vt ferunt antiquius. Nota quòd Ioppe fuit ante inundationem terrarū in Phœnicia, ſed nō primum Phœniciæ oppidū, quia in principio Phœniciæ mediterraneæ antea Cain ædificauerat Enos vt diximus, et prius Adam cœperat Hebrō, vt in ſequentibus oſtendemus. Nunc Geneaologiarū figuræ ponendæ ſunt.

Ogyges priſcus.

hœnicia Ioppe.

Prima figura Noæ, quæ & Iani patris.

Macrus	Iapetus iunior	Prome theus priſc9	Tuyſ cō gy gas	Crana	Cranus	Grana9

Noa cognomine Ianus Ogyges ante diluuium, genuit Sem Cam & Iaphet. Poſt diluuium verò omnes iſtos huic arbori annexos qui ſunt.

Decē et ſe= tē Ti tanes	Ara= xa priſca	Regina	Pando= ra iunior.	Thetis	Ocean9	Typhoeus

Porro

Porrò Tuyſcon tam Beroſo quàm Cornelio Tacito teſtibus,fuit author Germaniæ,cuius hæc poſteritas.

Tuyſcon Germanorum & Sarmatũ pater — Mãnus — Ingaeuon — Iſteuon — Hermінon — Marſus — Gãbriuius

Sueuus — Vãdalus — Hunnus — Hercules — Teutanes

Araxa priſca genuit — Scytham priſcum à quo — Napus & Prutus

Hac Genealogia & arbore prima,notãdum eſt ꝙ omnes hi reputati ſunt filij Cæli ac terræ, ſiue Iani et Veſtæ, ſiue mauis Noæ atq; Titeæ. Nam Noa,Ianus et Cælum cognomenta habuit, vt in tertio libro Beroſus commemorat. Diodorus verò Siculus in quarto libro refert ex hiſtoria Scythica et Aphricana, ꝙ Cælum qui primus omniũ regnauit apud eos habuit plures vxores, et ex Titea ſuſtulit.17.quos à matre appellauit Titanas, fueruntq; omnes filij Cæli numero quadragintaquinq;. Quòd ſi in hac arbore Beroſiana ſupputes filios tres primores ante diluuium, et.17. Titanas,et reſiduos.13..Et item.11.ſucceſſores poſteritatis Tuyſconis, erunt omnes numero quadragintaquatuor.Sed notãda ſunt duo,ꝙ Noa ſibi in filios adoptauit Tuyſconis poſteritatem, et ideo in eius arbore ponũtur et nõ aliorũ nepotes,in quo pręcellũt Germani et Sarmatę,qui dicuntur nunc Tuyſci à Latinis et Gallis.Sarmatæ autem populi ſunt Poloni,Gothi, Ruſſi,Pruſiani et Daci,atque huiuſcemodi.Hæc ſecũdum deſcriptionem Beroſianam. De pluralitate verò vxorũ Noæ ſiue Cæli, decipitur Diodorus pluralitate ſynonyma. Nam eadem vxor Iani fuit dicta Titea,Terra, et Veſta magna. Cum Beroſo concordat de Tuyſcone terra genito Cornelius Tacitus de ſitu et moribus Germanorum. Nũc ſequitur arbor Sami

Germanorum excellentia.

Vxor Noę Titea,Terra, Veſta.

Secunda

Secunda arbor genealogiarum Sami.

Samus q̃ ponitur prim⁹ filius Noę, à quo geniti hi quinq;	Arameus	Arpaxeus	Lugdus Helameus.	Aſſyrius

Poſteritas Aramei.

Arameus filius Sami genuit hos quinq; duces.	Getul	Alan	Vl ſiue Vol	Meſa	Auſon.

Poſteritas Arpaxei.

Saus à quo	Epirus à quo	Obulas à quo	Thyobum			
Arpaxeus filius priogenitus Sami genuit Salẽ		Sala à quo	Heber à quo	Ictã ſiue Iſter à quo		Dalmadã à quo
Albana es	Obalus à quo	Diclas à quo	Azalus à quo	Adulas à quo	Iader à quo	Saladeus à quo
						Sermates à quo

Poſteritas Meſę filii Aramei.

Meſa filius Aramei genuit quinq; hos duces.	Getum	Dacũ	Bannonẽ	Brigũ	Thynũ

Samus qui & Sem.

Hæc ſupradicta ſecunda arbor eſt genealogia Sami filij Noæ ſiue Iani. Hunc Samum Moyſes & Hebræi vocant Sem. Moyſes autem in.10.capitulo Géneſis, huius arboris non omnes duces nominat, ſed ſolum eos quibus fuit diuerſa lingua, quia Moyſes non diſtinguit gentes niſi quatuor & ſeptuaginta, quia nõ fuit diſtincta lingua niſi per ſeptuagintaquatuor diſcretos ſermones, licet in eadem lingua atque ſermone eſſent diſtincti modi loquendi intelligibiles tamen ſub eadem lingua. Quare tot duces deſcribit Moyſes quot linguę fuerunt. Chaldæi verò tot duces quot regnorum & gentium conditores. Falſo igitur de more ſuo delyrantes nullo certo authore dicunt fuiſſe ſeptuaginta linguas, ac propterea frater de Lyra falſiſſime

inguarũ & gentiũ ſtinctio.

Lyram

mè atque erronee exponit illud Deuteronomij.33.
quando diuidebat altiſſimus gentes, quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael. Dicit enim. Quando diuidebat altiſſimus gentes in confuſione linguarum cõſtituit terminos populorum.70. linguarum iuxta numerum filiorum Iſrael, qui fuerunt. 70. quia dicitur Geneſis.46. Omnes animæ domus Iacob quę ingreſſæ ſunt Ægyptum fuerunt ſeptuaginta. Et non vidit de Lyra, ſed ignorauit linguas fuiſſe. 74. Nam vt patet Geneſis decimo capitulo, quatuor fuere primi duces, ſcilicet, Noa, Sem, Cam, & Iaphet. Et ex Iaphet fuerunt duces linguarum.14. Ex Cam.31. Et ex Sem vigintiquinque. Quòd ſi volumus ſtrictius & exactiſſime videre, tempore diuiſionis linguarum non fuerũt niſi ſexaginta ſolum duces, quòd ſic patet. Phalegh natus eſt tempore diuiſionis linguarum, vt patet Geneſis decimo & vndecimo capitulo. Ergo ipſe & qui poſt eum natus eſt frater eius Ictan, & duodecim poſteri Ictan nondum loquentes vel nondum nati, non fuerunt lingua confuſi. Et ita amotis quatuordecim ducibus à ſeptuaginta quatuor, remanent ſolum ſexaginta. Quocũq; igitur ſe vertat de Lyra inueniet falſo ſe exponere, nõ ſolum ipſe, ſed & omnis gloſa ei ſimilis, quòd in diuiſione linguarum numerus eiuſdem ſpeciei ſeptuagenariæ fuerit par filiorum Iſrael, & terminorum ſiue regnorum gentium. Fuit par numerus Iacob quadriuxorij, & duodecim filiorum ac tribuũ Iſrael, vti probauimus in commentariis noſtris ſuper Deuteronomium, & ſuper Xenophontem de æquiuocis. Igitur ſiue Moyſes ad capita linguarum genealogias referat, vt quidam exiſtimant, ſiue quòd verius exiſtimo, prætermiſſis iunioribus coloniarum ducibus ad ſuam originẽ feſtinaret, quam proſequi præcipue inſtituebat, neque totidem quot Beroſus enumerauit primarum coloniarum duces, neque eadem prolatione protulit, ſed hebraica. Sic enim vocat.

Filii Sem fuerũt Elam, Aſſur, Arpaxat, Lud, & Arã,

At vero

At verò Arpaxat genuit Sale, de quo ortus eſt He-
ber. Nati autem ſunt Heber filij duo. Nomẽ vni Pha-
lech, eo quòd in diebus eius diuiſa ſit terra, et nomẽ fra
tris eius Ictan. Hic Ictan genuit Almodat, Aſarma-
uet, Salep, Iadar, Aduram, Azal, Dicla, Obal, Abima-
el, Soba, Epir, Obula, et Iobab. Filij autem Arã, Hus,
Vl, Gether, et Mes. Et hæc nomina corruptiſſime in
latinis codicibus habentur. Nec mirum de Hebræis
dictionibus, quũ latina vocabula impreſſores in im-
menſum corruperint, vt aliquantulũ oſtendimus quę-
ſtione Annia. 12. Et nota hunc Aſſyrium filium Sami
ducem fuiſſe coloniarũ poſt Cam in Ægypto, et à ſuo
nomine vrbem ædificaſſe, de qua Eſaias propheta ca-
pitulo. 52. In Ægyptum (inquit) deſcendit populus me
us à principio vt colonus eſſet ibi, & Aſſur abſq; cau
Aſſur. ſa calumniatus eſt eũ. Porrò fuit alter Aſſur filius Be-
li, et nepos Nymbroti, qui egreſſus de Babylonia ędi
ficauit tetrapolim Niniuen ciuitatem magnã, vt Mo-
ſes ſcribit Gen. 10. capitulo. Vocauit autem eam Nini
uen, id eſt Iouinam à ſuo cognomine. Teſte enim Xe
nophonte libro de æquiuocis. Nomen propriũ vi-
ro fuit Aſſyrius filius Beli, quem Aſſyrium ſui cogno
minauerunt Ninum, id eſt Iouem, quoniam Aſſyrius
qui fuit Babylonius Hercules, idem fuit Aſſyriis Iup
piter. Hæc de ſecunda arbore, quæ eſt genealogia Sa-
miticorum ducum. Nunc de tertia eſt dicendum, quę
eſt de priſco Iapeto filio Noæ.

Tertia arbor poſteritatis Iapeti.

Iapetus q & Iopetꝰ & Cephꝰ		Andromada			
	2.	3.	4.	5.	6.
Atalus primus genuit duces octo qui ſunt:	Medus	Magogus	Samothes Dis	Tubal & Iubal	Moſcus
				7.	8
				Tyras	Ion.

Ab hoc Iopen & Iaph & primogenitus Co= merus Gallus.

1. Comerus primoge= nitus ge nuit tres hos duces.	Aſcaniũ	Rypheũ	Tagũ or ma	Kytin Italus Attalus	Dodoneus Tarſum Heliſam

Poſteritas Itali.

Italus cui nomẽ Kytin cognomẽ Attalus,ſiue Athlas genuit	Hyam	Morgetẽ	Siculũ	Romam

Poſteritas Itali

Ex Pleiade in Italia. 7. Pleia des,Maiã,Cele no Ameroen &c.	Galathea pellex Hercolis	Galathes genuit

Poſteritas Samothis.

Samothes cognoĩe Dis cuiꝰ filius	Magus cuiꝰ fil.	Sarron cuiꝰ fil.	Namnes cuiꝰ filiꝰ	Dryiudes cuiꝰ filiꝰ
	Bardus cu. fil.	Lougo cuiꝰ fil.	Bardus iu nior cuiꝰ fil.	Celtes

In hac tertia genealogiæ Iapeticarum gentiũ arbore, Moyſes non totidẽ ponit quot Beroſus, ſed hos tantũ, dicens: Filij Iapet fuerũt Gomer, Magog, Madai, Iauan, Tubal, Moſoch, Thyras. Filij Gomeri: Aſcanez, Ryphat, Tagorma. Filij vero Iauã: Heliſa, Tarſis, Dodonim & Kytin. De noībus verò Gomerus mutata g in c fit Comerus. Hæc mutatio teſte Varrone in primo de lingua latina ſæpe fit, vt Geruus & ceruus. Magog primus Cæloſyriam coluit, vbi à ſuo nomine vrbem vocauit Magogibi .i. patria Magog, de qua Plinius in.5. naturalis hiſtoriæ cap.24. Cæle, inquit, Syria habet Bambycem, quæ alio nomine Hierapolis dicitur, ſed à Syris Magogibi prodigioſa. Ad hanc vrbem loquitur Ezechiel propheta capite trigeſimooctauo & trigeſimonono: Ecce, inquit, ego ad te Gog & Magog principem capitis Moſoch & Tubal. Quæ verò loca & gentes condiderint reliqui duces, locis ſuis dicemus.

Magog.

Nunc vltima arbor conſtituenda eſt, quam Beroſus figurauit per has poſteritates.

Quarta

Quarta arbor, continens poſteri- tates Cam ſiue Cameſis.

Chem Ægy- ptiĳ Cã Hebrei vocãt cogno mine Cameſem à quo geniti .5. duces	Cur	Oſiris	Cana cognoīe Phœnix	Phaeton q & Pheri- ton	Ochus

Poſteritas Curetum.

Cur pater Curetũ ge nuit quin- que duces, qui ſunt	Arabs	Saubecres	Saba thurifer	Sabatius Saga	Nimbrotus pa ter Beli priſci

Poſteritas Sabę thuriferi.

Saba thu- rifer po- ſteros ſex dedit, qui ſunt	Gogus pater Gã gis & Indi	Triton à quo	Ammon à quo Deabus cognoīe Gera à quo	Dyoniſiꝰ Li- bycus, & Hi- arba à quo Lomnimi q & Geriones.

Poſteritas Sabatii Sagæ.

Sabatius Saga ge- nuit hos Curetes qui ſunt	Sabꝰ pa- ter Sa- belli	Curitꝰ	Curitis pa- ter Anitinī Aruntius à quo	Anitinus à quo Pherentius

Poſteritas Pheritonis ſiue Phutonis ſiue Phaetontis.

Pheriton ſiue Pha- eton Moy- ſes Phut à quo genitus	Lygur à quo	Cydmus à quo	Eridanus à quo Venetus à quo	Ventus à quo Tyla

Poſteritas Canæ ſiue Phœnicis.

Cana cog noīe Phœ- nix à quo	Sidon	Archadiꝰ	Emathius	Sinius

Moyſes plures enumerat, quia illi impleuerũt Phœniciæ portionem quam occupaturi erant Hebræi, quam ipſi vocant terram Canaam.

Poſteritas Oſiridis, quem Moyſes vocat Mizraim.

Oſiris quem Ægyptij Oſiri vocant, genuit hos	Lydum priſcum Anameonem ſiue Meoncm, Casleum, à quo Syri & Capadoces, Petreium, à quo Palæſtini, Lybiũ cognomine Hercolem, Neptũnum patrem Leſtrigonis, Orum.

Poſteritas Libyi Ægyptii Hercolis

Hercoles cui nomen Libyus genuit. 57. duces	Scytha iunior ex Araxa, Tuſſus ex Araxa, Agatyrſus ex Araxa, Peucinus ex Araxa, Gython ex Araxa, Galathen ex Galathea, Atho ex Omphale, Quinquaginta Toſpiades ex Armena.

Poſteritas Tuſci.

Tuſſus ſiue Tuſcus ab Ato genitus Alteus, à quo genitus Blaſcon, à quo geniti

Armonia		Iaſius		Coriban	
	Cambo	à quo			
	Blaſcon				
	à quo geniti				
Dardanus	Erichthonius	Tros	Ilus	Laumedon	Priamus
	Curis q & Abotinus	Sypus	Tile Ipiti Cybeles		

Poſteritas Atus.

Ato ex prognatis Hercolis & Omphales.				Tarcõ priſcus	Traſimenus
	Mãnus	Aſtã	Pipinus priſcus		Turrhenus
				Atho iunior	
					Lydus

Legendum eſt capitulum decimum Geneſeos, in quo complures omittit Moyſes ob aſſignatas ſuperius cauſas. Porrò vbi Arabs dicitur in Beroſo, in Hebræo eſt Saba. Alio quoq; modo profert Moyſes ſupradicta noīa, vt Ludim, Anamim, Luabin, pro Lydum Ameon Libyū. Similiter vt ait Ioſe. in .1. de antiquit. Iudaica Iauā pro Ion dicunt. Percurramus igit̄ noīa obſcuriora omnium arborum. Tuyſcon. Tacitus de ſitu & moribus Germanorum ſic ait: Celebrāt Germani carminibus antiquis, quòd vnū apud illos memoriæ & annalium genus eſt, deum Tuyſconem terra æditum, & filium Mannum originem gentis cōditoremq́; fuiſſe. Manno tris filios aſſignāt, è quorum noībus proximi Oceano Inghaeuones, medij Hermiones, cęteri Iſteuones vocātur. Quidā verò licētia vetuſtatis, pluris de eo ortos, plurisq́; genitos, Marſos, Gambriuios, Sueuos, Vandalos affirmant, eaq́; vera & antiqua nomina. Fuiſſe apud ſe Herculem quoque memorant, primumq́; virorum fortium omnium ituri in prælia canunt. Hæc Tacitus. ARAXA priſca fuit filia Iani ſiue Noæ, mater priſci Scythæ, à qua Araxis fluuius in Armenia, quæ priſca Scythia dicta eſt, & Aramea Saga vt ſuperius diximus. Hæc Araxa comi homine & ardenti ſimul libidine mixta, fingitur ſemiuipera. De qua Diodorus in tertio libro. Dicunt (inquit) Scythę per modum fabulę natam apud ſe virginem ex terra ſcilicet Veſta, vmbilico tenus hominis forma, reliqua viperæ, eamq́; genuiſſe puerum, cuius nomen fuit Scytha, à quo dicti ſunt Scythæ, id eſt, primus & ante alios, quòd antecedētes pręceſſerit claritate. Sed hæc expoſitio Diodori non eſt illa præcipua, quia Scytha, id eſt, rimus & ante alios dictus eſt, quia apud Araxim fluuium mater Araxa illum genuit, vbi poſt diluuium prima gens & ante oēs nata cōſedit parua numero, vt ipſe Diodorus cum Beroſo & Archilocho & aliis conſentit ibidē ex hiſtoria Scythica, & ſubdit Diodor. Scythæ filij fuerūt Prutus et Napis à quibus diuiſo imperio, populis vterq; nomē de-

Tuyſc[illegible]

Mannu[illegible]

Araxa p[illegible] ſca ſemi[illegible] pera.

Scytha.

Scythę f[illegible] Prutus

dit. Nota ꝙ in Scythia Europę regnauit Prutus à quo Prutia magnũ regnũ, ꝙ nũc cõuerſa litera t in ſ dicũt Pruſiã. Araxa iunior eſt in arbore Hercolis ægyptij, de qua Hero. in. 4. libro. Hercoles (inquit) in Scythia ſubſtrata ſibi leonis pelle obdormiuit. Deprehẽderat enim eũ vehemens pluuia & gelu. Et poſt quædã figmẽta & mẽdacia Gręcanica, reuerſus ad veritatẽ ſubdit de libidine huius, vt primę matris Araxę imperiũ inquit tenebat virgo ancipitis naturæ ſerpẽtinę ac humanæ, quę cũ Hercole cõgreſſa genuit tres filios, Agathyrſum, Gelonum, & Scythã iuniorẽ. Beroſus verò plures alios ex Araxa enumerat in eiuſdẽ Hercolis ſtipite. Titanes Terra ſiue Veſta genitos. 17. Hi in Ægypto Titanim vrbẽ ędificauerũt, de qua Moſes in lib. Nume. 13. cap. Hebron inquit. 7. annis ante Tanim vrbem Ægypti cõdita eſt. Vbi diuus Hieron. & Petrus Comeſtor, & oẽs expoſitores dicũt de more Hebręo ac gentiũ truncata prima ſyllaba dici Tanim pro Titanim, ſicut colaum, lyppum, gygianum, Rytlaum, Ryſirim, apud Tuſcos dicunt, pro Nicolaum, Philippum, Ogygianum, Ry Atlaum, Ry Oſirim, vt copioſe oſtendimus cõmentario. 7. ſuper Xenophontẽ de ęquiuocis, vbi Phœnicam metropolim Arbanam cognomine Hebron fuiſſe conditam poſt diluuium primum, & ſeptem annis ante Titanim vrbem Titanũ Ægypti oſtendimus. Græcia mendax auſa eſt in hiſtoria fingere hos Titanes fuiſſe fratres Saturni Cretenſis, cum Moyſes Saturno Cretenſi longe antiquior, & qui oriundus Ægypto, probè nouerat conditionẽ vrbis, fuiſſe conditam Tanim aſſerit ſeptennio poſt primam Phœnicam metropolim harbanam Hebron. In ea enĩ vrbe vetuſtiſſima Taneos ſiue Titaneos, Moyſes ſigna coram Pharaone exegit dicente pſalm. 77. Poſuit in Ægypto ſigna ſua & prodigia ſua in campo Taneos, pro Titaneos. Et infra: Percuſſit, inquit, primitias eorum in tabernaculis Cam. Nã teſte Beroſo ſimul & Dauid terra Ægypti fuit terra Cam. Vnde in pſal. 104. Intrauit (inquit) Iacob in Ægyptũ, & Iacob accola fuit in terra Cã, quia (vt aiũt expoſitores) Cã

[margin: Araxa iunior. / Titanes / Titanis.]

fuit author et cōditor Ægyptiorũ, & vt ait Beroſ.fuit
eorũ Inuus Eſen.i.Pan infamis.Hinc cognomēto fuit
Cameſenuus.i. Cam infamis Pan, cui (teſte Diod. in
primo lib.) Ægyptij dicarunt totam vrbē ab eius noīe
dictā Chem Myn.i.Cam & Panos vrbē.Ægyptij enī
Chem,Hebręi Cam proferūt.Porrò municipiū et co
lonias Hebræi Maon,Ægyptij Myn,Etruſci Mon di-
cebāt in ſingulari.Mont verò in plurali,vt mon Tali
ano vulgò,latinè colonia Italiana, & mon Terano,
Mont Arune. i. colonia Terani filij Neptuni & colo-
niæ Aruntes, vt Cato docet fragmento.16.vbi eos in
Tuſcia Aruntes veteres Camillarios dicit. Itaq; Ca-
meſes fuit filius Cæli priſci & Pan,atq; Saturnus pri-
mus Ægyptiorũ qui bellũ habuit contra fratres ſuos
Titanas, & regnauit in Italia,Sicilia atq; Ægypti Li-
bya, vt clariſſimè cũ Beroſo conſentit Diodorus in.1.
et.4.lib. Et ideo filij Cæli ſiue Iani ſiue Noæ, ſcilicet
Cā ſiue Cameſes,& Titanes,& Prometheus,et Oce-
anus,ac Tethys,ſimul poſt diluuiũ in Ægypto cōſede
runt. Cam quidē in Chē Myn, Titanes verò in Tanī
Prometheus autē priſcus in ſuperioribus partibus Ni
li, cuius inūdationē compeſcuit Ægyptius Hercoles
ne ſe interimeret Prometheus, vt in.1.lib.Diod. aſſe-
rit, vbi affirmat & Nilū dictū fuiſe antea Oceanum.
Vnde quia circa Nilũ Oceanus & Tethys regnaue-
runt, idcirco & Nilo ſiue Oceano atq; Tethyde oēm
nympharũ et deorũ proſapiā Heſio.in Theogonia fin
xit,ex qua Saus princeps oſtiũ Nili Sais tenuit,vbi or
ta eſt cōſobrina Oſiridis Sais Xantho. Nam Xantho
muſa Ægyptia fuit, filia Oceani ac Tethyos, vt aſſerit
Heſiod.in Theogonia.Cæterũ Oceanus & Cā Satur Sais.
nus Ægyptiorũ fuerũt germani ex eodē patre Noa,vt
patet in Genealogia eorũ in prima arbore.Ergo cōſo Xantho
brini fuerũt Sais Xantho & Oſiris, quoniā filij fuerũt Oſiris.
duorũ fratrũ,Sais Xantho quidē Oceani, Oſiris verò
Saturni Cameſis, vt inſcriptio Ægyptię columnę indi
cat,quā Diod.in.1.lib.ita legi dicit: Mihi pater Satur-
nus inter deos iunior. Sum verò Oſiris rex, germen

ex pulchro & generoſo ortum, cui nõ ſemẽ genus fuit. Quatuor enim primi dij fuerũt Noa, Sem, Cam, & Iaphet, vt in præcedẽtibus eſt expoſitũ. Porrò Noa fuit non ſemẽ, id eſt, eunuchatus à filio, vt in ſequente lib. videbitur. Cam verò Saturnus Ægyptiorũ, fuit inter hos quatuor adoleſcentior, vt Moyſes aſſerit Gen. 9. cap. Et ideò Oſiris dicit: Fui filius Saturni inter deos adoleſcẽtioris. Fui germẽ ortum ex ipſo Saturno pulchro, cui Saturno genus & pater fuit, nõ ſemẽ. i. Cœlus caſtratus. OSIRIM Ægyptij & Aramei proferũt Oſiri, id eſt, in granaria mittentẽ, quia docuit cũ ſorore Iſi de ſerere, & granum in futuros vſus ſeruare, quod ſuo loco dicemus. Moyſes verò vocat eũ Mizraim, & ab eo Ægyptum Mizraim, id eſt, cõfinia facientẽ, vt Talmudiſtæ exponunt. Teſte enim Diodoro Siculo in. 1. &. 2. &. 6. lib. Hic Oſiris fuit Iuppiter iuſtus, qui vniuerſo imperauit orbi ſubactis õmnibus impiis & facinoroſis, quibus in toto orbe bellũ indixit & intulit, ſingula regna liberando, & confines ac limites ſingulis pro cõmuni pace ac ſalute ſtatuẽdo. BRYGVS MESA ET THYNVS in Europa conſederũt, & ab his in Aſiam minorẽ colonias miſſas conſtat, dicẽte Plinio in. 5. natural. hiſt. cap. 32. Sunt, inquit, authores, Meſos, Brygos, & Thynos ex Europa tranſiſſe in Aſiã, à quibus ſunt Myſij, Phrygij, Bithyni. Ergo ꝙ nunc corrupte Bragianũ in Sabatia Etruriæ primũ Brygianũ dictũ eſt, quod aſpirata prima litera Phrygianũ dici poteſt, poſtea Arcenũ nũc Barcenũ. PHAETON CYDNVS LYGVR ERIDANVS. De Phaëtõte ꝙ abierit ſubmerſus in Eridanũ mentiũtur Græci, ſicut & de ipſo fluuio Poſitis enĩ coloniis reuerſus eſt in Æthiopiã, vbi ſepulchrũ ac delubrũ eius eſt. Quod profectò Plin. in 37. natural. hiſt. deridens, ꝙ inquit Æſchinus in Iberia, hoc eſt, Hiſpania Eridanum eſſe dixit, eundemq́ꝫ Rhodanum appellari, & rurſus Apollonius & Euripides in Hadriatico littore confluere Padum & Rhodanum, veniam facit ignoratio ſuccini. Phaëtontis enim fulmine icti ſorores, fletu mutatas in

Oſiris. Brygus. Phaëton. Eridanus.

arbores populos & lachrymas effundere iuxta Erida num amnem quem Padum vocamus, & Electrũ idcirco appellatum, quia ſol electrus ſit, plurimi poëtæ Græci dixerunt, primiq́ʒ vt arbitror Æſchilus, Phyloxenus, Nicander, Euripides & Statius. Quod profecto eſſe falſum teſtimonio Italiæ patet. Et infra. Theophraſtus quidẽ in Lyguria ſuccinũ effodi ait, ſed Phaëtontem obiuiſſe in Æthiopia Hammonis aſſerit, & ibi delubrum eius eſſe atq; oraculum, & ibi Electrũ gigni. SAVBECRES. Sabataca Moyſes hunc ex Curetibus vocat, qui exiſtimatur Curetes Hiſpaniæ condidiſſe cognomine Tarceſſios, ad quos plures Titanes ab Ægypto fugatos, & iterato ibidem à diis bello laceſſitos, de quibus Iuſtinus lib. vltimo. Saltus inquit Tarceſſiorum in quibus Titanas bellum aduerſus deos geſſiſſe proditur, incoluere Curetes. CVRETES DICTI A CVRE FRATRE OSIRIDIS Nam & Sabatius Sangni Curetes fuit, vt patet in arbore Curis. Vnde & à Curetibus his & Lydis Tuſci trahunt originẽ, vt Valer. max. lib. 2 inſinuat. ANITINVS, à quo Anitienſis regio Tuſca, de qua Vitruuius lib. 2. de architectura, & Plin. in 36. natural. hiſt. dicit, ꝙ in Tarquinienſi & Anitienſi agro circa lacũ Volſiniẽſem eſt lapidicina optima. ABOTYNVS, SYPVS, TYLE CIBELES. Ab his prædia Cibelaria, & Abotynũ deletũ oppidũ, & Sypalis regio & fons in Vetulonienſi agro & vrbe. LIBYVS HERCVLES GENVIT L. TOSPIADES. De Hercule multa inconſyderate atqʒ falſa ſcribũt Gręci, vt Herodot. in 2. lib. & Diodor. in .1. & Euſeb. de præparatione euangelica ſcribũt. In primis quia Gręco filio Alcmenæ nomẽ propriũ fuit Alceus, & mater Alcmena, & pater Amphitryo, et cognomẽ græcũ Heraclius, id eſt Iunonis gloria. At qui mõſtra perdomuit, illi fuit nomen propriũ Ægyptium Libyus i. flãmiger, cognomen quoqʒ Ægyptiũ Hercol. i. pellitus totus, quia Ægyptius Græcus, pellibus ferinis, teſte Diodoro in 1. lib. toto corpore tegebatur, nondum inuẽtis armis.

Electrum Tarceſſij Curetes. Anitinus Abotynus Sypus. Hercule Toſpiades. Lybius Hercol.

Nec ſcitur quæ illi mater vt idem Diodorus dicit, ſed ſcribitur quis illi pater fuerit, ſcilicet Oſiris, quia vt ibidem Diodorus dicit: Hercules erat Oſiridi genere proximus, id eſt in primo gradu & filius, vt tam Beroſus quàm Moyſes aſſerunt. Rurſus Ægyptius Hercules fuit Thebanus Ægyptius priſcis ortus temporibus, qui ſubacta maxima orbis parte columnam poſuit in Libya, vt Diodorus dicit in fine quarti libri. Poſuit autem in triumphum deuicti orbis, ac propterea vt diuus Hieronymus dicit ſuper Geneſim: hic Libyus victor, victis Libyis nomen dedit, & Libyos à ſe vocauit, quum antea Phutei, id eſt, Phaetontei dicerentur. At vt author eſt in fine eiuſdem quarti Diodorus, Alceus nouitiis paulò ante res Troianas temporibus ſeruiuit Euriſtheo, & illi tribuerunt Græci geſta ſuperioris. Nam quòd ſubegiſſe Alceum Europæ patrem, et poſuiſſe Gades fingitur, apertum mendacium eſt, quia idem Ægyptius Geriones & Europam ſuperauit, inde reuerſus ad Gades ibi obiit, & templo donatus fuit ab Hiſpanis, vt ait Beroſus, quem Pomponius Mela ſecutus, in Gadibus, inquit, opulentum eſt templum, in quo Herculis Ægyptij oſſa eſſe credũtur.

Deabus Gera. DEABVS COGNOMINE GERA ET LOMNIMI, Vt locis ſuis dicemus. Deabus à Mauris, idem per interpretationem à Græcis dicitur Chryſeus, & à Latinis aureus ob diuitias. Cognomẽ illi fuit Gera, id eſt aduena. Nam ex Aphrica (vt ait Beroſus) aduenit, Hiſpaniamq; occupauit. Succeſſerunt huic tres filij, quos Hercules Libyus deuicit, qui à cognomine paterno Geriones, & à præfectura militiæ Lomnimi dicebantur, id eſt, Phylarchæ ſiue tribuum & gentiũ principes, vt interpretatur diuus Hieronymus libro de interpretationibus. Vt enim aiunt periti Talmudiſtæ Lomnimi deriuantur à dictione

Lonia. Aramea Lonia, id eſt, phylarchia vel phylarcha. Vnde Etruſci Sagi Aramei, vt expoſitum in præcedentibus, vbi vrbs principatum tenet, cum Chaldæis Loniam addunt, vt Babylonia Vetulonia, Populonia, id eſt,

eſt Babel Phylarcha, Vetuletum Phylarcha, & puppium phylarcha, vti oſtendimus in Annia queſt. 25. Nec te moueat ꝙ litera e in Babel vocabulo non ſeruetur, vt dicatur Babelonia, ſed Babylonia, quia in compoſitione ſæpe e mutatur in i. vbi non ſequitur i. & etiã aufertur ſi e ſequitur i, vt Veilumbros, Neilum, Veterbum, Babeloniã, proferimus Vilumbros, Vilum, Viterbum, Babyloniam. De Deabo autem & Gerionibus Lomnimis ſic ait Diodor. in. 5. lib. Vulgata erat per orbem fama, Chryſeum (hoc enim nomen à diuitiis traxerat) qui vniuerſæ Iberiæ imperaret, tres habere propugnatores filios cum robore corporis, tum armis egregios, exercitum prætere cuilibet fortiſſimorum militũ eſſe. Hos Hercules ad ſingulare certamen prouocans ſuſtulit. Non ſolum verò Græci quę fuerũt ab Ægyptio geſta contra Geriones voluerunt furari, ſed vt leuitas eorũ fingere conatus eſt Alceo fuiſſe. 50. filios ex Athenienſibus Teſpiadibus, quorum primogenitus Sardus cum cæteris fratribus miſſi fuerunt ad colendam Sardiniam cum Iolao duce ac nepote Herculis, vbi inuenerũt iam inſulam habitatam à Tuſcis, vt Strabo in. 5. lib. ſcribit. Et vt Græci ſecurius mentirentur, mutauerunt à Toſpi literam o in e. & dixerunt Teſpiades. Nã aliter in furto deprehenſi fuiſſent, quia vt Ptolemæus deſcribit: Toſpis regio, & Toſpis lacus eſt in maiore Armenia ſub mõte Gordieo vbi Libyus ex quinquaginta puellis Arameis ſuſtulit quinquaginta filios, à patria Toſpiades dictos, ac ſi diceremus Viterbiades, & Vetuloniades. Quod profecto ſcelus & mendacium Græcanicum non paſſus Silius Italicus, aſſerit Sardos Libyci Herculis ſanguine cretos, & non Alcei. Sic enim in. 12. lib. aſſerit: Mox Libyci Sardus generoſo ſanguine fidens Hercolis. Quare in ſequentibus non per e ſed o. Toſpiades proferas & ſcribas vbi proſequitur dicẽs: Nec paruum decus, aduecto cum claſſe paterna Agmine Toſpiadum, terris Iolae dediſti. Quare non inerudite hunc locum quidã in commentariis ſuper Silium expoſuit, & plures Her- Toſpia.

cules

cules cum Cicerone diſtinguens, de Hercule Ægyptio hunc locum à Silio decantatum aſſeruit. Hactenus de genealogiis primorum Heroum orbis. Nunc quid geſtum ſit à Noa ſiue Iano patre poſt diluuium ante auctum genus humanum & colonias miſſas per orbem, in tertio lib. ſequente Beroſus exequitur.

Beroſi, de antiquitate Iani patris,

quem Noam nominat,

LIBER TERTIVS.

SVperiore libro Genealogias Beroſus expoſuit, nunc quid geſtũ ſit à diluuio vſq; ad colonias miſſas per orbem, enarrat. Et facit duo. Primò præmittit exordiolum. Secundò narrat. De primo ſic ſcribit:

HAs igitur principum atq; Heroum origines atque poſteritates abbreuiamus ex noſtris Chaldæis atque Scythicis libris, quoad ſatis ſit. Nam & multos alios memoriæ mandant, quos quia vel nihil ad noſtrã intentam accurtationem aut parum afferunt, ob id dimittimus, reſumpturi illos vbi opus fuerit.

Reſpondet tacitæ quæſtioni, cur non omnes primos in genealogiis poſuerit, quos in ſcriptis redegerunt Scythæ & Chaldæi, antiquitatũ ſeruatores. Quia inquit, aut nihil aut parum afferrent ad inſtitutam abbreuiationem antiquitatum. Sat erit ſi prætermiſſi adducantur, vbi opus fuerit. Deinde narrat quo pacto et

vbi

vbi creuerit humanũ genus. Secundo quid pater omnium hos duces docuerit. Tertio quid Titea ageret, & quo pacto alia cum ea Noa cognomina promeruerit. Quarto de cognominibus Cam.

De primo itaque ſic narrat:

Quo pacto exinanitus orbis fuerit coloniis & hominibus oppletus dicendum eſt. Exſiccata humo & torrefacta terra, Noa cũ familia de monte Gordieo, vt par erat, deſcendit in ſubiacentem planitiem plenam cadauerum, quam vſque ad hanc ætatem appellant Myri Adam, id eſt, euiſceratorum hominũ, & inſcripſit in lapide in monumentum rem geſtam, & vocant incolæ locum, egreſſorium Noæ. Congreſſi verò coniugibus, perpetuo geminos edebant marem & fœminam, qui adulti & coniuges effecti & ipſi binos partu liberos ſemper edebant. Neque enim vnquã Deus vel natura defuit neceſſitati quæ ad vniuerſi orbis ſpectat opulentiam. Eo pacto breui in immenſum adaucto humano genere, omniq; Armenia completa, opus erat eos inde recedere, atque nouas ſibi ſedes conquirere.

Si quæris vbi ſaluatum ſit genus humanum, in primo libro demonſtratum fuit, quòd in Armenia maiore monte Gordieo ſummitate iugi eius Ocilæ, in regione Myri Adam, in cuius planitiem deſcẽdit Noa, vbi dicitur egreſſorium Noæ à comprouincialibus, vt tam Beroſus quàm Ioſephus in primo de antiquita- Myri Adã

te Iu-

te Iudaica dicunt. Frater autem Matthias olim prouin cialis Armeniæ ordinis noſtri, quem exiſtẽs prior Genuæ illum comi hoſpitio excepi, & à cuius ſocio magiſtro Georgio ſimiliter Armeno, hanc Beroſi defloratione dono habui, interrogatus quũ de multis, tum de egreſſorio Noæ reſpõdit adhuc vocari Aramea lingua Sale Noa. Diuus autem Hieronymus libro de interpretationibus nominũ, ait Sale interpretari egreſſus. Vnde & Antoninus in Itinerario, & Cato Myrſilus, locum in tractu Vmbriæ in Tuſcia, vbi Galli Ianigenæ veteres genuerũt Vmbros vocant Sale vmbrona, vocabulo priſco, id eſt egreſſorium Vmbrorum, vti in commẽtariis ſuper eoſdem authores tetigimus, & in quinto huius libro adducemus. Locus autẽ proprius vbi conſedit & vrbem metropolim tandem ædificauit, fuit iuxta fluuium Araxis, vt in primo libro expoſuimus. Moyſes autẽ ſcribit Noam egreſſum, mox ſacra deo, cum pro liberatione & expiatione, tum pro futuro vitando diluuio feciſſe, et ibi mandatum de generis humani multiplicatione accepiſſe. Vacauerũt autem generationi vſq; ad Phalecchi natiuitatem, quando diuiſa eſt terra, anno centeſimoprimo, vt patet cõputanti Geneſis.11.cap. Cauſſæ autẽ tam velocis multiplicationis plures aſſignantur. Primam Moyſes exprimit dicens, quia Deus benedixit Noæ & filiis eius atq; vxoribus. Hæc benedictio eſt multiplicationis, qua etiam Chriſtus duos piſces & quinq; panes benedicens multiplicauit in cibum quinq; millium hominum. Secunda cauſſa eſt natura, quæ ſicut non abundat ſuperfluis, ita nõ deeſt in neceſſariis, vt ait Ariſtoteles in.2.de anima. Et has duas cauſſas tangit Beroſus, deũ ſcilicet & naturã. Addit & tertiam, quia ſemper gemino partu maritum à natura oriebatur genus humanũ. Quarta cauſſa erat, quia nemo interibat, & viuebant nongentis & ſexcentis annis. Itaq; breui ſæculo, tota Armenia referta hominibus & iumẽtis, nouas perquirere ſedes coẽgit hoies. His expoſitis, qua primores diſciplina erudiuerit Noa, ita Beroſus ſubdit dicens:

Sale Noa.

Tunc

Tunc ſeniſſimus omnium pater Noa, iam antea edoctos theologiam & ſacros ritus, cœpit etiam eos erudire humanam ſapientiam. Et quidem multa naturalium rerum ſecreta mandauit literis, quæ ſolis ſacerdotibus Scythæ Armeni commendant. Neque enim fas eſt illa, vlli inſpicere aut legere vel docere quàm ſolis ſacerdotibus, & inter ſacerdotes dũtaxat, ſicut & quos rituales libros reliquit, ex quibus illis primum Saga nomen fuit inditum, id eſt, ſacerdotes & ſacrificulus & pontifex. Saga.

In primo libro demõſtrauimus longe ante Ninum & ipſum diluuium fuiſſe literas, diſciplinas, ritus & artes, ipſumq; Noam fuiſſe literatiſſimum inter Phœnicas, ſuperius expreſſum eſt. Deinde Beroſus proſequitur de cauſſis aliorum cognominum Noæ ac Tytheæ vxoris eius dicens:

Docuit item illos aſtrorum curſus & diſtinxit annum ad curſum ſolis, &.12.menſes ad motum lunæ, qua ſcientia prædicebat illis ab initio quid in anno & cardinibus eius futurũ contingeret, ob quæ illum exiſtimauerunt diuinæ naturæ eſſe participem, ac propterea illum Olybama & arſa, id eſt, cælum & ſolem cognominauerunt, & illi plures ciuitates dedicauerunt. Nam & ad hæc tempora Scythæ Armeni vrbes habẽt Olybama &, Arſa, Ra

tha,

tha,& eiuſcemodi. Cumq́ iuiſſet ad regendũ Kitim, quam nunc Italiam nominant, deſiderium ſui reliquit Armenis, ac propterea poſt mortem illum arbitrati ſunt in animam cœleſtium corporum tralatum, & illi diuinos honores impenderunt. Et ob id ſolum hæc duo regna Armenum quidem, quia ibi cœpit: Italicum verò, quia ibi finiuit & docuit & regnauit, naturaliumq́ atque diuinorum quæ eos erudiuit libros pleniſſime illis conſcriptos reliquit, illum venerantur ſimulq́ cognominãt cœlum, ſolem, chaos, ſemen mundi, patremq́ deorum maiorum & minorum, animã mundi mouentem cœlos, & mixta vegetabiliaq́ & animalia & hominem, Deum pacis, iuſtitiæ, ſanctimoniæ, expellentem noxia & cuſtodientem bona. Et ob hoc illum vtræq́ gentes ſignant in ſcriptis curſu ſolis & motu lunæ, & ſceptro dominii quo malos & noxios expellebat à cœtu hominum, & caſtimonia corporis & ſanctimonia animi, duabus clauibus religionis & felicitatis. Neque minus Tytheam quæ mater omnium erat, Aretiam, id eſt, terram vocabant & Eſtam, id eſt, ignem poſt mortem cognominauerunt, quia ipſa regina ſacrorum fuerat, & puellas docuerat ſempiternum ignem ſacrorũ inextinctum ſeruare.

Cæte-

Cæterum Noa antequam diſcederet ab Armenia docuit illos ſimplicem agriculturam, magis curãs religionem & mores quàm opulentiam & delitias,quæ ad illicita & libidines prouocant,& cœleſtium iram nuper induxerant. Primus tamen omnium inuenit vites atque plantauit & vinum conficere docuit, cuius vim inexpertus & vaporem ebrius effectus minus pudice in terrã cecidit. Erat illi,vt diximus, filius ex tribus primis adoleſcentior Chem,qui ſemper magicæ & veneficæ ſtudens,Zoroaſt nomẽ conſequutus erat. Is patrem Noam odio habebat,quia alios vltimo genitos ardentius amabat,ſe verò deſpici videbat. Potiſſime verò idem infenſus erat patri ob vitia. Itaque nactus opportunitatem cum Noa pater madidus iaceret, illius virilia comprehendens taciteq́; ſubmurmurans,carmine magico patri illuſit,ſimul & illum ſterilem perinde atq; caſtratum effecit, neque deinceps Noa fœmellam aliquam fœcundare potuit. Ob beneficium inuentæ vitis & vini dignatus eſt cognomento Iano, quod Arameis ſonat vitifer & vinifer. At vero Chem cum publice corrumperet mortale genus, aſſerens & re ipſa exequens congrediendũ eſſe vt ante inundationem,cum matribus,ſorori-

 bus,

bus,filiabus,maſculis,brutis & quouis alio genere,ob hoc eiectus à Iano piiſſimo & caſtimonia atque pudicitia refertiſſimo , ſortitus eſt cognomẽtum Chem eſenua, id eſt Chem infamis & impudicus,incubus,propagator. Eſt enim Eſen apud Scythas Arameos infamis & impudicus. Enua verò tũ impudicus, tum propagator. Eum inter homines huius dogmatis ſequuti fuerunt Ægyptii , qui ſibi illum ſuum Saturnum inter deos adoleſcentiorem fecerunt,& ciuitatem illi poſuerunt dictam Chem Myn, à qua ad hanc ætatem omnes ciues illius appellamus Chemmenitas. Verum poſteri hoc vitioſum dogma neglexerunt,retẽto quod fuit primi moris,vt inter fratres & ſorores coniugium iniri poſſet.

Hoc vltimo loco Beroſus de tribus cognominibus rationes tradit: Noa, Cam & Tythea. De Noa dicit quòd fuit illi tributum cognomẽ Ianus à Iain,quod apud Arameos & Hebræos ſonat vinũ,à quo Ianus, id eſt,vinifer & vinoſus, quia primus vinum inuenit & inebriatus eſt,vt dicit Beroſus, & ſupra inſinuauit Propertius, & item Moyſes Geneſis cap.9.vbi etiam Iain vinũ Iani nominat,vbi nos habemus: Cum Noa euigilaſſet à vino. Cato etiam in fragmentis originũ, & Fabius Pictor in de origine vrbis Romę dicunt Ianum dictum priſcum Oenotrium, quia inuenit vinũ & far ad religionem magis quàm ad vſum. Vnde & ipſi hæc in ſacrificio prælibantur , vt etiam cum eis in primo de Faſtis conſentit Ouidius. Cui argumento eſt,quòd vſq; ad Mezentium Larthem Thuſcia vix niſi in ſacris vſa eſt vino, quia primus omnium ex re-

Ianus.

Oenotri⁹ Ianus ꝙ vinũ inuenit.

gibus

gibus Thuſcis vinum induxit Mezentius,qui vt M. Varro author eſt, & Plinius refert in.14.lib.naturalis hiſtor.cap.16.quum Etruriæ rex eſſet tulit auxiliũ Rutulis contra Latinos vini mercede,quod tum in Latino agro fuiſſet.Itaq; ſimplic. m vini à Iano Oenotrio vinoſo inuenti vſum,ad religionem magis q̃ ad potulentiam,vſq; ad Mezentium Larthem fuiſſe apud Hetruſcos,conſtat. Nam poſtmodũ in vineis excolendis præualuerunt Etruſci Vetulonienſes, inter quos ætate Aphricani Scipionis eruditior cæteris fuit Egilaus Vetulonus ex vico Vetuloniæ Vetulo, de quo Plin. in ſupradicto libro ait, quòd magnam gloriam in vineis excolendis adepti ſunt duo,alter libertinus Ancilius Steneleus in vineis agri Nomentani, alter autem Egilaus Vetulonus qui etiã in campano agro & Veliterno ipſum Aphricani colebat exilium.Itaque Noa pater Iani cognomentum habuit à vino inuento.Porrò & Cęlum caſtratum à filio Saturno dicitur, vt hic dicit Beroſus, & Talmudiſtæ conſentiunt, & vt ait Diodorus in primo libro.Oſiris in columna ſic inſcripſit: Sum Oſiris rex cui pater Saturnus fuit inter deos iunior cui Saturno generoſo & pulchro, genus & pater fuit non ſemen, id eſt, caſtratum Cęlum. Cælum.

Quod Græci cuculi falſo tranſtulerunt ad Apteram Cretenſium Saturnũ,quem fabulantur teſtes execuiſſe patri,qui tamẽ floruit fermè ſexcentis annis poſt Ianum Cęlum regem omnium ſempiternum, vt in noſtra emendata Chronographia probatur. Hæc de cognomentis Iani duobus, ſcilicet Ianus & Cęlum non ſemen ſiue caſtratum Cęlum. Nunc de cognomentis Cam dicendum eſt. Dictus eſt Cam Cameſes, Zoroaſtes, Saturnus. Cam libidinoſum & calidæ naturę interpretantur Hebræi, Enuus vero propagator, & incubus dicitur. Vnde Latini Enuum Inuum dicunt teſte Seruio ſuper.6.Æneid. ibi: Vrbsq́; Fidenæ caſtrũq́; Inui. Et in aliis libris ſimiliter. Ait enim eundẽ eſſe Syluanum, Pana Inuum, ab ineundo, incubum dictum, eo q; paſſim cum hominibus & brutis cõgrederetur. Cam Cameſes & Inuus.

 Verum

Zoroaſt. Verum Eſen infamis dicitur triplici infamia. Primo ꝙ Zoroaſt, id eſt, magus eſſet. Secundo quia patrem non ſemen reddidiſſet, quæ duo ad impietatem pertinent. Tertio, quia infamis promiſcua libidine eſſet. Addit & quartum ſcelus Diodorus Siculus in.4.lib. dicens, quòd primo Cælo regi omniū ſempiterno fuerunt duo primores filij, Atlas q in Mauritania periit, & Saturnus qui regnauit in Libya Sicilia & Italia, ſuprema impietate & auaritia præditus. Quare verò

Cam Cam Itali ſcriptores cognominãt veteri lingua Cam Eſem.i. Cam infamem, qui per compoſitionem dici-

Cameſes. tur ab Etruſcis & Latinis Cameſes, ac propterea corruptor humani generis, vt ait Beroſus, Ægyptij profeſrunt Cameſenuum, id eſt, Cam Syluanum ſiue Pana ſuum infamem. Vnde Diodorus Siculus in primo lib. dicit quòd Ægyptij Pani ſuo ædificauerunt totam vr-

Myn. bem, quam ab eo Chem Myn, id eſt, Panos vrbem dicunt. Eſt enim apud Ægyptios Myn, manſio ſiue tabernacula, & vrbs. Chem verò nomen propriū eſt Cam. Eadem Cam Myn Dauid in Pſalmo.77.& 104.interpretatur terrã Cam, & tabernacula Cam, quia vt exponunt Hebræi & catholici primus coluit Ægyptū, & ideo fuit eorum Inuus ſiue pan & propagator. Et quia Cæli filius, ideo Saturnus Ægyptiorum, licet Diodorus in primo genealogiã Oſiridis dicat fuiſſe, quia illi pater Saturnꝰ, Saturno verò pater fuit Sol vel Vulcanus. Sed hoc non obſtat, quia ibidem dicit, quòd Saturno fuit pater, nõ ſemen.i. Cęlum caſtratū, et in.4.ꝙ Saturno impio pater fuit Cęlum, frater Atlas Maurus, quod & Beroſus exprimit. Qui etiam Cælum Ianus dictus eſt ſol, vt in præmiſſis oſtendimus, & item Vulcanus, qa ignẽ primū cœleſtẽ collegit, vti Diodo. inſinuat, et cum eo holocauſta obtulit, vt etiã Moyſes cõſentit, & ipſum pro memoria & ſacris habendis in perpetuū ac iugẽ Ianꝰ & Tyrhea ſeruauit, et ob id pri-

Veſta. ma & magna Cybeles.i.regina ſacrorū, & Veſta.i.cęleſtis emiſſus & acceptus ac ſeruatus ignis et flãma cognominata eſt, dicẽte Ouid.in.6.Faſtorū, et Beroſo cõ

ſentien-

ſentiente his verbis: Nec tu aliud Veſtā q̃ purā intelli ge flammā. Nataq́; de flāma corpora nulla vides. Iure igitur virgo eſt quæ ſemina nulla remittit, Nec capit, et comites virginitatib⁹ habet. Et notandū eſt, vt aiūt periti Talmudiſtæ, ꝙ apud Arameos Eſta à q̃ Veſta, ſignificat ignē & flammā à quo Gręci æſtomę verbū habēt, quia prius fuit illis propago Barbara q̃ Græca. Græciā enim incoluerunt prius Barbari, & ob id mul ta illis Barbarorū vocabula manent, vt ſignificat Stra bo in Geographia Græcię. Hanc æſtam, id eſt, flam mam & ignem iugem atq; perpetuum, quem Ianus et Tythea voluerunt à virginibus ſeruari, Deus iuſſit Moyſi vt ſacerdotes Hebræi nutrirent dicens: ignis in altari meo ſemper ardebit, quem ſacerdotes enutrirēt iugiter. Chriſtianis eadem religio eſt, qui vti Noa op poſita criſtallo, vel phiala aquę plena, radio ſolari ignē cœleſtem ex parte oppoſita conceptum, vti ſacrum in ſabbato ſancto excipiunt, & ex eo ignem accendunt, quem ſacrant, & ex eo cęreos accendunt, et iugem pro toto anno lampadem ante corpus ſanctiſſimū Chri ſti nutriunt. Quod iam ferme.50.annis in hoc templo ſanctæ Marię ad Gradus, & conuentu meo Viterben ſi, obſeruatum vidi, & à maioribus traditum audiui.

Eſta.

Ignis è ra diis.

Hæc de cognomine Veſta. De Aretia verò, quia ſicut terra cum cœlo cuncta gignit, ita Tythea cum cœlo Iano cunctos mortales ediderit, ſupra etiam expoſui mus. Diodorus quoque in.4.lib. ſic habet. Cælum ex vxoribus ferunt filios ſuſcepiſſe quinq; & quadragin ta. Horum decem & ſeptem ex Tythea ortos, proprio nomine ſingulos, communi autem omnes à matre ap pellauit Tythanas. Tytheam verò prudentia prædi tam, cum plurimum mortalibus profuiſſet, ab eis poſt obitum deificatam terramq́; fuiſſe cognominatam ſcri bunt. Hæc Diodor. Ouidius verò in.6.de Faſtis dicit Veſtam terram dictam à proprietate qua terra ſtat vi propria mater omniū. Sic enim dicit: Stat vi terra ſua, vi ſtando Veſta vocatur. Aramee autem terra, & ſimi liter Hebraice dicitur Aretia, à cuius nomine Ianus cō

Aretia.

Cæli filij.

 didit

didit Thuſciæ Aretium, vnam ex primis.12.vrbibus ab eo cōditis, vt oſtendimus in cōmentariis ſuper fragmenta Catonis. De vrbe vero filiorū Tytheę, id eſt, Tythanum in Ægypto, in commentariis ſupra Xenophontem de ęquiuocis & in pręcedentibus huius operis diximus.

Beroſi, de antiquitatibvs regnorum totius orbis,

LIBER QVARTVS.

DE cognominibus & eorum rationibus iam Beroſus expediuit tertium librum, in hoc quarto de antiquitatibus regnorum in communi tractat. Et primo dicit de diuiſione principali totius orbis, quibus tres primores filios Ianus præfecit, dicens:

MVltiplicatū eſt in immenſum genus humanum, & ad comparandas nouas ſedes neceſſitas cōpellebat. Tum Ianus pater adhortatus eſt homines principes ad quærendas nouas ſedes & communem cœtum inter homines agendum, & ædificādas vrbes. Deſignauit itaque illas tres partes orbis Aſiam, Aphricam & Europam, vt ante diluuium viderat. Singulis autem his principibus ſingulas partes ad quas irent partitus, ipſe per totum orbem colonias ſe traducturum pollicitus eſt.

Non

Nō capiebat igitur priſca Scythia viros adauctos, qui poſt diluuium pauci numero propter ignobilitatē conſederant iuxta fluuium Araxim, vt ſignificat Diodorus in.3.lib. Et in.4.ſcribit Cęlum regem omnium ſempiternum,homines pridem per agros diſperſos ab inculta & ferina vita,ad cœtum communem & mitiorem vitam,& vrbes condendas reuocaſſe. Hoc autem egit vocatis ducibus & diuiſa terra in Aſiam, Aphricam,& Europam,vti ante inundationē viderat. Quare inundatio non multum immutauerat faciem orbis, quam recognouit. Facta eſt autem hæc prima diuiſio in tres partes anno primo natiuitatis ducis Phalech, vt ſanctus Moyſes ſcribit Gen.10.et.11.cap.vbi ſupputat à Sem poſt diluuium vſq; ad Phalech annos.100. Ergo centeſimo anno poſt diluuiū diuiſit tribus filiis terram. Et (vt aiunt Hebræi & Catholici authores) Sem præfecit Aſiæ, Cam Ægypto & Aphricæ, cuius metropolis fuit Chem Myn, vt in præcedente libro expoſuimus. Iapetum verò qui & Atlas Maurus dictus eſt, quòd obierit in Mauritania, vt Diodorus in 4.inſinuat præfecit Europæ, ipſe toti orbi præfuit,dicente eodē Iano apud Ouidium: Me penes eſt vnum vaſti cuſtodia mundi. Author eſt Ariſtoteles,vſus Homeri teſtimonio in primo Politicorum principio gentes & deos ab vno rege cœptos,regi,& in familiis ſeniſſimum quemq; regē fuiſſe. Ergo docuit principes coloniarum ſeniſſimus coſmographiam, quam viderat ante diluuium,vt ſciret quiſq; in quem locum ſuas colonias ducturus eſſet. Eo tempore vt Phylo Hebræus de multiplicato humano genere tradit,ipſe cum tribus filiis & multis coloniis in Pontum venit, & ratibus circumluſtrauit omne mare mediterraneū, oſtendens primo Sem littus omne Aſiaticum à Tanai per Boſphorum vſq; ad Nilum Ægypti, & Cameſi à Nilo littus Aphricæ vſq; in anguſtias oceani & Gadiū. Iapeto autē omne littus Europæ à Gadibus vſq; Tanaim. Et ſingulis prouinciis circa littus dimiſit primas colonias. Et decennio poſtquam à Tanai diſceſſerat

Diuiſio terræ quādo facta.

Iapetus. Atlas. Maurus.

in eundem locum rediit,luſtrato mari,& primis colo-
niis poſitis,& reuerſus in Scythiã, ordinabat alias co-
lonias.Quæ dicit Phylo conueniunt ei, quod ait Cor-
nelius Tacitus de ſitu & moribus Germanorũ,dicens
priſcos cum nouas ſedes quærerent, non terreſtri itine
re, ſed mari ratibus aduectos fuiſſe. Conſentit & de
aduentu primo Iani aduecti rate in Vaticanum quod
ſcribit Cato in ſecundo fragmẽto,dicens poſt opinio-
nem de origine gentium:Siue,inquit,mundum exiſti-
mes ſempiternum,vt Chaldæi,ſiue initium ex tempo
re ſortitum,vt Phœnices,ſiue ante Ninum annis circi-
ter ducentis quinquaginta quibus durauit aureum ſę-
culum,inundatas fuiſſe terras, ſemper Scythis tribui-
tur principatus originis. Ex his aiunt veniſſe Ianum
cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum,
& rate cum coloniis per Tyberim vectum, tenuiſſe
ad læuum latus Etruriam,primasq́ꝫ in Vaticanum &
Ianiculum expoſuiſſe colonias. Hæc à nobis copioſe
expoſita fuerunt ſuper fragmenta eiuſdem Catonis.
Ex his patet primas colonias Italiæ in Hetruria poſi-
tas,in primo aduentu Iani poſt diluuium,anno fermè
centeſimo octauo & aureo ſæculo,vt omnes canunt.
Quod & nos in chronographia Hetruſca ſignauimus.
His expoſitis Beroſus de prima antiquitate ſuę patrię
incipit explanare ſic dicens:

[Margin: Coloniæ primę Italiæ.]

Itaque Nymbrotum creauit Babyloniæ Saturnum primum, vt ibi primum ædificaret cum coloniis ſuis. Quare Nymbrotus aſſumpto filio Ioue Belo cum coloniis furatus eſt rituales Iouis ſagi,& cũ populo venit in campum Sennaar, vbi deſignauit vrbem & fundauit maximam turrim,anno ſalutis ab aquis centeſimo trigeſimoprimo, regnauitq́ꝫ ibi annis 56.& deduxit turrim ad altitudinem & magni

tudinem

tudinem montium,in ſignum atq; monumē-
tum, quòd primus in orbe terrarum eſt popu
lus Babylonicus, & regnum regnorū dici de-
bet. Ergo ab eo exordiemur,& per ipſum mē
ſurabimus omnia regna & eorum reges ac tē
pora, abbreuiando illa in hunc modum.

Quærunt plures an ante Babyloniam fuerint aliæ vrbes, & quidem ante diluuium fuerunt Enos, vt in principio dixit Beroſus,& item Ioppe de qua Plinius in.5. naturalis hiſtoriæ & Solinus in collectaneis aiūt quòd Ioppe eſt antiquiſſima in toto orbe, vt quæ ante diluuium fuit condita. Poſt diluuium verò anno cē teſimo per totum ſequens decenniū conditæ ſunt primę coloniæ ſingularum prouinciarum littorearum vt diximus. Babylonia verò cum poſt diluuium deſignata fuerit anno. 131. vt dicit, patet quòd non fuit prima quo ad tempus, ſed dignitate ædificij & libidinis dominandi, vt omnes notant. De ea narrant omnes hiſtorici non ſolum Moyſes & Hebræi, ſed etiam Gentiles, de quo Ioſephus in primo de antiquitate Iudaica,de turri (inquit) Babyloniæ & diuerſis vocibus hominum,etiam Sybilla meminit dicens: cū omnes homines vnius vocis exiſterent,quidam turrim ædificauerunt excelſam tanquam aſcenſuam per eam ad cælum. Dij verò ventos immittentes euerterunt turrē, & vocē propriam vnicuiq; partiti ſunt, & propterea Babel contigit vocari ciuitatem. De campo verò Sennaar in religione Babylonis, meminit Heſtius ita dicens. Qui verò de ſacerdotibus fuerunt erepti,Iouis ſacra ſumentes,in Sennaar Babylonis venerunt,diuiſiq; poſt hæc diuerſitate linguarum per generationes ſuas tenuerunt loca maritima ſimul & mediterranea. Hūc eundem locum Heſtij producit Petrus Comeſtor in hiſtor.ſcholaſticis. Addit Beroſus, ſe velle mēſurare, id eſt quo tempore cœperunt regna ab condita Babylonia,quia tempora Monarchiæ Aſſyriorum certiſſima

Babel.

ma ſunt &reges,quamuis mentiantur Babyloniã fuiſſe primam poſt diluuium dicens:

Anno .131. à ſalute ab aquis prima omnium gentium & ciuitatum,fundata eſt à Saturno Babylonico noſtro vrbs & gẽs noſtra Babilonica,multiplicataq́; eſt nimis numero poſteritatis,magisq́; ſtuduit paci & religioni Saturnus deorũ,quàm opulẽtiis.Et turrim quidem ędificauit,ſed nõ cõpleuit,nec deſignatã vrbẽ fundauit, quia poſt quinquagintaſex annos ſubito non comparuit translatus à diis.

Babyloniã Saturnus ędificauit.

Dignitate non tempore prima fuit Babylonia.Saturnus eius ſtuduit paci & religioni, quia tunc florebat prima aurea ætas,quæ cum primis hominibus ſata eſt,vt ſignificat Ouidius in primo Metamorphoſeos,& Fabius pictor, & Cato,in quorum commentariis plura de aureo ſæculo explanauimus. Admonitus quoque diuina plaga in confuſione turris ſubſtitit magis q̃ ab impietate deſtitit, cum aĩo eſſet ſacrilegus et tyrannus. Vnde dicitur ſubito non comparuiſſe tranſlatus à diis, id eſt,iuſtis principibus clam diſcerptus. Nam & ſimile dicitur de Ænea & Romulo & aliis clã diſcerptis ꝙ ſubito nõ cõparuerint in deos relati.Prouincia Sẽnaar Chaldęa,eſt pars prouincię Babylonię, quam Grçci & Latini vocant Meſopotamiã.Hebręi verò Aram fluuiorũ, quia iacet media inter Tygrim & Euphratem . In ea regione natus eſt Abraam.292. poſt diluuiũ anno,vt ſupputat Moſes Geneſis.11. cap. Ortus eſt autẽ in ciuitate Vr Coa.i. Chaldæa. Quam enim Latini & Græci proferũt Vr Chaldęorũ,eandẽ Aramei,Vr Coa dicunt,& Hebræi Vr Caſdi. Vnde Ptolomæus in Ceographia vocat eã Vr Coa,& Moſes Vr Chaldæorũ,dicens Geneſis cap.11.Thare genuit Abraam & Arã, qui mortuus eſt in terra natiuita-

Sennaar Meſopotamia.

Vr Coa.

tis

tis ſuæ Vr Chaldęorũ. Tulit autẽ Thare Abraã filiũ ſuum & Loth & Sarai, & eduxit eos de Vr Chaldæorum. Qui ergo dicunt Vr ibi accipi pro igne, & ſine certo authore aut ratione dicunt Abraam fuiſſe proiectum in ignem, hi profecto ſomniãt, & eadẽ facilitate contẽnitur, qua profertur hæc fabula. Igitur Beroſus poſito fundamẽto regni Babylonię ac tempore, ſubinfert quas colonias in quas prouincias Ianus miſit, dicens in communi:

Ab exordio huius, Ianus pater miſit in Ægyptũ cum coloniis Chemeſenuũ: in Lybiã verò & Cyrenem, Tritoné: & in totã reliquã Aphricam Iapetum priſcũ Atalaa. In Aſiã orientalem miſit Gangé cum aliquot ex filiis Comeri Galli. In Arabiam Felicẽ Sabum cognomine Thuriferum. Arabũ præfecit Arabiæ deſertæ: & Petreiũ, Petreiæ. Canam poſuit à Damaſco vſq; in extima Palęſtinæ. In Europa regẽ Sarmatiæ fecit Tuyſconẽ à Tanai ad Rhenum, iunctiq; ſunt illi oẽs filii Iſtri & Męſæ cum fratribus ſuis ab Adula monte vſque in Meſembericam Ponticã. Sub his tenuerunt Tyras, Arcadius, Emathius. Italiam tenuit Comerus Gallus. Samotes poſſedit Celtas, & Iubal occupauit Celtiberos.

Ab exordio conditę Babyloniæ cœpit ex Scythia mittere colonias, ſcilicet nouas, per alios duces. Nam ante Babyloniã per oĩa littora ipſe reliquerat, vt ſupra diximus. Et Cameſem miſit in Æpyptum & Aphricam. Sed ſedem regiam in Ægypto Cammin habuit vt ſupra expoſuimus. Subſtituit autem ei pro Aphrica duos duces, Tritonem & Iapetum.

Triton

Triton genuit Libyam & Cyrenē atq; Numidiam, in qua vt Ptolomęus deſcribit & hiſtorici teſtātur, eſt lacus & fluuius Triton, ab eo dictus, & inſula Tritonidis, vbi Dionyſius Tritonis nepos fuit clam nutritus, & Palatua Minerua Tritonidis expoſita, vt Diorus in quarto memorat & alij conſentiunt. Græci verò vt nulla pars eſſet in orbe, à qua non ſubriperent, falſò tamen aliorum geſta, etiam ſibi Tritonida finxerunt & Dionyſia. Libya autē olim pars Ægypti Marmaricę erat, licet Ptolomæus diſtinguat. Cui argumēto eſt, quòd Iſis ſiue Ceres Ægyptia frugifera legifera dicta fuit, vt Diodorus in .1. ſcribit ex hiſtoria Ægyptia, & eam docuiſſe in Italia molere, ac panes conficere, cum antea glande veſcerentur, etiam Plinius aſſerit in .7. naturalis hiſtoriæ cap. vltimo. Et tamē Feſtus eam in campum Romæ Argeum aduexiſſe primum fruges ex Libya dixit, quia eſt pars Ægypti. Similiter & Cameſem ſiue Saturnum filium regis ſempiterni omnium Cęli qui regnauit in Ægypto, eundem etiam regnaſſe in Italia, Sicilia, & Lbya ſcribit Diodorus in quarto libro. Sed difficile videtur quòd Beroſus ait Iapetum Atlantem ſubſtitutum fuiſſe Cameſi in Aphrica, cum ei principatus totius Europę obuenerit & maior natu quàm Cameſes fuerit. Sed dicendū eſt quòd ſubſtitutū hic appellauit Beroſus extraordinariū ducem ad auxiliandum in coloniis. Quare Iapetus duxit colonias in Aphricam ex filiis primogeniti ſui Comeri. Vnde ad hanc ętatem Hiſpani magnam partem ex populis Aphricæ vocant Comeros. Hæc de origine Aphricæ in communi. De Aſia dicit, quod Ianus miſit Gangem cum aliquot ex filiis Comeri in Aſiam orientalem. Ptolomęus quoq; Comeros populos & Comeras vrbis in Bactris & India notat cum aliis geographis. Ganges nomen ſuum reliquit fluuio maximo, de quo Iuuenalis in Satyra. Omnibus in terris quæ ſunt à Gadibus vſque Auroram & Gangem. Circa hunc fluuium Gangas colonias retinuiſſe nomen vſque ad magnum Alexandrum Curtius libro

[Margin notes: Palatua. Minerua. — Ceres. — Iapetus. Comeri. Ganges.]

nono indicat. De hoc fluuio Seneca de ſitu Indiæ: Gãges, inquit, per Indiam fluit nouem alueis, ſicut Nilus ſeptem, dicente Vergilio in nono Æneidos: Ceu nouem ſurgens ſedatis amnibus altus Per tacitum Gãges. De Arabia ſciendum eſt vt Ptolomæus in Geographia & alij dicunt, quòd tres ſunt Arabiæ, Felix vnde thus venit, & ob id thurifera dicitur. Inde deſerta. Tertia Petreia vbi metropolis Petra, de qua Eſaias: Emitte agnum domine dominatorem terræ de Petra deſerti ad montem filiæ Sion. Omnem autem partem Phœniciæ à Damaſco vſque Gazam extremam vrbem Palæſtinorum, dedit Canæ filio Cameſis. Vnde diuinæ literæ atque Hebræi hanc Phœniciam à primo coloniarum duce vocant terram Canaam, à repromiſſione verò facta Arabiæ, terram promiſſionis. In qua prouinciæ ſunt Damaſcena, Galilæa, Samaria, Iudæa, Palæſtina & Idumæa. Hactenus de priſca antiquitate Aſię. Nunc de antiquitate Europę poſt conditam Babyloniam ſequitur. Tuyſcon, inquit, dux fuit Sarmatum à Rheno ad Tanaim. Hi antea Scythæ reputati ſunt, dicente Plinio in quarto naturalis hiſtoriæ. Scytharum nomen vſque in Sarmatas & Germanos tranſiit. Nam Germania dicta eſt ſub Romanis, teſte Cornelio Tacito de ſitu & moribus Germanorum. Eſt autem Germania proprie à Rheno amne qui diuidit Gallos à Germanis, vſque ad ſequentem Viſtulam fluuium qui interfluit Craco uiam metropolim Poloniæ, quem ipſi vocant Viſclam. Germania tota in quinque genera diuiditur, vt ait Plinius in quarto naturalis hiſtorię cap. 15. Genera, inquit, Germanorum ſunt quinque. Primum Vandali, quorum partes ſunt Burgundiones, Varrinnæ, Catinni, Guttones. Secundum genus Ingheuones, quorũ pars ſunt Cymbri, & Teutoni à Caucorũ gente. Proximi autem Rheno Iſtheuones, quorũ pars ſunt Cymbri mediterranei. Tertium genus hi ſunt quibus prope ſunt quarti generis Herminones, quorũ pars ſunt Sueui, Hermunduri, Catti, Cheruſi. Quintum genus

Arabiæ tres.

Promiſſionis terra.

Tuyſcon.

ſunt

ſunt Peuccini, Baſternę. Sed hæc diuiſio Pliniana vera eſt de Germaniæ parte vicina gelido & glaciali oceano. Nam plures alias gentes continet, vt patet in Ptolemæo. Porrò à Viſtula Cracouiæ vſq; Boriſcum fluuium & Ripheos montes, proprie Sarmatæ in Europa ſunt. Riphei montes dicti à duce Ripheo filio Comeri, quē Moyſes vocat Riphat. Sarmatæ verò à Sarmate filio Iſtri. Moyſes verò vocat Ictan & Aſarmauet, quos Beroſus dicit Iſtrū & Sarmatem. Hos Græci vocant Sauromatas. Porrò qui trans Ripheos montes & amnem Boriſcum extenduntur ad Tanaim, & paludem Mæotidem, et Tauricam Cherſoneſſum, vt patet in octaua Europæ Ptolemæi tabula, his tantum remanet nomen Scythiæ in Europa, vti etiam ſignificat Plinius libro quarto naturalis hiſtoriæ, cap. 13. Scytharum, inquit, nomen vſquequaque tranſit in Sarmatas atq; Germanos, nec aliis iſta durauit priſca appellatio, quàm qui ſunt extremi harum gentium, & ignoti prope cæteris mortalibus degunt. Quod verò addit Beroſus, ꝙ his iuncti ſunt omnes filij Iſtri ac Meſę ab Adula monte vſq; in Meſembriam Ponticam, etiam nomina locis extantia indicant, vt patet in Geographia Ptolemæi, tabula quinta & nona Europæ.

Sarmatę. Riphei.

Adula mōs dicitur ab Adula duce filio Iſtri, quē Aduram Moyſes vocat: & eſt mons ſupra Niceam, cuius terminus eſt inter Galliam & Germaniam, non procul lacu Conſtantienſi. In his viciniis ſunt fontes Iſtri, qui teſte Plinio in quarto naturalis hiſtorię, cap. 13. oritur in Germaniæ iugis Noriæ, ex aduerſo oppidi Gallorum Scanri, qui & Danubius dicitur: & quum primum in Illyricū venit dicitur Iſter, ac per innumeras lapſus gentes ſex oſtiis in pontum defluit. Eſt igitur binominis dicente etiā Ouidio in primo libro de Ponto: Ripæ vicina binominis Iſtri. Nomen Iſter tenet à duce. Mons Adula immenſa terrarum ſpatia in longitudine metitur, diuerſisq; locis diuerſa ſortitur nomina. Trans montis ad ſuperum ſeptentrionem longitudinem in Ptolemęo adhuc inuenies Mœſeos à Mœſa,

Adula. Iſter.

qui Mœſiis duabus imperauit, ſuperiori & inferiori: quas nunc vocant Valachias, alteram altam, alteram baſſam. Quidam ſcribũt Myſiam, rectiusq́ Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ, Mœſiam. Inferior Valachia ſiue Mœſia Pontica in Ptolemæo tenet Tyraſpolim, à Tyras filio Iapeti: & Iſtropolim, ab Iſtro duce: et Tybiſcam, à Tybo filio Iſtri. Inferior Mœſia continet Boſinenſes & Valachos baſſos, & Dedanos, à Dedano Curete: quam regionem Dedaniam poſteri corruptè Dardaniam protulerunt. Sequuntur duæ Bannoniæ, quas vulgo Vngarias, Latinè Pãnonias dicimus, mutata b in p. Pħis ex filiis Iſtri & nepotibus ſcribit Ptolemæus nomina locorum. Saum fluuium, Salinum à Sala, Azalos populos, & à fratre eius Albine Albanum montem. Porrò cis longitudinem montis Adulæ vſq; Meſembriam inuenies Meſeos Lyburnos, à Meſa duce. Iader coloniam, ab Iader filio Iſtri. Cis montem Meſam inuenies Dalmatiam, à Dalmatad filio Iſtri: & Dicliotæ, à Dicla filio Iſtri: Salona, à Sale filio Iſtri. Sequitur Emathia, ab Emathio filio Cameſis. De qua Lucanus in principio: Bella, inquit, per Emathios pluſquam ciuilia campos. Ea poſtea Macedonia dicta eſt à filio Oſiridis, vt Diodorus author eſt in primo libro. Epirus à filio Iſtri dicitur. Inuenimus non ſolum Iſtrum nomen Chaldęum, ſed & Moſaicum Ictim, promontorium ab Ictam qui & Iſter. Deinde ſequitur Thracia quaſi Tyracia à Tyras filio Iapeti, vſque vrbem in fine montis, quam Græci Meſembriam, Beroſus Mœſemberiã, Philo Meſe Sepharan: Moyſes verò Sepharan vocat Geneſis decimo capite. De Comero in ſequẽtibus dicetur, cum ducibus Tubal & Samote. Hoc tamen velim admonitum eſſe lectorem, quoſdam dicere Meſos eſſe, quos Bulgaros vulgus nuncupat. Quod profectò eſſe falſum teſtimonio Danubii comprobatur. Oſtia enim eius ſunt in Mœſia, vt Ptolemæus & alij docent. Cæterum Valachi & non Bulgari tenent Oſtia Danubii. Sunt igitur Mœſij quos Valachos dicimus, & non Bulgari.

Valachiæ. Mœſiæ. Pannoniæ. Dalmatia. Salona. Macedonia. Epirus. Thracia. Meſi. Valachi.

Sed de his hactenus, dicturi de his & aliis qui mutaue runt nomina ſi tempus quandoq; dabitur. Nunc de fi ne quarti libri Beroſi proſequendum eſt, de quo ita di cit, atq; concludit:

Hi ſunt qui egreſſi ſunt poſt Nymbrotũ, ſin guli cum familiis & coloniis ſuis, relinquẽtes nomina ſua locis in ſignum expeditionis à Ia no patre cõmiſſæ, & ad monumentum poſte ris vt ſcirent quis eorum fuerit conditor. Hi iuxta mãdatum Iani coloniis turri cõſtructa pro metropoli, ipſi in veiis & cauernis caſas habebant. Solus noſter Saturnus idcirco ex ceſſit mandatum, quia vrbẽ vrbium & regnũ regnorũ voluit eſſe Babyloniam. Rurſus his temporibus Ianus cũ omnes in colonias miſ ſi abiuiſſent, eos qui remanſerant bipartitus eſt. Nam ſecum retinuit filios plurimos, quos poſt ſalutem ab aquis genuit, & item maxi mam gentium multitudinem quam ſecum in colonias conducturus erat. Scytha cum ma tre ſua Araxa & aliquot coloniis qui Arme niam incolerent, rex primus relictus eſt conſti tuto ſummo pontifice Sabbatio ſaga ab Ar menia vſq; in Bactrianos: quę longitudo à no bis ad hanc ætatem vocatur Scythia ſaga. Po ſtremus omnium ipſe Ianus ab Armenia per orbem colonias ſeminaturus, egreſſus eſt.

Hęc noſtri maiores multis libris tradiderunt.

Nunc

Nunc de temporibus eorũ ac poſteritatibus dicemus, iuxta id quod in noſtra Chaldaica & primordiali Scythica hiſtoria fideli memoria conſeruatum eſt.

Poſt Nymbrotũ dicit ſupradictos duces iuiſſe ad loca ſibi aſſignata. Nam antea Ianus ipſe loca exploraturus circum littora mediterranea colonias poſuerat, vt ſupra expoſuimꝰ. Memoratu verò dignũ eſt, quod ſubdit, ſingulos duces impoſuiſſe nōīa ſua locis, quæ tenuerunt, ſcilicet montibus, fluminibus, & vrbibus. Vnde Hieronymus in commentario ſuper Geneſim, & Euſebius de vocabulis gentium: Iapetus, inquiunt, tenuit in Aſia & Europa. In Aſia quidem tenuit ab Amano Tauroq; montibus Syriæ ac Ciliciæ vſq; Tanaim. In Europa verò totum tenuit à Tanai ad Gadiram, relinquẽs locis ac gentibus vocabula, ex quibus quædam mutata ſunt à poſteris, alia permanẽt vt fuerunt. Hæc dicti authores. Tribus autem ex cauſſis impoſuerunt nomina gentibus & locis. Primam & ſecundam ponit Beroſus in litera. Et ideo argumentum à nominibus vetuſtis gentium & locorũ, eſt validius quocũq; authore, quia authores quandoq; falluntur & fallunt, non autem nomen impoſitum. Et ideo Liuius in quinto ab vrbe cõdita, quanquam multos haberet authores aſſerentes Thuſcos imperaſſe toti Italiæ, ſolo tamẽ nomine Turreno impoſito toti circa Italiã mari, ꝓ validiore authoribus argumẽto vſus eſt, dicẽs: Mari ſupero & infero, quibus Italia inſulæ modo cingit̃, terra mariq; Thuſci quantũ potuerint, nomina ſunt argumento, ꝙ alterum Thuſcum communi vocabulo gentis, alterum Atriaticum ab Atria Thuſcorum colonia vocauere Italicæ gentes. Græci eadem Turrhenum Atriaticum vocant. Tertia ratio imponendi nomina eſt, ad fulgorem & memoriam eorum & præcedentium maiorum, vti Lactantius in vndecimo capitulo primi libri Inſtitutionum, arguens contra Minu-

Tres cau[...] ſę impo[...] dorũ noi[...]

Noīm in[...] ponendo[...] rum rati[...] tertia.

tium Felicem. Poteſt, inquit, etiam ſic argumentari: Saturnus, cum potentiſſimus eſſet rex, ad retinendam parentum ſuorum memoriam, vtriuſque nomina cœlo & terræ indidit, cum hæc prius aliis vocabulis appellarētur: qua etiam ratione montibus & fluminibus nomina ſunt impoſita, et mari: vt mare Icarium, Ægæum, Helleſpontus: & in Italia, Auentinus et Tyberis. Ita Saturnus natus eſt ex homine, cui nomen fuit Vrano ſiue Celo. Quod eſſe verum Trimegiſtus author eſt, qui cum diceret admodum paucos extitiſſe in quibus fuiſſet perfecta doctrina, in his Celum, Saturnum & Mercurium nominauit. Hæc Lactātius. Nota hoc loci lector, hūc Trimegiſtum Ægyptium fuiſſe longe ante primum Saturnum, Grçciæ antiquiſſimum Apteram. Et ideo de Ægyptiorum etiam orbis priſcis deis Celo, Saturno ac Mercurio dicit: Nam Mercurius perfecta prudētia extitit, vt Diodorus in primo libro docet. Saturnus verò pater Oſiridis Cameſes perfecta phyſica & Magica floruit, à quibus & Zoroaſt et Magus appellatus eſt, vti Beroſus & Hebræi atque catholici tradunt. Celus verò omnium rex ſempiternus Ianus docuit perfectam phyſicam, Theologiam et ritus atque naturalem Magicam, vt Beroſus tradit: adeò vt teſte Macrobio in primo Saturnalium: Eum Phyſici miris efferant argumentis diuinitatis, & perpetuam promeruerit præfationem in omni ſacrificio, & Mythici prædicent eo regnante religione ac ſanctimonia omnium domos fuiſſe munitas. Diodorus quoque in quarto libro cum Beroſo conſentit etiam Aſtronomiam, & alia plura Cælum regem docuiſſe. Rurſus Ianus, inquit, mandatum dedit, quod præuaricatus fuit Nymbrotus, vt Turrim pro metropoli conſtruerent. Dionyſius Halicarnaſſeus in primo ſcribit moris fuiſſe antiquis, vt vrbes non magnas, ſed paruas, & locis munitas conderent, non quidem lapidibus, ſed vt ait Beroſus, ſolum præter turres veiis & cauernis. Veias appellat currus & cauos truncos arborum et tuguria, vt de priſcis aureo ſæculo natis in Latio Aborigini-

Trimegiſtus, Mercurius, Saturn⁹ Cel⁹, homines.

Ianus.

bus

bus Vergilius inſinuat in octauo Æneidos,dicēs:Hęc nemora indigenæ Fauni Nymphæq́ tenebāt,Gensq́ virûm truncis & duro robore nata. Turris autem ab Hetruſcis proferebatur Turſis, à quibus Turſena & Eturſia, vt Myrſilus & Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro dicunt. Eſt autem Turſena & Eturſia vrbs turritis ædibus conſtructa. Eas poſteri mutata ſ, in r,protulerunt Turrenam,Eturiam:Romani Etrurriam, vt probauimus in Annia quæſtione.xvi.vſque in.xx.& ſuper Myrſilum atq; Xenophontem de æquiuocis,vbi & omnem vrbem tetrapolim turritam fuiſſe probauimus. Ergo Ianus docuit humiles vrbes ad cœtum & communionem politicam,nõ ad pompam & dominationis libidinem. Vnde omnes vrbes quę ante Romanorum imperium in Thuſcia antiquiſſimę perſeuerant,hæ paruæ ſunt. Quas verô magnas cernimus,vt nouas ſcimus,aut poſt deſtructionem Gothorum adauctas legimus. Quôd verò Beroſus dicit Ianum poſtremum omnium colonias per orbem traduxiſſe,hoc intelligitur de ſecunda profectione ab Armenia poſt conditam Babyloniam,quia antea primus omnium exploraturus littora tranſportauit,vt in præcedentibus oſtenſum eſt.

Defloratio Bero=
SI CHALDAICA.

LIBER QVINTVS.

IN præcedẽti libro, iam Beroſus expoſuit omnium regnorum et prouinciarum antiquitates et origines in communi, nunc in particulari eas diffinit, à Saturno primo Nymbroto rege Babylonię, vſq; ad decimum octauum regem Aſcatadem. Vnde totus hic liber diuiditur in decẽ & octo partes, quarum prima eſt, quæ antiquitates & origines fuerint ſub Nymbroto primo Saturno atque regę Babyloniæ, dicens:

VT ſupra diximus, anno à ſalute humani generis ab aquis centeſimo trigeſimoprimo, cœpit regnũ Babylonicũ, ſub noſtro Saturno, patre Iouis Beli: qui imperauit annis. lvi. Anno huius decimo Comerus Gallus poſuit colonias ſuas in regno, quod poſt Italia dicta eſt Et regionem ſuam à ſuo nomine cognominauit, docuitq; illos legẽ & iuſtitiam. Anno eius duodecimo Iubal cõdidit Celtiberos, & paulopòſt Samothes, qui & ~~Dis Celtas~~ colonias fundauit: neq; quiſquã illa ętate iſto ſapiẽtior fuit, ac propterea Samothes dictus eſt. Anno Nymbroti. xv. Oceanus ad Ninum Ægypti conſedit, & multos ex ſorore Tethyde edidit liberos. Inde ſuperuenit ille corruptor humani ge=

ni generis Chemeſenuus, vbi Thelchines ma-
gicam docẽs, maxima opinione celebrãtur.
Anno decimooctauo eiuſdem Babylonici re
gis, Gogus ſabeam Arabiam Felicẽ cum Sa-
bo ſuo patre puer tenuit, & Triton Libyam,
& Iapetus priſcus Atalaa Aphricam, Cur
Æthiopiam, & Getulus Getuliam. Anno eiuſ
dẽ.xxv. Thuyſcon Sarmatas maximos popu
los fundauit, & Meſa cũ filiis Iſtri priſcos Me
ſios poſuit, vſque ponticam Meſembriam ab
Adula monte. Anno trigeſimooctauo eiuſ-
dem regis Sagæ Armeni multiplicati poſſede
runt omnem Caſpiam regionem, ab Arme-
nia vſque in Bactrianos, & Ianus pater Iane-
os colonos trãduxit in Hircaniam, & Ianilos
in Meſopotamia verſus mare ſub Babylonia.
Anno quadrageſimo eiuſdem regis aliquot
coloni ex filiis Comeri in Bactrianis ſibi ſe-
des quæſiuerunt. Et Ganges in India ſedem
ſui nominis. Anno quadrageſimoquinto
eiuſdem regis aliqui ex filiis Meſæ ac Getuli
iuncti ſimul primi Meſagetas in India propa
gauerunt. Eadem tempeſtate Saturnus rex
Babyloniæ miſit principes coloniarum Aſſy
rium, Medum, Moſcum & Magogum: qui re
gna condiderunt Aſſyrium, Medum, & Ma-
gogum in Aſia, Moſcos verò & in Aſia ſimul

& Europa. Anameon quoque adoleſcentulus Mæones à ſe dictos condidit, & regnauit centum quinquaginta annis.

Babyloniam tetrapolim poſuit Nymbrotus, quorum partes teſte Moyſe Gene. x. cap. dictæ erant, Babel, Arat, Acat, Calanne. Omnis enim ciuitas regia, & caput regni tetrapolis condebatur, vt in fine Xenophontis de æquiuocis probauimus. Babylonia verò fuit initium & caput ſedesque regni Nymbroti, vt ibidem ſcribit Moyſes. Comerus fuit primogenitus Iapeti poſt diluuium, vt tam Beroſus q̃ Moyſes ſcribunt. Gallus epitheto paterno dictus eſt. Eſt autẽ Gallus nomen, vt de ęquiuocis Xenophon docet, plurium originũ. Nam vt Latiuæ originis, ſignificat maritum gallinæ: vt Græcæ, candidum: vt Celticæ, Frãcigenas à Galethe filio Herculis, teſtę Diodoro in. vi. libro. Vt Phrygiæ, caſtratũ, vti Galli Cibelis, & Gallus fluuius, quia ad inſaniam ſecãdi teſtes inducit. Vt autem Arameæ & Hebrææ originis, ſignificat inundatum. Ergo Comerus Gallus Inundatus epitheto paterno dicitur. Vnde Ianigenę, qui Vmbros vetuſtiſſimos Italiæ genuerũt. Gallos veteres progenitores Vmbrorum vocat Cato in ſęcundo fragmento originum. Et Solinus in collęctaneis: Veterum, inquit, Gallorũ prolem Vmbros eſſe, M. Antoninus aſſeuerat. Hos eoſdẽ quia in clade aquoſa imbribus ſuperſtites fuerũt, Grę cè Vmbros dictos, ſcilicet epitheto paterno veterum Gallorũ Ianigenorũ. Comerus loca. ſ. vbi Ianus auus antè colonias poſuerat, à ſe cognominauit. Nã in Vetulonienſi agro eſt Vallis Comera, & Ry Comerius. In Phaliſcis eſt regio Comerſan, à qua oppidum Iſola Comerſana. Cluſium quoq; antea Comerſolum dicebatur, vt author eſt Liuius in. x. ab vrbe condita. Docuit autem Thuſcos legem atq; iura, quæ ſcilicet ante viginti annos & amplius auus eius Ianus in ſcriptis illis mandauerat, licet breuibus abſolutas. Hiſpanos cõdidit Iubal. Hic frater Comeri ex Iapeto patre, à Moyſe vo-

Babylonia tetrapolis.

Gallus.

Iubal.

ſe vocatur Tubal. Primum locum tenuit in Betica à ſe dictum Tubal, quem mutata ob ſimilitudinem literarum in prolatione T in D poſteri dixerunt Dubal, vt ſcribitur à Pomponio Mela de vrbibus Beticæ. Hunc eundem Tubal quidam nominauerunt Taracon, à quo vrbs Taracona. Cum eo veniſſe Sagas, argumento eſt vetuſtiſſimum Saguntum, amicitia populi Romani illuſtre. Celtas ſiue Gallos Francigenas condidit Samothes. Samothes fuit frater Comeri atque Tubalis ex Iapeto patre à quo primum Britones, inde Galli Samothei dicti fuerunt, & præcipue Philoſophi atque Theologi ſectatores eius. Vnde Diogenes Laertius in principio de vita Philoſophorum: Philoſophiam, inquit, à Barbaris initia ſumpſiſſe complures authores aſſerunt. Conſtat enim apud Perſas claruiſſe Magos, apud Babylonios & Aſſyrios floruiſſe Chaldæos, apud Celtas & Gallos Dryudas & qui Samothei dicuntur, qui teſte Ariſtotele in Magico & Secione. 23. ſucceſſionum libro, diuini atque humani iuris fuere peritiſſimi, & ob id religioni deditiſſimi, ac propterea Samothei appellati ſunt. Verum iratus Diogenes Græculus ſubdit. Qui, inquit hæc Barbaris tribuunt, hi profecto recta factaque neſciunt. A Græcis nempe non Philoſophia modo, verumetiam hominũ genus initio manauit. Nam Muſeo Athenæ, Lino verò Thebæ inclytæ ſunt. Horum primus inuenitur de deorum generatione & initio rerum tractaſſe, alterũ de curſu dierum & ſyderũ deque animalibus, & mundi generatione ſcripſiſſe affirmãt. Ita Philoſophia initiũ à Grȩcis habuit. Hæc ridiculus & indoctus arguendi Græculus Diogenes. Sic eni arguendũ eſt. Linus & Muſeus, et Orpheus ab Ægyptiis et in Ægypto didicerunt Orgia et Theologiã, et rerũ ſcientiã. Et ea in rudiſſimã et abſque literis Grȩciã retulerunt, vt in. 1. lib. et aliis teſtatur Diodor⁹ ex Ægyptia hiſt. Quare Philoſophia à Barbaris initiũ ſumpſit, nõ à Grȩcis. Prȩterea à ſeptẽ ſapientibus Philoſophia Grȩciȩ cœpta eſt, qui oẽs ab Ægyptiis didicerũt, vti idẽ Diod. et alij aſſerũt

Saguntũ
Samoth
Britone
Samoth
In Diogenem Laertium.

Quare à Barbaris non Græcis, initium habuit Philoſophia. Rurſus Orpheus & Linus & Muſeus, quos primos Græciæ philoſophantes & theologizantes faciunt, fuerunt paulò ante Troiæ excidium, quia Orpheus cum Hercule & Argonautis nauigauit, & præceptores Herculis fuerunt ſocij Orphei Linus Thebanus, & Muſeus Athenienſis, vt oẽs Gręci conſcribũt. Porrò ab his ad antiquiſſimum regem Græciæ Phoroneum priſcum, qui primo anno Nini regnauit, vt in principio & proœmio diximus, numerantur in Euſebio de temporibus, anni fermè octoginta ſupra ſeptingentos, & ante eundem Phoroneum ſeptingentis viginti annis inuenti ſunt coctiles Laterculi inſcripti aſtrorum obſeruatione phyſica, vt Epigenes grauis author docet, & Plinius in ſeptimo naturalis hiſtoriæ cap. vltimo refert. Ergo Phœnices atq; Aſſyriæ literę artes & diſciplinæ, ante priſcos Græciæ theologizantes fuerunt annis non minus quingentis ſupra mille. Rurſus Strabo qui floruit Octauiani ætate ſcribit in Geographia Iberica, Hiſpanos circa Beticã eruditos ætate ſua fuiſſe, & eos affirmare ſex millibus annis ante, ſe habuiſſe leges, & carmina, atque literas. Sunt autem ſex millia Iberorum anni, qui teſte Xenophonte vtuntur quadrimeſtri anno, ex ſolaribus duo millia. Quòd ſi ab Octauiano retro ſupputes duo annorum millia, peruenies ad initia Nini, à quo vſque ad Argonautas colliguntur anni, non minus ſeptingentis, tam ſecundum Euſebium de temporibus, quàm alios Chronographos. Quare philoſophia & literæ non minus ſeptingentis annis fuere ante Hiſpanis ꝙ̃ Græcis. Initium ergo Philoſophiæ à Barbaris non à Græcis fuerit. Quadrant autem traditiones Hiſpanorum, & Beroſi dictis, quòd Tubal Samothes, & Tuyſcon anno quarto Nini formant legibus ſua regna. Et vt ait Strabo, circa Beticam doctiores Hiſpani ea tempora tradunt. Tubal autem vrbs à primo Hiſpanię duce dicta, eſt in Betica, vt notat Pomponius Mela, quam corruptè vocant Dubal. Quare, vt complures au

res authores tradunt, verum eſt quòd Philoſophię initium & literarum ſimul, non à Græcis, ſed antiquiſſimis Phœnicibus, Aſſyriis, Chaldæis, Ianigenis, Hiſpanis, & Samotheis atq; Germanis, & Ægyptiis emanauit. Ergo quoniam Galli vtebantur literis quibus et Græci, vt teſtatur Cæſar in 6 libro commentariorũ, eaſq; à Samote patre Dite habuerũt, vt ibidem dicit, conſequens neceſſario eſt, vt non à Cadmo, ſed à Gallis tam Galathæ quàm Mæones & Gallogræci & tota ſimul Græcia eaſdē habuerint. Argumēto ſunt quę authores produnt Xenophon, Archilochus, & Ioſephus. Nam Xenophon in libro de æquiuocis cũ plures Cadmos diſtinxiſſet, hæc ſubdit: Quintus Cadmus fuit paulò ante ruinas Troię Armonia Samothraca inclytus, qui ob Armoniam à priſca vxore certamen paſſus, rediens à Phœnicia, retulit in Græciã primus ſexdecim numero rudes literas, non Phœnicas, ſed characteribus Galatharum & Mæonum perſimiles. Et Archilochus in Epitheto temporum cum octo diſcreuiſſet Homeros, hęc intulit: Vltimum hunc Homerum ætas noſtra cernit, qui Olympiade. 23. & ab excidio Troiæ quingenteſimo anno patria Mæon, Olympico certamine victor iudicio totius Græciæ eximius poëtarum eſt habitus, & ei ſoli ius tributum emendandi characteres & nomina, & linguam Græcam, quę (vt ferũt) Cadmus Samothrax ferè Barbara & plena ruditatis attulit, nihilq; Phœnicum habebãt, ſed Galatharum & Mæonum figuras retinebant. Ioſephus item, à publica fide ſacerdotum, & bibliothecarum probat, nō habuiſſe literas à Cadmo, quia nulla certa & publica fide, ſed priuata poſteraq; opinione id dicunt. Sic enim contra Appionem grammaticum arguit: Græci gloriantur ſe à Cadmo habuiſſe literas, cuius veſtigium non poſſunt oſtendere, aut in archiuis ſacerdotum, vel publicis armamentariis & bibliothecis. Hactenus de Tubal, Samote, & Tuyſcone, de quo plura etiam in præcedentibus libris dicta ſunt, ſicut & de Oceano, Iapeto priſco, Comeris, Meſa, Iſtro

Galli Græcis tradiderunt literas.

Gange. Porrò etiam de Tritone ſupra expoſuimus. Cætera clara ſunt, exceptis quibuſdam obſcurioribus. Primum eſt de Thelchinibus, qui etiam ab Ægypto in Rhodum colonias miſerunt, de quibus Diodorus in .6. libro ex Rhodiana hiſtoria hæc ſcribit: Fertur Rhodios cum Calfurnia Oceani filia Neptunum nutriuiſſe, ab Rhea illis datum, primumq́ inhabitatā fuiſſe inſulam ab his quos vocant Telkines filios maris. Telkin Lydi dicunt Apollinem, & Alyſiy Iunonem, & nymphas Telchinias. Et apud Camereos ibidem Iuno appellatur Telkinia. Et ſubdit: Volunt Telkines fuiſſe incantatores, & tanquam magos inducere nubes, imbremq́, & grandinem, ac mutare ſolitos proprias formas cum vellent, & artium inuidos extitiſſe. Rurſus dubitatur de eo quòd ait, Aſſyrium fuiſſe miſſum à Saturno, qui Aſſyrium conſtituit imperiū. Quis fuit iſte Aſſyrius, & quando conſtituit imperium? Reſpondetur ex dictis Xenophontis in libro de ęquiuocis, quòd Aſſyrius fuit propriū nomē filij Beli Iouis, cognomē verò lingua Aſſyria Ninus, id eſt Iuppiter, quia is qui fuit Babyloniis Hercules, idem & Iuppiter Aſſyriis, vt ipſe dicit, & nos in commentariis ſuper ipſum expoſuimus. Et vt ait, auus eius & pater condiderunt oppidulum in quod ipſum miſerunt. Et cum bello domuiſſet Aſiam, ipſe Ninus, id eſt Iuppiter, et oppidum in vrbem regiam maximam vertit, et à cognomine Ninum vocauit, vt etiam Diodorus in tertio libro eſt author. Moyſes item confirmat Aſſyrium egreſſum à Babylonia, ædificaſſe magnam Niniuen vrbem tetrapolim, cuius quatuor partes nominat, Niniuen ſiue Ninum, Reſem, Forū, Cale. Cætera plana ſunt.

Telchines.

Aſſyrius.

Sequitur Beroſus de ſecundo rege Babyloniæ Ioue Belo, filio Saturni Nymbroti, et quæ geſta et antiquitates ſub eo contigerint, dicens:

DE BELO IOVE.

SEcundus rex Babyloniæ Iuppiter Belus filius dicti Saturni, regnauit annis.62. & fundamenta deſignata Babyloniæ oppidi magis quàm vrbis erexit. Pace fruebatur vſque circa finẽ imperii ſui. Anno.3.huius, Comerus more Scythico vnde venerat docuit ſuos Italos vrbem curribus cõponere. Et idcirco Veii appellati ſunt vocabulo Sago, qui Veias plauſtrũ appellant, & vrbem ex his cõpoſitam ſi parua ſit Veitulam, ſi magna Vlurdum, ſi metropolis Cy Ocholam ad hæc quoque tẽpora Scythæ plauſtris & curru pro domibus vtuntur. Et ſub ſolario quidẽ ſtabulũ, ſupra verò habẽt officinas domus. Cõcludit & loca à ſe cognominata Tyras, poſtquã Tyrum fundauit, cũ principibus coloniarũ littora maris tenuit, fundauitq; Thraces Archadius Archadiam, Emathius Emathiã tenuit. Anno.45.huius Beli Ianus pater poſuit colonias in Arabia felice, & à ſuo nomine vnas vocauit Noam, & à cognomine Ianineas. Qui verò ex poſteritate Comeri erant Galli ab Auito cognomine illos appellauit Gallos. Anno.56.huius Beli Chemeſenus venit in Italiam ad Comeros, & non comparente Comero, cœpit colonias regere atque corrumpere ſuis impietatibus & ſceleribus.

Ianus verò pater circa Arabiæ Felicis fluui-um plures colonias relinquens,& à ſe Ianine-as cognominans,in Aphricam ad Tritonem venit. Hac ætate Iuppiter Belus cœpit libidi ne dominandi torqueri. Et paulò ante Ara-xa cum filio Scytha,creato omnium gentium Sagarum rege Sabatio Saga,atque in Arme-nia relicto,ipſã occupauit omnẽ partem Oc-cidentalem ab Armenia vſq; in Sarmatiam Europæ. At verò Iuppiter Belus quum non poſſit alios ſubiugare niſi ſubacto & trucida-to Sabatio Sagarum rege,clam molitus eſt il lum perimere. Cumq́; Saturnus proſpiceret ſe non poſſe euadere quòd innumeras inſidi-as ſibi parauerat Iuppiter Belus, clandeſtina fuga ſe tutabat,in Sagis Caſpiis deliteſcendo. Cumq́; naturæ cõcederet, iuſſit filio Nino vt Sabatium Sagam funditus deleret, & omnes populos Babylonico regno ſubiiceret, quia omnium in orbe primum fuiſſet. Quo acce-pto Sabatius deliteſcebat in Bactrianis Sagis, quouſque cerneret tempus idoneum vel ad regnum vel ad fugam. Ita arma Iouis contra eum parata illum regno pepulerũt circa tem pora Semiramidis. Eodem tempore Triton reliquit filium Hammonem regem Libyæ, q accepit coniugem Rheam ſororem Cãmeſe-

nui

nui Saturni Ægyptiorum, ſed tamen ex Almanthea adoleſcentula clam Rhea Dionyſium ſuſtulit, & in Nyſam vrbem Arabiæ educandum miſit.

Non diſſentiunt qui dicunt vrbem Babyloniȩ conditam à Semiramide, quoniã Nymbrotus territus cõfuſione linguarũ deſignauit Babyloniam paruam tetrapolim, & Belus fundamenta erexit, & Semiramis ampliſſimam reddidit, quo pacto illam deſcribit Diodorus in.3.lib. Comerus verò Veis cœpit vti more Scythico, in Tetrapoli à Iano condita, vbi habitabatur tuguriis & cryptis. Vnde & illam partẽ tunc Veitulam, nunc Veituletum dicimus, à quo Veitulonia, quæ poſteri per Syneraicam diphthongon protulerunt Vetuletum & Vetuloniam. Et in hoc loco non ſuperflue repetit quod ante dixit: Loca à ſe cognominauit, quia in agro Vetulno cognominauit vallẽ Comeram & alueum Ry Comerium, cum primum venit ſub Nymbroto. Hoc verò anno Beli condidit Comerſolum quod tunc Cluſium & Comerſanam nunc Phaliſcam, vt in præmiſſis diximus. Quòd vero Tyras condidit Tyrum nomen eſt argumento. Porrò Syri & Hebræi à principatu Phœniciæ ac maris vocant eum Zor. Or enim collem montemq́; ſignificat, Zi verò à conſilio dignitatis deriuationem habet, vt Talmudiſtæ periti aſſerũt, & D. Hieron. inſinuat libro de interpretationibus. Hinc Zor eſt cõſularis collis. Tyrus enim eſt inſula parua in modum magni & ampli collis, vbi ciuitas eſt, quam continenti iunxit magnus Alexander, vt Curtius refert, & Ouidius confirmat. 15 Metamorphoſeos dicens: Fluctibus ambitæ fuerant Antyſa Pleroſq; Et Phœniſſa Tyros, quarum nũc inſula nulla eſt. De Iano verò prȩter id quòd Plinius lib. ſexto naturalis hiſtoriæ à ſuo cognomine Ianibeos & Ianineos deſcripſit eſſe Arabiæ Felicis fluminis accolas, etiam & vrbem Gallam, & Gallim inſulam à pro Zor.

prio

Quinetiam diuinæ literæ in prima Ogygia Phœnica Noæ, quæ poſtea ab Hebræis dicta eſt tribus Iuda, vrbes verſus Edom quidem, alteram á nomine dictam Noam, alteram á cognomine Ianũ in præfectura Gazę, vt patet Ioſue. 15. cap. Et Ianiam portum Palæſtinę in eadem tribu notant Ptolemæus et libri Machabęorum. Ex quo intelligimus veracem eſſe Beroſum qui Noam Ogygem eundemq; cognomine Ianum patrẽ toto orbe profectũ poſuiſſe colonias, & á ſe denominaſſe, ac propterea mythice id ſignificaſſe Ouidium, q eum in primo de Faſtis inducit dicentẽ: Me penes eſt vnum vaſti cuſtodia mundi. Cameſes item circa finẽ Beli venit in Italiam. Quare pauló poſt, ſcilicet circa principia Nini cępit regere. Exiſtimo eum litaſſe, vbi Riſpanpanos Græco vocabulo dicitur. Nam quum pro inito regimine antiquitus ad littora fluminum litarent, & illis nomina ſua imponerent, vt Ry Ianus. Ry Ciutus. Ry Comeri9. Ry Oſiris. Ry Atlaus. Equidem & Cameſenuus Ryſpanpano nomen per interpretationem dedit. Rys enim Græce fluentum eſt. At Panpanos Arameè Cameſenuus eſt. Cui eſt argumento, quòd Cam ſiue Chem Græci Pan dicunt, vt patet ex Diodoro in primo libro, qui Chem Myn interpretatur Panos vrbem, & Ptolemæus Panopolim. Quinetiam alteram vrbem ipſi Cameſi dicatam, tanquam vniuerſali Ægyptiorum Pani, & Inuo, Panpanos appellant tam Ptolemæus quàm alij Geographi. Ergo eundem quẽ Ægyptij Cameſenuum, Latini olim Cameſem, Græci Panpanos dixerunt. Quare Ryſpanpanos per inexpugnabile ab interpretatione argumentum, eſt riuus & fluentum Cameſis. Quod veró ſubdit, circa finem imperij ſui Iouem Babyloniæ Belo inſidias paraſſe atq; arma, cõtra Sabatium Sagam, id eſt regem Armeniorum, iam facit atq; oſtendit aureum ſęculum è proximo finiendum, quo teſte Trogo et Iuſtino, mos erat regibus imperij fines tueri, non proferre, et cuiq; intra ſuam patriam regnum finiri, de quo ſuper Fabium Pictorem ad longum loquuti ſumus.

Pan.

Quæ

Quæ verò de Hammonis adulterio & Almanthea & Dionyſii Libyci ortu, hoc loco Beroſus breuibus abſoluit, Diodorus in.4.lib.multa verboſitate narrat. Vnde ibi quiſque legat hiſtoriam. Hoc loci ſatis eſt notaſſe, quòd Cameſes Saturnus Ægyptiorum, quem in eodem libro Diodorus cum Beroſo ſentiens aſſerit regnaſſe in Italia Sicilia et Libya, prius in Italiã venit, quàm ab ea pulſus à Iano in Sicilia regnaret, et à Sicilia ſumpta militia Hammoni bellum in Libya inferret, vt in ſequentibus videbitur. Saturnus Ægyptius.

DE NINO FILIO BELI.

TErtius rex Babyloniȩ à noſtris ſcribitur Ninus, Iouis Beli filius, & regnauit annis.52. Hic omnibus ſuis viribus ſumptis armis patris ſui Iouis Beli, omnibus bellũ intulit, nulli parcẽs, & Sabatium Sagam quòd eſſet in omnium deſiderio omni ſtudio ad interitum quȩritabat, quare etiam toto huius tempore exul apud ſuos delituit. Hic omniũ primus ex noſtris regibus Babylonicũ regnũ propagauit, & omniũ primus templum Belo patri, & matri Iunoni, & Rheȩ auiæ, & ſtatuas in medio oppidi Babyloniæ erexit. Anno huius Nini.4. Tuyſcon gigas Sarmatas legibus format apud Rhenũ. Idipſum agit Iubal Celtiberos, & Samotes apud Celtas. Econtra Cameſenus Saturnus Ægyptiorũ Comaros Italos nitebatur corrumpere, iuuantibus illum conuenis & aduenis quos ille pro Italiæ coloniis conduxerat, quos ipſi vocant Montanos Aborigines.

At apud Libyam lis orta eſt inter Rheam & Hammonem ob ſtuprum admiſſum cum Almanthia, querebatq; Rhea vbi Dionyſius eſſet vt eũ perderet, & diu lis iſta rixaq; perſeuerauit. Anno Nini. x. Ianus pater ex Aphrica in Celtiberos Hiſpalos venit, vbi duas colonias dimiſit à ſe dictas Noelas & Noeglas. His enim etiam antea cognominibus cognominauerat vxores Iapeti & Chemeſenui. Nini anno. xix. Ianus pater veniens in Italiam quum comperiſſet Cameſenuum præter opinionem corrumpentem iuuentutẽ, tribus annis illũ æquo animo tulit. Deinde illi aliquot coloniis aſſignatis, eum Italia excedere iubet Ipſe omnes colonias diuiſit. Etenim omnes colonos Comaros corruptos & conuenas & aduenas, montana trans Ianiculum amnem colere iubet, illisq; filiam ſuam Cranam Helernam, id eſt, ſuffragio ab his electam & exaltatam reginã cum ſceptro Albam dat: nanq; duos filios ſuos nouiſſimos cũ illorũ poſteritate Cranum & Cranam Ianus cum Comaro miſerat, coaluerantq; in gentem atque poſteritatem maximã, quam noſtra ętate Ianigenam vocant, cognominant autẽ Razenuam, id eſt, ſacram propagatricem incubamq;, contra impietatem Cameſenui. Itaq; ſuã poſteritatem

tatem ſeparatam ab originibus eſſe voluit cis Ianiculũ amnem in planitie atque maritimis. Cognominauit autem eam Razenuam, vt & Cranum Razenuum. Interea quum Italia diſceſſiſſet Cameſenuus, ad illum Rhea venit, & illi nupta ambo contra Hammonem cum Titanibus pergũt, ibiq; bello commiſſo pellunt regno Hammonem & in Cretã cogũt. Cum in Libya Cameſenuus regnat, parit ex Rhea ſorore Oſirim, quem cognominauit Iouem. Vigeſimoſecundo anno Nini Ianus in Thuſcia Ianiculum, quod ætate Cameſenui condidit, ſedem ſibi perpetuã ſtatuit vſq; Arnum, vbi colonias poſitas vocauit Aryn Ianas.i.à Iano exaltatas. Vetuloniæ iura dicebat & docebat atq; regebat anno Nini. 43. Sabatius quũ aduerteret nullo pacto ſibi licere vti regnis, creato Armenis Sagis rege filio Barzane, in Sarmaticum ponti littus conceſſit. Eadẽ tempeſtate Dionyſius Hammonis filius armis ſumptis Rheam & Cameſenuum regno paterno pellens, & ſecum Oſirim retinens, in filiumq; adoptans, eum à patre ſuo Hammonẽ Iouem cognominauit, vti à magiſtro Olympo Olympicum, eiq; totius Ægypti regnum tradidit. Eodem anno virgo Palladon apud Tritonidem lacum infantula expoſita ab eo-

dem Dionyſio Ioue Libyco etiam cognominato, adoptata in filiam fuit, quæ omnem militiam prima Libycos docuit. Eodem tempore Ianus pater Ianigenas Razenuos docuit phyſicam, aſtronomiam, diuinationes, ritus, & rituales ſcripſit, & omnia literis mandauit. Eiſdem verò nominibus & veneratione diuina ſunt proſequuti, quibus in Armenia Saga erant vſi. Anno. xlix. Nini, Celtiberos rexit Iberus filius Iubal, à quo Iberi nominati fuerunt. Nini. 51. anno apud Celtas regnauit Samotis filius Magus, à quo illis oppida plurima poſita ſunt. Vltimo anno Barzanes in Armenia à Nino ſuperatur.

Ninus. Ninus iſte fuit Babyloniis Hercules, & Aſſyriis Iuppiter. Vnde & Saturnus Saga fugatus armis Iouis dicitur. Nam & Belus Iuppiter Babylonicus ea parauit, et filius eius Ninus Iuppiter Aſſyrius eadem explicuit. Quòd verò Ninus idem ſit & Iuppiter Aſſyrius, author eſt Xenophon libro de æquiuocis. Quum verò fermè ſexcentis annis poſt Ninum & aureum ſæculum fuerint Saturnus Cretenſis Apteras, & filius eius inceſtuoſus Iuppiter, conſtat Grȩciam mentiri de Saturno fugato ad Ianum ſub aureo ſæculo, vt copioſe oſtendimus ſuper Fabium Pictorē. Sub hoc Nino 12. fuiſſe geſta memorat Beroſus. Primum quòd toto huius tempore Saturnus Caſpius exul delituit, dicente Ouidio in Faſtis: Thuſcū rate venit in amnem primus pererrato falcifer orbe deus. Et Virgilius: Prim⁹ ab æthereo venit Saturnus olympo, Arma Iouis fugiens, et regnis exul ademptis. Neq; tamen mox inito regno intulit Ninus arma gentibus, quia non erant arma et militia aureo ſæculo, ſed fermè quadraginta an-

[N]inus bel[li] inuentor

nis com-

niſcompoſita pace ac fœdere cum rege Arabiæ proxi mo, aſſuefecit militiæ populum, vt Diodor.in.4.lib. inſinuat. Et ideo rudes ad reſiſtendum populos Aſiæ, ad Libyæ vſq; terminos facile perdomuit, vt Trogus et Iuſtinus in.1.lib.et Diodorus in eodem.4.aſſerunt. Secundo notat Beroſus quòd Ninus fuit primus author Monarchiæ, et ideo ab eo inchoant Græci, et non à principio aurei ſæculi, quòd ignorabāt qui primi ante Ninum fuerint in orbe reges et literę. De ſtatuis verò quas Belo patri poſuit et Rheę, tam Hebræi q̃ Lactantius et Catholici conſentiūt, id fuiſſe occaſionem idololatrię, Diodorus verò Siculus in.4.lib. addit à Semiramide vaſtas et magnitudine mirandas, tam aureas q̃ argenteas factas, poſtquā Babyloniam paruam extruxerat et in pręgrandem vrbem fundauerat. Tertio notat Beroſus quid anno.4. Nini à quatuor Saturnis geſtum ſit. Tres enim Saturni, Tubal Hiſpanus, Samotes Gallus, et Tuyſcon Germanus, regna ſua legibus formant. Quartus verò Saturnus Cameſes qui ab Ægypto colonias in Thuſciam aduexerat, econtra Thuſcos iā legibus et literis à Comaro formatos corrumpere pergebat magica, et vitiis. Vnde Diodorus in quarto ait hunc Saturnum filium Cęli qui regnauit in Italia, Sicilia, et Libya fuiſſe ſumma impietate et auaritia præditum. Quòd verò his temporibus literæ & carmina his populis eſſent Hiſpanis, Gallis, Germanis, et Italis non ſolum ex Beroſo, ſed etiam ex aliis proditur. Nam Strabo q Octauiani ætate floruit, ſcribit in quarto libro in Geographia Bætica, quòd aſſerebāt Hiſpani ſe habuiſſe literas, leges & carmina iam ante ſex millia annorum Ibericorum, qui efficiūt duo millia ſolarium, vt probauimus in editione de origine philoſophiæ & literarum. Si vero ab Octauiano retro ſupputes annos duo millia, equidem peruenies ad vigeſimum annum Nini, vt patet in noſtra emendatiſſima Chronographia. Nec etiam diſtat multum Chronographia Euſebij.

Idololatria prim[...]

Saturni quatuor.

Quare fermè Beroſus & traditio Strabonis de origine literarũ apud Hiſpanos Bęticos, conſentiũt. Quòd autem Tubal eas tradiderit, argumentum facit prima Hiſpaniæ vrbs Tubal à conditore nomẽ habẽs, quanuis corrupta prima litera impreſſores poſuerint Dubal in Pomponio Mela in deſcriptione Bęticę. Quales autem Hiſpanorum characteres eſſent, opinio mihi ea eſt, quòd quales & Sagi & Thuſci. Nam & Sagæ Thuſci & Hiſpani origine ſunt, apudq; vtroſque præcipue Sagum nomen manſit. Cui argumento eſt, quòd à Sagis Saguntum vrbs antiquiſſima fuit Hiſpanis, vt etiam nominis deriuatio probat. Thuſcos item cognomine Sagos fuiſſe, ſatis explicauimus ſuperq;. 19 fragmentum Catonis aperuimus. Quamobrem Etruſcæ literæ Sagæ ſunt, & ſermo fermè illis Sagus, vt in multis vocabulis apparet. Cui argumẽto eſt quòd primus præceptor eorum & conditor Ianus ex Saga Scythia Aramea venit, vt in præcedentibus expoſuimus. Samothes quoq; cognomine Dis literas Sagas dedit quæ Phœnices erãt, à quibus Græci ſuas formauerũt, quas principio Galatis & Mæonibus tradiderũt Galli priſci. Nam vt author eſt Cæſar in. 6. commentariorum Galli à Dite diſciplinas nacti, etiam vſque ad ſua tempora eas retinuerunt vſi literis quibus & Græci. Xenophon quoque libro de æquiuocis ait. Cadmum intuliſſe Græciæ literas ſimiles Galatis & Mæonicis magis quàm Phœnicibus. Igitur ante Cadmum fuere literæ, philoſophia, carmina, theologia, & leges, Hiſpanis, Gallis, Germanis & Italis per multa ſæcula & ætates. Quarto notat Beroſus, quòd eodem tempore quo dicti tres duces formabant Hiſpaniam, Galliam, Germaniam, ecõtrario Saturnus Ægyptiorum Cameſes nitebatur corrumpere Ianigenas iuuantibus côuenis & aduenis, quos ille pro Italiæ coloniis tranſportauerat, quos Itali vocant montanos Aborigines. Ergo recte ait Diodorus Siculus in. 4. lib. quòd Atlas & Saturnus fuerunt filij Cęli primi in Scythia. Et Atlas quidem pius obiit in Mauritania, Saturnus verò ſum-

Tubal, nõ Dubal.

Samothes Dis.

Literæ in Gallia &c.

ma auaritia et impietate prædictus regnauit in Libya, Sicilia et Italia. Et iſte Cameſes fuit cũ quo Ianus partitus eſt duas prouincias Etruriam, et cis Tyberim Vmbros, à quibus ducibus nominatæ ſunt Ianicula à Ianiculo oppido, et omnem aliam regionem trãs Etruriam à Cameſe Cameſenã, vt Macrobius author eſt in primo Saturnalium. Poſteri vt etiam Quintilianus ſentit, vſi ſunt ſæpe litera r pro s, vt Turſis, Turſena, Arbos, Honos, Decos, Cameſes, Cameſena, dixerunt pro Turris, Turrena, arbor, honor, decor, Camers, Camerena. In Latio circa Albam fuit ab eo cum ſuis Aboriginib⁹ Vmbris antiquiſſimis fundata vna Camerena, cuius incolas compeſcuit Romulus, vt teſtatur Dionyſius Halicarnaſſeus in. 2. lib. Secundã Cameſenam ſiue Camerenam poſuit in montibus Vmbriç altis. Et idcirco hos corruptos formauit Saturnus iuſtus, & vocauerũt eos montanos Aborigines ad diſtinctionem Aboriginum in planitie Latij & tractu Sabinorum. Quot ſunt genera Aboriginum expoſuimus in Fabio pictore, & fragmentis Catonis, et hiſtoria Thuſca, & in aliis pluribus locis commentariorũ. Quæ verò diſtantia ſit inter indigenas, conuenas, & aduenas, legatur Seruius ſuper. 8 Æneid. dicens: Indigenæ dicuntur ibi geniti. Conuenæ verò ex vno loco cõuenientes in alium. Aduenæ autem qui ex diuerſis locis in vnum aduenĩũt, et vt expoſuimus aliis locis, triplex fuit Aboriginum genus poſt Iani cum Gallis aduentum. Primi indigenæ, qui in Sale Vmbrone in tractu Vmbriæ Thuſciæ geniti ſunt. Secundi conuenæ, qui in Sale Vmbrone geniti, ab eo loco in alia loca Thuſciæ, Sabiniæ & Latij conuenerunt. Vltimum genus fuit Cameſenum aduentitium à diuerſis locis Ægypti, Libyæ, & in colonias deduxit in montibus altis Vmbriç iunioris. Quinto notat Beroſus quod Diodorus Siculus ex hiſtoria Libyca ſcribit Beroſo congruens, dicens, ꝙ Rhea Ægyptia ſoror Saturni denupſit Hammoni regi Libyæ, qui clam Rhea cũ Amalthea nympha cõgreſſus, genuit Dionyſiũ Libycũ, eumq́

Camerena.

Indigenę. Conuenę. Aduenæ. Aborigines

Rhea nupſit Hammoni.

ad vitãdas nouercæ inſidias nutriendũ miſit in Numidiæ inſulam Nyſam ad Tritonidem lacũ. Qua re comperta Rhea litem intulit Hammoni, ab eoq́ʒ diſcedẽs venit ad fratrem Saturnũ & ei nupſit. Prolixe autẽ in Diodoro hæc hiſtoria texitur. Sexto notat Beroſus ꝙ anno.x. Nini regis Ianus tranſportauit colonias ex Aphrica in Hiſpanias, vbi duas colonias poſuit à ſuo proprio nomine deriuationẽ habẽtes, à quo cognominatæ ſunt vxores Iapeti & Cameſenui. Extabant hæ vrbes cultu, habitatione, & nominibus, tempore Plinij, qui in.4.naturalis hiſtor.cap.21.enumerat inter vrbes Hiſpaniæ Noelam & Noegã, quanquã alias ſcribatur Noegla. Dedit nomen proprium vrbi Arabiæ Felicis Noa, vt ſupra expoſuimus. Luſtrauit enĩ Aſiam, Aphricam, & Europam Noa, colonias ductitans. Vnde ex Iberis, Sagis, Hircanis, Scythicis, Phęnicibꝰ Aphriſq́ʒ repleuit Hiſpanias, quibus nomina perſeuerant, vt in his commẽtariis ſuper Beroſum exponitur. Septimo notat Beroſus ꝙ anno.xix. Nini Ianus venit ſeſſurus in Italiã. Ergo erat tunc Noa qui & Ianus pater natus annos ſexagintaocto ſupra octingentos. Nã ante diluuiũ erat annorũ.600.vt patet Gene.6.cap. & à diluuio vſq́ʒ ad.19.annum Nini fluxerunt anni.268. vt Beroſus ſupputat. A diluuio quidem ad conditam Babyloniam annos numerat.131.à condita verò Babylonia vſq́ʒ ad Belum annos.56.& à Belo ad Ninũ annos.62.his adde annos.19.Nini cum Noa venit ad Cameſem, & reddunt ſupradictam ſummam annorũ vitæ Iani ſiue Noæ ſexagintaocto ſupra octingentos. Quare vixit in Italia & Etruria annis duobus & nonaginta, quia vt ſcribit Moyſes Gen.9.&.10.cap.omne tempus vitæ Noæ fuit ante diluuium annis ſexcentis, & poſt diluuium annis.350.Octauo notat Beroſus ꝙ Ianꝰ pręter opinionẽ inuenit in Thuſcia Cameſem corrumpentẽ iuuentutẽ. Præter opinionẽ quidẽ, quia paulò ante reliquerat eũ Ægypti ac Libyę Saturnum. Corrũpebat autẽ iuuentutẽ, quia teſte Diod.in.4.lib. cum eſſet auaritia & impietate præditus, regnabat in Libya, Italia, & Sicilia. Docebat igitur quæ ad auari-

Noela. Noega.

Noa q & Ianus in Italiam venit.

Cameſes impius

tiã pertinẽt meũ &tuũ,vſurã et furtũ,& quę ad impi etatẽ in deũ ſunt, magicas artes & ſtrigas. Paſſus eſt igit Ianus ęquo imò diſſimulato aīo trib⁹ annis,deinde aſſignatis aliquot coloniis iubet illũ ab Italia diſcedere, & in Sicilia regnare,vbi ſuo noī regiã Cameſenam ſiue Camerenã fundauit. Quòd verò Ianus in ſe cõuerterit totũ Italię regnũ ac reformauerit,Macrob. & Ouid.verba cõgruẽtia cõfirmãt.Etenim de participato regno cũ Cameſe, & ꝙ paulò poſt nõ cõparẽte Cameſe ſolus Ianus totã Italiã priſcã, quæ erat Etruria & omnis regio circũ Tyberim vltro citroq́ꝫ poſſederit, ita exprimit Macrobius in primo Saturnalium demonſtrans circũ Tyberim regionẽ,& dicẽs: Oẽm hanc regionẽ quæ Italia dicitur,regno Ianus obtinuit. Qui vt Iginus (Protarchũ Trallianum ſequutus)tradit,cũ Cameſe atqꝫ indigenis, ita participata potẽtia poſſidebat,vt à ſe oppidum Ianiculum diceretur, reſidua regio Cameſena nuncuparetur. Qui idcirco gemina facie prætenditur,quia ad ipſius regis prudentiã referebant,qui & præterita ſciret,& futura proſpiceret. Poſt hæc non cõparente Cameſe, ad ſolum Ianũ regnum redactum eſt.Hæc Macrobius. Quòd verò poſt pulſum ab Italia Cameſem,Ianus Italiam Cameſenã reformauerit,notat Ouid.in.6.Faſt.dicens: Adiacet antiquus Tyberino lucus Helerno, Pontifices illuc nũc quoqꝫ ſacra ferunt. Inde ſata eſt Nymphe Cranã dixere priores, Nequicq̃ multis ſæpe petita procis.Et paulò poſt:Viderat hãc Ianus,viſæq́ꝫ cupidine captus, Ad durã verbis mollibus vſus erat.Et poſt ſtuprũ ait Ius pro concubitu noſtro tibi cardinis eſto,Hoc pretium poſitę virginitatis habe. Sic fatus virgã qua ſtriges pellere poſſet A foribus noxas (hæc erat alba) dedit. Et hoc eſt quod ait Beroſ ꝙ oẽs corruptos à Cameſe impio & mago iuſſit colere trans Tyberim,et illis filiã ſuã Cranã pro reformationeHelernam.i. ſuffragio reginam electam et exaltatam dat cum ſceptro,& albam.Alba ſunt faſces imperij cũ virgarũfaſcibus et ſecuri,vt probauimus in multis locis horũ authorum

Ianus totã Italiam tenuit.

ſuper quos ſupradicta eorum commẽtaria ſcripſimus Dedit ergo ipſi ius vertendi cardines,coloniarũ, principatuum, & caſtigandi Striges ac Magos Cameſenos. De iure vertendi cardines, à quo iure dictus eſt deus Vertumnus, & eius filia dea Vertumna, diximus ad longum in Propertij commentaris ſuper Elegiam ad Vertumnum. Nec te moueat quòd Beroſus dicit Cranam fuiſſe filiam Iani, & Ouidius à Iano amatam & corruptam, cum quia probatior in antiquitatibus eſt Beroſus, & idcirco ſibi magis creditur. Vnde idem Ouidius in principio huius hiſtorię ſe excuſat, quod res narranda non erat clara, ſed obſcurior annis, tum vel maximè, quia vt ait Ariſtoteles in primo Methaphyſicæ, multa mentiuntur poëtæ. Et quia oportet mendacem eſſe memorem, conſequens eſt vt Ouidius fuerit in hac re mendax, qui in primo de Faſtis ponit Ianum aureo ſæculo regnaſſe, quando iuſtitiam & publicam pudicitiam nondum facinus mortale fugarat, ipſumq́ pudiciſſimum prædicat, cuius arma eſſent Claues & Seræ, ac Ianuę ad claudendas valuas contra corruptores. Nunc verò ipſum econtra facit impudicum & ſtupratorem, & cõtra iuſtitiam & pudicitiam vendidiſſe ius cardinis & principatus pro ſtupro. Vnde veraciſſimo Beroſo ſtandum eſt. Octauo notat Beroſus, quòd Cranus & Crana fuerunt vltimo geniti, vt etiam inſinuatur in arbore Genealogiæ eorum. Et quoniam qui vltimo in ſenectute generantur, ſolent à genitoribus ardentius diligi, vt ſacra hiſtoria Geneſeos indicat de Ioſeph, idcirco eos permiſit in regionem circa Tyberim, vbi iam ipſe vltimam ſedem ſibi inſtituerat, vt cum eis conuiueret. Et Ianus gaudens inuenit eos creuiſſe in immenſam poſteritatem Tuſciæ. Hos Etruſcos etiam ætate Beroſi, & adhuc ætate Dionyſij, vt ipſe dicit in primo libro, non Etruſcos à loco Etruria, neque Turrhenos ab aliquo duce Lydorum vocabant, ſed vt ait Beroſus ab auo ſeſe vocabant Ianigenas, & à patre Razenuos, id eſt, ſacros propagatores. Aduerte hoc loci duo. Primum

[Margin: In Ouidium.]

[Margin: Cranus et Crana.]

mum, quòd Dionyſius in primo libro corruptus eſt, vbi impreſſerunt quòd Turrheni vocant ſeſe à quodã Raſenuos. Non enim per literam ſ, ſed per literam z dicendũ eſt Razenuos, quia teſte Hieronymo et Talmudiſtis, raz eſt ſacer, & enuus eſt incubus & propagator. Vnde & Seruius tam ſuper Æneida quàm ſuper Georgica pluries dicit eundem eſſe Pana, Syluanum, & Inuum, quòd Arameè profertur Enuus, Latinè Inuus, id eſt, incubus & propagator. Hinc Razenuus eſt incubus ſacerq́ propagator. Secundo aduerte quod Seruius ſuper. 6. Æneidos ait quòd Inuus dicitur ab ineundo, quia paſſim cum omnibus animantibus congrediebatur. Hinc Cam Eſenuus, id eſt, Cam infamis propagator dictus eſt, vt in præcedentibus retulit Beroſus. Et contra hanc impietatem & publicam & infamem libidinem Cameſis coniugia dehoneſtantis, Ianus filios ſuos cognominauit non Eſenuos, id eſt, infames incubos, ſed ſacros propagatores, id eſt, Razenuos. Benedicebant enim nuptias & ſacris ritè celebratis coniugia inibant. Et quanquam origine Latina, vt ait Seruius, Inuus ab ineundo dici poſſit, tamen origo propria & primitiua eſt à vocabulo Arameo Enuo, vt inſinuat Beroſus. Vnde Enuum deum propagationis per compoſitionem dicunt Imeneum, ab im quod eſt ſecundina, & matrix, & Enuo quod eſt propago, & fœcundo cubando. Quare proprie Imeneus eſt deus fœcundator matricis in conceptione. Ex his patet quàm pertinaces fuerint Etruſci in conſeruando antiquitates à diluuio vſque ad Cecinam Volturrenum. Neque enim potuerunt allici & perſuaderi à Romanis, vt neglectis literis Etruſcis ſuſciperent Latinas, vt in fragmentis originum dicit Cato, neque vnquã deos ſuos vetuſtiſſimos mutauerunt Cranum, Razenum, & Vadimona, & Horchiã, vt Hieremias contra Hieroſolymitanos. 2. cap. notauit, dicens: Ite in Kedar & in inſulam Kytin. i. Italiæ, & videte quia gens non mutauit deos ſuos, Iſrael autem mutauit me in idolũ. Neque item vnq̃ voluerunt ſe vocare à loco principe

Inuus.

Razenu[os]

Imeneus aut Hymenæus.

Etruria Etruſcos vt vocabant Romani, neque Thuſcos à ſacrifico ritu vt Græci, neque Tuſcos à Tuſco filio Herculis, vt notat Feſtus, ſed à vetuſtiſſimo ſuo patre Razenuos, vt etiam docet in primo libro Dionyſius Halicarnaſſeus et Myrſilus Lesbius. Eſt etiam in Etruria vrbe nomen fons Carniſus, et à cognomine Crypta Razenua, et turris Razenua, amnis Razenus & prædia regioq́ Razenenſis. Nono Beroſus memorat, quòd Cameſe Saturno diſcedente ab Italia in Siciliam in qua etiam teſte Diodoro regnauit, ad eum venit Rhea ſoror, illiq́ nupſit, et contra Hammonem vterq́ arma mouentes Libya potiti ſunt. Vnde rectè dicit Diodorus in quarto libro, quòd Saturnus filius Cæli & frater Atlantis, ſumma impietate & auaritia præditus regnauit in Libya, Sicilia, & Italia, & in Libya parit Oſiridem, cui cognomina fuerunt Iuppiter iuſtus, Olympicus, Dionyſius, qui vniuerſo imperauit orbi. Sed quoniam Diodorus in quarto libro effuſè narrat hoc bellum Saturni & Rheæ Hammonicũ, & in eodem libro atq́ primo de cognominibus Oſiridis tractat, & eadem repetit in. 5. & ſexto lib. cognominans ſemper illum Iouẽ iuſtum, quanquam pater eius impius & infamis & odio habitus fuerit, idcirco ibi legat quiſquis id cupit, ne immenſus fiat codex. Decimo Beroſus annotat, quòd Ianiculũ oppidulum Ianus poſuit pro limite inter ſe & Cameſem ſiue prouinciã Ianiculam Etruriã & Cameſenam Latinã & Aboriginũ. Et limites ſedis ſuæ ſtatuit à Ianiculo Tyberi ad Arin Ianũ Arnum. Hæc ſedes prouinciarũ prima in Italia fuit, in qua ſedẽ vrbiũ metropolimq́ Vetuloniam inſtituit, vbi ipſe cum. 12. Lucumonibus ſacerdotibus infulatisq́ pontificibus reſidẽs docebat diuina & humana iura, eadẽq́ ibi dicebat & reddebat. Vndecimo notat Beroſus ꝙ anno. 43. Nini Sabatius ſiue Saturnus Caſpius, quem Ianus præfecerat Caſpiis Bactrianis et Armenis, veritus arma Nini, fugit in Italiã ad Ianũ. Sed aliquanto tẽpore ſubſtitit in Ponto Euxino, intẽtus ad arma Nini. Suffecit autẽ in

[Margin notes: Razenua. | Saturnus. | Ianiculũ. | Saturnus Caſpius ...ii & Sabatius.]

Armenia filium ſuum Barzanē. Aduerte,ꝙ vt inſinu-at Diodorus in.3.lib. rex Ninus fermè.40.annis aſſue-fecit militē,vt rudes ad reſiſtendū populos & inermes vno impetu & excurſu ſubigeret. Quod et ad votū ef fecit,vt in principio primi Epitomatū Trogus & Iu-ſtinus aſſerūt,et Diodorus in.3.cōſentit. Cur verò fili-um Sabatij non interfecerit Ninus,cùm tanto odio pa trem perſequeretur, Reſponſio eſt in promptu ex Dio doro in.3. Quia, inquit, Barzanes occurrit Nino ma-gnis muneribus, & illius poteſtati permiſit ſe atq; re-gnum Armenię,idcirco recepit eum in gratiam. Duo-decimo loco notat Beroſus,q̄ pacto Dionyſius Ham-monis filius armis ſumptis pepulit à Libya Cameſem & Rheā,& in Cretā coëgit, & ſibi Iouē iuſtum Oſiri-dem adoptauit in filium: & donauit eum regno Ægy-pti,et cognoīauit eum à multis. Nā à ſe Dionyſio vo-cauit eum Dionyſiū, et à patre Hammonē,à magiſtro Olympicū,à Saturno et Rhea illius genitoribus Iouē. Sed hęc oīa ad longū habes in.4.lib.à Diodoro Siculo & ibidē atq; in.1.lib.de cognoībus Oſiridis,& cur iu-ſtus ſolus epithetū tenuit:quia,inquit,iuſtè imperauit Ægypto,vt Diodorus ait in.1.et.2.lib. Et quia vniuer-ſo imperauit orbi vbiq; bonos premio,& malos ſup-plicio afficiens,vt in.6.lib.narrat. Hoc loco ambigui-tas occurrit, quo pacto Minerua expoſita potuit eſſe infantula iam viro Dionyſio,cū econtrà iam grandiu-ſcula ipſa Minerua cū patre Ariſteo,nutriuerit Diony ſium,vt Diodorus ſcribit in.4.lib. Ad hoc dicitur,ꝙ plures fuere Mineruæ. Nam ſicut (teſte Varrone) om-nis qui fortiter aliquid egiſſet dicebatur Hercules, ita et quęlibet mulier q̄ aliquid noui et admirabile ſapiē-ter inueniſſet,dicebat̄ Minerua. Et licet plures fuerint, tres tamen adducēdæ ſunt. Prima fuit filia Iapeti Atlā-tis Mauri,Mirina noīe: quæ in oceano poſuit Gorgo-nes Amazones,quę ad hanc ætatē perſeuerant,vt nar rant Hiſpani nautæ,qui oceanū Aphricū circūquirūt. Quæ Amazones multis antea ſæculis fuerunt in Li-bya q̄ in Scythia,vt aſſerit Diodorus in quarto libro.

Dionyſiu[s]

Minerua Dionyſio minor.

Minerua multæ.

Et

Et hæc fuit dicta Minerua Tritonis & Libyca, non quia ibi nata, ſed quia vi armisq́; ſubegit Libyam & Tritonidē Numidiam, vt ibidem indicat Diodorus: vbi et ſecundam Mineruam Tritonidem ponit filiam Ariſtei, quæ nutriuit Dionyſium. Sed tertia ignotum habuit patrem, & ob id Græca fabuloſitas finxit eam natam ex cerebro Iouis, armatamq́; ex eo proſiliiſſe. Et de hac loquitur Beroſus, dicens hanc fuiſſe expoſitam, & ſimul cum Oſiride infantulo à Dionyſio Libyco fuiſſe adoptatam in filiam, & omnem militiam docuiſſe Libycos. Altera ambiguitas eſt. Diodorus ſcribit, Dionyſium Libycum aſſumpto Ioue ſiue Oſiride traieciſſe in Cretā contra Saturnum & Rheam & Titanas, vt eriperet patrem Hammonem, & omnes Titanas Libycos peremiſſe. Et in primo & quinto libro dicit, Oſiridē luſtrato orbe à Titanibus peremptum. Quo enim pacto Titanas cum Dionyſio Iuppiter iuſtus puer interemit, qui iam ſenex à Titanibus occiſus eſt? Ad hoc breuis eſt reſpōſio, vt dicamus cum Diodoro in. 4. lib. ꝙ Dionyſius cum Oſiride interfecit omnes Titanas, qui in Cretā contra Hammonē ab Ægypto tranſfretauerunt. Sed nō omnes transfretauerunt. Et ideo qui remanſerunt, captata opportunitate, Iouē iuſtum ſiue Oſiridem occiderūt, vt in ſequentibus narrat Beroſus. Tertiodecimo notat Beroſus, ꝙ eo tēpore quo apparuit virgo Minerua expoſita, et Oſiris Iuppiter iuſtus pręfect⁹ eſt Ægypto à Dionyſio, Ianus docuit Razenuos, id eſt, Etruſcos Turrenos, vt inſinuat primo libro Dionyſius Halicarnaſſeus de noīe Razenua. Docuit, inquā philoſophiam, id eſt, Phyſicam & Theologiam. Docuit item Aſtronomiam, & diuinationes, id eſt, oracula habenda. Docuit quoq; ritus ſacrorum & rituales. Sūt autem Rituales (teſte Feſto) libri Etruſcorum, in quibus tradūtur ritus quo pacto ſacrantur ædes, fana, templa, vrbes, exercitus, et huiuſmodi. Dubitatur, ſi Razenui iam docti literas à Scythia profecti ſunt, & Comerus docuit eos iuſtitiam et leges, quaſi mox diluuium, vt in præmiſſis Beroſus indica

Rituales.

dica

dicauit, quomodo Ianus pater tam ſerò & quaſi poſt Ninum, dicitur Etruſcos docuiſſe literas & iura? Ad hæc facilis eſt reſpõſio, quia rudes adhuc non vacabãt ordinariè literis & philoſophiæ ac theologiæ: neq; literis mandabãt, quia carebant gymnaſio publico, q̃d Aramei vocant Cun Ichium, id eſt, luctam duorũ literatorũ. Sed Syri dicunt Cun Iechia. Cuit enim & Cun dicunt binos luctatores. Verũ, vt Talmudiſtæ dicũt, differunt Iechia et Ichia, vt commune vel particulare, quia Iechia in cõmuni eſt colluctatio mutua ad alterũ, vt etiam cõſentit Hieronymus de interpretatione nominum. Sed Ichium (vt aiunt) eſt colluctatio mutua literarum, quam Latini vocant diſputationem vel exercitium literarum. Locus eſt adhuc in Etruria vrbe nõ procul arce dictus Scythicè Cun Ichium, id eſt, locus gymnaſij. Ibi erant ſacerdotes & vates Etruriæ, doctores & præfecti, inter quos tẽpore Tarquinij excelluit Calen⁹ Ollenus: ad quẽ Tarquinius miſit pro vaticinio legatos de capite inucto in Capitolio Romę, et ibi in Etruria primũ deſignat vates, vt ſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus de vita & tẽporibus Tarquinij, & Plinius in .xxviij. naturalis hiſtorię. Vnde totam regionẽ illam vocamus Cunichium & Capitolium vſque ad hæc tempora. Quartodecimo notat Beroſus, q; anno quadrageſimonono Nini Hiſpanos rexit Iubalis filius Iberus, à quo Hiſpani Iberi: & quo pacto Barzanes ſuperatus, pacem cum Nino fuerit aſſequutus, ſuperius breuibus enarrauimus, & Diodorus in .3. lib. memoria prodit. Magus verò, qui ſecundus ſucceſſit in Galliis rex, vocabulum Scythicum nõ Perſicum eſt, quia nondum Perſa lingua Gallis erat, ſed Scythica. Nam Perſæ Magum, philoſophum vocant: ſed Scythæ Magog pronuntiant, & palatium tectum intelligunt, ſicut & Magdel turrim ſignificat. Ita hic Magus, id eſt, domificator & tector dictus eſt, quia primus Gallis tecta & oppida induxit plura, teſte Beroſo. Cui argumentum facit, q; plura ab eo oppida, lingua vetuſta Gallica magam nominationem habent in Ptolemæo, vt in Aquitania

Cun Ichiũ

Magus.

Magog.

Magdel.

Magum. tania Nouiomagũ, in Lugdunenſi Neomagum, Rhotomagum, & Niomagum. In Belgica quoque iterum Rhotomagum, Neomagum, Berbetomagum, & Breuomagum. Rurſus in Narbonenſi Vindomagum & Neomagum. Hinc Iuliomagum & Cæſaromagum, Iulij & Cæſaris tecta & oppida vocat Ptolemæus in Gallia. Ergo oppida & tecta dicta ſunt á primo inuentore Mago, & non Magus ab eis: ſicut á primo pudicitię cuſtode & introituum ſeruatore Iano, inuentoréq́, Ianua dicta eſt, & non Ianus á Ianua: quia neq́ tunc extabat lingua Latina, quum pater Ianus nomen hoc teneret, & á nocturnis furibus & adulteriis coërcendis, ianuas poſt diſceſſum Cameſis inueniſſet domibus, atq́ docuiſſet, & ob id á poſteris deus ianuarum, introituumq́ & exituum habitus fuerit. Pari forma

Iberus. Iberus ſecũdus Hiſpaniarum rex, nomen dedit fluuio Ibero: q ortus in Cantabribus ſub radicibus mõtis Pyrenei in Baleare põtũ ſub ferrario promontorio mergitur, vt noſter magnus Albertus ſcribit. Eſtq́ nauigabili cõmercio diues, vt teſtatur Plinius, Solinus, & Diodorus in ſexto libro. Hinc boues Iberas Vergilius in ſeptimo Æneidos vocauit, dicẽs: Thurrenoq́ boues in flumine lauit Iberas. Hinc Celtiberia & Iberia Hiſpaniæ dictę ſunt. Hic tamen primus Iberos á ſe dictos in Scythia poſuit ſupra Armeniam inter Colchos & Albanos Caſpios. De qua Horatius: Herbasq́, inquit, quas Colchis atq́ Iberia mittit, venenorũ ferax. Et Vergilius lib. octauo Æneidos: Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera. Quôd verô ab his in Hiſpanias duxerit Scythicas, Iberas, & Perſas, et Syras colonias, ſatis poteſt eſſe argumento, quôd M. Varro perueniſſe in vniuerſam Hiſpaniam Iberos, Perſas, Phœnices, Celtasq́ & Pœnos tradit: vt Plinius refert libro tertio naturalis hiſtoriæ. Iber autem, vt Talmudiſtæ aiunt, lingua Aramea dicitur expiatus nubibus & imbribus, quem Græci Vmbrum dicunt, vt intelligas primos Vmbros etiam Hiſpanias tenuiſſe vniuerſas, ab Scythiæ gentibus Vmbris venientes, vt inſinua-

Iberi in Scythia

ſinuauit Plinius Varronem ſequutus.

DE QVARTO REGE Aſſyriorum.

QVarto loco regnauit apud Babyloniam vxor Nini Aſcalonita Semiramis annis quadragintaduobus. Hęc anteceſſit militia, triumphis, diuitiis, victoriis & imperio omnes mortales. Ipſa hanc vrbem maximam ex oppido fecit, vt magis dici poſſit illam ædificaſſe quàm ampliaſſe. Nemo vnquam huic fœminę comparandus eſt virorũ, tanta in eius vita dicũtur & ſcribuntur, cûm ad vituperationem, tum maximè ad collaudationem magnifica.

Superfluum eſſet de rebus Semiramidis nos occupare, qui ad noſtra exponēda feſtinamus. Nam ea quę hic breuiſſimis abſoluit Beroſus, copioſiſſimè leguntur in authoribus qui eum ſequuntur: Trogo, Iuſtino, Diodoro præcipuè in tertio libro, & aliis Latinis atq; Græcis hiſtoricis. In hoc commentario, hæc pro ſacris literis notanda videntur, quòd Diodorus in tertio ſcribit Semiramidem natam ex dea Aſcalonita, quam Dircetem, id eſt, ſemipiſcem vocant. Eamq; dictam Semiramidem, quòd Semiramis lingua Syra dicantur aues à quibus nutrita ſit, et potiſſimè columba: in quã moriens conuerſa eſt, poſtquam vixit annos duos & ſexaginta, vt Cteſias Gnidius ſcripſit, cum quadraginta duobus regnaſſet. Docent autem ſacræ hæc duo. Primûm, deam Aſcalonitarum eſſe Dagon lingua Hebręa dictam, quã iidem Hebræi piſcem interpretãtur. Hieronym⁹ verò melius, piſcem mœroris dici aſſerit.

Semiramis.

Dagon.

Hoc

Hoc propinquius congruit Diodoro, qui ſcribit eam deam cum adulterino concubitu peperiſſet Semiramidem, pudore atq; mœrore ductam ſeſe in ſtagnum demerſiſſe: quę in piſcem conuerſa, pro numine fuit à Palæſtinis habita. Alterum eſt, ꝙ Semiramidem, id eſt, auem & columbam Babylonij, non ſolum pro conditrice vrbis Babyloniæ habebāt, verum etiam vti Romani Romulum, deam venerabantur. Hoc ſacer vates Hieremias indicat, vbi cum Babylonios Hebręorum vaſtatores venturos vaticinaretur, columbam illorum conditricem expreſſit, dicens: Fugite, inquit, à facie gladij columbæ.

Colūbę gladius

Huius primo anno oritur ex Rhea & Camesenuo in Ægypto Iuno Ægyptia cognominata Iſis maxima, frugifera, legifera, ſoror & vxor Oſiridis.

Iſis.

Cur iſta cognomina ſortita fuerit Iſis Ægyptia, Plinius in ſeptimo naturalis hiſtoriæ tradit: copioſius verò Diodorus in primo et ſecūdo libro, qui etiam in columna eius triumphali in Ægypto ſacris literis inſcriptū ita eſſe aſſerit: Ego ſum Iſis Ægypti regina à Mercurio erudita. Quæ ego legibus ſtatui, nullus ſoluet. Ego ſum Oſiridis. Ego ſum prima frugum inuentrix. Ego ſum Ori regis mater. Idem Diodorus paulò ſuperius ſcribens: Saturnus, inquit, ſororem Rheam capiēs vxorem, genuit Oſiridem & Iſidem, quos Ægyptij & alij vocant Iunonē & Iouem, qui vniuerſo imperauit orbi. Ergo ſplendidè mentiti ſunt cum Orpheo Græci, qui proſtitutam à Phœnicibus Io Inachi filiam Gręcam, fabulantur fuiſſe Iſidem hāc reginam Ægypti, vt tā Herodotus q̃ Diodorus hiſtorici Gręci conſcribūt, & Beroſo atq; hiſtoriæ antiquiori Ægyptiæ accedunt, non Græcanicis fabulis mendacibus.

Iſidis columna.

Io.

Eodem anno Sabatius ſaga à Ponto ſoluit in Italiam ad patrem Ianum, quem exceptum hoſpi-

hoſpitio poſt aliquot annos illum Coritum creauit,& Aboriginibus præfecit. Anno ſexto Semiramidis apud Rheniſarmatas regnauit filius Tuyſconis Mannus: & apud Ianigenas Razenuos Veſta vxor Iani ſempiternum ignem cuſtodiendum virginibus puellis edoctis ſacra tradidit. Anno.xii.Semiramidis,Sabatius Saba cum Iano regnat.

Ad Italiam et Germaniam ſermonem Beroſus vertit,triaq; nos erudit: quo tempore,ſecundo regi paruit Germania,& Saturnus ad Ianum claſſe venit, & Veſtales puellas Tuſcas Veſta edocuit atque inſtituit. A duodecimo anno Nymbroti vſq; ad ſextum Semiramidis computãtur anni centum & ſexaginta quatuor, quibus regnauit Tuyſcon gigas:ad cuius medietatem temporis non peruenerũt Babylonici reges,quia viri ſanguinum et doloſi,vt illi,non dimidiabũt dies ſuos, vt teſtãtur ſacra eloquia. Mannum ſucceſſiſſe Tuyſconi,etiam Tacitus refert de ſitù & moribus Germanorum,à quo alueus & fluuius Alemãnus dicitur,vt nominis interpretatio conuincit. Ale enim Scythicè & Alue interpretantur alueum docti Talmudiſtæ. Hinc Alemannus,alueus eſt et fluuius Manni, à quo & Alemannos cognominari nemini dubium eſſe poteſt. Ergo Tuyſcones filij, Alemanni verò nepotes ſunt Cæli & terræ,id eſt,Iani priſci ac Veſtæ. Eodem anno Veſta mater docuit Veſtales Tuſcas, atq; inſtituit cuſtodire ignem ſacrificum ſempiternum,quem etiam deus iuſſit immaculatè atq; innocẽter Hebræos olim ſacerdotes procurare pro iugi ſacrificio,dicens Leuitici.vi. Ignis ſemper in altari meo ardebit. Extat integrũ Vetuloniæ Palladium,ab Iano & Veſta conditum,atque ſempiterno igni ſacratum,vt inuictiſſimo argumento ſunt,& ſacri cineres adhuc perſeuerantes,& titulus illis Hetruſcis vetuſtiſſimis literis inſcriptus, quæ à nobis

Tuyſcon.

Mannus.

Alemannus.

Veſta.

Palladiũ.

bis relata et prolata ſunt in ſexagintaſeptem reſolutionibus. De Sabatio in primo Saturnalium Macrobius tradit, eum claſſe aduectum circa Ianiculum, comi hoſpitio ſuſceptum fuiſſe à priſco Iano, qui eum pro eius meritis primo creauit Italię Coritum, id eſt, Iouem haſtatum. Nam proprie primi Saturni, ſucceſſores verò regni Ioues dicti ſunt, quos Hetruſci Itos, id eſt, Ioues

Coritus. & Coritos, id eſt, haſtatos Ioues vocabãt. Teſte enim Macrobio in Saturnalibus, Itum et Itim, Hetruſci fiduciam Iouis ſiue Iouem & Iunonem dicebãt, ſicut Ægyptij Iſum & Iſim. Porrò Corim haſtam & ſceptrum vocabant, ſicut Curis à Sabinis, & Quiris à Romanis

Quirites. proferebatur. Hinc Quirites haſtatos Ioues, atq; coronatos, reipublicæ gubernatores, antiqui Romani vocabant: quia ante Romulũ reges haſta & ſceptro pro corona vtebantur, vt author eſt Trogus, & poſt eum abbreuiator eius Iuſtinus libro quadrageſimotertio. Primo ergo illum comitem Cranę filiæ aſſignans, Coritum Aboriginibus creauit, vt melius indocile genus cõtineretur in officio authoritate pontificis. Vnde vt illi vires poteſtatis augeret, ſecum participata potẽtia conregnare permiſit. Macrobius addit, quia etiam docuit ruris peritiam, eum ſocietate regni muneraſſe. Quod profectô ei reſpondet, quod nunc ſubinfert Beroſus, dicens:

Anno. xvii. Semiramidis Sabatius Saga docet agricultură, & aliquantulum religionis.

Quod ambiguitatẽ ingerit, hoc eſt, Ianum primũ docuiſſe agriculturam, et vinũ & religionẽ, vt ſacrę literæ aſſerunt, & Beroſus iam conſentit, & Fabius Pictor aſtipulatur. Nõ ergo religionẽ & agriculturã docuit in Italia Saturnus Caſpius, antequã Comarus & Ianus cuncta docuerant. Rurſus Comarus, Cameſes, Ianus de more colonias poſuerũt et loca à ſe cognominata. Nõ videtur igitur Saturnus cõregnaſſe Iano, qui de more initi regni nulla loca & oppida condidit, nec à ſe nominauit. Nam ꝙ ab eo tota Italia dicta eſt Sa-

turnia,

turnia,non id fuit eo viuẽte, ac agente aliquid in bene ficium humani generis, ſed à Iano poſt mortẽ Saturni id nomen Italiæ inditum fuit, vt Macrobius Iginũ & Trallianũ ſequutus in primo Saturnalium tradit. Sed hæc nõ obſtant, quippe quia Ianus pater, vt retulit ſupra Beroſus, docuit agriculturã ſimplicem & rudem, quę ſimul ad victũ & exercitium eſſet, non ad vitã voluptuoſam. Sed Saturnus Caſpius adiecit aliq̃d adiumentũ ad facilius metendũ, & putandũ vineas & arbores, potiſſimè falces fœnarias, frumẽtarias, et cęſiuas ac putatiuas arborũ, ob quod ſolus vendicauit ſibi nomen falciferũ, dicẽte Ouidio, veniſſe ad Ianũ Saturnũ cũ Cælicolis ſedib⁹ pulſus idem eſſet, prius pererrato falcifer orbe deus. Nec exponendũ eſt, Cęlicola regna Græciæ, ſed Scythiæ, quippe quia Cælicolæ, id eſt, Ianigenę primi Scythę fuerunt. Nam à Iano Ianicolæ, et ab eodẽ cognoĩato Cælo Cælicolę iure dicũtur. Itaq; vt breuibus reſumamus, & Ianus primus agriculturã docuit, ſed ſimplicẽ, at verò Saturnus voluptuoſiorem Et hãc reſponſionẽ innuit Macrobius in.1. Saturna. cũ ait: Ianus cũ Saturnus illum ferũ & rudẽ ante fruges cognitas victum in melius redegiſſet, & ab eo edoct⁹ eſſet peritiam ruris, illum ſocietate regni munerauit. Quod verò obiicĩt de religione, iam Beroſus dicit aliquid religionis, & nõ religionem: & hanc docuit non eruditiſſimos Cęlicolas ſiue Ianigenas & Hetruriam, ſed Latium rude & Camertes Vmbros indociles, dicente Vergilio in.7. Æneid. de eodẽ Saturno: Is genus indocile, & diſperſum montibus altis Compoſuit, legesq; dedit, Latiumq; vocari Maluit, his quoniam tutus latuiſſet in oris. Falſum quoq; aſſumitur, cũ fuit oppoſitum, ab eo ineũte regnum nõ fuiſſe de more vetuſto miſſas colonias, et loca præbita à ſe cognominata. Nam à Caſpiis Bactriis ſua patria, Caſperulã dedit, et à ſe Sabatio Sabũ filium nominauit, à quo Sabini dicti fuere: & à cognomine Sangny Sanctus à Latinis dictus, & loca Sangnynaia & Sabatia proprio nomine extant, & Cures ab auito pronomine poſiti fuere.

Saturnia.

Saturni ca ſpij inuẽta

Cælicola

Caſperu

Nam de Caſperula & Sancto authore gentis Sabinę, & Sabo denominatore earũ, noſter Silius Italicus verba facit hoc modo in octauo libro: Et lęti pars Sanctũ voce canebant Authorem gentis, pars laudes ore ferebant Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus Dixiſti populos, magna ditione Sabinos. Et paulò ſuperius de Caſperula oppido: Hinc Amiterna cohors, & Bactris nomina ducens Caſperula. Marcus Cato de originibus aſſerit Sabinos dici nõ à Scbomæ, vt Græci ſomniãt, ſed vt ait Silius, à Sabo filio Sangny. Nam Sabatio tria cognomenta à ſuis Curetibus Sabinis & Thuſcis indita fuerunt. Fuit enim dictus à religione atq; fide Piſtius, ſiue Latinè fides & fidius, à participatione regni cauſſa Ianus Semipater ſiue Semirex, & à Saga patria Sangy, vt marmora exciſa vocãt, ſiue Sangni vt Cato ſcribit & Tuſci proferimus, ſiue Sangtus & Sanctus, vt Romani pronuntiabant. Huic eſt argumento in Faſtis Ouidius, dicens: Quærebam nonas, Sangto, Fidio ne referrem, An tibi Semipater. Tum mihi Sanctus ait: Cuicunque ex iſtis dederis, ego munus habebo. Nomina terna fero, ſic voluere Cures. Ergo initi regni & originis ſuæ, contra Græcum Saturnum, Sabius inuictiſſima monumẽta reliquit, à Bactriis quidem Caſpiis Caſperulam oppidum, & à Saga gente amnem Sagnynaiam iuxta Agyllam, et Sangnynaiam regionẽ, iuxta templum lacumq; Vadimonis: et paulò ſuperius oppidum Sangninam, iuxta Celenum Rurſus quia teſte Beroſo & Valerio Maximo libro ſecũdo, cap. primo, à Cure genitus eſt Sabatius, & à Curetibus et Lydis Thuſci trahunt originem, teſte Valerio Maximo libro ſecundo, equidem in propinqua nobis Chyana regione atq; Sabinis, Cures dicta oppida condidit ab auito nomine. Verum quum teſte, vt ſupra Ouidio, in Sabinis oppidũ abſolutè Cures dicatur, in Hetruria tamen Capenatum per diſtinctionem veteres à regione Chyana, vocauerunt Curi Chyanum, nõ Cocleanum, vt quidam originũ ignari ſcribunt. Quinetiam vt intelligas cũ Iano Sabatium

Caſpi-

Sabus. Piſtius. Fidius. Sangni. Sangt⁹. [S]abatius. [C]uri chyanum.

Caſpium,& nō fabuloſum Græcum Saturnum corre gnaſſe, à ſuo proprio nomine Sabatiam vocauit totã regionem Ianiculam vſq; ad littus maritimũ, protenſum ab oſtiis Tyberinis vſq; amnem à ſuo cognomine dictum Sangnynaiam, prope Cære vetus. Nam in Hetruria proxima Romæ, & ſecus mare eſt Sabatia prouincia, vt Strabo in quinto docet, & Silius in octauo libro inſinuat: Eſte procul eſte prophani Græci, totoq; Hetruſco abſiſtite luco, quia nullius vetuſtatis originem præclaram nobis contuliſtis, aut Sabinis. Potius æquo animo adhuc veraciſſimum Beroſum excipitote, dicentem:

Anno Semiramidis vigeſimoſecundo Sabatius Sabum præfecit Sabinis & Aboriginibus. Ipſe iuxta Ianiculũ cum aliis Curetibus regionẽ coluit, & ibi obiit Anno.xxxiiii.eiuſdem apud Celtiberos regnat Iubelda, filius Iberi, apud montem ſui nominis.

Ergo de originibus Italiæ atq; Thuſciæ non audiemus Græcos, in his quę contra eos ſunt argumenta ſimul & authores inuictiſſimi, & teſtimonia locis perſeuerantia. Nam Curetes Italos Sabatius Caſpius filius Curis genuit. Razenos Thuſcos, Ianus cum filio Crano, & ſibi ex Iapeto nepote Comaro edidit. Sabinos Sabus Cures protulit, à quibus prodiuerũt Sabelli, quos Latini Samnites, Græci verò Saunitas appellauerũt, vt Plinius tradit in tertio naturalis hiſtoriæ. Sabus.

Germanos quoq; non Græci fabuloſi, ſed Ianus & Veſta, ſiue Cęlum et Terra cum Tuyſcone filio genuit, vt Beroſus ſcribit, & memoria Germana prodit, & Tacitus refert de ſitu et moribus Germanorũ. Neq; Galli à Græcis, ſed potius à Gallis Aſia et Gręcia, cum coloniis etiam literas & diſciplinas conſequutę fuerunt, vt in ſuperioribus commentariis probatum eſt. Pari forma & Hiſpania noſtra nō habuit genitores fabuloſos Pyrenem, Luſum, Herculem, Panaq; & alios Græ- Germanorum Galloru[m] Hiſpan[iæ] origo.

eos,quia hęc falſa & fabuloſa ſunt,vt in tertio naturalis hiſto. Plinius ſignificat Græcos deridens, ſed vt ibi aſſerit, Varronē ſequutus & Beroſum atq; diuinas literas,à Scythis,Iberis,Syrisq́; ac Phœnicibus,Iubale cognomento Taracone,& Ibero,et quem nūc tertio loco regnantē Iubelda inducit Beroſus. Eſt nomen compoſitum ex tribus dictionibus,Iub,el,eda: per ſynæreſim verò,Iubelda. Conuertitur in Latinū,Magus deificæ voluptatis,id eſt,philoſophus,theologúsque,quia primus Theologiam & ſaçra auxit, & in delitiis poſuit apud Hiſpanos,vt interpretatio nominis accuſat. Nam teſte Hieronymo ac Talmudiſtis, Iobel magus dei,Eda verò delitiæ atq; voluptas interpretatur. Tenuit montem circa Bæticam, quē in Ptolemæo corruperunt aliquantulum ſcriptores, imprimētes Iubeda, corruptius verò nūc vernacula lingua profertur Gibetar. Nam proferendum ſimul & ſcribendū eſt vt Beroſus,Iubelda, aut Iobelda.

Iubelda.

Quintus apud Babylonios regnauit Zameis Nanias, filius Semiramidis, annis triginta octo. In regno Babylonico hic parum reſplenduit,ornauit tamen templa deorum, & Chaldæos ampliauit.

De filio Nini, etiam Nino dicto,ſed cognominato Zameis, Diodorus in tertio libro aſſerit natum fuiſſe paulò ante patris Nini priſci obitum, & ob id Semiramis ſexum virilem mentita,regni curam habuit, vt Trogus & Iuſtinus ſcribunt. Studuit religioni,& ampliauit Chaldæos, id eſt, ſacerdotes Theologiæ, Phyſicæ, atque Aſtronomiæ dicatos. Quôd verò parum fulgoris militiæ adiecerit, cum Beroſo ſcribit Iuſtinus in primo libro, dicens: Ninus, inquit, filius Nini & Semiramidis, contentus elaborato â parentibus imperio, belli ſtudia depoſuit, & veluti ſexum cum matre commutaſſet, raro â viris viſus, in fœminarum turba conſenuit. Idipſum videtur conſentire Diodo-

Diodorus in tertio libro ſcribens: Poſt obitũ, inquit, Semiramidis filius eius cum ſingulis pacem egit, nequaquam matrem imitatus, ſed omne vitæ tempus reclusus in regia, conſpectumq́ꝫ hominum vitans, inter pellices & eunuchos otium & delitias ſequutus, traduxit. Sed aliena & Babylonica dimittat Beroſus, & de noſtris nos inſtruat, dicens:

Eius anno primo cũ Sabatius obiit, Ianus pater ſeniſſimus filium ſuum Cranum Coritũ creauit, octauoq́ꝫ poſt anno obiit, expletis vitæ ſuę annis. 350. & Ianigenæ illum Vortumnum appellantes, templum illi & diuinos honores, vt par erat, impenderunt. mors ian q uixit à 350

De morte Sabatij quòd ante Ianum obierit teſtatur Macrobius in primo Saturnalium aſſerens Ianum in honorem Saturni poſt eius deceſſum iuſſiſſe omnẽ Italiam dici Saturniam, & cum æra ſignaret illũ in honore habuiſſe. Nam illius ratem ex vna parte, ſuam verò faciem ex altera impreſſit. Quod & bona poſteritas imitata, puppim formauit in ære, Hoſpitis aduẽtum teſtificata dei, vt in primo de Faſtis Ouidius concinit. Beroſus quoque de tempore, ætateq́ꝫ Noæ poſt terrarum inundationem cum Moyſe congruit. Ex quo conſequens eſt Abraham hoc anno fuiſſe natum annos octo & quinquaginta, quia totidem ſupputantur à quadrageſimotertio anno priſci Nini quo natus eſt idem Abraham vſque ad octauum huius Nini iunioris quo Ianus naturę conceſſit. Redarguuntur quoque de publico mẽdacio corruptores ſacrarum literarum Talmudiſtæ, qui aſſerũt poſt mortẽ Noæ fuiſſe conditã à Nymbroto turrim Babyloniæ, cum Nymbrotus, vt patet, obierit ante octauũ annum huius Nini, ſub quo è vita Ianus diſceſſit, annis. 350. vt liquet ſupputanti annos Beli & priſci Nini & Semiramidis cum octo annis vitę huius Zameis Niniadę.

Saturni Sabatij mors

Abrahæ ætas.

Iani mors

Qui verò honores Iano mortuo fuerint à Thuſcis impenſi ſatis ab Ouidio, Macrobio, & aliis dicti ſunt, dignantes illum appellatione diuina, eum iuſtitię germen cum nõdum ſub eo iuſtitiam facinus mortale fugaſſet, & item velum cælumq́ſempiternũ quod tegit comprehendit regitq́ꝫ oĩa, & eiuſmodi deo digna. De Vertũno Iano diximus ſuper Vertũnianam Propertij qui diuini honores includantur in eo vocabulo.

Hoc anno Oſiris inuentis à ſe & à ſorore adoleſcentula fruměto & frugibus, cœpit docere illa in Palæſtina, inde reuerſus in Ægyptum & inuento aratro & his quæ ad agriculturam pertinẽt, ſenſim vniuerſum peragrauit orbẽ, docens quæcunqꝫ inuenerat, & ita vniuerſo imperauit orbi, exceptis gẽtibus quę iã in Babyloniorum venerant poteſtatem.

Affert dubitationem, cur Oſiris iam fermè ſexagenarius & Iſis iam quinquagenaria dicãtur tẽpore hoc inuenti aratri & frugum, pueri & aduleſcentuli, non à Beroſo & Ægyptiis modo, ſed etiam à Latinis, dicẽte Virg. de eis in Georg. Vnciq́ puer monſtrator aratri. Et Prima Ceres ferro mortales ſcindere terram inſtituit. Sed hæc ambiguitas ſoluitur ex his quæ ſupra diximus. Qui enim giganteo ęuo viuebant ad ducentos annos dicebantur adoleſcentes, ad. 400. viri ac iuuenes, ad. 600. ſenes, inde decrepiti. Porrò Oſiris gigantũ ęuum cũ ſorore ſequebatur, quippe ꝙ Iſis ad ſexcẽtos peruenit, vt inferius edocebit noſter Beroſus, cũ de Iaſianis & Cybelicis nuptiis memoriam faciet. Inuenerunt autẽ caſu fruges Iſis & Oſiris, & illorum animaduerſa vtilitate, tradiderũt eam mortalibus, ac propterea dij & imperatores orbis habiti ſunt, vt Diodorus aſſerit in primo & ſecundo & quinto libro. Nam qui mortalibus beneficia impendiſſent duces, eos in imperatorum & deorum numerum homines habebant, vt

Ætates iu viuentium.

Diodorus

Diodorus & alij conſcribunt. Ergo Iuppiter iuſtus Oſiris imperauit vniuerſo orbi, quia cum ſorore de vniuerſo orbe benemeritus fuit, quippe quia vniuerſum peragrauit orbem docens, & impios tollens, & iuſtos præmiis donans, vt in quinto lib. Diodorus eſt author, qui & in primo lib. aſſerit, in eius Ægyptia triumphali columna, ita inſcriptum eſſe. M. inquit pater eſt Saturnus, omnium deorum iunior. Sum verò Oſiris rex, qui vniuerſum peragraui orbem vſque ad Indorum deſertos fines. Ad eos quoque ſum profectus, qui ſeptentrioni ſubiacent, & vſque ad Iſtri fontes, & alias partes vſque Oceanum, nec fuit in orbe locus quem non adiuerim, docens ea quorum inuentor fui. Quæ autem docuerit, etſi plura fuerint, hæc tamen breuibus refert Tibullus, dicens:

Column[a] Oſiridis.

Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris,
Et teneram ferro ſollicitauit humum.
Primus inexpertæ commiſit ſemina terræ,
Pomaq; non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem,
Et viridem dura cædere falce comam.

Ergo Sabatius falſem, Oſiris putare melius docuit orbem non eodem tempore, ſed aliis & aliis temporibus et ſenſim vt exprimitur à Beroſo. Potuit autem in Palæſtina docuiſſe Samum Iani filium quem Hebræi cognominãt Melchiſedech, id eſt, regẽ iuſtitiæ, quaſi epitheto Iani. Nam Samus quingẽtis annis vixit poſt diluuiũ, vt Moyſes aſſerit. Quare viuebat hac ætate. Et quia vt idem Moyſes perhibet, erat ſacerdos dei altiſſimi, idcirco eſt valido argumento pro primis inuẽtis in Palæſtina panibus, gratias egiſſe deo, & panem & vinum deo in ſacrificium offerri inſtituiſſe, quia ob panem inuentum genus humanum fuerit erectum à mutua cede vt Diodorus ſcribit in primo libro, figurans Meſſiæ cæde, atque pane deifico, & ſacerdotio ſecundum ordinem Melchiſedech, orbem à morte cæcitatis animarum liberandum. Poſt hæc ad Europã ſe vertens, Beroſus ait:

Samus q[ui] Melchiſ[e]dech.

His tēporibus regnauit apud Celtas Sarron, qui vt contineret ferociā hominum tum recentum, publica literarū ſtudia inſtituit, & apud Tuyſcones Inghaeuon.

arronidę

Nomen arguit à Sarrone duce Sarronidas dici Gallos doctos, de quibus in ſexto libro Diodorus ſic ſcribit: Sunt inquit apud Celtas theologi ac philoſophi, quos vocant Sarronidas, qui præcipuè ab eis coluntur. Nam moris eſt apud eos, nullum abſque philoſopho ſacrificium facere. Exiſtimant enim per diuinę naturæ conſcios ſacra fieri oportére, tanquam diis propinquiores. Horum interceſſione, bona à diis cenſent petenda, quorum conſilio & bello & pace fruuntur. Hæc Diodorus. Sane non eſt exiſtimandum ante Sarronem non fuiſſe literas & Theologiam atque Philoſophiam apud Gallos, cum ſupra demonſtratum fuerit ea extitiſſe Samothei ætate, ſed vt Beroſus ait, non erant gymnaſia publica, quæ ſola mitigant humanam ferociam. Hac eadem ætate Germanis fuit rex Inghaeuon, de quo in Genealogiis diximus: Inghaeuon hoc diculus incertus interpretatur à Talmudiſtis doctis, quia more Scythico vagas ædes docuit habitare, vt inſinuat Tacitus de moribus Germanorum, dicens: Nullas Germanorum populis habitari vrbes notum eſt, ne pati quidem inter ſe iunctas ædes. Colunt diſcreti ac diuerſi, vt fons, vt campus, vt nemus placuit. Vicos locant, non in noſtrum morem connexis & cohęrentibus ædificiis. Suam quiſque domum ſpatio circundat, ſiue aduerſus caſus ignis remedium, ſiue inſcitia ædificandi. Ne cæmentorum quidem apud illos aut tegularum eſt vſus. Materia ad omnia vtuntur informi, & citra ſpeciem aut delectationem. Quędam loca illiniunt terra ita pura ac ſplendente, vt picturā ac liniamenta colorum imitetur. Solent & ſubterraneos ſpecus aperire, & eos multo inſuper fimo onerant, ſuffugium hyemi, & receptaculum frugibus.

ymnaſia allorum

ermano mores.

His

His ſimilia plura Tacitus proſequitur, argumenta vetuſtę rudis originis, quę poſtea Romanis moribus introductis deleta fuerunt, & in melius redacta.

DE VI REGE ASSYRIORVM.

SExtus Babyloniæ rex Arius regnauit annis.xxx. qui adiecit imperio omnes Bactrianos. Nam paulò ante mortẽ Niniæ Cameſenuus pulſus ab omni fermè orbe in Bactrianos ſeſe cõtulerat, & illos Magico pręſtigio ſibi deuinxerat, adeò vt apud illos maximis viribus imperaret. Coacto autem Cameſenuus maximo populorum exercitu inuaſit Aſſyrios, contra quem Ninus dimicans ſuperior fuit, & Cameſenuum obtruncauit, inde paulò poſt ipſe obiit. Quare Arius collecto exercitu, poſt patris Niniæ obitum, Bactrianos & omnes Caſpios ſubiecit.

Si Ninus iunior inter pellices omne æuum exegit, pace cum gentibus compoſita, quomodo bella contra Bactrianos geſſit? Sed huic quęſtioni hoc ſit ſatis, Ninum iuniorem nunquam bella geſſiſſe, aut in conſpectum hominum à pellicibus prodiuiſſe, ſed militiam per ſuos principes egiſſe, vt in tertio libro Diodorus eſt author. Verum id fuerit diſſonum, quod omnes authores excepto Beroſo, ſcribunt, à Nino priſco fuiſſe interemptum Cameſem dictum Zoroaſtem. In qua re exiſtimo adhærendum eſſe Beroſo, cum quia de Babylonicis bellis Babylonico magis credendũ eſt, tum vel maxime quia tempora conuincunt pro Beroſo. Nõ enĩ Iſis Ægyptia nata eſſet.1. anno Semiramidis, ſi à Nino patre Cameſes fuiſſet interẽptus, quandoquidẽ adhuc Rhea & Cameſes nõdũ ex Ægypto diſceſſerãt. Zoroaſte

Æqui-

Æquiuocatio tamē nominis Nini in patre ac filio, cauſa diſcordiæ fuit. Sed hoc ad Europanos nihil attinet, potius de Thuſcis Europanis audiamus Beroſum dicentem:

Cranus Ianigena ſororem ſuam mortuam cū Ianigenis Razenuis ſuis & omnibus ſimul Aboriginibus ſolenni pompa celebrat. Et illi Lucum iuxta Ianiculū, amnem, ſolennesq́ ritus & diem ſacrat, ipſe ſenex filium ſuū Aurunum Coritum creat.

Supra Beroſus ſignificauit Cranum ſucceſſiſſe patri Iano in Vetulonia, vbi ab eius nomine hac ætate Cranisa pars Vetuloniæ eſt, à qua fontem Cranisum dicimus. Porrò à cognomēto eius Razeno, amnē Razenum & Razenenſem regionē tenemus. Inter Cornuetum quoq; atque Mont Atum, regio Cranichenſis eſt, vt contractus in archiuis noſtri conuentus nominat atq; ſeruat, quam vulgo quidam vocāt Granchenſem. Cæterum in. 6. Faſtorum Ouidius abunde canit ſolennia Cranæ, quam à poſteris aſſerit tranſpoſita litera r dici Carnen, à qua nomen Cardinis habet originem, vt ipſe ait. Ergo à Iano Ianua, à Crano et Crana, ianuarum orti ſunt cardines, ac propterea fuit ſecūdus Ianus Cranus, & Iana ſoror eius Crana. Quod Facius de Vbertinis Florentinus hiſtoricus ſimul & præclarus Coſmographus peruidit atq; ſignificauit, quum apud Tyberim Noæ patri, ſucceſſiſſe aſſerit Ianū, ſupple iuniorem, quem Beroſus cognominat Cranū Razenuum, à quo Thuſci vocati ſunt Razeni, vt Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro eſt author. Neq; tamen arbitretur lector Cranum ſorori ſtatuiſſe Lucū et annuos ritus diuinos, ſed parētalia, quia nondū idololatria Thuſcanico pectori inſederat, vt paulò poſt videbimus. Cranus inquit ſenex creauit filiū ſuū Aurunum Coritum, id eſt, coronauit eum Iouem ſibi ſucceſſorem in Hetruria, à qua Beroſus in Hiſpanos proficiſci-

Cranisa.

Crana & Cranus.

ſciſcitur dicens:

Arii.xx.anno apud Celtiberos regnat Brygus, qui multa oppida ſuo nomini fundauit, adiectis nominibus capitum originũ, quibus illa conſignabat.

Brygum Aſiani Phrygum pronunciauerunt, quoniam teſte Plin.in.5.naturalis hiſto.Brygos qui ab Europa in Aſiam pro ſedibus traiecerunt,equidem Phrygios dixerunt.Cum Brygi Hiſpani colonias in Aſiam mitterẽt,etiam in Thuſcana Sabatia colonias conſanguineis reliquere apud lacum Sabatium, cuius portio vna ab eis Brygiana eſt,à qua conditum eſt oppidum Brigianum, quod corrupte proferimus Braccianum, ſed ante Arcennum & prius Barcenum. Nam vt argumento Coſmographico vtamur, quo pacto vocatæ ſunt coloniæ in Alpinos à Thuſcis miſſæ teſte Liuio in.5.ab vrbe cõdita, equidem eodem vocatæ ſunt illarum origines, vt à Rheto Rhetij,& ab Hetruſcis Cathenacus Cathenaces,& eiuſmodi,quas Plinius in Alpinis enumerat. Seruarunt enim originum ſuarum nomina,de more vetuſto,vti par erat. Ergo qa Plinius Alpinos Thuſcos vocat Brigianos & nõ Bracchianos,conſequens eſt,vt regio in Hetruria ſit,& dicatur Brigiana à Brigis Hiſpanis conſanguineis, & non à Bracchio Bracchiani,vt ignari originum ſuſpicantur. Vt autem intelligamus Brigos in immenſum coaluiſſe in Hiſpania,argumẽto ſunt,quòd opus fuit eos quęrere nouas ſedes & in Europa & in Aſia, vt inſinuat Plinius,et in Hiſpania multa capita originis Brigianę fuere,vt Beroſus ſcribit.Quinetiam vt memorat Ptolemæus cum Plinio,in Aſia ſunt Phrygij. In Vindelicia Brigantes & Bartobriga,quam quidam Ratisbonam nunc dici exiſtimant.Item in Thuſcia Brigianos In Hibernia Brigantes populos, & Brigum fluuium ab eodem duce ac gẽte ſcribit Ptolemæus. Rurſus deſcribit in Luſitania quidem Laccobrigam,Mirobri-

Brygi.

Brigi.

gam,

gam, Arcobrigam, Merebrigã, Arabrigam, Talabri-gam, Cotgacobrigam, Deobrigam, & in Taraconenſi, Brigantium, Nemorbrigam, Tungobrigam, Volubrigam, Celiobrigam, Iacobrigã, Dobrigulam, Nertobrigam, & Sigobrigam. Itaq; vt Magus, quia multa oppida in Gallis condidit, idcirco Galli oppida ab eo Maga vocabant, vt in præcedentibus fuit expoſitum, pari forma Hiſpani à ducis proprio nomine vrbes vocabant Brigas. Hinc & Iuliobriga, & Flauiobriga in Hiſpaniis à Ptolemæo ſcribuntur. Nunc ad alios Beroſus ſe confert dicens:

Apud Libyam regnauit priſcus Hyarbas, vir ferox armis & militia Paladuæ.

Priſcum Hyarbam dicit, ad diſtinctionem ſequentium, qui regnauerũt in Numidia vſq; ad Didonem. Ab hoc Numidas appellant Hyarbas, vſque ad hanc ætatem, quanuis quidã paulò minus aſſueti ex noſtris Arabas vocent. Nam Genuenſes Tuniſium colentes, expreſſe Hyarbas vocant, & ſimiliter ipſi Numidę ſeipſos Hyarbas à duce nominant.

Anno.24. Arii apud Ianigenas Razenuos regnat Aurunus filius Crani. Anno.29. apud Celtas Dryius peritiæ plenus.

Dryiudæ. Supra retulimus, quid Cæſar in.5. commentariorũ de Dryiudis huius ſucceſſoribus ſcribat. Porrò Diodorus in.6. libro de eiſdem ait: Celtæ vtuntur diuinatoribus Dryiudibus, qui apud eos dum auguriis & ſacrificiis futura prædicant, plurimi exiſtimantur omni eis obtemperãte plębe. Quum verò de magnis rebus conſulunt, mirabilem, incredibilemq; conſuetudinem ſeruant. Iugulant enim enſe hominem. Quo decidente quum ex caſu tum ex membrorum laceratione, & ſanguinis fluxu, ex quadam rerum antiqua obſeruatione, norunt futura. De eis quoq; Lucanus in primo lib. multa proſequitur. Plinius item in fine.16. libri naturalis hiſtoriæ: Nihil, inquit, habent Dryiudæ. Ita enim

Galli

Galli ſuos appellant Magos. Sed vt ait Suetonius in vita Claudij, apud Gallos Dryiudarum religionem diræ immanitatis interdictā ſub Auguſto, eam Claudius penitus aboleuit. Huius Dryiudis ætate etiam Thuſcis imperauit Aurunus. Hetruſci dicunt Aurunus. Latini Auruns. Vnde cū inito regno de more poſuiſſet colonias, à ſe vocauit Aurunas, ſiue Auruntas. Teſte Plinio in tertio naturalis hiſtoriæ, vrbē in Thuſcis Aurunum poſteri vocauerunt Saturniam, quam nuper reſtituere dirutam Senenſes, quos Thuſciæ vetuſtiſſimos teſtes induxit Euander in ſeptimo Æneidos ad Æneam loquens: Fama, inquit, eſt obſcurior annis Auruntos ita ferre ſenes, his ortus in agris Dardanus, Ideas Phrygiæ penetrauit ad vrbes. Neq; vt quidam ſomniant, inducit Latij populos Aruncos, qui Æneæ aduentu nō extabant, cum diu poſt conditos hiſtorici eos referant, & falſo demonſtraſſet ac dixiſſet, his ortus in agris Dardanus. Neq; etiam conſuetudinis eſt de rebus domeſticis inducere teſtes externos. Et idcirco Auruntos Thuſcos producit teſtes qui vetuſtiſſimi de domeſticis ſuis, & eorum origine teſtimonium ferre, & originis locū vere demonſtrare poterant & dicere, his noſtris agris atq; planitie Dardanus ortus fuit, & hinc à Turrhena ſede Coriti patris ſui, profugit in Samothraciam & Phrygias vrbes.

Aurunus.

Arunti.

Arunci.

Nō ſolum autē has vnas colonias in Thuſcia, ſed plures etiam per Italiam miſit, quarum regiones vocabulo Scythico Mont Auronas ad hanc ætatem vocamus Nam vt Talmudiſta quidam retulit, Scythæ veteres municipes & ſocietatem vocabāt Mont, Aramei verò Maont. Porrò etiam nunc noſtri Genuenſes, Municipium & ſocietatem inſulæ Chij, vocant Maonam, & municipes Maonenſes. Itaque Mont Aurunum, municipium Auruni dicitur, ſicut & Mont Dirimanum, & Mont Italianū, & Mont Heranum, & Mont Atum, & Mont Tethym in hac planitie, interpretantur municipium Dyrim, id eſt, Atlantis ſoceri Coriti & patris Electræ, quippe quia Mauri Dyrim

Mont.

Maont.

vocant

vocant Atlantem, vt eſt author Plinius in.5.naturalis hiſtoriæ. Neq; vt quidam putant Mont dicitur à monte,quia ex his quædã non ſunt in monte,vt Mont Aurunus,Mont Atus & eiuſcemodi. Quare eſt barbarũ nomen & municipium dicitur. Quare & reliqua municipia ſunt, Itali, Herę, Atus,& Tethyos. Nam & pater Tethyos Ianus hic regnauit, ſicut & Tyrrhenus filius Atus. Et non eſt dubium cum patre profectos per orbem filios Iani Tethym et Oceanum,nomina ſimul & colonias reliquiſſe multis in locis,ex quibus (vt diximus) in hac planicie eſt Mont Tethys,& prope Vetuloniam templum,quod hac ętate templum fatale in Vadimonia dicimus, & Plutarchus id dicatũ Tethydi aſſerit,dum in vita Romuli dicit,Albanorũ regem miſiſſe ad templum fatidicum Tethyos in Hetruria. Porrò et Oceani, Tethyos fratris & coniugis coloniæ ſunt Cupranica oppidum,nunc Capralica, cuius amni capo Oceanum nomen eſt inditum.

Mont Aurunus.

DE VII. REGE ASSYR.

Septimus Aſſyriis imperat Aralius annis 40.vir iſte claruit ingenio & ſtudio militari, & primus adauxit pompas & gemmas,& muliebres delitias. Apud Libyã Hyarbas cum Paladùis fœminis belligerans, nõ fuit illis par. Quare donis occurrens ſe ac regnum illarum permiſit poteſtati.

Paladui.

De Paladuis,id eſt,initiatis ad militiam Dymonnis Tritonidis Mineruę,vt in multis lucubrationibus explicatum eſt, & ſuperioribus commentariis memoratum extitit,quas Græci Amazones vocant,Diodorus in quarto libro commemorat, nulla ibi facta Hyarbæ memoria. Ex his tamen quæ ibi dicit,colligere poſſumus, aut hoc Hyarbæ cum eis bellum fuiſſe primum,aut prius à regina illarum Myrina ſubactos Numidas,

Hyarbas.

midas,

midas,nunc cum Hyarba rebellantes iterato ab eiſdẽ in poteſtatem redactos.

Apud Tuyſcones regnabat Herminõ vir ferox armis,& apud Celtas Bardus,inuentione carminum & muſicæ apud illos inclytus.

Bardus inuẽt

Cum Germanos ſemper Tuyſcones appellet Beroſus,argumentũ facit, ante Romanos cæſares fuiſſe Beroſum,quia nomen Germanum circa tempora Cæſaris cœpit,vt Tacitus àuthor eſt de ſitu et morib⁹ Germanorum. Cum ergo apud Germanos illorum rex ferocia militari notatus militiã ſuos doceret, apud Celtas carmen & Muſica docebatur à Bardo. De vtroque rege hæc inuenio. Ab Herminone Germani Herminones appellationem in partibus habẽt, vt Plinius in naturali hiſtoria, & Tacitus perhibet in lib.de ſitu & moribus eorum, de quorum militia & edocta inſtructaq́ ferocia ſic ſcribit : Acies,inquit,per cuneos permittitur cedere loco,dummodo rurſus inſtes. Nã hoc conſilij magis quàm formidinis arbitrantur. Corpora ſuorum etiam in dubiis præliis referunt. Scutum reliquiſſe præcipuum flagitium,& huic ignominioſo,neque aut ſacris adeſſe, aut certum conciliũ adire fas eſt. Quare multi ſuperſtites, bellorum infamiam laqueo finierunt. Hæc Tacitus. Quiſque plura de inſtitutione militari & bellica à duce Herminone tradita legere cupit,perlegat prædictum authorem. Porrò de Bardica ſecta apud Gallos in.6.lib. Diodorus Siculus,ſunt inquit, apud Celtas melodiarum Poëtæ, quos appellant Bardos. Hi cum organis veluti cum lyra cantant, hos laudantes,& alios vituperãtes. Et paulò poſt,ſunt inquit,hi poetæ tanti apud eos, vt cum extructa acie, exercitus eductis enſibus, coniactisq́ iaculis propinquant,non ſolum amici,ſed hoſtes quoque, eorum interuentu, à pugna conquieſcant. Ita apud agreſtiores barbaros ira cedit ſapientię,& Mars reueretur muſas. Hæc Diodorus, quanquam agreſtiores barbaros falſitate Græca noſtros conſanguineos Gallos ſcribat,

Herminones.

Ger. mores.

Bardi.

qui ante Græcos literas & muſas habuere, & Aſiæ atque Græciæ illas contulere, vt in præcedentibus eſt comprobatum.

Aralii anno. x. Armeni Ianigenæ Griphonii cum coloniis ſuis ad Aurunum Ianigenũ venerunt, quos exceptos hoſpitio, etiam ſedem cũ Ianigenis Razenuis aſſignauit. Claſſe quoque Auſon eodem tempore ab Auruno fuit exceptus, anno octauo ſequente, & ipſi ſedes in orientali Italia ab eodem conſignata fuit.

Auſones. Mendaces in hiſtoria Græci quidam atque Latini Græculi aſſerunt Auſones Apulos dictos ab Auſone Vlyſſis filio conditos, poſt Troianum excidium. Horum falſitas & figmentum refellitur, authoribus aliis Græcis & Chaldæis. Dionyſius enim Halicarnaſſeus in primo libro Græcas hiſtorias referẽs ait, primas colonias ex Græcia in Italiam trãſportatas fuiſſe, ab Oenotrio Arcade, decem & ſeptem ætatibus, id eſt, quingentis & decem annis ante Troianum excidiũ. Nam teſte Diodoro Siculo in ſecundo lib. ętas & generatio perficitur ſpatio triginta annorum apud Ægyptios & xxv. apud Græcos, vt ſupra Xenophontẽ ſcripſimus. Is aſſerit eundem Oenotrium, reperiſſe iam Barbaros colonos, qui (vt ait) tunc Auſones dicebãtur. Quo ergo pacto potuere condi & dici nuper Auſones, poſt Troianum excidium à filio Vlyſſis, qui ante idem excidium Troianum, & conditi & Auſones dicti erant plus quàm quingentis annis? Ergo et veraciſſimus noſter Beroſus Græcam vanitatẽ elidat dicens, ante etiã Oenotrium Auſones conditos in Apulia, anno Aralij

Aus. Iob. 11. Auſon, Aus Hebraice à Moyſe profertur, qui antea in Syria curua poſuit Auſitides, ex quibus Iob ſanctiſſimus oriundus fuit, vt teſtantur Hebræi. Nam eius prouincia & vrbs ab Hebręis non Vs, ſed Aus ſcribitur.

tur. De eius ducis origine ſatis in genealogiis expreſſimus. Porrò de Peruſinis mentiuntur Græci, à ſe conditos fuiſſe, quippe quia ante Pelaſgos Peruſia nomen Scythicum, & fermè Hebræum erat. Perus enim Griphon & Peruſia Griphonia dicitur ab inſigni. Nō negamus Græcos Pelaſgos cepiſſe Cortoniam & partē auxiſſe Peruſiæ, & Turrheniam, & his cohabitaſſe, vt ſcribit in primo libro Dionyſius Halicarnaſſeus, ſed reiicimus mendaces, qui fingunt Peruſinos primū aut à Pelaſgis conditos, aut vocabulo græcanico dictos, vt author verax Beroſus explicat, & interpretatio nominis ſempiterno illorum inſigni congruens, efficaciſſime conuincit. Tanta eſt Græca vanitas & glorioſa ambitio, vt quum in contrarium extent authores et argumenta, non pudeat illos de Italiæ origine quàmplurima ſcribere, & nihil probare, & multa palam mentiri. Ergo à Iano oriundi Peruſini, ab inſigni cognomentum habent, et anno priore Italiam tenuere quàm Auſones Apuliæ. Peruſia.

Idem Aurunus in Vetulonia Lucum ſacrauit Crano, & inter Iſos, id eſt, deos annumerauit. Iano quoq; Vortumno templum & ſtatuam nō procul vrbe dedicauit, & deo Razenuo in Vetulonia ſacellum condidit.

Exponit Beroſus dici Iſum et Iſim deum et deam, quæ Itum et Itim proferunt Hetruſci, et interpretātur Iouem et fiduciam Iouis ſiue Iunonem, vt Macrobius indicat in Saturnalibus. Lucum in parte Vetuloniæ ad perennem aquam de more vetuſto ſacraſſe Crano, nomen Craniſus, id eſt Cranus deus eſt argumento. A cognomento verò Razenuo, id eſt, ſacro Inuo non extat nomen in parte Vetuloniæ. Extat tamē Etruſca Ry yella inſcriptio, aſſerēs Ichiam ſiue diſputatricem vrbem proximam Surrhenæ fuiſſe dicatam Inuo vetuſto huius patriæ regi, vt probatè tradidimus in de origine literarum et philoſophiæ. Iſus et Iſis.

Nam vt etiam ſæpe probauimus, quem Aramei Razenuum, eundem Græci Sceuaſton Pana, Latini ſacrum Syluanum dicunt. Ergo vicus Etruriæ, quem ad hæc tempora vocamus Sceuaſton Pana, eſt locus ſacer Razenuo. De Iano Vertumno ſupra explicauim⁹.

Nouiſſimis annis Aurunus Malot Tagetem filium creauit Coritum, &.35. Aralii anno obiit & ſucceſſit Malot Tages.

Apud Arameos ſimul & Hebræos Malot dicitur vates, angelus, nuntiator, reſponſor. Rex igitur Tages cognomentum Malot ſortitus eſt, quòd futura præcinebat, de quo Lucanus in primo libro dixit: Fides nulla fibris, ſed cõditor artis finxerit iſta Tages. Hic vnũ proximũ Vetuloniæ collem inferis ſacrauit inter Surrhenam Iani ac Veſtæ vrbem, & Kiteos ſiue Itali tumulos ſub fanum Volturrenæ. Eum ad hæc tempora vocamus antra & cryptas Malot Tayetis cum Tagetis ſcribere debeamus per g literam, vt Beroſus & prędictus contractus & poetæ & hiſtorici ſcribunt.

Malot. Tages.

Anno penultimo Aralii claſſe venit ad Malot Tagetem Ianigenũ Razenuum Phaeton cum filiis ſuis, qui inueniens omnia ab Auſoniis occupata ab Oriente, & montana à Gallis & Aboriginibus poſſeſſa, planitiem verò à Razenuis Ianigenis habitatam, donatus fuit parte Occidentali, poſſeditq́; cum ſua poſteritate montes & totum Eridanum vſque in regionem proximam, iſtis relinquens nomina locis.

In Dionyſium Halicar.

Certat Dionyſius Halicarnaſſeus Græcus contra Catonem & Sempronium & alios Latinos de originibus, aſſerens hos noſtros ſcriptores ſimilia fabulis ſcribere, quia dicũt Lygures duce Phaetonte, primos

Græ-

Græcos ex Attica in Italiam veniſſe ante Oenotrium Arcadem, quum ipſe nullas colonias reperiat in Italiam è Græcia traductas priores Oenotrij, qui adnauigauit in Italiam fermè quingentis annis ante Troianum excidium. Sed pro Catone atq; Latinis reſpondent Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ, & Iuuenalis in Satyra, quòd rationem & originē Italiæ pudet mutuari à Græcis, & Latini nō fabulas texunt niſi quum ſequūtur fabuloſam Græciam mendacem in hiſtoria. Itaq; vt Cato de originibus aſſerit, per multas ætates ante Oenotrium Phaetonteæ Lygures coloniæ ex Attica venerunt in Italiam, non tamen ex Attica oriundæ, ſed Ægypto. Nam teſte Moyſe & ſupra in Genealogiis Beroſo. Cur filius Cameſis Saturni Ægyptij genuit Phaetontem, quem prolatione Hebræa Moyſes Phut, Aramei Phet, Latini Phaeton pronuntiant. Ab hoc prodiit Lygur. Primum poſuiſſe colonias in Ægypto & Libya nomen eſt argumento, quia Libyi ante Libyum Ægyptiū Herculem, dicebantur à duce Phutei ſiue Phaetontei, vt Hieronymus aſſerit in commētario. 10. cap. ſupra Geneſim. Ptolemæus quoq; memorat in Æthiopia Ægypti vrbem Phut Iur, & in Marmarica Phut Enuti, & in Libya Phut fluuius, & vocabulo Arameo non Græco fluuius in Lyguria iuxta Genuam Phet Riton, vernacula olim lingua Phe Riton, vt Plinius nominat in tertio naturalis hiſtoriæ. Eſt autem Ritos (teſte Hieronymo & Talmudiſtis) bonus ſiue religioſus, à quo Rituales libri Etruſci dicuntur teſte Feſto. Itaque Phet Ritōn, id eſt, Latina lingua Phaeton bonus ſiue religioſus, indicat Beroſum veracem æque ac Græcos mendaces. Exiſtimo autem prębuiſſe occaſionem mentiendi Græcis nominis ſimilitudinem, qui nomina & geſta Ægyptiorum furati, ſuis nouitiis nuper & heri ducibus tribuerunt, vt ingenue confitetur Græcus Herodotus in tertio hiſtoriarum libro. Ergo cum Catone de originibus fatemur per multas ætates ante Arcades, veniſſe Phaetonteos Lygures, & cum Beroſo definito anno penulti-

Phaetonteæ coloniæ.

Phaeton quid.

mo Aralij Aſſyriorū regis ante Troianum excidium annis fermè octoginta ſupra ſexcentos, vt in Euſebio de temporibus ſupputatur. Ergo ſi, vt ait Dionyſius, Oenotrius claſſe nauigauit in Apuliam ad eos qui tūc dicebantur Auſones, decem & ſeptem ætatibus, id eſt decem ſupra quingentos annos ante res Troianas, & ante eaſdem Phaeton Lygures traduxit annis ſexcentis octoginta, vt cum Beroſo Latini conſentiunt, conſequens neceſſario eſt, vt Lygures multis ætatibus, id eſt, annis centum & ſeptuaginta Italiam ante Oenotrium coluerint, quod teſte Dionyſio & Cato de originibus ſcripſit, & Caius Sempronius teſtatur, & alij illuſtres Latini ſcriptores conſentiunt. Ex his patet multa Latinos de originibus contra Græcorum traditionem memoria prodidiſſe, ſecutos Beroſum et alios vetuſtatum certiſſimos ſcriptores. Conſtat quoq; Lygures paucos à Iano Ianigenas poſitos inueniſſe, qui etiā montana & Galliam ciſalpinam vſq; Iſtriam coluere, vt in ſequentibus exponemus.

[...]a in trib[us] arſit

Eo tempore Italia in tribus locis arſit multis diebus circa Iſtros, Cymeos, & Veſuuios vocataq; ſunt à Ianigenis illa loca Palenſana, id eſt, regio conflagrata.

Quæ hoc loci Beroſus interpretatur nomina, ſatis accedunt conuerſioni nominum Hebræorum & aliarum gentium à Hieronymo & Talmudiſtis traditæ. Aiunt enim Eſai & Eſan ignem & incendium dici, quod Græci phlegram vocant. Pilam verò & palen, oſtium & originem percuſſionis interpretantur. Hinc Etruſco vocabulo à Ianigenis cōpoſito Palenſana, eſt oſtiū percuſſionis incendij, vbi cæleſtis afflatus primū exorbitans percuſſit. Eiuſcemodi enī conflagrationes fiunt ab exorbitatione octaui circuli, dū extra orbitationes ab occidente in orientē, iteratoq; ad occidentē, accedit & recedit ſupra centrū Arietis & Libræ duos paruos circulos deſcribēdo, vt Thebit aſtrologus docet. Nā cū motu acceſſus & receſſus peruenit ad cardi-

Palenſana Cōflagrationū cauſſę.

nes parui circuli, ſi cardo aſpicitur ab ſyderibus aquoſis inducit diluuia exorbitantia. Si verò aſpicitur à ſydereo affiatu igneo, gignit incẽdia & conflagrationes in locis ſulphureis aptis incendio, vt in Pyreneo Hiſpaniæ, aut Sodomis, vbi erant putei bituminum. In locis verò non aptis incendio, non flagrat ſed exæſtuat hæc cœleſtis exorbitatio, de qua Plato in Timæo ſcribens, illa, inquit, quæ vobis quoq; comperta eſt, Phaëtontem ſolis filium, quondam ſolis currus aſcendiſſe luciferos, illosq́; exorbitaſſe ac incendiſſe terrena, fabula quidem putatur, ſed eſt vera hiſtoria. Fit enim cæleſtium longo circuitionis tempore orbium exorbitatio, quam vaſtitas cõflagrationis ſequatur neceſſe eſt. Hoc loco Plato æquationem, motumq́; acceſſus & receſſus vocat cæleſtium orbium exorbitationem, cùm quia hæc ſola orbitatio fit longiſſimo tractu temporis, vt patet ex eius motu & æquatione, tum pręcipuè quia extra omnem orbitationem aliorum ſyderum & orbium, quæ in longitudinẽ ab ortu ad occaſum ſempercurrit, hæc etiam circum latitudinem & altitudinẽ vndique girat. Verum quia ex incendio ſalſedo gignitur, vt teſtimonio eſt experiẽtia & Ariſtoteles in Metheoris, conſequens eſt, vt omnes montes iſti, & hæc diffuſa planities dicantur montes ſalſi, valliſq; ſalſa latino vocabulo, quam teſte Hieronymo & Talmudiſtis Aramei Gemeam & Gemellam, Scythæ verò & Etruſci Cymeam & Cymellam vocabant & proferebant, & Romani Cyminiã pronuntiãt. Nunc vetuſta vocabula manẽt loco quidẽ originis, Palẽſanę, mõtibus et iugis et lacui Cyminiis, & ſubſidẽti planitiei et cãpo Cymeo et Cymello. Nã et clarus Viterbẽſis miles Bartholomeus Berardi legat conuentui noſtro vallẽ Cymellã, et rupes prati Cymellę regionis inter diruta vetuſta oppida Volcenã et Aralidõ, ac amnes Veias ad Cybellariã, vt in teſtamẽto eiuſdẽ exprimitur, ſeruato in archiuis conuentus in ſacculo contractuum eius, ac domini Viſcontis Gatti. Itaque, quoniam hæc noſtra planities ſulphurea et thermalis eſt,

Phaëtõtis hiſtoria nõ fabula

& Veſuuia ſuapte natura incendia eructat,& in Iſtria aliquid his ſimile eſt, diameterq́ circuli parui exorbitationis igneo afflata ſydere ſolam hanc longitudinẽ in Italia repercutiebat, in qua hæc tria loca continebãtur, iure palenſana, id eſt, primum repercuſſa cęleſti incendio, & à ſalſedine per incẽdium relicta Cymea & Cymella dicta fuere vocabulo Ianigeno. Ex his patet fabulam Phaëtontis myſtice acceptam veram eſſe. Nam Phaëton exorbitationis incendiũ eſt. Ceciditq́ in Eridanum, caſumq́ defleuere ſorores, quia circa partem Italiæ primum Eridano oppoſitam Iſtriam cecidit, & ſorores eius duæ alię partes Italiæ Cymea & Veſuuia idem incendiũ paſſæ gemuerunt. Nam quo ad Phaëtontẽ Lygurum genitorẽ, certiſſimi (vt in aliis produximus commentariis) authores ſunt Beroſus Chaldęus, et Theophraſt. Gręcus, & Plin. Latinus in naturali hiſt. & oraculũ Phaëtontis ac ſepulchrũ in Æthiopia, illum non in Eridanum ſubmerſum fuiſſe, ſed in Æthiopiam reuerſum ibidem ceſſiſſe vitæ.

Palẽſana. Phaëtõtis fabula.

DE OCTAVO REGE Aſſyriorum.

OCtauus rex Babylonię fuit Baleus cognomento Xerſes & regnauit annis. 30. hunc appellauerunt Xerſem, id eſt victorẽ & triumphatorẽ, quòd imperauerit duplo plus gentibus quàm Aralius. Erat enim militia ferox & fortunatus, & propagauit regnum vſque prope Indos.

Iuſtinus probat Perſas eſſe Scythas exules, nõ modo quia ad hanc ætatem Scythice loquuntur, verum etiam quia Perſa eſt vocabulum Scythicum & ſignificat exulem. Apud eos Xerſem & Artaxerſem ſæpe legimus, & teſte Herodoto in ſexto libro, Xerſes eſt bellator, Artaxerſes maximus bellator. Verum tamẽ

Baleus. Perſæ. Xerxes. Artaxerxes.

non abſolute bellatorem ſignificat, ſed vt ſignificãtius exprimit Beroſus ſignificat debellatorem, atq; in bello victorem. Arthem ergo Scythæ, Hetruſci autẽ Larthem propagati à Scythis proferunt, & maximũ ſignificat. Teſte enim Seruio ſuper .7. Æneidos, & nos probauimus in de origine ſituq; ac moribus Hetruſcorũ, in annuo magiſtratu erant Tuſcis.12.reges quos Lucumones Scythice appellabant, quibus vnus ſiue tertiusdecimus perpetuus rex & dictator præerat in fano Volturrenę, vt Cæſar olim, nũc Pontifex Romę, quę eſt publica regia regum & Pontificum. Hunc dictatorem ſiue in principatu maximum, lingua Scythica Arthem ſiue Larthem vocabant, vt nunc Papam. Verum inuenio in Liuio Tolumnũ Veientẽ Larthẽ, Porſenã Cluſinũ Larthem, & in fragmentis quibuſdã Mezentium Larthẽ, & in inſcriptione Ry yella Hetruſca & Ctheſium Larthẽ. In alia verò inſcriptione ſcribitur yellũ Larth Ial. Et hoc exiſtimo fuiſſe propriũ Hetruſci regis regũ Epitheton. Vnde vt vno vocabulo cõmuni papam, & proprio titulo maximũ pontificem exprimimus dei monarchã in toto orbe, pari modo, Hetruſcum monarchã regum Lucumonũ vno cõmuni vocabulo vocabãt priſca lingua Larth.i.maximum oĩm, proprio vero Epitheto Larth Ial.i. omniũ maximum inuictũ. Ial enĩ vt Talmudiſtæ aſſerunt nõ abſolute forte, ſed ſignificantius inuictũ ſignificat. Vnde Leonimus populus Hetruſcus cũ Iaſium regẽ creauit, eidẽ acclamauit Gulni Ial, & per ſyncopã Guln Ial id eſt corona inuicta, vt Iaſiana triũphalis inſcriptio probat, & Talmudiſtæ interpretãtur. Ita Scythę Perſiani ſuum regẽ regũ Arthẽ, Hetruſci cõſanguinei eorũ Larthẽ.i.maximũ cõmuni vocabulo nũcupabãt, propria verò adiectione, illi à bello Xerſem, iſti à ſempiterna troſſola victoria Ial.i.inuictũ vocitabãt. Deridẽdus eſt igitur in hac parte Dionyſius Halicarnaſſeus, aut certe dãda eſt venia ignorationi morũ gentis Hetruſcæ ac eius noĩm. Aſſerit enĩ Porſenã fuiſſe regis cognomẽ, Larth verò nomẽ propriũ, cũ econtra Larth

Larthes. Lucumones. Ial. Gulni Ial.

ſit dignitatis cognomentũ commune, & Porſena regis Cluſini proprium nomen. Sed cum Beroſo reuertamur ad mutuos conſanguineos Italos, Celtiberos & Germanos.

Huius Balei Xerſis tẽporibus, regnat apud Celtiberos Tagus cognomento Orma, ex quo patria dicta fuit Taga. Apud Tuyſcones regnat Marſus, & apud Lygures Phaeton, relicto filio Lygure, regreſſus eſt in Æthiopiam Maloth Tages ritus ſacros à Iano traditos, & aruſpiciam auxit.

Tagus Tages. Ergo ſatis cõueniunt Tagus et Tages noĩe, tẽpore, & interpretatione. Differũt verò cognomẽto & arte, quia ille Orma, iſte Maloth cognomentũ ſortitus fuerit, pro differente arte ac ſtudio. Sane ſciendũ Tagũ interpretari auulſionẽ, Orma coloniã vel incolas. Hinc Hieronymus de interpretatione noĩm. Togorma interpretaĩ auulſionẽ incolarũ. Idẽ autẽ eſt quẽ in Geneal. Beroſ. vocat Tagũ Orma, et Moſes Togorma, vt patet Gen. 10. cap. Ergo ſtudiũ huius fuit ex indigenis & incolis Hiſpaniç auellere colonias, & deducere ad alias Hiſpaniæ partes tũ inhabitatas, vbi ab eo dictus eſt fluuius Tagus aureis arenis. Quare hic primus cœpit colere partes Hiſpaniæ circa Carthageneã & Toletũ, quia Tagus Toletũ radit, & oritur prope Hiſpaniæ Carthaginẽ, & ob auriferas arenas cæteris amnibus anteferĩ, vt author eſt Plin in. 3. natural. hiſt. Hinc Iuuenal. Tãti inquit tibi nõ ſit opaci, oĩs arena Tagi, Opacũ dixit ob aureas arenulas præ vbertate amnem obũbrantes, quo pacto Virg. turbidũ Hermon dixit in. 1. Georg. Atq; inquit, auro turbidus Hermus. Hic Tagus nõ modo in Hiſpaniã, ſed in Albaniã, Caſpiã, Libyãq; & Aphricã colonias miſit, vt argumẽto ſunt in Ptolemęo & Coſmographis noĩa Taga & Tagorma locis de regũ priſcorũ more indita. Conſanguinei eni erant Hiſpani Caſpiis, Phœnicibus & Pœnis, vt

Togorma

Tagus.

Varro

Varro prodit, & Plinius in tertio naturalis hiſto. Tages verò auulſor Maloth, id eſt, reſponſionũ & vaticiniorum erat, vt ſupra diximus, & ob id ſtuduit aruſpiciæ, eo pacto q̃ profuſe monſtrauimus in aliis noſtris ab Hetruria condita. Porrò vt in pręcedẽtibus cõmentariis ac libris diſſeruimus, Phaëton non manſit in Italia, ſed regreſſus in Æthiopiam dicitur, creato Lyguribus duce filio Lygure, à quo dicti ſunt Lygures, et nõ à legumine vt quidam ſomniant, quia extabat Lygur nomen, cũ non extaret lingua Latina, vt tẽpora cõuincunt. De Marſo verò Germanorum rege in Genealogiis retulimus, à quo regio Marſorũ eſt in Germania, vt Plinius in naturali hiſtoria ſcribit, & Tacitus de ſitu ac moribus Germanorũ inſinuat. Eſt autẽ Arameum vocabulũ Mareſus, & per ſyncopã Marſus. Duæ ſunt per compoſitionem ſyncopatã dictiones, Mares us, id eſt, princeps duxq́ conſiliorũ, vt vocabula interpretãtur D. Hieronymus & Talmudiſtæ. Nomen ergo accuſat hunc primũ Germanis dediſſe conſilia, cœtusq́ principũ, & conſulendi inſtituta. De quibus non pauca inſinuat Tacitus de moribus Germanorum, ſi quis eum ſpectatè perlegat. Maloth. Lygur. Marſi.

DE NONO REGE.

Aſſyriorum.

NOnus rex Babyloniæ Armatritis imperauit annis. xxxviii. Qui magis ad voluptates & delitias cõuerſus, ea quæ ad libidinẽ ſpectant, cũ inuenit tũ maxime inuẽta ampliauit. Huius ætate apud Celtas Longho regnauit, & apud Celtiberos Betus, à quo regnum habuit nomen: & apud Ianigenas Sicanus filius Maloth Tagetis, à quo cognominata fuit Vetuloniæ regio.

Quatuor

Arma tritis Quatuor eo tempore maximos reges refert Beroſus, quorum primum præcipuè ſequuti ſunt Sardanapalus ex Chaldęis, Nero ex Romanis, & alij complures. A Longho verò Gallorũ rege, Longones et Lyngones dictos nomen accuſat, quos in Galliis à Ptolemæo et Geographis cõperimus nõ prætermiſſos. Arbitror autem per compoſitionem dictum Longho, id eſt, Lomnigo: quod interpretatur princeps coaceruãs Quid verò coaceruauerit cum nõ reperiam, doctioribus exponendum relinquo. Apud Ianigenas rex erat Sicanus filius Maloth Tagetis. Ergo noſtra vallis Sicania, non à Sicanis Italis dicta eſt, qui multis poſt ſæculis in Italiam cum illo ex Sicilia venerunt, etſi fortè cum his habitauerũt, vt locis ſuis explicabitur. Nunc de rege Beto, à quo Betica Hiſpania eſt, aliquid breue dicamus. Aiunt Talmudiſtæ, qui etiam Latinam linguam nouerũt, Bætum per diphthongõ, æ, Bætum debere ſcribi: quod Hebræi & Syri propriè behin dicũt, id eſt, locus vitę meæ: vt etiam diuus Hieronymus cõſentit de interpretatione Hebraica. Cæterum Bętus interpretatur ab Arameis dici locum vitæ felicis. Eſt enim Hiſpania Bætica delitiarũ hort⁹, & ab Homero Campus Eliſius vſq; in anguſtias oceani Gadium dictus. Vnde Strabo in primo: Eliſium, inquit, campum Hiſpanias Homerus appellat, ad quem mittendũ aſſerit Menelaum his verſibus: Eliſium ad campum, ſummas telluris ad oras, Numina te mittent, Victus vbi eſt facilis non nix hybernaue multa Cercinus & Zephyrus, ſed ſuaues excitat auras. In hoc eſt oceanus, id eſt, fluuij fluxus ac refluxus, vt rectè ſuſpicat⁹ eſt Poſſidonius, quo pacto ait poëta: Oceani fluxum fluuij cũ cymba reliquit. A Bæto ergo, id eſt, vitæ meæ felici duce, Bætica quaſi beatica Hiſpania, & Bætis fluuius in oceanum fluens dictus eſt, dicẽte Seneca in Medea: Nomen qui terris dedit Bætis ſuis, Heſperia pulſans maria languenti vado. Huius fluuij quum vires multæ ſint, præcipuè tamen felicitat lanas tingẽdas, & mulierum pulchritudinẽ. dum facies illarũ lacteas et candidas

Longho.

Bætus.

Eliſij in Bætica

Bætica.

didas reddit,id ſignificãte Iuuenale, dum in Satyra Na
tali ſcribẽs:Præcipitare(inquit)volens,etiam pulcher
rima veſtem, Atque alias,quarum generoſi graminis
ipſum Infecit natura pecus,ſed & egregius fons Viri
bus occultis,& Bæticus adiuuat aër. Et Martialis:
Bætis (inquit) oliuifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

Anno vigeſimo Armatritis Lygur miſit Cydnum & Eridanum cum coloniis,cum fratribus & nepotibus: & occupauerunt vſque Iſtrum in Italia.

Supra dixit de Phaëtonte et eius poſteritate, ꝙ occupauerunt vſque Iſtriam relinquentes nomina locis. Itaq; primùm videamus, ſi quid in Geographis ex horum vetuſtis cognomẽtis Scythicis relictum eſt locis à Lyguria in Iſtriam. Et Lyguria quidem à ducis nomine argumentum habet,à quo poſt Ianum principio Lyguriæ nomen deſumpſerit. In Galliam Ciſalpinã, quę à Longobardis vltimã cognominationem aſſum pſit Longobardiam, & de more vetuſto per ſynæreſim Longbardiam,ſiue Lõbardiam iuniores dixerũt. Cydnus certe Cydnomanos prolatione Scythica, & Cednomanos, ſiue per ſynæreſim Cenomanos condidit. Cydnus à diuerſis gentibus, aliter & aliter pronũtiatur. Babylonij Cednum, Scythæ Cydnum,Græci Cycnum,Latini Cygnum, Hetruſci verò vt ſæpe diximus,de more in compoſitione ſynæreſim faciunt,et conſonantem literam, d vel c, aut g, abiiciunt. Nam quod integrè compoſitũ ſonat Cygnomani,vel Cycnomani,aut Cydnomani,& Cednomani,per ſynæreſim profertur Cenomani & Cynomani,videlicet vetuſtiſſimæ originis Cenomanæ,à Cydno ortæ. In hac gente illuſtriores ſunt:Bergomum,Brixia,Cremona, & alia loca vetuſtis Scythicis nominibus appellata. Porrò longitudinem Galliæ Ciſalpinæ,quę per Padũ excurrit, vltro citroq; coluiſſe Eridanũ, nomen eſt argumen

Cydnus. Cenomani.

gumento, quia Padi priſcū nomen Eridanus eſt à duce, ſed à profunditate Bodyna dictus eſt à Lyguribus vocabulo Scythico, vt inſinuat Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ. Significat enim, vt ait, fundo carēs: eſſeq; argumēto, quia vbi altitudo incipit, oppidum eſt Bodyn Comacum. Inde teſte Metrodoro Sceptio, à Gallis

Padus.

dictus eſt Padus, à multa circū eum olim arbore picea, quam Galli Pades vocant, vt ibidem Plinius ſcribit libro tertio naturalis hiſtoriæ, cap. xvij. Ergo Padus à Gallis, ob piceas arbores vltimo dictus fuit: prius verò à Lyguribus ob profunditatē Bodynais, ſed

Eridanus dux.

initio omnium à duce Phaëtonte Eridanus. Beroſus in Genealogiis ait Eridano fuiſſe filium Ventum, nepotem Venetū, pronepotē Tylam. Ergo Tylauctus, & Venetia regiones vſq; Iſtrū, vetuſtiſſimę Phaëtontidum propagines ſunt, & pręclariſſima proles Eridana, vt nomina & Beroſus conuincunt. Et Cato de originibus ſcribens aſſerit, multas à Lyguribus Galliæ Ciſalpinę gentes initio manaſſe, errantq; vehementer

Veneti vnde.

Cornelius Nepos & alij fabulas Gręcas ſecuti, Venetos ab Enetis Aſiæ veniſſe, cū econtra à Gallis & Europanis illi Eneti ſint orti. Quærendū eſt enim ab iſtis qui fuerint illi Padi & Venetiarum accolæ, quos Dionyſius in primo libro Barbaros appellat, qui vetuſtiſſimos Pelaſgos adnauigantes ad Spineti Padi oſtium pepulere. Nam Græci non potuerūt eſſe, quos Barbaros appellant, neq; item Eneti Aſiani, quos ab Europa genitos non Europę genitores probamus, neq; rurſus eos Enetos Aſiæ vnquam Barbaros Græci appellauerunt. Erāt igitur illi Eridani & Venetiarum Barbari, vetuſtiſſimi Italiæ indigenæ, aduenę Eneti. Eorū ergo originem vetuſtiſſimam & præclariſſimam Phaëtonteam, quia Gręca fabula et diſciplina nuper & heri orta & tradita teſte Herodoto, ſcire non potuit, ſaltem æquo animo Beroſum, veraciſſimos Chaldæos de gētium & regnorū antiquitatibus referentē audiant, & ipſi etiam nominibus Scythicis Phaëtonteis extantibus ac perſeuerantibus locis victi, cedant iam ſuis fa-

bulis

bulis & caliginoſis non illuſtroſis figmentis.

Sicanus deificauit Aretiam, & nominauit eam lingua Ianigena Horchiam.

Horchia, non eſt nomen Græcum, ſed Scythicum & Hetruſcũ, quia teſte Liuio in ſeptimo ab vrbe condita, Horchia eſt dea Hetruriæ. Scythæ autē Hor proprie celſitudinem ſiue montem & longam rem ad modum turris ſignificant, ſicut & Chiat coronam, quam Chiarot alij dicunt, vt Talmudiſtæ aſſerũt apud Arameos dici. Hinc diuus Hieronymus de interpretatione Hebraica dicit horchiarot eſſe longā coronam, quā turritā ſignificātius dici Talmudiſtæ conſentiunt. Ergo Titea vxor Iani dicta eſt Veſta et terra ſiue Aretia, vt Beroſus ſcribit, et Ouid in Faſt. & Diodorus in 4. lib. teſtātur. Nam à genitura oīm cum Cælo coniuge dicta Aretia ſiue terra, & à ſempiterna holocauſtomatum ſacro igne Veſta, et quia erat regina ſacrorum materq; deûm, atq; Veſtalium princeps, abbatiſſa, vt laico vocabulo exprimamus, equidē ab inſigni de more ſacrorum et dignitatis geſtamine dicta eſt Horchia, id eſt, turrita corona. Argumentũ ſcilicet, cur omnes Cibeles cũ quinq; fuerint, dicantur turritæ? quia videlicet donabātur turrita corona, cũ reginæ ſacrorum matresq; deorũ ac Veſtalium virginum crearētur, cuius ritus & noīs prima origo fuerit Veſta Horchia vxor Iani, dea Hetruriæ, vt nũc & in pręcedētibus fuit expoſitum. Extat dirutũ vetuſtiſſimum oppidũ & magna regio ad hāc ætatem Horchia à Vetulonienſibus dicta. Eius regionis maxima pars, ad ius conuentus mei Viterbēſis ſpectat. In diruto oppido Horchia domus adhærens S. Petro noſtra eſt donatione facta inter viuos ab Archipresbytero eiuſdē eccleſiæ, pro conuentu ſanctę Mariæ ad gradus Viterbenſis, vt donationē in noſtris archiuis ſeruant contractus depoſiti.

Horchia.

Aretia.

Oſiris in Thracia peremit gigantem Lycurgum.

Oſiris. Beroſus hoc loci proximum Italię fieri ſenſim Oſiridem ſcribit. Author eſt Diodorus Siculus in primo libro,& ſecūdo,et quinto ac ſexto, Oſiridem fuiſſe cognomento Iouem iuſtum,qui vniuerſum luſtrauit orbem,et illi imperauit beneficia impendendo,gigantes et impios tollendo,bonos et iuſtos ſublimādo,ad originē Iſtriq́ꝫ fontes ſupra Macedoniam & propinquos Italiæ accedendo, & in Italia tyrannos gigantes ſubigendo.In primo quoqꝫ libro narrat,ꝙ quum peragrata omni Æthiopia & India, in Europā per Helleſpontum ab Aſia traieciſſet,cum immenſo coloniarum exercitu, obſiſtentem ſibi in Thracia Lycurgum barbarorum regem peremit:& illi prouinciæ creauit regem Maronem iam ſenem, qui de more vetuſto pro inito regno ædificauit ciuitatem, quā ab ſe Maroneam nominauit.Conſentit itaqꝫ Diodorus Beroſo pro Thracia. Nunc ad Hiſpanos Beroſus & Gallos ſimul reuertitur, dicens:

Lycurgi cædes. Maro rex

Anno Armatritis trigeſimoſecundo apud Celtiberos tyrannidē aſſumpſit Deabus.Qui hoc cognomentum promeruit à fodinis auri & diuitiis,quas primus ibi cepit & inuenit opprimens colonias. Et poſt duos annos apud Celtas regnauit Bardus iunior.

Bardus. De Bardo Galliarū rege,ꝙ iunior dictus ſit ad diſtinctionem priſci,cuius ſupra meminimus,nō eſt dubium. De Deabo verò tyranno,ꝙ is fuerit pater Gerionum cognomento Chryſeos,ſupra in.17.parte Genealogiarum explicauimus. De quibus ſic ait Diodorus in quinto lib. Vulgata erat per orbem fama,Chryſeum (hoc enim nomen à diuitiis traxerat) qui vniuerſæ Iberiæ imperaret,tres habere propugnatores filios, cum robore corporis,tum armis egregios. Exercitum præterea cuilibet fortiſſimorū militum eſſe.Hos Hercules ad ſingulare certamen prouocans,ſuſtulit. Hæc Diodorus. Ab his Gerionibus vrbs Gerunda, & à Lom-

Deabus. Chryſeus. Gerūda.

Lomnimis Lõnimia dicta eſt in Plinio et Ptolemęo, quamuis alteram ſcriptores corruptè ſcripſerũt Lamniam, pro Lomnimiam. Gerion autem vocabulo priſco à Gera deriuatur, quod eſt aduena, vt Hieronym⁹ interpretatur. Nam filius priſci Hiarbę Numidæ fuit, vt ſupra in Genealogiis expoſuimus. Ergo adueniens claſſe in Hiſpaniam, Gerionæ, id eſt, aduenæ nomẽ accepit, & à diuitiis Aureus Latinè, ſiue Chryſeus Græcè, aut Deabus Mauricè ſiue Numidicè, & à principatu exercituum Lomnimi Geriones. Lõnimi Gerion.

DE DECIMO REGE Aſſyriorum.

DEcimus Aſſyriorum rex imperat Belochus, annis trigintaquinque. Qui idcirco à Belo ſumpſit cognomen, quia cũ imperium voluit exercere maximum pontificum Beli Iouis, & maximè circa auſpicia & diuinationes occupatus fuit eius animus. Apud Tuyſcones regnauit Gambriuius, vir ferocis animi.

Æque ac Belochus, id eſt, Beli amator apud Chaldæos, etiam Iulius Cæſar humana diuinis cõmiſcuit. Porrò Gambriuium hunc eſſe non dubitamus, à quo Plinius in naturali hiſtoria, et Tacitus de morib⁹ Germanorum, appellãt Germanorum quoſdam populos Gambriuios, & regionem Gambriuiam. Eſt nomen tribus Scythicis & Arameis dictionibus, Gun beri vius, per ſyncopam Gunbriuius, et ab aliis Gambriuius. Eſt autem apud Arameos Gun & Guni corona, beri verò hymber ſiue expiatio nubium, et vio ab ſuis vt periti Talmudiſtæ aſſerunt. Hinc Gambriuius interpretatur Latinè coronatus, ab Vmbris ſuis. Nam & à principio omnes dicebantur Vmberi, quanquam auita hæreditate ſoli Comaro & illius poſteritati nomen Gambriuius. Gumbriuius.

men perſeuerauerit, vt in prçcedentibus eſt habitum. Exiſtimo hũc fuiſſe primum, qui corona inſigni regio totius Germaniæ conſenſu pertulerit.

Apud Emathios cœpit regnare Macedon filius Oſiridis, à quo nunc nomen retinet prouincia: atque circa hoc regnum Oſiris depreſſit gigantes; qui iam tyrannidem cœperant.

Iam Oſiris Iuppiter iuſtus vniuerſum orbem luſtrãs à Thracia in Emathiam properat, & gigantum poteſtatem, cũ Hercule ac Macedone filiis ſuis, iuuantibus ad id Macedonibus ſuſtulit: præfecitque illi Macedonem, à quo nomen habet, teſtante Diodoro in primo libro. Oſiridem, inquit, proficiſcentem duo filij virtute diſpari, Anubis & Macedon proſequuti ſunt. Vterq; armis vſus eſt & inſignibus aliquo animali, haud ab
Anubis. eorum natura diſſimili. Nam Anubis canem, Mace-
Macedõ don lupum inſigne armorum tulit. Qua ex re, hæc animalia Ægyptij in ſummo honore habent. Et infra: Thraciæ, inquit, Maronẽ iam ſenem, Macedoniæ verô filium regem ſtatuit, quæ ab eo Macedonia dicta eſt. Et in ſexto libro inquit: Macedones Ioui iuſto aduerſus gigantes prçſidium tulere. De huius iuſtitia ibi multa præclara dicit, quæ nõ conueniunt Ioui Cretenſi, qui non fuit in primo ortu generis humani quum gigantes eſſent, vt in primo arguit Diodorus: neq; primus vt Oſiris iuſtitiam per orbem docuit, & lites ſuſtulit, cum iniuriis finitimos pulſauerit: neque virtutibus omnes vt Oſiris exceſſit, quia ſtupris, furtis, & inceſtu ſemper fuit vſus: neq; bellum impiis in vniuerſo orbe indixit vt Oſiris, quia intra limites Creticis ſeptus, ſolum finitimis piis Pyraticũ bellum indixit, rapiens pueros & puellas contra omne ius faſque. Sed de his hactenus. Nũc Beroſum de noſtris referentem accipiamus.

Vigeſimonono huius Belochi anno, apud Celtiberos Lomnimi florebant, & ædificauerunt à ſuo nomine vrbem magnam Lomniniam. Anno autem ſequente Itali oppreſſi à tyrannis gigantibus in tribus Palenſanis, aduocauerunt Oſirim, qui cum coloniis ad Iſtri vicinos fontes peruenerat. Oſiris tota Italia potitus, decem annis illam tenuit, & à ſe nominauit in triumphum: & ſub ditione poſitis gigantibus, regem Ianigenis reliquit Leſtrigonem gigantem, ſibi ex filio Neptuno nepotem.

Plura nos hęc litera cōnotare admonet. Primū, ꝙ prǫmiſimus Lōnimium oppidū à tribus fratribus cōditum philarchis exercituum. Gerundā verò à cognomēto Chryſeum patrē illoꝝ fundaſſe. Deinde tā Beroſus q̄ Diodo Sicu. Italos certiores efficiūt, Oſiridē Italiam liberaſſe à tyrānis, & docuiſſe agriculturā & frumentariam. Et quidē huius ſunt hęc argumēta. Primū eſt in cōe inſcriptio ſacra Ægypti, q̄ aſſerit Oſiridē Iouem iuſtū vniuerſum luſtraſſe orbē, nec fuiſſe in orbe locū quem nō adiuerit: docēs ea quoꝶ inuētor fuit, & Iſtri fontes illū acceſſiſſe affirmat, teſte Diodo. in 1. lib. Secundū argumentū eſt in ſpecie, à deſcripto itinere à Thracia in Macedoniā & fontes Iſtri, depreſſis gigātibus in Thracia et Macedonia, et ſuffectis regibus Marone atq; Macedone, & in Italia Leſtrigone. Q̄ autē Oſiris proximus Italiæ ad fontes Iſtri in tribus Palēſanis ſiue Phlegręis in Italia cū gigātibus pugnauerit, teſtes ſunt et authores de tribus quidē ſimul, Beroſus: de duabus verò, Diodorus in. 5. & . 6. Nam in. 5. pugnaſſe Iouem iuſtum cōtra gigantes in Veſuuia Palenſana ſiue Phlegræo campo, adiuuante illum Hercule aſſerit:

Oſiris Italiam liberauit à gigantibus.

& in.6.lib.in Cymea Phlegræa campoq; Cymella ad hãc ætatem dicto, non ſolum Hercule, ſed oĩbus Italis auxilium ferẽtibus, de gigantibus triumphaſſe clariſſimè tradit. Nam cũ tradidiſſet in primo lib. Oſiridem Iouem iuſtum à Macedonibus magno auxilio adiutũ, etiam idem ipſi in Italia præſtitũ fuiſſe cõtra gigantes ſcribit in.6.lib.his verbis: Ioui iuſto, et Herculi ac diis non ſolũ in Creta Muſeum, ſed & alios populos præſidium tuliſſe cõtra gigantes cõſtat, vt Macedones circa ſuam Palenẽ, & Italos in campo quẽ olim à loci cõflagratione Phlegrꝙum, poſtea Cymeum campum cognominauerunt. Hæc Diodorus. Quare ſiue Macedones afferas iuuiſſe in Palene Macedonica Oſiridẽ, ſiue eundẽ in Creta Muſeum, ſiue eundẽ ipſum in campo Cymella ſiue Veſuuio Italiæ Italos, neceſſario conſequens eſt, vt Oſiris idem & Iuppiter iuſtus fuerit profectus in Macedoniam, Cretam & Italiam. De his amplè diximus circa vltimas inſtitutiones Etruſcas et aliis commentariis.

Phlegreus campus.

Anno.33.Belochi, rex Lucus regnare cœpit apud Celtas. Nouiſſimis annis Belochi, tenuit mare Atticũ, & ebulliẽs inundauit Atticam.

Neminem poſſe contradicere arbitror hunc Lucum eſſe, à quo Lucij & Lucenſes prope Pariſium deſcribit Ptolemæus et Coſmographi. Neque tamen à luce Latino vocabulo, ſed potius eorum tum Etruſco Scythico ſermoni cognato verbo, à quo vt alibi expreſſimus Lukios, Luceres & Lucumones deriuatos oſtendimus ſuper tabulam Faul Faluceres.

Lucenſes ad Pariſios

DE VNDECIMO REGE ASSYRIORVM.

VNdecimus rex Babylonis fuit Baleus annis quinquagintaduobus. Hic poſt Semiramidem ſupra cæteros enituit fama, ſplẽduit imperio vſq; intra Indiam. Libri multi de eius geſtis ſunt à noſtris conſcripti.

Huius

Huius anno decimo Porcus Cados Sene inſulam cõpleuit Vetulonicis coloniis, partem reliquit poſteritati Lygures.

De Baleo Aſſyrio, ipſi libros ſuos perlegant, quia nihil de eo in Latinis aut Græcis reperio. Exponenda verò ſunt, quis iſte Porcus, quę illius coloniæ in Lyguria, quæ inſula Cados Sene, & quæ illius Vetulonicæ coloniæ. Porcus Latino vocabulo, eſt ſus animal. Sed hic filius Neptuni Ægyptij frater Leſtrigõis, vt in Genealogiis Beroſus expreſſit. Idem Varro ſcribit & Seruius ſuper. 5. Æneid. Nõ pertinet igitur ad linguam Latinam, ſed priſcã Arameam. Aſſerũt autem docti Talmudiſtæ Porcum dici per ſyncopam, nã Porecum dicunt Aramei, & ſignificat portitorẽ de loco ad locum, quia vt inſinuat hoc loci Beroſus, trãſportabat per Italiam & inſulas colonias. Nã in Thuſcia, et Latio, & Lyguria nõïa locis extant Porcareces, Porcarilium, et Porcifera. Hinc Plin in. 3. natur. hiſto. ait Genuam Lygurũ eſſe inter amnẽ Phe Ritonẽ atq; Porciferã. Verũ poſteri aut proprietate linguę patrię, aut ad diſtinctionem ſuis animalis primã literam aſpiratè protulerunt, dicẽtes Phorcũ vocabulo Scythico, et portitorẽ vocabulo Latino, & Porthmeus Græco. Deum portitorẽ maris & inferni fecit eum loquacitas Græca, vt Varro et Seruius ſcribũt. Huius ducis tria vocabula trium linguarũ, Portitorem, Prothmea, Porcũ Aramee, ſiue Phorcum Scythice, apud authores Latinos inuenio. — Porcus. Phorcus. Porthme.

Vergilius in primis in. 5. Ænei. Phorcũ exprimit, dicẽs Tritonesq; citi Phorciq; exercitus oĩs. Et ſup eundem locũ Seruius inducens Varronẽ: Phorcus, inquit, fuit primus rex Corſicę atq; Sardiniæ, et filius Neptuni ex Toſea nympha: qui nauali prælio ab Atlãte victus, et in mari ſubmerſus, marinus deus vocatus fuit, ciq; fuerunt filiæ Italæ Gorgonides, non Mauritanæ. Et vt referũt, hæ quatuor filiæ mirę pulchritudinis fuere Scylla, Euryalis, Stenio & Meduſa Ab his nõïa in Italia ſunt, inſula Gorgonidũ prope Piſas, & Scylla inter Si- — Gorgonides.

ciliam et Italiam. Vna ergo Scythica lingua illũ Phorcum vocauit in quinto Æneidos Vergilius, lingua verò Latina in quarto Georgicorum portitorem nominat, dicens: Nec portitor Orci Amplius obiectam patitur tranſire paludem. Cæterum tertia lingua Græca, Porthmeo vſus eſt Iuuenalis in Satyra tertia. Iam (inquit) ſedet in ripa, tetrumq; nouiſſimus horret Porthmea. Ergo quem Scythę Phorcum, Aramei Porcum, Græci Porthmea, eundem Latini portitorem vocãt. Quæ ſit verò inſula Cados Sene, & interpretatio nõis & authoritas manifeſtat. Nam Aramei & Hebræi Cados, Græci thiam, Latini ſacram intelligunt. Et quod Hebræi Sene, Græci ſandalium, Latini vocãt crepidã. Hinc à Barbaris Cados Sene, à Gręcis Sandaliothim, à Latinis ſacra crepida dicitur. Porrò Timæus et Græci Sandaliothim vocant inſulam, quã nos Sardiniam, à Sardo Herculis Toſpiadæ filio nominamus, vt tam Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ q̃ cæteri ſcribunt. Ergo Cados Sene atq; Sardinia, eſt eadem inſula. Cui argumento eſt, quod Varro & Seruius aſſerunt, Phorcum illum fuiſſe primum regem Corſicæ atque Sardinię. Quòd ſi opponis principio coluiſſe Sardiniam Iolaum cum Sardo & aliis Toſpiadib9, vt præmiſimus, reſpõdet Strabo in quinto falſum eſſe quod aſſumitur. Nam vt ait tã Iolaus quàm Toſpiades cohabitauerũt Barbaris quos ibi inuenerunt natione Tuſcos. Quare vt veraciſſimus Beroſus ait, primus omnium Phorcus cũ coloniis Vetulonicis inſulam tenuit, ante Herculem atque Toſpiades. Fuiſſe verò Veios Vetuloniæ hos Tuſcos, argumento ſunt in primis Beroſus in hac parte, deinde Plutarchus, qui in vita Romuli ſcribit Etruſcos fuiſſe Sardinianos colonos, quibus ſunt ad hæc tempora Veiuzum nomen, et Veia prædia & amnes, ac propterea Romulum vocaſſe Veientes Sardinianos, non quia iſti Veij Sardiniani eſſent, quum Aenetani dicerentur, vt in vita Camilli ſcribit, ſed quia à Veiis Etruſcis orti ſunt, q vere Sardiniani Coloni, & primi Sardiniæ cultores extiterunt. Cui eſt ar-

Cados Sene.
Sandaliothis.
Sardinia.

gumen

gumento quòd dicta eſt inſula Sandaliothis ſiue ſacra crepida, non ſolum quia eſt ad ſimilitudinem veſtigij & crepidæ, vt Timæus ſcribit, ſed etiam quia ibi fuit à principio crepida ſacra, id eſt, Thuſcorũ principum ſacrum veſtigium. Nam teſte Gellio in.xiiij.noctium Atticarum: Crepida eſt genus calciamenti, quod à principio plantarum calces in fine tegebat, cętera prope nuda, & teretibus habenis vincta erant. Thuſcorum verò vetuſtiſſimorum fuiſſe crepidam principibus ſolis ornamentum, ex eo conſtat, quòd crepidam Turrhenam & Thuſcam nomen ab origine habet, et ſoli ſacri principes his vtebantur, etiam à principio dignitates Romanæ. Vnde in octauo Æneidos, vbi Virgilius de Euandro dicit: Turrhena pedum circundat vincula plantis. Seruius ita interpretatur: Crepidæ, inquit, ſunt Thuſca calciamenta, quæ corrigiis ad pedes ligabãtur, quas poſt Romanorum habuere primi Senatores, inde Romani equites, nunc milites. Hæc Seruius. Hinc Sene Gallia crepidata Vmbria eſt, ſed non ſacra. Vetulonia enim regia regum ſacra erat. Quòd ſi Thuſci primi habitauerunt Sardiniam, & hi non crepidati modo & calciati pedes, ſed etiam ſacro calciamento vtebantur, quod ad ſolos principes Lucumones ſpectabat, vt diximus, conſequens neceſſario eſt, quod ſcribit Beroſus eſſe certiſſimũ, vt qui primi habitauerunt Sardiniam ex Thuſcis, eſſent Vetulonienſes, quia cum cæteri crepidati principes dici poterant ſolis Vetulonienſibus ſacri epitheton dicatum erat. Quinetiam Etruſci Veii Sardiniani coloni eſſe dicuntur, à quibus Veientes Enotanos, Romulus Sardonianos cognominauit, vt clariſſime ſcribit in vita Romuli Plutarchus. Satis ergo expoſitum fuerit, quis fuerit Phorcus, quæ inſula ſacræ Crepidæ, quæ primæ Coloniæ Phorci in Lyguria & Sardinia, nunc Oſiridem monarcham ab Hiſpanis in Ægyptum reuertentem à Beroſo diſcamus hoc modo dicente: Crepida.

I 4 Huius

Huius Balei temporibus Indi ſua obtulerunt Babylonijs. Oſiris in Ægyptũ reuerſus columnã quæ permanet inſcripſit in monumentum expeditionis ſuæ per totum orbem.

Oſiridis expeditio

Exploratũ eſſe regreſſum vltimum Oſiridis in Ægyptum par eſt. Nam egreſſum Diodorus & alij authores certũ effecerunt, dum ab Ægypto illum profectũ referunt luſtraſſe primum Æthiopiam & Aphricam, deinde Aſiam vſq; Indorum deſertos fines, poſtremo Europanos Thraces, Macedones, Italos, Germanos, Gallos, & Hiſpanos. Ibi in Tarceſſiorũ ſaltibus vltimum bellum cum Titanibus geſſit, qui ſuperfuere tẽpore belli cum Rhea & Cameſe initi à Dionyſio Hãmonis filio, vt iam expoſuimus in prȩmiſſis. Huius vltimi belli meminit Trogus, cuius ſenſum Iuſtinus ab breuians vltimo Epitomatum lib. ſic ſcribens: Saltus, inquit, Tarceſſiorum in quibus Titanas bellũ aduerſus deos geſſiſſe proditur, incoluere Curetes. Hoc vltimum igitur bellum cum impiis à deis habitum eſt.

Tarceſſij campus.

Deuicto verò orbe, hoc epitheton Oſiris retulit in Ægyptum, teſte Diodoro in ſexto lib. Iuppiter iuſtus pater conſultor. Nam vt ibi ſcribit, animaduerſum in Gigantes à Ioue dicunt, quia ex magnitudine ac robore corporis confiſi aduerſiq; legibus, multa egerant in homines iniuſta, & gentes in ſeruitutem redegerãt & his bonis bellum intulerant, qui ob ſingularia in omnes beneficia, fuerunt dei exiſtimati. Quare feruntur à Ioue impij nefarijq; deleti, & diis Heroibusq; ac hominibus benemeritis honores ab eo impenſi. Quare propter eius beneficentiam, & imperij magnitudinẽ, omnium conſenſu, tam regnum perpetuum tributum eſt, quàm habitatio in Olympo Et quoniam vitæ hominũ auxilio fuit Iuppiter, & quòd omnium curã ſuſcepit pater, & quòd imperio orbis potitus eſt, dux & rex, & quòd prouide conſuluerit conſultor appellatus Ex his Diodori verbis manifeſtum eſt omnium conſenſu fuiſſe tributũ Oſiridi epitheton Iuppiter iuſtus

Oſiridis epitheta

pater

pater,dux,rex , & conſultor, cuius regnum perpetuũ & habitatio in Olympo iuxta mare rubrum. Non enim vnus eſt mons Olympus, aut in vna prouincia, ſed plures aliis & aliis regnis coſmographi poetæq; & hiſtorici tradunt,vnum circa Theſſaliam in Macedonia,alium in Gallogræcia,tertium in Myſia Aſię iuxta vrbem Pruſam, quartum verò hunc in Æthiopia ſecus mare rubrum non longe ab Heliopoli, qui vt aiunt ab ortu ſolis vſq; ad quartam diei horam flammas emittit, vt etiam Tortellius noſter Aretinus retulit. Et in hoc Olympo cõtermino Ægyptiis & Æthiopibus tributa & exiſtimata eſt Oſiridis mortui habitatio. Nam teſte eodem Diodoro in primo lib. quia Æthiopes Oſiris docuit agriculturam, inſignes vrbes ædificauit, præfectos dedit, tributa præſtari inſtituit, & in Æthiopiæ montibus vtraſq; ripas Nili aggere cinxit, propterea ab Æthiopibus potiſſimum colebatur. Igitur dum orbe peragrato victisq; Titanibus in Hiſpania,& Gerionibus principatu permiſſo,Pelopõneſum adnauigauit ab Hiſpania, vbi Apis dictus regnauit, teſte Euſebio de tẽporibus annis trigintaquinque Argiuis. Poſtea vt notat Euſebius de temporibus Balei regis Aſſyriorum, eiuſdem Balei anno quadrageſimotertio fratrem ſuum Ægialeum, vnum ex diis Ægyptiis regem creauit Achaiæ,& ipſe cum populo in Ægyptum adnauigauit, vbi teſte Beroſo expeditionis ſuæ triumphalem columnam erexit, quam literis excidit, ſub hac ſententia, quam Diodorus in primo refert ita exprimi. Mihi pater Saturnus, deorũ omnium iunior. Sum verò Oſiris rex, qui vniuerſum peragraui orbem,vſque ad Indorum deſertos fines. Ad eos quoque ſum profectus qui arcto ſubiacent,& ad Iſtri fontes,& vſq; Oceanũ, Sum Saturni filius antiquior,germẽ ex pulchro & generoſo ortum,cui genus non ſemen fuit. Nec fuit in orbe locus quem non adiuerim, docens ea, quorum inuentor fui. Hæc in columna legi poſſe aſſerũt ſacerdotes Ægyptij de Monarchia Oſiridis.

Olympi. Baleus.

Apud Tuyſcones regnat Suęuus, & apud Celtas Celtes, à quo nomen habuerunt montes illorum maximi à conflagratione ſyluarum, qui diuidunt Celtas & Celtiberos.

Pyrenei. De conflagratione montium qui Pyrenei dicuntur in ſexto libro Diodorus ſic habet: Montes, inquit, qui Pyrenei dicuntur, & longitudine ac magnitudine longe alios excellunt. Nam à mari eorum quod ad meridiem iacet, vſque ad Oceanum ad Arctos ſitum, Galatiam ſiue Galliam ab Iberia diuidunt. Per Celtiberiam quoque protenduntur ſtadiorum tribus millibus, in quibus cum ſint frequentes ſyluæ, ferunt priſcis temporibus igne à paſtoribus iniecto montanas omnes regiones eſſe combuſtas, ac propterea montes aiunt cognominatos eſſe Pyreneos. Ardente autem continuis diebus igne, plures à montibus riuuli argenti puri flammarum vi effluxere, quod incolis ignotũ Phœnices mercatores vili rerum permutatione emptum, in Græciam Aſiamq; ac cæteras nationes deferentes, magnas ex eo commercio opes contraxerunt. Hæc Diodorus, qui hæc notāda tradit. Primum quòd priſcis temporibus Iberia Pyrenea verſus arcticum Oceanum, paſtores & armenta pro diuitiis non argẽtum exiſtimabat, ac propterea Nomadæ quaſi Numadæ appellati ſunt ab Homero Hiſpani ad ſeptentrionale Oceanum verſi. Vnde in primo ſcribens Strabo de Hiſpania: Poëta, inquit, à viuendi ritu ſeptentrionales populos Nomadas appellat, in paſcendo pecore aſſuetos. Hinc diuitiæ Gerionis quas Hercules abſtulit, armenta fuere, argumentum vetuſtatis Hiſpaniarum & Gigantum Gerionum. Rurſus quòd Phœnica lingua Celtæ quaſi Celitæ conflagratio Iouis dicitur, vt perhibent Talmudiſtæ. Quod adeo verum eſt, vt diuus Hieronymus Celion incendium interpretetur, ſicut Macrobius ait Itum Iouem à Thuſcis dici. A dictionibus igitur Phœni-

cibus

cibus Cœli, & Itus per ſyncopam componitur Cel- Celtus.
tus & Celtæ, id eſt, Iouiniana conflagratio, non quia
à Ioue facta ſit, quam paſtores procurauere, vt ait Di-
odorus, ſed quia ſub Ioue Galatha, ſiue Gallo facta
eſt. Reges enim Ioues & Saturnos appellauerunt an-
tiqui. Ergo quia Phœnices mercatores frequenta-
bant Iberiam tanquā conſanguinei, à quibus pro ma-
gna parte erant Iberi, vt Varro ſcribit, & Plinius re-
fert in tertio naturalis hiſtoriæ. Item quoniam Celtæ
nomen eſt Phœnicum, vnde originem traxit Noa qui
& Ianus, idq́; nomen Phœnicum Cæli & Itus com-
mune fuit Etruſcis & Gallis & Hiſpanis, à quo du-
ces Cælij & Coriti nomen habent, certum eſt argu-
mentum, hos populos à Phœnice Iano, qui ereptus à
diluuio ex Scythia colonias miſit, firmam habere ori
ginem. Amplius quoniam Pyreneus nomen eſt Græ-
cum priſcis ſæculis impoſitum, magnum argumentū
facit Gallos linguā ſimul cū literis tradidiſſe, Galatis
& Gallogræcis, vt ſupra Xenpohontem & Archilo-
chum retulimus. Nec acceptandi ſunt Græci, & ab
his pendentes Latini, qui aiunt Pyreneos dici à Pyre-
ne ſocio Herculis Grꝙci, quia hæc fabuloſa ſunt, vt in
tertio naturalis hiſtoriæ Plinius eſt author, & ante
res Troianas quibus Hercules & Pyrenes & Cad-
mus & Orpheus extitere, fuit nomen Celtæ ac Pyre
neum. Regio proxima his montibus corruptè nunc
Pyrpiniana dicitur, cum ſcribenda ſit & dicenda Py-
repiniana, id eſt, cōflagrationis & incēdij oſtiū et ori-
go, quia ibi cœpere paſtores ignē iniicere. Nam pyre
ignis, pini os originis dicunt etiā Phœnices, vt teſtā-
tur Talmudiſtæ, qui etiā hoc addunt, vt pi os & ori-
go dicatur. Ni verò & no magni noīs & famꝙ inter-
pretetur. Hinc Pyrepini combuſtionis origo magni
noīs eſt, à quo Pyrepiniana regio ſcribi debet, niſi for
te ꝙ vſitatiſſimū eſt in cōpoſitione, per ſynęreſim &
ſyncopā e litera abiiciat, ſicut à Celite et Turrheno et Pyrpinia
Volturrena, et dicat atq; ſcribat recte Pyrpiniana Cel na regio.
tꝙ Turhno Volturhna. Hæc de rege ac geſtis Galliꝙ.
De

Suæuus. De Suæuo verò Germanorum rege non eſt dubium, eum eſſe qui Suæuos condiderit, quorum meminerũt Plinius in naturali hiſto. & Tacitus de moribus Germanorum. Ad huius patrẽ Gambriuium veniſſe Oſiridem, & docuiſſe arbores putare & frumentariam atque ceruoſam, ſuperius diximus ex Diodoro in primo libro aſſerente, vbi non vites naſcuntur docuiſſe Oſiridem cõficere potum ex ordeo & herbis. Porrò ad eoſdem Suæuos veniſſe Iſidem tempore Alemanni Herculis et Thuſcani Iaſii locis ſuis demonſtrabimus. Sũt argumento prævalido Lyburnum ſiue Cymba, qua Oſiris & Iſis ad eos per Rhenum & fluuios alios nauigauerũt, & à frugiferę arboris ramis putatis, quibus Iſidi ſacra faciunt, & diuinas ſortes expoſcunt, de quibus Cornelius Tacitus de moribus Germanorum referens: pars, inquit, Suęuorum etiam Iſidi ſacrificat, vnde autẽ cauſſa ſit & origo peregrino ſacro parum comperi, niſi quòd ſimulacrum in modum Lyburnæ figuratum, docet adiectam religionem. Cęterum nec cohibere parietibus deos, neq; in vllam humani corporis ſpeciem aſſimilare ex magnitudine cœleſtiũ arbitrantur. Lucos ac nemora conſecrant, deorumq; nominibus appellant, ſacrumq; illud eſt, quod ſola reuerentia vident. Et poſt aliqua: ſortium, inquit, conſuetudo ſimplex. Virgam frugiferę arboris deciſam in ſurculos cõputant, eosq; notis quibuſdam diſcretos, ſuper candidam veſtem temere ac fortuito ſpargunt. Mox ſi publice conſulitur ſacerdos ciuitatis, ſin priuatim, ipſe paterfamiliâs precatus deos, cœlumq; ſuſpiciens ter, ſingulos tollit, & ſublatos ſecundum præmiſſam notam interpretatur. Multa alia refert Tacitus, quæ ad principes, quæ ad ſacerdotes, quæ ad alios ſpectãt, hoc præcipue quod ad Oſiridem & Iſidem ſpectat eſt, quòd ſacras ſortes putata frugifera virga diuinat, & eorũ Lyburnum venerantur. Eſt autem Lyburnum propriè cymba & nauicula, qua flumen traiicitur, quod in Satyra Iuuenalis ſignificat dicens: Diues & ingenti curret ſuper ora lyburno. Traductum eſt tamen ad ſignificandum

[Margin notes: Alij ceruiſam vocant. — Suæuorũ religio. — Deos parietibus nõ contineri. — Lyburnũ.]

candum

candum magna nauigia,vt in Oda Horatius: Ibis,inquit,lyburnis inter alta nauium amice propugnacula. Eſt autem lyburnum nomen barbarum,quod Latine ſonat nauicula velociſſime currens, quam nunc proprie vocamus fuſtam velociſſime excurrentē ſiue mare ſiue flumen. Sequitur de morte Oſiridis.

Typhon Ægyptius,omnibus orbis giganti bus conſciis, fratrem ſuum Oſiridem Iouem iuſtum Ægyptium peremit, & ipſe in Ægypto aſſumit tyrannidem,Buſiris in Phœnicia, in Phrygia verò alius Typhon, in Libya Anteus, in Celtiberia Lomnini, in Italia Leſtrigones,& in toto mari Milinus Cretenſis.

Titanes Diodorus vocat hos gigantes tyrannos, quos poſtea Hercules ſuſtulit, non quia ipſi Tyteæ filij eſſent,ſed quòd à Titanibus orti,etiam eorum partes ſequerentur. Eos ipſe Oſiris iuſte imperans reges præfecit in dictis regionibus, vt ſignificat idem Diodorus in primo & ſexto libro. Et idcirco iuſtus Iuppiter eſt appellatus,quia etſi ſuſtulit illorum parentes impios Titanas,filios tamen illorum pro patribus præfecit,Libyę quidē Anteum,Phœnicię Buſiridem,Phrygiæ iuniorem Typhonem pro patre ſuo Typhone,ſicut Milinum iuniorē in Creta pro Milino priſco quē peremerat, vt in ſexto libro inſinuat. Similiter in Italia pro Neptuno patre Leſtrigonem & Phorcum ſubſtituit, & pro Chryſeo Gerione Tarceſiiſq; Titanib9 deletis,rurſus Geriones filios regnare in Hiſpania permiſit.Ita Apis Oſiris orbis monarcha effectus,et orbe compoſito in Ægyptū regreſſus,triumphalem columnam inſcripſit,et Memphim in triumphum aut fundauit,aut ampliauit, vt notat Euſebius de tēporibus ſupradicti Balei regis Aſſyriorum. Itaq; Typhon Ægyptius,et vt Beroſus ait,et Seneca de ſacris Ægyptiorū, frater ipſius Oſiridis inuidia accenſus, in Ægypto Libyā,

Titanes. Typhon

bya, Aſia, & Europa, dictos præfectos reges ſolicita-uit in necem fraternam, pollicitus cuilibet præfecturã perpetuam ſuis locis, & liberum regnum, ſi contra ſe non ferrent Oſiridi, Iſidi, & Herculi opem. Itaq; con-ſciis cædis futuræ dictis regibus, frater Oſiridis Ty-phon illum per inſidias & dolum peremit, de cuius ne ce in primo lib. Diodorus breuibus refert his verbis: Ex vetuſtis ſacerdotum archiuis, qui Oſiridis tempo-re fuerunt, compertum eſt Oſiridem Ægypto iuſte re-gnantem à Typhone fratre impio atq; nephario inter emptum. Quem ille in ſex ac viginti partes diſſectũ, cuilibet eorum qui ſecum tanti ſceleris participes fue-rant partem dedit, veluti tanti facinoris conſciis, & vt ſimul ipſos defenſores, cuſtodesq; regni fidos haberet. At verò Iſis eiuſdem ſui fratris ſimul & viri necem au xilio filij, (Oros ei nomen erat) vlta, Typhone ſimul & qui cædis conſcij fuerant interemptis, Ægypti reg-num reſtituit. Commiſſa eſt ea pugna iuxta fluuiũ in parte Arabiæ, quam vicum Antei appellant, quod nõ men ſortitum eſt, ex Antei morte ab Hercule occiſi Oſiridis tempore. Hæc Diodorus. Quo loci patet An-teum priſcum interemptum fuiſſe ab Hercule viuente Oſiride & in Arabia Ægyptiaca, & filium eius Ante-um item iuniorem in Libya. In quinto autẽ lib. Dio-dorus: Ægyptij, inquit, de Priapo ſcribẽtes, aiunt, olim Titanas Oſiride à ſe dolis interfecto, corpus eius in æquas partes diuiſiſſe, hisq; domo clam elatis, partem pudendam in flumen, quia ſinguli eam reſpuerant ab-ieciſſe. Iſidem tum vltam viri mortẽ, Titanibusq; oc-ciſis, viri corpus quæſiuiſſe, partesq; repertas cum ite-rato in formam priſtinam hominis coniunxiſſet, atq; cõpoſuiſſet ſacerdotibus tradidiſſe ſepeliẽdas, vtq; ve-luti deũ colerẽt Oſiridem imperaſſe. Seorſum verò pu denda nõ reperta quũ formaſſet, pro deo coli, inq; tem plo ſuſpẽdi iuſſit. Hæc Diodorus de monarchia & ho nore atq; interitu Oſiridis cum Beroſo proſecutus eſt. Nũc quoniã de monarchia Herculis ægyptij Beroſus proſequitur, pro quo notãdæ differentiæ inter Hercu-

lem

lem græcum & ægyptium, ſcribunt quod verum eſt plures fuiſſe Hercules. Nam tres et quadraginta fuiſſe aſſerit Varro, quorũ primus fuit iſte ægyptius Thebanus, vltimus verò (vt ait) fuit Alceus græcus Alcmenæ et Amphitryonis filius. Idipſum dicit Diodorus Siculus in primo & ſexto lib. & in fine quarti, & Herodotus in.2.lib. vbi tradit ſe adnauigaſſe in Phœniciam & inueniſſe templum Herculis conſtructũ, multis ætatibus & ſæculis ante græcum Herculem Amphitryonis, producitq́ꝫ euidens argumentũ, ꝙ hi duo apud priſcos græcos venerationi erant. Nam ægyptio templũ ingens fundabant, inq́ꝫ eo illi Herculi ſacrificabant vt deo, iuxta verò hoc ædificabant templum græco Herculi, cui non vt deo ſacrificabant, ſed vt Heroi parentabant. Cicero in libro de natura deorum, etiam ægyptium Herculem cum pluribus connumerat. Itaqꝫ probatiſſimi hiſtorici plures Hercules commemorãt, primumq́ꝫ ac fortiſſimum omnium ægyptium celebrant, quem teſte Macrobio in Saturnalibus, iidem Ægyptij venerantur, vt ortum in primo humani generis ortu, & initio carentem. Author eſt Diodorus in primo libro: Herculi græco fuiſſe nomen proprium Alceus, cognomen verò nõ Hercules, id eſt, pellitus totus, ſed Heraclius, id eſt, Iunonis gloria. Quod etiam Herodotus ſcribit in ſecundo hiſtoriarum libro, aſſerens hoc cognomentum Hercules eſſe vocabulum ægyptium non græcum & ægyptij Herculis cognomentum, quod Græci iniuſte furati tribuerunt illud filio Amphitryonis. Idipſum Euſebius de præparatione euangelica inſinuat. Quare cum Ephorus ait, vnũ fuiſſe verũ Herculem, qui præclara geſta quæ traduntur ſolus perfecerit, equidem fatemur. Sed inficiamur filium Amphitryonis fuiſſe vel Herculẽ vel cognominatum Herculem, quia hoc ſoli ęgyptio peculiare eſt, ſicut illi græco Heraclius. Igiť vt Diod. & alij ſcribũt: Amphitryonis filio nomen propriũ fuit Alceus, propriũ cognomentũ Heraclius, propria genitrix Alcmena, pro-

Hercules græcus & ægyptius

na, pro-

na, proprius genitor Amphitryon, aut ſi vt aſſerunt, adulterinus ſpurius fuit, pater illi quidam Græcus Iuppiter extitit. Econtra mater Ægyptij incerta eſt, pater verò certus Oſiris iuſtus cui proximus erat genere, vt Diodorus, Beroſus, & Moyſes ſignificant, qui etiam illi nomẽ proprium fuiſſe Libyum aſſerunt, à quo Libyos in triumphũ duxit, quũ antea Phutei ſiue Phaetontei vocarentur, vt aſſerit Ioſephus et Hieronymus in commentario ſuper. 10. cap. Geneſeos. Nam Hercules qui ſubacto orbe in Libya triumphi columnā poſuit, equidẽ fuit Ægyptius, vt in fine quarti libri Diodorus author eſt. Hinc Sillius in. 12. lib. Sardum Ægyptij Herculis filium appellat, natum generoſo ſanguine Herculis Libyci, nõ Alcei qui columnas Gadibus impoſuit ex parte Europæ, vt Diodorus ſcripſit ſecutus fabulas Græcas, quum nullas ibi columnas niſi forte in ſua Græcia poſuerit, vti paulò poſt in ſequentibus inſinuabitur. At cognomenta Libyi filij Oſiridis, Ægyptia lingua fuerunt, Her, Hercol, Arno, Muſarno & Ar, de quibus in quæſtionib9 Anniis diximus. Hercules Ægyptius fuit ortus in prima hominum propagatione ad Troianũ excidium plus quàm decem millibus annis Ægyptiis. Alceus verò Græcus minus mille ducentis, vt Diodorus in primo libro ſcribit: Quòd ſi reducimus hos annos Ægyptios ad curſum ſolis quo vtuntur Chaldæi, Scythę, Hebræi, & Ianigenæ ſiue

Herculis ortus. Cæliti Itali, qui à Iano Cęlo didicerunt annum, à motu ſolis, & menſes à curſu lunæ, vt Beroſus ſcribit, & Diodorus in. 4. lib. cõfirmat: equidem Hercules natus eſt paulò poſt Ninũ, vt Beroſus tradit, à quo ad Troianum excidium ſupputantur plus octingentis annis, qui efficiunt plus quàm decem millia annorum Ægyptiorum, vti expoſuimus. Rurſus hic Hercules Ægyptius ob antiquitatem dicitur carere initio temporis, teſte Macrobio in Saturnalibus. Ille verò ob nouitatem dicitur floruiſſe ætate Euryſthei regis, cum Argonautis paulò ante Troianum excidium, vt Diodorus in quarto lib. & alij omnes conſcribunt. Rurſus teſte

Diodo-

Diodoro in primo lib. Ægyptius floruit Oſiridis tempore in primo ortu humani generis, quando gigantes & monſtra erant, & dij vetuſtiſſimi cum gigantibus bellum gerebant, vt etiam ipſi Græci confitentur. At Alceus Græcus floruit circa Troianam euerſionem, quãdo extantibus vbiq; vrbibus & regibus monſtra & gigantes eſſe deſiuerant, ſimul & dei vetuſti, qui cũ his bella geſſere, vita exceſſerant. Ante quoque illum Amphitryonis Alceũ multis ætatibus et ſæculis, templa diis & Herculi Ægyptiis dedicata leguntur. Amplius vt idem Diodor. arguit, Ægyptius Hercules fuit circa tempora Nini, rudi ad reſiſtendum ſæculo, quando quidem arma ferrea non erant, ſed claua lignea & ferarum pellibus pro armis vtebãtur. Alceus affuit domito iam orbe & legibus atq; regibus formato, & inſtituto, & formidoloſo ferro inuento. Nam & Argonautæ ferro armati erant, & Alceus armis tectus, clauaq; ferrea inſtructus, vt Verrius tradit. Etenĩ vt ait, quum à Thelamonis portu per Lucumones Thuſcos pergeret ad Euandrum, armatus prodiit, clauamq; ferream ſecum ferebat. Cumq; apud Cyminios Lucumones iactabundus de viribus ſuis gloriaretur, rogatus à principibus Thuſcis vt vires ſuas oſtenderet, claua ferrea iacta, illis lacũ Cyminium effodit. Idem aſſerit Seruius ſuper illud verbum. viij. Æneid. Cymini cum monte lacum. Fertur inquit fabula, cum Hercules ad Euandrum pergeret, rogatus à Cyminiis populis, vt aliquid virtutis ſuę oſtenderet, vectem ferreum quo ad exercitium vtebatur, terrę infixit. Quod quum nemo extrahere poſſet, tandem rogatus ſuſtulit, ſecutaq; illum vis immenſa aquæ, lacum Cyminium effecit. Quare Ægyptius pellitus fuit, ſed hic ferratus fuit. Sane ſciendum eſt Seruium non dicere fabuloſum iter Herculis à portu Thelamonis per fanum Volturnæ Lucumonesq; Cyminios ad Euandrum. Nam & hoc Verrius ſcribit & Diodorus Siculus in quinto libro refert, ab Hiſpania reuerſum Herculem cum Argonautis in portum Thuſciæ Thelamonis iuxta Tur-

Her. Alceus.

Cymini lacum v[...] re factu[...] ab Herc[...] le aſſerit[...]

K rhenam

rhenam adnauigaſſe,et ab Argonauta duce Thelamo ne inditum nomen fuiſſe, omnes verò aſſerunt illum ad Euandrũ perrexiſſe à portu proximo fano Volturrenæ,ab eodem dicto portu Herculis.Quin teſte Verrio diſcedẽs à Lucumonibus ex Faulibus puellã Faulam rapuit quam Romani deam fecere, vt idem Verrius ſcribit & Lactantius confirmat in primo libro cõtra gentes cap.21.Porrò fabuloſum Seruius æſtimat infixa terræ non poſſe extrahi, aut extractum ſequi tantam vim aquæ,vt lacum efficeret.Contra eum tamen eſt Plinius in ſecundo lib.naturalis hiſtoriæ, qui & in Cyminiis et in Veiente ad aras Mutianas eſſe loca ſcribit,quibus infixa euelli non poſſunt. Naturale quoq; eſt Cyminiis locis omnia eſſe aquarum ſublatentium & erumpentiũ plena, & locum lacus Cyminij inſtar peluis aut conchæ eſſe, facileq; à parua aqua potuiſſe aliquot diebus compleri à ſublatẽte aqua,pertuſa iam terra & aperta ferreo vecte,ac propterea nihil fabuloſum eiuſcemodi authores tradunt,vt credidit Seruius.
Item differunt,quoniã Heraclius nulli parti orbis militauit,ſed ſolum Euryſtheo regi priuato, cum Argonautis paruit,non ad gentium ſalutem,ſed perniciem.
Exercuit enim circa littora pyraticas excurſiones per inſidias & dolos,non iuſti more belli.Nam circa Colchos littus excurrens auxilio & dolo proſtitutæ Medeæ vellus aureum furatus eſt, fugamq; pyratico more iniit,vt inſinuat atq; exponit Diodorus in quinto libro,in quo detegit fabuloſa quæ Græci de his ſacrilegis doloſis fingunt ad rem pyraticam honeſtandam.
Quo profecto falſo honeſtamento vſi ſunt etiam in ex

ædes curſione pyratica circa Iliũ, in qua noctu per doloſas
aume- inſidias Laumedontem patrem Priami peremerũt,ni-
ontis. hil eiuſcemodi ſuſpicantem.Quum verò littus Aphri
raco. canum excurrerent,non Anteum qui non erat occiderunt,ſed paſtorem cognomento Draconem, cui erant aureæ,id eſt,fuluę oues,vi ligatum,eo cernente,rapuere oues,vt Diodorus exponit.Non militant igitur hominum Aphricę ſaluti,qui Aphros pacificos & inno-

xios oppreſſerunt. Pari modo quum Hiſpanicum littus percurrerent, falſo finxerunt Gerionem occidiſſe, qui iam præterierat,& Herculi Libyo ceſſerat, cuius oſſa nominaq́ꝫ & cognomina permanebant in Hiſpania,ſed certe ab Hiſpanis cum Thelamone atq́ꝫ Argo nautis fugatus Alceus falſo cognominatus Hercules adnauigauit in Iluam Italiæ inſulã, à qua in Thuſcum portum Thelamonis iuxta Turrhenã planitiem claſſe peruectus eſt,vt in quinto Diodorus exprimit. Porrò ab eo terreſtri itinere per Cyminios Lucumones ad Euandrum Romã pergens,more pyratico Faulam puellam ſuſtulit, quanquam Verrius dicat fuiſſe præmium eius,& Caccum præpotentem Campaniæ atq́ꝫ regni ducem, prohibẽtemq́ꝫ Euandrũ ne iniuſſu Tarcontis regis Turrheni Auentinum incoleret, non vi ſed dolo peremit. Teſte enim Solino Caccus in Labyrinthum ſiue carcerẽ à Tarconte Turrheniæ rege coniectus fuit, ſed fruſtratus vincula & compedes, Campaniam et loca proxima tenuit,atq́ꝫ valide cõmuniuit Ita vt alij ſcribunt in gratiã & amicitiã Tarcontis rediit. Cumq́ꝫ reſciret Latiũ occupari ab Archade,licentia Fauni,nõ iuſſu Tarcõtis,ſolus & inermis in Auentinum ſe cõtulit, prohibiturus ne quid ſine voluntate Thuſcorũ teneret. Itaq́ꝫ ab Archadibus nõ Heraclio boues ſuſtulit,& in Auentinũ traduxit. Heraclius qui tũc aderat noctu more pyratico,ſpeluncę igne iniecto illũ ſuffocauit. Quare timẽs Turrhenos,ſolitã fugam iniit. Et vt ait Solinus,cũ obſiderent itinera,filiã Naulochi Appuli procacius viis inſiſtentẽ Ionẽ interemit, et ab ea littus Ionicũ dici permiſſum eſt in Apulia tantũ ob illius benemerita, quũ tamẽ teſte Liuio in.5.ab vrbe cõdita, & clarius Diod.in.6.lib.à ſe omne littus circũ Italiã Turrhenũ dici iuſſiſſent. Nã circa eiuſcemodi Troiana tẽpora Tarcon & Turrheni totius Italię prĩcipatũ & monarchiã tenebãt,ad quorũ opes florentes mox exciſa Troia primũ cõfugit Rutulorũ rex Turnus,teſte Liuio in primo ab vrbe condita, & deinde Æneas Troia profugus, vt author eſt Vergilius

Faula. Cacci mors. Io.

lius in.8.9.&.10.Æneid. Hanc fugam et dolos vt hone-ſtarent, Euander & Archades tradiderũt poſteris, hũc Caccum vilem fuiſſe latronem, et Heraclium diuina quadam virtute illũ peremiſſe, & vt de Laumedonte & Colchica fuga, & Draconis violentia, atq; Hiſpania, etiam pari forma de Italia & Cacco multis fabulis mendacia contexerunt. Nõ ergo imperauit vniuerſo orbi Heraclius, & gigãtes ſuſtulit ab Ægypto, Phœnicia, Aſia, Italia, & Hiſpania, quæ prouinciæ legitimos reges ſequebantur, & nullos tyrannos aut gigantes nouerant, ſed cum Argonautis piraticam dolis & inſidiis et maleficiis exequutus, piratæ nomen apud Chaldæos ſortitus eſt, vti locis ſuis Beroſus nominabit. De Hercule igitur hactenus ſecundum alios, nunc ſolum de Ægyptio audiamus Beroſum veraciſſimum hiſtoricum.

Hercules Oſiridis filius, cui nomen eſt Libyus, cum Iſide in Ægypto ſuſtulit Typhonem, in Phœnicia Buſiridem, alium verò Typhonem in Phrygia, Milinum in Creta, Anteum in Libya, Lomninos in Celtiberia, à qua ſubſtituto illis rege Hiſpalo, ad tyrannos Italiæ cõuerſus eſt. Cumq; in Italiam per Celtas tranſiret, permiſſu parentum Galathea genuit illis Galathem regem.

Hercules Ægyptius.

Iam ex ſupradictis manifeſta ſunt quæ hoc loco Beroſus ſcribit de Ægyptio Hercule, cuius incipit enarrare monarchiam in toto orbe, et quos tyrannos quibuſve locis deleuerit, et quis poſt Geriones in Hiſpania rex ab Hercule creatus fuerit, videlicet Hiſpalus, à quo non dubium eſt et Hiſpalim vrbem conditam, quæ nunc Sibylia dicitur, & tota Hiſpania quaſi Hiſpalia ab eius coloniis dicta. De Galathe quoque rege nomen accuſat Galathes et Galathiam dictos, quos nunc

Galathes Gallorum pater.

nunc Gallos & Galliam dicimus. Hoc enim tam Beroſus q̃ Diodorus in.6.ſignificat dicens: Celticis olim imperauit vir egregius, ex quo filia corporis magnitudine vltra naturę modũ, decoreq́ꝫ cæteras excellens orta eſt. Hęc cum viribus, tum pręcipue ſpecie elata, omnes qui eam vxorem expetebãt contempſit, exiſtimãs neminem ſuo matrimonio dignũ. Inde quũ Hercules bello aduerſus Gerionem moto veniſſet in Celticam, inq́ꝫ ea ciuitatem Alexiam condidiſſet, admirata Herculis tum virtutem, tum corporis pręſtantiã, permiſſu parentum eius concubitũ expetiuit. Iuncta illi, filium genuit noĩe Galathem, qui coæuos ſuos cum virtute animi, tũ viribus corporis exceſſit. Vir factus quũ paternum regnũ ſuſcepiſſet, plures oras ſubdidit ſibi propinquas, pręclaris rebus geſtis. Quumq́ꝫ eius gloria efferretur, ſubditos oẽs à ſuo nomine appellauit Galathas, ex quo oĩs regio Galathia dicta eſt. Ex his verbis Diodori patet ꝙ tempore Herculis Galathia cœpit dici, quã nunc Galliã dicimus, à Galatha filio Herculis Ægyptij, à quo Gerion peremptus fuit. Cui accidit quod Solinus ſcribit: Galathas Aſiæ poſitos fuiſſe priſcis ſæculis à primis Gallis. Porrò, vt ſupra expoſuimus, Alceus nõ fuit priſcis ſęculis, ſed Ægyptius Libyus. Quare Hercules Ægyptiꝰ regnauit et imperauit poſt Hiſpanię triũphũ in Gallia, & vrbẽ cõdidit Alſeam nũc Alſetã dictã in ducatu Burgundiæ, finibuſq́ꝫ Eduorũ. Gręcus Diodorus illã protulit corruptè Aleſiam, quũ Alſeã vocabulo Ægyptio ſiue vt nũc Alſetã dicere debuiſſet. Nam quod Hebręi Alaſam, Ægyptij Aleſam, & per tranſpoſitionẽ literarũ Alſeam proferunt.i.copulans et cõmiſcẽs. Nã eo loci Hercules Herculeum regnũ, ſemenq́ꝫ cõmiſcuit Celticis. Cæterum Diodorus ibidẽ, ait hos Galathas adiunctis Cymbris et Cymmeriis, oẽm Aſiam et Gręciã occupaſſe, et Galathas in Aſia fundaſſe, et q in Græciã tranſiuerũt Gallogræcos appellatos his priſcis ſæculis, vt etiã Solinus et Ioſephus aſſerũt. Quare cum illis eſſet literarũ Galathicarũ vſus, vt ſæpe oſtendimus, nõ exile argumen

Hercules in Gallia Alexiam condidit.

Alſea Alſeta.

Galathæ Aſiani

 tum

tum eſt, ꝙ Mȩones aiūt à Galathis ad ſe, et à ſe in Grȩciam aduectas literas, et nō à Phȩnicia à Cadmo. Hoc loci etiā facit ꝙ poſtremis tēporibus Ili regis Troiani ætate, vt Manethon enarrabit, iunior Galathes vicit Sarmatas Tanaidicos, & Galathiæ alias colonias fundauit, vt intelligamꝰ etiā diu perſeueraſſe Gallorū potentatus in Aſia, & ob id ſemper literas & inſtituta Gallica fuiſſe, quod Græci vt ſe primos fingerēt, induxerunt falſo Cadmum à Phœnicia literas adducentē: quod neqꝫ vetuſto authore, neque alia memoria vt fit in tanta re in archiuis ſacerdotū, vt publicis bibliothecis ſeruata, vnquā probare potuerunt, vt cōtra figmentum Græcorū arguit Ioſephus contra Appionē grammaticum. Deniqꝫ Diod. aſſerit ibidē: Romanos Galathas vocare, quos Celtas alij vocant. Quod profecto verum eſt vernacula lingua. Nam grammatice illos nuncupant Gallos dempta vltima ſyllaba at, per figuram grammaticalem.

In Italia decem annis debellauit, & expulit Leſtrigones, poſtq́ꝫ .20. annos apud illos pacifice regnauit, multaq́ꝫ illis oppida à ſuo nomine & à ſuo cognomine Muſarna ſicut Gedroſiæ & Carm̃aniæ fundauit, & loca aquis impedita habitationi hominū commoda fecit. Anno itaque Balei. 41. orſus in Italia pugnā contra gigantes, biennio ante illius obitum illos deleuit. Ita ab Hiſpalis Hercules venit in Italiam, Leſtrigones & omnes tyrannos ſuſtulit, Arnos, Lybarnos, Muſarnos à ſe cognominatos condidit, trigintáque annis rexit, & accerſitum Thuſcum illis regem reliquit.

Aſſerit

Aſſerit Feſtus Thuſcos Italię antè ſic vocatos, tam à Thuſco rege filio Herculis, q̃ à ſacrificio ritu. Quo loci aduerte, vt aiunt Talmudiſtæ, hęc vocabula Scythica & Aramea eſſe Tuſſum Tuſcumq́. Nam vt aiunt, ſępe duplex ſſ, vnũ permanet apud eos, & aliud tranſit in c, vt Phœniſſa & Phœniſca, Libyſſa et Libyſca, lariſſa & lariſca, ita pari forma Tuſſa & Tuſca. Quod etiam cum o proferũt Toſſa & Toſca. Verum ea differẽtia eſt, ꝙ per o Toſſa vel Toſca ſignificat rupes abſciſas & loca difficilia aditu: & hoc probant, quòd in translatione Chaldaica, quam Targum appellãt, vbi Pſalmo centeſimotertio dicitur Chaldaicè: Conuertit Toſcum in fontes aquarum, Hieronymus & Septuaginta traduxere rupem, dicentes: Conuertit rupem in fontes aquarum. Porrò ſi per u ſcribatur Tuſſum & Tuſcum, ſignificat loca augurio conſecrata, quorũ aditus prophanis difficilis eſt, dicente Vergilio in ſexto: Procul ó, procul eſte prophani, Conclamat vates, totoq́ abſiſtite luco. Ergo ex hoc patet, primũ Tuſciam dictam à Thuſco Scythiæ Tanaidis rege, à quo in Tanaide Thuſcos Ptolemęus deſcribit, ac propterea hũc Thuſcum fuiſſe Ægyptij Herculis filium conſtat, non Heraclij, cũ quia non eſt nomen Gręciæ, ſed Scythiæ: tum præcipue quòd ætate Alcei venictis ad Euandrũ Tarcon rex Tuſcorũ erat, & Turrheni legitimam Italiæ monarchiam tenebant: potiusq́ illum fugauerunt, quàm eius filium expeterent. Nam vires erant de ſanguine Thuſco nõ Græco, vt Vergilius in. x. Æneidos, & Fabius Pictor, & Seruius indicant. Itaque de Hercule Ægyptio & eius filio Thuſco intelligit Feſtus, quippe qui etiam vocabulum ipſum (vt Talmudiſtę) exponit primũ, dicens: Thuſci, inquit, à Thuſco rege filio Herculis dicti, & Tuſcia ꝙ difficilem aditum habeat, vt Toſculum. Nam Toſca Cicero ait eſſe loca augurio conſecrata, aut aſpera & difficilia. Hæc Feſtus. Poſt hæc autẽ Tuſcia, quia ſicut ante omnes gentes dedita fuit religionibus, ita excelluit arte colendi eas, vt author eſt Liuius in quinto ab vrbe cõdita,

S in c.

Tuſcum.

idcirco poſterioribus Turrhenis confirmantibus vo-cabulum magis quàm interpretantibus à ſacrifico ri-tu fuerunt Thuſci appellati, vt Plinius author eſt in. 3. naturalis hiſtoriæ, & Dionyſius in primo libro, & Ser uius ſuper Æneida teſtantur, & Feſtus iiſdem aſtipula tur. Quo verò anno cœperit bellum contra Leſtrigo-nes, & quo tempore Italię imperauerit ante filiũ Thuſ cum, ex his quæ Beroſus ſcribit hoc lòci patent. Bene ficia verò eius Italia probant vt ait Beroſus, loca à ſe condita, & coloniæ poſitæ, quas ab eo Libycas dictas inſubrib⁹ Mediolano & Vercellis, notat Ptolemęus. Inde poſt Aſtam coloniam memorat Lybarnam, rur-ſus in Alpinis Larial, id eſt, Leoninam inuictam regi onem. Nunc Lariam Lacum maiorem dicunt. Rur-ſus ait. Loca ſtagnantia habitationi reddidit. Hoc po tiſſime in planitie Florentina egiſſe non eſt dubium. Nam vt in Anniis quęſtionibus expoſitum fuit, voca bulum Pheſulæ argumento eſt planitiem paludoſam fuiſſe, & fama Fluentina cui ſtandũ eſt, id aſſerit. Er-go eam Ægyptius Hercules habitabilem fecit, redu-ctis omnibus ſtagnis & paludibus in alueum vnum. Cui rei duo inuincibilia hiſtoriæ argumenta reliquit Hercules, quòd & illis ſuum inſigne Leonẽ præſtitit, & fluento ſuum Ægyptium cognomentum Arno in-didit ad hanc vſque ætatem. Et collem Vetuloniæ ab eius cognomento ad hęc tempora vocamus Muſarnũ Et ad quintum lapidem vocamus Muſarnam vrbẽ, cuius eximiæ vetuſtatis ruinæ ac fundamenta viſun-tur, & coſmographi indicant. Carmani & Taſpiades ipſi ſunt Muſarni, id eſt eruditi Herculei. Hi orti ſunt generoſo Libyci Herculis non Alcei Heraclei ſan-guine, vt in libro duodecimo Sillius cecinit. Horum ergo partem in Carminia colonos dimiſit, vt vocabu lum accuſat Muſarnũ, & Taſpis, quos ibi deſcribũt Geographi, & partem Vetulonis Harbanis cõceſſit, quorum nomen & vrbs Muſarna perſeuerat, & par-tem cum Sardo & Iolo Sardiniæ præfecit, ante quos Veij Thuſci cum Phorco rege illuc cõceſſerant, vt in

Arnus Muſarna.

præmiſ-

præmiſſis commentariis comprobauimus. Nec tamen eos aliunde miſit in Sardiniam quàm à Vetulonia & Harbanis Muſarnis. Cui argumento primum eſt, quia perfunctus laboribus Hercules oraculo accepit ad conſequendam immortalitatem conferre plurimum, ſi colonias in Sardiniam mitteret Taſpos ſiue Toſpiades cum Iolo ſibi nepote, vt Diodorus in quinto libro exprimit. Porrò Hercules perfunctus eſt laboribus in Vetulonia, quia vltimum bellum in Italia geſſit vt expoſitum eſt, & in Harbano ſuo caſtro Vetuloniæ iuncto, Thuſcum filium regem reliquit, à quo ad hæc tempora regionem Paratuſſam, & pontem Paratuſſum, ſiue Paratuſcum dicimus, vt inferius notabitur. Nam nihil poſt fecit quàm ad conuiuendum Hiſpanis & concedendum naturæ illo conceſſit. Ab Muſarna iſta Harbana regione ſua Hercules functus bellicis laboribus, Toſpiades cum Iolo miſit. Secundum argumentum eſt, quod in hoc agro non Muſarnum modo cognomentum permanet, ſed Iolũ nomen. Rus in Iolum. Nec obſtat ſi quis obiiciat quòd Hercules perfunctus eſt laboribus in Libya, nõ Thuſcia. Nam columnam victoriæ ſignum in Libya poſuit. Sed hoc facilè ſoluitur, quia Iolam & Iolum ſicut Iolaum diuerſa lingua pronuntiat et Iolum proferunt. Porrò quòd obiicitur Herculem perfunctum laboribus in Libya falſum eſt, quia teſte Diodoro in fine quarti libri, columnam in Libya poſuit, ſubacta magna parte orbis, et non toto orbe. Nam Aſiam omnem, et mare mediterraneum atque Aphricam ſubegerat, vt Beroſus inſinuauit, reſtabantq; ſibiipſi gerenda duo mala bella, vnum contra Geriones in Hiſpania, alterum in Italia in quam in triumphum armenta Gerionis traduxit ab Hiſpaniis. Quare in Italia peremptis Leſtrygonibus perfecit labores bellicos. Itaque in triumphum ſubactarum partium duarum orbis cum toto mari Pontico et mediterraneo columnam in Libya poſuit, facile duas alias ad monarchiam reducturus.

Hercules vbi perfunctus laboribus.

Altades duodecimus rex Babyloniis fuit, regnans annis.32. Hic interpoſuit tempus ſuum delitiis, exiſtimans vanum eſſe laboribus, & ſuæ vitæ miſeria continua laborare, nõ quidem aliorum humanæq; gentis vtilitate ac beneficio, ſed exitio ac ſeruitute. Idcirco ſuum inſtitutum fuit, vt vita diuitiis & gloria, aliena ſtultitia & miſeria à ſuis maioribus partis ſibi frueretur quoad viueret.

Altadis philoſophia.

Non inerudite philoſophabatur Altades, ſed imperitè vixit. Eius philoſophia veriſſima hæc erat, vti Beroſus inſinuat. Vanus & ſtultus eſt, qui continuo labore ac miſeria militat in exitium ſui, & humani generis. Item omnium ſtultiſſimus eſt, qui iugi deſudatione theſaurizat, non ſibi & genti. Amplius, qui abſtinet vſu rerum & gloriæ à ſe partarum nequiſſimus eſt, quia teſte Salomone, qui ſibi nequam eſt, nunq̃ alteri beneficus erit. Ex hac philoſophia duo recte colligebat. Primum abſtinendum eſſe ab omni labori bellico & lucroſo, quia in bellico ſudore, ſibi labor, & gentibus cędes occurrit, & in lucro miſer & infelix auarus efficitur, magis cuſtos diuitiarũ q̃ dominus. Alterũ fruendũ eſt bonis & gloria, aliena miſeria & ſudore partis, ne incidas in miſeriã & ſudores, dũ parta bona fugis. Porrò imperite vixit, quia more aliorũ inter pellicũ greges et catamitos degebat, et bonis partis et gloria nõ fruebat̃, ſed abutebat̃. Sed hac philoſophia Chaldaica miſſa, redeamus ad noſtros.

Huius Altadis tempore Hercules filium Thuſcum ex Araxa ſuſceptum, ex Tanaide regione euocat. Galathes à quo Samothei Galli dicti, eius ętate regnauit apud Celtas, & Vãdalus apud Tuyſcones.

Sæpe

Sæpe variatum eſt Celtarum nomen. Nam principio Samothei dicebantur, inde à Celto Celtæ, poſt à Galate Galatij, hinc à Beligio Belgæ, poſt à Romanis Galli, poſtremo Francigenæ. Filius itaque Herculis Galates nomen Gallis dedit, qui apud illos regnauit ætate Altadis philoſophi, quem exiſtimo refugiſſe bella, cùm quia delitioſus erat, tum præcipue, quia Herculeę monarchiæ par non erat. Germanorũ quoque nomen ſæpe à ducibus variatum fuit. Nam ab exordio & fermè in toto Tuyſcones dicebantur, in parte verò Gambriuij, ante Ingheones, poſt Iſteones. Hinc Sueui, poſt Vãdali, inde Alemanni, deinde Thetanes & Theutones, poſtremo à Romanis, vt Tacitus aſſerit, Germani dicti ſunt. Tempore Altadis Vãdalus Tuyſcones rexit, à quo non ſolum Vandalos prodiuiſſe, ſed & Vindelicos, nomen eſt argumento. Namq; Vindelici Vandaliſci ſunt, quia idem nomen apud diuerſas nationes mutatis vocalibus ſolet variari & quandoque ſyllabis, vt pane, pan, pen, & Taſpis Teſpis, Toſpis, vt ſupra diximus, & ſoſa, ſuſa, ſumſa, & anca, inca, vnca, vt in ſequente cõmentario exponemus. Pari forma Hetruria etiam ipſa ſæpe mutauit nomen, vti Plinius aſſerit in tertio naturalis hiſtoriæ. Nam à Comaro Comara, & à Iano Ianicula ſiue Ianigena, et à Razenuo Razena dicta fuit, vt Beroſus aſſerit, et Dionyſ. inſinuat de Razenuo. Nũc à Thuſco filio Herculis Thuſcia et Thuſſa dicta eſt, vt Feſt. eſt author. Totaq; prouincia nomen mutauit, quoniam vt clarè ait Plinius in tertio, et Dionyſius in primo libro inſinuat, principio dicta eſt Vmbria ab Vmbris qui eam coluere, inde Pelaſgia à Pelaſgis qui Vmbros ab imperio exegere, et paulò poſt Turrhenia à Lydorum rege, à quorum ſacrifico ritu, mox à Gręcis Thuſcia cognominata fuit. Thuſcus igitur rex eſt, à quo ſolũ Vetulonienſis ager Paratoſſus ſiue magnus Thuſcus dicitur ad hæc tempora, vt oſtẽdimus in Genealogiarũ cõmento vigeſimoſecũdo his temporibꝰ à Tanai patre Hercule deuocatus venit in Harbanũ

Gallorum nomina.

Germanorũ noĩa.

Vandalus

Hetruriæ nomina.

paternum caſtrum, in quo ad hæc tempora perſonat Toſſum ſiue Toſcum nomen. Cui etiam argumento eſt, quod Vetulonia fermè iuncta Harbano, tunc & vſque ad Romanorum imperiū, fuit regia Italiq́ue, & regum Thuſciæ. Et idcirco perfunctum laboribus Herculem in ea regnaſſe non dubium eſt, & in ea creaſſe Thuſcū Coritum, id eſt, haſtatū Iouem, vt mox aperiemus in ſequente commētario. Ab eodem ergo Thuſcos circa Tanaim dictos memorat Ptolemæus.

Hercules Thuſcum filium Ianigenis creat Coritum ex more. Quo etiam illis rege relicto, ipſe ſenex admodum in Celtiberos reuertitur, anno Altadis trigeſimonono, & regnauit ibi atque obiit. Cui Celtiberi templum ad illius Gades, & ſepulchrum & diuinos honores tribuerunt, plurimasq́ue illius triumpho & nomini vrbes dedicauerūt, vt Libyſoſonam, Libyſocam, Libuncam, Liboram.

Plura digna memoratu hoc loci explicat Beroſus, Latinis hiſtoricis & aliquot Græcis ſonātia, vt quod Pomponius Mela ſcribit, ſepulchrū & templum Ægyptij Herculis ad Gades in Hiſpaniis eſſe, ac propterea ſenem Herculem ibi regnaſſe et obiiſſe, quodq́ue Gades columnæq́ue huius ſunt, non Alcei. Nam etſi Diodorus Græcos magis recitās, & non probās in quarto libro dicit Alceum poſuiſſe colūnas, nō tamen aſſerit in Gadibus, ſed in Europa: & ſi id ſcripſiſſet, vtique mox id reuocauit, dicēs prioris Herculis geſta fuiſſe à poſterioribus tributa Alceo, quaſi vnus fuiſſet Hercules. Sed quod maximum argumētum præbet, ſunt vrbes conditę ab Hiſpanis illius proprio nomini atque triumphis, quarū primā Beroſus Libyſoſonam dicit. Sanè ſciendum eſt vt ſupra diximus, à diuerſis diuerſimodè idem nomen proferri. Pari forma Soſon, Soſa, Suſa, Sumſa idem à diuerſis

[Margin: epulchrū Herculis. Gades.]

uerſis pronuntiatur. Eſt autem Perſicum nomen Suſa, ſignificans vt aiunt Talmudiſtę, equum & equitaturã regiam. Et vrbem forumq́ auguſtum, quo equites du ceſq́ Imperatori occurrũt, Suſam vocant. Hinc vt diuinæ literæ tradũt in vita Heſter, caput regni Artaxer xis Medorum Imperatoris dicta eſt Suſa. Hinc Aſſyria Suſiana. Eodem modo ſinẽ vrbis Vetuloniæ, quo Larthi equitatus Lucumonum conueniebant, ad hæc tempora Sumſam vocamus. Itaq́ quod Chaldæi Soſon, Perſæ Suſam, idem Hetruſci Sumſam vocabant. Suſa. Soſon.
Hinc Hiſpania Herculea Libyſoſon, eſt Libyi forum auguſtale, quo ipſi triũphanti omnis Hiſpanicus equitatus occurrebat. Quam vrbem Romani ob honorem Libyi per interpretationem vocauerũt Foroauguſtanam ciuitatem, & illi ius Italiæ tribuerunt, quæ antea Libyſoſona dicta erat, vt memoria ſeruat Plinius lib. tertio naturalis hiſtoriæ, cap. 4. Porrò Ancam, Incam, Vncam, quum diuerſæ gentes idem intelligant, et monile ſublimi collo impoſitũ ſignificet, vt Hieronymus et Talmudiſtę interpretãtur, conſequens eſt vt Libunca ſit vrbs quo Libyus triumphans ſublimi ſuo collo torquem adiecerit, ſiue ſignum victoriæ ac nobilitatis Similiter quia teſte Hieronymo & Talmudiſtis, Soca et Socor tentoria caſtraq́ ſignificat, neceſſe eſt Libyſocam eſſe Libyi vrbẽ locumq́, quo initio tentoria poſuit & metatus eſt caſtra. Cui eſt argumento, ꝙ teſte Ptolemæo ea vrbs eſt in Herotanis, id eſt, à pellito ſignatis. Her enim, vt diximus, cognomentum eſt Herculis, et pellitum ſignificat. Ota verò ſignum & ſignatum ſignificat, teſte diuo Hieronymo. Ibi enim & metatus eſt caſtra, & deſignauit caſtris locum Libyus, vt Herotanũ nomen accuſat. Ergo cum aſpiratione Herotani ſcribendi ſunt, et male in Ptolemæo ſine aſpiratione inuenitur Erotani. Cæterum Oram proprie, vt Hieronymus ſentit, ex or & am componitur, quæ gentem & iram ſignificat. Hinc Liboram Libyi gens irata ſignificatur, quæ primùm videlicet in Geriones pro Hercule ira excanduit. Has omnes vrbes leges quaſdam

Anca, Inc Vnca. Soca. Libyus. Herotani Or, Am.

dam in Ptolemaica deſcriptione Hiſpaniæ,alias in tertio naturalis hiſtoriæ Plinij,& aliis Geographis. Quę quum ita ſint,miror cur nô puduerit Græcos tam euidenter mētiri de Hercule. De inito regno Thuſci apud Vetuloniam tria extant argumento,ꝙ nomen eius circa Harbanum Paratuſſum permanet, ꝙ Vadus Tuſcanenſis ad hęc tempora dictus eſt in eius agri medio, ꝙ ſolum illi Hercules leonem haſtatū, id eſt,coronatum more antiquo ad hæc tempora inſigne reliquit. Haſta enim pro corona vtebantur veteres.

Galatheum puerum ad Herculem miſſum in Siciliam cum coloniis miſit Thuſcus. Idem Thuſcus primus Palatuam militiam,& initiamenta Razenuos lanigenas docuit.

Argumentum eſt, dum Hercules de gigantibus in Italia triumphaſſet, & pro Thuſco in Tanaim miſiſſet,etiam à Gallia pignus virtutis Galatheum puerum ſuſcepiſſe,quem cum coloniis in Siciliam Thuſcus miſit. Hinc Galathenas colonias in Sicilia deſcribit Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ.Erat ergo iam creatus Coritus, cuius munus erat cum rege dare colonias. Circum Italiam etiam maritimas colonias dedit Hercules poſt initum regnum,vt in Sardiniam Iolaum cū Toſpiadibus,& circa Iſtriam Liburnos, id eſt,Libyi remigatores. Vrna enim vas vocant ad modum remi factum,lato & amplo corpore,et longo ac ſtricto collo,quod et Palatuum dixerunt,repoſitorium Veſtalis ſacri cineris. Hinc Cymbam lato corpore & ſtricto longoq; roſtro cum remis velociſſimè currētem,quam nunc dicimus Fuſtam, tunc ab inuentoribus Liburnum, id eſt, Libyi vrnum vocabant. Quo autem pacto Thuſcus Palatuam militiam, & initiamenta quæ patris Herculis erant docuerit Razenuos,ſatis in ea lucubratione fuit expoſitum, quæ eſt de Vadimonis lacu Nauiſo.

Cymba. Fuſta. Liburn⁹

DE

DE TERTIODECIMO Rege Aſſyriorum.

TErtiuſdecimus Babyloniæ rex Mamitus regnauit annis triginta. Is rurſus milites exercuit & aſſuefecit laboribus, & interpoſitis delitiis, vnguentis, & opobalſamis, militiam & pugnas exequebatur, cœpitq́ formidini eſſe Syris & Ægyptiis. Huius anno vigeſimoſecũdo Alteus Thuſci filius regnat apud Ianigenas, & biẽnio antè Heſperus frater Kitym apud Celtiberos, rurſus apud Celtas Narbon, & apud Tuyſcones Teutanes.

Certum eſt Narbonẽſem Galliam ab hoc filio Galathei cognominatã, quam prouinciam Romanam poſtea Senatus populuſq́ Romanus dixit, iuſq́ Italiæ illi tribuit. De qua Plinius in ſecũdo naturalis hiſtoriæ complura, tum præcipuè iſta ſcribit. Narbonenſis, inquit, prouincia pars Galliarum appellatur, quæ infero mari alluitur, Brachata antè dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, Alpiúmque ſaluberrimis Romano imperio iugis: â reliqua verò Gallia latere ſeptentrionali ſeiungitur. Hæc montibus Gebennicis, & vrbibus agrorúmque feracitate, cultu virorum, amplitudine opum, nulli prouinciarum poſtferenda, veriúſque eſt Italia quàm prouincia. Hęc Plinius. Porrò Teutanes Mercurius Germanorũ extitit, cui cognomẽto Teutanes ſacrificus ritus indidit. Reddebat enim pallentes eos qui ſibi gratis immolabantur. Teu enim laudẽ, & Teudas laudatorem, Taam verò & Tanam pallentem gratis Hieronymus & Talmudiſtæ interpretantur. Hinc Teutanes, laus pallentis gratis dicitur. In laude enim ſacrificij victimandi gratis, pallebant effuſione cruoris, dicente Lucano in primo libro:

Narbo.

Teutanes.

Et qui,

Et quibus immitis placatur ſanguine diro Teutanes, horrensq́; feris altaribus hæſus. Ab hoc Teutones & Teutonia nomen accepit. Deinde Beroſus aperit quo tempore naturæ conceſſerit Hercules,et illi Heſperus ſucceſſerit, videlicet anno.xx. Mamiti. Græci dicunt Italiam & Hiſpaniam dici Heſperias,ab Heſpero ſtel la,qua Græci in Italiam & Hiſpaniam adnauigãt:Italiamq́; ſimul Oenotriam,ab Gręco Arcade Oenotrio fratre Peucci. Quod falſum eſſe non Beroſus modò & Iginus,ſed ratio ipſa conuincit. Nam ſi à ſydere,quo à Græcia in Italiam & Hiſpaniam nauigãt,nomen Heſperiam acceperunt duo hæc extrema Italia & Hiſpania,neceſſario cõſequens eſt vt & Gallia ſit Heſperia, quia media eſt inter Italiam et Hiſpaniam: & impoſſibile ſyd⁹ illud percurrere,aut eos adnauigare ab Italia in Hiſpaniam,niſi per mediam Galliam. Porrò cũ nemo ſcriptorum concedat Galliam dici Heſperiam, cõſequens eſt vt non à ſydere, ſed à rege Heſpero dicatur: qui primùm in Hiſpania, deinde in Italia & nõ in Gallia regnauit,vt Iginus & Beroſus clariſſimè tradũt Conuincit quoque Gręcos de mendacio cognomenti Oenotriani Italiæ, ipſa interpretatio nominis. Nam quem Latini viniferum, eundem Græci Oenotrium, & Aramei Ianum pronuntiant, vt in pręhabitis antiquitatibus Iani probauimus. Quare,quia antiquitus à Iano cognominata fuit Italia, conſequens eſt,vt ab eodem per interpretationem Gręcam ſit dicta Oenotria, id eſt,Ianea ſiue Ianicula. Quod profectò & tẽpus demonſtrat. Nam vt ſupra probauimus,Oenotrius Archas venit in Italiam centũ & ſeptuaginta annis poſt Phaëtonteos Lygures. Quos ſi in Beroſo & Euſebio ſupputes, peruenies ad.xiij.annum Balei Aſſyriorum regis, quo tempore Oſiris reuertebatur in Ægyptum, vt ex ſuperioribus patet, nuperq́; dicta eſt ab eo Italia Apenina & Taurina. Quare non Oenotria ab eo dicebatur. Rurſus etſi Antiochus,Philiſtus & Timæus diſſentiant,à quo Italia potiſſimũ dicta ſit Apenina ſiue Taurina,vt retulimus,cõueniunt tamen in tempore,ꝙ

Teutones

Heſperia vñ dicta.

Oenotria.

re, quôd antea dicta ſit Saturnia, poſtea circa tempora Herculis, vel paulò antè dicta eſt Taurina, et poſt Herculem Heſperia, à Græcis. Eadem fermè à Dionyſio Halicarnaſſeo in primo libro referũtur. Eadem Beroſus ſcribit aſſerens paulò ante Herculem dictam Taurinam Italiam, & Hercule mortuo ſucceſſiſſe illi Heſperum in Hiſpania. Heſperus autẽ pulſus à fratre Italo Atlante venit in Italiam, & ab eo dicta eſt Heſperia. Pòſt à fratre Italia, vt etiam Igin⁹ ſcribit, & noſter Tortellius Aretinus refert. Ergo, quoniam ab Api vſque ad Italum nunquã Italia dicta eſt Oenotria, quum tamen Oenotrius eo tempore Italiam incoluerit & obierit, vt ex temporibus patet, cõſequens neceſſario colligitur, vt Italia ſit cognominata Oenotria: ſed non ab Oenotrio Archade, ſed vetuſtiſſimo Iano, quẽ per interpretationem Græci Oenotrium vocauere, vt rudes Romanos faſcinarent, & caliginem atq; obſcuritatem Italiæ vetuſtiſſimę origini inducerent, ne ipſi qui ſe gentis humanæ genitores fabuloſa iactantia prædicabant apud rudes Italos, mox deprehenderẽtur nouitij atq; poſtremi in rerum natura, vt illis obijcit Ioſephus cõtra Appionem Grammaticum. Itidem obſcurare pergentes Thuſcam originem, & à Græcis ortos aſſerere adniſi, Gręcis vocabulis illos nuncupauerunt Thuſcos & Turrhenos. Sed fruſtra iecerunt rete ante oculos eorũ, qui ſemper ſe Ianigenas & Razenuos vocauere vſque ad Cæſarum tempora: et non tam obſtinato quàm prudentiſſimo animo retinuerunt vetuſtiſſimę originis ſuæ argumẽta inuincibilia, linguam, deos, literas & eiuſcemodi, vt etiã Beroſus aliquãtulum inſinuat, & Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro exprimit, et Myrſilius aſtipulatur. Igitur omiſſis fabulis Græcorũ, dicamus Italiam dictam à duce Italo, & circa finem Herculis quo Græcus Oenotrius extabat, dictam Heſperiam nõ Oenotriam, pauloq; antè Apeninam. Sed antiquitus Ianiculã, id eſt, Oenotriam ab Oenotrio Phœnice, vt ſæpe expoſuimus. Et hunc ordinem ſequitur Vergilius, vt vltimo ſit cognominata

Oenotri ab Iano.

Italiæ nomina.

Italia à duce, antea verò à Græcis Heſperia.ſ.circa finẽ Herculis et Tauri, vt aiũt. Verũ antehac antiqua terra erat & dicta Oenotria, quia Oenotrij.i.Ianiculi viri illã tenuere circa Tyberim: quę pars Ianicula circa Tyberim primũ dicta eſt Italia, vt Seruius ſcribit ſup primum Æneid. In quo & idẽ Vergilius ſic ſcribit: Eſt locus (Heſperiam Graij cognoĩe dicunt) Terra antiqua, potẽs armis, atq; vbere glebæ, Oenotrij coluere viri, nunc fama minores Italiam dixiſſe ducis de noĩe gentem. De Alteo verò Thuſco, cõtradictio videtur. Nã Beroſus illum ſcribit filium Thuſci, id eſt, nepotẽ Herculis. At Herodotus in primo refert, illum fuiſſe filium Herculis. Sed facile ſoluitur, quia hic fuit nepos Herculis Ægyptij, ille filius Alcei. Quare ſicut Græci ad inducendas hiſtoriis & originibus gentium caligines, furati ſunt nomen et geſta Herculis Ægyptij, & illud impoſuerũt filio Amphitryonis, teſte eodẽ Herodoto in.2.lib. ita & Altei nomen furati impoſuerunt filio Alcei. Hic Alteus inito regno Vetulonię, duo loca ſuo nomini dicauit, in quibus poſtea fundata oppida dicimus Altetũ, & arcem Althiam vernacula lingua.

Alteus.

Mamit⁹

Cæterũ quod Beroſus ait, Babylonię regem Mamitũ inceſſiſſe medium inter militiam et delitias, & aſſuefeciſſe milites laboribus, profectò ea coniectura eſt, prędeceſſorem eius poſthabuiſſe militiam terrore Herculis, iamq; ſeneſcente eodem Hercule, Mamitum expectaſſe illius obitum, & interea militem aſſuefeciſſe rebus bellicis, & eodem Hercule mortuo cœpiſſe arma inferre finitimis: ac propterea formidandus erat Syris & Ægyptiis, qui orbis domitorem & ſaluatorem amiſerant.

De.XIIII.Rege Aſſyriorum.

Quartuſdecimus rex Babyloniis imperauit Mancaleus annis.30. Cuius anno primo apud Celtiberos, Kitym pulſo fratre Heſpero in Italiam, regnauit.

Scri

Scribit Aretinus noſter Tortellius eadem quę Beroſus, referens Iginũ aſſerere Atlãtem pepuliſſe fratrẽ ſuum Heſperum ab Hiſpania, & ibi regnaſſe: & Heſperum veniſſe in Italiam, & illi imperaſſe, & ob id vtrũque regnũ ab eo Heſperiam cognominatum. Verum, quoniam de Italo ſatis in Annijs quæſtionibus diximus, idcirco ibi legãtur de nomine proprio Kitym & cognominibus Atlante & Italo, et quibus locis regnauerit. Similiter legantur commentaria cum Fabio Pictore. Quare ſi Kitym & Italus eandem interpretationem habẽt, & ſi vtrũq; eandem habet definitionẽ cum Atala & Italo, conſequens eſt, vt idem vir ſit Kitym, Atalas et Italus, ſiue Atlas, vt Græci declinant. Rectè igitur ab Igino Atlas dictus eſt frater Heſperi, & ab aliis Italus. Itaq; ſicut Heſperus vtriq; regno imperauit, ita frater eius Italus Atlas. Atlas. Italus.

Duodecimo verò anno Mancalei, apud Ianigenas regnat Kitym, relicto in Celtiberis rege filio Sicoro. Eiuſdẽ Mancalei temporibus apud Tuyſcones regnat Hercules Alemannus, apud Celtas Lugdus, à quo prouincia & homines cognomenta ſumpſerunt.

Lugdus eſt, qui incoluit Lugdunenſem prouinciam, vt nomen eſt argumento. Quod verò ait, ab eo cognominatã fuiſſe totã prouinciam & homines, ita intelligẽdum eſſe exiſtimo, vt prouinciam intelligat totam partem Lugdunẽſem: homines autẽ Lugdouicos dictos, quos poſtea g ablata Ludouicos dixerũt. Alemannũ verô Herculem Beroſus dicit, q vel Alemãni filius fuit, aut quia illi ſucceſſit, aut verius ob vtrunq;. Dictus eſt Hercules ob fortitudinẽ, quia oẽs q aliquid fortiter egiſsẽt, Hercules vocabant, vt in Saturna. Macrobius ſcribit. Et ob id, teſte Cornelio Tacito, oĩm virorum fortiũ Germani ituri in prælia hũc Herculẽ canunt; ſuntq; carmina, quorũ relatu quẽ baritũ vocant, Lugdus. Lugdunum. Ludouici Alemãn9 Hercules.

emāno- accendunt animos, futuræq; pugnę fortunam ipſo can
clamor tu augurantur. Terrent enim vel trepidāt acies, prout
7 prę̄lio. ſonuit, nec tam voces illæ quàm virtutis concentus vi
dentur. Affectatur præcipuè aſperitas ſoni & fractum
murmur, adiectis ad os ſcutis, quo plenior & grauior
vox repercuſſu intumeſcat. Hæc Tacitus. Quod verò
de Kitym refert, etiam Iginus conſentit, et Fabius Pi-
ctor, Italum pepuliſſe fratrem Heſperū vt diximus in
Italiam, in qua paululum regnās periit Heſperus. Inde
Sicorus. Italus Hiſpaniis Sicorū filium regem creauit, vt Bero-
ſus exponit. A quo non eſt dubium dictos fuiſſe Sico-
ros, & Sicorum amnem eius de quo Lucanus: Heſpe-
rios (inquit) inter Sicorus non vltimus amnis. Ipſe Ita
lus pater in Siciliam colonias duxit. Inde cū Siculis in
Italiam profectus regnauit in locis circa Tyberim, &
ea primùm à ſe Italiam appellauit, vt ſcribit Seruius
culi Ro- & alij Vergiliani ſuper primum Æneidos. Sunt autem
am inco loca circa Tyberim in quibus regnauit, vt aiunt, vbi
uere pri- Siculas colonias poſuit in agro Romano, vt eſt illud:
mi. Fines ſuper vſq; Sicanos, quia Romam primi inhabi-
tauerūt vetuſti Siculi, & Tyburi ſunt loca Sicilienſa
dicta, & in propinqua Tyberina Hetruria ſunt vrbes
Pheſennium & Phalaris, quas antè inhabitauerūt Si-
culi, vt ampliſſimè ſcribūt hiſtorici, præcipuè Diony-
ſius Halicarnaſſeus in primo lib. & Epigenes in Apo-
logetico contra Itąlos. Hinc colligunt ab initio non
fuiſſe nominatam Italiam totam quæ nunc eſt, ſed ſo-
Latium. lum circa Tyberim loca, quę ſunt Latium, & ipſi pro
xima Etruria. Huic aſſertioni authorum multa ſuffra-
gantur argumenta. Primum, quo ipſi vtūtur, quia no-
men Siculum in Latio fuit & Etruria. Siculis autē co-
loniis à principio erat Italus. Secundū eſt, quia Italus
pręfecit filiam ſuam reginam Aboriginibus in Latio,
quæ à ſuo nomine Siculis prima Romam oppidulum
cōdidit, vt quidā hiſtorici perhibēt, & Plutarchus in
vita Romuli refert, & Beroſus paulò inferius enarra-
bit. Ipſe verò Italus in Vetulonia reſedit, cui maiora
ſunt argumēta. Nam præter id ꝙ vrbes Etruſcas ante
Pelaſ-

Pelaſgos inhabitauere prisci Siculi, adiicitur primum argumentũ, ꝙ ad principes Vetuloniæ, quę tũ erat Italiæ regia, ad Coritúmque acceſſit, & illi locata filia ſua Electra coniuge, eidẽ participata potẽtia cõregnauit, vt apertè ſcribit Beroſus, et Fabius & cæteri hiſtorici cõſentiunt. Sed quo res ipſa fiat apertior, præmonitos eſſe lectores par eſt, tres fuiſſe Atlantes, quibus eiuſdẽ noīs vxores totidẽ & pares numero, & noībus & cognominibus fuere liberi mares & fœmellę, vt Seruius eſt author, & Vergiliani ſup. 7. & 8 Æneid. Quæ ergo hic dicẽtur, de Coriti principis Thuſcię Herculei ſocero Italo intelligãtur, qui primũ in Hiſpania, inde in Sicilia, poſtremo in Italia regnauit. De quibus in Anniis. q. & ſuper Fabium diximus. Atlantes tres.

Rytim ob mentis excellentiam Ianigenæ ſua lingua vocauerunt Italum Atalá. Hic filiam ſuam Electrã Ianigenarũ principi Cambo Blaſconi dedit coniugem. Qui pro nuptiis colonias miſit trans alpes Italiæ proximas, & Romã filiam ſuam Italus primo ſubreginã Aboriginibus ſacrat. Filiũ quoq; ſuum Morgetem Italus Ritym creauit Coritum.

Non ſolum autẽ Beroſus, ſed etiam omnes Latini illũ ſecuti ſcribũt Italum Atalantẽ locaſſe filiam ſuam Electrã Corito Thuſciæ principi. Sed quę exponẽda hoc loci occurrũt, hęc ſunt. In primis, magis ꝑ expoſitionem q̃ diſtinctionẽ noīm dicit Beroſus, aut traductor Beroſi, Italum Itala. Quaſi dicat: Vocauerũt eum ob excellentiam mentis Italaa ſiue Atalaa, quia eundẽ ſignificãt. Deinde inſinuat, quod etiam quidam authores ſcribunt, veteres pro inito regno ſolitos die acclamationis regiæ, ſua ſacrare ſimulachra, vel titulos inſcribere ad memoriam, & oppida ædificare, & colonias mittere ſuo nomine illuſtratas ad perpetuam memoriam geſtæ rei, & ad fulgorem nominis propagan- Atalaa legendũ p[...] tẽ Atlan[...]

 dum;

dum,& ob id vetuſta nomina locis indita faciũt in hiſtoria efficaciſſimũ argumentum,vt in prę miſſis libris & cõmentariis comprobatur. Ergo Italus quum iniit regnum die acclamationis regiæ Ry Atlaus,id eſt,rex Atlaus,primũ exciſos à patria Kiteos titulos ſacrauit, & ſub antro ad æternã rei memoriam recõdidit: quos cernimus iuxta Faul, vt explicauimus in inſtitutionibus Etruſcis:et turritũ domicilium in Volturrena ſibi fundauit,dictũ Arameè Stic Kiti Atu. Deinde ſucceſſorem regni Morgetem creauit Coritum,id eſt,haſtatum Iouem,dando illi regni ſceptrum. Tertio,omnes tres ſimul,Atalas,Electra & Cambo,qui pòſt per antonomaſiam Coritus dictus eſt, colonias miſerunt in proximam prouinciam Narbonenſem,& à ſuis nominibus vocauerunt illas Cambo, Electras,Atlanticas, vt eas nominat Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ,capite quinto. Et hoc pro nuptiis & affinitate inita, vt Beroſus indicat. Pater Cambi dictus Blaſcon,vt in Genealogiis Beroſus expoſuit, à quo mons Blaſconis ad hæc tempora dicit, & ipſe Blaſconas colonias miſit cum Cambo Electris Atalanticis iuxta Rhodani oſtia, vt commemorat Ptolemæus in deſcriptione Narbonenſis prouinciæ, & Plinius in tertio naturalis hiſto.cap.6. Cæterum quod de prima fundatione vrbis Romæ Beroſus ait,et Plutarchus refert,veriſſimũ eſt: cæteri quos Plutarchus inducit authores Romæ fuerunt, non primũ fundando,ſed pòſt aut derelictam rehabitando,vt Solinus ſcribit:aut ampliando,aut diruta reſtituendo,ſicut de Carthagine et multis aliis geſtum eſt. Verum qui Romam vltimo quadrauit, & inſtar vrbis fundauit,fuit Romulus: à quo Roma per ſyncopam dicitur. Nam integro vocabulo Romula profertur.Qui verò ante omnes pro tẽporis exigentia oppidi inſtar illam fundauit,fuit Roma filia Itali cũ Siculis coloniis ſui patris,dicente Dionyſio Halicarnaſſeo in principio hiſtoriarum: Vrbem Romam,terræ mariſq; dominam,quam nũc Romani incolunt vetuſtiſſimam,antea memoria proditorum tenuiſſe dicuntur Bar

Blaſcon

Roma inſtaurata

Roma inſtituta.

tur Bar

tur Barbari Siculi, gens indigena. Igitur authores alij Romæ, quos Plutarchus & alij conſcribunt, inter Romulum vltimum, & hanc primam Romam, aliis & aliis temporibus intermedij fuerunt. Et hec ſecuti ſumus in Etruſcæ hiſtoriæ libris, quos ab Etruria condita vſq; ad hæc tempora abbreuiamus per reges Etruriæ atq; Romæ, in quibus & illud Beroſianum adnotauimus, hanc primam fuiſſe ſubregulam in Italia & Latio, omnesq́; ſequentes non proprie reges, ſed ſubregulos fuiſſe in Latio decreto Lucumonum atq; voluntate vſq; ad Romulum, qui omnium primus de regno & imperio cœpit cum Etruria contendere, durauitq́; ea rixa quouſq; Thuſcorum imperium Romano ceſſit. Sed & illud genus Siculorum notandum eſt, quod Dionyſius indigenum vocat. Duplex enim genus Siculorum eſt in Italia, quorum vnum externum aliunde venit cum Italo, et hi proprie dicuntur Siculi. Aliud verò indigenum eſt et Thuſcum è Tagetis Sicano filio in Thuſcia, vt ſupra enarrauit Beroſus. Et hi proprie à genitore Sicani dicũtur. Verum quia tempore Itali Thuſci fœmellas eius filias vxores acceperunt, hinc authores nō diſtinguunt inter Siculos et Sicanos. Siculi ergo qui Romam cum filia Itali fundauerunt, vt ait Dionyſius, fuerunt Siculi indigenæ Thuſci, non aduenę cum Italo. Equidem argumentum cōſtans, quòd vir Romæ indigena Thuſcus erat. Ergo quia proles huius vſq; ad Latinum ſocerum Æneę fuit ex Thuſco genere, rurſumq́; Æneas à Dardano Thuſco genus habuit, conſequens neceſſario eſt, vt ex tribus Romæ primis tribubus, videlicet Tatienſi Sabina, Lucerum Lucumona, et Romulea Albana, duæ fuerint conſanguineæ ab auito priſco ſanguine Herculeo Thuſco, Romulea ſcilicet et Lucera. Quo vero tempore Roma puella Romam cum indigenis Sicanis Thuſcis fundauit, regnabat apud Ægyptios Menoptis, vt patet in Euſebio, in temporibus huius regis Aſſyriorum Mancalei, cuius anno. xxvij. natus eſt Moyſes liberator populi Iſraelitici duxq́;.

Siculorũ duplex g[enus] in It[a]lia.

Roma cũ Moyſe orta.

Ergo quo tempore primùm Roma oppidulum eſt cœptum, futura dux orbis et Chriſtianitatis domina, equidem & futurus liberator duxq; populi oppreſſi Moyſes recte ortus eſt. Sed de his copioſius in ſacris decadibus ſuper Exodum explicabitur.

DE QVINTODECIMO Aſſyriorum rege.

QVintuſdecimus Aſſyriis imperat Sferus annis.20. vir de cuius geſtis & prudentia omne vulgus perſonat. Huius temporibus Morges filius Itali creauit Coritũ ſuum cognatũ Camboblaſconẽ, & ~~paulò poſt idẽ Coritus manet Itus.~~ Apud Celtiberos regnat Sicanus filius Sicori, poſt obitum Sferi ſub Mamelo.

Ergo Sicani aduenæ in Italia non fuerunt ętate Romæ Italantidis, niſi indigenæ Thuſci, ſed qui proprie Siculi dicuntur venerunt à Sicilia cum Italo, quia Sicanus pater Sicanorum aduenarum non erat natus, cùm Roma fundauit oppidũ pro Latij ſceptro habito, vt patet ex Beroſi temporibus. Mortuo verò Italo, filius eius Morges ſucceſſit, vt ſcribunt Beroſus & Dionyſius Halicarnaſſeus in. 1. libro. Camboblaſcon verò à patre cognomen Blaſcon accepit, ſibi Cambo proprium nomen fuit, & dignitate ſolus Coritus dictus antonomaſicè fuit, quia poſt Alceum auum Herculeum, Italus aduena ſuſceptum regnũ tranſtulit ab Herculea Vetulonica prole in Morgetẽ. Quare dignitate ſucceſſionis iteratò ſuſcepta Herculea familia ſempiterno titulo ſibi adſcripſit, et ob id antonomaſicè cũ Coritus dicitur, de Cambo iſto intelligitur à Latinis. Igitur dũ eſſet Coritus.i. haſtatus ſceptro Iuppiter, genuit Iaſium primogenitũ ex Electra Italantide. Paulò poſt obiit Morges, & remanſit Coritus Itus.i. Iuppiter ſo

Morges. Blaſcon. Coritus.

ter ſolus,quia ad eum ſolum redactum eſt regnum. Et ob id monti Blaſconi paterno,cognomentum ſuæ dignitatis Itũ adiecit. Nam ſicut à patre Blaſconis mõs dicitur, ita à perpetua regia dignitate adepta, Arx Iti etiam nominatur,vti in vita ſancti Flauiani martyris memoria ſeruatur. Igitur cũ eſſet Iuppiter,ex Electra genuit Dardanũ & Armoniam. Ex quo fabula Græcorum mendax auſa eſt in hiſtoria,alterũ aſſerere Coritum patrem Iaſij ex Electra, alterum Iouem qui genuit Dardanum ex eadem,cùm tamẽ idem fuerit Coritus & Itus ſiue haſtatus Iuppiter, & Iuppiter qui ex eadem caſtiſſima coniuge Electra genuit Iaſiũ & Dardanum, vt Beroſus exprimit, & plures alij ſcribunt, & Lactantius refert in fine primi libri inſtitutionum diuinarum. Sed quod ad Morgetis regnum attinet,ipſe pro inito regno colonias in Latium miſit, quas à ſe Morgetes nominauit,quas in.3.lib. naturalis hiſtoriæ commemorat Plinius. Sane pro temporibus ſciendũ eſt Deucalionem Theſſaliæ regem natũ fuiſſe primo anno huius Sferi regis Aſſyriorũ. Hoc ex duobus patet. Primo ex Latina vetuſta traditione, de qua Solinus ait,à primo diluuio ſub Ogyge vſq; ad Deucalionem fluxiſſe annos ſeptingentos, & plus quàm nouẽ menſes. Porrò à primo diluuio ſub Noa Ogyge Palæſtino, vſque ad primum annum Sferi anni ſeptingenti & menſes nouem computantur à Moyſe per Patriarchas Hebręos,& à Beroſo & Euſebio per reges Aſſyrios. Secundo patet ex eo quod veriores hiſtorici tradunt. Scribunt enim Deucalionem ſenem,natum annos octoginta quatuor, paſſum fuiſſe diluuium in Theſſalia. Cæterum à primo anno Sferi vſque ad diluuium Deucalionis totidem anni ſupputantur à Beroſo & Euſebio de temporibus. Quare anno primo Sferi ortus eſt Deucalion. Quod profecto tempus dum cognoſcimus, multas Græcorum fabulas & mendacia detegimus.

Morgete

De. XVI. rege Aſſyriorum.

SExtusdecimus rex Mamelus Babyloniis imperat annis.30. cuius anno octauo Romaneſſus filius Romȩ fit primus ſubregulus montanorum Aboriginum, & Sicanus regnat apud Celtiberos.

Quod præmiſit Beroſus nunc loco ſuo repetit. Sicanum Italantidem regnaſſe apud Hiſpanos ſub Mameli Aſſyrij temporibus. Ab eo Sicani Siculi Italantides ſiue Atalantides cognomentũ acceperunt, ſicut Sicani Tuſci indigenæ à Sicano rege Vetuloniæ vt enarrauit Beroſ. & regio Sicana Vetuloniȩ indicat, & Dionyſius inſinuat, dum nõ aduenas Siculos, ſed indigenas vetuſtos Romã primos coluiſſe ſcribit. Ex Tuſco igitur Sicano indigena patre, & Atalãtide Sicana aduena matre Roma naſcitur Romaneſſus primus ex maſculis ſubregulus Latij Aboriginũ. Huic regi nomen compoſitũ eſt à matre Roma & Neſſo vocabulis Arameis, vti par erat tũ parentibus illa lingua vtẽtibus. Eſt autem Roma ſublimitas, & Neſſon forte validumq́; auguriũ, vt diuus Hieronymus & Talmudiſtæ conſentiunt. Ergo illi Romaneſſo.i. ſublimi fortitudini auguratæ & vaticinatæ nomen futura ſublimitas Romani imperij indidit, ꝙ Tuſcus eius pater, à diſciplina augurandi Tuſca tũ eximia præcinerit, ex eius vrbe ac materno paternoq́; genere futurũ eſſe imperiũ orbis, vt interpretatio nois ſignificat. Nã Æneas imperij Romani origo ex Tuſco patre Dardano, & Lauinia fuit ex Roma regina Latij matre, ex qbꝰ natus eſt Aſcaniꝰ, vt probatiores hiſtorici ſcribũt, quãq̃ Virg. Tuſcanȩ vrbis Mãtuȩ ciuis in Æneid. lib. à ſolo Tuſco patre Dardano Aſcaniũ cretũ concinat. Hunc Romaneſſum, à quo totius imperij omen erat oppido Romȩ, deũ ineffabilẽ in cuius tutela fuit vrbs Roma, fuiſſe exiſtimo, cũ quia eius oppidi primus Saturnꝰ fuit, vt Beroſ. narrabit, tũ vel maximè ꝙ vt nomẽ indi-

Italãtides Atalãtides.

Roma neſſus.

erat, ex eo pendebat omne Romani imperij omen & augurium. De ipſo ergo cum alij plures, tum præcipue Plinius vigeſimooctauo libro naturalis hiſtoriæ capite ſecundo ſic habet: Verrius Flaccus, inquit, authores ponit quibus credat, in oppugnationibus ante omnia ſolitum Romanis ſacerdotibus euocari deum in cuius tutela id oppidum erat, promittiq́; illi eundẽ aut ampliorem locum cultumve apud Romanos. Durat in pontificum diſciplina id ſacrum, conſtatq́; ideo occultatum in cuius dei tutela Roma eſſet, ne qui hoſtium ſimili modo agerent. Et in tertio libro capite ſexto dicit: Roma, inquit ipſa, ſuper hæc eſt, cuius nomen alterum arcanis ceremoniarum nefas habetur. Quod optima & ſalubri fide abolitum, quia Valerius Soranus annuntiauit, mox luit pœnas. Hæc Plinius.

Nomẽ arcanũ Romæ.

Quo loci aduerte lector hæc. In primis duo nomina habuiſſe Romam, quorum vnum fas erat nominare Romam, alterum nefas arcanis ceremoniarum impoſitum, vt indicat Plinius. Secundo quòd illud ineffabile nomen idcirco in pontificum diſciplina fari nefas erat, ne cognitus ab hoſtibus deus Romanus euocaretur. Tertio quòd licet publicè abolitus, id eſt fari prohibitus eſſet, non tamen priuatè, quia Valerius Soranus illud ſciuit & publicè annuntiauit. Hoc ergo nomen Romaneſſus fuit, cui quatuor ſunt argumento. Primum, quia hic primus Saturnus deusq́; Romæ fuit. Secundum, quia hoc nomen vrbis ipſius Romæ nomen ſimul & omen ſecum ferebat, quod ne tranſiret ad hoſtes, idcirco occultabant. Tertium, quia hoc nomen pro ſacris arcanis tribui Romuleæ tributum fuit. Nam teſte Liuio in primo libro ab vrbe condita, & Varrone in primo de lingua Latina, cum alias tribus à ducibus Tatio & Luco ſiue Lucumone vocauerit Tatienſes, & Lucéres, ſuam tamen non à ſe voluit dici Romuleam, ſed Romnenſem, per ſyncopam. Nam vernacula lingua Romneſſe pro Romaneſſe dicitur, de quo plenius dictum eſt ſuper Fabiũ & C. Sempronium.

Nomina Romæ.

Romaneſſus.

Apud

Apud Celtas Beligius, à quo illi Beligici appellantur, regnat, & apud Ianigenas tandē à patre Iaſius creatus eſt Coritus.

Cambo. Si Coritus qui & Cambo creauit ſucceſſorem ſibi Iaſium filiū, ergo rex erat Cambo quia regis erat munus creandi Coritos & ſucceſſores imperij. Quas verô pro inito regno colonias dederit aut vrbes ſacris literis Cort fundauerit, nomina ipſa oppidorum, & locorum adhuc locis extantia, ea referunt atq; indicant. Nam in Volturrenæ ſiue Vetuloniæ agro hæc ſunt Cort Nyenta, Cort Ilianum, & alia quæ in quæſtioni-

Beligici. bus Anniis copioſe tradita ſunt. Nunc de Beligio id tantum dicendum occurrit, quòd Beroſus ait, ab eo rege per ſyncopam dictam fuiſſe Belgicam Galliam.

Iaſius creatus eſt Coritus, & anno ſequente ſimul cœperūt duo reges, videlicet primus rex Athenienſium Cecrops priſcus & Iaſius Ianigena apud Celtas.

In æquiuocis oſtendimus Iaſios & Dardanos, & Cybeles fuiſſe plures, ſimiliter & Cadmos, & Phœnices, & Minoes, quorum æquiuocatione freti Græci, multa mendacia & caligines hiſtoriis iniecere, & religauerunt oculos rudium illa ætate, ne ante ſe poſitam

Dardanus et Iaſius priſci. lucem perſpicerent. Primus enim Iaſius & Dardanus fuerunt Thuſci filij Coriti, & Dardanus ab hac Turrhena Coriti patris ſede profectus, et his Arunti ortus in agris, Ideas Phrygiæ penetrauit ad vrbes & Dardaniam in Phrygia condidit, vt Virg. in. 7. Æneidos ſcribit, & Beroſus atq; Latini Arunti vetuſtiſſimi teſtes affirmant, & nomina locis iſtis extantia Dardanium, Iaſinella, & Cybelarium comprobant. Itaq; nullus Iaſius & Dardanus legitur ante conditam Dardaniam, quàm noſtri Vetulonienſes Veiuzi, vt oſtendimus.

Iaſius minor. Alius Iaſius fuit poſt hunc & Cecropem annis fermè ducentis, vt ex Euſebio patet numerando à Cecrope

priſco

priſco vſq; ad patrem dicti Iaſii Abantem regem Argiuorum. Nã omnes hiſtorici tam Latini quàm Græci vnanimes ſcribũt, ab Abante rege cretum fuiſſe Iaſium Argiuum patrem Atalantæ venatricis ex Arcadia, quam ardebat Meleager, de qua Ouidius in. 4. epiſtolarum Heroidum. Arſit et Oenides in menalia Atalanta. Tertius fuit Iaſius & Dardanus Samothraces, cum Armonia ſorore matris nupta Cadmo iuniori. Quę res patentem latamq; fecit occaſionẽ errandi Gręcis, ac etiam ipſi Dionyſio, qui ab Etruſcis, vt ab Ægyptiis, furati nomina & geſta, ſuis tribuerunt. Et quidẽ falſo. Primum quia illa Samothrax Armonia fuit ſoror Martis, & nupta Cadmo iuniori, vt Samothracũ hiſtoria tradit. Et Diodorus in ſexto refert. Sed Tuſca Armonia innupta virgo & Veſtalis erat & ſoror Iaſii ac Dardani, vt Beroſus et eius triumphale ſimulachrũ in ſocietate Iaſiana comprobãt. Rurſus teſtibus Aruntum vetuſtiſſimorũ hiſtoriis, & Virgilio, & aliis Latinis vt diximus, hic Iaſius cum ſuo fratre Dardano atque ſorore Armonia fuerunt ante conditam à fratre illorum Dardaniam. At verò illi Samothraces diu poſt conditam Dardaniam floruerũt, paulò ante Argonautas, cum vxor Priſca iunioris Cadmi ob introductam Armoniam Zelotypia correpta contra eum certamẽ iniit, vt Spinga & Palephatus hiſtorici Græci tradũt, & Euſebius connotat in temporibus paulò ante Argonautas. Itaque vt Beroſus ſcribit Iaſius Tuſcus Coriti filius Ianigena regno Italiæ potitus eſt eodem anno quo & priſcus Cecrops Athenieſis, & totidem annis regnauit.

Iaſius tertius.

Armonia

In Iaſii nuptiis affuit Io Ægyptia. Sola enim fœminarũ vno plus Dodone centenario vixit, & vniuerſum fermè orbem luſtrauit poſt viri interitum.

Singulæ clauſulæ magni momẽti ſunt, & breuibus pro viribus exponendæ. Duæ fuerũt Io, quarũ Inachi iunior Græca fuit. Altera Priſca Ægyptia, Græca ab inſti-

Io duple[x]

inſtitore Phœnice proſtituta cum eo fugit in Ægyp-tum, vt in primo libro Herodotus refert. Secunda fuit ſoror & coniunx Oſiridis dicta Iuno, Iſis, Ceres frugi-fera & legifera, & Orpheus in gratiam Thebanorum Græciæ cum aliis hiſtoricis de more mentitus, vt ait ipſe Diodorus in primo libro, finxerunt Io græcam in vaccam verſam iuiſſe in Ægyptum, & falſo tribuit il-li geſta & nomen Iſidis ægyptię. Itaq; Beroſus & La-tini de ægyptia vera non ementita gręca dicunt, quòd affuit in nuptiis Iaſii. Hoc omnes cõfitentur Cererem magnam interfuiſſe nuptiis Iaſii & Cybelis, non Ar-moniæ, quia in gratiam illius Iaſii aſſerũt obtuliſſe pa-nes quum antea glande vterentur, cuius frater Darda-nus poſt nuptias condidit Dardaniam. At alij Iaſii om nes excepto Tuſco, fuere poſt Dardaniam conditam, vt explicatum eſt. Quòd verò ait hanc Iſidem vixiſſe vno centenario plus Dodoneo fratre Kiti, ſexcẽtis an-nis intelligit illam fuiſſe ſuperſtitem, quia Dodoneus in Illyrico quingentis vixit annis, vt Cornelius Ale-xander eſt author, vt Plinius refert in. 7. naturalis hi-ſtorię. Ex quo etiam argumentum elicitur hanc Io nõ fuiſſe græcam quæ orta eſt poſtremis temporibus ſub Inacho patre eius, cuius maior ętas hominum nõ tran ſcendebat ducentos annos, qualis fuit Iſaach Hebræ-us, qui amplius aliis viuens attigit centeſimum octo-geſimum annum, vt diuinæ literæ tradunt. Siqui vero ſexcentis annis vixerunt, hi gigantes erant, & orti pri mis temporibus à diluuio vſq; ad Semiramidem, quia gigantes fuere circa diluuium, vt ſacræ literæ docent, & teſtantur omnes qui ſcribunt de hominibus mille annis viuentibus, vt refert Ioſephus de antiquitate Iu daica. Cæterum quia Iſis ægyptia vixit ſexcentis an-nis, vt Beroſus innuit, conſequens eſt illã ortam in pri mo ortu generis humani, et gigantam fuiſſe, quod pro fecto Beroſus ſcribit, aſſerẽs illam ortam primo anno Semiramidis, & Diodorus in primo lib exprimit gi-gantes fuiſſe in primo generis humani ortu, & tempo re Iſidis, quos vt ait Oſiris eius vir & frater cum Her-

cule

cule ab orbe ſuſtulit. Computanda igitur ſunt tempora,vt Beroſus & Euſebius computant,per reges Aſſyrios. Iſis orta eſt primo anno Semiramidis,vt ſuperius expoſitum fuit. Ab hoc anno vſq; ad primum annum Cecropis quo regnauit Iaſius ſupputant annos nō minus ſexaginta ſupra quadringentos. Ergo quum venit ad Iaſii nuptias nata erat annos quadringentos & ſexaginta. Porrò Iaſius totidem annis quot Cecrops regnauit,id eſt,quinquaginta, & percuſſus à fratre Dardano interiit, vt tam Beroſus quàm exciſa Cybelaria marmora & veraces Latini referunt. Erat igitur Iſis quum interiit Iaſius annū agens decimum ſupra quingentos. Porrò à morte Cecropis & Iaſii vſq; ad conditam Dardaniā nouem ac viginti annos enumerat Euſebius. Nam diu poſt fugam in Samothracia manſit, quæ mora maiorem occaſionem fabulādi Græcis obtulit,vt ſuum Samothracem Iaſium & Dardanum fingerent. Erat igitur Iſis decrepita in conditione Dardaniæ,annorum quingentorū & triginta nouem, ſuperſtesq; fuit poſt conditam Dardaniam,annis nō minus ſexaginta,& obiit.

DE XVII. REGE ASſyriorum.

DEcimusſeptimus rex Babyloniorū fuit Sparetus,& regnauit annis.xl. Sub eo cœperunt miranda in orbe. Nam terrȩmotus Babylonios terruit. Athenienſes regnum exorſi ſunt anno.4.eius. Et eodem anno Iaſius Ianigena imperauit Italicis,& Siceleus aliquanto pòſt Celtiberis.

Ergo quod ſupra omiſit nunc aperit quo tempore Iaſius cum Cecrope Athenienſi inchoauerit regnum ſcilicet anno.4.Spareti regis Aſſyriorum. Quo anno Ipitim Cybelem triūphū cōiugē ſibi locauit, & triū-

phalia

phalia ſimulachra dicauit ſibi, & Armonię ſorori Veſtali, cum cingulo, & palathio, & vitta religata comæ. Item matri Electrę cum nuptiali poculo & baltheo regio pendente à collo. Rurſus & Ipiti ſponſę, cũ torque magna, & anulo & poculo nuptiali, & inſcripta ætate.15.annorum, et comi hoſpitio Iſidis in Veiuzo. Inſcripſit autem Iaſius ſuæ imagini cauſſam triumphi, quòd ſe regem inuictamq́ coronam ſalutaſſet populus Herculeus, anno ætatis ſuæ.38. Cæterum meminiſſe iuuat apud Aſtronomos eſſe quadripartitum genus conſtellationum, quorũ vnum eſt igniferum portendens aut incendia aut exuſtiones Phaëtonteas. Aliud dicitur imbriferum, quum inducit aut exundationes, aut imbres, aut diluuia. Aliud quoq́ motiferũ eſt, quod terræmotus ciet. Vltimum autem portentiferũ eſt quod cometas, et nouos prophetas, ſectas & leges inducit, et nouos ſimul reges. Horum directio radiorum et aſcendentium ſtellarumq́ profectiones, quum ad loca definita peruenerint, aſſerunt mirabiles illos effectus inducere. Beroſus igitur aſtronomiæ Chaldaicæ ſcientiſſimus, ſub Spareto perueniſſe profectiones omnes ad loca ſua aſſerit, quum terræmotus apud Babylonios, et duo regna noua cępiſſe ſimul enarrauit, itemq́ multos reges, incẽdia, diluuia, et magos, et prophetas ſub idem eueniſſe tempus exponat dicens:

Conſtellationum genera.

Sub Spareti imperio finierunt Ægyptii reges magni Orus, Acencheres, Acoris, & cœpit Chencres qui cum Hebræis de Magica pugnauit & ab eis ſubmerſus fuit. Anno quoque huius.xxxiiii.&.xxxv. in Theſſalia diluuium fuit, nõ ſolum ex imbribus, ſed quòd obturatis montibus caſu, flumina planitiem impleuerunt, & ſubſequuto terræmotu apertis oſtiis montium, aquæ in alueos regreſſę. Et in

alia

alia eorum parte poſt terræmotũ ſequutum eſt incendium, ſub quodã illorum rege Phaetonte, & noſter rex Phœnices & Syros ſubegit. Antea verò anno.xx. huius imperii ab Italia Io in Ægyptum regreditur. Et lis prima inteſtina oritur pro regno inter Dardanum & Iaſiũ. Aborigines ſequebantur partes Dardani, Ianigenæ verò & Siculi cum Siceleo partes Iaſii.

Ex miris igitur cœleſtium profectionibus, lis prima inteſtina Italiæ fuit. Non dicit primam, quia ante hanc gigantum tyrannica fuit, ſed hæc prima inter Italiæ populos inteſtina, quippe quòd Aborigines ſequebantur factionem Dardani contendentis pro regno, et dicentis ſibi deberi imperium, quia Iaſius natus erat dum pater Cambo eſſet haſtatus Iuppiter et Coritus, ipſe verò Dardanus dum ſolus eſſet Itus & Iuppiter, ac propterea ſe eſſe aſſerebat primogenitum. Econtra Iaſius ſeſe primogenitum aſſerebat, quòd regnum incipiat in Corito & finiat in Ito. Non enim eſſet haſtatus ſceptroq; & corona donatus Coritus, cui non eſſet participatio in potentia regni, quam ſceptrum & haſta ſignificat. Ita ea ratione ſuperior Iaſius ſecum Ianigenas & Siculos habens etiã conſanguineum vtriſq; regem Hiſpaniæ Siceleum aduocauit. Ergo quum legimus Siceleum in Italiam profectum, intelligamus eius profectionis cauſſam fuiſſe ad inteſtinam ſubortam Italię litem componendam. Hæc cœleſtium profectio in Italia commouebat, in Theſſalia verò diluuium & ſub Phaetonte græco in Græcia nõ in Phaetontea Eridana Italia, ſimul diluuiũ & incendiũ diuerſis in locis induxit, anno Spareti.34.&.35. vt etiã Euſebius connotat. Sanè ſciendum eſt à primo diluuio vſque ad Deucalionem fluxiſſe annos ſeptingentos & menſes plus quàm nouem, vt Latini Chronographi tradunt, et ab

Dardani contenti

his pendens Solinus collegit. Cęterum à diluuio Noę ſiue Ogygis Iani vſq; ad Sferum ſeptingenti ſimiliter anni ſupputant à Beroſo per reges Aſſyrios & à Moyſe per Patriarchas Hebræos. Quare primo anno Sferi natus erat Deucalion. At vero à primo anno Sferi vſq; ad.34. Spareti quo diluuium & incendium in Græcia venit, quatuor & octoginta annos cõputant ſimul Beroſus & Euſebius. Quare hiſtorici rectè tradunt, qui ſcribunt Deucalionem q̃ maxime ſenem paſſum fuiſſe diluuium in Theſſalia.

Sferus. eucaliõ. paretus.

DE XVIII. REGE Aſſyriorum.

Decimusoctauus rex pręfuit Babyloniis Aſcatades annis. xli. qui funditus omnem Syriã ditionis ſuę fecit, cuius anno 13. vitis inuenta apud Græcos narratur. Sub eodẽ anno Dardanus Iaſium dolo peremit, & fugiens in Samothraciam diu ibi latuit.

Idem notat de inuenta vite Euſebius. Porrò de Iaſio trucidato à fratricida Dardano ad Iaſinellas Vetuloniç thermas exciſa marmora Cybelaria exprimunt, & de fuga eius à Coriti Turrena ſede in Samothraciam, deinde in Phrygiam, quum Virgilius in Æneide tum etiam plures Latini conſcribunt. Scribunt inſuper Siceleum cum Sicanis ab Hiſpania profectum excluſiſſe Aborigines, à quibus poſtea Siculi excluſi fuere. Et hoc pacto intelligitur Dionyſius Halicarnaſſeus in. 1. lib. q̃ Siculis ſemper fuerunt infenſi Aborigines, quòdq; diu pòſt aduenientibus Pelaſgis ipſi Aborigines ſocia arma iunxerunt contra Vmbros & Siculos, & quòd ceperunt ab Vmbris Cortoniam dictã Crotonem mediterraneam, & illinc inuadentes regionem condiderunt Turrenam, & expulerunt Siculos à Phalari & Pheſcennio & tota Italia. Et vt ait, ex his controuerſiis inter Siculos & Aborigines ſurrexit bellum

culi in borigines.

omni-

omnibus Italiæ gentibus, quum antea nullum fuerit in Italia. Hæc multa verboſitate & diuerſis digreſſionibus intermixtis, narrat Dionyſius. Quæ profecto ſimultas inter Aborigines & Siculos ex eo prouenit, quod vt Beroſus inſinuat et hiſtorici exprimunt, Siceleus ſequutus partes Iaſii & Siculorum excluſit Aborigines. Hinc dolore percitus Dardanus, dolis regem peremit, & parata forte in propinquo portu naui fuga ereptus eſt, à Coriti Turrena ſede in Samothraciam & Phrygiam, vt in. 8. Æneid. Virgilius teſtatur commemorare Aruntos ſenes.

Iaſio Coribantus filius ſucceſſit.

Hic Coriban filius Iaſii nomen habuit proprium Ban, Cori vero pro inito ſceptro cognomentum promeruit, quia vt ſæpe diximus haſta & ſceptro pro corona vtebantur veteres. Sceptrũ vero ſiue haſtam Romani dicebant Quirin, Sabini Curin, Etruſci Corin. Hinc Coriban haſtatus Ban dicitur. Hunc Veiuzum Herculeum fundaſſe Nuetum grauiſcam vrbem, quã Cornuetum, id eſt, haſtatum & coronatum Nuetum dicunt, vernacula verò lingua per ſyncopam Cornetum, & eandem ſacraſſe tribus ſacris literis. N. B. E. id eſt, Nuetum Bantis æternum, probauimus ex inſcriptione vetuſtiſſima literis Etruſcis ſeruata in eorum ſacro antro, quam ad literam conuerſam in Latinum, et commentariis expoſitam poſuimus in. 40. Quęſt. Anniis. Itaque illius locutio Latina hæc eſt: Herculeus dans & ducens Veiuzas colonias, inaugurauit foſſas, inauguratione ſacra. N. B E. Nuetini proximi fluento nubiloſo ſiue grauiſco, Puer Ban inclytus primus fundauit hoc luſtrum. Secundus augur Oa, augur Aciulnus tertius, Yellus augur quartus extitit. Augur Aciulnus ciuis Surrhenus gratis hoſpitia primus fundauit, Veiuzis quas dedit coloniis. Et Cianus Veiuzus ſolicitator extitit. Auſtrorſum maris, auguris Aciulni eſt ſimulachrum, Cecorſum vero lumen antri ſtans, huius filius eſt.

Coriban

Augures Etruſci.

Et poſt Cecorſum antri eſt Leo. M. Iam ſat eſt. Quid igitur hoc Luſtrale, Ad annos ætatis natos, & augurio felices precatos, & ab ægrotatione liberos, vt ciuitas habeat hęreditationem. Hęc ſacra Cornueti à Bante fundati inſcriptio, cuius rationem ſi quis ſcire voluerit, legat noſtras reſolutiones alibi poſt hęc imprimendas cum aliis. Chencres (

Aſcatadis anno. 8. Cancres victus Hebræorum magica periit in mari, cui apud Ægyptios ſucceſſit Acherres, apud Celtiberos Luſus, apud Celtas Allobrox, & apud Aborigines Italos Romaneſſus filius Romæ primus Saturnus conſecratus mox obiit, cui ſucceſſit filius eius Picus priſcus.

Renouatur igitur orbis, finita profectione cœleſtium, quandoquidem ſub idem tempus tot inclinati ſuccedunt reges. Nam Picus priſcus (etenim iunior extitit vt ſuper Manethonem videbimus) ſuccedit patri Romaneſſo, in deos Latinos primum relato. Saturnus enim Sagni fuit primus totius Italiæ Saturnus, à quo Italia quondã Saturnia dicta eſt decreto Iani, vt in Saturnalib. author eſt Macrobius. Porrò Allobrox quaſi Allodrox, id eſt, Auſtralis cõmixtio. Etenim Aramei Allo dicunt commixtionem, & dros ſiue Daros auſtrum, quod Hebræi Darem dicunt, vt Hieronymus & Talmudiſtę conſentiunt. Hinc Allodaros ſiue Allodrox quem poſteri Allobrox protulerũt, dicitur commixtio verſus auſtrum. Non eſt dubium hunc fuiſſe illum qui in Auſtralem Narbonenſis prouincię partem cõmixtas colonias deduxerit vocatas Allobroges, in quibus coſmographi vrbes illuſtres deſcribunt Viennam, Gebennam, & Auinionem. Rurſus apud Hiſpanos Luſus ſucceſſit Hiſpanus et nõ emẽtitus Gręcus, vt in. 4. naturalis hiſt. Plinius indicat Varronẽ ſequutus. Ab eo Luſitania nũc Portugallia dicta cultaq́ue fuit, vt no-

Picus. Romaneſſus. Allobrox. Luſus.

vt nomē ipſum accuſat. Ieſum Aramei quem Luſum alij vocāt ſaluatorem interpretatur Hieronymus. Eo cognomēto, vt arbitror, dignatus eſt, vel ꝙ ſaluberrimam coloniis inuenerit patriam, vel quod eam ab hoſtibus eripuerit. Sed quod eſt graue in Beroſo, magū Moyſem appellat qui diuina virtute vicit. Sed venia danda eſt gentilitati. Grauius autē aberrauit Trogus & Iuſtinus eius abbreuiator, qui in.36. epitomatum libro aſſerunt fratres Ioſeph vendidiſſe peregrinis mercatoribus, veritos eius excellens ingenium. Eundem à mercatoribus deportatum in Ægyptum ſolerti ingenio percepiſſe artes magicas, & ob id ipſi regi percharum fuiſſe, filium eiuſdem fuiſſe Moyſem, quē paternę ſcientiæ hæreditas & pulchritudo commendarēt, eundem Moyſem cum Hebręis vliginem et ſcabiem paſſis ab Ægyptiis pulſum ſacra Ægyptiorum furto abſtuliſſe, Ægyptios verò illa armis repetere pergentes maximis imbribus domum redire compulſos. Sed hos errores copioſe confutabimus in ſecunda ſacra decade ſuper Exodum. Nunc ad Beroſum reuertamur, qui ad conditionem Troiani regni pergit atque feſtinat dicens: Magus. Moſes.

Anno vltimo regis Aſcatadis, Ato donauit Dardanum parte agri Mæonici, & ita regnum Troianum cœpit. Dardanus ſiqua iura in Italię regno habebat, reſignauit Turreno filio Atus.

Colligamus omnia in vnum quæ de his temporibus & populis dicūtur. Dardanus donatur parte agri Mæonici ab Atu Herculeo patre Turrheni. Eodem ergo atauo patre Ægyptio Hercule ortū genusq́ꝫ habent Ato et Dardanus, quia Atos ex prognatis Herculis et Omphales vnus fuit, & Dardanus item ex eodē Hercule & Araxa genitus eſt, vt in genealogiis explicauimus. Idem ergo genus Herculeū conſanguineum erat Mæonicum & Tuſcum Vetuloniæ. Quare nō fit ſan- Atos.

ardanus guinis mutatio,ſed agri & fortunæ quidem,quia Dardanus diu præſtolatus in Samothracia ſpe reuocatiōis in paternam ſedem Coriti,ea ſpe damnatus,cōtulit ſe tandem ad conſanguineos Mȩones,quos abituros ob penuriā accipiebat. At vero Turreno & Mæonibus fortuna fuit,quia teſte Seruio et Strabone in.5.lib.quū paruum & anguſtum imperium ſimulq́ꝫ regnū nō caperet duos fratres Lydum et Turrenum,ſimulq́ꝫ fame ac ſterilitate premeretur, Ato pater ſorte iacta è duobus liberis Lydū quidē ſucceſſorē regni retinuit, Turrheno verò maiorem partem populi applicans foras abire iuſſit.Eadem Herodotus ſentit & alij quos contra ſe producit Dionyſius Halicarnaſſeus in.1.lib. Hæ igitur eodē tempore fortunæ fuere Turrheno & Dardano Herculeis,quȩ illos ad commutandas ſedes coēgit.Quare Dardanꝰ ius Italici regni Coriti ſi quod haberet Turrheno reſignauit, & Dardanum Ato donauit parte Mæonici agri,quȩ Phrygia ab Hiſpanis Brigis dicta,vt ex ſuperioribus explanatum eſt.Nam teſte Euſebio de temporibus poſt conditam Dardaniā Phryges Mȩonici dicti ſunt vſqꝫ ad tempora Tantali regis Mæoniæ,cui ſuberant Dardanides.

Turrhenus adnauigans in Italiam Ianigenam à Cybele & Coribanto tanquā ex Herculeis hilari hoſpitio exceptus, & ciuilitate Razenua donatus eſt.

Herodotus & alij quos producit contra ſe Dionyſius Halic. ſcribunt Turrhenū adnauigaſſe in partem Italiæ,& conſediſſe ad ſeptentrionalē Tyberis partē, vbi erat Vmbris habitatio, & ibi ciuitates Turrhenas ædificaſſe,vt ſuper Myrſilum diximꝰ.Quare Turrheni ſedes in Tyberina ſolū Thuſcia quærēda eſt ab Hortano oppido ad fines Aretinorum vbi ſunt fontes Tyberis,quia ab his fontibus eſt Tyberis ſeptentrionalis oppoſitus atque finitimus Vmbris,vſque Horte Narq́ꝫ fluuiū.Abinde enim vſqꝫ in oſtia Tyberina,nō eſt perquirenda Turrheni ſedes,quia ea portio Tybe- *(Thuſciæ fines.)*

rina neque eſt borealis neq; Vmbros retinet,ſed Sabi nos et Latinos habet finitimos accolas,& ab orientali in meridianam oram proſpectat. Sunt autem in hoc ſeptentrionali Tyberino decurſu populi vt cernimus, primi quidem Aretini,ſecundi Traſimeni,quorum capita ſunt Cortonia & Peruſia.Ergo quod Beroſus vocat Ianigenã Italiam,hanc partem Thuſciæ & hos populos ſeptẽtrionalis Tyberis intelligit ad quam Turrhenus venit,conſedit & vrbes ædificauit,& vbi Vmbris priſca erat habitatio, vt Herodotus & alij docẽt, referẽte illos Diony.in.1.lib.Porrò illum Cybeles comi hoſpitio recepit,nõ modò quia cõſanguineus erat, vt Beroſus indicat,verũ etiam quia(vt exiſtimo)in periculo cernebat filium Bantẽ ab Aboriginũ odio,ſperabatq; ſi Turrheno reliquiſſet Coriti ſedem,facile pacem cum Dardano adepturam ſe, atque in noua Dardania ſacerdotium cum filio habituram.Quod & euenit.Proinde illum Turrhenum Cybeles donauit ciuilitate Razenua. Qua verò ciuitate decoratus fuerit Turrhenus, equidem Sillius Italicus in octauo libro exprimit,dicens: Mæoniæq; decus quondam Vetulonia gentis. Ab initio igitur Veiuzo oppido Cybelis & Coriti ſede Mæonia gẽs decorata & illuſtrata fuit, ac propterea Vetuloniam Coriti ſedem notauit Vergilius, dum dixit Dardanum profectnm fuiſſe á Turrhena ſede Coriti: vbi mira breuitate regiam regum Vetuloniam, & duos reges illam cognominantes,& ſibi ex proximo ſuccedẽtes,Coritum & Turrhenum cognominauit.Ergo quia donauit illum ciuilitate Razenua, vtique Turrheni non in Turrhenum nomen & mores, ſed econtrà Mæones in ciuilitatem nomenque ac ſtudia Razenua tranſiuere: & Razeni cum aliis cognominati fuerunt, vt author eſt Dionyſius in primo libro.

Ipſe Turrhenus multa Mæonica ornamenta proferens,dedit. Coribantus verò & Cybeles ornata Dynaſtia duodecim ducum

duodecim populorum qui eſſent ex Ianigenis, ipſi in Phrygiam ſe contulerunt.

Quæ ornamenta Turrhenus protulerit, quæ eſſet & qualis dynaſtia ſiue potentatus duodecim ducū & Lucumonū, quia res prolixa eſt narratu, ob id remittimus lectores ad.q. Annias. Sciendum eſt Cybelem eſſe commune nomen Babylonicum ad matres Deorum & Veſtas. Cy enim illi matrem, Belem verò & Belum deum & deam vocant. Dicitur autem Cybeles & deorum mater à multis, puta genitura, nutritione, principatu, doctrina, & additione. Ex his aliis & aliis temporibus, quinque Cybeles compertas habemus. Prima omnium fuit Titea Veſta vxor Iani, quę ex Iano genuit & curauit deos, homines, ſacra, & eorum ritum, potiſſimè ignem perpetuum, vt expoſuimus in duobus præmiſſis libris. Secunda fuit filia huius, cui nomen fuit Regina, quæ ſola nutritione dicta eſt magna deorum mater, quia in gratiam Titeæ matris educauit Titanas, vt Diodorus in quarto lib. author eſt. Et hæ duæ fuerunt primæ omnium Cybeles Veſtæ, in primo generis humani ortu poſt diluuium, vt ex præmiſſis probatum eſt. Rurſus fuit tertia vxor Iaſij Tuſci Herculea, Veiuza, ſuſceptrix magnæ Cereris in ſuis nuptiis, cui propriū nomen fuit Tyle, & cognomē à principatu Ypitis filia Sypi regis Veiuzi, vt eius triumphalis Etruſca inſcriptio conuincit, quæ ferme centenaria ad Dardanum in Phrygiam pergens, vecta vt aiunt leonibus. i. Herculeis comitata Veiuzis, facta eſt regina prima antiſtesq́ ac doctrix ſacrorum in Phrygia, Cybelis ſiue crepitaculis Tuſcis ſacra Tuſca celebrans, & quidem caſtiſſimè. Nam puerum Atum quem ad ſacra nutriebat, in libidinem cū nympha perlapſum, ſeipſum caſtrare coëgit, nec voluit ſua ſacra fieri, niſi à caſtis & ex toto exſectis, vt omnes de illius ſacerdotibus ſcribūt. Fuit & quarta Cybeles Phryga poſt hanc multis ętatibus nata, & huic contraria meretrix, quæ puella primū à Phryge Marſia ada

Marginalia: Cybeles quid. — Cybeles quinque. — Titea. Veſta. Regina. Cybeles. — Veiuza. Tyle. — Atus caſtratur. — Galli Cybelis. — Cybeles altera.

ſia ada

ſia adamata, pauloq́; poſt ab Atu cognomento Papa impregnata, & illo à parentibus obtruncato cũ Marſia fugiẽs ad Dionyſium poſtremum in Nyſam vrbẽ paulò ante Argonautas, vt Euſebius notat de temporibus quibus Nyſam cepit Dionyſius, ibiq́; ab Apolline iterum proſtituta fuit, cum quo reuerſa in Phrygiam, ſepeliuit Papam ſuum, & adiecit in ſacris ſcuta ſonantia, & meretricios luctus & querimonias, vt patet ex eius vita in quarto libro Diodori. Vltima fuit Cybeles vxor Iaſij Samothracis in nuptiis Armoniæ, quam Cadmus ſuperinducens Priſcæ vxori circa tempora Argonautica, certamen paſſus eſt ab eadem vxore, vt Palephatus ſcribit, & Euſebius notat, paulò ante Argonautas. Ex harum æquiuocatione Græci ampliſſimam mentiendi occaſionem habentes quicquid de aliis dicitur, huic vni tribuunt, vt patet in ſexto libro Diodori, & primo Dionyſij, qui ab hac Cybele & illius cognato Dardano Samothrace Dardaniam conditam & ſacra Phrygia inſtituta ſplendide mẽtiuntur, cum iam Dardania condita, & ſacra inſtituta fermè ducentis annis ante has nuptias inueniantur in Euſebio & Spinga & Palephato, & aliis Grecis probatis chronographis. Tandem Beroſus finẽ ſuo operi impoſiturus, ita loquitur: Cybeles vltima.

Porrò etiam ſub Aſcatade apud Ægyptios fuere reges Cherres & Armeus qui cognominatus eſt Danaus, & Rameſſes cognomento Ægyptus. Itaq; qui reges & tempora traduntur à noſtris de primoribus regnis orbis à Iani diluuio primo vſque ad Dardaniæ regnum conditum, his noſtris breuiſſimis annotationibus ſint hactenus dicta.

Patet ex hoc vltimo, cur Beroſus Athenienſibus hoc opus ſolum vſq; ad Dardaniam conditã protulerit. Quia videlicet ante Dardaniã conditam tempora

Gręcis ignota erant. Porrò tempora quę ab Ægyptiis ſæpe furabantur, erant confuſa Ægyptiis ante Dardaniam conditam, quippe quia ſępe menſtruo pro anno vtebantur, aliquando autem bimeſtri, nonnunquam vero trimeſtri, vt Diodorus in primo & ſecundo lib. ſignificat. Porrò Ægyptij ſub Danao & Ægypto annis ſolaribus ſunt vſi, quemadmodum Scythæ, Chaldæi, Hebræi, & Etruſci ſemper ſunt vſi, edocti à Celo annum ad curſum ſolis &.12. menſes ad motum lunæ, vt Diodorus in quarto libro & Beroſus in præmiſſis aſſerunt. Quare ex Chaldæis cæteris temporibus Athenienſes cum erudiuiſſet, eoſdem ſub Dardania condita remittit ad Ægyptios à quibus etiam deos & ſacra furati ſunt teſte Herodoto in.2. lib. Vnde & Ægyptius Manethō annis ſolaribus vtitur, poſt Dardaniam conditam, vt in eius ſupplemento atq; Euſebio conſtat, de quibus cōmentaria ſequentia conſcripſimus.

Manethonis ſupplementa ad Beroſum, cum commentariis Annii.

Manethō. MAnethon ſacerdos Ægyptius hiſtoricus, vt Euſebius dicit de tēporibus Argi quarti regis Argiuorum, cuius tempora in Dynaſtis idem Euſebius ſequitur, quanq; in pluribus deficit in annis & geſtis Latinis quę ad Latinam correctionem reduximus in Chronographia Etruſca, hic à Ioſepho producitur in multis pro teſte tam cōtra Appionem Grammaticū, quàm in primo de antiquitate Iudaica.

Bero-

BEroſus inter Chaldæos hiſtoricos probatior, defflorauit breuiſſimis annotationibus omnia Chaldaica, de potioribus regnis orbis à diluuio maximo quod eorũ maiores ſcribunt fuiſſe ante Ninum, vſque ad præcipuũ regnum Troiæ conditum. Nos quoq; vbi ipſe reliquit proſequamur ea, quæ ~~nobis~~ ex noſtris hiſtoricis vel eorum relationibus conſequuti ſumus, per noſtros Ægyptios reges progrediendo, vt ipſe egit ſub Aſſyriis.

Poſt Chaldæos hiſtoricos ſequuntur Ægyptij ſcriptores. Cui eſt argumento, quòd Ægyptij à ſuis non potuerunt tempora ante Ninum cognoſcere, neq; de diluuio maximo notitiam aſſecuti ſunt, niſi ex Chaldæa priore hiſtoria. Vnde arbitrati ſunt Ægyptij ſe fuiſſe ab initio & primos in orbe genitos, vt Diodorus in primo lib. & Trogus atq; Iuſtinus in. 2 ſignificant. Quare non iniuria dixit Manethon diluuiũ maximũ à priſcis Chaldæis memoria proditum fuiſſe, nõ à ſuis maioribus. Quod tamẽ ſe id credere inſinuat, dũ de veritate Beroſum collaudat, aſſerens illũ nõ probatum modo, ſed probatiſſimum inter Chaldæos hiſtoricos. Verũ quoniã et ipſi Ægyptij per alia orbis regna colonias multas miſerunt ſub Oſiride & aliis regibus, vt Diod. in. 1. narrat, idq; memoria ſeruarũt, & quibus tẽporibus & regibus propagati fuerũt in poſterũ, idcirco etiã ſuas annotationes probatas veraciſſimaſq; eſſe cõmemorat, dũ eas non per opinionẽ vt ſolẽt Græci, ſed per certiſſimas ſeruatas vetuſtas hiſtorias, et ſucceſſiuas ſcribentiũ Ægyptiorũ relationes ſeſe ſcripturum promittit, progrediendo per Ægyptiorũ reges & tẽpora, æque ac Beroſus per ſuos Aſſyrios progreſſus eſt. Et hoc eſt proœmij Manethonis commentarium.

Sequitur Liber.

AEgyptus, eiecto fratre Danao, regnauit annis ſexagintaocto. Ab eo Ægyptus nomen accepit. Pharaones pro dignitate dicebantur. Anno huius quinto regnauit Amyntes annis quadragintaquinq;. Anno ſexto regnauit Dardanus annis ſexagintaquatuor. Decimo anno Danuus Argis, annis quinquaginta.

Ægypti noīa. Manethon ad Ægyptios reges conuerſus, ab Ægypto rege nomen vltimum accepit. Nam teſte Diodoro Siculo in primo lib. prius Oceana & Nilea, poſtq; Aëria dicebatur, vt meminit Euſebius de huius Ægypti temporibus. Quinetiam ab Oſiris nomine & cognomine Oſiriana ab Ægyptiis, & Mizreia ab Hebræis, teſte Moyſe, dicta fuit. Hic Ægyptus frater fuit Danai cognomento Armei, vt ſcribit Euſebius. Qui quum regnaſſet quinque annis, pulſus eſt à fratre Ægypto. Cam verò ab hiſtoricis enarratur, quæ quia celebrata etiā apud poëtas eſt, idcirco ab ea ſuperſedimus.

Ægyptus Pharao. De Pharaonis vocabulo, idem Euſebius paulò ſuperius de regis Ægyptij Amenophis temporibus ſic habet: Ex libris Manethonis ſacerdotis Ægyptiorum legimus hæc verba: Ægyptiorum reges omnes tūc Pharaones dicebātur, non hoc proprium habētes nomen, ſed pro dignitate reges tunc vtebantur hoc nomine, ſicut & apud nos Imperatores Auguſti appellātur. Habebat ergo vnuſquiſque Pharao proprium nomen. Hæc Manethon. Ex hoc intelligimus hūc Manethonem fuiſſe Auguſtorū temporibus, et donatū ob literas ciuitate fuiſſe Romanum accolam, quia ſcribit dicens: Sicut apud nos Imperatores Auguſti dicūtur, ac propterea cùm de aliis, tum præcipuè de antiquis Italiæ regibus potuiſſe ſcribere non minus verè q̄ Beroſus. Cui etiam facit argumentum, ꝙ Dynaſtias Ægyptias & reges ſcripſit fermè vſq; ad ea tempora.

De

De Amynte Aſſyriorum rege & illius temporibus, Manethoni conſentit Euſebius, ſimiliterq́ue de Dardano & Danao. Quare coætanei fuerant Dardanus, Danaus et Ægyptus, et ſecundus Arcas filius Iouis ex Calliſtone, à quo ſecundo in Peloponeſſo Arcadiæ nomen fuit. Nam obliteratum fuit priſcum ab Arcadio nomen, et Pelaſgia ab accolis dicta eſt. Arcas verò iunior in ditionem redactis Pelaſgis, regionem eorum Arcadiam nuncupauit, anno primo Ægypti huius cui cognomẽtum fuit Rameſſes, vt author eſt Euſebius. Pharao Ægyptia lingua ferus & ferocię plenus dicitur, teſte diuo Hieronymo, quem Etruſca lingua Eth, Græca verò Troſſolum & Tromatoreum dicimus. Quibus nominibus Męones appellarunt Vetulonienſes, vt in præcedentibus expoſuimus multis locis.

Anno decimooctauo huius regnauit Turrhenus apud Ianigenas, annis. LI. Anno trigeſimotertio in Creta regnauit Aſterius. Anno eiuſdem. xxxv. apud Celtas Romus, à quo Romandi. Et biennio pòſt, apud Aborigines Faunus Priſcus. Apud Athenienſes Pandion. Anno quinquageſimo apud Aſſyrios Belochus iunior, & anno. lxvii. apud Aborigines imperabat Amnus Faunigena.

Exiſtimant quidã hunc Aſterium Cretenſem fuiſſe Iouem illorũ cantatiſſimum. Nam Apteras, qui & Saturnus Cretenſis, regnauit annis quinquagintatribus. Exorſus anno quarto Cranai regis Athenienſis, vſque ad annum trigeſimumſextũ Erichthonij Athenienſis, quo illi Apteritæ ſucceſſit in Creta filius eius Aſterius, vt computant Chronographi Græci, quos ſequitur Euſebius de temporibus. Quare, quia Saturno Cretenſi, quem Græci fingunt eunuchaſſe Cælum patrem & fugatum à Ioue ſucceſſore, conſequens eſt, Aſterius.

vt no-

vt nomen proprium Iouis magni Cretenſis fuerit Aſterius, perinde ac Saturni patris Apterites. De Romo verò nil aliud compertum mihi eſt, q̃ quod hoc loci Manethon exponit. Nam in Ptolemæo legimus Romandiſſos in Gallia Belgica, & in decurſu Rhodani ſub Vienna oppida Romonũ & Romam, quod poſtea per interpretationem dicunt Valentiam. Turrhenum vero noſtrum authorem Turrheni nominis fuiſſe regum Aboriginum Fauni & eius filij Amni tẽporibus Latini hiſtorici produ͂t, quos ſecutus Sillius Italicus in quinto libro aſſerit, lacum Peruſinum fuiſſe regnatũ Amno Faunigena, cuius filiam Nymphã Agillam Turrhenus locari vxorem filio ſuo Traſimeno expoſtulabat, à quo Traſimenus lacus nomen accepit. Dicit autem priſcum Faunũ patrem Amni, quia fuit alius iunior paulò ante Æneæ aduentum in Italiam, vt ex hiſtoricis patet, & Euſebio de temporibus, atque iſto Manethone, et nos locis ſuis exponemus. Horum nominum pluralitate, imò æquiuocatione quidam capti, & ipſi aberrant, et caliginem in hiſtoriis ante oculos ingerũt, & alios aberrare compellunt. Quare ſummopere cautos eſſe oportet ab æquiuocatione nominum atque indigeſtione temporum, qui veraces hiſtorias adipiſci voluerint. De temporibus verò Pandionis & Belochi iunioris, eadem ſcribunt Manethon & Euſebius de temporibus hoc adiecto, ꝙ anno quinquageſimo dicti Ægypti regis quidam aſſerunt veniſſe primum Cadmum valde adoleſcentulum, priſcum, ex cuius filia Semele natus eſt Dionyſius liber pater. Nam qui ex Samothracia fuit Cadmus, diu pôſt extitit, vt Euſebius ſcribit, et nos ſuper Xenophontem et Archilochum & alios expoſuimus.

[Margin notes: Romãdiſſi. Alij romãdiorum. — Amnus. — Cadmus.]

Secundus poſt hũc Pharao Menophis imperat apud Ægyptios, annis quadraginta. Cuius ſecundo anno apud Troianos regnat Erichthonius, annis. xlvi. Tarchon Priſcus

apud

apud Razenuos Ianigenas, qui nunc dicūtur Turrheni & Tuſci, ob Turrhenū & peritiam diuinorum, quæ à Iano didicerunt, regnat annis vndecim. Apud Celtas Paris. Apud Celtiberos Teſta Libyus Triton.

De temporibus Menophis et Erichthonij Troiani conuenit inter Eufebium & Manethonem. Sed tu emendatius narrantem lege Archilochi epithetum de temporibus. Verum autem dicit, q́ genuit Erichthonium Dardanus ex Bathea filia Teucri, vt hiſtorici tradunt, et Diodorus in quinto libro ſcribit. [Erichthonius.] Nam vt hiſtorici perhibent, & Euſebius de temporibus refert, quartus Athenienſium rex dictus eſt Erichthonius. Eodē nomine dictus eſt Erichthonius Vulcani & Mineruæ filius, & eiſdem temporibus fuit, et ab Homero Erichtheus nuncupatur. Fuit et Erichtheus ſextus rex Athenienſium, filius Pandionis, & pater Cecropis iunioris. vij. Athenienſium regis. [Erichtheus.] Huius Erichthei filia fuit Orithyia, quā Aſtrei filius Boreas Thrax rapuit. [Orithyia.] Quare caue, quia æquiuocū eſt Erichtheus ſiue Erichthonius, ſicut et Tarchon, quoniam tres fuere Tarchōtes. [Tarchontes tres.] Primus, filius fuit noſtri Turrheni circa Dardaniam conditam, cui Turrhenus pater condendarum. xij. vrbium miniſterium delegauit, vt Strabo in. 5. cum cęteris ſcriptoribus aſſerit. Alius Tarchon fuit rex Vetuloniæ, poſt primū annis fermè centū octoginta, videlicet ætate Euandri & Herculis Græci. Nā teſte Solino ad hūc Tarchontē legatus miſſus eſt Caccus, quē ſub Euandro peremit Hercules. Tertius ſucceſſit Mezentio poſt crematā Troiam, ad quē Æneas veniens claſſem, atq; milites contra Turnum & Mezētium procurauit, vt author eſt Vergilius in decimo Æneidos. Ob hanc rem Manethon hunc appellauit priſcum, de hiſq; tribus etiam memoriam agit idem Manethon. Porrò quòd Turrheni à Turrheno dicti ſunt, non cum verioribus ſcriptoribus tenet.

Quòd

Quòd verò ob peritiam diuinorũ, & à ſacrifico ritu à Græcis Tuſci dicti ſunt, Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ, & alij cõſentiunt. Adiicit autem Beroſus & Feſtus, ꝙ à Tuſco Herculis filio Tuſci primũ dicti ſunt. Verũ ſatis diſtat an per y pſilon Græcum ſcribas Tyſcos, an per u Latinum vel o Tuſcos vel Toſcos, vt idem Feſtus inſinuat, & nos in Anniis. q. ſatis explicauimus. Rurſus Paris apud Celtas regnauit, inquit, ſub Menophi, & apud Celtiberos Teſta. Paridem eum fuiſſe, qui Pariſios populos in Lugdunenſi Gallia condiderit, nulli dubium eſſe poteſt: quorum metropolis ad hãc ætatem Pariſius dicitur, ſupremarũ omnium diſciplinarũ gymnaſiis, & beati Aquinatis noſtri Thomæ ſtudiis & ſcholis inclyta. Horum populorum Ptolemæus & plures alij in Geographia non obliuiſcuntur, quorum hac ætate prima eſt Pariſius: inde omnes qui continẽtur in longitudine quidem ab oppido nũc dicto Thedes vſque ad Corpheum, in latitudine verò à Poyſſo vſq; Barum proximum vni ex ramis amnis Sequanæ. Teſta verò Libyus Triton Mineruæ Palatuæ compatriota proximusq; Numidiæ, id verum eſſe coarguit, quod M. Varro & Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ ſcribit, etiam ex Pœnis Aphricaq; Hiſpanos habuiſſe originem. Ab eo poſitos fuiſſe Cõteſtanos finitimos Beticæ, vt author eſt Ptolemæus, ipſum nomen accuſat. Horum populi, nimirum ſi militia valent, quandoquidem ex Tritonide Mineruaq; militiæ principe ortum habuere.

Tuſci vñ

Paris.

Pariſij.

Teſta.

Triton.

Conteſtani.

Anno ſeptimo eiuſdem apud Aſſyrios regnat Belopares, & Minos regnat in Creta. Anno verò xix. Athenis regnat Erichtheus. Anno trigeſimoquinto eius apud Tuſcos annis quindecim regnat Abas, à quo poſiti ſunt Abii Tuſci: & anno eiuſdem trigeſimotertio Argis regnat Abas Argus.

Duos fuiſſe Minoës legimus, quorum Priſcus hic eſt, quē Manethon anno ſeptimo Menophis ait iniiſſe Cretenſe regnum. Euſebius verò anno. viij. Hic Priſcus Minos fuit filius Xanti Cretenſium regis, vt periti Græci ſcriptores conſcribunt, qui cū Sarpedone Priſco fratre de regno diſſentiens, illum fugauit & Cretā obtinuit. Poſt hunc annis vigintiqnatuor ſupra centum fuit Iuppiter Cretenſis, qui teſte Euſebio eo anno rapuit Europam Agenoris filiam: & ex ea, vt omnes hiſtorici & poëtæ aſſerunt, genuit Minoëm iuniorem eodē anno. Qui, vt idem Euſebius de temporibus notat, anno trigeſimooctauo ætatis ſuæ vlturus mortem Androgei mare obtinuit, & Athenienſium regem & Theſei patrem Ægeum ditioni parere coēgit, Laumedontis anno nono. Cæterum de temporibus Belopatris & Erichthei & Abātis Argiui, diſcrimen nō eſt inter Manethonē atq; Euſebium. Fuit autē Abantis Argi neptis ex Iaſio filio Atalanta venatrix, quam ardenter Meleager adamauit, vt omnes Græci & Latini ſcriptores referunt. At Abas Tuſcus is fuit, teſte Manethone, qui Tuſcos Abantes populos fundauit circa maritimam oram à Grauiſcis vſq; ad oppidum quod ad hanc ætatem Cap Abium vernacula lingua, Latina verò caput Abantum dicimus. Ex his maritimis Æneæ ducem vnum claſſis aſſignauit Larthes Targon, qui Abas toruus à Vergilio dicitur decimo Æneidos. Abas tamen à patria toruus vero nomine, non crudelitate dictus eſt.

Minoēs duo.

Minos.

Atalanta.

Abas Tuſcus.

Toruus.

Anno trigeſimo Menophis Cadmus & Phœnix à mari rubro profecti, apud Sydonem regnauerunt. Poſt ſeptennium Cadmus docuit rudem Grēciam, & regnauit Thebis. Apud Aſſyrios regnauit Lamprides, & vltimo eius anno Zetus & Amphion expulerunt Cadmum.

Græci qui omnia ex opinione, vt libuit, de temporibus & genealogiis audacter mentiti fuerunt, nihil certi afferentes, vt author eſt Ioſephus contra Appionem Grammaticum, & Euſebius de temporibus primæ Olympiadis, & alij clariſſimi ſcriptores, etiam & æquiuocatione nominum ſæpe capti ſunt. Plures enim fuere Cadmi, vt Xenophon tradit, plures Phœnices, plures Zeti, plures Amphiones, aliis & aliis temporibus ſibi mutuò ſuccedentes. Quo fit vt tanquam ritu diſtincta, & à ſe mutuò longe remota tempora tribuant. Sed qui fuerunt hi qui à mari rubro diſceſſerunt, & qua ætate, ſoli Manethoni tanquam qui patrias hiſtorias nouerit, et authori de rebus Ægyptiis certiſſimo, hauddubie credendum eſt. Fuere Phęnix et Cadmus primi Syria oriundi. Phœnix natu maior, viceſimoprimo anno in Sydone regnauit, & à ſe primus regionem Phœniciam de vetuſto more nuncupauit, quum antea Canaan diceretur, & fuit pater Agenoris Syri non Ægyptij, vt hiſtorici graues aſſerunt. Horum æquiuocatione quidam illuſi aſcripſerunt eos eſſe, qui à Thebis Ægypti profecti ſunt, vt pro eis notat Euſebius de temporibus Dardani: ſed falſum eſſe conſtat, quod & Manethon Ægyptius patriæ hiſtoriæ ſcientiſſimus his aduerſatur, & Phœnix Ægyptius filius fuit Agenoris non pater, et Ægypto non Syria oriundus.

Phœnix et Cadm⁹ primi.

Fuerunt alij fratres Cadmus & Phœnix Græci, fermè annis octoginta ante Troianum excidium, filij Amyntoris. Phœnix adoleſcens, teſte Homero in octauo Iliados, cum ſuggeſtione matris fuiſſet congreſſus patris Amyntoris pellici, & pater id perſenſiſſet, ad alium adoleſcentem regem Peleum Achillis poſtea patrem Phœnix diffugit patris iram. Peleus illum benigniſſimè ſuſceptum & vnicè dilectum militiæ ducem creauit, qui Peleo referens vt potuit paria, Dolopes illi atq; plures populos ſubiecit. Quinetiam longe poſt Peleo natum Achillem, vt filium Phœnix aluit atque nutriuit. Hæc de filio Amyntoris Phœnice Homerus retulit. At de illius fratre Cadmo, qui Armoniam ſororem

Phœnix et Cadmus Græci.

rorem

rorem Dardani & Iaſij Samothracis vxori primæ ſuperduxit, Spinga et Palephatus ſcribunt, & Euſebius refert fuiſſe non minus triennio ante regnum Laumedontis patris Priami, quum vxor prima ob zelotypiam Armonię recedens à Cadmo illi certamen intulit, vt etiam Xenophon & plures retulerunt. Quare Samothraces, vt reliqui Græci, falſo aiunt hunc Cadmũ fuiſſe filium Agenoris Ægyptij, cuius cognatus fuit Dardanus Dardaniæ conditor. Nam ante hũc annum condita erat Dardania nõ minus annis vno et viginti ſupra ducentos: neq; hac ætate alius Cadmus & Phœnix inueniãtur, q̃ Amyntoris nõ Agenoris Ægyptij filij. Itaq;, teſte Manethone, in Syros & Gręcos Cadmũ & Phœnicẽ, fuerũt Ægyptij Agenoris filij Cadmus et Phęnix, q à mari rubro iuſſu patris profecti, alter apud Sydonẽ Phœnix, alter apud Gręciæ Thebas regnauit anno. 37. Amenophis, tertioq; pôſt anno pulſus fuit, vt tã Manethon q̃ Euſebius de temporib⁹ ſcribũt. Quare raptus Europæ paulò ante hunc annum obtigit, & nõ poſt exactos nonaginta annos, vt Euſebius de tẽporibus pro Græca incerta hiſtoria notat.

Poſt Menophim cœpta eſt Dynaſtia Larthum, vt in Italia: quæ Dynaſtia durauit annis ſolaribus. cxciiii. Horũ Larthum in Ægypto primus fuit Zetus, qui regnauit annis. lv. Cuius anno octauo in Dardania regnauit Tros, in Tuſcia verò anno huius trigeſimotertio regnauit annis trigintaocto Veibẽnus ex familia Veſtuloniæ.

Hoc nomen Larthes non proprium eſt, ſed commune dignitatis vocabulum, ſicut Auguſtus & Pharao. In triumphalibus Etruſcis inuenimus per aſpirationem ſcriptum, Larth et Larthi. Erant enim in Dynaſtia ſiue potentatu Etruriæ. xij. Lucumones in Vetulonia reſidentes. xij. reges, quibus vnus præerat, Larthes.

 vt Ser

vt Seruius author eſt ſuper octauum Æneidos. Hic ſupremus Larth vocabulo Etruſco, id eſt, regum maximus dicebatur, nõ ſolum quia cæteris præerat, verum etiã quia anniuerſariè cęteris duodecim reuocatis, ipſe per vitam totam perſeuerabat. Hoc pacto potentatus et Dynaſtia plurium regum in Ægypto cœpit, quibus primus præfuit Zetus Larthes. Non hic Zetus fuit qui pepulit Cadmum, vt ſupra retulit. Nam iſte fuit Ægyptius, ille verò Græcus. De horum temporibus Euſebius & Manethon paria ſentiunt. Tros iſte fuit filius Erichthonij & nepos Dardani, qui in Dardania partem vrbis maximam fundauit, atque à ſe Troiam dixit, vt Euſebius de tẽporibus & cęteri conſcribunt, ſed de alio Larthe Magueo, & temporibus tam Larthum Tuſciæ quàm Dardaniæ, in temporibus Archilochi, & hiſtoriæ Etruſcæ ſupprimit Beroſus, vt qui nouitius hiſtoricus et externus. Nomen verò Veibennum, quod à Latinis Vibennum per ſynæreſim in primo Varronis de lingua Latina ſcriptum reperio, ſicut & Veiturgiam & Veiterbum per ſynæreſim dicimus Viturgiam & Viterbum, profectò Etruſcum eſt nomen quod ſolum Vetuloniatibus cõuenit. Nam Ben filius apud orientales, atque Arameos, et Hebræos filius dicitur. Hinc Veibennus ſiue Vebennus Veiorum filius & conciuis dicitur. Verũ ſæpe nomen commune gentis, die luſtrico tanquam proprium vni imponitur, vt Romanus, Florẽtinus, Senenſis. Ita pari forma quum omnes Veizi ſiue Vetuloni ſint Vibenni, huic tamen proprium fuit nomen, qui poſt Abantem Larthem regnauit annis tot, quot in Chronographia emendata Etruſca poſuimus.

Zetus.

Tros.

Vibẽnus

Primo quoque anno Zeti regnauit apud Celtas Lemannus, & trigeſimoſecũdo anno apud Aborigines Mars Italus cognomento Ianus iunior. Anno eiuſdẽ trigeſimoquinto apud Celtiberos Romus regnauit.

Lemannus iſte non dubium eſt quin is fuerit, qui Lemãnos poſuit & à ſe nominauit ſimul cum lacu Lemanno in prouincia Narbonenſi, quem Luxanæ lacũ hodie incolę nuncupant, quem Rhodanus ad pontem vrbis Gebennę effluit. Idem enim Rhodanus prius in lacum influit quàm effluat. De Marte Italo cognomẽto Iano iuniore hæc comperio. Euſebius de temporibus Æneæ ſic ſcribit. Ante, inquit, Æneam Ianus, Saturnus, Picus, Faunus, et Latinus in Italia regnauerũt annis circiter. CL. Cur verò circiter dicat, profectò quia id non potuit habere ex certo Latinæ hiſtoriæ. Nam plus annis. XII. cœpit dictus Ianus. Quod profectò ita patet. A trigeſimoſecundo Zeti ad excidium Troiæ, circa cuius tempora ad Latium venit Æneas, ſupputãtur ab eodẽ Euſebio anni duo & ſexaginta ſupra centum. At Ianus iunior Latinus cœpit Aboriginibus imperare anno trigeſimoſecundo Zeti, vt Manethon aſſerit. Quare duodecim annis amplius quàm centum & quinquaginta cœpit. Quia verò alij minus duodecim cœpiſſe ſcribũt, idcirco Euſebius chronographus optimus, ne cui detraheret, aut certũ tempus quod incertum erat exprimeret, medium inter hæc tempus & cũ vocabulo circiter tradidit, dicẽs: Regnauerũt in Italia annis circiter centum quinquaginta. Cæterum Italiam Tyberinam et Latium hoc loci accepit ab hiſtoricis, quoniam vt ex omnibus cõſtat, in tota Italia Larthes Turrheni imperabant, in Latio verò ſupradicti Latini ſubreguli Ianus iunior, Saturnus iunior, Picus iunior, Faunus iunior, & Latinus. Quòd verò hic Latij ſubregulus cognomẽto Ianus fuerit Latinus Mars ex primo libro Dionyſij Halicarnaſſei cõuincitur, qui ſic ex Latina hiſtoria ſcribens: Cõtigit, inquit, eo tempore quo venit Euander, eſſe regem Aboriginũ Faunum, pronepotem (vt aiunt) Martis, quem vt genium quendam ſiue indigetem, & ſacrificiis atque carminibus colunt Romani. Pronepos autem ad proauum refertur, quoniam relatiua ſunt. Porrò Ianus iunior, vt Manethon & Euſebius numerant, proauus fuit huius

Lemãnus

Faunus.

Fauni,vt patet numerando á Fauno filio per Picũ pa-trem,Saturnũ auum,& Ianum proauum.Quare idem fuit Mars Latinus & Ianus iunior, vt Manethon tradit. Ergo æquiuocatio Iani & temporum ignoratio multos in his Latinos decepit. Nam ſi Tuſcorum ve-tuſtas tanta eſt, ſimul & illorum deorum et legum an-tiquitas, vt nullis hominum legibus,diis & moribus conueniant,vt probatiores Græci conſcribũt, et Dio nyſius Halicarnaſſeus in primo retulit: porrò antiquiſ ſimas leges atq; primos deos,araſq;, & religionem ca-na fides Ianusq; dedit, cõſequens neceſſario eſt, vt hic Ianus iunior nullas religiones docuerit, nec fuerit Pri-ſcus ille qui eſt pater omnium deorũ, qui nouitius in-uenitur, paulominus centum ſeptuaginta annis ante Æneam, & cuius ætate Turrheni florebant Ianigena lege,religione,ſtudio,literis & philoſophia. Nunc de Romo apud Celtiberos rege dicendũ eſt. Romus hic fuit, qui non procul Sagunto Romam in littore cõſti-tuit,á poſterioribus Romanis p interpretationem Va lentiam nuncupatam. Nam Romus dicitur valens & robuſtus fermè ab omni lingua & hiſtorico. Quare per interpretationẽ & locum á coniugatis, ſi Romus valẽs eſt,& item valens Romus,neceſſario conſequẽs eſt,vt Roma ſit Valentia & Valentia Roma. Cui ar-gumento eſt Solinus,qui in principio ſcribens:Romę inquit,vocabulum primò ab Euandro datum, quum oppidum ibi offendiſſet quod Valentiam dicebat La tina iuuentus,quod Arcades habitantes,ſeruata nomi nis interpretatione Romam dixerunt. Hæc Solinus. Verum quod dicit,vocabulũ Roma primo ab Euan-dro eſt inditũ, intelligendum eſt appellatione Græca. Nam antea vocabulo barbaro etiam Roma dicta fuit á prima cõditrice filia Itali, vt Beroſus & plures veriſ-ſimè ſcripſerunt, & Plutarchus refert in vita Romuli. Eſt autem ſignificatio Romæ apud Græcos ſolum ro-bur & robuſta,ſed teſte Hieronymo de interpretatio-ne nominum Hebræorum & aliis Talmudiſtis,ſonat non ſolum robur, ſed ſublimitatem cum tonitruo,au-

Mars Latin9, et Ianus iunior,idem.

Romus. Valẽtia.

Roma.

gurio & imperio. Itaq; non exigua coniectura eſt Valentiam Hiſpaniæ primum Romam à conditore Romo dictam. Cui argumēto eſt quòd eius liberi qui ei ſucceſſerunt eiſdem locis regnauerunt, vt paulò inferius locis ſuis videbimus. Vrbs itaq; Valentia ab origine vetuſtiſſima, etiā Valentinis heroibus inclyta Borgiis, hac noſtra ętate decorata & ornata eſt Borgianis pontificibus maximis, in primis beatiſſimo Calixto tertio, ſub quo mira dei prouidentia apud Pannones Turcus Mahumeth inimiciſſimus Chriſtiani nominis, cladem exercitus paſſus, & à quo transfigurationis Chriſti celebritas inſtituta eſt. Deinde & beatiſſimo Alexandro. VI. in cuius pontificatus exordio, è cauernis & latebris terrę, vetuſtiſſimorum Italiæ regum triumphalia in hac ſua vrbe Vetulonia, nūc Viterbo etiam lepores prodiderūt, videlicet futuræ ſub eo pontifice feliciſſimo propagationis imperij Chriſtiani, & ſedis apoſtolicæ illuſtrationis diuinū portentum. Eadem vrbs Valentia illuſtriſſima effecta ortu beatiſſimi Laurentij martyris & diui Vincentij confeſſoris, atq; glorioſiſſimo martyrio beatorum Valerij epiſcopi Cæſa. auguſtani, & eius archileuitæ Vincentij. Valaus. Calixtus III. Alexāder VI. Signa inuenta.

Secundus Larthes Ægyptius fuit Ranſes annis. 66. Anno eius vigeſimoquarto Aſſyriis imperat Pannias. Eiuſdem anno vigeſimooctauo Athenis regnat Ægeus. Cadmus Armoniam ſororem Iaſii Samothracis ducit vxorem. Olbius regnat apud Celtas. Anno ſexageſimo Cadmus ex zelotypia primæ vxoris, ob Armoniam diſcrimen certamenq; patitur.

De temporibus Ranſis, Pannię, et Ægei conueniūt Manethon & Euſebius de temporibus, diſſident verò in tēporibus certaminis vxoris Cadmi, q Manethon Ranſes.

id geſtum eſſe anno Ramſis ſexageſimo ſcribit. Euſebius verò quinquageſimooctauo. Ex quo patet Cererem magnam panificā non potuiſſe adeſſe huius Cadmi & eius cognati Iaſii Samothracis nuptiis, quæ diu ante naturæ conceſſerat, vt in Anniis quęſtionibus et aliis commentariis & inſtitutionibus Etruſcis expoſuimus.

Eiuſdem anno vigeſimotertio Cæculus cognomento Saturnus iunior regnat apud Aborigines, & tertio anno poſt apud Turrhenos regnat Oſcus, cuius inſigne fuit ſerpens. Hic ex Vetulonia multas colonias ſeminauit, apud quā erat oriūdus magna familia.

Inter omnes Latinos authores hæc conueniunt. Primum quidem quia Cæculus Præneſtinæ conditor vrbis, fuit Aboriginū rex in Latio. Idem fuit Martis Latini filius. At verò qui Marti patri ſucceſſit in Latio, fuit cognominatus Saturnus vt ſupra demonſtrauimus. Quare Cęcul⁹ rex Martis Latini filius cognominatus fuit Saturnus. Ergo tres fuere in Italia Saturni. Primus fuit Sabatius, qui fugiens arma Iouis Nini, ad Ianum priſcum, exceptus fuit ab eo, & participata potentia illum illuſtrauit. Hic fuit pater Sabinorum & Samnitium vt ſæpe oſtendimus. Alius fuit filius Romę Romaneſſus nepos Itali, qui primus Aboriginum Saturnus creatus eſt, vt in eiſdē oſtendimus. Tertius fuit Cæculus filius Iani iunioris, nominati Martis, vt nunc explanauimus. Primus fuit priſcis aureis ſæculis. Secundus tempore Iaſij. Tertius tempore Ranſis Ægyptij, & Oſci Vetuloniēſis, vt ex his patet. Oſcus verò Etruſcum nomen eſt, à venenoſo & terrifico ſerpente dictum, quem ad hanc ętatem Etruſci Oſcorzonem dicimus. Quare rectius dicit Manethon Oſcum & Oſcos ab inſigni principis ſerpente dictos, quàm Seruius ſuper. 7. Æneidos, dicens Oſcos dici

[Margin: Cæculus. — Saturni in Italia tres. — Oſcus.]

dici vbi plurimi abūdant ſerpētes. Profecto & ab inſigni duces vetuſti appellari ſolebāt, ceu Macedon à lupo, & Anubis à cane, vt in primo libro Diodorus eſt author. Nam Ægyptia lingua Macedō lupus, Anubis verò canis dicitur. Quinetiā & Iuppiter in Aquilam, & taurum, & aureum impluuium verſus à fabuloſis Græcis fingitur, quò d ad raptum ſtuprumq́ꝫ Ganimedis, Europæq́ꝫ, ac Danaes vſus ſit inſigni Aquila, & tauro, & corruptore auro. Hic Oſcus Vetulonienſis adeptus imperium Italiæ, plurimas colonias dedit, vt ait Manethon, & à ſe Oſcas & Volſcas, quaſi Voloſcas, id eſt, conſulares Oſcas cognominauit, quarum Volſci in Latio primi fuiſſe conditi apparēt, quòd vocabulo Turrheno eos Volſcos, id eſt, priſcos Oſcos (Oſci enim fuerūt Capuani.) appellauit, quos Virgilius adducit ſexto Æneidos illo verſiculo: Oſcorumq́ꝫ manus. Quo loci Seruius ita ſcribens: Capuenſes (inquit) dicit, qui ante Oſci dicti ſunt. Teſte eodem Seruio etiam ſuper decimo Æneidos, conſtat Capuam à Tuſcis conditam fuiſſe, viſo falconis augurio, qui Tuſca lingua capis dicitur. Et ſubdit. Tuſcos autem omnem pene Italiam ſubiugaſſe manifeſtum eſt. Vulturnum verò poſt dictam fuiſſe, & à campis Capuam Liuius author eſt in quarto ab vrbe condita, dicens Vulturnum Etruſcorum vrbem, quæ nunc Capua eſt, cepere Samnites. Eodem loci ait Capuam eſſe dictam à campeſtribus locis in quibus ſita. Reaſſumpſiſſe quoque Capuæ nomen à Troiano duce Capy, equidē Virgilius inſinuat libro decimo Æneidos vbi ait: Et Capys, hinc nomen Capuanæ dicitur vrbi. Vnde & Dardanos colonos illam habere dixit Lucanus in ſecūdo cum ait: Mœnia Dardanij tenuit Capuana coloni.

Volſci.

Capua.

Anno eius .13. Ilus regnauit apud Troianos .52. annis, & Palatuus apud Celtiberos, apud Celtas Galathas iunior qui vicit Sarmatas, & condidit Galathas Aſiæ.

Tempora in Manethone inemẽdata, in Archilocho & noſtra Chronographia reperies. Cæterũ nouimus ex præcedentibus quum varia origine reges Hiſpaniam regerent, eorũ caput originis nominari, quorum vltimus fuit Teſta Libyus Tritõ, qui apud Carthagineam prouinciam regnauit. Quare cùm non alij ſed illius poſteri à Carthaginea in Valentiam, prorogaſſent imperium, conſequẽs eſt, vt Valentia ab eius filio Romo fuerit nominata. Argumento quoque eſt, quòd circa ea loca filius Romi Palatuus, populos à ſe dictos Palatuos fundauit, quos & Ptolemæus ſupra Valentiam deſcribit ad montes vicinos. Galathas verò iunior à quo deuicti ſunt Sarmatæ & Aſlani, etiam à patre ſuo Olbio innumeras colonias denominauit, in Gallia, Sardinia, Sarmatia magna, Aſia & Cilicia, vt in Ptolemæo & geopraphis nomina deſcripta Olbia perſeuerant. De victoria verò atque fortitudine exercitus huius, quibus omnem Sarmatiam & Aſiæ magnam partem ditioni parere coëgit, Diodorus Siculus amplè in ſexto libro proſequutus eſt. Cæterum de Ilo id conſtat, eum fuiſſe à quo Ilium in Troia fuerit conditum, & cuius fratrem Ganimedem Iuppiter rapuit in aquilam verſus vt fabulantur Græci, tametſi eorum Chronographus Euſebius de temporibus mendaces illos oſtendat ex temporibus patris eorum dicens: Ob raptum Ganimedis Trois patris Ganimedis & Tantali raptoris bellum exortum eſt, vt ſcribit Phander poëta. Fruſtra igitur Iouis famula, & raptrix Aquila confingitur. Hæc Euſebius de temporibus Trois & Tantali.

Galathas.

Ilus.

Anno eiuſdem quadrageſimoſeptimo Picus iunior fit rex Aboriginibus, & apud Tuſcos regnat Tarchon ſecundus annis quadragintaquatuor. Poſt Picum anno penultimo Raniſis apud Celtas regnauit Namnes.

Fuiſſe

Fuiſſe Picum priſcum ex præcedẽtibus colligitur. Hic Picus iunior pater fuit Fauni iunioris, cuius ætate regnauit Tarchon ſecundus in Italia. Nam etſi Tarchon iſte cœpit regnare ſub Pici tẽporibus, ſub eius tamen filio vſq; Euandri & Herculis tempora perſeuerauit, vt Solinus in principio inſinuat cũ dicit: Cacus habitauit locum cui Salene nomen eſt, vbi trigemina nunc porta. Hic & Gellius tradit, quum à Tarchonte Turrheno ad quem legatus venerat iuſſu Mariſiæ regis ſocio Megalæ Phrygiæ cuſtodiæ foret datus, fruſtratus vincula, & vnde venerat redux, præſidiis amplioribus occupato circa Volturnum & Campaniam regno dum attrectare etiam ẽa audet quæ cõceſſerãt in Archadum iura, duce Hercule, qui tunc forte aderat oppreſſus eſt. Namnes autem quem Manethon ait regnaſſe apud Celtas, ſcriptus inuenitur per literam m & n, Namnes & Nannes, nec arbitror ſignificatum variari. Quare conſtat condidiſſe Nannetes populos in Gallia Lugdunenſi, iuxta deſcriptionem Ptolemæi. Supra Pariſios interq; Namnetes & Veſſones diuidit Sequana fluuius. Veſſonũ metropolis eſt olim Auguſta Veſſonum nunc Demont. At Namnetum Auguſta olim Condeuincum iuxta Ptolemæũ, nunc autem Venecial eſt aut proximis locis. Ab his Nantes per ſyncopam quaſi Namnetes orti ſunt, manetq; illis nomen Angliæ oppoſitis. Eſtq; in Turonenſi prouincia ciuitas epiſcopalis in Britannia citeriori, quæ comitatus titulo illuſtratur ducis Britanniæ primogenito aſcripto.

Picus iunior.

Tarchon.

Namnes Nannete in Britannia.

Tertius Larhes Ægyptius Amenophis annis. 40. regnat & imperat, cuius anno primo Laũmedon imperauit Troiæ. Anno verò tertio Soſarmus regnat Aſſyriis, & Hercules Amphitryonis naſcitur anno. 6. vixitq; annis 52. & periit igne, primus ex maximis piratis.

Satis

Satis congruunt mutuoq́ꝫ ſibi conſentiunt Manethon & Euſebius de temporibus Amenophis, & Soſarmi & Laumedontis patris Priami. Cęterum diſſenſio eſt quo tempore ortus ſit ex Ioue & Alcmena adulterinus græcus Hercules. Nam quum omnes hiſtorici tradant illum periiſſe quadrageſimoſecundo anno Priami, id eſt, anno decimoſeptimo ante exciſam Troiam, variant tamen quoto vixerit tempore, quū illum pleriqꝫ annis.30. plurimi verò.52. vixiſſe contendant. Quos Euſebius de temporibus Priami referens & ita ſcribens: Hercules, inquit, quum in morbum peſtilentem incidiſſet, ob remediū dolorū ſe proiecit in flammas, & ſic morte functus eſt anno ætatis.52. Quidam autem illum.30. periiſſe ſcribunt. Hęc Euſebius. Fuiſſe autem illum cum Argonautis omnes ſcribunt, ac propterea probabilius dicunt qui illum.52. annis vixiſſe conſcribunt. Nā ſi.42. anno Priami, id eſt.17. ante Troianum excidium periit, ſi ſolum.30. annis vixiſſet, equidem ante Troiæ cineres fuiſſet genitus anno.47. à quibus ſi quadragintaduos Priami ſubtrahis, profecto remanent quinqꝫ anni quibus ante Priami principatum natus fuit. Quare quoniam Priamus ſucceſſit Laumedonti patri ab eodem Hercule perempto, conſequens neceſſario eſt, vt quinquennis Hercules cū Argonautis nauigans Laumedontem peremerit, quod quidem non tam falſum q̃ ridiculum eſt. Ergo verius ſcribunt qui illum occubuiſſe aiūt anno ætatis ſuæ.52. Sic enim decennis fortis robore, cum ſolo ictu pręceptorem ſuum Linum Muſicum peremerit puerulus tardiore ingenio, vt Diodorus refert in.4. Neqꝫ id facinus nō potuit facile perpetrare, vt decennis robore incredibili, & auxilio Iaſonis & Argonautarum, & dolo non bello, Laumedontem nil eiuſmodi ſuſpicantem noctu cō foderit, quoniā id à Piratis et ſæpe factū vidimꝰ & ſępius geſtum legimus. Nam vt in aliis, Argonautæ nil aliud quàm Piraticam inſidioſam geſſerūt. Et idcirco recte Manethon dicit illum fuiſſe primū ex maximis Piratis, quanquam puer diuino quodam & admirabili robo-

Herculis anni.

Hercules Linum occidit.

li robore res cum Argonautis gereret, omnia maris litora, vt inſidioſus Pirata, latrociniis & ſtupris colluſtrans magis quàm illuſtrans, luſtrauerit, vt Græca fabula refert.

Anno Amenophis .xiiii. apud Aborigines regnat Faunus iunior, &.xxix.anno Tuſcis imperat Tyberinus ex familia Veia Vetuloniæ annis.xxxv.

De Fauno iuniore q Euandrum excepit hoſpitio, & oppidum Romam Valentiam dictum illi cōceſſit, omnes Latini & Græci paria ſcribunt. De Tyberino verò Veiorum Vetuloniæ regulo, hæc comperio. Nomen illi fuit Tyberinus, cognomen Tyberis, id eſt, iniuriator, idq́ꝫ cognomen illi à Pelaſgis quos pepulit à Tuſcia impoſitum fuit. Nam quum Pelaſgi paulò ante Siculos pepuliſſent cum parte Vmbrorum, cohabitauerunt Turrhenis pacifice vſqꝫ ad Tyberinū iſtum, qui per duas ętates, id eſt, circa.50.annos regnauit ante Troianum excidium, vt paſſim in primo libro ſcribit Diodorus Siculus. Origo belli inter eos fuit, quòd Minos iunior miſit in Italiam Glaucum filiū, vt cum Pelaſgis imperium teneret, exceptusq́ꝫ fuit à Cæretanis, donatusq́ꝫ Scylla puella ex oppido Cære, vt quidam tradiderunt. Quod quum Tyberinus ægro animo atque iniquo perſpiceret, bellum intulit Cæretanis ad mare, & Phaleriis ad Tyberim, quo bello etſi ipſe periit gigas validus, nomen tamen amni dedit, qui prius Albula dicebatur, & Vetulonienſes victoria potiti, Glaucum & Pelaſgos tota Italia pepulerunt, & Enotum oppidum validiſſimum non procul vrbe Roma quum cepiſſent, ſibi vrbem poſuerunt, quam à ſui origine loci & gentis Veientem appellauerūt, vt Epigenes refert. Vnde in vita Camilli Plutarchus illos Enotanos ante fuiſſe retulit, & à Romulo dictos Sardinianos, quia ab Veiis Etruſcis qui intra fines Etruriæ cōtinentur originem habent. At verò Veij Etruſci Sardi

Faunus.

Tyberin⁹

Enotum.

niani

niani coloni fuerunt, vt idem Plutarchus refert in vita Romuli. Coloni autem Sardiniæ fuerunt, nõ quòd â Sardinia in Etruriam venerint, ſed ꝙ natione Etruſci Sardiniam primi cum rege illorum Phorco habitatam reddiderint, vt author eſt Strabo in.5.& nos ad longum explanauimus in aliis locis. Sed de his hactenus. Nunc quę de Tyberino his conformia referātur, iure ſubinferendum eſt. Regnauit (inquit Manethon) Tyberinus anno vigeſimotertio Amenophis in primis hoc tempus dubito quin maxime quadret. Nam vt hiſtorici conſentiūt fatidica Manto eiecto ab Athenienſibus rege Theſeo cui Manto ſeruierat, eadem venit ad Tyberinum Vetuloniæ regem, â quo fœcundata peperit Ocnum conditorem Mantuæ. Hinc Ocnus dictus fuit filius Tuſci amnis, id eſt, Tyberini, qui nomen amni Tyberi indidit, dicente Vergilio.10. Æneidos. Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris Fatidicæ Mantus, & Tuſci filius amnis. De Tyberi verò nomine quidam opinantur dictum ab Albanorum rege Tyberino, q in eo ſubmerſus fuit, vt placet Liuio & Ouidio in.2. Faſtorum dicenti: Albula quem Tyberim merſus Tyberinus in vndis reddidit, hybernis forte tumebat aquis. Sed huic reſpondēt Seruius, Vergilius, & Plinius, & alij q ſcribūt diu ante Tyberinū Albanum fuiſſe Tyberinum Tuſcum, cui Græci Tyberim cognomentum impoſuere. Nam Feſtus recte ait Tyberim dictum â Tyberi Tuſcorum rege, vel â Tyberino rege Albanorum. Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ capitulo ſexto dicit diſtinguens ſimul nomina & verba: Tyberis, inquit, ante Tybris dictus eſt, ſed prius Albula. Et Vergilius in.8. ſcribit dicens: Tum reges aſperq; immani corpore Tybris. A quo poſt Itali fluuium cognomine Tybrim diximus, amiſit verum vetus Albula nomen. Seruius verò cunctas opiniones referens hæc in pluribus locis ſcribit, maxime ſuper octauum Æneidos. Tyberim alij â rege Aboriginum dictum putant, qui dimicans iuxta eum occidit. Alij â quodam Aborigine, quem Glaucus Minois

Ocnus

Tyberis.

Tybris

filius

filius in Italia interemit. Alij inter quos Liuius et Ouidius à rege Albanorum. Alij inter quos Vergilius & complures à Tyberino rege Tuſcorum, qui ibi occubuit. Alij à regis Tuſcorum iniuriis, qui circa ripas huius fluminis latrocinabatur, & à crebris iniuriis quibus tranſeuntes afficiebat, Tybrim cognominatum fuiſſe. Nec Ouidij verba nos aſſerere cogunt ante Tyberinum Albanum non fuiſſe dictum Tyberim. Neque etiam Liuius cõtradicit, quia etſi à Tyberino Albano dicitur Tyberis, ante tamen illum inuenitur nominatus Tybris. Hæc Seruius. Verum has opiniones veras eſſe ex Manethone & hiſtoricis deprehẽdimus. Nam Tyberinus Tuſcus fuit atq; Vetulonus. Dictus eſt autem latrocinator, quia teſte Seruio, latrocinari dicimus ducem, qui etiam conductitium habet exercitum. Et quia conduxit primorum Aboriginum militem vltra Tuſcos contra Glaucum & Pelaſgos hinc dictus eſt latrocinator, & Aborigines, & rex Aboriginum, & Tuſcus & rex Tuſcorum, & Veitulonus & regulus Veientum. De Glauco verò ita ſcribit Seruius libro ſeptimo Æneidos ſuper illud carmen: Picta ſcuta Iabici. Glaucus, inquit, Minois filius venit ad Italiam, et quum ſibi imperium poſceret nec reciperetur, ideo quòd nihil præſtabat ſicut pater eius præſtiterat mittendo illis zonam, quum antehac diſcincti eſſent, oſtendit ſcutum, à quo & ipſe Labicus dictus eſt, & ex eo populi Labici. Tempora quoq; Herculis, Thelamonis, Iaſonis, & Argonautarum, Medeæq; & Cyrces illius ſororis amantis Glaucum, quàm veriſſime quadrant, ſi quæ ſcribuntur animaduertimus. Aiunt enim ſcriptores quorum ſententiam Seruius refert ſuper tertium Æneidos illo carmine: Dextrum Scylla latus læuum implacata charybdis. Duplex, inquit, eſt Scylla, vna prope charybdim Siciliæ quæ eſt ſaxum ſimile formæ celebratæ procul viſentibus, vt ait Salluſtius, alia fuit filia Niſi, vt inſinuat Vergil. 6. Ægloga. Fuit & tertia filia Phorci & Creteidos Nymphæ.

Marginal notes: Glaucus. — Scyllæ.

Hanc

Hanc amabat Glaucus quem Cyrce diligebat, ſed ꝙ proniſſimus in Scyllam fuerat. Irata Cyrce, fontem in quo illa corpus ſuum lauare conſueuerat infecit veneni, nis,in quem Scylla quum deſcẽdiſſet,pubetenus in varias mutata eſt formas. Horrens itaq; ſuam deformitatem in mare ſe præcipitauit. Hæc Seruius. Hanc tertiã Scyllam fuiſſe Tuſcam Cęritem authores aſſerunt,inter quos Epigenes præcipuus eſt in Apologetico contra Italos, quo Tyberini & Glauci bellum refert, qui etiam ait terminum Cæritis amnem à patris nomine Minoem appellaſſe, quem in Minoem trãſmutaſſe ex contemptu Tuſcos aſſerit. Fontem verò & mare vbi ſe præcipitauit mare Scyllanum dici. Nunc etiam ætate noſtra ſic appellatur,et Tuſca vernacula lingua quę ſynæreſi vtitur Mar Scylliano vocamus. Eſt amnis iuxta Cærite oppidum ad mare vbi Scylla ſe lauare cõſueuerat. Itaq; vt diximus,omnia quadrant. Tempore enim quo regnabat Theſeus erat Manto & Tyberinus Tuſcus, Glaucus quoque filius iunioris Minois, Scylla & Cyrce,& Hercules & Thelamon. Nã Cyrce in Italiam venit cum Argonautis,qui ab Hiſpaniis regredientes in Thelamonis portum, dictum à duce, iuxta Turrheniam venerunt, vt aſſerit Diodorus in quinto. Inde Hercules, à quo ad hanc ætatem dicitur portus Herculis in Tuſcia,in continentem deſcendẽs, & ad fanum Volturnæ in ſubcyminiis radicibus veniens,primo quidem vt ſuum robur oſtẽderet, lacum Cyminiũ nobis effecit, vt authores, & Seruius refert lib.7. Æneidos.

Lacus Cyminius.

Quartus Ægyptiis imperauit Ammenephus annis .xxvii. cuius anno quarto apud Celtas regnat Rhemus,à quo Rhemi. Anno nono eius apud Aſſyrios regnauit Tautanes, & anno.xvi.apud Aborigines Latinus,apud Tuſcos autem regnat Mezentius.

Rhe-

Rhemus Celtarum rex, à quo Rhemi, quis fuerit nondum comperi. Sat eſt ab eo Rhemenſes Gallos dictos, quos Lucanus in primo & in commentariis Cæſar commemorat, ſuntq; inter Belgas proximi Celtis, & Sueſſonibus, cum quibus eodem iure ac iiſdem legibus olim vtebãtur. Finitimi ſunt Veromandis, Treueris, Metenſibus, Cathalenſi quoq; et Laudunẽſi diœceſibus, ac ſyluæ Arduennæ, à Cæſare celebratæ. Metropolis eſt Rhemi ipſi in qua rex Galliæ ſolebat magna pompa religioſe iniungi, ac rex acclamari. Porrò Latinum fuiſſe filium Fauni quidam ſcribunt, alij verò adulterinum Herculis Piratæ. Mezentium Agillinum ciuem authores concelebrant, quum fuerit Tuſcus, ſed à capta Agillina dictus eſt Agillinus, vt alibi ſcripſimus, quem Vergilius in Æneid. lib. 8. Larthem in luco ingenti fanoq; Volturnę crudelia exercentem, à ciuibus Vetuloniæ pulſum, aſſerit profugiſſe in ſuũ Cæritem oppidum, moxq; inde militibus ſumptis, ad Turnum cõtra Æneam profectus eſt, cõtra quos claſſem atq; terreſtrem militiam Æneę ad ſe venienti Tarchon rex conſignauit. Qui etiam Mezentius teſte Macrobio in Saturnalibus, antea Rutulis imperauit, vt ſibi offerrent quas diis primitias offerebant. Tum Latinos omnes ſimilis imperij metu, ita vouiſſe. Iuppiter ſi magis tibi cordi eſt nos ea tibi dare potius quàm Mezentio, vti nos victores facias. Et idcirco à Vergilio dictus eſt contemptor deorum. Hinc pia illa inſultatio ſacerdotis. Hæc ſunt ſpolia & de rege ſuperbo primitiæ, raptas de eo notans exuuias. Vnde contra Latinos poſtea Turnum iuuit. Cætera in temporibus Ammenephis & Tautanis, Euſebius & alij conueniunt. Rhemi. Mezẽtiu

Secutus eſt vltimus Larthes ſeptem annis, poſt quem ſecuta eſt Dynaſtia ſine Larthe annis centum. lxxvii. per quã numerabimus qui Babylonii, Ægyptii, & Turrheni floruerunt.

runt. Anno Dynaſtiæ Diapolitanorum primo Troia euerſa fuit, & anno tertio Æneas venit ad Italiam, ad Latinum, & Euandrum, & Turrhenos, apud quos regnauit Tarchon iunior annis. xx.

Dynaſtiæ Ægyptiorum.

Dynaſtiæ Ægyptiorum primæ à diluuio vſque ad xliij. annum Nini. xv. fuere, vt Euſebius de temporibus ſcribit. Prima omniũ iuxta Beroſum fuit Cameſi, quem inter primos deos iuniorem Saturnum appellauerunt Ægyptij, vt in Beroſianis explicauimus, durabatq́ ſingula ſeptem annis ſub duodecim diis primis maioribus Ægyptiorum hoc pacto. Anno à diluuio cxxxi. teſte Beroſo Chemeſem primus tenuit Dynaſtiam Ægypti ſeptem annis cui Chem Myn vrbem dedicauerunt, vt oſtendimus. Huic ſucceſſit Oceanus cum Tethyde, q colonias poſuit iuxta Nilum, à quo & Nilus antea fuit dictus Oceanus, à quo innumeræ Nymphæ genitæ ſunt, vt Heſiodus in Theogonia ſcribit, & Diodorus in primo libro de Nilo confirmat. Poſtquam verò ſeptem annis Dynaſtia penes Nilum fuit, ceſſit tertio, & hoc ordine duodecim dij regnauerunt, ſinguli in ſuis vrbibus ſeptem annis, qui ſummã annorum efficiunt quatuor & octoginta. Tres ex diis iunioribus ſecuti, cœperunt augere tempus, quorum primus principatum tenuit annis. xiiij. ſecũdus. xxvi. poſtremus. xxxvij. qui ſimul ſumpti efficiũt annos. 7. et. 70. adiectiq́ ſuperioribus Dynaſtiis reddunt annos vnum & ſexaginta & centum, ad quos ſi addis centũ & triginta vnum, qui à diluuio ad primam ſub Chemeſe Dynaſtiam interfluxerunt, erunt anni duo & nonaginta ſupra ducentos, quo tempore ortus eſt Habraam anno. xliij. Nini, vt Euſebius de temporibus, & Moſaicum tempus comprobant. Hoc anno cœpta eſt. xvi. Dynaſtia ſub Oſiride, qui conceſſit Dynaſtiam

am Thebeis, durauitq; iſta annis nonaginta & centū, vt Ægyptij & Euſebius ſupputant. Sequuta eſt paſtorum Dynaſtia.xvij.centum & tribus annis, vt iidem ſcribunt. Ab hac emerſit.xviij.Dynaſtia Diapolitanorum annis.xlviij.& trecentis, vt computant. Hinc in diuerſis locis Ægypti luſtrauit. xix. Dynaſtia ſub diuerſis Larthibus, annis quatuor & nonaginta ſupra centum,vt ab eiſdem aſſeritur,qui vt aſſerunt, iterato in Diapolitanos regreſſa eſt,et.xx.Dynaſtia dicta ſine Larthibus,vt hic Manethon ſcribit, & Euſebius con notat. Itaque per hanc Dynaſtiam progreſſus Manethon,ait eius primo anno Troiam ruiſſe.Euſebius verò vltimo anno præcedentis Ægyptię Dynaſtiæ illam notat euerſam.Sed plenius Archilochus tradidit de aduentu Æneæ in Italiam. Quo anno in Italiam venerit poſt crematam Troiam diuerſa opinio eſt. Hoc tamē conſtat Æneam profugum domo veniſſe ad Latinum Aboriginum regem,á quo primum Aborigines Latini dici cœperunt, á Latinoq; comi hoſpitio exceptus Æneas etiam Latini filiam coniugio accepit,ob quod ortum bellum eſt inter Troiugenas & Aborigines & Rutulos. Nam teſte Liuio in primo ab vrbe condita: Turnus rex Rutulorū, cui pacta Lauinia ante aduentum Æneæ fuerat, prælatum ſibi aduenam ægre patiēs ſimul Æneæ Latinoq; bellum intulerat. Neutra acies ex eo certamine læta abiit,victi Rutuli,victores Aborigines Troianiq; ducem Latinum amiſere. Inde Turnus Rutuliq; diffiſi rebus, ad florentes Hetruſcorum opes eorumq; regem Mezentium confugiunt. Qui nouæ origine gentis & vrbis res Troianas creſcere non tutum eſſe ratus,ſocia arma Rutulis iungit. Parata claſſe atque militia ex duodecim populis teſte Vergilio, dum plus nimio exercet crudelia,ad ſupplicium quæſitus Mezētius,á fano Volturrhenę inter cędes & ignes fuga elapſus, in Cæriteq; ſuum oppidum quod non longe eſt profectus.

Æneas in Italiam

Turnus

Mezentius.

Anno.vii. Aſcanius Latinis imperat, anno verò ſequente Teuteus Aſſyriis, & poſt Francus Celtis ex Hectoris filiis,& anno eodem Lydi mare obtinuerunt.

Lydos quos ait mare obtinuiſſe exiſtimo non fuiſſe Tuſcos,ſed Mæones in Aſia,quanquam & Tuſci tūc mare inferum ac ſuperum et omnes inſulas circum Italiam ea tempeſtate occuparent. Nā teſte Liuio in primo ab vrbe condita, in aduentu Æneæ tanta opibus erat Hetruria,vt iam nō terras ſolum, ſed mare etiam per totam Italiæ longitudinem ab Alpibus ad fretum Siculum fama ſui nominis impleſſet. Porrò quis Francus iſte Hectoreus aut quo pacto rex à Celtis ſuſceptus fuerit,neminem legi. Vincentius tamen diligentiſſimus hiſtoriarū ſcriptor, illum commigraſſe in Franciam aſſerit euerſa Troia,et ob ingentem animi virtutem percharum Celtis & regi acceptum, etiam regis filiæ matrimonio iunctum fuiſſe,ac poſt eum regnum in Gallia ſuſcepiſſe. Par Æneæ ſuo conciui fuit,qui pari modo regi Latino & affinitate, & ſucceſſione regni Latini iunctus fuit, aſſerunt eum eſſe à quo primo Franciæ nomen. [margin: Francus.]

Anno.xlii. Amazones templum Dianæ Epheſi ſuccenderūt,& anno.xlvii. Ocnus imperauit Italiæ annis.xlvi.vixit annis.xcvi. Et xlix.Syluius Latinis,& Tymeus Aſſyriis.

Arbitror ſupputationem temporū corruptam fuiſſe à ſcriptoribus. Nam Euſebius temporum diligentiſſimus veſtigator aſſerit Syluium regnaſſe apud Latinos anno huius Dynaſtię quadrageſimoquinto. Hic Syluius Poſthumus eſt. Syluius quidem quia ruri educatus fuerat, Poſthumus verò quia fœcundata Lauinia coniuge Æneas obiit, poſtq; illius mortem partus fuit. Ab eo omnes Albani reges Syluij vocati fuerūt, ſucceſſitq; fratri ſuo Aſcanio. Ocnus quoq; iſte Poſthu- [margin: Syluius Poſthum⁹] [margin: Syluij.]

mus fuit, quia Hetruriæ rex Tyberinus quum grauidam Manto feciſſet, circa Tyberim cecidit in bello quod cum Pelaſgis & Glauco gerebatur, cui adoleſcenti omnis Tuſca militia credita fuit cum Ænea, vt narrauimus, omen ſcilicet futuri imperij, & quòd ipſe Larthes à patriis oris Tyberinis duceret agmen in Tranſpadanam Galliam ad condendam à nomine matris vrbem, de quo Vergil. in. x. Æneid.

Anno xlv. Dynaſtię regnauit Latinis Æneas Syluius, & Aſſyriis Dercilus anno xlvii. At. lxxii. Tuſcis imperat Pypinus annis quinquagintaduobus.

Diſſidentiam comperio inter Manethonē & Euſebium de temporibus, qui aſſerit Dercilum regnaſſe anno Dynaſtię huius. lxxviij. & Æneam Syluium. lxxiiij. quod profectò arbitror eueniſſe, quòd alij his paucis annis regnauerint, qui non habentur in pretio apud Chronographos, ſed cum ſuccedente ſæpe computantur, quum etiam ante hunc Æneam Syluium reperiamus regnaſſe Latinum fratrem Poſthumi annis tribus. Vnde & ipſe Euſebius quaſi reſpondens ad dictā diſſenſionem ſic ait. In alia hiſtoria reperimus quarto loco Latinum Syluium regnaſſe, Lauiniæ & Melampodis filium, vterinum fratrem Poſthumi, & quinto qui nūc hic quartus ponitur Syluium Æneam Poſthumi filium. Porrò Pypinus hic eſt, qui regiam Tuſcanicæ Cybelis reparauit in agro Cybelario Vetuloniæ, vt exciſa triumphalia marmora memoriæ produnt. Non procul quoq; Vetulonia eſt ager Pypinienſis, & Pypini regis balnea, cuius loci Liuius meminit, quū in. 9. ab vrbe condita ſcribens: Vmbri, inquit, concitata omni iuuētute ſua, et magna parte Hetruſcorum ad rebellionem compulſa, tantum exercitum fecerant, vt relicto poſt ſe in Hetruria Decio, ad oppugnandum inde Romam ituros, magnificè de ſe, ac contemptim de Romanis loquētes, iactarent. Quod inceptum eorum Pypinus

rum vbi ad Decium conſulem perlatũ eſt, ad vrbem ex Hetruria magnis itineribus pergit,& in agro Pypinienſi ad famam intentus hoſtium conſedit.

Anno .vii. regnat Latinis Syluius Latinus &.cxxi.Eupales Aſſyriis. Anno.clviii.Alba Latinis regnat, &.cxxviii. Nycius Feſulanus Tuſcis annis.xlvii. Anno.clxvi.Pyſeus Tuſcus pirata imperat Italiæ annis.lii. Ita paulatim Aſſyrii,Ægyptii,Turrheni delitiis eneruati decreſcunt,econtra Latini creſcunt.Itaque ſubiiciemus breuiloquium, quo pacto reges Aſſyriorum,Ægyptiorum cœperunt eneruari,econtra Græcorum & Latinorum Aboriginum. Apud enim Tuſcos Pyſeo ſucceſſit Tuſcus iunior annis.xxxix.huic Amnus annis. xxv. quem ſequutus eſt Felſinus annis xxxiii.Hinc Bon annis vigintiocto. Atrius xxvii.Marſias decem & octo.Etalus triginta. Cęlius vno & viginti. Ex Latinis autem ſequuti ſunt per quos propagati Rom.imperium tenent.

Ergo dimiſſis cæteris pergit ad Romanum imperium,breuibus abſoluens aliorum diminutionem. Et Latinus quidem Syluius ante Æneam Syluium regnauit, vt diximus,annis tribus, & poſt eum annis quinquaginta,vt Latina hiſtoria tradit & Euſebius notat. Eupales regnauit, vt hic Manethon ait, apud Aſſyrios anno Dynaſtiæ cxxi. Iuxta verò Euſebium.cxviij. Similiter Alba Syluius quem ait regnaſſe Dynaſtiæ anno.clviij. Euſebius ſcribit imperaſſe anno.clv.

Latinus.

De Ny-

De Nycio Feſulano nõ eſt dubium quin is fuerit, qui à Corſica Phocenſes expulerit, & à ſe dicta Nycea vrbe poſita, Corſis tributa quotannis pendere Thuſcis imperauit, vt hiſtorici quidam ſcribunt, & Diodorus refert in ſexto libro breuibus dicens: Eſt inſula trecentis ſtadiis diſtans à Cercina & Ethalia, quæ à Græcis Cyrnos, à Romanis Corſica appellatur. Callirois in ea vrbs eſt à Phocenſibus condita, qui à Turrhenis poſtmodum inſula pulſi ſunt. Nycea quoque à Turrhenis maritimis, qui reliquas etiam Turrheni maris inſulas ſuæ ditionis fecerũt, condita fuit. Hi poſtea vrbibus quæ in Cyrno erant ſubactis, reſinæ, cæræq; ac mellis, quorum ea fertilis eſt inſula, tributa poſuerũt. Cæterum Piſeus is eſt, quem ad pyraticam exercendam inueniſſe tubam, Plinus in. 7. lib. naturalis hiſtoriæ ac cæteri ſcribunt. Cœpit autem Pyraticam, teſte in quinto libro Strabone, quum ille Turrhenus ingenuus ſtatus & concordia cœpit eneruari diſſenſionibus duodecim populorum. Quibus & delitiæ & loci opulentia magno decidendi ab imperio, & paulatim cedendi locum Romanis adiumento & fomento fuerunt. Perſeuerauit tamen in eis quæ à Iano tradita fuit philoſophia, & interpretatio fulgurum & effectuum naturalium, atque theologia, vſque ad ætatem Diodori Siculi ſub Iulio Cæſare. Qui quum in libro quinto dixiſſet, Turrhenos eſſe iuxta portum Thelamonis, mox in ſexto libro à portu Thelamonis quo incipiunt, vſque in Cyminia iuga, eorum tractum, opulentáque arua, & diuitias, imperium priſcum, & peritiam breuibus deſcribens: Turrheni, inquit, fortitudine egregij, magno potiti imperio, ciuitates condiderunt plures atque opulentas. Claſſe quoque potentes quum diutius mari imperitaſſent, Italũ pelagus ab ſe Turrhenum denominauerunt. Pedeſtri quoq; exercitu præualidi, tubam primi adinuenerũt, & bello admodũ vtilem, & ab his vocatam Turrhenam. Duces exercitus pluribus inſignibus decorarunt, Lictores illis, eburneam ſellam, togam purpuream adiicientes.

Nycius.

Corſica.

Nycea.

Piſeus tube inuentor.

Turrhenorum laus

O 4 Domi-

Domibus addiderunt porticus, in quas ſeruorũ & cõcurrentium turba diuerteret, quę imitati poſtmodum Romani in quæ melius aucta, ad ſuam rempublicam tranſtulere. Literis quoque, & rerum naturalium, ac theologiæ inueſtigatione plurimo tempore impenſo, præ cæteris in fulgurum interpretatione verſati ſunt, adeo vt noſtra quoque ætate vniuerſus fermè orbis cum admiretur viros, tum præcipuè fulgurum interpretibus vtatur. Patriam vberem incolunt, quam ſtudio curaq́; efficiunt fertiliorem. Menſa bis in die ſumptuoſè præparata, omnia quæ ad epularũ delitias pertinent abundè ſubminiſtrant. Stragulas inſuper veſtes floribus diſtinctas, poculaq́; aurea varij generis, ac miniſtrorum ſeruorumq́; numerum permagnum in vſus habent multiplices, vbi non ſolum ſerui famulantur, ſed etiam liberi plures. Poſtremo priore virtute abiecta, potui ſe atque ignauiæ tradentes, haud iniuria partam maiorum ſuorum in bellis gloriam amiſerunt. Non autem eos parum ad delitias impulit patriæ fertilitas, quæ fructifera rerum copia ad ineptiam voluptatemq́; traduxit. Sunt enim Turrheni campi lati, collibus diſtincti, cultiq́; admodum, & ſolo fertili, vt qui aquis non hyemis tantum, ſed æſtatis quoque tempore abundent. Hæc Diodorus. Reliqua tractauimus in hiſtoria Hetruſca pontificia, quam idcirco pontificiã dicimus, quòd à pontifice maximo Noa qui & Ianus in Vaticano cœpta, iterato ad Pontificem maximum, & ſedem apoſtolicam ſubiecta rediit. Sic igitur in ea excurrimus omnia tẽpora ſimul & reges & geſta, vt quaſi ſub epitomate cõplexi ſimus.

Xeno-

Xenophontis
LIBER, DE ÆQVIVOCIS, cum commentariis Annii.

QVis fuerit iſte Xenophon nondum compertum habeo, exiſtimo tamen fuiſſe filium Gryphonis, qui poſt Archilochum floruit, quia Archilochus diſtinxit octo fuiſſe Homeros, iſte vero Xenophon ſolum octo fuiſſe dicens, non diſcreuit inter eos vtpote qui ab Archilocho digeſtos ante ſe viderat. Archilochus enim floruit Olympiade vigeſima nona Et Xenophō filius Gryphi Olympiade nonageſima quinta. Opinari tamen licet cuilibet. Æquiuoca autem hic appellantur nomina hominum, quæ errorem in hiſtoriis ingeſſerunt, priſcis Græcis exiſtimantibus de vno ſolo dici quę de pluribus dicta ſunt. Et incipit á Cælo & eius poſteris, Saturno, Ioue, Hercule, & aliis, dicens: Xenophō

SAturni dicuntur familiarũ nobilium regum, qui vrbes condiderunt, ſeniſſimi. Primogeniti eorũ Ioues & Iunones. Hercules verò nepotes eorum fortiſſimi. Patres Saturnorum Cæli, vxores Rheæ, & Cælorum Veſtæ. Quot ergo Saturni, tot Cæli, Veſtæ, Rheæ, Iunones, Hercules. Idem quoq; qui vnis populis eſt Hercules, alteris eſt Iuppiter. Nam Ninus qui Chaldæis extitit Her-

cules, fuit Aſſyriis Iuppiter, quibus oppidulũ paternum tetrapolim & caput imperii ſtatuit. Vnde ipſum Ninum, id eſt, Iouem cognominauerunt, qui proprio nomine Aſſyrius dicebatur, à quo Aſſyrii dicti, & à cognomine vrbs Ninus dicta.

Cælus pater.

Lactantius primo diuinarum inſtitutionum libro capite vndecimo. Cælus dictus eſt fuiſſe Saturno pater, & terra mater, vt author eſt Minutius Felix in Octauio, quia qui vel virtute eminent, vel ſubito ignotis parentibus apparent, ſolemus eos de cælo cecidiſſe dicere. Hoc ibi Lactantius probat authoritate antiquiſſimi Trimegiſti, qui cum diceret admodum paucos extitiſſe, quibus eſſet perfecta doctrina in his Cælum, Saturnum, & Mercurium nominauit. Natus eſt igitur Saturnus ex homine cui Cælo nomen erat, quem Vranum Græci vocant. Et capittulo decimo tertio. Ennius inquit in Euhemero, nõ primum dicit regnaſſe Saturnum, ſed Vranum patrem dicens, initio primus in terris imperium ſummum Cælus habuit.

Nominũ rebus perpetuis imponendorum cauſę

Cur verò primi reges deorum, cælorum, ſtellarumq́ nominibus cognominati fuerunt, idem Lactantius ait ob propagandum fulgorem nominis, & memoriam indendam, vt in vndecimo capitulo inſinuat, dicens: Saturnus cum eſſet potentiſſimus, ob parentum ſuorum memoriam nomine cælo terræq́ indidit, quũ hi prius aliis vocabulis appellarentur, qua ratione montibus & fluminibus nomina ſunt impoſita, quod apud veteres maximeq́ Græcos vſitatum fuit, vt Inachus fluuius, mare Ægeum, Tyberis, & Turrenum mare, atque mons Auentinus. Et ſubdit. Hæc quia Minutius ignorauit, alio traduxit hiſtoriam. Hoc loco nota Lactantium, quia alio proprio nomine nominabantur. Vt Ianus, Cælum, Chaos, proprio

antea

antea nomine dicebatur Noa, vt ait Beroſus. Seruius verò ſuper ſeptimo Æneidos, ibi, Saturnusq́ ſenex, Antiqui (inquit) reges nomina ſibi plerunq́ vendicabant deorũ. Rationẽ verò aſſignat Lactantius capitulo decimoquinto, inducens etiam teſtimonium Ciceronis in libro de natura deorum. Nam quia ante Cælum & Saturnum nulli fuerunt reges ob raritatem hominum, ipſum regem totamq́ poſteritatem eius ſummis laudibus ac nouis honoribus iactare cœperunt, & deos credere, ſiue ob miraculũ virtutis rudes adhuc & ſimplices, ſiue (vt ſolet) in adulationem pręſentis potentiæ, ſiue ob beneficia quibus erant ad humanitatem compoſiti. Et hi ſummi reges ob celebritatem nominis in prouinciis omnibus colebantur. Priuati verò ſinguli populi, gentis, aut vrbis conditores, ſeu fortitudine inſignes eſſent, ſumma veneratione colebant. Hæc Lactantius. Et hoc videtur ſignificare Xenophon, quum dicit Saturnos dictos qui nobilium regum vetuſtiſſimi, condiderunt vrbes & populos, ac propterea non vnum ſed plures fuiſſe Saturnos, quorum patres dicti erant Vrani ſiue Cæli. Filij verò Ioues, & nepotes qui viribus excellerent, Hercules. Nomina ergo hæc fuerunt dignitatis & deitatis cuiuſdam apud rudes priſcos ob fulgorem nominis inuenta. Deinde notat Xenophon quòd iſta ſunt noĩa relatiua, vt genitor & genitus. Vnde Saturnus eſt is qui à Cælo & terra ſiue Veſta genitus fuit, & ꝗ ex Rhea ſiue Opi ſorore ſimul & vxore genuit Iouem & Iunonem. Iuppiter verò eſt qui à Saturno atque Rhea genitus, genuit Herculem. Porrò Cælus & Veſta ſiue terra ad nullos ſuperiores referuntur, quia abſolute primi. Ergo iſta ſunt magis nomina analoga quàm æquiuoca, quia de pluribus poſterioribus dici videntur, per habitudinem ad primum Cælum, poſteriores Cæli, & ad primam Veſtam iuniores, & ad primos Saturnum & Rheam poſteriores, & ſimiliter de Iouibus, Herculibus, Veiouibus, & Iunonibus.

Vnde

Vnde apud Babylonios Nymbrotus eſt Saturnus, cuius filius Bellus eſt Iuppiter Babylonius, vt in.3. libro Diodorus indicat. Similiter Cameſes apud Ægyptios eſt primus Saturnus, & primogeniti eius Oſiris & Iſis ſunt Ægyptius Iuppiter & Iuno, vt ait in.1.lib.idē Diodo. Et filius Oſiridis Libyus noīe, vt Moſes inſinuat, fuit Ægyptius Hercules, qui teſte Diodoro ibidem, robore corporis erat admirabili, & gradu Oſiridi genereq; erat proximus. Pari forma Apteras Cretenſibus fuit primus Saturnus, qui Cęlo patri teſtes amputauit, & filius eius Iuppiter Iunoq; primogenita, & Alcæus ex Alcmena fuit Græcus Hercules, & ita de aliis. Et quia relatiua poſſunt vni diuerſa cōuenire, quippe qa idē eſt pater & filius reſpectu diuerſorū, idcirco idem poteſt eſſe Iuppiter, Saturnus et Hercules, cuius exempla ponit Xenophon. Quod verô ait q populi appellati ſunt Aſſyrij ab eo, & vrbs Ninus, hoc idē Hebręi proferūt Aſſur & Niniuen Gen.cap.x. vbi Moſes ait de Nymbroto auo Nini, & Saturno Babylonico, & tetrapoli Babylonia, & tetrapoli Niniue ab Aſſyrio cōdita, his verbis vſus. Fuit (inquit) principium ſiue ſedes regni Nymbroti, Babel & Arach, et Achat, & Galanne, in terra Sennaar. De terra illa egreſſus Aſſur ædificauit Niniuen, & fora ciuitatis, et Cale, & Reſen inter Niniuen et Cale. Nec hæ ſunt quatuor ciuitates diſcretis longis ſpatiis, vt quidam ignari topographię veteris exiſtimāt, & exponunt contra textum Moyſi, qui has exponens non dixit: Hę ſunt ciuitates, ſed hæc eſt ciuitas magna ſcilicet tetrapolis, vt ait Xenophon & nos inferius exponemus.

De ſecundo æquiuoco, Phoroneus.

PHoronei plures, ſed in pretio habiti duo Antiquiſſimus claruit primo anno Nini, in parte Hellinica quę pôſt Græcia dicebatur. Iunior ſecundus rex Argiuorum fi-

lius

lius Inachi,inter quē & Priſcum fuere decem ætates & amplius.

Sequitur de ſecundo nomine æquiuoco, quod etiam obſcuritatem ingerit in hiſtoriis, & dicitur Phoroneus: qui licet fuerint plures, tamen duo poterant capere atq; decipere hiſtoricos. Hi autē differunt in multis. Primo, in tempore, quia Priſcus claruit primo anno Nini: Secundus verò, vigeſimoprimo anno Armatritis Aſſyrij, qui ſeptima proles fuit à Nino, vt Græci aſſerunt, & Euſebius notat in temporibus eiuſdem Armatritis. Ex quo ſoluitur illa quæſtio, quare Græci incipiunt ſua tempora à Nino, & non compertum habuerunt qui primi ante Ninum fuerint in orbe reges, quum primus qui Græcos ſcriptores aſſequutus eſt fuerit Ninus, vt inſinuat Diodorus Siculus in primo libro & tertio. Hoc diſſoluit ex hoc dicto Xenophontis. Nam quia priſcis Græcis nullus fuit rex antiquior Priſco Phoroneo, idcirco nō comperiebant alios antiquiores, ſed coætaneos. Et quia Ninus fuit ei coætaneus, idcirco ab eo potuerunt incipere. Secundo differunt regno, Nam iunior fuit rex Argiuorum, quæ eſt vna pars Peloponneſſi. Priſcus verò regnauit in altera parte, quæ à filio Deucalionis dicta eſt Hellines, ſed prius Gręcia, vt author eſt Ariſtoteles in ſecūdo libro Metheororum, dicens: Sub Deucalione fuit grauis hyems, & exceſſus imbrium in loco vbi nunc habitant Hellines, qui prius dicebantur Græci. Ergo ab hiſtoricis Priſcus appellabatur Phoroneus antiquiſſimus rex Græciæ. Quo epitheto Plinius vtitur in ſeptimo naturalis hiſtoriæ, cap. vltimo. Alter verò Phoroneus ſecundus rex Argiuorum. Nam ante enm fuit pater eius primus illis rex. Quo epitheto vtitur Euſebius de temporibus. Sequitur tertia differentia, quia Phoronei antiquiſſimi nulla genealogia reperitur, iunioris verò reperitur: quia Phoroneus iunior fuit filius Inachi & Niobes, qui primus leges & iudicia conſtituit Argis vernaculo carmine, quia his nondū erant literę. Phoronei.

Inter

Inter hũc & Priſcum interfuerunt decẽ ætates & amplius, id eſt, plus CCL. annis, vt nunc explanat, dicens:

¶ De æquiuocis temporum.

ÆTas apud diuerſos diuerſa metitur ſpatia, quia apud Ægyptios ſpatio triginta annorũ perficitur, & apud Græcos quartam centenarii partem, id eſt, annos quinque ac viginti continet. Annus etiam diuerſus eſt. Etenim ipſi Ægyptii vtuntur anno quandoqȝ menſtruo, ſæpe bimeſtri, non raro trimeſtri: ſępe quadrimeſtri, nonnunquam ſolari. Quæ varietas etiam ex noſtris qui ab eis literas habuerunt, ſapiẽtes coegit aberrare. Iberis annus quadrimeſtris vt plurimum eſt, rariſſimè ſolaris. Econtrà Chaldæi quum in antiquitate diſciplinarum ſuarum vtantur menſtruo, in cæteris ſemper ſolarem ſe intelligere fatentur. Et hoc pacto ſemper, quo Semiramis in columna Nino ita excidit: Mihi pater Iuppiter Belus, auus Saturnus Babylonicus, proauus ~~Cur~~ Saturnus Æthiops, abauus Saturnus Ægyptius, attauus Cælus Phœnix Ogyges. Ab ogyge ad meum auum ſol orbẽ ſuum circũluſtrauit ſemel ac tricies & centies Ab auo ad patrem ſexies & ~~quinquies.~~ A patre ad me bis & ſexagies: Columnam, templũ, ſtatuam Ioui Belo ſocero, & matri Rheæ, in hoc Olympo Semiramis dicaui.

Sequi-

Sequitur tertiò de æquiuocis temporum, dicẽs ꝙ ætas apud Ægyptios triginta annorum ſpatium eſt. Verum quia apud Ægyptios annus etiam eſt cõfuſus, vt mox aperiet, idcirco etiam hi triginta anni definitũ non habent intellectum quomodo accipiantur. Apud Græcos autem, vt ait, ætas eſt ſpatium vigintiquinq; annorum. Quod cõgruit his quæ alij authores Græci tradunt. Etenim vbi Antiochus Syracuſanus ait, Siculos pulſos ab Italia à Pelaſgis ante res Troianas ſeptuagintaquinq; annis, & Herculem diſceſſiſſe ab Euãdro quinquagintaquinq; annis ꝗ Aeneas in Italiam veniſſet, alij per ætates fermè eundem numerum attingunt, vt patet ex his quę ait Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro, dicens: Siculũ, inquit, genus reliquit Italiam tribus ætatibus ante res Troianas, vt Hellanicus Leſbius dicit: vt autem Philiſcus Syracuſanus, annis octoginta. Et in eodem libro: Secunda, inquit, ætate poſt Herculis profectionem, anno fermè quinquageſimoquinto (vt ipſi Romani dicunt) rex erat Aboriginibus Latinus Fauni filius quintum & trigeſimum iam annum imperij agens. Hæc de æquiuocatione ætatis. Sed de anno maior confuſio naſcitur, præcipuè apud Ægyptios, qui vt patet hoc loci in Xenophonte, atq; aliis authoribus, tam mixtè promiſcueq; atque cõfuſe annũ in eadem narratione accipiunt, vt compulerint etiam ſapientes Grçcos errare, qui ab eis literas habuerunt. Miror quòd dicat ſapientes Græcos ab Ægyptiis literas habuiſſe, quum pro conſtante teneant illas à Cadmo Græcis illatas. Sed exiſtimo literas hoc loco Xenophontem appellare, non ipſos characteres, ſed diſciplinas Ægyptiorum, quas ante Cadmum Linus, Orpheus, Muſeus, & alij in Ægypto habitas vernaculo carmine in Græciam retulerunt, & tandem Homerus in eam formam qua nunc ſunt redegit, vt inſinuat Archilochus, ſuper quem commentaria confecta cum ſequentibus edemus. Omnes enim Græci ſapientes & hiſtorici, vt author eſt Diodorus in pluribus locis, in Ægyptum profecti ſunt.

Ætas. Annus.

Ex quo

Ex quo patet diſſolutio illius quæſiti, quo quæritur. Vnde eſt ꝙ Græca hiſtoria de tēporibus à Nino vſqꝫ ad primam Olympiadem eſt incerta, vt ait Euſebius de temporibus, imò & ſæpe falſa, vt ſcribit Ioſephus contra Appionem grammaticum, dicens: Scimus, inquit, in quot locis de genealogiis & temporibus Hellanicus diſcrepat ab Ageſilao, & in quantis Herodotum corrigit Ageſilaus: nec ignoramus quo pacto Ephorus in pluribus oſtendit Hellanicum eſſe mendacem, Ephorum verò Timæus, Timæum poſteri, Herodotum cuncti. Et ideo non iniuria dixit noſter Iuuenalis Aquinas: Et quicquid Græcia mendax Audet in hiſtoria. Vnde ergo tot in temporibus inter eos diſſidia & caligines ante primā Olympiadem? Et reſpondent tā Euſebius quàm Ioſephus. Quia, inquiunt, annos & tempora non per certitudinem, ſed vt cuiqꝫ viſum eſt per opinionem ſcripſit. Quòd ſi quæres vnde origo ꝙ tam diuerſimodè opinati ſunt, in promptu eſt reſponſio ex Xenophonte: quia quum annos ab Ægyptiis didicerint, qui multis modis accipi poſſunt, vnuſquiſqꝫ accepit prout ſibi melius viſum eſt poſſe accipi. Quinetiā & ipſe Manethon Ægyptius non potuit ſubterfugere, quin promiſcuè Dynaſtiarum acciperet annos, vt patet in ſupplemento Beroſi, in quo multa inuolucra ſunt in temporibus eius. Itaque ab hiſtoricis ſolent vitari anni Ægyptij. Cæterum Xenophon de annis Ibericis & Hiſpanicis, ait eos in vſu habere annum quadrimeſtrem, rariſſimè autem ſolarem. Cui argumēto eſt, quod Strabo ait in Geographia Hiſpaniarum, ab Hiſpanis qui circa Beticā doctiſſimi incolūt, tradi ſex millibus annis ante ſeſe habuiſſe literas, leges & carmina. Duo autem milia ſolares efficiunt ſex milia quadrimeſtres: quos ſi à principio Octauiani, quo Strabo floruit retro ſupputes, peruenies ad initium Nini hoc modo, per certiſſimos annales quatuor Monarchiarum, quas ſuo loco digeremus. A Nino enim ad Sardanapalū Beroſus ſupputat annos Aſſyriorū quatuor & triginta ſupra ducentos & mille. Monarchiæ

Anni Iberici.

verò

verò ſequentis Medorum atque Perſarum vſque ad Alexandrum, ex eorum annalibus Metaſthenes Perſa colligit annos quinque & nonaginta ſupra quadringentos. Porrò ab Alexandro per reges Aſiæ atque Syriæ Euſebius vſque ad vltimum Philippum, ſupputat annos ducentos trigintaſex. Inde ad monarchiam Octauiani, enumerat annos quadragintanouem. Hos omnes ſi ſimul colligas, efficient annos quatuordecim & duo millia, qui numerantur à Nino ad Strabonem. Ergo iure Xenophon ait, Iberis in vſu eſſe annum quadrimeſtrem. Quòd autem circa initium Nini fuerint literæ atque leges non ſolum Hiſpanis, verumetiam Gallis & Germanis, author eſt Beroſus, quem commentaturi in hoc volumine ſumus. Is in quinto Antiquitatum ſic dicit: Anno quarto Nini, literis & legibus Germanos format Thuyſcon gigas, Celtas verò Samothes, & Celtiberos Tubal. Cui argumento eſt in Betica vrbs vetuſtiſſima, à duce dicta Tubal, & à poſteris Dubal, vt profertur in Pomponio Mela, in deſcriptione Beticæ. Ergo Iberi, Samothei, & Thuyſcones patres literarum & philoſophiæ inueniuntur ante Græcos pluſquam mille annis, vt Ariſtoteles in Magico, & Senon verè aſſerunt, & non Græci, vt Ephorus mendax, & Diogenes Laërtius fabulator ſomniant, & non probant. Sed de his ſermo erit in commentariis Beroſianis. Igitur quo pacto apud Ægyptios & Iberos in vſu annus fuerit, dictum eſt. Quo verò modo apud Chaldæos & Aſſyrios accipiatur, Xenophon dicit, quòd in vna re tantum anno menſtruo vtuntur, quum de antiquitate diſciplinarum ſuarum loquuntur, quod alibi expoſuimus in fine primi principij commentariorum ſuper Philonem. De columnis verò & ſtatuis Beli Iouis, & Rheæ, & Iunonis, & templo, & exciſis imagine Semiramidis, & Nini, copioſiſſimè in tertio libro Diodorus exequitur, ſuppreſſa ſolum mentione nouem & quadraginta annorum ſupra ducentos, ab Ogyge ad Ninum.

Literæ apud Hiſpanos et Gallos.

Annus Chaldaicus.

¶De quatuor aliis æquiuocis.

OLympus plura ſignificat. Nam omnis mons regionis altior, Olympus à Græcis dicitur. Vnde & plures Olympi, dicti quaſi toti lympidi. A Barbaris verò omne ſpatium circulare vltimum lympus dictus eſt, & cum interiori area, Olympus, à quo aſtrolabium Olympus, & ſacrum pomœrium Olympus eſt. Homeri plures fuere, quorum qui eximius Poetarum extitit vltimus omnium, poſtq; Thalem Mileſium inuenitur. Nini plures fuere. Primus omnium Aſſyrius, quem ab ampliato oppido patris vocauerunt Ninum, id eſt, Iouem lingua Aſſyrica. Huius filius Zameis etiam Ninus paterno cognomine appellatus fuit. Ogyges plures fuere. Primus ſupradictus attauus Nini, quem Babylonii Gallum cognominant, quòd in inundatione etiam ſuperſtes alios eripuerit, & genuerit. Hinc Sagæ apud quos nauigio ſaluatus eſt & ereptus, ratem vocant Gallerim, quòd vndis ſaluet. Verum Græca lingua Gallus candidum & lacteum ſignificat, Phryga exectum teſtibus, Latina gallinæ maritum, & Celtas qui ſunt Galathæ veteres, à rege Galanthe filio Herculis: à quibus Calathæ in Aſia, & Gallogræci in Europa.

ropa. Fuit autem priſcus Ogyges in prima inundatione terrarum. Alter verò Atticus, in tertia.

Sequitur Xenophon de quatuor aliis æquiuocis, dicens: Non videtur Olympus plura ſignificare, vt æquiuocum eo modo quo hic tractat Xenophon, quia æquiuocũ ſpectat ad eandem linguam. Hic verò tractat de Olympo, vt ſpectat ad diuerſas linguas. Et ideo non poteſt dici æquiuocum. Nam vt eſt Græcæ originis, deriuatur ab olos quod eſt totum, & lympos quod eſt lympidus, quaſi totus lympidus. Quæ ratio vniuocè & non æquiuocè conuenit cœlo & altiſſimo montium regionis. Quod vtique ſignificauit Lactantius in vndecimo capitulo primi libri Inſtitutionum, vbi ait: Olympus ambiguum nomen eſt, & montis & cœli. Ambiguum verò, id eſt, indifferens, ad vtrunque dicitur etiam vniuocum. Verum quoad originem barbaram, propriè Arameam, deriuatur ab ol, quod eſt priſcum vel æternũ aut perpetuum, vt aiunt Talmudiſtæ: & lympum ſiue lymbum, quod eſt circulus extremus. Vnde lymbum appellant vltimum aſtrolabij. Aſtrolabium dicitur in vſu, dum cum eo accipiuntur aſtra & horæ. Olympus autem dicitur à forma circulari continua & perpetua, cum interiori prima area. Ideo foſſa pomœrij, quia eſt ſpatium rotundum ab Etruſcis dicebatur Olympus, & à Romanis Pomœrium, quaſi pone mœnium, quia ibi incipiebant ducere aratrum & mœnia condere. Dicebant autem foſſam mundum, quia ad ſimilitudinem mundi ſphæricam foſſam faciebant. Vnde Plutarchus in vita Romuli ſcribit aſciuiſſe Romulum ex Etruria vates, qui literis & myſteriis quibuſdam foſſam ſacrandæ vrbi de more facerent, quam illi mundum & Græci Olympum vocant, ſcilicet veteri vocabulo barbaro, quia Græciam prius Barbari incoluerunt, & multa his vocabula remanſerunt, vt patet ex Strabone ſexto & ſeptimo Geographiæ.

Olympu[s]

Aſtrolabium.

Argumento quoq; ſunt Omberi, quos Græci per ſyncopam Ombros vocant, Latini Vmbros, & ſimiliter Heſta quam Veſtam dicimus. Sunt enim nomina Aramea, quoniam heſtam Aramei ignem & flammã vocant, vt etiam Ouidius in Faſtis exponit, dicens: Nec tu aliud Veſtam quàm viuam intellige flammam. Et Ombros populum imbrium intelligunt. Similiter Olympus vt foſſam pomœrij ſignificat, aut fani, vel templi ſacrandi, licet Græci vocent Olympum, non tamen origine Græca. Quo autem pacto ſacraretur locus cum Olympo, Ouidius in quarto de Faſtis ſic indicat:

Apta dies legitur, qua mœnia ſignet aratro.
Sacra palis ſuberant, inde mouetur opus.
Foſſa fit ad ſolidum, fruges iaciuntur in ima,
Et de vicino terra petita ſolo eſt.
Foſſa repletur humo, plenæq; imponitur ara,
Et nouus accenſo funditur igne focus.
Inde premens ſtiuam deſignat mœnia ſulco.
Alba iugum niueo cum boue vacca tulit.

Et hæc Plutarchus in vita Romuli ſubobſcurius, ſed clarius Varro in de lingua Latina exprimens: Oppida, inquit, in Latio condebant ritu Etruſco, iunctis bobus tauro & vacca, interiore aratro circumagẽtes ſulcum. Hoc autem faciebant religionis cauſſa, die auſpicato, vt foſſa & muro eſſent munita. Terram vnde excluſerant, vocabãt foſſam: & introrſum factum murum, quodq; poſtea fiebat orbis & vrbis principium, quod erat poſt murum, pomœrium dicebatur. Cippi pomœrij & aræ circumfiebant. Hæc Varro. Itaque Olympus orbem, pomerium, foſſamque ſacram ſignificat, vt eſt illud Tibulli de Vertumno deo principe vrbis Etruriæ, in ſuo Olympo, dicentis:

Talis in æterno fœlix Vertumnus Olympo
Mille tenet formas, mille decenter habet.

[H]omerus. Porrò de Homeris, in commentariis ſuper Archilochum videbitur. De vtroque verò Nino, Diodorus in tertio libro conſentit. Verum quæ de bino Ogyge

dicit,

dicit, notandum eſt, quòd apud Hebræos & Arameos Gallym vndam & inundationem ſignificat, vt noſter Talmudiſta Samuel hunc mihi locum exponens dicebat. Aſſerit enim Gallos dici eos, qui inundationem imbriúmque exceſſum paſſi eſſent, Ombros verò populum ex his ortum. Vnde Ombri, populi imbrium paterno epitheto dicuntur. Quare Cato in procemio de originibus, & alij, non iniuria dicunt, ex Scythia veniſſe Ianum cum Gallis progenitoribus Vmbrorum. Quos ſequutus in collectaneis Solinus: Veterum, inquit, Gallorum prolem, Vmbros eſſe M. Antonius aſſeuerat. Inde Thuſci Geleas, & Galleras Babylonij, & Sagæ Scythæ, quę ſaluant ab inundationibus rates vocant. Cætera in litera Xenophontis clara ſunt, exceptis inundationibus prima & tertia, de quibus ſic ſubdit: **Galli Vmbri.**

Inundationes plures fuere. Prima nouimeſtris inundatio terrarum, ſub priſco Ogyge. Secunda Niliaca menſtrua, ſub Ægyptiis Hercule ac Prometheo. Bimeſtris autem, ſub Ogyge Attico in Achaia. Trimeſtris Theſſalica, ſub Deucalione. Par Pharonica, ſub Proteo Ægyptio in raptu Helenæ. Ab inundatione terrarum ad ortum Deucalionis ſecundo anno Spheri, ſeptingenti ſupputantur anni. Qui natus annos duos & octoginta Theſſaliam, vbi primum in Hellina regnauit Phoroneus, vidit inundatam.

Græcis (vt ſupra expoſuimus) nõ fuit compertum qui primi fuerint in orbe reges, & eorum tempora, & geſta, niſi ex Barbaris, qui ſe primos rerum vtilium Indigetes & ſcriptores aſſerunt, & multorum tempo-

rum memoriam à ſe conſeruatam affirmant, vt author eſt Diodorus in primo libro. Vnde & de priſca terrarum inundatione, quę præceſſit Ninum annis ducentis quadragintanouem, ex inſcripta columna Semiramidis Xenophon notitiam habuit: & quantum temporis fuerit, à priſca inundatione ad ortum Deucalionis, per annales Aſſyriorum & reges eorum, Ogygem priſcum, & Spherum, qui decimuſnonus ab eo fuit, vt in emendata Chronographia videbitur, ſeptingentos annos ſupputat. Quare hunc Xenophontem Solinus videtur ſequutus, dum in Collectaneis ſcribens: Meminiſſe, inquit, hoc loco par eſt, à primo diluuio notato ſub Ogyge, quando diem inumbrauit continua nox menſibus nouem & amplius, vſque ad Deucalionem, ſeptingentis annis medium æuum dari. Quôd enim primum diluuium fuerit, & perſeuerarit nouem menſibus & amplius, & tempus inter ipſum & Deucalionem, equidem à Græcis vel Latinis collegit, qui id reſcire non potuerunt, niſi vel à Maſea Phœnice, vel à Beroſo Chaldæo, vel à Hieronymo & Manethone Ægyptiis, vel à Moyſe Hebræo, qui de illiuſcemodi primo diluuio tractauerunt, & quod inundationem terrarum abſolutè antonomaſicè nominant, quia, vt aiunt, omnes terras ſubruit. Nam alia, quia particulari loco geſta ſunt, à particulari illo loco denominantur, Niliacum, Atticum, Theſſalicum, Pharonicum, vt etiam Xenophon hoc loci ſignificat. Hinc Roma dicta eſt caput terrarum à Plinio & aliis, quia omnes terras, & non ſolum Latium incluſit. In hoc primo diluuio, quum aquæ ſenſim in ſuas origines recurrerent, primum Olympi ſiue montes Caſpij in Armenia cœperunt apparere, vt ſcribit Moyſes, & in mari inſula Delos, vt tradit Solinus. Secundum verò diluuium durauit vno menſe ſub Ægyptiis Hercule atque Prometheo. Vbi hæc notanda occurrunt. Primò, vt author eſt Seruius ſuper Æneida, tres fuerunt Atlantes, quorum antiquiſſimus fuit, qui à loco vbi non comparuit,

[margin: Diluuium Primum.]

[margin: Diluuium ſecundum]

Mau-

Maurus cognomen accepit. Poſtremus verò fuit Grę cus Arcas. Medius Italus ſocer Coriti principis Thu- ſciæ. His pares fuere, Vxores, Filiæ, et Fratres, et eiſ- dem nominibus dictæ. Et ideo ſæpe æquiuocatur de his ſicut ait Seruius. Cuius malum ortũ eſt à Græcis, qui omnium geſta ſuis tribuunt, quos eiſdem nomini bus nuncuparunt, quorum leuitas inſtructa dicendi fa cultate ac copia, incredibile eſt quãtas mendaciorum nebulas excitauerit, vt Lactantius in primo Inſtitu- tionum diuinarum ſcribit. Itaq; hic Prometheus Ægy ptius fuit frater Atlantis Mauri, qui teſte Diodoro Si- culo in primo libro, fuit tẽpore quo Oſiris profectus eſt per vniuerſum orbem, id eſt, vigeſimooctauo an- no Armatritis regis Aſſyriorum, qui vnus regnauit poſt Ninum, vt in quinto antiquitatum Beroſus indi- cat. Tunc enim Nilus inundauit (teſte Diodoro) per totam prouinciam quam regebat Prometheus, in qua quia adeo incluſerat et læſerat ſubditos inundatio, vt ferè omnes in interitum irent, ob id Prometheus vo- luit ſeipſum occidere, niſi Hercules prudenti conſilio & viribus vſus, exundationem Nili auertiſſet. Ea res, vt ibi Diodorus exponit, mentiendi, atque plura fin- gendi Græcis occaſionem præbuit. Porrò ab Ogyge vſque ad vigeſimumoctauum annum Armatritis, col liguntur anni nouem ſupra quingentos, vt in Beroſo enumeratur, & in noſtra Chronographia videbitur. Quare hæc ſecunda inundatio fuit poſt primam, anno nono & quingenteſimo, & particularis, quia Niliaca & in prouincia ſolum Promethei, & duratione modi ca, quia menſtrua. Porrò tertia fuit in Attica prouin- cia Græciæ vbi ſunt Athenæ, regnante ibi Ogyge Attico. Fuit poſt Niliacam inundationem, teſte Beroſo, anno quadrageſimoquarto, ſcilicet anno trigeſimoquarto Belochi, qui ſequutus eſt Arma- tritem, vt notant Beroſus & Euſebius de tempo- ribus. Hæc inundatio fuit particularis loco, quia Attica, & parua duratione, quia bimeſ-

Prometheus. Dilu. III.

Diluuium quartum.

tris, & magna regione, quia inundauit etiam omnes inſulas Helleſponti, & littora vicina Aſiæ, vt Diodorus Siculus in ſexto libro ſcribit. Porrò quarta fuit Atticam ſequens Theſſalica, ſub Deucalione anno eius octogeſimoſecundo. Quare à prima inundatione ad iſtam, ſunt anni ſeptingenti octogintaduo. Quare iſta fuit duratione trimeſtris in hyeme: & loco particulari Hellinico, vt ſupra oſtendimus ex Ariſtotele, & hoc loco Xenophō tradit, quanquam leuitas Græca apud quoſdam primam et vniuerſalem velint (nulla tamen ratione vel authore) perſuadere. De hac etiam Latini, Græcorum fabulas ſequuti meminerunt, vti eſt illud Iuuenalis in Satyra. Ex quo Deucalion nymbis tollentibus æquor Nauigio aſcendit montē, ſorteſq; popoſcit, Paulatimq; anima caluerūt mollia ſaxa, Et maribus nudas oſtēdit Pyrrha puellas. Fuit autē ante Romam conditam, anno paulò minus octogeſimo ſupra ſeptingentos, quāuis Iuſtinus decimū ſupra octingentos, ſed nullo certo authore vſus, ſupputet. Vltima

Diluuium quintum.

verò quę notatur ab authoribus fuit Pharonica. i. Alexandrina Ægypti. Vbi enim nunc Alexandria à magno Alexandro condita, olim erat inſula Pharon, habitata coloniis Pharaonicis, vbi inūdatio fuit tēpore vatis Protei ſacerdotis, ad quem Paris rapta Helena primum adnauigauit, vt hic notat Xenophon, & Herodotus ſcribit in ſecundo hiſtoriarum. Quare fuit circa excidium Troiæ. De hoc ait Lucanus vltimo libro Tunc clauſtrum pelagi cœpit Pharon inſula quondā, In medio ſtetit illa mari ſub tēpore vatis Proteos, at nunc eſt Pelleis proxima muris. Hæ ſunt quinq; inundationes, quas ab authoribus inuenio celebratas, quarum quæ prima, terrarū fuit, aliæ verò particulares, & à prima ad vltimā octingenti anni & amplius, per certiſſimos annales Aſſyriorum colliguntur.

Paris ad Protea

Lucani locus.

De Æquiuoco Proteos.

PRotei fuerunt plures. Primus Saga in Caſpiis. Alter Ægyptius, ſub quo diluuiū Pharonis

ronicum. Erat enim ſacerdos Protei magni Phœnicis, cui conſenſu totius orbis, templa, ſtatuæ, & aræ dicatæ ſunt in Europa, Aſia, & Ægypto.

Hæc tria nomina videlicet Vadimon, Proteus, & Vertumnus ſunt eadem, vt ait Samuel Talmudiſta. Nam vt dicebat, quòd apud Arameos Vado, id idem eſt apud veteres Ægyptios Proto, & apud Latinos Verto. Quare eadem ſunt Vadimon, Proteus, Vertũnus. Idem autem et Ianus, à Iain, id eſt, vino dictus vinifer, quia primus omnium inuenit vinum, vt in aliis commentariis Beroſi explanauimus. Iano autem, vt ait Xenophõ, teſte Macrobio in primo Saturnalium, omnium rerum principia et introitus itemq; exitus et fines ſacri dicatiq; erant. Vt autem principium rei vertendę feliciter aſpiraret, vt Ianua Ianus inuocabatur, & ob id in foro Boario & initio vici Thuſci, poſteri ſub nomine Iani poſuerunt. Vt autem rei vertendæ finem bene verteret, vt rei verſor Vertumnus orabatur. Rationem verò quòd ſolus Ianus Vertumnus eſſet, reddebant Etruſci, vt in quinto antiquitatum aſſignat Beroſus, quia exiſtimabant ipſum conuerſum in animam cæli motricem, et ob id in eius manu eſſe omnes res in diuerſas formas et ſtatus vertibiles, vt elementa, lapides, vegetabilia, animalia, hominesq;, et illorum vita, actiones, et opera, ſolumq; illum eſſe Monarchã mundi, penes quem ſolũ ſit ius vertẽdi cęleſtiũ et terreſtrium cardines, vt omnes Latini cum Beroſo conſentiunt. Quod etiam in proſopopeia Iani, Ouid. in. 1. de faſtis, lepidiſſimè atque eruditiſſimè expreſſit, vbi inducit ipſum Ianum de ſuis epithetis atque titulis gloriantem, inter quos apud ſe ſolum omnium vertibilium rerum imperium ſummum eſſe conteſtatur his verbis. Quicquid vbiq; vides, cælum, mare, nubila, terras, Omnia ſunt noſtra clauſa patẽtq; manu. Me penes eſt vnum vaſti cuſtodia mundi, Et ius verten-

Vadimon
Proteus.
Vertũnus

 di car

di cardinis omne meum eſt. Et ob id ius vertendi ſe in omnes formas habere finxerunt poëtæ. Quod eius vati Ægyptio Proteo etiam tribuunt qui mythice ſcribunt, vt Horatius in primo epiſtolarum libro. Quo teneam vultum mutantem Protea nodo. Fuiſſe autem ibi ſimulachrum Iani pro tota Aphrica, non modo Beroſo & Xenophonte authoribus creditur, ſed etiam argumentum efficax eſt, quod Plinius in trigeſimoſexto libro naturalis hiſtoriæ capite quinto ſcribens: Ianus, inquit, pater in ſuo templo dicatus ab Auguſto ex Ægypto aduectus, vtrius manu ſit Scopæ an Praxitelis. Ita in Europa & Aphrica Ianum Vertumnum inuenimus, & in Aſia. Item quia in Saga Scythia vt ait Beroſus, & hoc loco dicitur hic primus magnus Proteus, id eſt, Vertumnus multiformis. Sacerdos quoque eius ſummus in Ægypto fuit alter, ſub quo vt vidimus Pharonica inundatio obtigit, cui inundationi comparauit Tyberinam Horatius in Oda dicens:

Terruit gentes, graue ne rediret
Sæculum Pyrrhæ, noua monſtra queſtæ,
Omne cum proteus pecus egit altos
Viſere montes.

Cadmi fuere plures. Primus frater Phœnicis paulò poſt conditionem Troiæ, qui ambo apud Sydona regnauerunt. A Phœnice quidem tota regio nomen accepit quæ eſt à Sydone ad Iamineum portum Aſcalonis vrbis Semiramidis, vicinum monti tetrapolis atque gymnaſii veteris Phœnicum cum omnis ante Aſſyria diceretur. Paulò poſt fuit alius Cadmus Argiuus qui poſt exilium à Phœnicia reuerſus in Bœotiam, Thebas

condi

condidit. Tertium qui in eadem vrbe tyrannidem aſſumpſerat, propulſauerũt Linus & Zetus. Quartus cum Spartis bellum geſſit. Quintus paulò ante ruinas Troiæ Armonia Samothraca inclytus, qui à priſca vxore ob Armoniam certamen paſſus, rediens à Phœnicia detulit in Græciam primus ſedecim numero literas rudes non Phœnicas, ſed Galatharum & Mæonum perſimiles characteribus. Reſiduas retulerunt paulò poſt Palamedes & Simonides medicus. Fuit & vltimus, qui ſcribere docuit oratione ſoluta, cum ante literas aducctas atq; poſt vernaculo ſolum carmine vterentur.

Sequitur de pluralitate Cadmorum qui floruerũt à primo ad vltimum ſpatio fermè ducentorum annorum, quorum tempora notat Euſebius de tẽporibus. Quę verò ſunt obſcura in hoc capitulo proſequemur. Ante inquit Phœnicem regio dicebatur Aſſyria. Hoc omnes concedunt, quòd Ninus cui proprium nomen Aſſyrius erat, ſublata pace atque priſco aureo ſæculo, primus omnium rudibus adhuc ad reſiſtendum populis bella intulit, & totam Aſiam vſq; in Aphricam & Libyæ terminos armis ſubegit, vt non Barbari modo, ſed etiam Trogus & Iuſtinus & Fabius pictor & alij conſentiunt. Et quia teſte Seruio ſuper Æneida, à victoribus victi denominabantur antiquitus, idcirco Aſſyrij oẽs vocabantur, & ob id eædem ſunt antiquę literæ Aſſyriæ atque Phœnices. Poſtmodum verò duce Syro deuicti qui ab anguſtiis Cilicinis vſq; Aſcalonem & Gazam incolunt. Syria nomen retinet hæc inferior regio, & ſuperior Aſſyria nuncupatur. Deinde hæc Syria diuiſa eſt in Syriam Comagenam, Damaſ- Cadmi.

Damaſcenam, Cœlęſyriam, curuamq́ & Phœnicam, vt hic Xenophon dicit à priſco Phœnice Ægyptio dictam. Vnde Ioppe Hieroſolymę portus Phœnicus dicitur, dicente Plinio in quinto naturalis hiſtoriæ cap. 14. Ioppe Phœnicum oppidum, antiquius vt ferūt inundatione terrarum. Solinus verò in Collectaneis in Palæſtina ponit dicens: Ioppe oppidum, toto orbe terrarum antiquiſſimum, vtpote ante diluuium conditū, ſcilicet primum, quod ſub Ogyge notatum fuiſſe annis ſeptingentis ante Deucalionem dixerat. Itaq; pars Phœniciæ eſt Palæſtina, in qua ait eſſe Aſcalonem vrbem Semiramidis, portum Ianineum, & tetrapolim Gymnaſiumq́ vetus Phœnicum, quę etiam omnia in ſacris literis nominantur. Et idcirco paululum his immorabimur. Aſcalon dicitur vrbs Semiramidis non quia illam Semiramis condiderit, ſed quia ibi nata eſt ſtupro Veneris Aſcaloniæ, quam illi Dircen vocant, vt aſſerit Diodorus in quarto lib. & Hebræi Dagon, vt patet primi Regum. 5. cap. & Iudicum. 16. & primi Machabęorum. 10. Porrò vt Diodorus ſequitur, nutrita fuit ab auibus, & vxor Nini effecta condidit Babyloniam. Nam ſolam turrim & fundamenta ſignauerat auus Nini, quem Moyſes Nymbrotū vocat. Cumq́ Semiramis expiraſſet, vt ait Diodorus, in columbam verſam ferunt. Et ideo abſtinent Syri ab his auibus, et columba vexillum Babyloniæ inſignitur, vt inſinuat Hieremias propheta. 25. capitulo, hortans Hieroſolymitanos, vt fugerent à facie iræ columbæ, id eſt Babyloniorum, quos columba Semiramis armorum ferocia magis quàm Ninus inſtruxerat, ſi Diodorū ſequi volumus, aut quibus in vexillo columba erat, vt noſter Aquinas Thomas expoſuit. Nam vtrumq; verū. Ianineus portus à Geographis ponitur, & in diuinis literis Hebraica prolatione Iannia nominatur in ſecūdo libro Machabæorum, vbi Iudas Machabæus narratur cremaſſe Ioppitas & Iannitas à regione & vrbe proxima Iano nominatas, cuius memoria agitur à Ioſue duce Hebræorum, cap. 15. vbi in præfectura Gazę mari-

[Margin notes: Ioppe. — Aſcalon. — Semiramis. — Venus Dirce. — Columba — Ianineus portus.]

maritimæ verſus montes enumerat vrbes, Ianum & Chyriat Arba, id eſt, ciuitatem tetrapolim, & verſus meridiem iuxta terminos Edem annumerat vrbē Noam. Argumentū videlicet eius quod Beroſus ait, Noam fuiſſe Ogygium & Ianum, cui in ſua patria primū vrbes integræ dicatæ fuerunt. Sed de tetrapoli Phœnicum vetuſtiſſima, inepta quędam & falſa ab Hebręis exiſtimantur, quæ vt certius deprehendantur, præmittenda ſunt quæ nobis concedunt. Primo quidem de illius antiquitate & conditione. Secūdo de Phœnicum vetuſtiſſima Academia. Tertió de antiquiſſimo tetrapolis nomine. Poſtea in quibus aduerſantur. Tandem contra eos inuincibili argumēto á tempore vſi, partes Xenophontis tutabimur. Primo conueniunt nobiſcū in eo quòd Moyſes antiquiſſimus ſcriptor aſſerit in libro Nume. tertiodecimo capitulo ꝙ antiquiores fuerunt gigantes tetrapolis Phœnicum, quàm Titanes gigantes Ægypti. Nam vt ibi ſcribit, Hebron ſeptem annis ante Tanim vrbem Ægypti condita eſt. Septuaginta interpretes qui Ægypti vrbem nouerant, traduxerunt Titanim, á qua vt omnes exponūt Titanes dicti fuerunt gigantes. Nec te moueat vt ait Hieronymus, quòd Moyſes trūcata prima ſyllaba Tanim protulerit, quia id in vſu eſt vernaculæ linguæ Hebreæ & gentium in nominibus localibus & propriis. Exemplum poſſumus accipere in vernacula noſtra lingua, quia vbi grāmatice ſcribiť Philippus, Nicolaus, Ry Atlaus, Ogygianum, Ry Oſiris, Oſiricella, Veiuzus, & eiuſcemodi, vulgo truncata prima ſyllaba pronuntiamus Lippus, Colaus, Gygianū, Ry Siris, Ry Tlaus, Syricella, Iuzus. Ididem Titanim, & Tanim. Perquiramus ergo Titanum Ægyptium, á quo vrbs Titanim & filij Titanes dicti ſunt. Græci qui nullos cęlos vel Saturnos diſtinguunt, vtiqꝫ dicent Titanem fuiſſe fratrem Saturni natu maiorem, filium Cæli & Veſtę. Quæramus igitur Saturnum Ægyptium, is fuit inter deos iunior, pater Oſiridis Iouis iuſti Ægyptiorum, teſte Diodoro in primo libro, qui eū & Herculem Ægyptium

Noa.

Titanes.

Saturnus.

ptium fuiſſe in primo ortu generis humani,id eſt, re-
cente homine poſt diluuium, ex hoc potiſſimum pro-
bat, quòd tam Ægyptij quàm Græci confitentur gigantes
& monſtra fuiſſe recente humano generi,& fuiſſe per
domita ab Oſiride et Hercule Ægyptio. Et ob id neceſ
ſario ſequitur,patruum Iouis Oſiridis Titanem Ægy-
ptium,& Saturnum ægyptiũ fuiſſe mox poſt diluuiũ.
Cui etiam argumento ſunt noſter Aquinas Thomas
& Beroſus. Ait enim ſupradicto Nume.13.cap.beatus
Thomas & eum ſequutus frater de Lyra, quòd Moy
ſes dum loquitur de gigantibus qui fuerunt mox poſt
diluuium, idcirco ſubiecit, quod Hebron ciuitas Phœni-
cum.7.annis ante Tanim vrbem Ægypti condita fue-
rit,quia fuit quaſi poſt diluuium à Phœnicibus condi-
ta & ipſis gigantibus. Beroſus quoque in.5.antiquitatũ
ait Oſiridem Iouem iuſtum Ægyptium, natum ex Sa-
turno et Rhea Ægyptiis anno fermè.23. Nini. Ante Ni
num vero fuiſſe primum Ægyptiorũ Saturnum fermè
centum annis probat, id eſt tempore Saturni Babylo
niorum qui & Nymbrotus. At Titan maior natu,in
Ægypto vrbem ędificauerat. Eſto igitur ęque antiqua
ſint Babylonia & Hebron Phœnica, & Titan Ægyp-
tia ſeptennio poſt fuerit condita. Igitur ad minus circa
principia Beli patris Nini ſaltem condita eſt Ægyptia
Tanes. Et in hoc aut parũ diſſentiũt, aut ad integrum
conueniunt docti Hebræi nobiſcum, vrbem Phœni-
cam Hebron antiquiſſimam & longe ante Ninum,et
mox poſt diluuiũ à gigantibus conditam. Secundo cõ
ueniũt de Academia vetuſtiſſima huic vrbi proxima.
Nam Ioſue.15.cap.ſcribitur ſic: Caleph verò, Ioſua de-
dit partẽ in tribu Iuda Chyriat Arba, ipſa eſt Hebron,
& Dabiriten quæ prius vocabatur Chyriat Sepher,
id eſt,ciuitas literarũ. Vbi B.Hieronymus & eum ſe-
quutus noſter Aquinas aiunt, quod propria interpretatio
Sepher eſt ſcriptura & liber, ſicque illa vrbs antiquitus
id nomen accepit, quod ibi primum literæ ac memoriæ
Aſſyriorum & Phœnicum libris mandatæ fuerunt &
priſcorũ fuit Academia antiqua. Frater autem de Ly-

Academia prima.

ra ibi

ra ibidem ſub exemplo poſuit ꝙ ibi fuerunt inuentæ literæ Cananeæ vel ibi viguit ſtudium. Nam, quam terram Cananeorum & Canaam vocant diuinæ literæ, eandē Gentiles vocant Phœniciam, in plures partes diuiſam, vt ſuper diuinas literas explanauimus. Hoc eſt igitur ſecundum in quo cum doctis Hebræis conuenimus. Tertio de antiquitate & pluralitate nominis, quia antiquitus primum conditæ nomen fuit Arba, nouello verò cognomine Hebron, vt patet Ioſue.14.cap. Nomen, inquit, Hebron antea vocabatur Chyriat Arba, id eſt, ciuitas quatuor. Et.1.cap. libri Iudicum: Perrexit, inquit, tribus Iuda contra Cananeum qui habitabat in Hebron, cui nomen fuit antiquitus Chyriat Arba, atq; inde profectus abiit ad habitatores Dabir cui nomen vetus erat Chyriat Sepher, id eſt ciuitas literarum. Verum quidam Hebręi diſſentiunt, quos frater de Lyra ſequitur, vnde ab initio poſt diluuium dicta ſit Chyriat Arba, id eſt, Græce tetrapolis, Latine vero vrbs quadrata, ſiue vno vt Græci vocabulo, quadriurbs, ſiue vt vulgares poſtillatores vrbs quatuor. Quæritur à quibus dicatur quatuor. Reſpondent quidam vulgares, à quatuor Patriarchis ibi ſepultis Adam, Habraam, Iſaac, & Iacob. Hoc reprobant beatus Thomas & Hieronymus, aſſerentes hoc manifeſte falſum eſſe, quoniā antequā Habraam, Iſaac, et Iacob orti eſſent, antiquitus atq; à conditione ſui quadriurbs ſiue Chyriat Arba dicebatur, vt probatum eſt.

Arba Hebron.

Chyriat Arba.

Et idcirco acutiores Hebræi aiunt dictam fuiſſe à quatuor gigātibus in ea dominantibus, ſcilicet Enach cū tribus filiis, probantq; iſtud ſupradictis duobus capitulis. Nam Iudicū primo cap. ſcribitur his verbis: Perrexit tribus Iuda contra Hebron cuius nomen fuit antiquitus Chyriat Arba, & percuſſit Seſay, & Haymā, et Ptolmay. Et item Ioſue cap.15. Et cepit Caleph in tribu Iuda Chyriat Arba patris Enach, ipſa eſt Hebron, et deleuit ex ea tres filios Enach, Seſay, Hayman et Ptolmay de ſtirpe gigantea. Quare Arba fuit pater Enach, qui cum tribus filiis ibi regnabat.

Sed

Sed & hoc patet eſſe falſiſſimum. Nam hi quatuor gi-
gantes erant tempore Ioſue, quos deleuit Caleph, vt li
tera clare ſonat. Sed ante Ioſue ſeptingẽtis annis et am
plius, imô & ante Ninũ à ſui principio dicta eſt Chy-
riat Arba, quãdo iſti non erant in rerum natura, vt ex
ſuperioribus patet. Quare non à quatuor nouellis gi-
ganteis regibus dicta eſt vetuſtiſſimo nomine quadri
urbs. Nec valet, hæc eſt Kyriat Arba patris Enach, id
eſt, iſta eſt ciuitas quatuor, patris Enach. Ergo quatu-
or ſiue Arba fuit pater Enach, vt quidã Iudæi arguũt,
ſicut nec iſta conſequentia currit dicendo: Iſta capa eſt
patris Ioannis, ergo iſta capa fuit pater Ioãnis. Et ideo
Xenophon in quodam fragmento: antiquitus, inquit,
vrbs monopolis ruſtica erat, Dipolis verò opulenta,
Tripolis quæ prouinciæ caput eſſet, Tetrapolis verò
regia, quam toti regno &.12. principibus regni colo-
niis priſcis præfectam inſtituebat, vt Samothracia, in
qua eadem tetrapolis cõſtituta ex Samo, Neſſo, Thra
cia, & Saona.12. primis poſt Atticum diluuium vrbi-
bus præfuit. Idipſum inſinuat Strabo in Geographia
vbi ait: Samothracia quum tetrapolis eſſet, habuit ex
his vnam quæ Same & Samos dicta fuit. Et argumen
to eſt etiam Moyſes, qui vt ſupra in æquiuocis Satur-
ni Nini produximus, aſſerit ꝙ antiquiſſimus Nym-
brotus tetrapolim Babyloniam, et Ninus tetrapolim
Niniuen conſtruxerunt, licet.12. colonias ibi Moyſes
non nominet, ſed Deuteron. cap.32. exprimit dicens:
Quando diuidebat altiſſimus gentes, ſcilicet linguas
apud turrem Babel vt exponit Hieronymus & alij, et
quando ſeparabat filios Adam per colonias, poſt con-
fuſionem linguarum vt omnes interpretãtur, tunc con
ſtituit terminos populorũ, adinſtar ſecundumq́ nume
rũ filiorũ Iſrael in quo pars & colonia domini fuit po-
pulus eius, & Iacob funiculus, id eſt, mẽſurator & dux
caput hæreditatis eius. In hoc dicto Moyſi quæritur,
quomodo in diſperſione coloniarũ fuit ſimilitudo po-
puli Iſrael & ducis eius Iacob, ſecundũ numerũ. Et re-
ſpondent quidã quos ſequitur frater de Lyra, dicẽtes,
quia

quia Iacob quoad numerũ ingreſſus eſt in Ægyptum cũ ſeptuaginta poſteris, & ita ſe habuit in diuiſione coloniarum & linguarũ, quia diuiſi ſunt in .70 duces & linguas, q diſperſi ſunt in loca & terminos ſuos .70. colonias primas, vt ipſe Moyſes enumerat Gen. cap. decimo vndecimoq́ꝫ. Sed hoc ipſa prima frõte eſt falſum quia ibidẽ enumerat .72. linguas, & .72. primos duces coloniarum, ſumpto primo initio á primo omniũ duce Noa. Quare in ipſo numero in quo Moyſes ſimilitudinem fundat, ipſi palam aberrant, nec illud niſi per ignotius aut figmenta probare poſſunt, quæ funditus negantur. Vnde Moyſes præpoſuit, vt de hac re antiquos ante Moyſen ſcriptores interrogarẽt dicens: Interroga patres tuos, & annuntiabunt tibi, maiores tuos & dicent tibi. Deſcenderunt autem á Chaldæis ipſi Iudæi, quoniam Nachor, Thare & Habraam fuerunt Chaldæi ex Arã quæ eſt in Meſopotamia, vbi & Babylonia, ex caſtro Vr Chaldæorũ, vt docẽt paſſim diuinæ literæ. Vnde & ipſe Moyſes primus interrogator etiã eruditus in eorũ ſcientia atq; hiſtoriis, aſſerit numerum filiorũ Iſrael fuiſſe duodenarium, & ipſum ducem eorum fuiſſe quatriuxoriũ. Et ita ſingulos populorum duces fuiſſe quadriurbios regios, vt dux Kyriat Arba, & Nymbrotus dux Chaldęorum fuit quadriurbius, quia vt ipſe teſtatur, ſedes regia fuit Babel, Arat, Acat, Calãne. Regia item Nini quadriurbs fuit, Niniue, Fora, Cale, Reſem. Quadriurbs fuit regia Hieroſolyma, Sion, Moria, Iebus, & Salem. Melchiſedech enĩ duo fundauit oppidula ſacerdotia, pro hoſtiis pacificis, & idcirco vocauit ea Salem, & ipſe dictus eſt rex Salem Gene. 14. cap. Et prima Monopolis ſacerdotia Salem erat iuxta Iordanẽ pertinẽs ad Siccimitas in tribu Effraim, de qua Ioan. 3. cap. dicitur: Erat Ioãnes baptizans in Ennon, iuxta Salem. Vbi frater de Lyra dicit, ꝙ hæc nõ eſt vrbs pertinens ad Melchiſedech, & adducit Iſidori Etymologias, quaſi Iſidori authoritas prꝗemineat diuinis literis, quę Salem vrbẽ Siccimorũ affirmat eſſe Gen. cap. 34. vbi ait; venit Iacob in Salẽ,

Salem.

In Lyram

vrbem Siccimorum. Nuſquã autẽ reperitur alia in diuinis literis, niſi ex traditiõe Hebræorũ quibus in hac creditur parte. Et ideo ridiculoſitatibus fratris de Lyra omiſſis dicimus, quòd duo oppida ad ſacramẽtalia Melchiſedech conficienda inſtituit. Primum iuxta Ennon. i. aquas, ad lauandum et baptizandũ, quia baptiſmus & expiatio per aquas, erat de iure gentium ſacramentale quid vſq; ad Chriſtum, ſub quo ſacramentũ verum eſt, & vera expiatio atq; luſtratio, vt probauimus in cõmentariis noſtris ſuper diuinas literas. Secũdum vero oppidũ Salẽ ſacerdotale erat, vbi nunc Hieruſalem, in ea parte, quę ſequitur Moria, iuxta vallem Ioſaphat, vbi porta Effraim. Iebus verò erat in ſuperiore parte quaſi arx, vbi piſcina ſuperior, in qua ſuperanda, magnas vires adhibuit Dauid, vt patet in. 2. lib. Regum cap. 5. vbi dicitur: Abiit Dauid cũ exercitu in Hieruſalem cõtra Iebuſeum & reliqua. Et hæc diceba tur ſecunda vrbs, de qua in. 4. lib. Regũ dicitur cap. 22. ꝙ Olda prophetiſſa habitabat in Hieruſalem in ſecunda, vbi frater de Lyra fingit triplicem ſomniorũ murum. Tertia verò vrbs fuit arx Iebuſei quæ vocabatur Sion, cuius planicies habet menſuram boni ac magni oppidi vſque ad voraginem inter ſe atque montem ſiue collem Moria, quæ vorago dicit̃ Mello. Hãc tertiã Dauid partem ædificauit, vt in eodẽ. 2. Reg. lib. & cap. ſcribitur: Cepit, inquit, Dauid arcem Sion, & ædificauit per gyrum à Mello & intrinſecus, & habitauit ibi, & vocauit eam ciuitatẽ Dauid. Quartam partem in colle Moria voluit addicere cũ templo, vt eam tetrapolim faceret, & regiam cum fano & templo ſacraret. Sed prohibuit eum deus per Nathan prophetã dicens, ꝙ ea pars vrbis cũ tẽplo reſeruabatur Salomoni filio. Vnde vt ſcribitur. 3. Reg. cap. 3. & deinceps, atque aſſeritur ibi, ꝙ ædificauit ibi domum ſuã & templum, & muros Hieruſalẽ. Itaq; ſicut Metropoles alię quadriurbes erãt Babylon, Harba, et Niniue, ita regia xij. tribuum Hieroſolyma tetrapolis cõſtabat Salem, Iebus, Sion, Moria. Quo etiã pacto Cicero cõtra Ver-

Ennon

Moria.

Iebus.

Sion.

rem in.6.Verrinarum dicit: Metropolim Siciliæ Sy-racuſas tetrapolim,conſtare quatuor magnis vrbibus Tyke,Archedina,Neapoli,Inſula. Romulus item op pidum Romam in vrbem conuertẽs,totũ collem Pa-latinum cinxit, & tetrapolim reddidit, conſtantẽ Ro-ma,Vellia,Germallia,& Foro, vt exprimit Fabius Pictor de origine vrbis Romæ, & Varro in.1.de lin-gua Latina per origines horum vocabulorũ ſignificat Deniq; & ipſa Iani,& Etruſcorũ regia Etruria metro polis,erat tetrapolis,Harbanũ,Volturna,Vetulonia, Para Tuſſa ſiue Sara Tuſſa,id eſt princeps Tuſca.Har ba enim quatuor, Harbanum quartã tetrapolis ſigni-ficare,nomẽ arguit,in qua loca ſunt, Calumba,& Mu ſarnus,id eſt,Herculeus collis,ad hæc tempora, quem ſequitur hac etiã ętate dicta Para Tuſſa,à qua pons pa ra tuſſus.Nam Para,apud Arameos haſta & princeps dicitur,vt noſter Samuel dicit. Eam Tuſcã,à qua Tu-ſcanieſes, & in cuius agro adhuc vadus dicitur vulgo Tuſcanienſis,fuiſſe regiam duo ſunt argumento,vnũ ſcilicet Para ſiue Sara cognomentũ. Quod enim He-bræi Sara,id Aramei Para,id eſt,principem, vt Viro-niſſam intelligũt.Hinc Para Tuſſa princeps & Viro-niſſa Tuſca vrbs eſt. Nam quæ diruta eſt inter Cami-num atq; Tuſcanellam, Tuſſam Nanam vocãt inco-læ.i.Tuſcam paruam ignobilem,ex cuius ruinis & vi ris ſuffectã Tuſcanellam,nominis interpretatio & lo-corum vicinitas conuincit.Nam quã Aramei vocant Tuſſam Nanam, hãc Latina lingua profert Tuſcanel lam,vt erudite noſter Samuel Talmudiſta interpreta-batur. Quare à cognomine Para Tuſſa regia erat. De-us quoq; Vertumnus id probat,eſt enim Vertumnus ſiue Vadimon princeps deus Etrurię atq; regius,vt in aliis commẽtariis videbitur, & Varro in.1.de lingua Latina inſinuat.Regius vero deꝰ,regiæ vrbis erat nu-men.Cæterum vrbis Tuſcæ ipſe deus erat quę in par te Volſinienſi, vt ſignificat Propertius in Proſopo-pęia Vertumni, in qua inducit Vertumnum,à Tuſca Romam,à Lucumone Galerito traductũ, pro Romu

Harba. Para. Sara. Vadimõ.

lo contra Sabinos,ita dicentem: Tuſcus ego, Tuſcis orior, nec pœnitet inter prælia Volſinos deſeruiſſe focos. Ex hac vrbe fuit vnꝰ ex Turrhenis Delphinis exul Lybacas, de quo in.3.Metamorphoſeos Ouid.ſcribens: Furit,inquit,audaciſſimꝰ omni De numero Lybacas,qui Tuſca pulſus ab vrbe Exilium, dira pœnā pro cęde luebat. Et ab hac parte non iniuria ſcribit Fatius de Vbertinis Florentinus noſter in ſua Geographia vernaculo metro edita, olim Viterbum dictum Veiuzam, & à ture Tuſcam. Emendatius dixiſſet à Tuſſa parte Tuſcam. Sequitur hanc ſecundam partē,

Vetuletū. collis ad hæc tempora tenens nomē Vetuletum,à quo tota portio Vetulonia deriuatiue dicta fuit. Eam fuiſſe regiā,& nominis interpretatio, & dignitas probat. Etenim Veitulonia per ſyncopam dicta eſt Vetulonia,deriuata â nominibꝰ Arameis, Veia,quod eſt currus,et Lomni quod eſt tribubus principari. Vnde beatus Hieronymus in libro interpretationū dicit Lom-

Phylarcha nimos eſſe phylarchas,id eſt,principes tribuum & populorum. Hinc Babylonia eſt Babel phylarcha,& populonia puppium phylarcha, & Vetulonia curulium phylarcha,id eſt,princeps curulium.xij. Lucumonum & populorum.xij. Etruriæ. Quare erat princeps,id eſt regia.xij.regum. Probatur etiā à dignitate & officio, quia penes illā ius erat dandi faſces & imperia & decorare & admittere aduenas ad ciuilitatem Volturrenam,dicente Sillio in.8.lib. Mœoniæq́; decus quondā Vetulonia gentis,Bis ſenas hæc prima dedit præcedere faſces. Et iunxit totidem tacito terrore ſecures. Hæc altas eboris decorauit honore curules, & reliqua.

Volturna. Quarta hanc ſequitur Volturna, quam omnes concedunt fuiſſe regiam,ad cuius fanum indicebantur concilia publica imperij. Quod etiam Liuius ſignificat,in pluribus locis ab vrbe condita. Hanc tetrapolim fuiſſe abſq; mœnibus vti Hieroſolyma,& multæ aliæ tetrapoles,conſtat,cum quia Deſyderius vltimus Longbardorum rex illam mœnibus muniuit, tum præcipue,quia licet vno cōmuni nomine vocarentur,diſtincte ta-

cte tamen ſingulæ enumerabantur, vt Babylonia, Babel, Alcar, Arat, Calanne. Similiter Ninus dicitur Niniuen, Fora, Cale, Reſen. Rurſus Hieruſalem enumeratur Salem, Iebus, Sion, Moria. Item Samothracia diſtinguitur in Sameneſes, Neſſos, Thracienſes, Samnenſes. Ibidem Syracuſæ, in Tykenſenſes, Archedinos, Inſulanos, Neapolites. Item Troia, in Phrygios, Dardanios, Troes, & Ilienſes. Pari forma priſca vrbs Roma ante Sabinos et Luceres ſub Romulo diſtinguebatur in Romanos, Forenſes, Vellienſes atq; Germallienſes. Similiter vrbs Etruria diſtinguitur in tertio naturalis hiſtoriæ cap. 6. à Plinio in literis Alphabeti, Harbanũ, Tuſcanienſes, Vetulonienſes, Volturreni cognomine Etruſci, in eadem parte Volſinienſes. Ex his argumentum inuincibile vnum eſt à cõiugatis hoc modo. Vbi Volturreni ſunt cognomine Etruſci, vtiq; neceſſario ſequitur, ibi eſſe vrbem Volturrenam ſiue per syncopam Volturnam cognomine Etruriam. At Volturreni cognomine Etruſci ſunt in eadẽ parte qua & Volſinienſes. Ergo neceſſario ſequitur ꝙ Volturna cognomine ſit vrbs Etruria, à qua cõmunicato nomine omnis Thuſcia Etruria dicta eſt, vt copioſius ſuper Myrſilum ſcripſimus. Sequitur neceſſario etiã quoniã Etruria vrbs eſt tetrapolis, vt vbi eſt vna eius pars, ſit & reliqua. Quare neceſſaria veraciſſima reſponſione redditur ad quæſitũ vbi ſit Volturna? vbi inquam & Vetulonia. Et ſi quæritur vbi Vetulonia? reſpõdetur, vbi & Tuſca & Volturna, in eadem parte qua & Volſinienſes, & vrbs Hetruria & Thermarum aquæ piſcoſæ, iuxta lacũ Cyminium. Vnde hoc ſignificatur quo ad lacum Cyminium à Sillio in. 8. libro, qui iuxta Vetulonienſes ponit Veientanos Ciſcyminios populos, Nepe, Sutrium, & lacum Cyminiũ, vt ſuper fragmenta Catonis explanabimus. Quoad Etruriam vero & Thermales aquas piſcoſas, ſignificat Plinius in. 2. naturalis hiſtoriæ, de miraculis fontium & aquarum, quo per diſtinctionẽ à Piſa de Etruria & Vetulonia ſic habet: Aquis calidis Piſæ innaſcuntur ranæ, ad Vetulo-

nos verò in Etruria piſces. In Etruria inquit, quæ ſcilicet eſt vrbs inter Volſinas & Veientanos dictos populos, vt clare limites eius deſcribit Liuius in primo ab vrbe condita dicens: Erat Sabinis vicina Etruria, proximi Etruriæ Veientes. Nam populi Veientes finiunt ad lacum Cyminium, vt Catonis fragmenta indicant. Porrò Volturna vt diximus in parte Volſiniensi ipſa eſt cognomine Etruria, quia Volturreni ipſi ſunt cognomine originali Etruſci. Sed de his hactenꝰ. Nam plura in aliis cōmentariis adducemus. Nunc de vltimis Cadmis aliqua dicamus. Cadmus, inquit, Samothraca Armonia inclytus paulò ante ruinas Troianas. Ergo mendax Græcia audet in hiſtoria Samothracum, aperto mendacio mentiri fingens fuiſſe cognatū Dardani & Iaſii Cadmū ex ſorore Armonia, qui poſt nuptias has & mortem Iaſii Dardaniam condiderint, vt ſcribit Diodorus in. 6. libro, et Dionyſius in. 1. Quo enim pacto poſt nuptias, & mortē Iaſii Dardanus Samothrax Dardaniam condere potuit, qui eo tempore quo iam multis regibus Troianis extinctis, Troia cō dita fuerat, & ad finē Laumedontis & principia Priami venerat, vt Xenophon indicat? Teſtes ſunt etiam Spinga & Palefatus Græci, q annis ſexagintaduobus ante ruinas Troiæ, fuiſſe certamen priſcæ vxoris contra Cadmū, ob Armoniæ zelotypiam regnante Laumedonte & Euandro nauigante in Italiam aſſerunt, quanquam Euſebius de temporibus antiquitatis Græcanicæ fautor, fermè annos decem ante, id eſt, ſeptuagintaduos ante ruinas Dardaniæ notet. Sed de his mendaciis Græcanicis hactenus. De vltimo Cadmo Plinius in quinto naturalis hiſtoriæ cap. xxx. ita ſcribit: In Aſia, inquit, Miletus Ioniæ caput, antea Lelegeis, & Phybyuſa, & Anactoria nominata, octoginta vrbium per cuncta maria genitrix, nec fraudanda ciue Cadmo qui primus orationem proſaicam dicere inſtituit.

Calmi vltimi.

Q. FA-

Q. Fabij Pictoris liber primus, de aureo saeculo, & origine Vrbis Romæ, ac vocabulorum eius, cũ commentariis Annij.

QVINTVS Fabius Pictor illuſtris familia Fabia, & bonarum diſciplinarum gloria, vt qui etiam à nobiliſſimis authoribus in teſtimonium aduocetur, de aureo ſæculo, quo ſub Iano & Saturno & Cameſe Roma cępit: Itemq́ de forma regionis ſeptẽ collium, et origine Romę hoc opus edidit, admodũ neceſſarium iis, quibus antiq̃tas Italiæ atq; Romæ curæ ſit. Diuiditur autem in duos libellos. In primo originem Romæ tradit ab aureo ſæculo vſque ad Romulum. In ſecundo, quæ fuerunt ſub Romulo. Primus libellus duas habet partes. Prima de aureo ſæculo, Secunda de forma ſepticollis regionis priſca tractat.

De prima parte hæc ſcribit:

ITALIAE Imperium penes duos populos principes extitit. Poſterius Romani principio Thuſci ſub Iano cęperũt in aureo ſæculo. Aurea ætas primo ortu generis humani fuit, ſic dicta, quòd poſterioribus ſæculis comparata, æquè atque aurum inter metalla effulſit. Eam cœpiſſe ſub Ogyge ante Ninum annis circiter ducẽtis & quinquaginta, Xenophon atq; maiores pro-

diderunt. Is Ianus ſub initium aurei ſæculi leuum latus Thyberis Etruriæ tenuit. Cameſes verò ac Saturnus circa finem eiuſdem ætatis dextrum incoluerunt. Ea ætate nulla erat monarchia, quia mortalibus pectoribus nondũ hæſerat vlla regnandi cupiditas. Principes quia iuſti erant,& religionibus dediti,iure habiti dii & dicti. Non enim arbitria illorum ab æquo vel populus à iure innato, diſcedebãt. Nullo tunc vindice aut metu, ſed ſua ſponte retinebant fidem & rectum. Pudor ipſe regebat populos,& ius principes. Domus illis nõ extructæ vel ornatæ luxuriaq́ꝫ inſignes erant & ſplendidæ, ſed vel criptæ aut viminum tuguria & caua arborũ ligna erant. Victum ſpõte naſcentia præbebant, aut in diem victus quærebatur venatu. Vinum & far primus illis docuit Ianus ad ſacrificia & religionẽ magis quàm ad eſum & potum. Primus enim aras & pomeria & ſacra docuit,& ob id illi in omni ſacrificio perpetua præfatio præmittitur farq́ꝫ illi ac vinum primo prælibatur. Vxor illi fuit Veſta quæ prima ſacrorum regina ſempiternum ſacrificiorum ignem virginibus credidit. Bella tunc nõ ignota modo,ſed ne cogitata quidem in mentem venerant. Ad pudorem & ſanctimoniam domorum,primus val-

uas

uas, ſeras & claues excogitauit & inuenit, & ab eo dictæ Ianuæ. Olympo regio Etruriæ, ſanoq́ʒ ſacrato, duodenis coloniis totidem pomeria arasq́ʒ ſacrauit, & ad continendū recentes tum colonias in officio aureo, virgas faſcesq́ʒ ſingulis ſingulas dedit. Vnde ipſe in manu virgā & clauē, ſubq́ʒ pedibus bis ſenas aras habet. Circa finem aurei ſæculi, primus omnium Ninus rex Aſſyriorū hos aureos mores noua regnandi cupiditate mutauit, & primus limites tranſgreſſus, bella finitimis mouit, & totius Aſiæ populos perdomuit, ſub quo Cameſes prꝑfectus fuit Aboriginibus. Et paulò poſt frementibus vndiqʒ contra ſe armis, toto prius pererrato orbe Saturnus ad Ianum ſe contulit. Eum comi hoſpitio Ianus receptū, Latio & Aboriginibus præfecit. Eo more, quanuis tunc finientis aurei ſæculi, intra fines ſuos ſeſe quiſqʒ cōtinuit, Ianus in Etruria & Saturnus in Latio, Thyberimq́ʒ fines imperii eſſe inſtituit. Intra enim ſuam cuique patriam tunc de more regnum finiebatur. Limes igitur erat inter eos Thyberis, aræ verò limitū erant Ianiculum & Saturnia Capitolina.
Etruriam à Ianiculo Ianus, Latium à Saturno Saturnus cognominauit. Ad radices enim Capitolii Saturnus cōdiderat, vt Ianus

Ianiculum. Hæc igitur fuit prima Romæ origo ad radices Capitolii, vbi tunc paſcua bobus erat.

Quia ex his fermè pendent omnium antiquitates & origines, quibus aureo ſæculo natæ ſunt gentes humanę ante arma & Iouem Ninum, qui Saturnũ Caſpium pepulit in Latium, vt in ſuperioribus vtcunq; vidimus, idcirco plura ſunt notanda. Primum, ꝙ poſt diluuium primum anteq̃ bella Ninus & tyrannidẽ inchoaret, mira ſimplicitate & innocentia viuebãt homines, etſi quidam etiam inſoleſcerẽt. Sed mox deprimebãtur, quia dij atq; numina regebant orbem.i. iuſti principes, quorũ arbitria, quia errare non poterãt pro legibus habebantur, vt authores ſunt Trog. & Iuſt. in.1.lib. Verum quia Fabius multa dicit, quæ ab aliis ſubobſcurè dicũtur, idcirco quæ alij dicãt audiamus. Primo ꝙ ante Ninũ fuit primus ortus generis humani, & aurea ætas. Quòd enim lõgè ante Ninũ mundus iam creuerit à primo ortu, eſt argumento, ꝙ innumeras gentes iam ipſe ſubegit, & ante illũ innumeri homines iam orti fuerãt quos debellauit anteq̃ illũ præceſſerũt eius pater, auus, proauus, abauus, & atauꝰ, reges, vt Beroſ. Xenop. atq; alij tradũt. Quòd verò in tali primo ortu fuerit aurea ętas oẽs tradũt, ſiue Ogyges fuerit poſt diluuiũ, ſiue alius, vt Ouid. in.1. Metamor. tradit dicens de principio ortus generis humani. Siue recẽs tellus, ſeductaq; nuper ab alto Æthere cognati retinebãt ſemina Cęli. Quã ſatus Iapeto cõmixtã fluminis vndis Finxit in effigiẽ moderãtẽ cũcta deorũ. Aurea prima ſata eſt ętas, quę vindice nullo, Sponte ſua, ſine lege fidẽ rectumq; colebat. Pœna metusq; aberãt, nec verba minãtia fixo Ære litigabãt, nec ſupplex turba timebat Iudicis ora ſui, ſed erãt ſine iudice tuti. Nõdum cęſa ſuis peregrinũ vt viſeret orbẽ Mõtibus in liquidas pinus deſcẽderat vndas, Nullaq; mortales pręter ſua littora norãt. Nõndũ præcipites cingebãt oppida foſſæ. Non tuba directi, nõ æris cornua flexi, Non galeę

Aurea ætas.

galeę nō enſis erat,ſine militis vſu Mollia ſecuræ per-agebāt otia gentes. Ipſa quoq; immunis,raſtroq́ʒ inta ćta,nec vllis Saucia vulneribus,per ſe dabat oīa tellus Durauit hæc pacifica & aurea ætas teſte Trogo vſqʒ ad Ninum, qui primus aureum ſæculum gentibus ſu-ſtulit,& arma finitimis atque remotiſſimis primus in-tulit. Quod eius abbreuiator Iuſtinus in primo Epi-tomatum breuibus abſoluens. Principio,inquit,rerū, gentium & nationum imperiū penes reges erat,quos ad faſtigiū huius dignitatis nō ambitio popularis,ſed ſpectata inter bonos moderatio prouehebat. Populus nullis legibus tenebatur,quia iuſtorum principum ar-bitria pro legibus erant. Fines imperij tueri, magis quàm proferre mos erat. Intra ſuam cuiqʒ patriam, re-gna finiebantur. Primus oīm Ninus rex Aſſyriorum, gentibus quaſi auitū morem, noua imperij cupidita-te mutauit,& finitimis bella intulit,et rudes adhuc ad reſiſtendū populos,facile terminos vſq; Libyæ perdo-muit. Itaqʒ probatū eſt quod Sempronius & alij ſcri-bunt hac argumentatione. Primus ortus humani ge-neris, & innumera gentiū multitudo fuit ante Ninū. Ergo aurea ętas fuit ante Ninum,quia in primo ortu generis humani ſata eſt aurea ætas. Item qui primus bella & turbas ciuit poſt aureum ſæculum, fuit Ni-nus. Quare finita eſt aurea ætas,& cœpit argentea, fu-gato Saturno in inferna tartara, id eſt,ad infernū mare Tuſcum ad Ianum. Quod mythicè Ouidius in primo Metamorphoſeos lepideq; deſcribens ait. Poſtq̄ Sa-turno tenebroſa in tartara miſſo, Sub Ioue mundus erat,ſubiitq; argētea proles, Auro deterior,& reliqua. **Aureę æ-** Quod verò aurea ætas durauerit annis vno minus du-**tis anni.** centis & quinquaginta, vtiq; Græci non potuerūt à ſuis reſcire,quia primus qui Græcos ſcriptores aſſe-quutus eſt fuit Ninus,vt ait Diodorus in. 4. lib. Et vt in. 1. fatetur,nondum illis compertū erat,qui primi in orbe reges, ſed à Barbaris didicerunt, qui ſe primos ſcriptores & indagatores rerum vtilium aſſerunt, & multorū temporū memoriā apud ſe ſeruari affirmāt.

Vnde

Vnde & Xenophon quem producit hic in teſtem Fabius vtitur teſtimonio inſcriptionis Babylonicæ, & Archilochus teſtimonio Maſeæ Phœnicis, vt in commentariis eius videbimus: et Cato in procemio de originibus ſimiliter. Hi omnes conſentientes etiam Beroſo in quinto Antiquitatum, affirmant à diluuio primo vſque ad Ninum fuiſſe annos nouem & quadraginta ſupra ducentos. Quare aurea ætas durauit ante Ninũ non minus annis ſupradictis. Quòd verò Ianus floruerit ſub initium eius ætatis, ipſe Ianus in primo de Faſtis aſſerit, dicens:

Tunc ego regnabam, patiens cùm terra deorum
 Eſſet, & humanis numina mixta locis.
Nondum iuſtitiam facinus mortale fugarat,
 Vltima de ſuperis illa reliquit humum.
Proq; metu populum, ſine vi, pudor ipſe regebat.
 Nullus erat iuſtis reddere iura labor.
Nil mihi cum bello, poſtes, pacemq; tuebar,
 Et clauem oſtendens, hæc ait arma gero.

Iani tempora. Ergo Ianus fuit ſub initium aurei ſęculi, quoniam longe poſt eum fuerunt Cameſes & Saturnus reguli: circa finem potiſſimè Saturnus, quia clarè omnes ſcribũt, ideo veniſſe in Italiam, quia iam contra eum Iuppiter ſub quo cœpit argentea proles, mouerat. Quòd verò ait Ianum inueniſſe primum far & vinum magis ad ſacrificia quàm eſum, nõ negat quin etiam præbuerit ad eſum & potum ſobrium. Et id vidẽtur ſignificare Ouidius in primo de Faſtis, et Acron & alij. Cur hæc offerantur ſoli Iano? Quia, inquiunt, ſignificant parſimoniam & rudem victum illius ætatis. Et in Satyra, Atticus eximie, Iuuenalis dicit: Ponebant igitur Thuſco farrata catino Omnia nunc quibus inuideas, ſi liuidulus ſis. Porrò ꝙ aras, ritus & templa primus Italos docuerit, & ob id perpetuam præfationem & libamen ante alia ſacrificia deorũ promeruerit, vtique Xenophon tradit, vt aſſerit Macrobius in primo Saturnalium. Ouidius quoq; adiicit in primo de Faſtis aliam rationem, quia eſt deus introituum & ianua. Et ideo

Farris & vini vſus

non

non poteſt adiri ad aliorum deorum ſacrificia, niſi per ipſum. Quòd ſi quæris, cur ipſe ſit omnium ianua? Reſpondent omnes, quia eſt pater omnium deorũ & hominum, vt ait Beroſus in ſecundo Antiquitatum. Et Iuuenalis in Satyra, credo pudicitiam. Dic (inquit) mihi nũc quæſo, dic antiquiſſime diuûm? Reſpondes his Iane pater. Et Propertius in Elegia ad Vertumnũ, qui eſt idem quod Ianus, vt poſterius ſuis locis videbitur inducit Vertumnũ ſeſe appellantem patrem diuûm. Nam cœlum aſſeritur pater omnium deorũ, & Ianus eſt cœlũ, vt Beroſus docet, & Ouidius ſcribit. 1. de Faſtis. Et ob id, teſte Macrobio in primo Saturnalium, & Seruio ſuper Æneida, Ianus apud Thuſcos erat quadrifrõs ob quatuor partes cœli, cauſantes quatuor partes anni, hyemem, ver, æſtatem, autumnum. Et Cicero Ianum dixit dictũ, quaſi Eanum, ꝙ eat & vertatur cœlum & annus. Hinc Ianus, Eanus, Vertũnus eadem ſunt. Ex his patet, Saturnum qui venit ad Ianum non fuiſſe Gręculum illum Cretenſem antiquiſſimũ Apteram. Cui argumento ſunt multa. Primò quidem tempus, quoniam Saturnus qui ad Ianũ venit, fuit aureo ſæculo, tempeſtate Nini, quum adhuc homines viuerent victu rudi, vt Iginus ait & Macrobius refert: & homines rudi trunco cauaꝗ; arbore atque tugurio vterentur, & nondũ compoſitos hic Saturnus, quia iuſtus erat, lege compoſuit, vt ornato carmine Vergilius in octauo Aeneidos deſcripſit, dicens de ipſis Aboriginibus Latiȷ:

Ianus ianua.

Eanus.

Saturnus ꝗ ad Ianũ venit.

Hæc nemora indigenæ Fauni, nymphæꝗ; tenebant,
Gensꝗ; virûm truncis, & duro robore nata.
Quis neꝗ; mos, neꝗ; cultus erat, nec iungere tauros,
Aut componere opes norant, nec parcere parto.
Sed rami, atꝗ; aſper victu venatus alebat.
Primus ab æthereo venit Saturnus olympo,
Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.
Is genus indocile & diſperſum montibus altis,
Compoſuit, legesꝗ; dedit, Latiumꝗ; vocari
Maluit, his quoniam tutus latuiſſet in oris.

Aureaq́ꝫ (vt perhibent) illo ſub rege fuere
Sæcula, ſic populos tranquilla in pace regebat.

Apteras. Cæterum Apteras fuit domeſticato orbe, & æta-te ferrea, poſt Ninum quingentis annis & amplius, videlicet interfecto Iaſio à fratre Dardano: & ante conditam Dardaniam paulominus triginta annis, vt Græci confitentur, & Euſebius notat. Quinetiam iniuſtiſſimus & ferreus Apteras atqꝫ impiiſſimus, patri teſtes eruit, filios occidit, Titanibus nepotibus ac fratri bellum intulit, & totum Cretæ regnum perturbauit. Rurſus Saturnus, qui ad Ianum venit, denominatam Italiam à ſe Saturniã mortuus reliquit, vt Macrobius in primo Saturnalium dicit. Porrò iam ceſſauerat ętate Apteræ nomen Saturnia, & dicebatur Italia, vt Beroſus indicat, & tempus probat, quia vt diximus minus triginta annis, ante fugam Dardani & conditam Dardaniam floruit ſceleſtus et ferreus, nõ aureus Saturnus

Iaſius. Apteras. Porrò antea regnauerat Iaſius, & ante Iaſium

Corit⁹ pater eius Coritus gener Itali Atlãtis ex filia Electra,

Morges matre Iaſij, & ante Coritum Morges cognatus Cori-

Italus. ti ex Electra ſorore, & ante filium Morgetem regna-

Apis. uit Italus Atlas, à quo Italia: & ante Italũ Apis, à quo Apenina & Taurina dicta fuit: & ante Apim ſiue Taurum dicta erat Saturnia, vt ſuper Beroſum inexpugnabiliter comprobatur. Non fuit igitur Græculus Apteras, ille Saturnus aureus, collega Iani aurei, à quo Italia quondam Saturnia dicta fuit. Quis verò hic Saturnus fuerit, et vnde, aut qua ratione fugatus, & à quo Ioue, et quando, & quo pacto continuerit Aborigines, in aliis commentariis, præcipuè Beroſianis demonſtrabitur. Nec te moueat, quòd Vergilius dicat eum veniſſe ab Olympo æthereo, quia non in Creta ſolum, ſed etiam in Peloponeſſo & Aſia et Ægypto inueniuntur montes dicti Olympi: quinetiam & in qualibet regione mõs altior dicitur Olympus, quales ſunt montes Caſpij, à quibus ad Ianum venit pius & iuſtus et Saga Saturnus. Præcellũt enim altitudine omnes montes, etiam in ipſa Scythia, quæ eſt altior

pars

pars orbis, vt omnes Geographi cũ experientia conceduntt. Et ideo Mythici dicunt, ꝙ Iuppiter Saturnum in tartara & inferos miſit, quia ab ſuprema parte orbis ad inferiorem, inferumq́ꝫ vocatũ mare fugauit, iam inclinante in vitia aureo ſæculo. Quòd verò Fabius dicit, quoniam ante Ninum nulla extitit vniuerſalis monarchia, quia intra limites patriæ ſuæ quiſqꝫ regebat, vt Saturnus in Latio, & Ianus in Ianicula Etruria, id argumentũ facit, quare ante Ninum nõ inchoauit ſua tempora Euſebius, ſed à Nino: et quidem non à principio Nini, ſed à .XLIII. eius anno. Ratio vna eſt, quia vſque ad .XLIII. annũ non explicuit acies, ſed ſolũ aſſuefaciebat milité ad incognitã militiam & inuſitatum exercitium, vt Diodorus Siculus in .3. libro inſinuat. Nouem enim vltimis annis bella intulit, & totam Aſiam vſqꝫ terminos Libyæ domuit. Si enim magnus Alexãder .XII. ſolũ annis, eam Aſiam et Ægyptũ, iam toto orbe armato, & ad alios inuadendum nedum ad reſiſtendum potẽtiſſimo ſubegit, nihil mirũ ſi, vt ait Trogus & Iuſtinus, tã breui tẽpore Ninus rudes adhuc ad reſiſtendũ populos et inermes, terminos vſqꝫ Libyæ perdomuit. Eſt item argumẽto, ꝙ nouiſſimis annis cœperit vitiare aureum ſæculũ, quia primũ finitimis bella intulit, vti omnes concedunt. Bactrij autem, quibus imperabat Saga Saturnus, teſte Beroſo, vtique ſunt finitimi Aſſyriis. Quare principio eos aggreſſus eſt.

Saturn⁹ ad inferos.

Bactri.

Semiramis.

Cæterum dum hos debellaret, venit ad eum Semiramis Aſcalonitis, ex eáque filium Niniaden ſuſtulit, & infantulum moriens Ninus reliquit, pro quo Semiramis regnauit, vt Diodorus in tertio libro ſcribit, & alij conſentiunt. Quare circa finem ſui imperij vitiare cœpit aureum ſæculum. Quòd verò ait Ianum ſuſcepiſſe Saturnum in dextro latere Thyberis, & in læuo Etruriaq́ꝫ Ianum conſediſſe, ſciendum eſt, quòd dextrum & læuum Thyberis, dupliciter accipiuntur, vel eundo ab vrbe ad Oſtia, vel ab Oſtiis ad vrbem. Primo modo rate nauiganti Thyberim, Latium eſt à ſiniſtris, & Etruria à dextris.

Dextrum et læuum.

Econ-

Econtrà verò ab Oſtiis nauiganti ad vrbem, à dextris eſt ſolum terraq́; Latij, & ad læuam ſolum Etruriæ. Et ita hic loquitur Fabius habendo rationē ad aduentum Saturni ab Oſtiis in Capitolium, vbi Ianus illum viſitans prǽfecit Aboriginibus, et Saturniam Latium dici voluit, ſicut Etruriam Ianiculam. Et hoc itinere ab Oſtiis vſus eſt etiam Ouidius, qui in primo de Faſtis inducit Ianum ita de receptione & aduentu Saturni dicentem:

Cauſſa ratis ſupereſt, Thuſcum rate venit in amnem
Primus oberrato falcifer orbe deus.
Hac ego Saturnum (memini) tellure recepi.
Cœlitibus regnis à Ioue pulſus erat.
At bona poſteritas puppim formauit in ære,
Hoſpitis aduentum teſtificata dei.
Inde diu genti manſit Saturnia nomen,
Et dicta eſt Latium terra, volente deo.

Et paulopôſt:

Ipſe ſolum colui, cuius placidiſſima læuum
Radit arenoſi Thybridis vnda latus.
Ara mea eſt colli, quem vulgus nomine noſtro
Nuncupat hæc ætas, Ianiculumq́; vocat.

Aram ergo Ianiculam Etruſcam, læuo Thyberis lateri hęrentem vocat, quia pro ſacro limite atq; fine imperij ſui Thyberim poſuit. Qui limes communi impenſa factus et ſacratus eſt, vt idem Ouidius in ſecũdo de Faſtis ad ſacrum limitem loquens dicit:

Te duo, diuerſa domini de parte coronant,
Binaq́; ſerta tibi, binaq́; liba ferunt.
Ara fit, hic ignem curta fert ruſtica teſta, &c.
Spargitur & cæſo communis terminus agno.

Ergo Ianiculum & oppidum dicitur, quia ibi poſuit Ianus Ianiculas colonias: & Ara quoque, quia ibi pro ſacro limite inter ſe et Cameſem atque Saturnum facta eſt Ara, & cæſo agno, pro communi termino ſparſus eſt Thyberis. Saturnia verò ad radices Capitolij, non ara, ſed vrbs dicitur in octauo Æneidos, à Vergilio dicente:

Saturnia.

Hæc

Hæc duo præterea diſiectis oppida muris,
Relliquias veterumq́ꝫ vides monumenta virorum.
Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit vrbem,
Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

Neqꝫ diſiectis oppida muris, aut ſeorſum propria impenſa ſingulum ſingulam vrbem cōdidiſſe ſignificare voluit Vergilius, vt eum Macrobius incuſat in primo Saturnalium, ſed ſolum ſignificat diſiecta fuiſſe limite ſacro, quia ea ætate cuique regi intra ſuam patriam finiebatur regnum, vt hoc loci Fabius, & Trogus atqꝫ Iuſtinus in primo Epitomatum ſignificant. Item ædificatam cōmuni impenſa vrbē, ſingulo regi tribuebatur, vt Saturnia Saturno, à qua Latium Saturnia: & Ianiculum Iano, à quo Etruria Ianicula primū nomen habuit, vt hoc loco docet Fabius. Vnde is eam condidiſſe dicitur, cuius nomen perſonabat, ſed non propria impenſa, quibus peculium & patrimonium aureo illo ſæculo erat commune, vt tam ipſe Macrobius & Vergilius, quàm Trogus atque Iuſtinus vltimo Epitomatum ſcribunt, & alij conſentiunt. Ad hoc commune peculium & aureum ſæculū Euangelia reducunt homines, & nulla lex alia, ſicut copioſe oſtendimus in commentariis ſuper Euangelia, Epiſtolas, et Actus apoſtolorum. De Veſta verò & faſcibus, et xij. aris & pomœriis Iani, ſuper fragmenta Catonis diximus, nunc de primo inſtituto Fabij, de origine vrbis Romæ, aureo ſæculo ſub Saturno & Iano dicendum eſt. Varro in primo de lingua Latina ſic dicit: Capitolium dictum à capite humano ibi inuento, & Tarpeius collis antea à Tarpeia virgine Veſtali dicebatur, ibi ſcutis Sabinorum obruta & ſepulta. Verum prius Saturnia dicebatur, & ab eo latè Saturnia terra. Quod & Iuno in ſexto de Faſtis ab Ouidio introducta fatetur, dicens:

Vergilij locus.

Capitolij Tarpeia arx.

Si genus aſpicitur, Saturnum ego prima parentem
Feci, Saturno ſors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma eſt,
Iunctaq́ꝫ Tarpeio ſunt mea templa Ioui.

Plinius quoque in ſexto capitulo tertij libri naturalis hiſtoriæ diſtinguens vtranq; originem, Latij videlicet & Etruriæ:Saturnia,inquit,eſt vbi nunc Roma,Antipolis verò vbi Ianiculum in parte Romæ: non tamen eadem,ſicut paulò ſupra dixit. Volturreni,cognomine Etruſci, in eadem parte Volſinienſes. Hæc igitur prima Romæ origo.

¶ De ſecunda parte primi libelli.

IAM Fabius Pictor explanauit ad integrū ea in quibus omnes conueniunt de origine antiquiſſima vrbis Romæ in primo ortu generis humani,quo ſata eſt aurea ætas ſub Iano & Saturno: Nunc depingit atque deſcribit, qualis erat regio ſepticollis antequam inhabitaretur,Sed paſcua bobus erat. Ad cuius intellectū deſcripſi in plano totū quod ſcribit Fabius, vt melius noui. Nō enim profiteor artem pictoriam. Qui magis aſſuetus eſt Romæ,atq; melius intelligit Fabium,ipſe emēdet ſicubi in pingēdo erraui. Deſcribēs ergo agrū ſepticollē Romanū tempore Saturni inhabitatū,qualis ei facies,vultus,atq; diſpoſitio eſſet,hæc dicit:

FACIES tūc agri huius inſtar arcus erat, cuius chorda eſſet alueus Thyberis. Cornua, ad ſolis quidem ortum rupes Auentina, & ad occaſum Capitolina, media Palatina. Eadem Palatina rupes Thyberim à fronte proſpicit,à ſiniſtris Cœlio,à dextris Exquilino iungitur. Auētinus item à fronte Thyberim & Capenam tenet,ad dextram Cælio, lo ac Viminali hæret. Capitolium ante ſe Thyberim & portam Carmentalē cernit,hæret illi Quirinalis. Has rupes antiqui ſeptem

colles

S

colles & ſeptem mõtes appellauerunt. Area huius arcus eſt quicquid campi iacet inter Auentinum & Capitolium, & à Palatio ad Thyberim Libyſſus antea, inde Argeus, pòſt vicus Thuſcus dicitur. Paludes plures eo paſſim Thyberina inundatio efficiebat, quæ hãc aream non ſatis idoneam habitationi reddebant, antequam factis Vertumno ſacrificiis in alueum ſuum Thyberis verteretur. Prima igitur origo Romæ fuit, collis Capitolinus, antea Saturnia dictus. Sequens hunc Auentinus fuit habitatus ab Atlante Italo, è Sicilia aducto eo contra fratrem ſuum Heſperum, in cuius tutela erat Etruriæ imperium adhuc Iano puero, & immaturo ad munera regia & regni. Porrò Italus dimicare à Iano & Etruſcis prohibitus, in Auentino conſedit, ad cuius radices iuxta Thyberim ope atque conſilio Iani Capenam oppidulum condidit, & regionem eius permiſſu Italiam dixit. Mox Heſpero fratre rebus humanis exempto, Italus in tutelam Ianum & Etruriam ſuſcipiens, omnem circa Thyberim regionem, extinctis vltro citroq; aliis cognominibus, à ſe Italiam nuncupauit. Hæc eſt priſca Italia, cuius nomen ſenſim ab alpium radicibus ad fretum Siculum ac ipſi Siciliæ communicatum eſt.

Denominare enim aut imponere gentibus & locis noua nomina, tantum regum ducumq́ꝫ ius eſt. *Suſcepto igitur* Italus Italiæ imperio, tum filiam ſuam Romam nomine, Siculis & Aboriginibus in Latio præfecit. Quæ relicta Capena medium Palatinum tenuit, & in vertice vbi hæret Exquilino, Romā oppidulum condidit, quod Valétiam ſonat. Poſt eius obitum ob paludes neglectum oppidū fuit vſqꝫ ad aduentum Euandri, qui cum oppido ſimul reſtituit nomē. Subſidens ſeptē collibus, campus Argeus dictus eſt ab Argo Euādri hoſpite, & comitibus Argiui Herculis, qui ad Euandrum venerunt, & in Saturnia ſubſederunt. Hinc extrema Argileta dicūtur. Superior Argiletus dicitur in principio vici Thuſci ſub Cæliolo inter circum maximum & Auentinum, vbi lethum Argi ſimul & ſepulchrū eſt. Imus verò Argiletus eſt, vbi Ianus quadrifrōs, qui & Vertumnus, in fine vici Thuſci ad radices Capitolii in foro boario vbi Saturniæ veſtigia. Tres igitur colles primū coluere ante Romulū, medium quidē Roma filia Itali, extremos verò Saturnus & Italus.

Vides itaqꝫ Thyberim veluti chordā arcus. Cernis ſeptem rupes, quas antiquiorū alij montes, alij colles vocauerunt. Aſpicis eos inſtar arcus tenſi ſibi mutuo ſuccedere. Cornua vides duo, ab occaſu quidem rupem Tarpeiam ſiue Capitolinā, vbi principio fuit

Satur

Saturnia, & à qua latè Saturnia dicta eſt terra, vt ait Varro in primo de lingua Latina. Ab ortu verò ſolis Auentinam rupem, vbi Italus Capenā condidit, à qua primùm porta Capena, quæ poſtea Oſtienſis, quia ad vrbē ducit Oſtiam: nunc ſancti Pauli dicitur, quia ducit ad eius ſacrū locum. Iuuenalis autem noſter Aquinas in Satyra dixit: Madidamq; Capenam, ob proximum illi Thyberim atque vdas tum paludes, vt paulopòſt exponemus. Vides item in medio arcus Palatinum omnibus maiorem collem, & ideo antonomaſicè dictus eſt tam ab antiquis quàm iunioribus Palatium maius, ſcilicet aliis ſex collibus, tametſi quidam in hoc aberrent (vt exiſtimo) & alibi aperui. De his collibus prius, poſtea de Thyberi, poſtremò de tota area, origines & tempora exponenda occurrunt. Vt autem Fabius ſignificat, & Varro in primo de lingua Latina exprimit, tribus præcipuè nominibus Capitolium cognominatum eſt, ſcilicet Capitolium dictum eſt ab humano capite ibi inuento, dum foderentur in cacumine rupis fundamenta templi Iouis à Tarquinio ſuperbo, qui vltimus à Romulo rex fuit. Alio nomine ſub Romulo dicebatur rupes Tarpeia, à virgine Veſtali ibi occiſa & ſepulta, dum Romulus Sabinum bellum gereret. Priſco verò nomine dicebatur Saturnius mons, à Saturnia in cliuo montis condita. Et vt ait Varro, tempore ſuo, tria veſtigia & argumenta manebant, quòd Saturni Fanum in faucibus, quòd Saturnia porta, quam Iunius ſcribit, ibi: Quam tunc vocabant Pandanam, & quòd poſt ædem Saturni in ædificiorum legibus priuatis pariete, poſtici muri ſunt ſcripti. Hic mons, vt hoc loci Fabius dicit, à fronte habet Thyberim & portam Carmentalem.

Capitolij nomina.

Carmētalis porta erat, vbi pons Carmētalis, quo trecenti Fabij cōtra Veientes tranſeuntes Thyberim, relinquebant Ianiculū ad dexteram, vt patet in Liuio.

Carmentalis porta.

Quare ab hac porta tranſmiſſo Thyberi & Ianiculi radicibus, per planitiem ſub Ianiculi dextro illis, perrexerunt contra Veientes, cognomine Larthenianos, vt

Antoninus dicit in Itinerario: aut Enetanos, vt Plutarchus: aut Enianos, vt alij dicunt. Quin reliquerunt etiam à dextris Ianum ſub Capitolio quadrifrontem, vt patet in figura diſcedēdo à Romano foro ad Carmentalem tranſitum, dicente Ouidio in Faſtis:

Carmentis portæ dextro eſt via proxima Iano,
Ire per hanc noli quiſquis es, omen habet.
Illa fama refert, Fabios exiſſe trecentos.
Porta vacat culpa, ſed tamen omen habet.

Ex his patent errores, quorū primus eſt, quia ſcribunt Carmētalem portam fuiſſe veteris Romæ à Romulo conditæ. Patens vtique error eſt, quia Roma condita à Romulo ſolam rupem Palatinā cingebat, vt omnes fatentur. Quare Carmētalis non erat porta Romę veteris, quia circa Thyberim erat, dextro illi Iano venienti à palatio. Secundus error eſt, quia exiſtimant quidam Veiētes Enianos eſſe circa Thyberim qui eſt. 13. milibus paſſuum à Fidenis ad Vaticanū et Ianiculum vt videtur ſignificare Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ, cap. 6. Verum Plinius nō dicit ibi quantum ſpatij tenuerint Veientes per Thyberim, ſed quoto Thyberis ſpatio Veiens ager à Latio diſterminabatur. Nam idem Plinius à Ianiculo vſq; in Phalarim fuiſſe agrum Veientem aſſerit in ſecundo naturalis hiſtoriæ, cap. 98. dicens: In ſylua Cyminia, & ad aras Mutias in Veiente, infixa terræ, euelli nō poſſunt. Eſt autem oppidum aræ Mutiæ, quod ruſtici Aremuza vocāt, non procul Phalerio & Feſcennio, nunc ciuitas Caſtellana. Quare multo amplius tredecim milibus paſſuum diffundebatur Veiens ager. Imò etiam Cyminia iuga quę ſunt limites Etruriæ vrbis, attingebant, dicente Liuio in primo ab vrbe condita. Erat, inquit, Sabinis vicina Etruria, & proximi Etruriæ Veientes. Tertius error eſt, quia quidam aſſerunt Ciuitam Caſtellanam eſſe vrbem Veientem, quod falſum eſſe probāt via, & ſpatium, & cognomen. Via quidem, quia Fabij ſub Ianiculo verſus lacum Sabatium, non verſus Thyberim Ciuitæ Caſtellanæ, contra vrbem Veientem iuerunt.

Veientes.

Ciuita Caſtellana.

Rurſus

Rurſus ſpatio diſtat Veiens ab vrbe Roma minus vi ginti milib⁹ paſſuum, vt ſignificauit Apius, & Liuius refert in.5.ab vrbe condita. Quantū autem minus ſit, Dionyſius Halicarnaſſeus exprimit, q Romæ diu mo ratus multa didicit. Is in.2.lib.tradit, à loco vbi Tybe ris mari mergitur, vſq; Romam eſſe ſpatium centum & viginti ſtadiorū. Et rurſus in eodem libro dicit Ve ſentem vrbem eſſe in colle munito tantæ quantitatis quantā Athenæ habēt, &.100.fermè ſtadiis diſtare ab vrbe Roma. In eodē dicit Romulum in Palatino col le quadratam feciſſe vrbem tantæ quantitatis, quantū habēt Athenæ. Ex quo patet nō magnas vrbes fuiſſe Veientum Athenas, & priſcam Romam quæ ſolum Palatinum collem tenebat. Verum ea ætate pergran des exiſtimabantur reſpectu aliarū, quia teſte eodem Dionyſio Halic. in primo lib. mos condendarum vr bium fuit antiquis, eas fundare non magnas, ſed locis munitas & crebras. Igitur quoniā ſtadium eſt octaua pars miliarij, vt Ptolemæus & alij concedunt, conſe quens neceſſario eſt, vt nō vulgari menſura, ſed cōmu ni & probata ab mari Oſtienſi ad vrbem ſint.15.milia ria, & ab vrbe per dextrum euntibus Ianiculum vſq; Veientem vrbem ſint circiter.12. Hoc itinere ſi proce dimus verſus Sabatios inuenimus fermè.12.milibus paſſuum diſtantem Larthenianum in colle munito, quod vulgus mutata prima litera dicunt Marthenia num. Non eſt igitur vel via vel ſpatio definito Veiens vrbs & Ciuita Caſtellana eadem. Tertio patet ex co gnomine. Nā licet Phalarim et Pheſcenium prius fue rint vrbes habitatę à Siculis & Etruſcis, tamē eas po ſtea cū Enos vrbes Pelaſgorū Eniani Pelaſgi inhabi tauerunt, vt ſignificat Dionyſius Halicarn. in primo lib. Porrò pulſis Pelaſgis Enianis ſiue Enotanis Thu ſci ſoli coluerunt & cognomina Etruſca adiecerunt. Pheſce, id eſt, arces ſimul & acies, & Larth, id eſt, prin ceps omnium, vt in Etruſca hiſtoria probauimus, quam ſeptem & ſexaginta Epitomatum libris iam abſoluimus, à Iano vſque ad noſtram ætatem.

Quare Larthenianū eſt princeps & Metropolis Enia na, cognomine Veiens à progenitoribus Veiis Etruſcis, & Pheſcenium eſt id quod arces Eniæ, & à Vergilio dictæ arces & acies Soractinæ & Pheſceninæ. Vulgò Caſtellana, quia arx caſtellum vulgò dicitur. Hinc & illis acierum ſuarum eſt inſigne eques armatus. Igitur hactenus de itinere à Romano foro in Veientes per portam Carmentalem, quæ ad Capitoliū & initia vici Thuſci ſub Capitolio magis ſpectat ꝙ ad Romam Palatinam. De Auentino dicendum eſt poſtea, vnde dicatur Auentinus. Nunc quo pacto ſecundus poſt Capitolium locus fuerit habitatus, eſt explanandum. Teſte Igino cui concordat Beroſus,

Heſperus. Atlanti Italo à quo Italia dicta eſt, frater fuit Heſperus rex Hiſpaniæ, inter quos bello orto ob regnandi cupiditatem ſuperior fuit Atlas Italus, qui pulſo Heſpero in Italiam, regnauit in Hiſpania atque Sicilia. Heſperus in Italia ad Thuſcos ſe conferens, tutor regni factus eſt, Iano tum infante, vt hic innuit Fabius.

Iani plures. Sed nota vnum fuiſſe Ianum priſcum, plures verò poſteriores, quorum hic fuit vnus cui nomen Camboblaſcon, & cognomentum fuit Coritus, ſocer Atlantis Itali, vt in quinto antiquitatum Beroſus prodit. Ab hoc Heſpero Italia & Hiſpania Heſperiæ dictæ ſunt, quia vtrobiq; regnauit, vt Iginus ſcribit, & Seruius ſuper Æneida refert. Græci quibus prauum ingenium ſemper fuit ad obſcurandos aliorum ſplendores antiquos, audent mentiri, & dicere Italiam & Hiſpaniam dici Heſperias à ſydere, quia eò nauigant ab Italia in Hiſpaniam. Ergò & Gallia erit Heſperia, quia eodem ſydere nauigant ab Italia in Gallias. Ita dum voluerunt inducere Italicæ antiquitati caliginem, ſe omnino Dialecticam, & hiſtorias, & Geographiam ignorare oſtenderunt. Verum paulò ante obitum Heſperi Italus ab Hiſpania in Siciliam, et à Sicilia in Italiam, contra fratrem dimicaturus conceſſit in Latium vbi Etruſci cum Iano puero obuiantes, prohibuerūt Italum cum fratre arma conferre, permiſerunt tamen

et opem

et opem cum conſilio adiecerunt, vt è regione Saturniæ, collem Auentinũ teneret, et condito oppido Capena, etiam agrum eius à ſe Italiam diceret, vt hoc loci aſſerit Fabius, quem plures ſequuntur. Tortellius verò noſter in litera Roma ait, hoc dictum etiam Solinum ſequutum. Ergo mox mortuo Heſpero, tutor Iani qui et Coriti ſucceſſit Italus in Vetulonia, vt in. 5. antiquitatum Beroſus tradit, in qua etiam argumenta, patria & genitura Pleiadũ Italicarum, loca nominibus earum, & matris Pleiadis dicata, & patris Atlantis nomina, cognomina, exaltationis eius locus, tituli ad ſempiternam memoriam, & eiuſmodi multa. Quòd verò ait circa Tyberim vltro citroq; mox ſuſcepto regno à ſe nominaſſe Italiam extinctis aliis cognominibus, videlicet Ianicula, Saturnia, Apenina, ſiue Taurina, Cameſena, Heſperia, vt idem inſinuat Seruius ſuper Æneida dicens: Italus rex à Sicilia cum Siculis in Italiam venit, & loca circa Thyberim tenuit, & à ſe Italiam nominauit. Argumento huic antiquitati manere aiunt tam ipſe Seruius quàm Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro, quia circa Tybur loca dicta Sicilienſia ſunt, & in Etruria circa Thyberim ſunt vrbes Phalaris & Pheſcenium, quas prius inhabitauerunt Siculi, & circa Ardeam Latij, ſunt fines dicti Sicani, & in Etruria vallis Sicania, & monumenta Atlantis Itali, & Pleiadum, quæ in Beroſianis commentariis explicabuntur. Nunc de area huius Arcus dicendum. Primo dictus eſt campus Libyſſus teſte Feſto à Cerere fructifera, quæ ex Libya primum fruges illò aduexit, à quo et campus Libyſſus, et ipſa Libyſſa dicta eſt. Ceres enim ipſa frugifera et legifera, Libyca et Ægyptia, ſoror Oſiridis, vt author eſt Diodorus in primo libro, docuit in Italia, Attica, et Sicilia molere, ét panes conficere, cum antea glande veſcerētur, vt docet Plinius in ſeptimo naturalis hiſtoriæ capite vltimo. Primos autem panes obtulit in gratiam Iaſij regis in nuptiis Cybelis, vt authores tradunt, et Cybelaria marmora exciſa produnt. Et hoc ante Troiam **Campus Libyſſus.**

 condi

conditam. Paulò verò ante Troianũ excidium Euander Argo hoſpiti ſuo à ſociis occiſo ſepulchrum fecit, à cuius leto primum Argiletum ſuperiorem dixerũt, & non à ſomniata Argila, de quo Vergilius in Æneidos octauo. Nec non & ſacri monſtrat nemus Argileti, Teſtaturq́ꝫ locum, & letum docet hoſpitis Argi. Rurſus paulò poſt ad eundem Euandrum venit cum Argonautis Hercules, qui in Saturnia hoſpitati ſunt. Et ab his dicitur etiam Argeus campus, vt Varro in primo de lingua Latina, & nunc Fabius inſinuat. Et

Argiletus

dicitur Argiletus imus à Seruio, & infimus à Liuio in primo ab vrbe condita: Vt, inquit, animos feroces reuocaret Numa, ad infimum Argiletum, Ianum facit indicem belli & pacis. Et ſuper ſeptimum Æneidos ibi: Sunt geminæ portæ belli, ſic habet Seruius, id eſt, gemina Iani templa iuncta. Sacrarium (inquit) hoc Numa inſtituit circa imum Argiletum, iuxta Theatrum Marcelli in breuiſſimis duobus templis. Duobus inquam propter Ianum bifrontem. Poſtea verò captis Phaliſcis vrbe Tuſciæ, inuentũ eſt ſimulachrũ Iani cum frontibus quatuor. Vnde quod Numa inſtituerat translatum eſt ad forum tranſitorium, & templum quatuor portarum ibi ſubſtitutum eſt. Hæc Ser

Tuſcus vicus.

uius. Tertio dictus eſt campus vicus Tuſcus, vt ſupra inſinuauit. Contra hoc videtur quòd Dionyſius Halicarnaſſeus ſcribit de vico Tuſco dicens in quinto lib. Vicus Tuſcus eſt conuallis extenſa fermè quatuor ſtadiis à Capitolio vſq; ad palatium, à quo quidẽ eſt trãſitus in circum maximum. Ergo nõ pertingit à Capitolio vſque ad Cæliolum & vltra. Dicendum eſt ꝙ non bene vidit Halicarnaſſeus quod ſcribit Varro eo doctior, & Romanam regionem plenius edoctus. Is in primo de lingua Latina poſt Cælij Tuſci obitum, Cælianos Tuſcos tenuiſſe Cæliolum, & Tuſcos Luceres ſubſidentem conuallem aſſerit. Eius verba ſunt ad hanc ſententiam. Poſt mortem Cælij Tuſci, quia non ſuſpitione carebant, iuſſi ſunt in conuallem deſcendere, & ab eis dicitur vicus Tuſcus, vbi eſt &

templum

templum Vertumni,qui eſt princeps deus Etruriæ. Et ſubdit:Cælianis verò quia ſuſpitione carebant da tus eſt Cæliolus coniunctus Cælio. Et ideo rectè Fabius dicit principium vici Tuſci incipere ſub Cæliolo verſus Auentinum, & terminari ad radices Capitolij. De eo verò quod ait Romam filiam Itali principio Romam à ſe dictam cœpiſſe in Palatino colle,etiam Beroſus in quinto,& Plutarchus in vita Romuli conſcribunt. Porrò neglectum fuiſſe ob aërem paluſtralem,& dictum Valentiam, & ab Euandro reſtitutum,et Solinus in collectaneis,et alij nonnulli conſentiunt. Item vt ait hoc loco Fabius, inundatio Thyberis ante Romulum reddebat hunc campum minus idoneum ad habitandum. Quod patet,primo quia à palatio per ſubſidentem vallem diſiungebatur vrbs ab Auentino,& per paludes nauigabatur,vt ait Varro, quippe quòd Germallia eſt pars veteris Romæ vbi expoſiti fuerunt Remus et Romulus,vt idē Varro & Dionyſius,& hic Fabius refert. Erat & Curtius Lacus palus magna,in quem ſe armatus cum equo iniecit Curtius,ſiue Metius Sabinus is fuerit,ſiue alius, ſiue vterq;. De eo verò quod ait Ianum et Vertumnum eſſe eundem, id conſonat, et propria eorum epitheta et interpretationes demonſtrant, de quibus loco ſuo dicturi ſumus. Ianus enim vt Cicero ait, et Macrobius in primo Saturnalium ſignificat, quaſi Eanus ab eundo dicitur,quod eat & vertat cælum et res omnes. Apud Ianum enim ſolum eſt omne ius vertendi cardinis. **Lacus Curtius.**

Q. Fabij-

Q. Fabij Pictoris Liber Secundus.

POſtquam Fabius in ſuperiore libello declarauit, ꝙ ab Iano & aureo ſæculo vſq; ad Romulum cœpti ſunt habitari tres colles, à Saturno quidem Capitolinus, ab Italo Auentinus, & â filia eius Palatinus. Nunc in hoc libello edocet quo pacto palatiũ Romulus in vrbem quadratam conuertit, & deinde quo pacto reliqui colles intra vrbem Romã computati fuerint, & demum de nominibus & locis eius. Primo ergo dicit quo pacto palatium Romulus in vrbem formauerit his verbis:

DEnique Romulus potitus rerum Albanarum & vſus maxima familiaritate regũ Etruriæ, & rex primus ex regulis Italiæ creatus in Latio Romã oppidulum in regiam tetrapolim vertit, inq; Palatino colle fundauit. A ſcito enim ex Etruria vate atq; ſacerdote, Olympum fecit, pomœriumq́; ſacrauit, & aratro ab Olympo in vico Thuſco per palatium circumducens ab imo collis ad verticem, quadratam vrbem ſignauit. In vertice collis hærente Exquilino Romam oppidulum ampliauit, & è regione loco proximo Cælio Velliam extruxit. Cæte

rum

rum in decliuo ad ima verſus circum maximum Germalliam fundauit, vbi iuſſu Amulii fuerunt expoſiti. Hac enim antea labebatur Tyberis. Ab ea autē verſus Exquilias forum Romanum ædificauit. Et ita Romulus ex regulo primus rex à Thuſcis declaratus eſt. Quam rem per occaſionem acceptam Mithridates rex Aſiæ pro ignominia Romanis oppoſuit quòd vernæ fuiſſent Thuſcorum. Quarto autem menſe ab vrbe condita perpetratum eſt audax facinus in raptu Latinarum & Sabinarum. Primi ex Latinis bellum mouerunt in Romulum Ceninenſes, Antemnates autem & Cruſtumeni. Romulus auxilio implorato à Thuſcis, cum Cælio rege Etruriæ, primum ex his triumphum retulit, & ob id quartus vrbis collis à Thuſcis habitari cœptus eſt, & Cælius dictus. Subinde Sabini bellum ingens orſi, coegerunt Romulum denuo à Lucumonibus ſocios milites expetere. Galerito Lucumoni Arbeæ negotium datū eſt, magna Etruſcorum, exq; vrbe Salpinatū manu venit. Qui quum offendiſſet Capitolium captum à Sabinis, ipſe proximū Capitolio Quirinalem pro Romulo muniuit. Verum quum Romulus audax ſub Capitolio Sabinos aggreſſus, vulneratus fugeret, illumq; ad portam

portam Palatinam ſequuti Sabini Roma poti-tituri viderentur, ilico Galeritus è Quirinali delapſus, viamq́ retro in Capitolium pedem ferendi, adimens vbi nunc Ianus quadrifrons à tergo Sabinos aggreſſus, vnde fabula eiaculatæ aquæ ſulphureæ eſt, in fugam vertit. Animaduerſa re Romulus reintegratis viribus & ipſe à fronte cædebat, adeò vt Metius in paludem ſeſe cum equo armatus iniiceret. Cædes ingens fiebat. Et ne vnus quidem euaſiſſet, ni fœminæ occurriſſent. Fœdere icto Romulus vrbis agrum diuiſit in partes tris, æquis collibus. Sabinis & Tatio Capitolium & Quirinalis, Romulo ſequentes Exquilinus & Palatinus in quo Roma, Galerito & Luceribus Tuſcis Cælius & Cæliolus obuenerunt. Auentinum Romulus neminem paſſus eſt habitare. Nam fratri Rhemo illum ſacrum eſſe voluit vſque Helernam. Quumq́ conceſſiſſet naturæ Cælius, & Galeritus rex Etruriæ ſucceſſiſſet, conſenſu tribuum, Cæliolus & ab eo tota arcus area ſeptem collibus ſubiacens, Tuſcis data, & ſacrificio Iano Vertumno facto, egeſtisq́ paludibus habitabilis reddita, & vicus Tuſcus dicta. Tribus igitur gentibus conflata principio vrbs Roma habitata fuit. Nomina impoſuit

poſuit princeps Tuſcus. Nam hi tunc Italiæ imminebant imperio. Tatienſes à Tatio, Rumnenſes à Rumulo vocauit. Hoc enim nomine illum ab euentu nuncupauit lingua Etruſca ex Etruria oriunda Larentia, & nupta prius viro Tuſco Fauſtulo, & inde Etruſco Carrutio, ſuam vero tribum à ſe Lucerum dixit. Nā alia Trometina eſt à loco Cælii. Hæc origo vrbis Romæ ſolum veteris, ſepticollis cum arcus area habitatæ, nunc vero ab his collibus in alios colles & conualles in immenſum prolatæ. Cæterum nomina eiuſdem veteris Romæ hæc ſunt. Nomina collium. Capitolium, Quirinalis, Exquilinus, Palatinus, Cælius, Cæliolus, Rumurius, qui & Auentinus. Porrò in Area hæc nomina ſunt. Libyſſus, Circus maximus, Forum tranſitorium, Argiletus ſuperior, Argiletus imus, Via ſacra, Senaculum, Concordia, Græcoſthaſis, ædes Saturni, Vertumnus qui & Ianus quadrifrons, Forum boarium, Vicus longus, Vicus Arnienſis, Vicus ſtellatinus, Sabatinus, Larthenianus qui & Veiens, Phaliſcus. quorum cognomina à Tuſcis ſunt commigrantibus in ciuitatem Romanam. Item Herculis ara, vbi Olympus, & initium ſacri ~~aratri~~ iunctim à Germallia ad ſa-

cram

cram viam, vnde & nominis origo. Forum piſcarium, porta Carmentalis, ædes Pudicitiæ, rotunda Herculis, Forum vænaliũ, lacus Curtius, Suburra, Suburbanum, Saturnia vbi nũc ædes eius atq; ærariũ. Hæc vbi Roma vetus. In parte Romæ ſunt Etruria loca, Antipolis, Ianiculum, Vaticanum, & Tyberis, limes imperii Volturreni inter veteres Ianum & Saturnum, qui à principe illius vrbe Volturrena per ſyncopam dictus eſt Volturnus, & ob id Thuſcus non Latinus. Quòd vero Volturnum ſine ſyncopa & compoſitione primitiuum eſt nomen, notat fluuiũ in Samnio, & oppidum Romanum in littore, à quo Volturnus deus Thyberinus in Latio, ſicut & Volturna, vt caput imperii in Etruria. Quamobrem deum Tyberinum ſuum dicit eſſe Roma atque Etruria, eundẽ & Ianum Vertumnum; & ab his dictum Vadimona.

Rex & regulus.

Superius expoſuimus quid ſit Olympus et foſſa, et quo pacto ſacrabantur vrbes, et pomœria. Et quid ſit Tetrapolis ſiue quadriurbs et vrbs quadrata, in commentariis Xenophontis. Differentia vero inter regulum et regem erat tunc, qualis nunc inter reges et duces. Vnde omnis dux eſt regulus non tamen rex. In Italia vero reguli eſſe non poterant niſi eſſent Thuſcorũ vernæ ac nutriti in fano Volturnæ cum Larthe atque Lucumonibus. Cui duo ſunt præcipua argumenta. Primum, quia Cacum legatum Campani reguli, qui ducatum non verna Thuſcorũ inierat, in vincula coniecit Tarcon rex Etruriæ, vt in Collectaneis Solinus

inſi

inſinuat, quòd per ignominiã id Romanis oppoſuiſſet Mithridates, quòd Thuſcorum vernæ fuiſſent, vt hoc loco Fabius & Trogus cum Iuſtino ſentiunt, lib.38. Epitomatum. Vnde et de politia inſtituta Mantuæ ad inſtar Etruriæ dicitur in.x.Æneid. Ipſa, inquit, caput populis vires de ſanguine Tuſco. Quo loco Ser. dicit & alij Vergilianiſtæ interpretes aſſerũt quòd vires appellat Lucumones, & rectores & duces, quia totum robur erat ex Lucumonibus, in quorum numero vel præfectura non admittebantur niſi de ſanguine Tuſco, in quo vernæ cõputantur, vnde in præfecturis Italiæ quia Tuſci imperabãt, nõ admittebantur duces & reguli niſi vel Tuſci vel vernæ Tuſcorũ, quod pro imperio exiſtimauit Mithridates obiiciendũ. Rex verò primus oĩm ex vernis Tuſcorũ fuit Romulus, qui liberius q̃ reguli inſtituta & ſancita regni inſtituere poſſet, & ſui ſucceſſores, inter quos Tuſci Tarquinij licentiores fuerũt. Vbi verò factus fuerit Olympus & cœptus ſacer ſulcus à vate, exponit Fab. dicẽs ꝙ in vico Tuſco, videlicet in foro boario vbi eſt taurus æreus in monumentũ. Quòd ibi cœptus eſt ſacer ſulcus à Romulo, author eſt Cor. Tacitus dicens: Vbi eſt æreus taurus, qa id genus aĩaliũ aratro ſubditur, ſulcus deſignãdi oppidi cœptus, vt magnã Herculis aram amplecteretur. Inde certis ſpatiis interiecti lapides ꝑ ima montis Palatini ad aram Conſutij, mox ad curias veteres, tum ad ſacellum larem, forumq́ꝫ Romanũ non à Romulo, ſed à Tito Tatio Sabino poſt fœdus additũ progreſſum eſt. Hęc Cor. Tacitus. Ex hoc habere poſſumus, vt ſit dictũ forum Boarium. Primo quidẽ à boue Herculis reperto & immolato ob victoriã contra Cacum latrocinatorẽ, de quo Ouid. in Faſtis dicit. Immolat ex illis taurũ tibi Iuppiter vnũ Victor, et Euãdrum ruricolasq́ꝫ vocat. Cõſtituitq́ꝫ ſibi quæ maxima dicitur ara Hic vbi pars vrbis de boue nomen habet. Secundo quia ibi boues cœperunt ſacrũ ſulcum, idcirco tota illa pars vrbis boaria dicta eſt vſqꝫ ad Ianũ in radicibꝰ capitolij, vbi partẽ Boarię forũ boariũ dictũ,

Boariũ forum vnde

in hac boaria maxima portione vici Tuſci, erant opu lentiores & ditiores atq; nobiliores Romanorũ, vbi & frequentiores arcus triumphales, & monumẽta im peratorum videmus, ſed de his aliâs. De Palatino col le quadriurbe dicendum eſt. Varro in .1. de Lingua La

Palatium

tina ſic dicit. Quartæ regiõis palatiũ eſt, ꝙ palantes cũ Euandro venerunt, ꝙ et Palatini Aborigines ex agro Reatino q appellatur palatiũ ibi cõſederũt. Sed & alij â Palantia vxore Latini putauerũt. Eundẽ hunc locũ â pecore dictũ putant quidã, & ita Næuius Balatium appellauit. Huic Germalliã & Velliã coniunxerunt.

Vellia.

Velliæ cauſſæ plures, in quibus quũ ibi paſtores Pala tini ex ouibus ante tonſurã inuentam, vellere lanã ſint ſoliti, â vellendo etiã vellus dictũ fuit. Hæc Varro. De hac parte quadriurbis Romæ loquitur Liuius in .2. ab vrbe cõdita, dicẽs ꝙ collega Bruti Valerius publico la ędificabat in ſumma Vellia alto & munito loco do mum, vt arcem inexpugnabilem, quã ob ſuſpitionem

Germallia.

regni demolitus, in infimo cliuo reædificauit. De Ger mallia verò in eodẽ lib. dicit Varro, ꝙ ſic dicit̃ â Ger manis Remo & Romulo, ꝙ illo Tyberis aqua tule rit. Dionyſius verò ait Fabium Pictorẽ ſcribere, cum puellos ferrent iuſſu Amulij in aquã ęxponendos, inue niſſe planitiem Tyberi inundatã. Vnde â vertice pala tij ad radices deſcendẽtes, ibi eos in principio aquę po ſuiſſe, & lupam ſitientem ẽ ſpecu proximo potus gra tia illuc profectã inueniſſe infantes per cœnum volu tari iam recedẽte aqua, & eos quaſi catulos ſuos quos tunc nutriebat lingua lambens cœno abſterſiſſe, mam mas illis & lac præbuiſſe, quod tũc forte veniens Fau ſtulus admiratus, diſcedente lupa pueros tulit ad vxo rem Accam Laurentiã, vnde & ibi nutritus eſt, & ca ſa Romuli ſeruata, vt authores fatẽtur, vbi ficus eſt ru minalis, de qua Ouid. in Faſtis: Arbor erat remanent veſtigia, quæq; vocatur Romula nunc ficus rumula fi cus erat. Et eſt, vt aiunt, iuxta circum maximũ, quod nunc vulgus cerchi vocat, inter Palatinas & Cælioli

Forũ Ro.

radices ſub radicibus Cælij. Forũ verò Romanũ dice batur quarta pars Romæ tunc quadriurbs in qua prę

ter ædes erat platea concionalis publica, de qua Liui. in.8.ab vrbe cōdita: Naues,inquit,Antiatum partim in naualia ſubductæ,partim incenſæ,& earum roſtris ſuggeſtum in foro adornari placuit. Ideo ait Ser.ſuper 8.Æneid. Romanū forū erat vbi nunc roſtra ſunt. Et idem locus Comitiū dictus,vbi & ictum fœdus inter Romulum et Tatiū,dicente Plutarcho in vita Romuli: Quo,inquit,duces conuenerunt ad percutiendū fœdus,hucuſq; comitiū vocāt.Et Varro in de lingua Latina: Ante,inquit,curiā Hoſtiliam roſtra,ſub'q; dextera huius comitio locus ſubſtructus. In eo priuata ſuffragia & concilia fieri ferunt ſolita,ſed maiora in campo Martio. De monte vero Cælio dicit hoc loco Fabius,ꝙ primū inhabitatus eſt & cultus ab Tuſcis, & nominatus ab Etrurię Larthe et eorū duce nobili Cęlio.Diony.in.2.lib.& alij adiiciunt ꝙ ibi ædes & templum extruxit,& ibi ſepult⁹. Varro in.1.de lingua Latina ſic dicit:Cælius mōs dictus a Cælio Veibeno nobili duce Tuſco,qui manu ſua venit auxilio Romulo contra Latinorū regē.ſ.Acronem.Vnde miror ꝙ quidam triumphum Romulo tribuant,q ab Etruſco Larthe eſt habitus.De Sabinis deuictis ait Fabius,ꝙ Romulus implorato auxilio ſociali ab Etruſcis negotiū datum fuit Galerito Etruſco,qui magna Etruſcorū et Salpinatū manu victoriā Romulo dedit. Fige hic tu gradū,vel qui Tuſcanienſi glorię inuides,vel qui exiſtimas Romulum tum fermè inermem potuiſſe tantā belli molem ſolū ſuſtinere. Galeritus Lucumo Etruſcus ea Sabina cōtudit arma, vt clariſſime Propertius ſcribit in Elegia Vertumniana, vbi inducit victoriā Galeriti & Vertumnū gratias agentē Romę,tū Palatinę,ꝙ vicum Tuſcū Tuſcis dederit,his verbis:At tu Roma meis tribuiſti pręmia Tuſcis. Vnde hodie vicus nomina Tuſcus habet.Tempore quo ſociis venit Lucumonius armis Atq; Sabina feri cōtudit arma Tati.Vidi ego labentes acies & tela caduca Atq; hoſtes turpi terga dediſſe fugę.Sat faciā diuū ſator vt Romana per æuum Tranſeat ante meos turba togata pedes.

Comitiū

Galeritu[s]

icus Tuſcus. Quare falſo refert Liuius in.2.ab vrbe cõdita,& eum ſequutus Dionyſius in.5.ꝙ vicus Tuſcus dictus eſt à Tuſcis remanentibus Romę ſub Porſena,quum equidem ante Porſenam annis.40.ſupra ducentos ſub Romulo Vertumnus idem & Ianus,in vico Tuſco à Romulo & Galerito ſacratus ſit ante Numã ligneo ſimulachro ad infimũ Argiletum,quod poſtea Numa ęneum reddidit accito Mamurio Oſco eruditiſſimo opifice,vt ibidem ſequitur Vertumnus in Elegia Propertiana dicens:Stipes acernus eram properanti falce dolatus Ante Numam,grata pauper in vrbe deus. Et in cõmentariis eiuſdem Elegiæ oſtendimus.Et ideo Liuio et Plutarcho Gręco antiquior Varro,doctior,eruditior, & qui nihil intentatũ reliquit, aſſerit cum aliis conſentiens in.1.de lingua Latina, vicum Tuſcum habitatũ fuiſſe ſub Romulo,cuius argumentũ dicit præter authores eſſe,quia ſub Romulo ibi poſitus eſt Vertumnus princeps deus municipalis Etruriæ.Quod certe Fabius inſinuat,& Propertius explicat vicum Tuſcum datũ, quãdo Galeritus Lucumo venit ſociis armis,atq; contudit fera arma Sabinorum regis Tatij.

Quod verò Fabius dicit,vbi Ianus quadrifrons ibi fabula eiaculatæ aquæ, eam fabulã refert Macrob.in.1. Saturnal.dicẽs Capitolinum numen Iunonem fauiſſe Sabinis, & valli portas vbi eſt Ianus aperuiſſe & ita Romulum fugiſſe verſus palatium, & Sabinos eum perſecutos.Verum Ianus princeps (vt diximus) deus Etruriæ atq; vici Tuſci,veritus contra Iunonis numẽ pugnã cõmittere,quia tamẽ Romulo fauebat,aperuit fontes calidiſſimos ſulphureos vbi nũc Ianus,& à tergo in Sabinos eiaculatus contudit eos, & ita victoria ceſſit Romulo.Et ideo hic Ianus ſacer erat,et nõ ille ꝗ translatus fuit in forũ tranſitoriũ. Quod & Ouid.in.1. de Faſtis quærit à Iano dicens:Quum tot ſint Iani,cur ſtas ſacratus in vno? Et poſita ſupradicta fabula ſubdit:Cum tanto veritus cõmittere numine pugnã Ipſe meæ moui callidus artis opus. Oraq; qua pollens ope ſum fontana recluſi Sumq; repẽtinas eiaculatus aquas.

[margin: ..ꝰ à Romulo ſtãs.]

Ante

Ante tamen calidis ſubieci ſulphura venis Clauderet vt Tatio feruidus humor iter. Hæc mythice atq; fabuloſe dicta ſunt, quia Ianum mythici miris laudibus efferunt, & præcipue Ouidius in Faſtis ſub noīe Iani, et Propertius ſub nomine Vertumni, vt ſupra dicentis: Vidi ego labentes Sabinorum acies & tela caduca. Quod & idem Macrobius recitator fabulæ ſignificat, dum in eodē primo lib. inter cęteras Iani laudes ait, ꝙ mythici Ianum laudant, ꝙ ſub eo oīm domus ſanctimonia & religione fuerint munitæ. Sed vt Seruius dicit ſuper. 3. Æneì. turpe eſt Poëtā fingere, quod ad verā hiſtoriam nō refertur. Eſt autem vera hiſtoria, ꝙ Tuſca militia initiabatur ad lacum Vadimonis Etruriæ, vt Liuius in. 9. ab vrbe condita inſinuat, & Plinius nepos in epiſtola ad Gallum dicit lacū Vadimonis eſſe ſulphureum, et nullā ibi nauim, quia ſacer eſt. Eſt autē Ianus, Vadimō, Vertumnus, Proteus idem, vt ſuis locis probauimus. Vnde veritas hiſtoriæ eſt, quia Iano ad ſulphureum lacū initiata militia Galeriti tenebat pro Romulo Quirinalem collem, vt hoc loco Fabius, & eum ſequutus Dionyſius in. 2. lib aſſerunt. Quumq; Sabini fugientem Romulum perſequerētur, mox Galeritus ſulphuratus, è Quirinali illapſus in locū vbi eſt Ianus, à tergo Sabinos cędens, coegit Metium Curtiū ducem cum equo armatū in paludem ſeſe coniicere. Fabulę de Iani ope explicatio

Et hoc pacto exponi debēt ſupradicti Ouidij verſus, ſaluo ſemper iudicio meliori. Ego, inquit, Ianus. i. Galeritus Ianicis ſulphureis aquis initiatus, veritus committere pugnā cōtra numen Iunonis. i. cōtra Tatium, & eos qui remanſerant in cuſtodia Capitolinæ arcis, dum ſaucium & fugientem Romulum alij Sabini cū duce Curtio perſequerentur, vtiq; ego Galeritus callidus. i. aſtutia militari eruditus, moui opus artis meæ militaris, ſcilicet militiā meam ſulphuratam, moui à Quirinali ad radices Capitolij, vbi eſt Ianus quatuor portarū. Et recluſi ora fontana. i. capita regionis illius præcipua, obſedi ope militari Troſſula qua ſum potens, et ab tergo eorū qui perſequebantur Romulum,

ſum eiaculatus aquas militares ſulphureas repente & ex improuiſo & ita Sabini fuſi. Sed antequã iſtam phalangem militarẽ in eos mitterem, ſubieci ad Capitolij radices ſulphura, id eſt, duces, cum calidis aquis, ſcilicet militibus initiatis, vt hic humor ſulphure initiatus clauderet iter Tatio regi qui Capitolio reſidebat, ne poſſet ſuccenturiari & auxilia mittere ſuis, quibus terga Tuſci, facies Romulus cum ſuis cædebãt. Quæ oĩa quũ initia Romana & Fabius, Propertius, et Dionyſius Halicarnaſſeus contineant, cur ſolus Liuius ab vrbe condita cuncta ſuppreſſit. Audeo dicere, & quũ opus fuerit probabo inuidum & liuidum alienæ Tuſcorum gloriæ nõ Liuium fuiſſe, qui vbicunq; poteſt ſubticet Tuſcorũ gloriã, & falſa pro aliena gloria his aduerſa cumulanda adiecit. Vnde & C. Caligula Cæſar, qui vt vitiis multis, ita doctrina & pluribus virtutibus enituit, Vergilium dicebat ſine doctrina poẽtã, Liuium vero verboſum vbi parua res fuerat, & ſuppreſſorem eorũ quę præclara Tuſcorũ fuerãt, vt in fragmentis Antonini itinerarij traditur, & Suetonius in vita Caligulæ dicit his verbis. Sed et Vergilij ac Titi Liuij ſcripta, & imagines, paulum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoueret, quorũ alterũ vt nullius ingenij, minimæq; doctrinæ, alterũ vt verboſum in hiſtoria, negligentemq; carpebat. Igitur hæc de hiſtoria mythicisq; Romanis initiis pro expoſitione Fabij dicta ſint. Nunc quædã pro ſequentibus exponẽda ſunt. Primũ quid ſit Helerna. Huic ſatisfacit quod in. 5. antiquitatum Beroſus ſcribit. Iano enim, vt ait, fuerũt plures liberi, quorũ Cranus Razenua cognomine ſucceſſit ei mortuo in Vetulonia, Cranam verò filiam pulſo Cameſe dedit Aboriginibus Latij, Helernam cũ ſceptro & Alebam. Eſt autẽ Helerna ſuffragio exaltata regina, vt ipſe exponit. Vnde patet ꝙ inter Iani regulum Cameſem & Saturnũ, rexit Latiũ Crana eius filia, quã frater eius Cranus Razenua inter deas retulit, & Lucum iuxta Thyberim ſtatuit, vt idẽ Beroſus dicit, & Ouidius in. 6. de Faſtis meminit dicens:

In Liuiũ.

Helerna.
Cranus.
Razenua

Adia-

Adiacet antiquus Thyberino lucus Helernæ,
Pontifices illuc nunc quoq; ſacra ferunt.
Inde ſata eſt nympha, Cranam dixere priores.

Nam poſteri, vt ait tranſpoſito r, proferebãt Carnam. Verum licẽtia poëtica, & leuitate amandi ſolita Ouidius dicit hanc nympham fuiſſe adamatã Iano. & pro prẹmio poſitẹ virginitatis dediſſe ipſi Alebam ſiue Albã, & vt eſſet Iana Vertũna, id eſt, penes eam eſſet ius vertendarũ rerum & cardinum. Sic enim ait Ouidius: In Ouidium.

Viderat hanc Ianus, viſæq; cupidine captus,
Ad duram verbis mollibus vſus erat.

Et poſt admiſſum ſcelus inducit Ianum ita dicentem:

Ius pro concubitu noſtro tibi cardinis eſto,
Hoc pretium poſitæ virginitatis habe.
Sic fatus, virgam qua ſtriges pellere poſſet
A foribus noxas (hæc erat Alba) dedit.

Nã penes vnũ Ianum eſt ius vertẽdi cardines, & ideo vnus Ianus deus Vertũnus, & hæc dea Iana Vertũna, cui ius cõmunicauit, dicente eodẽ Iano in. 1. de Faſtis:

Me penes eſt vnum vaſti cuſtodia mundi,
Et ius vertendi cardinis omne meum eſt.

Sed cũ Ouidius in. 1. de Faſtis inducat Ianũ ſe iactantẽ ꝙ arma ſua fuerunt claues, & ferẹ atq; ianuæ poſtium (vt in ſuperioribus retulimus) ad continendũ aurei ſæculi pudorẽ & caſtimoniam, quõ ſcribere auſus eſt in ſexto, Ianũ fuiſſe mercatũ ſtuprum violentũ, præmio Vertũnio, & imperioſẹ participatione Albæ, id eſt, faſcium? Quare Beroſus veracius dixit eam filiam Iani. Cui etiam eſt argumẽto, ꝙ herbã illi olim dicatã in ſimilitudinẽ crinium alborũ, capillos Ianæ ad hãc ætatẽ Volturreni vocamus. Alba verò non eſt Latinũ nomen, vt patet in propria prolatione ſine ſyncopa, quo Beroſus dicit Alebã. Al enim, teſte Hieronymo, cõmixtionem ſignificat: & vt Talmudiſta doctus dicebat, etiam ligaturã & faſciculũ, quia faſciculus cõmixta ligat. Ebã verò notat aceruum rerũ & virgarũ quibus flagellantur noxij Et caue ne dicas ꝙ deriuatur ab Al et Ebal, ꝗa teſte Hieronymo de interpretatione noĩm, Capilli Ianæ. Alba. Aleba.

Ebal ſignificat aceruum lapidum & non virgarum. Vno ergo vocabulo vetuſtæ Etruſcæ linguæ, Alebã, ſiue per ſyncopam Albam Etruſci dicebant, quod Latini vno ſimiliter vocabulo faſces. Et vt rectè noſter Chriſtophorus Landinus Florẽtinus eruditiſſimè poſuit ſuper Horatij Odam illam. Quem virum aut heroa, faſces erant faſciculi virgarum in quibus ſingulis ſingulæ ſecures incluſæ erant. Eas.12.primas Ianus dedit in Olympo Etruriæ ad continendas recentes colonias in aureo officio, & ad terrendos & flagellandos malos, vt hic noſter Fabius Pictor in principio inſinuauit. Eſt ergo Alba ſceptrũ & faſces quo noxę ſtriges propellerentur, vt mythicè dixit Ouidius. Erant autẽ duodecim faſces vt omnes concedunt, cuius princeps dicebatur Etruſca lingua Baracel. i. Latinè lictor & percuſſor. Vnde & Barac, percuſſorẽ interpretatur diuus Hieronymus in de interpretatione noim. Et vt in fragmentis Catonis dicitur, lictori ſingulo ſuberant adoleſcentes ingenui & armati.24.& ita trecẽtos prętorianos milites efficiebant, ſingulo prætorio.25.deputatis. Teſte quoq; Dionyſio Halicarnaſſeo in.4.libro. Etruſcus mos erat, vt ſingulum regem Lucumonem antecederet ſingulus lictor ferens faſces virgarũ & ſecurim. Cum verò cõmuni conſenſu.12.populorũ bellum indiceretur, tradebantur.12.faſces & ſecures duci qui principatum in oẽs accepiſſet. Liuius quoq; quanquam liuidus gloriæ Thuſcæ, ne videretur oĩa negligere, aſſerit ſe cum eis ſentire, qui numerũ lictorũ.12. ab Etruſcis finitimis deſumpſiſſe Romulum, dicit his verbis: Romulus iura populo agreſti ſancta eſſe ratus, ſi ſe ipſe venerabilẽ inſignibus imperij feciſſet, & cætero habitu auguſtiorẽ, tum maxime.12. lictoribus ſumptis fecit. Alij à numero auiũ, quæ augurio regnũ portenderant, eum numerũ ſecutum putant. Me haud pœnitet eorũ ſententiæ eſſe, quibus & apparitores et hoc genus ab Etruſcis finitimis vnde ſella curulis, vnde toga prætexta ſumpta eſt, numerũ quoq; ipſum ductum placet, & ita habuiſſe Etruſcos, ꝙ ex.12. populis com

Alba faſcis.

Baracel lictor.

lis communiter rege creato, ſingulos ſinguli populi li ctores dederint. Hæc Liuius. Vnde ab Etruſcis finiti mis.12.prætorianos principes lictores. i. trecentos in genuos armatos iuuenes, qui lateri ſuo ſicut Larthi Etruſco ſemper hęrerent, deſumpſit Romulus, et nō à more Lacędemoniorum, vt in .2.lib. Dionyſius Hali carnaſſeus ſomniat. Sed quis primus hoc conceſſerit Romulo, cum ſine iuſſu Lucumonū non poſſet, vtiq; neglexit atq; ſuppreſſit liuidus Liuius. Id cum plures tum vel maximè vnus Propertius quaſi coętaneus Li uio curauit exprimere, qui inquarto Elegiarum clare tradit Galeritum Lucumonem primum poſuiſſe prę toria, et cum duobus aliis ducibus Romulo et Tatio diuiſiſſe vrbem, & vocabula Etruſca tribubus impo ſuiſſe, et cum his quatuor triumphos egiſſe Romulū, computato primo, quem Cęlij auxilio de Acrone at que Latinis retulerat. Verba Propertij ſunt iſta. Galeritū dona.

Prima Galeritus poſuit prætoria Lucmo.
Magnaq; pars ratio rerum erat inter eos.
Hinc Taties Rumnesq; viri, Luceresq; coloni,
Quatuor hinc albos Romulus egit equos.

Quod etiam antiquior Varro in primo de lingua La tina ſcribit dicens: Agrum Romanum Romulus in partes diuiſit tris, vnde tribus dictę, vt ait Ennius, Ta tienſium à Tatio, Romnenſium à Romulo, & Luce rum à Lucumone, vt dicit Iunius. Et hæc ſunt nomina Etruſca, vt ait Tolumnius Tragœdiarum Tuſcarum ſcriptor. Hæc Varro. Quod contra ſi obijcias Liuium dicere, quòd Lucerum nomen eſt incertę originis, vti que Caius Caligula Cæſar reſpondebit amouendum eſſe de Bibliothecis Liuium, quia in hiſtoria fuit ne gligens, & ſuppreſſor vbi oportuit dicere, et vbi nō oportuit fuit verboſus. Quod profecto patet hoc lo ci, quia verboſus eſt & explodendus qui ſine certo & probatiore atque antiquiore authore & clariore ratione id dicit. Liuio enim probatior, doctior, & an tiquior eſt Varro, et antiquiores ſe teſtes producit Iu nium & Tolumniū Thuſcū Tragicū, & ratione vti

tur, quia noīa tribubus impoſita ſunt Etruſca. Quare ab Etruſco duce fuerūt impoſita a tribus ducib⁹ ſumpta, ſicut et Etruſcus idemq́ Lucumo primus poſuit prætoria. Nam vt ſupra dixit Fabius, ius imponendi noua locis et gentibus noīa, ſolum penes duces et reges erat. Ergo quia Etruſca ſunt, ab Etruſco duce Lucumone ſunt impoſita. Ergo nō ſunt incertę originis, vt falſo dixit Liuius, ſed certiſſimę atque Etruſcæ, vt Varro, Iunius, et Tolumnius probant. Nam Etruſci Tatium & Tatienſes, Latini verò & Sabini, Titium et Titienſes deriuant. Similiter Etruſci Rumulū & Rumnenſes, Latini verò & Sabini, Romulum & Romuleos dicunt. Rurſus Etruſci Lucumonē dicunt & Luceres deriuant. Latini autē & Sabini, & eorum proles Sabella, quæ & Samnites, dicunt Luciū & ab eo Lucanos, cuius argumenta nō latuerunt liuidū Liuium, qui in.1.ab vrbe condita aſſerit, quòd Tarquinium priſcū, quem Etruſci vocabant Lucumonē Tarquiniēſem, eundē Romani dixerunt Luciū Tarquinium. Et à Lucio Samnitum duce Lucanos deriuatos Plinius aſſerit, & Sempronius, vt in eius cōmentariis diximus. Quòd ſi dicant Plutarchū in vita Romuli et Pedanū dicere quòd Luceres dicti ſunt à Luco Aſili, dicendū eſt quòd neſciuerit linguam Latinā & Etruſcam, quantunq́ inter ſe prolatione ac deriuatione diſtent. Et ideo Caio Caligulæ Cæſari cōſentiens regula beati Hieronymi dicit, quòd qua facultate quid ſine certo authore atq́ ratione profertur, tali contemnitur. Sed dices: Seruius in.5. Æneidos ſuper illud carmē, Tres equitū turmę, tres inquit partes fuiſſe principio populi Romani conſtat, vnā Tatienſium à Tatio Sabinorū rege, iam amico poſt fœdera, aliā Rumnēſium à Rumulo, tertiam Lucerū, quorum ſecundum Liuium nomē & cauſa in occulto ſunt. Ergo videtur probare Liuiū. Reſpondetur ꝙ ibidem affert contra Liuium probatiorē authorem mox ita ſubiungens. Varro tamen dicit Romulū dimicantem contra Tatiū à Lucumoniis.i. Thuſcis auxilia poſtulaſſe, vnde quidam

Seruius.

dam venit cum exercitu, cui recepto pars vrbis data eſt, quę vicus Thuſcus dicitur, vt Horatius ait, ac Tuſci turba impia vici. Hæc Seruius. Quare Varroni diligentiſſimo & graui authori, non negligenti & verboſo Liuio creditur quamuis alioqui eloquentiſſimo. Quòd ſi quæris, quare Horatius lib. 2. Sermonū Satyra. 3. vocat turbam vici Thuſci impiā, cum ſit ſemper religioſiſſima habita? Reſpondet Acron, quòd ibi accepit turbā vel lenonum vel negotiatorū, quia ante in eo loco meretrices colebant, aut negotiatores qui nulla pietate flectūtur, inde pulſi ab Herenniis fuerūt. Sed totum falſum eſt, quia neq; ante Tuſcos ibi meretrices fuerūt, niſi id dicat propter Accam Larentiā, & negotiatores nunq̃ leguntur inde pulſi. Et ideo pudicitiæ templū patriciæ ſimul & plebeiæ in foro Boario venerabantur, vt in. 10. ab vrb. cond. Liuius docet, & arcus triumphalis ibi Boariæ partis negotiatorū ætate noſtra permanet, de quo inferius dicetur. Porphirius alias nationes adducit. Primam quia ibi vnguentarij erant. Sic enim ait: Vicus Tuſcus dicitur quo itur ad velabrum, vbi harum rerum mercatores, id eſt, vnguentarij ſunt. Sed quia vnguentarij & lenones opponūtur caſtitati, & non pietati, idcirco non propter id vocauit impiam turbam, quòd ibi vel meretrices ante, vel vnguentarij poſtea fuiſſent, & eos inde religioſa Tuſcorum Herennia familia pepuliſſet. Mercatura verò non opponitur pietati, quæ ad charitatem patriæ inuenta eſt. Quare aliam rationem aſſignans ait. Impia fuit, quia ſub Romulo & Porſena vicum Thuſcum relicta pietate patriæ incoluerunt. Nam hi primi fuerunt, qui contra Etruriam aſſiduis bello & armis à patria propria in Romam vrbem Italiæ imperium tranſtulerunt. Et ideo tertia gens Lucera à Lucumone & Cæliana à Cælio Trometino, vt ait Fabius, gentem ſimul & imperium Romanum, quaſi impiè & contra patriam incœperunt. Quod verò Varro dicit, ob ſuſpicionem Luceribus datum totum vicum Thuſcum adempto colle Cęlio

Thuſci turba impia vici.

& Cæ

&,Cælianis datus Cęliolus,quia ſuſpitione carebant, non contradicit ei quod nūc ſcribit Fabius,ꝙ is datus ſit conſenſu omnium, quia ſtant ſimul vt cœperit res à ſuſpitione,& finierit in cõſenſu. Quòd verò fuerit vicus Thuſcus antea paludoſus, demonſtrant authores. Nam Vertumnus in Elegia Propertiana,oſtendẽs vicum Thuſcum ſic dicit:

Hac quondam Tyberinus iter faciebat,& aiunt
 Remorum auditos per vada pulſa ſonos.
At poſtquam tandem ille ſuis conceſſit alumnis,
 Vertumnus, verſo dicor ab amne deus.

Et ideo cum Fabio Seruius conſentiens ſuper.8.Æneidos,ibi:Rumore ſecūdo:Rumõ,inquit,dictus eſt Rumulus. Vnde & Ruminalis Ficus dictus eſt locus,ad quem eiecti ſunt Remus & Romulus, quæ fuit vbi nunc eſt Lupercal in Circo. Et ſubdit: Hac enim labebatur Tyberis, antequam Vertumno factis ſacrificiis, auerteretur. De paludibus etiam conſtat. Nam in parte fori Boarij fuit palus in quā armatus ſe iniecit Curtius, dicente Ouidio in ſexto Faſtorum:

Curtius ille lacus ſiccas qui ſuſtinet aras,
 Nunc ſolida eſt terra,ſed fuit antè lacus.

Et in eodem libro de toto vico Thuſco ait:

Hic vbi nunc fora ſunt, vdæ tenuere paludes,
 Amne redundanti foſſa madebat aqua.

Tibullus quoq; in ſecundo Elegiarū de Velabra portione vici Thuſci,ſic meminit:

At qua Velabri regio patet,ire ſolebat
 Exiguus pulſa per vada linter aqua.

Varro quoq; in primo de lingua Latina,quum aliorū opinionibus poſitis,ſuā de Auētino induceret,ſic ait: Ego maximè puto Auētinum ſic dictum,ꝙ quum ob paludes inter eum & Capitolium,ipſe mons à cæteris partibus vrbis eſſet excluſus,vehebātur ad illum nauibus homines.Cuius veſtigia ſunt,ꝙ ea pars à velis dicitur Velabrum,& ab eo actu vehendi Velatura. De Acca verò Larētia, & Fauſtulo, et Carrutio,& eiuſcemodi, ſatis dictum eſt in ſexagintaſeptẽ libris,quos de Etru

Velabrū.

de Etruſca hiſtoria cõfecimus. Quod verò ait Fabius hanc eſſe originem veteris Romæ in ſeptem dictis ſolum collibus & eius ſubſidẽte Thuſca area, poſtea ab his collibus prolatã fuiſſe in alios, in noſtra ſuperiore figura picta facile animaduertitur: in qua etiam facile patet, quæ pars magnæ vrbis, cui veteris parti reſpondeat, & ab ea denominetur, Collina ſiue Capitolina, item Exquilina, Quirinalis, Palatina, Cælia, Viminalis, et Auentina, ſeptẽ collibus primis. De quibus Vergilius in ſexto Æneidos dicit:

Septemq; vna ſibi muro circundedit arces.

Vbi Seruius dicit, ſeptem incluſiſſe colles, & medium tenuiſſe palatium. Alij, inquit, dicũt fuiſſe colles ſeptẽ Ianiculũ, Quirinalem, Exquilinũ, Palatinũ, Cælium, Viminalem, et Auentinum. Sed aduertere debẽt iſti, ꝙ Capitolinus, quem neglígũt, eſt primus, vbi Saturniam ædificauit Saturnus, & Ianiculus eſt in Etruria, non in Roma, dicente Plinio in tertio naturalis hiſtoriæ, capitulo ſexto: Saturnia eſt, vbi nũc Roma. Antipolis verô, vbi Ianiculũ in parte Romæ. Quare excluſo Ianiculo melius cum noſtro Fabio ſentiunt, qui ſeptem colles enumerãt, primum quidem Auentinũ dictum, cùm ab aliis, tum vel maximè à vehendo, vt ait Varro. Secundum, Cæliolum iunctum Cælio, & dictum Viminalem à Iouis templo, vt exponit idẽ Varro, qui & tertium Cælium dictum à Cælio duce Thuſco perhibet, & quartũ Palatinum, à Palatinis Aboriginibus, item Arcadibus, item Palãtia Latini vxore, item à balatu. Quintum Exquilinũ dictum ait, ab excubiis prętorianis regis Romuli & Tulli Hoſtilij. Sextum Quirinalem, qui teſte Dionyſio in ſecũdo libro hæret Capitolino, dictum à Iunonis Sabinæ templo, quam illi haſtatã ſiue Curim, id eſt Quirin vocãt. Capitolinus autem idem & Tarpeius & Saturnius, vt in præcedentibus expoſitum eſt. Hęc de ſeptem collibus & nominibus ac originibus eorum. Sequitur tandem de nominibus quæ erãt in vico Thuſco dicẽs Fabius. Et de Libyſſo quidem & Argeo, et Argiletis duobus

Ianiculus.

Colles Romę.

ſatis ſupra dictum eſt. Sacra verò via vetus incipit ſupra Palatinum collem, vbi erant veteres curiæ Auguſtales, & tranſibat per oppidum Romam: inq; Romanum forum deſcendens, reflectebatur in Capitolium per vicum Thuſcū, vt patet in noſtra ſuperius picta figura. A curia veteri Auguſtali augurū, quia ſacerdotū erat & magnorū pontificum, tota via ſacra dicebatur, vt Varro inſinuat, dicens: Curiæ duorum generū, altera vbi curarēt ſacerdotes res diuinas, vt curię veteres: altera vbi Senatus curaret res humanas, vt curia Hoſtilia. De hac via loquitur Plinius in decimonono naturalis hiſtoriæ. Cæſar, inquit, dictator totum forum Romanum viámque ſacram, à domo ſua vſque in cliuum Capitolinum, in munere gladiatorio linteis contexuit. Eam domum, teſte Suetonio, Octauianus Auguſtus ſumptuoſe nimis à Liuia ornatā, ad ſolum dirui fecit, in cuius Area porticus Liuia fuit ſtructa. De qua in ſexto Faſtorum Ouidius meminit, dicens:

Diſce tamen veniens ætas, vbi Liuia nunc eſt
 Porticus, immenſæ tecta fuiſſe domus:

Author eſt Plinius, ibi poſtea ſuam pacem ædificaſſe Veſpaſianum. Verum Iulius Cæſar prius habitauit alibi, vt in vita eius ſcribit idem Suetonius, dicēs: Habitauit primo Iulius Cæſar in Subura, modicis ædibus, poſt autem pontificatum maximum in ſacra via domo publica. Suburam dictam ait Varro in primo de lingua Latina, quòd ſub muro terræ Carinarum fuerit. Et ſubdit: Iunius verò ſcribit, quòd fuerit ſub antiqua vrbe. Ex his conuincitur quòd eadem ſint Subura & Suburbanum in vico Thuſco. Et quòd Fabius videtur diſtinguere, vtique id fit à principio & fine viæ, quia incipiebat ſub Palatino colle: & ita dicitur ſuburbanum, quia ſub veteri vrbe, vt ait Iunius, & pertingebat vſque ad murum fori venalium circa Thyberim, & ita dicebatur Subura, quòd ſub muro terræ Carinarum fuerit, vt Varro dicit. Vnde Ouidius in primo de Arte amandi videtur alludere, dicens:

Subura.

Rure

Rure ſuburbano poteris tibi dicere miſſa
Illa, vel in ſacra ſint licet empta via.

Et quòd finiatur hęc regio ad forum Piſcarium, poteſt coniici, nõ ſolum quia carinæ murus ibi erat, ſed quia ibi vendebantur piſces, vt Iuuenalis in quinta Satyra, de quodã ignobili piſce Tyberino loquens ait:

Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburæ.

De foro piſcario dicit Varro in primo de lingua Latina. Secundum, inquit, Tyberim ad Ianum eſt forũ piſcarium. Eſt etiam ibi forũ iugarium, vbi ſacra iuga bobus pro inauguranda vrbe primum poſita ſunt. De quo Liuius de bello Macedonico: Saxũ, inquit, ingẽs ex Capitolio in vicum iugarium procidit, & multos oppreſſit. De foro Boario dictum eſt ſupra. Porrò in commentariis ſuper Sempronium, copioſe dictum eſt de Tyberino deo Volturno, et Vulturno nominibus.

Circ⁹ maximus.

Circus idcirco maximus dicitur, quia maximo deorũ Vertumno Iano ſacratus, vt in Elegiæ Vertumnianæ cõmentariis diximus. Forũ tranſitorium dicebatur, in ſuperiore Argileto, quia ab eo tranſibatur in Circum maximũ ad ludos Circenſes, & in forũ Romanum ad vadimonia danda, vt in eadem Elegia videbimus. Senaculũ, Græcoſtaſis, duæ manſiones erant in foro Boario ſupra Ianum quatuor portarum. Græcoſtaſis, vt ait Varro in primo de lingua Latina, locus eſt vbi nationum ſubſiſtebant legati, quia à parte vt multa dictus eſt. Senaculum verò eſt vbi ædes Concordiæ ſupra Græcoſtaſim & baſilica opima, ideo Senaculũ vocatum, vbi Senatus, aut vbi Seniores conſiſterent. Hæc Varro. De æde verò Saturni & concordiæ Seruius ſuper ſecundũ Æneidos notans vbi in vico Thuſco ſint: Ædes, inquit, Saturni eſt ante cliuum Capitolij iuxta Concordiæ. Ab hac ſe mouit Curtius, vt ſe rapidiore curſu præcipitaret in hiatum, vt ſupra Varro dixit. Alia ædes concordiæ fuit poſt hanc, quia hæc iuxta Senaculum & ſacram viam eſt, vbi concordia facta eſt inter Sabinos & Romulum atque Lucumonem. Vnde & Senaculum ibi & Cõcordiæ ædes.

Græcoſtaſis.

Senaculũ.

Cõcordiæ ædes.

Quæ

Quæ ita inſinuat Dionyſius in ſecũdo libro,dicẽs:Ra pt in Senatum veniunt concordiæ cauſſa legationem ſpondentes.Pacta inter caſtra regum,et Romulum & Tatium,vt æquo imperio regnarent,& habitarẽt Romæ æquo imperio & iure,ſacrorũ et dignitatum participes. Hæc iurati,ariſq; ſimul cum iuramẽto erectis, ſecundum mediam ferè ſacram viam permixti ſunt ſimul. Quòd ſi quæris,cur Liuius & Dionyſius nõ poſuerũt regem Galeritum in hoc fœdere? Reſponſio eſt in promptu,quia alter Liuius fuit negligens & verboſus,vt ait Cæſar. Alter verò Græcus mendax in hiſtoria, quia paulò ſuperius ſcribit Galeritũ fortiter dimicantem cecidiſſe lancea Sabina. Sed pudet rationẽ Italicarum rerum mutuari à Græcis,vbi Latina clara eſt hiſtoria,quę teſte Iunio,Tolumnio,Varrone atq; Propertio veraciſſimè cũ Fabio Pictore ſcribit Lucumonem Galeritum veniſſe ſociis armis auxilio Romulo, & contudiſſe fera Sabina arma Tatij,et primũ poſuiſſe prætoria, & vti maiorem tribubus indidiſſe nomina Etruſca,ad rei perpetuam memoriam & fulgorem, vt tũc moris erat. De aliis tribubus Thuſcorum nunc exponendæ ſunt origines. Tribus,inquit,à loco Cælij

Trometes dicta eſt Trometina. Locus,vt ait Feſtus,eſt Trometes campus. Caue lector,quia quidam corrupti codices habent Tormẽtina,addita n,& tranſpoſita r. Et facilis eſt corruptio in habentibus ſymbolum, qualia ſępe in Plinio & aliis legimus,vt Volaterrani pro Volturrheni,et Vertulonienſes pro Vetulonienſes:et Cartoniani pro Carboniani,& Verẽtani pro Varentani. Similiter in Dionyſio Halicarnaſſeo in ſecundo libro. Venit,inquit,ex Etruria Lucumo ducẽs auxilia Etruſcorũ ex vrbe Solonio,pro vrbe Colonia. Et in quarto libro; Seruius,inquit,Tullus diuiſit vrbem in quatuor partes,Palatinã,Baboranam, Collatinã, Exquilinam,pro Suburbanam et Collinã. Et in tertio libro. Fuerũt Etruriæ vrbes quinq;,quæ bellum mouerant Caluſini,Vetuloniates,Aretini,Ruſalini, pro Cluſini & Ruſellani. Et in Pomponio Mela in Hiſpaniæ Be-

ticæ

ticæ deſcriptione Dubal pro Tubal, & in deſcriptio-ne Thuſciæ,Pyrg⁹ Grauis,Cecoſa,Alus,pro Alſium, Grauiſcæ,Coſa,et eiuſcemodi ridicula. Et ita in Liuio ab vrbe cõdita inuenies dictã corruptionẽ,vbi dicit: Additę ſunt ex nouis ciuibus trib⁹ quatuor,Sabatina, Trometina,Arniẽſis,Stellatina.Sabatina dicitur à Sa-batia regione Etruriæ, inter Thyberim & mare, vbi Sabatius lacus nũc Anguillare. De qua regione Stra-bo in.5.dicit,ꝙ Etruriæ Sabatia eſt ſecus mare, & Sil-lius in.8.Sutrium & Sabatia quiꝗ ſtagna colũt. Et in vita ſancti Prothogenis,ꝙ fuit primo ductus ad Saba tinas thermas,inde ad forũ Claudij q̃d octo et viginti miliariis diſtat à Roma,nunc Tulpha noua. Similiter Iulius Frõtinus de aquęductibus ab Thuſcia in tranſ-tyberim ſiue antipolim in parte Romæ, vt vocat Pli-nius,ponit aquęductus Alſietinum ab Alſio nũc Ceri nouum,& à lacu Sabatino,nũc Triueiano,vbi extant ingẽtia aquęductus veſtigia.Porrò prolatione Roma-na Tromeres cãpus dicitur,ſed Etruſca cãpus Trome-torũ,à quo Trometora & Romę Trometina tribus. Sunt enim quatuor partes Etruriæ vrbis. Prima dici-tur Volturna, à qua Volturreni cognoĩe Etruſci, in quoꝝ parte ſunt Volſiniẽſes,vt ait Plinius in.3.natura lis hiſt.cap.6.Huic ſubſidet locus Fani, quatuor ſacris literis tũ nummis impreſſis,tum loco extantibus Faul Volturnæ,quod fanũ Volturnę Liuius vocat in pluri bus locis ab vrbe condita.Hæret huic Volturnę extẽ-ſa planities, quã vulgo planũ Trometoꝝ adhuc dici-mus,& à Feſto Trometes cãpus, & à Fabio Pictore locus ſiue vrbs Cęlij.Verũ tribus Cęliana ſub Romu lo fuit,ſicut Etruſca Lucera.Hęc verò Trometina ſub cõſulibus adiecta fuit. Arnienſis verò ab Arno dicta. Hi ſunt Fluẽtini præfluenti Arno appoſiti,vt exponit Plinius,nũc Florentini,cũ quibus intelligũtur Pheſu-lani. Porrò Stellatini in Thuſcia ſunt Pratenſes & Pi-ſtorienſes,à Stella vicino his amne dicti. Legimus & alios Stellatinos in Cãpania, ſed hic ſolũ in Fabio nar rantur Thuſci habitatores vici Thuſci. Vicus longus

Sabatina tribus.

in Thuſcia eſt in altera parte vrbis Etruriæ ſupra Fanum Volturnæ, ſic dictus à lõghe.i.haſta, quia ibi Hercules Ægyptius haſtauit.i coronauit filium ſuum Tuſſum, vt Beroſus in.5.antiquitatũ indicat. Verum quia longhus eſt nomen Gręcũ, idcirco per interpretationẽ dictũ eſt poſtea à Pelaſgis ſacratoribus Fani ingentis Volturnę, à quibus ad hęc tẽpora, vicinũ campum ruſtici p duplex ll, pleno ore, vocãt campũ Pelaſgi. Pro quo notãdum eſt quod Cato de originibus ait, & alij cõſentiunt, Ianũ regiam ſuam quadriurbẽ ſtatuiſſe. Et ideo vocabulis Arameis & non Latinis noĩaſſe, quia tũc non extabat lingua Latina vel Græca. Vnde Turrhena, Volturrhena, ſiue per ſyncopã Volturna, Vetuletũ, Para et Harbanũ noĩa ſunt Aramea. Eſt autẽ Par apud eos haſta vel principatus. Nã teſte Trogo & Iuſtino vltimo Epitomatũ, veteres reges haſta quaſi ſceptro & corona vtebanť. A Par verò Para deriuatur.i. haſtata ſiue coronata et princeps, quã gręci poſtea Lõgholã dixerũt, ꝙ in ea parte princeps coronareť. Vnde et Thuſſus filius Herculis ibi coronatus nomen ſuum indidit per adiectionẽ, & ad hãc diem Aramea prolatione atq; vocabulis dicimus Para Thuſſam.i. Latinè principẽ ſiue coronatam Thuſcã. De qua Feſtus. Vno modo, inquit, Tuſcia dicta eſt à Thuſco rege filio Herculis. Sed de his hactenus. In hac coronata Thuſca eſt vicus longhus, qui vicũ longhũ in foro Boario circa ædẽ Pudicitię & ædem rotundam Herculis cõſtituit, cuius meminit Liuius in.10.ab vrbe condita, vbi narrat altercationẽ piam Truſcarũ, inter Plebeias & patricias, pro æde Pudicitię, quam geſtã in vico longho aſſerit. Et ita exponẽda ſunt alia, vt vicus Phaliſcus à Phaliſcis, Larthenianus à Veis, & ſic de aliis. Nunc quo pacto eadẽ ſint Proteus, Vadimon, Ianus & Vertumnus, ſi cum his adiiciamus commentariola ſuper Elegiam Propertij ad Vertumnum, copioſius intelligemus. Ea autem ſuo loco repoſita ſunt, vt in fronte operis patet.

Paratuſſa.

T

Myr,

Myrſilj Liber de BELLO PELASGICO,

CVM COMMENTARIIS ANNII.

TRadũt Græci, Myrſilum fuiſſe patria Lesbium, profeſſione hiſtoricum, qui de bello Pelaſgico in Thuſcia & Latio cõtra Siculos ſcripſerit. Cauſſa ſcribendi fuit Myrſilo, ſolita inter Græcos diſcordia de origine Turrhenorum & Italiæ. Conſentit enim Italiam habitatam à Græcis, ab hiſq; totam emanaſſe, exceptis Turrhenis. Herodotus cõtra etiam Turrhenos includit. Dionyſius Halicarnaſſeus Myrſilum totum ſequitur in primo libro, excepto tẽpore aduẽtus Oenotrij in Italiam. Et ideo non fruſtra erunt hęc commentaria, quamuis qui Dionyſium in primo libro legit, etiam Myrſilum videatur legere. Fiet tamen vterque clarior, & Dionyſius & Myrſilus, his noſtris commentariis. Duo autem facit Myrſilus. Primum breuibus abſoluit, in quibus cum Herodoto & aliis conſentiat. Secundo, in quibus contradicat. Primum his verbis abſoluit, dicens:

ITALIAM coluere Græci, Arcades, Veneti, Lygures, Ardeates, Rutuli, Siculi, Pelaſgi, Iapyges, Lacedæmones, Salentini, Pelii, Eniani, Achæi, Oropitæ, Pilii, Piſi, & eiuſcemodi. Horũ primus Oenotrius Arcas cũ Peuccino fratre colonias trãſportauit vbi habitabant tunc dicti Auſones,

vbi nunc Oenotria regio eſt, è regione Peucinorum. Hæc fertur prima colonia ex Græcis, paulominus quindecim ætatibus ante ruinas Troiæ.

Troiæ ruinę. A fine huius exponere incipiam. Ruinæ Troianę fuerũt anno trecenteſimo minus tribus quàm condita fuit à Dardano Thuſco, vt enumerãt Archilochus in Epitheto, & Euſebius de temporibus. Dardanus verò illam cõdidit, vt author eſt Beroſus, anno vigeſimo nono poſtquam interemerat fratrem ſuum Iaſium, qui annis iam quinquaginta regnauerat. Porrò, vt author eſt idem Beroſus, ante Iaſium regnauit pater eius Coritus annis trigintatribus, quem cognatus anteceſſit Morges nomine annis decem: ſed ante hũc Atlas Italus ex Electra filia annis decem & nouem, à quo Italia dicta fuit. De ætatibus diſſentit Dionyſius, qui in primo libro ſupputat decẽ & ſeptem, vbi hoc loco Myrſilus notat minus.xv. Sed Myrſilo creditur, quia de antiquitatibus antiquiori credẽdum eſt. Eſt autem ætas ſpatium vigintiquinq; annorum, vt Xenophon docet in æquiuocis. Quare quindecim ætates reddũt annos trecentos quinquaginta. Quare vigeſimoquarto anno

Oenotrius Iaſij venit Oenotrius Arcas, qa ab eo anno ad ruinas Troiæ quindecim ætates, id eſt, trecenti quinquaginta ſupputantur anni. Ergo, vt ex dictis patet, pręceſſit Oenotrium Græcum Italus annis ſex & octoginta. Non igitur Oenotrij Arcades ante Italũ coluerunt Italiam, qui iuniores Italo inueniuntur: ſed illi Oenotrij ante Italum, quos ſignificat Vergilius dicẽs in.1.Æneí.

Eſt locus (Heſperiam Graij cognomine dicunt)
Terra antiqua, potens armis, atq; vbere glebæ
Oenotrij coluere viri, nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.

Sanè ſciendũ eſt tres fuiſſe Oenotrios. Poſtremus fuit poſt Italum iſte Græcus Arcas, qui vt omnes Geographi cũ Myrſilo cõſentiunt, tenuit portiunculã Apuliæ

circa

circa mare, & ibi erant qui dicebãtur ante eum Auſo-
nes, vt etiam Dionyſius cõſentit in primo lib. Et dici-
tur Oenotria Græca. Et de hac non credo ꝙ intelligat
Vergilius, quia ſub aduentum Æneæ nõ ſibi promiſſa
eſt illa pars quę erat antiquitus potẽs imperio et armis
Fuit alius Oenotrius rex Sabinorum, à quo tractus Sa
binus dictus eſt propriè Oenotria ante Italũ, vt Var-
ro ſcribit, & Seruius repetit ſuper. 7. Æneidos. Nec de
hac poteſt intelligi Vergilius, tum quia ad eam habẽ-
dam, vel eorũ auxilium, nõ mittebatur Æneas, tũ præ-
cipuè quia non erat antiquitus potens armis & impe-
rio, quum à Iano & deinceps imperium Italiæ atq; ar-
ma eſſent penes Thuſcos, vt in. 5. ab vrbe condita inſi-
nuat Liuius, & Fabius Pictor exprimit de origine vr
bis Romæ. Tertia Oenotria fuit, vbi regnauit Heſpe-
rus frater Atlãtis Itali, vt Vergilius inſinuat. Regna-
uit autẽ in vrbe regia Vetulonia & Latio, vt author
Fabius Pictor. Et de hac intelligit Verg. quia Æneas
ad Latium habitandũ mittebatur, & ad Etruſcorum
auxilia cõtra Turnum, vt idem Vergilius in. 7. 8. et. 10
Æneidos exprimit, vbi & terrã antiquam, armis et im
perio potentiſſimã aſſerit. Quis autẽ fuerit iſte Oeno-
trius antiquiſſimus ante omnes colens Etruriam et La
tium, reſpondet Cato de originibus, ꝙ fuit Ianus. Et ſi
opponatur, quia in Etruria Iani tempore vſq; ad Me-
zentium nõ fuit vinũ, quippe quia Mezentius Etru-
riæ Larthes auxilium Rutulis contra Latinos tulit vi
ni mercede, quod tũ in agro Latino fuiſſet vt author
eſt M. Varro, & Plinius refert in. 14 libro naturalis hi
ſtoriæ cap. 15. Igitur quum Oenotria dicatur vinifera, Oenotria
& Oenotrius vinifer, & tempore Iani nõ erat vinum
in Etruria & Latio, negat hoc Cato, dicens Ianum di-
ctum Oenotrium, quia primus inuenit vinum & far.
Et tamen vſque ad Mezentium non fuit vini vſus ad
poculentiam & vſum menſæ, ſed ad ſacra libamina.
Vnde Fabius Pictor ait, principio Ianũ inueniſſe vi-
num & far ad religionẽ & ſacrificia magis ꝙ̃ vſum, &
ob id ipſi farrata & vinũ in omni ſacrificio prælibari.

Addit autem Beroſus, ꝙ ipſe dictus eſt à Scythis lin-
Ianus. gua eorum Ianus, quia primus in Armenia inuenit vi-
num. Aramea enim & Hebręa lingua, Iain, vinum di-
citur, à quo Ianus vinifer deriuatur. Ergo Arameè Ia-
nus dicitur, & Græcè Oenotrius, & Latinè vinifer, tã
per interpretationẽ nominis quàm munere inuenti vi-
ni, ſiue ad vſum communem, ſiue ad ſacrificia. Hacte-
nus de Oenotrio. Nunc de prima Gręcorum colonia.
Myrſilus dicit Oenotrij Arcadis claſſem primã fuiſſe.
Beroſus verò, et Cato, & Sempronius dicunt primam
fuiſſe Lygurum ex Attica, multis ætatibus & ſæculis
ante res Troianas. Dionyſius verò in primo libro per
inuectiuam dicit Catonem & Sempronium & alios ſi
millima fabulis texere, quia non definiunt hiſtoriam.
Sed dicimus ad hanc obiectionem Dionyſij, quòd de
antiquitatibus magis creditur antiquioribus eo, Ca-
toni, Sempronio, & Beroſo veraciſſimo, quàm ipſi iu-
niori, & ſæpe in hiſtoria mendaci Græco, & vt ait Pli
nius in tertio naturalis hiſtoriæ, pudet rationem Italię
mutuari à Græcis, vbi à Latina diſſentiunt hiſtoria.
Nec opus erat Catoni & Sempronio & aliis, definire
Lygurũ hiſtoriam, quia abſolutas Italiæ origines ſcri
bunt. Sequitur Myrſilus, quem et Dionyſius ſequitur.
Venit, inquit, Oenotrius Arcas, vbi erant qui tunc di-
cebantur Auſones. Ergo nomen Auſoniæ fuit ante
Dardaniam conditam. Quod equidem concedit vera-
Auſones. ciſſimus Beroſus. Non ergo dicti ſunt Auſones ab
Piſi. Auſone Vlyſſis filio poſt Troianum excidium. Piſi,
teſte Plinio in ſexto naturalis hiſtoriæ, à Piſa oppido
Arcadiæ, præterfluente Alpheo amne dicti, qui vt ait
in tertio libro, condiderunt Piſas in Etruria, dicente
Vergilio in decimo Æneidos: Hos parere iubent Al-
pheæ ab origine Piſæ Vrbs Etruſca ſolo. Strabo in
quinto dicit, quòd eam condiderũt ſocij Neſtoris, qui
dicti ſunt Pilij. Sed præbuit ei errorem vrbs Piſis vi-
Pilia. cina, ab his Piliis condita, & dicta Pilia, & ab Etru-
Ca. ſcis Capilia. Ca enim deriuationem Etruſcè ſignifi-
cat, vt Capenianum, Caferonianum, Capenas, Ca-

pilia,id eſt orti à Peniis, Feroniis, & Piliis. Proferimus nunc corrupte Campenianũ,et Campiliam addito m,ſicut corrupte proferimus Campitolium pro Capitolio. Oropitum vero eſt vrbs Achaiæ,vt patet in Ptolemęo.Per ſyncopam nunc proferimus Orpitum, et mutata p in b Orbitum,vt protulit Deſyderius rex in decreto exciſo in alabaſtro. Eſt autem Orpitum in Thuſcia vrbs propinqua Volturnæ atque Volſinæ. Achæi ab antiquo rege Achaiæ dicti. Hi teſte Iuſtino Perusinam portionem condiderũt,duce Vibio,vt inſcriptio quædam lapidis Peruſiæ indiçat. Nam primã eius partem condiderũt Peruſini, id eſt,Griphonij Armeni,vt author eſt Beroſus, alteram verò Turrhenus Mæon,vti ſcribit Appianus de bellis ciuilibus. Vnde eſt Peruſia tripolis. Enianos vocat Plutarchus Enetanos,et Xenophon Enaphos. Eniani fuerũt Pelaſgi ſic dicti ab amne et Eniphea regione Theſſaliæ, vbi fuit prælium inter Pompeium et Cæſarem, dicente ipſo Pompeio apud Lucanum lib. vij. Sanguine Romano qua turbidus ibit Enipheus. Et item: Et iuxta fluuios & ſtagna vndantis Eniphei. Hi Eniani condiderũt in Tuſcia fermè xij. miliario diſtantem à Roma, à ſe dictam vrbem Enianam,quam epitheto Etruſco vocauerunt Larthenianum, id eſt principem et metropolim Enianum. Poſtmodum vt in aliis commentariis videbitur,Etruſci Veij eiectis Pelaſgis,adiecerunt cognomen Veiens. Pelij fuerũt incolæ mõtis Theſſaliç, qui Pelion dicitur, vbi Chiron habitauit, & celebratum fuit conuiuium Thetidis et Pelei,à quo mons Pelion et Pelij incolæ. Hi Pelaſgi Enomij ſunt,et incoluerunt in Thuſcia montem iuxta Orpitum,quem adhuc Peliam dicimus, ſed eius amnem peliam, corrupte paliam pronũtiamus. De aliis gentibus,quas Myrſilus nominat et extra Thuſciam ſunt,legat commentaria qui vult noſtra ſuper Sempronium, fragmenta Catonis, et Beroſum. Nunc ad originem Turrhenorum veniendum eſt, de quibus eſt principale inſtitutum Myrſili, qui duo facit.

Oropitũ. Achæi. Eniani. Veij. Pelij.

Primo recitat opinionem aliorum de Turrenis. Secundo maximis ac validiſſimis argumentis reprobat eam. Primo igitur ſic refert, dicens:

CAPVT SECVNDVM.

TVrrhenis originem quidam ſuſpicãtur fuiſſe à Lydis. Exiſtimant enim Atu regi Mæoniæ prognato Herculis & virginis Omphales filię Iardanę reginę Męonũ fuiſſe geminos Lydũ & Turrhenũ. Cum regnũ neq; duos caperet, & neq; terræ ſterilitas ingẽtem multitudinem pateretur, ſorte Ato iacta, Lydum ſucceſſorem deſignauit, Turrhenum verò cum maiore parte populi ad quęrendas nouas ſedes foras abire iuſſit. Is in ſeptentrionalem Tyberis partem veniens, eiuſq; totam medietatem à fontibus vſque ad locum vbi erat priſcis Vmbris habitatio tenuit, & cũ eis conſedit & cohabitauit, & vrbes dictas hactenus Mæonias & Turrhenas ædificauit.

Turrhenia vbi.

Strabo in.5. ferè eadem dicit, excepto quia non nominat ad quam portionem Tyberis Thurrenus conſederit. Dionyſius item Halicarnaſſeus in primo libro refert hanc opinionem fuiſſe Herodoti & aliorũ, qui vt inſinuat Dionyſius & Myrſilus ſic argumentabantur. Vbi hactenus & ætate noſtra ſunt vrbes Mæoniæ & Turrheniæ appellatę ibi conſedit Turrhenus Męon. Sed hactenus perſeuerãt vrbes dictę Mæonię atq; Turrheniæ inchoando à fontibus Tyberis, vſq; ad finem huius medietatis vbi erat priſca Vmbrorũ habitatio. Quare abſq; dubio illò venit aaq; ibi cum Mæonibus conſedit Turrhenus. Hoc loci notandum eſt,

eſt, quòd prima medietas ſeptentrionalis Tyberis de qua Herodotus cum alijs probat, eſt à fontibus Tyberis vſq; Hortem oppidum Tyberinum, vbi ſecunda pars Tyberis ad meridiem & Oſtiam labitur. In prima medietate inueniuntur .12. oppida à Turrheno & Mæonibus dicta, vt oſtendimus in Anniis quæſtionibus quæſtione octaua. Et in hoc vt patet fundant ſe, qui volunt Turrhenos habere originem à Lydis. Quod verò inſinuant Myrſilus et Dionyſius dicentes quòd in fine huius fuit Priſca Vmbrorum habitatio, videtur contrariari Plinio, qui in .3. naturalis hiſtoriæ cap.5. non ad Tyberinam regionem, ſed ad maritimã videtur ponere priſcam habitationem Vmbrorũ dicens: Vmbro fluuius nauigiorum capax. Et ab eo tractus Vmbriæ portuſq; Thelamon. Reſpondendum eſt quòd nullum eſt nomen in Plinio quod ſonet originem Vmbrorum, ſed fluuium & ſequentem tractũ. Perquirendũ eſt igitur in regione Tyberina, in agro Volturreno, vbi finitur hæc prima Tyberis medietas ſecundum quod arguit Herodotus & eius ſocietas. Inuenimus autem in Itinerario Antonini Cęſaris, iter à Roma Tyberinum, in Gallias hoc modo. Tyberinum iter eſt Gallera, Larthenianum ſiue Veiens, Roſulum, Sutrium, Ocilianum, Cyminia iuga, Volturrena, cuius præclaris geſtis inuidit Liuius, Saleumbrona, Larthis, & reliqua, vt in commentariis eius dicemus. Sale autem Aramea lingua eſt, origo & exitus alicuius, vt Rabi Samuel interpretatur. Similiter diuus Hieronymus, Sale dicit ſignificare egreſſum, libro de interpretationibus nominum. Quare Saleumbrona eſt locus ab Herodoto & aliis dictus vbi fuit priſca Vmbris habitatio, vbi orti, & à qua egreſſi diffuſi ſunt per eius tractum in Tuſcia vſque ad mare & trãs Tyberim ad montes Vmbriæ. Sequitur autem Antoninus; Poſt Saleumbrona & Larthes, Volſiniũ. Quare quoniam ordinatè per iter procedit, vtiq; Saleumbrona eſt ante fluuiũ Larthis & Volſinienſes, & eſt vt paulò poſt dicet Myrſilus ager Volturrenę tetrapolis vbi

Sale

lis vbi geniti fuerunt Vmbri. Cui validiſſimo argumēto eſt, quia limes huius agri in amne Larthis quē vulgus Martis profert, adhuc ætas noſtra vocat Caſum Saleumbrone. Nunc totus ager Viterbienſis dicitur, & à Vetralla incipiunt ruſtici vocare planitiem Sale, & ad amnem Larthem Saleumbrone, vt in Anniis quæſtionibus probauimus. Itaq; Myrſilus recitata opione atq; ratione eorū qui aiunt Turrhenum & Lydos veniſſe ad Tyberinam regionem & Volturnam, quæ fuit priſcis Vmbris habitatio & ortus, vnde primū nati ſunt, ac propterea à Saleumbrone dictā, nūc redit ad confutandā eorū opinionē. Et facit duo. Primo illos reprobat. Secundo circa finē libri, rationi eorum factæ reſpondet. Prima autem pars ſubdiuiditur in duas partes. In prima declarat quibus hiſtoricis ſit magis credendum ſi diſſentiunt. Secundo probat propoſitum. De primo ſic dicit.

CAPVT TERTIVM.

SEd hi aperta mendacia fingūt. Nam de gentis antiquitate & origine magis creditur ipſi genti atq; vicinis quàm remotis & extremis. Magis igitur creditur ipſis Lydis & Turrenis atq; his vicinis Romanis & q cōſentiūt in eorū patria hiſtoria & origine quā quibuſuis aliis quamuis aliàs eruditiſſimis.

Canones veritatis indagādę.

Canones pro habēda veritate hiſtorię hi tradūtur. Primus eſt Plinij in principio .2. natural. hiſt. dicentis: Neminē vnum ſequor, ſed quemcūq; veriorē perſpexero. Sultum eſt enī propterea quia quis quædā vera ſcribit, etiā in erratis eū ſequi. Legamꝰ ergo ex oībus roſas, ſpinas vitemus. Secundus canon eſt, quē Myrſilus hoc loco exponit. Tertius eſt quaſi huic ſimilis. Tempora & annales Monarchiarū in temporibus, abſq; repugnantia pręualent oībus, quia magis certi. Et hic canon ponitur infine Philonis, & in principio

Metaſthenis. Quarta regula. Si duo ſint pares patria, & antiquitate afferēti probatiora creditur. Quinta regula eſt beati Hieronymi. Quod abſq; certo authore vel ratione dicitur, eadē facilitate contēnitur qua profertur. Poſita ergo ſecunda regula Myrſilus incipit cōtra Herodotū & eius ſimiles arguere ex Lyda patria hiſtoria, quid de Turrheno ſcribat dicens:

CAPVT QVARTVM.

CÆterum quęcūq; hi patrii hiſtorici dicunt, aduerſantur ſupradictę traditioni de Turrheno Męone. Etenim Xanthus Lydus in patria hiſtoria, nullū Turrhenum Atȳ fuiſſe ſcribit, ſed geminos Lydū & Torebū, à quibus Lydos & Torebos in Aſia populos eſſe tradit, in nullo penitus differētes, niſi quadā prolatione, & quidē parua, vt Dores & Attici. Quis ergo ex Lydis hiſtoricis Turrhenū filium Atus & fratrē Lydi miſit in primam medietatem Tyberis, vbi antiquiſſimis vmbris fuit priſca habitatio?

Hoc idē argumentū facit Dionyſ. Halicarnaſſ. in .1. lib. vſus eiuſdē Xanthi authoritate, hoc modo. Null⁹ fuit Turrhenus filius Atus, vt Xanthus ſignificat. Igitur nullus eiuſce venit in Tyberim. Et reſpōdetur ꝙ Xāthus deprōpſit nomē propriū Torebus, & nō cognomen Turrenus, quod aſſumpſit teſte Beroſo à Turrena vrbe qua fuit donatus. Stant enim ſimul, vt nullus Turrenus noīe fuerit filius Atus, & aliquis Turrenus cognoīe fuerit filius Atus, ꝗ traduxerit in Turrenā colonias, nō tamen principiū generis fuerit Thuſci, ſed cōmixtus atq; iunctus eis à ſanguine auito, vt Sillius in octauo lib. ſcribit. Verum adiicit argumentum à tempore validiſſimum, dicens:

Capuᵗ

CAPVT V.

QVinetiam ſiquid tradit de bello Pelaſgico Xanthus, aſſerit Pelaſgos antiquiores Atũ, aggreſſos bello Thuſciam, quæ quondã Vmbria dicta eſt, occupaſſe Crotonem, inde Tyberinam regionem inuadentes etiam ipſam Turrenam cepiſſe, & cũ Turrenis cohabitaſſe, & ab eis plurimam militarem peritiam didiciſſe præcipue nauticam, qua tunc toti orbi erant admirabiles, de quibus fabulantur Græci, quòd in Delphinos verſi ſunt, qui nauibus alludunt, & his ſocii fiunt. Re enim vera tunc Delphini ob Pyraticam ſimul & dominiũ maris dicebantur. Erant enim claſſe potẽtes, & vndique colonias tranſportabant. Argumento ſunt qui Turreni dicuntur, in inſulis Atticis & faucibus Thraciæ. Nanque Turrena ſimul lingua & cum quibus habitãt loquuntur, & eoſdem deos vt Turreni colunt, & eiſdem literis vtuntur. Quare non poſſunt dici ab aliquo Atus filio, qui ante Atum Pelaſgumq; regem inueniuntur dicti Turreni. Et multarum coloniarum authores eodem nomine atque ritu, ante Atum præſcriptarum. Hæc à Lydis didicimus.

Inchoandum eſt ab argumento validiſſimo temporis, poſtea ſingula ſunt exponenda. Xanthus, inquit, dicit

cit Atum fuiſſe poſt Pelaſgos, qui ceperunt Turrenos tunc dictos. Ergo Tuſci non ſunt dicti à Turreno filio Atus, qui nõ extabat. Rurſus lõge ante Pelaſgos iam Turrenum nomen erat in Inſulis Atticis, & faucibus Thraciæ, quos in colonias tranſportauerunt Turreni, quos Græci fabulantur conuerſos in Delphinos. Quare multis ætatibus fuerunt Turreni ante Atũ, qui etiã ipſos Pelaſgos antiquiores Atu præceſſerunt. His etiã argumẽtis vtitur Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro. Examinanda igitur ſunt ſingula. Primum quòd dicit Pelaſgos aggreſſos fuiſſe Turrenos ante Atum, videtur falſum, quia Turrenꝰ filius Atus venit in Tuſciam, quãdo Dardanus ex Samothracia profectus ad Atum Mæoniæ regem, fuit donatus regione Phrygia, vbi condidit Dardaniã, & Turrenus veniens in Tuſciam donatus eſt ciuitate Vetulonia, vt Beroſus in. 5. antiquitatum memorat. Cæterum Archas filius Iouis ſubegit hoc tempore circa Dardaniæ conditionem Pelaſgos, qui nondũ venerant in Thuſciam vt notat Euſebius de temporibus conditionis Dardaniæ. Quare Pelaſgi eiecti non fuerunt ante Atum & Turrhenum ſed eodem tempore. Ad hoc reſpondetur, negando ꝙ Archas eiecerit priſcos Pelaſgos de quibus loquitur Myrſilus. Sed quos ſubegit Archas remanſerunt ſubiecti non eiecti. Qui autem pepulerunt eos fuit exercitus eorũ quibus dux fuit Deucalion, vt ſecutor Myrſili Dionyſius dicit in primo libro. Exorſus eſt autem regnare Deucalion circa Parnaſum anno. xxi. Cecropis & Iaſii filij Coriti Thuſci, vt notat Euſebius de tẽporibus. Eodẽ enim anno cœperunt regnare Cecrops Athenis, & Iaſius Vetuloniæ, vt author eſt Beroſus in quinto antiquitatum. Verum hæc reſponſio non ſatiſfacit, quia ſi in Euſebio de tẽporibus, et Beroſo numeremus à. xxi. anno Iaſii & Cecropis vſq; ad Dardaniã conditam, nõ ſunt plures anni quàm quinquaginta, & ideo Atus pater Turreni erat, cum Deucalion Pelaſgos à Theſſalia pepulit. Et Turrhenus erat in conditione Dardaniæ, quãdo primum Pelaſgi venerunt ad

Pelaſgi ante Atũ Turrenos ceperint.

Archas.

Spire-

Spiretum Padi oſtium, vt Dionyſius in primo libro eſt author,& nos in Etruſca hiſtoria collegimus. Quamobrem alia eſt argumentatio Myrſili et Dionyſii,ſi bene ad dicta eorum reſpicimus. Eſt enim iſta argumentatio. Qui dicti ſunt nomine Turrheni,& cognomine Delphini domini maris,ſcribuntur fuiſſe ante Atum,& Pelaſgum regem. Quare Turrhenum nomen erat ante Turrhenum filium Atus, & ita non dicti ſunt Turrheni à Turrheno Mæone. Notandũ igitur de antiquitate fabulę Turrhenorum Delphinorũ, deinde de ipſa fabula. Fuit igitur geſta res Delphinorum vt notat Myrſilus ante Pelaſgum regẽ â quo Pelaſgi. Fuit autem Pelaſgus ætatibus ſex,antequã Deucalion illos pelleret ab Armonia regione Theſſaliæ, vt Dionyſius notat in primo libro. Numeremus igitur ſex ætates â vigeſimoprimo anno Iaſii & Cecropis,quo cœpit regnare Deucalion retrocedẽdo per annos Aſſyriorum tam in Euſebio ꝗ Beroſo. Regnauit itaq; Deucalion anno.24.Spareti regis Aſſyriorum,vt notat Euſebius, â quo anno ad ſextumdecimum Altadis regis Aſſyriorum retro ſupputãt annos centũ quinquaginta,tam Euſebius ꝗ Beroſus. Hi autem anni ſex ætates efficiunt, quoniam ætas vigintiquinq; annorũ ſpatiũ eſt apud Græcos,vti Xenophon docet in æquiuocis. Quare ante Altadam,qui teſte Euſebio atq; Beroſo decimus imperauit poſt Ninum, res Turrenorũ Delphinorũ geſta eſt,et potẽtes claſſe maritima Turreni, colonias in inſulas Cycladas nauigio prouehebant. Inuenio autem in Beroſo, ꝙ duobus annis ante Altadam Hercules Ægyptius potitus eſt Italia interfectis Leſtrigonibus. Quare ſub Leſtrigone res Delphinorum geſta eſt. Præbet argumentum validum,ꝙ ea ætate Leſtrigon regebat regiam Vetuloniam, & frater eius Phorcus deferebat per mare colonias vt Beroſus docet. Et ob id Phorcum deum maris loquacitas Græca fecit, vt Varro dicit & Seruius ſuper.5.Æneid. refert,& nos in commentariis Beroſi ſcripſimus. Fuit huic cognomen portitor Latine,& Porthmeus Græce,&

[Margin notes: Delphinorũ res — Deucaliõ. — Ætas — Leſtrigon Phorcus]

ce, & Dagutns Arameè, id eſt, piſcis porcus. Nam piſcem Dagon, vtum vero porcum Aramei dicũt, vt periti Hebræi Talmudiſtæ exponunt. Hinc Dagutus eſt piſcis porcus, id eſt, Delphin. Nam ob peritiam nauticam & aſſiduam nauigationem ſimilitudinarie Delphin dictus. Quamobrem noluit in Italia cũ fratre regnare, ſed Corſicam et Sardiniam ſibi ſedem maris eligens, toti imperauit cũ Pyratis Turrhenis mari. Tandem cum Atlante bello nauali congreſſus, teſte Varrone ac Seruio, mari occubuit, & deus marinus habitus nedum Delphin. Dixerunt autẽ Græci eum Porthmea, id eſt nauigio vectatorem de loco ad locum. Vnde fingitur portitor eſſe animarum in fluminibus inferis, quia infero mari reſidebat, & ad gentium littora Turrenas colonias deportabat. Et ideo fabuloſe nauclerus inferi fingitur, vti eſt illud Iuuenalis in. iij. Satyra quũ ait: Iam ſedet in ripa tetrumq́; nouiſſimus horret Porthmea. Et in. 4. Georgicorum Vergilius, Nec, inquit, portitor Orci, amplius obiectam patitur tranſire paludem. Itaq; vt Xanthus tradit, ante Dardaniam conditam & Atum & Pelaſgum regem; id eſt, ducentis annis ante aduentum Mæonis Turrheni in Thuſciam, res Delphinorum Phorci, qui dicebantur Turrheni, geſta fuit. Ergo non à Turrheno filio Atus, tunc dicebantur Turrheni, quia non extabat. Et hoc argumentum quod authore Xantho faciunt Myrſilus & Dionyſius, eſt à tempore inexpugnabili. Fabula verò Delphinorum Turrhenorum fingitur à Græcis, & ab Igino et aliis Latinis, & præcipue Ouidio refertur in tertio Metamorphoſeos, qui dicit in ea claſſe fuiſſe Delphinorum Turrhenorum viginti, inter quos ex regia vrbe Tuſca fuit Lybacas, ex Mæoniano Tyberino agro Aceſtes. Sed Mæonia per anticipationem dixit Ouidius more poëtico, quia eo tempore tota Volturna regio erat dicta. Et ex Turrhena regia, id eſt, Volturna, Lybus, Oſeltes, Medon, Etalion, Proteus, Epipeus, Alcymedon & Melanthus.

Dagutus

Porthme9

Alij nouitius

Delphinorũ res.

Hi pu-

Hi puellum Bacchum ſiue Dionyſium Ægyptium ſecum ferebant. Dicitur puer, quia Oſiris paulò ante in Ægypto interemptus & deus habitus fuit Apis, Iuppiter iuſtus, Dionyſius & eiuſmodi, vt copioſe tradit Diodorus in primo libro. Vnde quia deum nouellum ferebant, dicitur in fabula puer. Et quum expoſuiſſent Aceſtem ſacerdotem cũ ſimulachro et coloniis in Naxo inſula, mox in Delphinos conuerſi, id eſt, ad modũ Delphinorum in mare nauigiis ductis nauigãtes, alias colonias deduxerunt in inſulas Atticæ oppoſitas. Vnde inſulæ Turrhenæ dicuntur, vt author eſt Poſſidonius. Inde ad Boſphorum Thraciæ alias Turrenas colonias dimiſerunt, cum religione Tuſca, quos incolæ bilingues appellant, vt hoc loco Myrſilus ſignificat, et Dionyſius in primo libro exprimit. Ex quo patet Grę cos percepiſſe nedum Ægyptias, ſed etiam Thuſcas religiones. Quòd verò durauerit hic ritus vſq; ad Pentheum regem, patet ex fabula, quæ fert Pentheum punitum, quia relegauit Aceſtem, id eſt, Aceſtis ritus Tuſcos in ſacris Dionyſii. Quod vero de more ſuo falſum Græci adiiciũt in fabula eſt, quia ad ſuum Dionyſium Bacchumq; referunt, qui tamen floruit poſt Pelaſgum regem non minus trecentis annis, vt patet in temporibus Euſebij. Quinetiam vſq; ad tempora Orphei durauerunt Orgia Bacchi Tuſcanienſia. Nam Orpheus mendacio vſus in gratiam Thebanorũ finxit eſſe Orgia Dionyſii Græci, quæ erant Ægyptij, vt Diodorus refert in in primo libro. Refert quoq; Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro quoſdam opinatos Turrenos eoſdem fuiſſe & Pelaſgos ob nimiam vetuſtatẽ.
Sed eos refellit probans longe ante fuiſſe Turrenos cum quibus Pelaſgi poſtea eiecti in Tuſcia cohabitauerunt, teſte Myrſilo. Sed contra Myrſilum & Dionyſium videtur eſſe Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ cap. ſexto dicens: Etruria ſæpe mutauit nomen. Vmbros inde exegere antiquitus Pelaſgi, hos Lydi, á quorum rege Turrheni, mox á ſacrifico ritu lingua Græca Thuſci cognominati fuerũt. Si Etruria dicta eſt Vm-

bria,

bria,& Saleumbrona,quia priſcis Vmbris fuit priſca natiuitas & habitatio, vt ſupra eſt expoſitū,& ſi teſte Myrſilo Pelaſgi cū Turrenis habitauerunt, quō illos exegerūt? Reſpōdendū eſt, ꝙ exegerūt debet exponi pro ſubegerūt. Nā vt narrat in primo lib.Dionyſius, Siculi in Thuſcia cohabitabant Etruſcis, quia Phalaris & Pheſcennium prius à Siculis quàm à Pelaſgis inhabitatæ fuerūt,& ipſi Siculi erant Itali,quia cum Italo venerunt,& Mæones Italis iuncti erant à ſanguine auorum,ſimul & ſacrata Luco ingenti Turrena ſedes priſci Coriti, vt Sillius ſcribit, & nos expoſuimus in Annia quæſtione.4.Porrò capta Crothona & Turrena regia,exegerunt Pelaſgi Siculos,vt patet in Dionyſio.Et ob id à parte totū dixit Plinius,exegerunt Vmbros,id eſt,conſanguineos Thuſcorum Siculos. Vmbros tamen Turrenos veteres coegerunt vt cum eis participato viuerent imperio,& Lucum ingentē pro fœdere ſacrarent,dicente Vergilio in.viij.Æneidos,de hoc Luco. Syluano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos, Lucumq́ diemq́. Sed paulò poſt Turreni eoſdem pepulerunt,vt idem Dionyſius narrat.Sed iterum dices, quomodo ab Etruria pepulerunt Vmbros,cum Vmbri ſint extra Etruriam? Reſpōdetur ex ſuperioribus, ꝙ eſt duplex Vmbria. Prima eſt paterna & antiqua, quam Antoninus in Itinerario, & ætas noſtra vocat Saleumbrona,& eſt ager Volturrenus,vt in fine dicit Myrſilus. Vnde limitem eius adhuc dicimus vulgo, caduta di Sale vmbrone. Et hi ſunt cum quibus conſedit Turrhenus Mæon,vt ait Herodotus, quia eorum ciuilitate Turrena donatus eſt, vt Beroſus exprimit, & Sillius in.8.ſignificat dicens: Mæoniæq́ decus quondam Vetulonia gentis. Et ab hac Etruria mutato nomine dicta eſt Vmbria ſcilicet Priſca,vt Plinius, & Myrſilus inſinuant, & tam Xanthus quàm Myrſilus & Dionyſius Halicarnaſſeus Vmbriam vocāt de bello Pelaſgico, quia ante Pelaſgos Vmbria dicta erat. Turreni autem progenitores Vmbrorum vocati ſunt Galli veteres à Latinis, dicente Solino in Collectaneis:

Saleumbrona.

Vmbria duplex

neis: Veterum,inquit,Gallorum prolem Vmbros eſſe M. Antonius aſſeuerat. Galli autem veteri Etruſco & Arameo ſimul & Hebræo vocabulo,à Gallim,id eſt,inundatione dicti ſunt. Et ideo veterum inundatorum proles prima in Saleumbrona ſunt Vmbri iuniores,qui poſtea multiplicati per Thuſciam et in montibus Apeninis diffuſi fuerunt, et paterno epitheto,non propria fortuna Vmbri dicti ſunt. Ergo hoc pacto intellexit Iſidorus lib.14. Etymologiarum dicens: Thuſcia eſt pars Italiæ, Vmbria eſt pars Thuſciæ,ſcilicet priſca Saleumbrona. Et de iuniore Vmbria ſubdens: Eſt,inquit,etiam Vmbria in Apeninis iugis ad meridiem verſa. Exponit igitur Myrſilus & eum ſecutus Dionyſius Halicarnaſſeus, ꝙ Xanthus Lydus in patria hiſtoria,nullum filium nomine Turrhenum fuiſſe Atui memorat,et ꝙ in narratione Pelaſgici belli non ſolum ante Atum,verumetiam ante primum Pelaſgorum regem fuiſſe Turrenos nomine dominos maris tradit,& ob id in Lyda hiſtoria, potius contra Herodotum & illi conſentientes de Turrenis haberi,q̃ pro eis. Nunc quid à Turrenorũ hiſtoria tradatur, ita ſubiungit dicens:

CAPVT VI.

NVnc quid de ſe Turreni dicant eſt inferendum. Primum rident ſe ab aliquo aduena denominatos,qui ſe ſolos indigenas in Italia exiſtimant,atque à vetuſtiſſimi dei ſui quem Ianum Vadimona vocant filio Razenua nominant. Tetrapolim quoq; ſuam Eturſiam eiusq́; partem Bolturſenam, Betuloniam, Tuſſam, & Harbanum cognomine Calumbum à Luco nuncupant, eamq́; adeo ſuo aureo ſæculo mox poſt inundationem terra-

terrarum nedum ante Atum conditam aſſerunt. Nam & ab inundatione ipſa ſuũ agrum ſua patria lingua vocant Saleumbrone, vbi primum geniti Vmbri. Producunt quoq; ſuæ vetuſtatis veſtigia multa, vt deos, ritus, mores, literas, leges. Quæ profecto omnia cõgruunt his quæ probatiores Græci hiſtorici tradunt. Scribunt enim ſolos Turrenos in Italia vetuſtiſſimos eſſe, qui neque ab aliis pendẽt origine, neque vt cæteri conuenæ & aduenæ, ſed propria regione ſe oriundos, quandoquidem vetuſtiſſimi differũnt deis & moribus nedum ab aliis Italiæ populis, ſed etiã à vicinis Crotonienſibus & Peruſinis à fronte, & à proximis Phaliſcis à tergo, quos inter medii iacent. Nam cunctis Tuſcis dii deæq; ſunt Iuppiter & Iuno, ſoli Turreni colũt Ianum & Veſtam, quos lingua ſua vocant Ianib Vadimona, & Labith Horchiam.

Fermè cuncta Dionyſius in primo lib. ab loco iſto Myrſili excerpſit, vt patet percurrẽti primum librum Dionyſii. Et ſunt hęc argumenta. Primum quidẽ quia Indigenę ſunt omnium antiquiſſimi. Porrò hiſtorici eorum dicũt ſe ſolos indigenas Italiæ. Quare vetuſtiſſimi, & ante Turrhenum aduenam. Item hiſtorici eorum & ſeipſos à Razenua dei ſui Iani filio cognominant. Nõ ergo Turreni cognominãtur à Mæonibus. Hæc eadẽ duo argumẽta antiquitatis Thuſcorũ, tum quia nõ aliunde conuenæ vel aduenæ, ſed ſoli indigenę in Italia, tum quia à vetuſtiſſimi Iani filio Razenuę cognominantur, etiã Dionyſius in primo libro facit.

Indigenę

ani proles. Sane ſecundum Beroſum, Iano fuerunt plures liberi, inter quos iuniores, marem Cranũ, & fœmellam Cranam vocauit. Cranam fecit Helernã in Latio, & eius meminit Ouidius in.6.Faſtorum. Etruſci illam à patre vocauerunt Ianam, cui ſacra erat herba quam adhuc dicimus capillos Ianæ. Porrò huius fratrem Cranum, cognominauit Ianum Razenuum à Raz, id eſt, ſacer, & Inuus, id eſt, incubus & propagator. Hinc Razenua ſacer propagator dicitur, & præerat coniugiis. Eſt igitur deus coniugiorum Etruſcorũ, à quo Vetuloniæ adhuc perſeuerant, amnis Razenus, regio Razenenſis, & cripta Razenua, vt expoſuimus in.27. quæſtione Annia, & in commẽtariis Beroſianis. Tertium argumentum à nominibus vrbis regiæ quam proferunt Eturſiam, et partes eius Volturſenam & reliqua. Cuius enim nominis origo eſt à Turſibus, vtiq; non à Turrheno. Cæterum Volturrenam & Etruriam, illi vocant à Turſibus Eturſiam & Turſenam & Volturſenam, id eſt antiquam Turſenam. Non igitur à Turrheno Mæone, ſed à Turſibus Turreni, Volturreni et Eturri ſiue Etruſci dicti ſunt. Hoc argumentum in primo lib. ẽtiã Dionyſius Halicarnaſſeus facit, & nos totum expoſuimus in quęſtionibus Anniis. vi. ix. x. xvi. Nec te moueat ꝙ hic Græcus Myrſilus ſcribat Bolturſenam & Beruloniam, quia Græci vtuntur ſæpe b pro u latino. Calumbum, vt in Annia quæſtione.28. expoſuimus, viride interpretatur. Et quia vetuſtiſſimos Turrenos aſſeruit, probat per id, quòd antiquiſſimi Italiæ populi exiſtimantur Vmbri iuniores, vt etiam Plinius ſcribit in lib. tertio naturalis hiſto. cap. xv. Ergo his antiquiores fuerunt progenitores eorum veteres Galli Ianigenæ Sale Vmbroni, vt expoſuimus. Et hi fuerunt aureo ſæculo & fundauerũt regiam Volturrenam, id eſt, antiquam Turrenam, vt etiam Cato in originibus dicit. Ergo ante Ninum & aureo ſæculo poſt inundationem, Turrena à Turſibus, & non à nouitio aduena Turrheno Mæone dicta fuit. Argumenta quoq; Turreni ſuę antiquitatis proferunt quin

Razenua.

Calumbũ

Turreni vnde.

que

que,ſcilicet deos in primis,quia omnes alij Thuſci habent & colunt Iouem & Iunonem. Nam Turreni habent à fronte vicinos Crotonienſes & proximiores Peruſinos,& tamen Peruſia colit Iunonem vti vrbis deam principem,vt ſignificat Appianus de bellis ciuilibus. A tergo vero Turrenis proximi ſunt Phalaris & Phaliſci quorum mons eſt Soracte,vt Acron dicit ſuper Odas Horatij,Oda illa. Vides vt altum ſtet niue candidũ Soracte. Turreni verò antiqui,id eſt,Volturreni iacent medij inter Phaliſcos à tergo,& Peruſinos à fronte,& colunt Phaliſci vti Peruſini Iunonem, dicente Ouidio in Faſtis: Adde ſenem Tatium,Iunonicolasq; Phaliſcos. Soli vero Turreni differunt diis, ſcilicet primo antiquiſſimo Iano Vertumno cognomine,quia is eſt princeps deus Hetruriæ,vt author eſt Varro in primo de lingua Latina,et vetuſtiſſima eius vxore Veſta Horchia,quia ea eſt dea Hetruriæ,vt Liuius aſſerit in ſexto ab vrbe condita. Et item ex minoribus diis eſt deus Cranus Razenua. Verum non ſolum à vicinis ſibi, ſed etiam remotis differt deis, quia Populoniis philarcha deus erat Iuppiter. Cõtra Myrſilum, Varronem & Liuium videtur quia etiam Romæ Ianus, Vertumnus & Veſta quæ & Horchia colebantur. Reſpondetur quòd non colebantur vt dij municipales principes, quia dij principes in Latio ſunt Ops & Saturnus, vt Varro eſt author in de lingua Latina. Aliud argumentum antiquitatis priſcę eſt ſermo Arameus, quo Turreni etiam à proximis Phaliſcis differebant, quia teſte Strabone in.5. Phaliſcos ponunt diſtinctam linguam & gentem à Turrenis Similiter & Crotonienſes diſtinguuntur ſermone à Turrenis,vt Dionyſius exprimit in primo libro. Tertium antiquitatis veſtigium ſunt literę Hetruſcę, quæ in ſola Turrena nunc patrimonio reperiuntur. Et ſunt antiquiſſimæ Phœnices,vt oſtendimus in editione de origine literarum & philoſophiæ. Quartum argumentum ſunt leges Ianigenę,& quintum ritus,et religiones Ianigenæ, quibus ſicut ante omnes tempore fuit

Dij Turrenorum.

Literę Hetruſcæ.

re fuit dedita gens Hetruſca, ita excelluit arte colendi ea, vt author eſt Beroſus in antiquitatibus, & Liuius in principio quinti ab vrbe condita. Vltimum argumentum tam Myrſili quàm Dionyſii in primo libro, probat magis credendum eſſe hiſtoricis Græcis qui cum patria Turrenorum hiſtoria ſentiunt, quàm aliis Græcis qui ab eis diſſentiunt, quia in patria hiſtoria magis creditur patriis hiſtoricis et qui eos ſequuntur, quàm alienis et remotis. Vnuſquiſq; enim certius nouit domus propriæ ac patriæ interna geſta, quàm externi & remoti. Quare probatiora quibus certius credatur, ſcribunt Græci qui Turrenos tradunt non eſſe Lydorum prolem, ſed priſcam gentem Italiæ indigenam, quia his ſolis perſeuerant priſcæ literæ, mores, ritus, dij, ſtudia, leges, aliis vero ſunt hæc aduentitia & noua & nimis à vetuſtate differentia. Contra hoc poteſt obiici, quia Valerius Maximus in libro ſecundo cap. de more ludorum dicit, quòd à Curetibus & Lydis Thuſci trahunt originem. Reſpondetur quòd non negat Myrſilus quin Thuſci habuerint aliquantã originem ab his, vt patebit in fine, ſed negat quòd prima his origo & denominatio Turrena fuerit à Lydis, quibus certiſſima origo fuit ante Ninum, aureo ſæculo ſub Iano, & mox poſt inundationem terrarũ, quum fuerint veteres Galli, id eſt, priſci inundati, genitores Vmbrorum, vt Cato in originibus ſcribit, & Solinus in Collectaneis ex M. Antonio referat dicens: Veterum Gallorum prolem Vmbros eſſe. M. Antonius aſſeuerat & eoſdem à Græcis dictos Vmbros, paterno epitheto, quia tempore aquoſę cladis imbribus ſuperſtites fuerũt. Hactenus argumẽta produxit Myrſilus, & poſt eum Dionyſius à patria hiſtoria Lyda & Turrena, nunc à vicinis Turrenæ Romanis teſtimonium vltimum requirit dicens:

CAP.

CAPVT SEPTIMVM.

IPſi quoque Romani fatentur Hetruſcos eſſe vetuſtiſſimos & aureo ſæculo natos, à quibus aras, ritus, diuinationes, colonias, & diſciplinas habuit priſca Italia, initio ſumpto à prima eorum Tetrapoli dicta Hetruria, à qua illos Romani Hetruſcos cognominant. Non eſt igitur aduerſariis vlla via qua probêt eos Turrenos à filio Atus habere vel nomen vel originẽ, ſed id nomen deſumpſiſſe à Turſibus, ~~quia ipſi Surſes & Surſenas ſi ſunt vrbes pontificiæ, & Turſes ac Turſenas.~~

Hæc cuncta iterato Dionyſius in primo libro repetit, viſq; tota argumẽti in hoc eſt: Omnis probatio certiſſima hiſtorię eſt ab authoribus patriis, vel patrię proximis. Quare aduerſariis nulla certa via reſtat probandi Turrenos eſſe prolem Lydam, vel ita cognominatos à Lydis. Si enim Xanthum Lydum hiſtoricum legant, inuenient nullum nomine Turrhenum fuiſſe filium Atus, aut veniſſe in Thuſciam: ſed Turrhenos fuiſſe maris dominos ante Pelaſgum regem. Si item quęrãt Thuſcorum patriam hiſtoriam, reſpondebit ſolos Turrenos eſſe in Italia indigenas, & à nullo alio pendere, aureo ſęculo ortos, Iano deo et patre, ſeq; parẽtes eſſe Vmbroꝝ & totius Italię, quibus ſolis ſint dij patriæ principes Vertumnus, Horchia, parẽtes Italiæ, & Razenua deus, à quo vti à duce ſe Razenos vocant, & à turrita metropoli Turrenos, quã Aſiani lingua ſua Moſſyneam, Hetruſci verò Turſenam & Surſenam proferũt, Romani autem Surrenã & Turrenã. Si vltimo à vicinis Romanis quęrãt de Turrenis, vtiq; Fabiꝰ Pictor, Cato, Sẽpronius, & alij vetuſtiores Romani, dicẽt ſe vocare illos non à Turrheno aliq̃ duce, Dij Hetruriæ.

ſed à prima regia metropoli dicta Hetruria Hetruſcos,aureo ſæculo ſub Iano ortos,vetuſtiſſimos patres Vmbrorum atque Faunorum & nympharum Aboriginum priſcorum,à quibus priſca Italia religionem & diſciplinas ſuſceperit. Nulla igitur reſtat aduerſariis via,vt à probatioribus ſumāt argumentum. Hoc loco notandum eſt,quòd falſum eſt quod Myrſilus ait Turſenam dici Turritam tetrapolim. Nam vltra Lucam & montem Catinum in Apuana Thuſcia eſt Turſena oppidum olim turritum paruum, & non tetrapolis,ſed monopolis,vt Oculus probat.Hoc oppidum ætas noſtra corrupta prima litera t et poſita c ob propinquitatem prolationis,non Turrenam ſed Curſenam profert. Poteſt tamen ſaluari Myrſilus,quia loquitur ſolum de antiquis Turrenis qui Volturreni,id eſt,antiqui Turreni dicuntur.Et hoc videtur ad intētionem ipſius Myrſili & Dionyſij in primo libro. Et hoc patet ex tribus.Primo quia loquitur de Turrenis qui iacent medij inter Peruſinos & Phaliſcos. Secundo quia dicit quòd Romani vocant eos Hetruſcos à metropoli dicta Hetruria.Sed ea eſt Volturrena circa Volſinos, vt copioſè probauimus in quæſtionibus Anniis, quia Turſena, Eturſia, Eturſa, Volturſena, quas Romani proferunt Turrenam, Hetruriam, Hetruſcos,Volturrenos, eandem habent tum deriuationem tum definitionem,tum vel maximè quia inuincibilem à coniugatis habent argumētationem. Si enim teſte Plinio in tertio naturalis hiſtoriæ capite ſexto Ciues Volturreni in quorum parte eadem ſunt Volſinienſes,hi ſunt proprio cognomine Hetruſci, vtique ciuitas Volturrena in cuius parte eadem ſunt Volſinienſes, ipſa ſit proprio cognomine ciuitas Hetruria neceſſe eſt. Sed hæc vt diximus copioſè explanata ſunt in quęſtionibus Anniis,in & cōmentariis Xenophontis dictum eſt quid ſignificent iſta, Monopolis, Diopolis,Tripolis, Tetrapolis. Itaque Myrſilus loquitur de Volturrenis Hetruſcis priſcis, qui medij ſunt inter iuga Cyminia & Volſinienſia,vbi limites

Turſena an turrita ſit tetrapolis.

erant

erant Peruſini. Et in his eſt verum quòd Turſena & Volturſena. i. antiqua Turrena ſignificat Turritam tetrapolim nunc Viterbum, vt in Anniis quæſtionibus probauimus, cui Surſena quam Surrenam proferimus, proxima eſt, & inſcriptio dicit Surrenienſibus Auguſtalibus. Et ita ſaluatur Myrſilus. Tandem ex his Myrſilus ita concludit dicens:

CAPVT OCTAVVM.

QVòd ſi etiam ad hos venit Torebus filius Atus, vtique non ab eo aduena nominati ſunt Turrheni indigenæ, ſed econtrario ab eis Torebus fuit cognominatus Turrhenus à Græcis. Igitur etſi totã Italiam coluerint Græci, vt noſtri tradunt, ex ipſis tamen Lydis & Turrhenis viciniſq; Romanis, falſa eſſe oſtendimus, quæ contraria his de Turrhenis multi, vt diximus, conſcipſerunt.

Vltima concluſio Myrſili per vnam diſtinctiuam, probationem habet hoc modo. Aut Torebus filius Atus non venit in Thuſciam, & ita Turrheni non dicuntur ab eo, Aut venit, & tunc quia indigenæ nõ denominantur ab aduenis, & item ante Pelaſgum regẽ Turrhenum nomen & dominium inuenitur, conſequens eſt, vt antiqui Turrheni non dicantur à Torebo nouitio, neque ſint proles Lydorum, ſed econtrario ipſe aduena Torebus, ab indigenis Turrhenis cognominatus ſit Turrhenus. Notandum eſt primum quòd Græci qui dicunt Turrhenos fuiſſe antiquiores nomine Turrheno, quàm Torebus filius Atus, ſcribunt rh aſpiratum Turrhenus, vt ſignificetur prolatio Etruſca qui dicunt Turſenum & Turſena, & nõ Romana qui proferunt Turrenum & Turrenam. Torebu

Nam rh aſpiratum ſemi ſeſt. Et ideo dicit Myrſilus, quòd non Turreni à Turrheno, ſed potius Turrhenus à Turrenis deriuationem habet. Item quia aduenæ ab indigenis cognominantur. Contra quia Etruria à Turſibus dicta, & habitatorib⁹ Vmbria, ab aduenis Pelaſgis & Lydis Turrhenis mutauit nomen, vt inſinuat Plinius libro tertio naturalis hiſtoriæ capite ſexto. Ad hoc reſpondetur per id quod ait Seruius ſuper. I. Æneidos, quia victi à victoribus nomen accipiunt. Et idcirco Etruſca Vmbria Pelaſgia, licet parum durauerit, à victoribus Pelaſgis dicta fuit, qui Syluano fanum ingens Volturnæ ſacrarunt, teſte Vergilio in octauo Æneidos, iuxta quam Volturnam adhuc manet planicies dicta campus Pellaſgi à vulgo. Et mox à Turrhenis victoribus dicta eſt Turrhenia, vt ſupradicto loco Plinius dicit, & nos in Etruſca hiſtoria explanauimus. Porrò Torebus veniens non vicit eos, ſed iure conſanguinitatis à Cibele vxore Iaſij, & filio eius Bante Larthe Thuſciæ, comi hoſpitio ſuſceptus & Vetulonia decoratus eſt, vt author eſt Beroſus in quinto antiquitatum. Et Sillius ſignificat in octauo libro dicens: Mæoniæq́ꝫ decus quondam Vetulonia gentis. Et idcirco Torebus vt aduena ſuſceptus, & in eorum ciuilitatem, iura, leges, ritus, loquelã, & cognomẽ tranſiens, Turrhenus & ab eo Turrheni Lydi cognominati fuerunt.

M. Cato.

M. Catonis

FRAGMENTA DE ORIGInibus, cum commentariis Annii.

MArcus Cato Porcius, Sempronius & alij viri illuſtres Romani ſcripſerunt de origine gentiũ & vrbium Italiæ, vt ait Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro. Et Semproniũ quidem nõ potui de originibus inuenire, niſi is liber ſit cui eſt titulus, de diuiſione antiqua Italiæ, cuius iam commentaria confecimus. Porrò quiſquis fuerit iſte Cato qui de originibus ſcripſit, non potui eum integrum habere, niſi fragmenta et quidem inordinata in collectaneis vetuſtis cuiuſdam magiſtri Guilielmi Mantuani. Nos verò in ordinem ſolum fragmẽta redegimus, vt cuncta ſimul quiſque legat, quæ ad vnam regionem Italiæ ſpectãt, & alia ſingula ſuis locis, vt ſub exemplo, quæ ad Etruriam ſolam fragmenta ſpectant, in Etruriæ commentariis ponemus, & ſic de ſingulis. Et quoniam plurima eorum quæ in his fragmentis Cato ponit, etiam Plinius, Sempronius et alij docent, et in aliis commentariis expoſuimus, idcirco ne immenſitas commentariorum lectorem obruat, breuibus abſoluemus cũcta, niſi vbi noua neceſſitas dicendi plura occurrerit. Diuiduntur autem hæc fragmenta in duas partes. In prima eſt vnum fragmentum procemij. In ſecunda ſunt fragmenta originum. Primo igitur ponitur fragmentũ procemij in quo ſunt hæc verba Catonis.

Græci

GRæci tam impudenti iactātia iam effunduntur, vt quoniam his dudum nemo reſpōderit, ideo liberè à ſe ortam Italiam & eandem ſpuriam ſimul & ſpurcam atque nouitiam, nullo certo authore aut ratione, ſed per ſolam inſaniam fabulentur. Quamobrem nunc, vt cæteris Latinis viam faciam, quæcunque memoria prodita gentibus Italiæ ſunt, & nunc Romano imperio ſubditis, diis volentibus ſcribere inſtituo.

Scribēdi cauſſa q̄ fuerit Catoni.

Ergo Græcorum iactantia ſimul & ignominioſa origo Italiæ per inſaniam à Græcis falſo obiecta, Catonem impulit ad ſcribendū de origine Italię. Quam obiectionem etiam ſcribēs ad filium deplorabat, quā ad verbū Plinius ponēs in vigeſimonono lib. natu. hiſtoriæ cap. primo: Marci, inquit, Catonis propria verba ponamus. Dicam de iſtis Græcis ſuo loco Marce fili, quid Athenis exquiſitum habeam, & ꝙ bonum ſit illorum literas aſpicere, non perdiſcere. Vincā nequiſſimum & indocile genus illorum. Et hoc puta vatem dixiſſe. Quandocūq; iſta gens ſuas literas dabit, omnia corrumpet. Tūc etiam magis ſi medicos ſuos huc mittet. Iurarūt inter ſe Barbaros omnes necare medicina. Sed hoc ipſum mercede faciūt, vt fides his ſit, & facile diſperdāt. Et ſubdit Cato: Nos q̄q; dictitāt Barbaros & ſpurios, noſq; magis q̄ alios opicos appellatione fœdant. Itaq; Cato vaticinium egit, vt quum Roma & Italia eorum authores reciperet, tum omnia corrumperent, quia authores eorū pleni mendaciis, omnium originibus nebulas iniicere curauerunt. Vnde Lactātius in primo libro diuinarū inſtitutionum, cap. 15. Apud

Vaticiniū Catonis.

etiam

etiam malos reges panegyricis mendacibus adulãtur. Quod malum à Græcis ortum eſt,quorum leuitas inſtructa dicendi facultate & copia,incredibile eſt quantas mendaciorũ nebulas excitauerit. Scimus enim,inquit Ioſephus cõtra Appionem grammaticũ, in quot locis Hellanicus de genealogiis & tẽporibus ab Agiſilao diſcrepat,& in quantis Herodotum corrigit Agiſilaus,& Ephorus Hellanicũ in pluribus oſtendit eſſe mendacem,& Ephorum Timæus,Timæum poſteri, Herodotum cuncti. Semper enim Gręci,vt author eſt Diodorus in tertio,paruo tempore literis impenſo ad quæſtum conuertũtur,& eius gratia nouas res per opinionem adinueniunt,et de rebus maximis diſſentiunt & altercãtur, nullaq́ꝫ certa ſcientia reddita, ſemper in confuſo auditores ſuos relinquunt, & per omnem vitam animos hominũ errare compellũt. Quamobrem, vt Cato in fragmẽtis dicet, Etruſci ſemper horruerũt literas & diſciplinas Græcorum: & ob id nolebãt etiam literas Latinas ſuſcipere,etiam poſtquam Etrurię ciuitas Romanis à Turrheno data fuit. Itaque iuxta eiuſdem Catonis vaticinium,quia futurum erat,vt ſuſceptis literis & authoribus Græcis Italiæ vetus fulgor obtenebraretur mendaciis Græcorum,ipſe charitate patriæ atqꝫ Italiæ motus,luſtrauit Italiam,et quæcunqꝫ memoria prodita erant apud ſingulas gentes Italię collegit,potiſſimè apud Turrhenos qui patres Vmbrorum fuerunt, & illas vetuſtiſſimas leges,literas,ritus,mores, temporaq́ꝫ inundationis & Iani retinebãt, vt Dionyſius in primo libro inſinuat,et Myrſilus ſuperius expoſuit. Vnde occurrit Cato mendaciis & verboſitati Gręcorum,pro ſeruanda Italiæ antiquitate,et quidem ſplendidiſſima, oſtendens habitatam Italiam longe ante vitiatorem aurei ſæculi Ninũ regem Aſſyriorum,quando Græci nondũ erant,nec quiſpiam eorum in Italiam venerat. Et hãc antiquitatem auream qua per totum orbem nulla erant nota inuaſiua arma ante Ninum,omnes cõſentiunt fuiſſe ſub Iano,Cameſe,atqꝫ Saturno priſco Caſpio,nõ Græco,qui poſt Ninum

Græcia mẽdax.

num primus floruit Apteras, annis quingentis & amplius, vt notat Euſebius de temporibus, et nos copioſe probauimus in aliis commentariis. Vnde, vt videmus, omnes ab aureo ſæculo originem Italiæ ſcribere atque mentibus hominum imprimere ſtuduerunt, Fabius Pictor, Sempronius, Trogus, Iuſtinus, Cato, Vergilius, Ouidius, tam in Faſtis quàm in opere maiore, Macrobius in Saturnalibus, & alij qui de Iani, & eius collegæ vetuſti Saturni ætate loquuntur. Hoc enim principio veluti fulgore maximo Græcis mendaciis oppoſito, mox velint nolint, concludebant noſtri maiores. Ianus regnauit in Italia aureo ſæculo. Ergo Italia habitata fuit in primo generis humani ortu, quoniam tam Græci quàm Latini confitentur, quod in principio generis humani, prima ætas aurea ſata fuit. Alioquin principium generis humani, non fuiſſet prima ætas. Rurſus ita noſtri Græciam mendacem audentem in hiſtoria redarguebant. Ianus regnauit ætate aurea. Ergo ante Ninum fuit habitata Italia, quippe quod ipſi Græci concedunt, Ninum fuiſſe primum, quem nouerint cupiditate regnandi toti Aſiæ atque Aegypto arma victricia intuliſſe, & auitum aureum morem gentibus immutaſſe. Erant enim tum rudes ad reſiſtendum homines, qui aureo ſæculo aſſueti, nulla nouerant arma, & ob id facile terminos vſque Libyæ illos perdomuit, vt noſter Trogus ait, & poſt eum Iuſtinus abbreuiat in primo Epitomatum. Verum nunc ætate noſtra, qui ſe literis Græcis dāt, etiam hæc negligunt, tantum videlicet virus contra veritatem ſecum ferunt literæ Græcæ, vt nunc etiam, quod maiores noſtri probauerunt, aureo ſæculo natam Italiam funditus ignorent. Et non aduertunt quòd Iuuenalis noſter Aquinas exclamet in Satyra: Et quicquid Græcia mendax Audet in hiſtoria. Et item: Quid, inquit, rancidius quàm quòd ſe non putat vlla Formoſam, niſi quæ de Thuſca Græcula facta eſt? Et item: Omnia Græcè, quum ſit turpe magis noſtris neſcire Latinè. Fœminas reprehendit, ſed viros includit, quum

In Græculos.

quum nullus ſe putet doctum, niſi qui de Thuſco, qui prius diſciplinas fluctuantes Græcorum horruerat, teſte Catone: Grçculus eſt factus. Gaudent quidam Itali, quòd omnia Græca fabuloſa nouerunt, quum ſit noſtris magis turpe res neſcire Latinas, & Italiæ origines & antiquiſſimos ſplendores. Bonum eſt, inquit Cato, literas Græcas aſpicere, non perdiſcere. Aſpiciamus igitur authores Græcos, vt ſi quid conſonum Italico fulgori inuenerimus, vti noſtrum ab eis eripiamus. Vbi verò contraria ſcribunt, non perdiſcamus, id eſt, non credamus, quoniam veritatem vt cancer corrumpunt: pudeátque rationem Italiæ mutuari á Græcis, vt loquitur Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ, capitulo decimoſeptimo. Hactenus de procemio Catonis, nunc ad originum fragmenta reuertamur, in quibus Cato facit duo. Primo ponit in communi originem orbis, & Italiæ. Secundo ſingularum gentium Italiæ. Primo igitur ponit duas opiniones de origine orbis & Italiæ in communi, dicens contra Græcam leuitatem:

ITALIAE ſplendidiſſima origo fuit, tum tempore, tum origine gentis. Cœpit enim aureo ſæculo ſub principibus diis Iano, Cameſe, Saturno, gente Phœnicá & Saga, quæ poſt inundationem terrarum per orbem prima colonias miſit. Et de mundi quidem origine authores nõ paria ſentiunt. Nã Chaldæi ſibi ſempiternitatem perſuadẽt. Phœnicibus verò ac Sagis magis placet origo. Inter vtroſq; conuenit ante Ninum circiter annis quinquaginta & ducẽtis, quibus durauit aureum ſæculũ, terras fuiſſe inundatas,

& in

& in Scythia Saga renatum mortale genus. Siue enim ab æterno mundum exiſtimes, & ignis principio cuncta tenuerit, & ſenſim in ſua locà elementa coeuntia homines produxerint, ſiue (vt fertur) ante aureum ſæculum terras ſubrutas inundatio poſſederit, & exſiccata humo apparuerint homines, equidem principatus originis ſemper Scythis tribuitur, à quibus auctis colonias per orbem miſſas ferunt.

Italiæ antiquitas.

Breuibus Cato abſoluit innumeras hiſtorias, & infinitam ſyluam rerum, quę cuncta vtcūq; nos exponemus. Prima fronte vanitatem Græcam, & ignominiam obiectam elidit, dicens: Italiæ origo ſplendidiſſima conuincitur à multis locis. Primo quidem ex tempore ſplendidiſſimo, quia aureo & nō ferreo ac ſpurio ſimul & opico ſæculo nata eſt. Secundo, à ſplendore progenitorum. Sanè ſciendum eſt, vt hic ait Cato, &

Mundi origo.

Diodorus etiam in tertio libro. Chaldæi ſempiternū mundum opinati ſunt, Phœnices verò Sagi ex tempore factum crediderūt Primos ſequitur Ariſtoteles, ſecundos Plato & Chriſtiana fides. Cōueniunt de inundatiōe vniuerſali, quę pręceſſit Ninū & auream ætatē annis ducētis quinquaginta, vt Cato ſupputat, aut his vno minus, vt tradunt alij, ex Græcis quidem Xenophon et Archilochus, ex Phœnicibus Maſeas Phęnix & Hieronymus Ægyptius, & ex Latinis Fabius Pictor.

Diluuia quinq;.

Fuerunt autē diluuia ab authoribus notata quinque, vniuerſaleq; per antonomaſiam dicitur terrarum inundatio. Secundum, Niliacum. Tertium, Atticum. Quartum, Theſſalicum. Quintum, Pharonicum. Quę in libro de æquiuocis Xenophon, & nos in commentariis ſuper ipſum expoſuimus. Cato et Fabius & alij de primo loquuntur, quia ipſo exacto cœptum eſt hu-

manum genus & prima ætas aurea. Sed ſiue diluuium præceſſit ſiue nullum diluuium ante Ninum vniuerſale fuerit, vtiq; nō ſemper fuere homines, ſed poſt chaos innumera tempora, vel poſt dictū diluuium cœpit ex putrefacta humo genus hominum prodire, vt Græca vanitas contra verā philoſophiam ſenſit, et Diodorus in primo libro repetit. Nō enim quod nobiliſſimū eſt in natura ſemel accidit, neq; diſponi poteſt corpus ſine certo ſemine ad humanā animam. Sed de his alias. Siue ergo ex putrefactione primū cœperint homines, ſiue à deo cōditi, ſiue à prima inundatione terrarum ſeruati, quæritur vbi primū cœperint, & inde diffuſi fuerint per orbem. Reſpondet hoc loci Cato, & ſimiliter Trogus, & eius abbreuiator Iuſtinus, et ſanctus Moyſes, ꝙ primū in Scythia cœptum eſt, & Scythis principatus originis à cunctis ratione tribu[illegible] Quærēdum eſt item, quo loco Scythiæ primo reſedit. Reſpondet Diodorus Sicul⁹ in tertio ex Scythica hiſtoria, ꝙ principio ſui parua numero & ignobilis dominatu qui nō erat, cōſedit genus hoīm iuxta fluuium Araxim in Armenia maiore. Moyſes quoq; in Armenia maiore ſaluatum fuiſſe humanū genus & multiplicatū, & ab inde per orbem in colonias diuiſum, ſcribit. Eadem ſcribunt Beroſus Chaldæus, Maſeas Phœnix, Hieronymus ac Manethon Ægyptij, vt author eſt Ioſephus in primo de antiquitate Iudaica. Eſt autem Armenia maior eadē Aramea & Saga vicina Perſis, vt inſinuat Plinius in ſexto naturalis hiſtoriæ, cap. 17. dicēs: Scytharū populi Perſæ illos Sagas vniuerſos appellauere, à proxima Saga gente, antiqui Arameos. Cui argumēto eſt vrbs prima quā ædificauerunt iuxta Araxem fluuium vbi conſederūt. Nam Ptolemæus per ſyncopā vocat illam Sagalbinam, alij verò Geographi ſine ſyncopa Sagam Albinā: ſicut quidam per ſyncopā Volturnam alij ſine ſyncopa Volturrhenā vocitant. Eſt autem Saga lingua Aramea, id quod Sangni lingua Sabina, & ab eo ſanctus ſacerdos lingua Latina. Vnde Sagam Feſtus pro ſacerdote expiatrice expoſuit, et diuus Hie-

Hoīm origo vbi fuerit.

Aramea. Saga.

X rony

ronymus libro interpretationum,pro ſacrificulo et im
molatore,id eſt,pontifice interpretatur. Quare illa pri-
ſca gens poſt diluuium dicta eſt Saga, id eſt,pontificia
& Thuſca ſiue ſacrificola,quia teſte Beroſo religiones
& ritus à Iano edocta primum fuit. Moyſes verò tra-
dit, ꝙ Noa primus pontifex cum filiis & vxoribus ſa-
crificia & holocauſta obtulerit.Siue igitur idem ſit Ia-
nus & Noa,vt tempus & epitheta vtriuſque conuin-
cunt,et Beroſus aſſerit,et plures iuniores conſentiunt,
vt in commētariis Beroſianis expoſuimus: ſiue homi-
nes principes diuerſi fuerint,omnes tamē Iano epithe-
ta ſplendidiſſima tribuunt, ꝙ ante inundationem fue-
rit cum filiis & vxoribus patria Phęnix, et nauigio in
Armenia cum eis ſaluatus fuerit primus pater Chaos,
& ſemen orbis, vnde dei & homines formati fuerūt:
primusq́ rex & Monarcha ætatis aureæ,penes quem
vnum erat vaſti cuſtodia mundi,& ius omne verten-
di cardines & dandi albā virgam,id eſt,primos faſces
vt Beroſus explicat,& omnis Latina hiſtoria de Iano
conſentit, quam Ouidius in primo libro de Faſtis &
aliis recollegit. Vnde ab eo Saga, Sagi Tuſci appel-
lati ſunt à pluribus,vti eſt illud Plinij in tertio natura-
lis hiſtoriæ,capite decimoſeptimo. Omnia,inquit,ea
flumina foſſasq́ primi Sagi fecere Thuſci, egeſto am-
nis impetu per tranſuerſum in Atrianorum paludes,
quæ ſeptem maria appellantur, nobili portu oppidi
Thuſcorum Atriæ, à quo Atriaticum mare antè ap-
pellatum,quod nunc Hadriaticum. Et immediatè ſu
perius: Ab eis Sagis oſtium Padi ponitur. Et caue à
corruptiſſima impreſſione,quę Hadriam oppidum &
prius Hadriaticum mare,& à Sagi,pro Atria,Atriati-
cum & Sagi ſomniat,et cuius impreſſionis ſtomacho-
ſa et aperta vitia probauimus quęſtione vigeſima An
nia. Cui argumento eſt, quòd emendatè ibidem Sa-
gis oſtium Padi impreſſit. Expoſuit igitur in com-
muni Cato & breuibus, tanquam ætate ſua manife-
ſtiſſimis, ꝙ Italia orta eſt nō ætate opica,ſpurca,vitia-
ta,& ferrea,ſed prima aurea,in primo ortu generis hu

Ianus & Noa.

mani

mani ante Ninum. Et item nata eſt à ſplendidiſſimo patre Iano Saga pontifice maximo, religioſiſſimo, literatiſſimo, philoſopho, theologo, patre omnium deorum & hominum, monarcha totius primi generis humani, penes quem vnum & ſolum tunc erat vaſti cuſtodia mundi aurei, & ius omne vertendi res & cardines, & ob id Vertumnus deus vertendarum rerum dictus, cui etiam forma militis eſſet, quia faſces dabat ad continendos homines in aureo officio, vti Pictor ſignificat. Quare non à ſpurcis Græcis, qui aurea non erant ætate, ſed à tempore aureo, & ſplendidiſſimis principibus, & diis regibus, & pontificibus ſplendidiſſima eſt origo Italiæ.

Deinde Cato in communi tradit, vbi primum Ianus cum coloniis veniens conſedit in Italia, et eam vagientem in cunis ſuſcepit, et vbi primam metropolim & duodecim populos cũ faſcibus totidem pro regenda Italia inſtituit, dicens:

ET ex his veniſſe Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum, rateq́ꝫ cum colonis per Tyberim vectum, ad læuum Tyberis Etruriam tenuiſſe locum, vbi colonias in cõtinente primum expoſuit, & ipſum deum ſimul Vaticanum habitum dictumq́ꝫ fuiſſe. Et regionem Vaticanam, id eſt, Vagicanam dictam, quòd ibi Ianus quaſi in cunis natam primumque vagientem Italiam exceperit. Inde cũ coloniis à Vagicano progreſſum in tractum Vmbriæ fundaſſe regiam & fani Olympum, foſſamq́ꝫ ſacraſſe, & auguſtalem Turrenam non longe à regia dicaſſe, vbi ad ſalutãdum regem duodecim coloniæ

nouis lunaribus conuenirent. Inde duodenis coloniis faſces ad cõtinendos rudes ſcribunt ſingulo prætoriano lictori quatuor & viginti armatis ingenuis diſtributis. Eas poſuit colonias ad ripas quidem Tyberinas Ianiculum, & Arin Ianum, ad ripas Arni totidem, Pheſulas & ididem Arin Ianum. Ad littus Etruſcum quatuor, Pheregenę, Volcẽ, Volaterrã, Cariarã, quæ & Latinè Luna. In mediterraneis quatuor, Ogygianum, Aretium, Rõſellas, Volſinium. Paulò poſt dextrum Tyberis latus regulis ſuis permiſit. Cameſi, à quo Cameſenæ duæ: & Saturno, à quo Saturnia olim, quod nunc Capitolium, & ab ea latè Saturnia terra. Hæc prima fuit aurea illa ætate, & quidem anguſtiſſima origo Italiæ.

Dyrim Mauri, ſed Etruſci Atlaum, Græci Atlantem intelligũt, vt author eſt Beroſus, & Plinius ſignificat in quinto natural. hiſtorię, cap. 1. dicẽs: A Fuut ad

Dyrim. Dyrim (hoc enim Atlãti nomen eſſe lingua Maura cõuenit) ſunt. cc. milia paſſuum. Cæterum veteres Gal-

Galli. li, veteres inundati interpretãtur, vt in commentariis ſuper Xenophontem ac Myrſilum expoſuimus. Fuit enim Ianus ſaluatus ab inundatione cum filiis & vxoribus in Scythia Saga, vt Beroſus tradit. Progenitores ergo Vmbrorũ fuerunt veteres inundati Ianigenæ, vt hoc loco Cato aſſerit, & Fabius Pictor, & alij Latini tradũt, quos Solinus in Collectaneis colligens: Veterum, inquit, Gallorum prolem eſſe Vmbros, M. Antonius aſſeuerat, quos Græci Vmbros dixerunt, quia

aquo-

aquoſa clade imbribus ſuperſtites fuerunt. De læuo & ſiniſtro latere Tyberis, quę ſunt Etruria & Latium, et de prouincia Saturni Latio, in qua dĳ principes ſunt Saturnus & Ops: ſimulq́ue de Etruria, vbi dĳ principes ſunt Vertũnus & Horchia, id eſt, Ianus & Veſta, iam ſatis expoſitũ eſt in cõmentariis ſuper Fabium Pictorem & Myrſilũ. De Vaticano ita dicit Gellius de Atticis noctibus lib. 15. Agrum Vaticanũ, & eiuſdẽ agri deum pręſidem appellatũ acceperamus à vaticiniis, q̃ vi ac inſtinctu eius dei in eo agro fieri ſolita eſſent. Sed præter hãc cauſſam M. Varro in libro diuinarũ rerum aliam eſſe tradit iſtius noĩs rationẽ. Nam ſicut, inquit, deus Aius appellat̃, araq́ue eius ſtatuta eſt quę eſt in infima noua via, ꝙ eo in loco vox diuinitus edita fuerat, ita Vaticanus deus nuncupatus, penes quẽ eſſent vocis humanę initia, quoniã pueri ſimul atq́ue parti ſunt, eam primã vocem, quę prima in vaticano ſyllaba eſt, edũt. Idcirco vagire dicit, exprimẽte verbo ſonum vocis recẽtis. Hęc Gellius. Vatire enim & vaticare apud Etruſcos erat vagire: ſicut natire & naticare, erat ceſſare à vagire. Argumẽto eſt, quia Etruſci nũc Viterbenſes, apud quos innumera manẽt antiquitatis argumenta, quum puerũ in cunis vagientem vt faciant ceſſare iubẽt, dicunt: Natica puerum. Quòd verò vbi regia metropolis eſt Volturna & fanũ eius, ibi conſederunt, & Fabius Pictor et Myrſilus Catoni cõſentiunt, & ratio cõuincit. Vbi enim geniti ſunt Vmbri, ibi Ianus cum Gallis progenitoribus eorũ conſederunt. Geniti autẽ fuerũt in Sale Vmbrona circa Volſinos, qui tũc ager Volturrenus, nũc Viterbẽſis dictus eſt, vt ſupra Myrſilum demõſtrauimus. Quare in regia Volturrena Viterbenſi principio Italiæ cõſedit Ianus & coloniæ primæ. Quid ſit Olympus, & foſſa ſacra, & ritus ſacrandi loci, copioſe expoſitũ eſt in commẽtariis ſuper Xenophontem & Pictorem. De Turrena Auguſtali, quam Surenã dicimus, & in fine Myrſili tetigimus, et medio miliari diſtat à Volturna, hoc notandũ eſt, ꝙ Suia cognominabatur, & à Iano ac Veſta igni veſtali atq́ue ſacrifici-

Aius deu[s]
Vaticanu[s]
Vatire.
Natire.
Naticare.

crificiis fundata & dicata fuit, vt verſus Etruſcis lite-
ris in ſacrario Ry yelli ſcriptus indicat, quē loco ſuo
Suia. interpretati ſumus. Eſt autē Suia, teſte Hieronymo &
Talmudiſtis, ſal⁹ & ſalutatio, quia ibi.12. populi in no
uis lunaribus ad ſalutādum Larthem veniebāt, vt di-
cit hoc loco Cato, et Macrobius refert in primo Satur
nalium. De faſcibus lictoribusq́ ac prætoriis, copioſe
tradūt commētaria noſtra ſuper Fabium Pictorē. De
12. verò vrbibus primis & originibus vocabulorum,
ſciēdum ꝙ Ianiculū, Oenotrium, ac viniferū, interpre
tatione ſunt eadem, vt oſtēdimus ſup Myrſilum. Etiā
Ianus cōdidit vinculū pro limite ſacro inter ſe atq́ Ca
meſen, et inter prouinciam ſuam Ianiculā Etruriam, et
inter Saturniā Latium, vt explicauimus ſuper Pictorē
Arin Ianum. & Sēpronium. Secūda vrbs Arin Ianū, id eſt, ſublimi-
tas Iani. Differūt inter ſe Caryn & Arin, quia primū
interpretatur vinea, alterū ſublime, vt tā D. Hierony-
mus q̄ Talmudiſtę perhibent. Hinc Genuenſe promō
Caryn. torium Caryn Ianū, id eſt, vinea Iani, & nō longe ſan
cta Maria in vineis. Igitur Caryn Ianū, vrbs eſt ſubli-
mis Iani, ſiue ſublimis.i. celſi Iani, ſiue quia in edito po
ſitū & ſublimi loco. Teſte enim Dionyſio in primo li
bro, mos cōdendi vrbes antiquis fuit, vt eas cōderent
nō magnas ſed paruas & locis munitis. Erāt enim pau
ci homines ab initio. Quatuor vrbes ad mare cōdidit
Pheregenæ. Prima eſt Pheregenæ, latinè verò fortuna Geniȷ, quia
phere fatū dicunt Aramei, vt Samuel Talmudiſta di-
Genius. xit. Genium verò principium & patrē poſteritatis in-
telligūt. Vnde Ianus Genius deus Italię, ſicut & Vati-
canus dictus eſt. Hinc Ianua vrbs à Iano, ſicut & Ca-
ryn Ianum, & eadem Genua ab eodem Iano Genio di
cta eſt. Nō enim exiſtimandum ꝙ Ianus ſolas duode-
cim colonias poſuit ſub metropoli vna regia, ſed ꝙ il-
las primas à principio ꝓ imperio & gubernatione Ita
liæ inſtituerit, & ex eis auctis, in alia loca Italiæ tradu-
xerit aliàs. Cui argumēto eſt, quia omnē Ciſapeninā
Galliam, quę Lōbardia dicitur, et omnes Italiæ alpes
Thuſci coloniis repleuerūt poſt has duodenas vrbes.

Ita

Ita enim ſub Iano cœptum eſt imperium Thuſcorum in tota Italia aureo ſæculo & innoxio, non armorum violentia, quæ ea ætate nō erat, ſed ſucceſſiua coloniarum miſſione, atq; propagatione per Italiam. Semper enim iuniores & poſteri natura nō armis impellente, ſeniſſimis priſcisq; domibus quæ loco deorum á poſteris habebantur, regebantur, vti Ariſtoteles in primo libro Politicorum inſinuat, & fragmenta Theophraſti et Themiſtij Peripateticorum exponunt. Quôd autem ſub Iano is ordo ſeruatus fuerit in Italia, & ætas ipſa aurea irreuincibiliter probat, quoniā natura tunc viuebatur, qua poſteri veneratione ac pudore non vi, ſeniorum imperio & faſcibus ſubdebātur, & Fabius Pictor inſinuat, & Cato, et Sempronius docent, & alij plures, qui ſub Iano cœptum imperium Thuſcorum, & ab eis miſſas per Italiam colonias more illius ætatis aſſeuerant. Quos Liuius breuibus imitatus in.5.ab vrbe condita, his verbis repetit: Thuſcorū, inquit, ante Romanorum imperium, opes, mari, terraq; lōge patuere, ſupero mari & infero quibus Italia inſulæ modo cingitur quantū potuerint, nomina ſunt argumento, quòd alterum Thuſcum communi vocabulo gentis, alterum Atriaticum, ab Atria Thuſcorū colonia, vocauere Italicæ gentes. Græci Turrhenū atq; Atriaticum eadem vocant. Et mox de anguſtiſſima, vt ait Cato, huius imperij aurei origine ſubdens Liuius: Hi inquit, Thuſci in vtrunq; mare vergētes duodenis vrbibus prius cis Apeninum coluerūt terras ad inferum mare. Poſtea trans Apeninum totidem quot originū capita coloniis miſſis, tenuerunt vſq; ad alpes omnia loca quæ trans Padum ſunt, excepto Venetorū angulo, qui ſinum circum incolunt maris. Alpinis quoque ipſis hauddubie ea gētis origo eſt, et maxime Rhetiis, quos loca ipſa efferarūt, ne quid præter ſonum linguę ex antiquo, neq; eū incorruptū retinerēt. Hæc Liuius. Itaq; etiā ſub Iano plures coloniæ paſſim per Italiam miſſæ ſunt, præter illas duodenas Etruriæ, quarū duæ ad Tyberim fuerunt Ianiculum & Aryn Ianum.

Et ad mare quatuor, quarum prima Pheregene, id eſt, ſatum Iani Genij dicta eſt, Latini per ſyncopã Phregenæ proferunt, quamuis impreſſio ſtomachoſa Phregnæ impreſſerit, & quidam falſo Fregellæ ſcripſerit. Nam Fregellæ in Campania mediterranea, Phregenæ verò in Etruria maritima eſt, circa locum vbi nũc Palus, de qua Sillius in. 8. lib. Nec non Argolico dilectum littus Aleſo, Alſium, & obſeſſę campo ſqualente Phregenæ. Secunda colonia eſt Volcen, celebrata à Ptolemæo, Plinio, & aliis chronographis Thuſciæ. Hanc ſuam coloniam fecere Romani, vt Plinius in. 3. natural. hiſt. cap. 6. inſinuat dicens: Colonia Volcentum, à populo Romano deducta. Iacet diruta nunc non procul caſtro vrbe maritima, & abſq; l proferũt accolæ, Voce pro Volce, vti ſcribit Ptolemæus. Eſt autem ce & cen, id quod æs vel argentum, vt Samuel dicit, & diuus Hieronymus interpretatur. Alij metallum quodcunq; ſignificare dicunt. Vol autẽ vt in Anniis quæſtionibus diximus, ſignificat antiquiſſimũ & priſcum. Hinc Volcen, priſca vrbs æraria eſt, vbi primum Ianus ſignauit æra. Quod non tacuit Iginus & Protarchus Trallianus, vt author eſt Macrobius in primo Saturnalium, vbi ait: Cunque Ianus ſignaret ęra, habuit in honore memoriam Saturni. Mons quoque maritimus huic vrbi proximus, etiã mons Volcentarius dicitur, quanuis nautæ ſiue per interpretationem, ſiue per corruptionem proferant mons Argentarius. Tertia vrbs eſt Volaterræ. Ater vt Samuel dicebat, Scythica olim lingua, latam plateam ante exitũ domus ſignificat. Ergo quia hoc eſt vti atrium, quod à Thuſcis primum venit, vt author eſt Varro de lingua Latina, argumentum eſt, Atrianos Thuſcos eſſe Volaterranos, id eſt priſcos Atrianos. Quare vrbs eſt prima Atriorum inuentrix, & à cuius colonia Atriaticum mare prius dictum fuit & inclyta Perſio vate.

Quarta vrbs Luna, ſic dicta ab inſigni, vt expoſuimꝰ alibi, dicente Martiale: Caſeus Etruſcæ ſignatus imagine Lunæ. Verum vt ait Cato per interpretationem

Lati-

Phregenæ

Volcen.

Volaterrę

Atriani Priſci Volaterrani.

Latinam Luna dicitur, ſicut Græcè Selene, vt Strabo in.5. dicit. Nam Sago Etruſco vocabulo Cariara dicitur, nunc corruptè Carrara. Eſt enim Car teſte Hieronymo vrbs, & Iara luna. Hinc Cariara eſt vrbs Luna nunc deſerta, non procul Macra, vltimo limite Etruriæ ſicut Phregene non procul primo limite Tyberi. Cæterum vt ait Cato, circa Arnum duas colonias ex duodecim primis poſuit. Alteram Pheſulas quaſi Pheſulai, alteram Aryn Ianam. Forte ad Arnum aliquis collis vel tumulus eſt vbi colonias Ianum Aryn, id eſt, ſublime Iani oppidum poſuit. Et fortè inueniretur ſi quis ſpectet non procul tranſitu Arni, quem ætas iſta pontē Aryn Ianum vocat. Hi ſunt Fluentini præterfluenti Arno appoſiti, nunc Florentini. Vrbs quidem Florentia noua eſt, ſed gens Ianigena vetuſtiſſima, vna ex primis duodecim coloniis Iani, ex quibus vna pars vici Thuſci Arnienſis Romę condita fuit, vt expoſuimus ſuper Fabium Pictorem. Pheſe autem tranſcenſus eſt, & Vlai palus, vt Samuel noſter expoſuit, & diuus Hieronymus libro de interpretationibus cōſentit. Hinc Pheſulai prolatione Aramea & Pheſulæ prolatione Romana eſt tranſcenſus à paludibus. Subiacens enim planícies paludoſa erat à Iani ætate vſq; ad Herculem Ægyptiū, qui oēs paludes retorſit in vnum alueū, cui cognomentum ſuum Arnum indidit, vt in commentariis Beroſianis expoſuimus. Vrbs nunc diruta eſt, & ſociis Aryn Ianis, nunc Florentinis adiecta. Porrò quatuor alias colonias & 12. vltimas poſuit inter Arnū & regium fanum Volturnę. Vnā Ogygianū à ſuo cognoīe poſuit. Nam Ianus Ogygius patria Phœnice fuit, vt Beroſus ſignificat, & Xenophō de Æquiuocis dicit. Et hoc ſignificauit Solinus cum de primo diluuio ſcribit, q primum diluuiū notatum fuit ſub Ogyge, à quo ad Deucalionem interfluxerunt anni.700. vt etiam in cōmentariis Xenophōtis expoſuimus. Eſt regio Ogygiana, inter Senas & Aretiū, in qua poſteri ædificatum oppidum Ogygianū dicunt, vulgò verò Gygianū trūca-

Luna. Car. Cariara.

Florentia.

Pheſulai.

Ogygianum.

ta prima ſyllaba de more Thuſco, vt oſtendimus in queſtionibus Anniis. Alteram coloniam à cognomine vxoris ſuæ Veſtæ Ianus vocauit Aretiũ, vt ait Cato. Sane ſciendum eſt, ante omnem linguam Latinam fuiſſe ſupradicta nomina vrbium. 12. Et ideo qui Latinè putant dicta falluntur nimis, ſicut qui Pheſulas, Fia, Sola, & Aretium ab aris vel aratura vel ab ariditate exponunt. Hæc enim noĩa ante Latinã linguã ab Etruſcis indita ſunt Arameę originis. Et vt ait Beroſus Veſtam Iani vxorem, Aretiam dixerunt, id eſt terram. Eadẽ enim eſt Veſta & Terra cognomine apud Latinos, ſicut apud Arameos Iabit & Aretia ſiue Horchia, vt ſuper Beroſum oſtendimus. Et ideo vnam ex duodecim primis coloniis Aretiũ ab vxore Ianus cognominauit. Ruſellæ turrim & magis propugnaculũ ſignificat deriuationemq́; habet à Ros, vt diuus Hieronymus videtur ſignificare libro interpretationum. Eſt etiam dirutum oppidũ iuxta Thermas ſancti Philippi, & Roſellę vulgò dicuntur. Vltima colonia, Volſina. i, priſca Sina, id eſt, aſſeſſoria, vt Samuel exponebat. Fortè aſſidebant primi apud Ianum & duodecim Lucumones. Vnde cum regia Volturrhena cognomine Etruria, in eadem parte connumerata fuit, dicente Plinio in. 3. natural. hiſt. cap. 6. Volturrheni, inquit, cognoĩe Etruſci in eadem parte Volſinienſes. Hæc inquit Cato eſt priſca Italiæ origo, anguſtiſſima quidẽ numero hominũ, ſed ſplendidiſſima, tempore & genitoribus diis vetuſtiſſimis, & nõ aduenis nouitiunculis Græcis.

Aretium. *Aretia.* *Ruſellæ.* *Volſina.*

¶ Sequitur aliud fragmentũ de nominibus Italiæ, his verbis:

ITalia complura à diis & ducibus ſortita fuit nomina, à Iano quidem Ianicula, quẽ quidam Oenotrium dictũ exiſtimant, quia inuenit vinum & far. Cameſena à Cameſe, & à Saturno Saturnia, Saleumbrona quoq; à gẽ-

tilibus. Durauit Saturniæ nomen totidem fermè annis quot ante aurea ętas vſq; ad Apim, deorum Italię vltimum, vt Antiochus Syracuſanus ſcribit, à quo Apenina quam Taurinam idē interpretatur, etſi Gręci de more quidam à bobus Herculis, vel quos opimos gignīt Italia, vt ait Hellanicus, aut à vitulo egreſſo, vt Herodotus vel quidā Græci boues vocant Italos, vt fabulator Timæus dictā exiſtiment, inde à duobus fratribus altero Heſperia, altero Italia poſtremū nomē retinuit. His nominibus principio nūcupata fuit Italia circa Tyberim, vt q inter oēs Italię amnes, in omnium deorū & principū tutela eſſet, atq; imperii totius ex his cōmunis ſedes, à quo in principio & origine ipſa Italię, Albula nomē à Ianigenis habuit. Diuiditur autem in Apeninos mōtes, & Ciſapēninā & Tranſapēninā Italiā.

A Tyberi inchoanda eſt expoſitio, quia per eam videbitur intentio Catonis contra Græcos in hoc fragmento. Ianus primus oīm in Vaticanum & Ianiculum venit, vt oēs cōcedunt, quem & antiquiſſimum oīm geniorum & deorū Italiæ volunt, dicente noſtro Aquinate Iuuenale in Satyra. Dic mihi nūc quæſo dic antiquiſſime diuum, Reſpondes his Iane pater? Vnde veteres Salij ſacerdotes carminib⁹ ſuis Ianū celebrāt, deum deorū & patrem, vt author eſt Macrob. in Saturnalibus. Beroſus quoq; omnium deorū maiorum & minorū atq; hominum conſutium, & patrem aſſerit. Cameſes & Saturnus rate Thuſcum venerunt in amnem ad eūdem Ianum, vti Beroſus, Trallianus,

Ianus primus deorum.

Cameſes.

Iginus

Iginus,& Macrobius in primo Saturnalium,& Ouidius in primo de Faſtis aſſerunt. Cranam filiam ſuam deam circa ripas Tyberis, deam Helernā Ianus fecit, vt teſtantur Beroſus in.5. & Ouidius in.6.de Faſtis. Ita ab initio quatuor dij maximi ad eundē locum Tyberis conuenerunt,Ianus,Cameſes,Saturnus, & Crana. Apis quoque qui Taurus ab Antiocho interpretatur, iuxta Tyberim venit, & à ſe Italiā Apeninam, id eſt,Taurinam dixit,vt hoc loci Cato ſignificat.Heſperus quoq; Vetuloniæ regnauit haud procul à Tyberi, & in Auentini parte Tyberina Italus Capenam condidit,vt Fabius Pictor & alij ſcribunt. Ex his hoc fit à Catone argumentum: Omnes duces qui genuerunt Italiam cœperunt circa Tyberim,in cuius regione vltro citroq; cœpta eſt Italia. Nam in quorum tutela locus eſt,in eo dij Genij genuerunt Italiam. Quare amnis Tyberis attingens Hetruriam et Latium,eſt ſolus locus in tutela deorum Geniorū Italiæ. Sed enim nullus horum deorum reperitur Græcus. Non igitur Italia à Græcis ſpurcum exordium habet , ſed à ſplendidiſſimo ſanguine diuum & deorū. Ianus enim & Cameſes & filia eius Crana, atque Saturnus non fuerunt Græci ſed Aramei,vt tam Beroſus quàm Latini concedunt,& nos ſuper Semproniun atq; Fabium Pictorem declarauimus. Item Apis Ægyptius, cognomine Iuppiter iuſtus,Dionyſius fuit, nomine autem Oſiris, qui in Italia triumphauit de gigantibus, vt clariſſime probauimus ſuper Beroſum. Item Heſperus & Atlas Italus à quo Italia nomina ſumpſit fuere externi à Grę cis. Quare nullus Græcus fuit origo Italiæ, licet opici & ſpurci Græci aduenæ benignitate Italica ad habitandum aliquāti admiſſi.Hanc puto mentem eſſe Catonis,quia quicquid de origine Italiæ ſcripſit cōtra inſanas improperationes Grẹcorum retulit.Nunc ſingula Catonis dicta ponderanda ſunt.Ianum quidam volunt fuiſſe Oenotrium quia vinum & far primus docuit,et ob id teſte Fabio Pictore in omni ſacrificio ipſi far cum mica ſalis offerebatur & vinum libabatur. Quod

Apis.

Ianus Oenotrius.

Quod congruit ei, quod Ouidius in primo Faſtorum dicit, quærens: Mox ego, cur, quanuis in aliorũ numina placent, Iane tibi primum thura merumq́ꝫ fero? Et ſuperius: Inde, inquit, vocor Ianus, cui cum cereale ſacerdos Imponit libum farraq́ꝫ mixta ſale. De triplici verò Oenotria & Oenotriis tribus, dictum eſt ſatis in commentariis ſuper Myrſilum, et ſimiliter de Vmbrona. De Cameſena quoqꝫ & Saturnia, ſuper Sempronium & Fabium Pictorem traditum eſt ad longum. Et non minus de Heſpero & Italo. De Api & Oſiride, & quòd ab eo fuerat dicta Italia Apenina ſiue Taurina, exactiſſime ſcripſimus in commentariis Beroſianis.

Quod verò ait, Græcos de more cõtrariari Antiocho Syracuſano, ad id retulit quòd ad Marcum filium ſcripſit, Græcos eſſe genus nequiſſimum & indocile. Nequiſſimum quidem quia omnibus inuidens cunctos aliorum ſplendores ad ſe trahere, & à propriis gentibus excludere ac nebulas mendatiorum iniicere ſtudent. Indocile verò, quia nunquam antiquioribus de antiquitatibus credunt. Vnde teſte Dionyſio Halicarnaſſeo in primo lib. Antiochus Syracuſanus eſt ſi quis alius antiquiſſimus hiſtoricus. Et vt in eodẽ libro dicit, quanuis alij dicant Italiam dictã Taurinam à bobus, Antiochus tamen ſcribit à duce ipſo dictam Taurinam, mox vt deſiit dici Saturnia. Et tamen iuniores fabulatores à bobus dictam ſomniant, quaſi nos ignoremus exponere, cur Gręcia & Peloponeſſus dicta fuerit antiquitus Ægialea, id eſt, Hircina qa opimos hircos gignit, & quia genus hominum eſt ſpurcum, fœtidum & hircinum, & quia Itali Græcos vocant Hircos. Et tamen ſicut mihi nõ eſt iuniori credendum de antiquitatibus, ſed vetuſtioribus hiſtoricis, ita neque iunioribus fabulatoribus Hellanico, Herodoto, & Timæo, ſed antiquiſſimo Antiocho de antiquiſſimo Italiæ cognomine Apenino ſiue Taurino creditur. Quare quoniã Apteras vetuſtiſſimus Græcorũ Saturnus, impius, ferreus, qui patrẽ caſtrauit, filios interemit, fratribus bella & ferrum intulit, lõge poſt Apim imò &

In gręcos.

Saturnus Apteras & eius ſcelera.

aureum ſæculum fuit annis fermè.600. ſi à Nino vſq; ad ipſum in Euſebio numeres, conſequens neceſſario eſt, vt preclare mentiantur quidã Grgeculos ſecuti, qui Græcum Saturnum veniſſe ad Ianũ aureo ſæculo ſcribunt, vt copioſe probauimus in commentariis Semproniianis Fabianis & Beroſianis, in quibus & mendaces Græcos oſtendimus, dicentes Italiam & Hiſpaniam Heſperias dictas à ſydere quum à duce Heſpero ſunt cognominatæ. Hoc pacto refelluntur, qui à Pœno duce Annibale putant Italiam dictam Apeninam, id eſt, Taurinam, quæ teſte Antiocho & aſtipulatore Catone, ab ipſo duce Api fuit ſic dicta quum deſiit dici Saturnia poſt aureũ ſeculũ annis ferè.250. Tot enim darauit aureum ſæculum & Saturnia nomen, vt Cato inſinuat, & Beroſus ſupputat à morte Saturni iuſti aurei & pij, vſq; ad triumphũ Apis in Italia. A quo vſq; ad Annibalem colliguntur anni mille ducenti & amplius, vt in emẽdata noſtra Chronographia numerantur. Quare mille ac ducẽtis annis & amplius ante Pœnum Annibalem Italia dicta eſt Apenina. Præbet his errorem tranſitus Annibalis in introitu Italię qui Pœnus ab Annibale dicitur, de quo mõte Iuuenalis in Satyra: Et montẽ, inquit, fregit aceto. Quòd vero ait Italiam diuidi in tres partes, videlicet in montes Apeninos qui diuidunt mediã longitudinẽ Italiæ. Et item in Italiã Ciſapeninã ad inferũ mare, et Tranſapeninã ad ſuperum pelagus Atriaticũ. Eandẽ diuiſionẽ inſinuat Liuius in.5.ab vrbe cõdita, vbi de origine & amplitudine imperij Thuſcorũ ſcribit. Et item Sempronius expreſſit, cuius cõmentaria confecimus. Poſtremo de

Albula Tybris

noĩe Tyberis Priſco Albula dicendum eſt. Et primo quot nominibus appellatus eſt. Secundo à quibus cognomenta accepit. Tertio quãdo. Quarto quid ſignificet Albula. Quinto quid ſit ei dextrũ et ſiniſtrum, quia ſupradixit ipſe & Fabius ꝙ Ianus ad læuam Tyberis tenuit Hetruriã. Ad primã reſpõdet Plinius in.3.naturalis hiſt.cap.6. Tyberis, inquit, antea Tybris appellatus, ſed prius Albula. Et Verg.in.8.Æneid.ait; Tum reges,

ges,aſperq́ꝫ immani corpore Tybris,A quo poſt Itali fluuiū cognomine Tybrim Diximus amiſit verū vetus Albula nomen. Tribus igitur nominibus inſignis fuit. Albula, Tybri & Tyberi. Ad ſecundum dico ꝙ Tyberis dictus eſt à Tyberino rege Albanorū,vt dicit Liuius in.1.ab vrbe cōdita, & Ouid.in.2.de Faſtis confirmat dicens: Albula quem Tyberim merſus Tyberinus in vndis Reddidit, hibernis forte tumebat aquis. Et in.14. Metamorphoſeos ait: Sed Capis ante fuit,regnū Tyberinus ab illis Cœpit,& in Thuſci demerſus fluminis vndis Nomina fecit aquæ. Tybris verò dictus eſt à cognomine Tyberis regis Thuſcorum,vt Vergil.ſignificauit & nos in.34.quæſt. Annia demonſtrauimus. Sed Albula deriuationem habet ab Alba Iani,de qua Ouid.in.6.de Faſtis ait:Sic fatus (ſcilicet Ianus) & virgam qua ſtryges pellere poſſet A foribus noxas (hęc erat Alba) dedit. & Beroſus in.5.antiquitatum: Ianus,inquit,Aboriginibus filiam ſuam Cranam creauit reginā,eiq́ꝫ ſceptrum cū Alba dedit. Et hoc eſt quod Cato ſignificauit & Vergilius,ꝙ verum & vetus nomē Tyberis fuit ſub Ianigenis Albula.ſ.ab Alba Iani. Ad tertium verò quæſitū reſpondetur,ꝙ Tyberinus rex Albanorū qui ab Ænea fuit decimus,ſubmerſus periit in Tyberi, & ei vltimus nomē dedit,ante vrbem Romā conditā annis tribus & ſexaginta ſupra centū,vt Euſebius de temporibus conſentiens Latinæ hiſtoriæ ſupputat. Tyberinus verò fuit quē Pelaſgi cognominauerūt Tyberim, tēpore Theſei regis Athenienſium. Cuius inuincibile argumentū eſt,quia Manto fatidica ſeruiuit ſub Theſeo et Cleonte,& fugiēs nauigauit in Thuſciā ad Tyberinū regē, à quo grauida peperit Ocnum conditorē Mantuæ, vt oēs tam Latini ꝗ Græci conſentiūt. Quare eodē tempore Theſeus Athenis & Tyberinus in Thuſcia regnabāt,& ab vno ad alterū adnauigauit fatidica Manto. Vt autē Euſebius notat de tēporibus Theſeus regnauit ſub Priamo. Igitͤ ante Troię excidiū regnauerūt ſimul apud Troiā Priamus,apud Athenas Theſeus,et

Tybris Albula

Tyberin⁹

Manto

apud

apud Fanum Volturnę Larthes Tyberinus,ante Me-
zentium Agillinũ,vt etiã notat Manethon in ſupple-
mento Beroſi. Quare penultimum nomen Tyberis in
ditum fuit Albulę ante ruinas Troiæ ſub Priamo,an-
teq́ꝫ vrbem conditã annis quadringentis quinquagin-
ta & amplius quando non extabat lingua Latina. Et
multominus ante Troiam conditã extabat lingua La
tina quando vetus verum & priſcum nomen Albula
erat. Quod etiã ſic patet. Duo alia cognomina tenuit
Albula antequã ſub Tybri nomen Albula amitteret.
Lydus Primũ fuit Lydus à Lydia gẽte bello pręclara,quę te-
ſte Vergilio quondã iugis inſedit Hetruſcis.i. Voltur-
rhenis vicinis Tyberi,quoniã vt ait Plinius in.3.natu
ralis hiſt.cap.6. Volturrheni circa Volſinium ſunt co-
gnomine Hetruſci. Etenim à fontibus Tyberis vſque
ad finem primæ medietatis ſeptẽtrionalis,Turrhenus
Mæon conſedit,& Lydas.xij.colonias poſuit, vt He-
rodotus ſcribit,& Myrſilus repetit,& Dionyſius Ha-
licarnaſſeus in.1.lib.breuibus refert. Porrò Mæones
venerunt tempore quo Dardanus interempto fratre
ſuo Iaſio,fugit in Phrygiam, vt author eſt Beroſus in
fine antiquitatum.Quare ante Troiam conditam Al-
bula cœpit cognominari Lydus amnis à gẽte eius ac-
cola,quali nomine quãdoqꝫ Vergili⁹ & poëtæ illũ no
minant.Sed frequentiore cognomine Tuſco, vt in ſu-
perioribus verſibus Ouidius & Vergilius.viij.Ænei-
Tuſcus dos.Et Martialis lib.4.Epigrammatum : Heſperias,
amnis. inquit,Tuſco lauit in amne boues. Quidã dicũt Thu-
ſcum dictum,quia oritur in Hetruria. Sed eadem ratio
ne diceretur Vmbro, quia oritur in Vmbria. Et ideo
ſumenda eſt ratio à Fabio Pictore ſic dicente. Tybe-
ris limes imperij Volturrheni inter veteres Ianum &
Saturnum, quia principe illius vrbe Volturrhena di-
ctus eſt per ſyncopam Volturnus,et ob id Tuſcus nõ
Latinus. Sunt ergo duo cognomina à regia Voltur-
rhena,id eſt,antiqua Turrhena indita Tyberi, videli-
cet per ſyncopam Volturnus,ſine ſyncopa Turrhenus
& Tuſcus. Hinc Varro in.1.de lingua Latina:Tybe-
ris,in-

ris,inquit,vt quod caput extra Latiū Volturnus non ſpectat ad linguam Latinam, etiam ſi tranſit in vſum Latinæ linguę.Nā Volturrhena & Turrhena ſine ſyncopa,aut cū ſyncopa Volturna & Turna, vt eſt extra Latiū caput imperij Thuſci, eſt originis Hetruſcæ & Arameę,vt probauimus in quęſtionib⁹ Anniis.Ita nō debēt ſcribi cū aſpiratione Turrhenus,Volturrhenus et Thuſcus, qa Tuſca eſt pars ciuitatis regiæ,vt in eiſdem quæſtionibus oſtendimus. Hinc ſine aſpiratione ſcribendum eſt in.7.Æneidos vbi dicitur: Turrenoq́ꝫ boues in flumine lauit Iberas. Etenim ante omnē linguam Latinam et Græcam ſub Iano fuit nomen Turrenum,& ſub Hercule Ægyptio Tuſcum, vti copioſe probauimus in quæſtionibus dictis, & ſuper Myrſilum.Itaqꝫ nomina & cognomina Tyberis fuerūt Tybris ſub Priamo, Tyberis ſub rege Albano, Lydus ſub Turrheno Mæone, Thuſcus ſub Thuſco rege filio Herculis Ægyptij.Sub Iano & Saturno Volturrhenus ab vrbe regia. Reſtat de priſco omnium nomine Albula, quid ſignificet & vnde ſit nominis origo, q̄d fuit quarto loco quæſitum. Ad quod reſpondet quidā ꝙ Tyberis dictus fuit Albula,à colore albo.Sed falſitas huius apparet ex duobus.Primo ex proprio epithe to,de quo Seruius ſuper.7.Æneid.Propriū,inquit,epithetum Tyberini coloris eſt flauum eſſe, vt ibi Vergilius dixit:Et multa flauus arena.Et Horati⁹ in Oda: Vidimus flauum Tyberim retortis Littore Etruſco violenter vndis ire deiectū. Et Ouid.in.14.Metamorphoſeos:In mare cum fulua prorumpit Tybris arena. Secundo apparet falſum, quia nō extabat lingua Latina,cum Albula nomen accepit ſub Iano, vt expoſuimus,et hoc loci Cato inſinuat.Ergo Albula nomē accepit compoſitū ab vla,et Alba ſceptro Iani. Pro quo ſciendū eſt de his tribus vocabulis, Alba,ula & ulai. Alba quidem eſt nomen compoſitum ab al quod eſt commixtio,vt diuus Hieron.perhibet. Eban verò vt noſter Talmudiſta Samuel dicebat,differt ab Ebal. Ebal enim,vt dicebat, & Hieronymus conſentit, eſt

Tyberis nomina.

Albula

Ebal

Eban aceruus lapidum. Eban verò eſt aceruus ex virgis & ferro. Vnde ſi quis cõmiſceret lapides & faſciculũ faceret, diceretur Alebal, ſiue per ſyncopã Albal. Si vero ſit faſcis vnus ex flagello & ferro cõmixtus, dicitur Aleban, & per ſyncopam Alban, à qua vrbs regia priſcæ Scythiæ iuxta Araxem dicitur Albina, & ei hærens prouincia Albania, & ager Iani regius in duas regiones diuiſus, nomina priſca tenet Ry Ianus & Albi Ianus, à quo Albula Tyberis. Ergo ſceptrũ Iani quod dedit Cranę erat Alba, vt Beroſus ſcribit, & Ouidius **Alba.** teſtatur. Alba verò eſt faſcis commixtus virgis & ferro. Sunt enim faſces, quibus ſingulis virgis ad flagellandum ſunt incluſę ſingulę ſecures ad percutiendum, quas primus more Scythico Ianus inſtituit ad terrendum noxios, ne turbarent aureũ ſęculũ. Vnde & Ouidius hoc ſignificauit dum dixit ꝙ Ianus dedit Cranæ virgam quę erat Alba. i. faſcis, qua Striges pellere poſſet à foribus noxas. Et has primus inſtituit Ianus, vt ait Cato, & dedit. xij. primis coloniis ad continendũ rudes, vt ait Fabius Pictor. Dedit autem in regia cuius pars dicitur Vetulonia, dicente Sillio in. viij. de ea: Bis ſenas prima illa dedit præcedere faſces. Et iunxit totidem tacito terrore ſecures. Quemlibet enim regẽ Lucumonẽ antecedebat ſuus lictor ferens faſcem virgarum ac ſecurim, vt ait Dionyſius Halicarnaſſeus in vij. lib. Sunt ergo antiquitus faſces, ſicut nunc corona & ſceptrum, inſignia iuſti imperij, & ſępe Alba ſiue faſces ponuntur in auctoribus pro ipſo imperio, & imperiali re, vti eſt illud Horatij in Oda: Te ſæpe & albo Vare fides colit velata panno. Albus. i. imperialis toga, pannus Etruſca lingua dicebatur, qua ſolum velari digni erãt fideles duces & ſacerdotes religioſi, vnde apud Araxem fluuium, vbi teſte Diodoro cõſedit principio genus humanũ Sagum, & ibi vrbs regia cõdita dicta fuit Saga Albina, & per ſyncopam vt Ptole**Sagalbina** mæus ſcribit Sagalbina. i. Saga imperialis. Primaꝗ; huic finitima colonia & prouincia Alba & Albania Scythico vocabulo etiã à Ptolemæo & Geographis deſcri-

deſcribitur,ꝙ primæ à Sagalbina coloniæ imperiales illo miſſæ fuerunt. Quare nō mirū ſi regio vbi conſe-dit Ianus oīm pater & rex,dicta ſit Alba Iana, ſiue de more cōpoſitionis per ſyncopam Albiana.i.imperiū Iani & imperialis regio Iana. Extant argumēta nominis tā regis q̄ imperij. Nā vbi regia eſt Iani Volturna, adhuc Ry Iana & Ry Ianēſis dicitur,id eſt,regia Iani. Ry enim regis vocabulum eſt, vt in Annijs quæſtionibus diximus. Altera autem huius regionis pars quę à Ferentino oppido vergit in Tyberim Albiana dicebatur,à qua fluentum quo in Tyberim mergitur,vſq; ad hanc ætatem Albianū dicitur,quod etiā hærentem Tyberi planitiem Vmbriæ cognominat Albianum. Vnde nō mirū ſi Tyberim Ianigenæ à principe vrbe regia Volturnum, & à faſcibus Albulam.i.imperiale fluentū denominauerunt, quia vlai eſt palus,vla verò fluentū. Et hoc eſt quod Cato intendit cōtra Græcos, ꝙ non fuit curæ diis, vt ſpurci ac nouitij Græci eſſent primi cultores Italiæ, quia ipſi dij & principes primi aureo ſæculo & deinceps elegerūt regionē Tyberinā & eius fluentū,tanquā cōmunē arcem & ſedē imperij deorū et nō Græcorū,et noīa ſua locis,fluento,& gentibus Italiæ indiderūt,vt eſſet firmum argumentū atq; æternū,ꝙ gens Itala orta ſit antiquiſſimo tēpore à diis principibus orbis,et nō à Gręculis nouitiis in tota rerum natura,vt Ioſephus vocat eos in lib.cōtra Appionem grammaticū. Nā Gręci fuerūt poſt conditā Troiam rudes quidā Aborigines,quorū incerta eſt origo, q pulſis Ianigenis eā incoluerūt,dicente Strab.in Geographia Græcię,ꝙ eā antea coluerūt Barbari. Et argumentū eſſe ait,ꝙ apud eos multa barbara noīa manēt. Et ob id ſuā originē neſciūt,et deos à Phęnicibꝰ,Ægyptiis,& Illyricis mutuati,ſuos fecerunt Cælū, Hercules,Saturnos,Ioues & eiuſmodi,primusq; oīm q origines & formas & ritus Græcorū eſſe præclare mētitus fuit Homerus,q fuit heri ac nuper, vt ait Herod.in.2. libro,& Ioſephus contra Appionem grammaticum. Sequitur fragmentum de Hiſtria et Alpibus Italiæ. Vlai.

ALpes omnes Italię colonias fuiſſe Thuſcorum incolæ aſſerunt, & ab ipſis vel ducibus vel capitibus originum,nomina gentibus & locis indita,vt Rhetii à Rheto rege Lydorum, & Veronenſes à ~~Vera~~ Colonia Thuſca,Comenſes ~~à Fani regiis Turrenis~~ à quibus vallis Volturrena, & Oſci à quibus Oſcella. Hiſtria quoque à duce miſſo à Iano nomen retinet. At Græcorum quidam ſcribunt dictum ab Iſtro amne cognomine Danubio,cui Danæ gentes accolæ nomen impreſſere, fabulanturq́; ramum ex eo in Hiſtriam effluere,inq́; Hadriaticum mergi. Fingũt alii argonauim in Hiſtriam primum ab Iſtro è montibus humeris vectam, & in Hadriaticum demiſſam,videlicet tanta eſt in mentiendo Græcorum vanitas ſimul & leuitas, vt ab Hiſtri oſtiis ad eius fontes immenſa gentium ſpatia tranſuolauerint, & amnes etiã obſtantes tranarint,& humeris ea conuecta connauigarint, vt etiam in Italia mentiendi ſibi loca ~~inueniãt~~. Neſcio argonaui ne Gręci aquas an argonauis humeris montes nauigarit.

Iam ſuperius ex Liuio ſciuimus Thuſcos prius inhabitaſſe terras duodenis vrbibus cis Apeninum ad inferum mare,poſtea trans Apeninum miſſis coloniis tenuiſſe omnia trans Padum loca,& ipſas alpes Italiæ vſque Rhetios.Sempronius verò etiam Ciſpadanam totam Italiam ſcribit deductam à Thuſciæ Larthibus

bus

bus Bianoro & Felſino. Ibi quæcunq; Cato hic ſcri-bit, clarius digeſta leges. Sed quòd hic ait Hiſtriam à duce Ianigeno dictam, vtiq; à Beroſo Chaldęo qui in pretio à Romanis fuit habitus excerpſit, qui in.5.anti-quitatum ſic ait: Anno Saturni Babylonici patris Beli xxvij. Tuyſcō Sarmatas maximos populos fundauit, & Meſa cum filiis Iſtri priſcos Meſios poſuit, ab Adu la monte vſq; Ponticam Meſemberiam. Eos miſſos fuiſſe à Iano ex Scythia nō Italia ſuperiꝰ ſcribit, de qui bus in commentariis Beroſianis copioſe ſcripſimus. De Danubio vero qui & Iſter, Plin.in.4.naturalis hi-ſtoriæ cap.13. Iſter, inquit, ortus in Germaniæ iugis montis Arnotæ ex aduerſo Rauci oppidi Galliæ, mul tis vltra Alpes milibus, ac per innumeras lapſus gen-tes Danubij nomine immenſo aquarū auctu, vbi pri-mum Illyricum alluit Iſter appellatur, ſexaginta amni bus receptis, medio fermè numero eorum nauigabi-lis, in pontum vaſtis ſex fluminibus euoluitur. Ex his patet q; ab Iſtro fluuio non dicitur Iſter Hiſtria, quia nō dicitur Iſter amnis, niſi remotiſſimus ab Italia vbi Illyricum alluit, vt dicit Plin. Ergo à capite aliquo ori ginis dicto Hiſtro et miſſo à Iano tum prouidenti Ita-liæ, vt Cato inſinuat, nomen accepit Hiſtria. Item lib. 3.cap.19. Iſtriam, inquit, cognominatā à flumine Iſtro in Hadriam effluēte è Danubio amne, eodemq; Iſtro, ex aduerſo Padi fauces contrario eorum percuſſu, ma-ri interiecto dulceſcere, plerique dixere falſo, & Ne-pos Cornelius etiam Padi accola. Nullus enim ex Da nubio amnis in mare Hadriaticum effunditur. Dece-ptos credo, quoniam Argonauis flumine in mare Ha-driaticum deſcendit, nec procul Tergeſte. Nec iam cō ſtat quo flumine, humeris trauectā Alpes, diligentio-res tradunt ſubiſſe Iſtro, & cap.ſequente: Pola, inquit, nunc Iulia, quondā à Colchis condita. Ergo à Scythis, vt Cato & Beroſus indicant. Sequitur fragmentum de regione Venetiarum his verbis:

Iſter.

Hiſtria.

VEnetia eſt omnis ora circum ſinum maris poſt Hiſtriam vſq; oſtia Padi. Quibuſdam placet à Tylauento illos exordiri. Nam Tauriſanos Perſæ gentem ab Api duce conditam aſſerunt. Venetis cunctis prima origo Phaetontea eſt, quæ Græcis occaſionem mentiendi de Phaetonte & Eridano præbuit. Poſterius mixta his nobilis ſtirps Troiana, à quibus Patauium ſuo conditore inclytum.

De ora Italiæ Veneta plura etiam Sempronius dicit. Phaeton verò pater Lyguris non fuit Græcus, ſed qui ab Ægypto in Atticam, & ab Attica in Italiã primas colonias tranſportauit ante Oenotriũ & omnes Græcos, vt Cato ſignificabit in his fragmentis. Contra quod dictum Catonis obſtrepit in primo lib. Dionyſius Halicarnaſſeus, dicens Catonem ſimilia fabulis texere. Sed iam Cato reſpondit: Vincam, inquit, Græcorum nequiſſimum & indocile genus, qui literis ſuis omnia corrumpunt, pudetq; mutuari à Grçcis rationẽ Italiæ vt ait Plinius. De hoc Phaetonte ample tradit Beroſus, quem Cato ſequitur, & nos in eius commentariis expoſuimus. Itaq; longe ante Phaeton in Lyguria & vſque Tylauentum colonias poſuit, etſi paucas ante Troiam conditam. Poſt Troiam verò euerſam Antenor & Troiani quidam in Venetias migrauerunt, & ideo Cato dicit quòd poſt mixta eſt illis Troiana nobilis proles. Vnde in tertio libro naturalis hiſtoriæ, cap. vigeſimo. Plinius: Venetos, inquit, Troiana ſtirpe ortos, author eſt Cato. Non deſunt qui ab Enetis Aſiæ putent. Beroſus vero à duce Phaetonteo Eridano circa Padum poſitas colonias aſſerit, & ab aliis poſteris Phaetontis Eneto, Tyla, & Vento, Venetos omnes, à cuius regione poſtea Venetiæ vrbs

Phaeton

Veneti.

claríſ-

clariſſima nomẽ accepit, ſicut ab agro veteri Ogygiano, caſtrum ibi poſtea cõditum Ogygianum inter Senas & Aretium dicitur, & Vetuloniæ fons nouus Sipalis, à Sipali vico Cybelis nomen poſterius habuit. Quæ verò Græci mentiuntur de Phaëtonte & Eridano, ſcripſimus in commentariis Beroſi.

Sequitur fragmentum Catonis, hoc prænotato, ꝙ Tauriſci ſunt Norici, vt Plinius notat in tertio naturalis hiſtoriæ capitulo.xxi. qui prius Carnos, et hi Tauriſci ab Api, id eſt, Tauro nominari, qui eo ad fontes Iſtri vicinos venerat, vt Diodorus dicit in primo lib. eſſe ſcriptum in columna Oſiridis Iouis iuſti, qui & Apis, et ab eo loco vocatus eſt ab Italis contra gigantes, quibus bellum per totum orbem indixerat, vt notat Beroſus in quinto antiquitatum. Et Diodorus in ſexto aſſerit, dicens Ioui iuſto fuiſſe patrem impium, & ipſum omnibus facinoroſis & impiis per totum orbem indixiſſe bellum, et vti Macedones circa Palenen in Macedonia illum iuuerunt, ita Itali ipſi affuerunt in campo Phlegræo, quem poſteri Cymeum dixerunt: & ob id conſenſu totius orbis, Iouis iuſti Saluatoris cognomina promeruit. Itaque à fontibus Iſtri et Noricis Apis Oſiridis Iuppiter iuſtus in Italia triumphauit, & à ſe Apeninam dixit, vt Beroſus ſcribit, et Antiochus atque Cato teſtantur, et Diodorus quaſi per protocollum aſtipulatur. Sunt Oſiridis veſtigia multa in Vetulonia, nedum in tota Italia. Ab his Noricis Oſirianis Tauriſanis condita eſt vrbs clara Tauriſium, vt nomen arguit, quam corruptè proferũt Triuiſium. Nunc ſequitur fragmẽtum Catonis de Tranſpadana Gallia, ita dicentis:

Tauriſci.

Iuppiter iuſtus.

OMnia ſub alpibus Tranſpadana loca priſci conuenæ Thuſci miſſis coloniis tenuere, ab hiſq; multa loca nomina retinent. Plura deleuerunt Galli, qui primi Arunte Cluſino duce alpes tranſcẽderunt, &

ſenſim ab omni Gallia Ciſalpina Hetruriam pepulere, ab hiſq; nomē ſortita retinet Gallia Ciſalpina, qua Mantua ſuo conditore Ocno Bianoro & Thuſcorum rege illuſtris. Penetrauere trās alpes Boii, Senones, Inſubres, & aliæ Galliæ tranſalpinæ gentes. Gallia Ciſpadana olim Bianora à victore Ocno, poſtea Felſina dicta vſque Rauennam, nunc Gallia Aurelia & Æmilia à Romanis ducibus nomen habet. Princeps Metropolis Felſina primum à rege Thuſco conditore. Inde à ſucceſſore Bono Tuſcanięſi Bononia dicta, Spiretum Padi oſtium à Pelaſgis conditoribus Spira dictum, & à Diomede inſtauratū. Nouaria ante ab Herculis Ægyptii nomine Libya, & à cognomine Aria Ægyptio vocabulo Leonina, ſed à Lyguribus inſtaurata, Nouaria dicta eſt. Olanū ante ab Thuſcorum duce, qui cum Orobiis Coloniis ibi primus inſedit, quorum origo incerta vti Comi, Bergomi Lycinofori, & aliquot circa populorum, inde ab Inſubriū principe nomine Medo adaucta Mediolanū nomen ſeruat. Padus ante à duce Coloniarum Eridanus, ſed à profunditate Botigon ab Hetruſcis & Botigum à Lyguribus, & à circa arbore Picea, Gallicè Padus nuncupatur. Poſt Padi oſtia Rauenna, Sabina ſtirps. Interiit Sa

ga op

ga oppidum Hetruſcorũ,vti & Atria, à quo mare Atriaticum,quod nunc Hadriaticum. Gallia flaminia à Rauenna ad Ariminum, à comitibus Herculis conditum,à quo cognominatur. Ab eo ad Anconam Senegallia à Senonibus dicta pulſis Hetruſcis, nunc Gallia Togata.

¶ Sequitur fragmentum hoc primum.

Ancona prius Picena vocabulo Hetruſco ſimul & Aboriginum dicta.

De Tranſpadana regione diximus in commẽtariis Sempronianis. Veteres Galli Italiæ, & primi Galli qui tranſcenderunt Alpes Italiæ, & primi Galli qui ſuperato Apenino venerunt in Thuſciam & cremauerunt vrbem Romam,differunt. Veteres enim Galli ab inundatione dicti fuerunt Ianus & Ianigenæ patres primæ & antiquiſſimæ prolis Italiæ Vmbrorum ante Ninum,aurea prima ætate, quæ ſata eſt poſt diluuium vti expoſuimus pluries. Hi fuerunt ante vrbẽ crematã fermè duobus millibus annorum,vt in emẽdata Chronographia patebit. Galli verò primi qui tranſcenderunt Alpes Italiæ à Galathe filio Herculis dicti, ſunt Celtæ,quos vulgò Francigenas dicimus. Venerunt autem in Italiam teſte Liuio in quinto ab vrbe condita,illecti dulcedine vini ab Arunte Cluſino, in vltionem ſtupratæ à Lucumone tum potente vxoris, anno ante crematam vrbem .200. tempore Tarquinij priſci, & poſt aureum ſæculum paulominus mille quingentis annis. Hi tranſcenſis Alpibus ſenſim, à Tranſpadana regione primum pepulerunt Thuſcos ab imperio,deinde à Ciſpadana,donec Rhetus ab eis pulſus etiam à Ciſpadana coactus eſt ducere Colonias Thuſcas in Rhetios, vt omnes hiſtorici conſentiuut.Ita ob ſtuprum vnius fœmellæ,perditũ

Veteres Galli.

Galloru in Italiar traiectio

eſt imperiū Thuſcorum in tota Gallia Ciſalpina,ab eis ſic dicta, & tandē à Longbardis victoribus Longbardia, & per ſyncopā Lombardia. Sunt autē Longbardi Germani,vt patet in Ptolemæo. Galli verò qui occupauerunt imperiū Thuſcorū in Alpibus & tota Lombardia ab eis Gallia Ciſalpina dicta, fuerunt Boij, Inſubres,& Senones, q multis oppidis mutauerunt nōia. Ergo origo totius Italię Tranſapeninę quę vulgò Lombardia dicitur,etiā vſq; Anconā, non eſt Gręca ſed Thuſca & Phaëtontea mixta cū aliquot ex finitimis Gallis,& Germanis. Ex Græcis verò,q dicētur. Nam Venetiis mixta proles Troiana Tuſcæ originis eſt à Dardano Thuſco. Particulares verò vrbes ſunt hæ.

lantua. ononia. lediola-um.

Mantua à Larthe Thuſco Tranſpadana metropolis Hetruſcorū Tranſpadanorū ſola reliqua. Et in Ciſpadana vrbs Bononia, Felſina dicta cum eſſet princeps Hetruriæ Ciſpadanæ, vt Plinius notat in.3. naturalis hiſtoriæ cap.16.& vigeſimo. Mediolanum, ex quo nomen vtriuſq; ducis retinuit, argumentum eſt,non armis,ſed communi cōcordia & ſociis armis, ibi à Thuſcis & Gallis imperatum eſſe. Spyra oppidum in oſtio Padi à Pelaſgis conditum,ſed inde damnati & eiecti, vt teſtatur Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro. Inde inſtaurata à Diomede, præualens vt editum eſt Delphicis theſauris,vt refert Plinius in tertio naturalis hiſtorię capite decimoſeptimo. De eo verò quod ait de Nouaria & Como, ſic dicit Plinius in eodem libro capite decimooctauo. Vercellæ Libycorum ex Saluis ortæ, Nouaria ex Vertamacoris Vocantiorum,non vt Cato exiſtimat Lygurum. Et item Inſubres condiderunt Mediolanum. Orobiorū ſtirpis eſſe Comum atque Bergomum & Lyniciforum,& aliquot circa populos,author eſt Cato,ſed originem gentis ignorare ſe fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam è Græcia, interpretatione etiā nominis à vita in montibus degentibus. Hæc Plinius Vult ergo Plinius quòd nō Lygures, vt Cato,ſed Alpini Vocantij Vertamacori cōdiderint Nouariā. Verum exiſtimo eas primū ab Alpinis Thuſcis Colonī

is tam Vercellas q̃ Nouariã conditas,quia primi oĩm tenuerunt Alpes. Deinde à Libyo Hercule Ægyptio adauctas. Vnde et Libyci etiã à Ptolemæo nõiantur tota vtriuſq; regio,& Aria.i. Leonina,ſicut Arnus & Lybarnus Muſarnus ſunt cognoĩa Herculis, condita ab Hercule, & vltimo inſtaurata à Lyguribus, dicta eſt noua Aria .i. Leonina noua ſiue noua Herculea. Vercellæ. Nouaria.

Orobiorum gentis originẽ Cato dicit eſſe incertam propter argumentũ vocabuli Orobios,quod poteſt eſſe Græcæ vel Hetruſcæ originis. Grecè enim oros mons & Bios victus & viuens dicũtur, & ita Orobij ſunt viuẽtes in mõtibus in quibus ſunt Comẽſes & Bergomenſes, & ita eſſet illis aduẽtitia & nouitia Græcula origo,vt Alexander arguit à Greci vocabuli origine. Sed modeſtius locutus eſt Cato dicens eſſe ambiguę originis,quia Orobiũ etiam eſt nomẽ Sagũ Arameũ,quorum lingua vtebãtur Sagi Ianigenæ. Nã oros etiã apud Arameos & Hebræos Talmudiſtas eſt mõs, & bit filius vel filia. Hinc Orobij filij montiũ qui montes incolũt & alpes. Et ab iis fuerũt Comenſes Bergomitæ & eiuſcemodi, quia Thuſci prius Alpes poſtea ſubſidentẽ orã coluerũt. Cũ ergo Alexãder Cornelius dicit eſſe Gręcę illos originis, hoc negat. Et cum probat ab origine vocabuli Græca, quod eſt validiſſimũ in hiſtoria argumentũ,hoc nõ iuuerit, quia, vt ait Cato, Orobiũ nomẽ eſt incertæ originis cum tã Gręcę q̃ Arameę ſit originis. Nunc verò regula ſuccedit, ꝙ vbi eſt nomẽ Barbarũ,ibi origo prius fuit Barbara,etiam ſi id nomen poſtea effluxerit in linguam Latinam vel Græcam, vt Veſta eſt nomẽ Arameum, ab Eſta quod eſt ignis vel flamma vt Talmudiſtæ perhibent,et effluxit poſtea in linguam Græcã. Vnde ab Eſtomæ Veſta Græcè deriuatur. Et tamen Veſta vxor Iani non fuit Gręca origine,ſed Barbara. Nec mirum ſi Gręci multa nomina à Barbaris mutuati ſunt, vt Strabo ſignificat in Geographia Græciæ, quia vt arguit Barbari prius incoluerunt Gręciam,et lingua Barbara eſt antiquior quàm Gręca et Latina. Orobij. Comẽſes Bergomẽſes.

Quam

Quamobrem quum prius ſit Orobium nomen Hetru ſcum quàm Græcum, & certa ſimul hiſtoria Thuſcorum ab initio conuenam prolem eſſe Alpinos ſimul & omnia Tranſpadana loca, & nõ aduenam Græculam, conſequens eſt, vt Orobij ſint iidem & conuenæ Thuſci Alpium incolæ. Vnde Sempronius, & in ſuperiore fragmento tertio ab iſto, Cato, Comenſes retulerunt eſſe Volturrenæ regiæ originis, ab argumentis certiſſimis lacus eorũ Larij, & vallis Volturrenæ adhuc apud eos dictæ. De Padi nominis origine ſic ait Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ, capite decimoſeptimo: Metrodorus, inquit, Sceptius dicit, quoniam circa fontem multa ſit arbor Picea, quę Pades Gallicè vocetur, Padum hoc nomen accepiſſe, & Lygurũ lingua amnem ipſum Bodingum vocari, quod ſignificet fundo carentem. Cui argumento eſt oppidum iuxta induſtria, vetuſto nomine Bodinco Magum, vbi præcipua altitudo incipit. Ariminum à comitibus Herculis dicit cõditum, probatq́; à cognomine, quod eſt validiſſimum in hiſtoria argumentum. Ar enim vel Ari eſt cognomen Herculis Ægyptij, quorum lingua ſimul & Hebræa & Aramea ſignificat leonẽ. Iminim verò teſte Talmudiſta Samuele et D. Hieron. vocabulo Himenus ſignificat ipſe numerat feſtinãtes. Hinc Ariminum Arameè, eſt id quod Latinè leo ſiue Hercules ipſe numerans feſtinantes, ſcilicet ad expeditionem contra tyrannos Italiæ. Quidam Ariminum, quia non habent aliud, ad Latinam originem recurrũt, quaſi prius fuerit Latina lingua q̃ nobilis & antiquiſſima Barbara, & oppida ſplendidiſſimæ antiquitatis, aut nouitia aut Græcula faciunt, & quidem falſo. Plinius in tertio naturalis hiſtorię, cap. 16. etiam illi amnem Ariminum aſſignat, quia præcipuè amnibus nomina indebant veteres, quaſi immortalius duraturis. Reſidua quæ in hoc fragmẽto deficiunt, reperies in Sempronio, & cõmentariis noſtris ſuper eum.

Padus.

Ariminũ.

¶Sequitur autem fragmentum aliud Catonis, his verbis:

Galliam

GAlliam Togatã primi coluere Lyburni & Siculi, quos pepulere Vmbri, hos Etruſci, trecentis & amplius eorum validiſſimis oppidis iuſti more belli expugnatis Eos tandem vicere Galli Piceni, lingua Etruſca genus ſacrum dicitur, orti à Sabinis. A Picenis ad Garganum mõtem aliis & aliis temporibus diuerſæ gentes tenuere. Marſia duce Lydorum, in quibus Aſculum. Præcutii, in quibus Hadria ſiue Atria. Veſtini, in quibus Amiterni. Marrucini & Peligni, in quibus Curſellum, Orton & Sulmo. Fretani primum à Lyburnis & Dalmatibus, inde his pulſis à Thuſcis orti, quorum lingua Iarinum metropolim vocauerũt, id eſt, nobilem principem. Larone enim Etruſci, & Larunem, & Arunẽ vocant nobilem principem. Inde in Tranſpadana Larium lacum, & in Thuſcia Larones amnes, & Arunes coloniæ, & viri Arunes, quos Thuſci ſecunda declinatione, Romani & Græci ſicut Atlas tertia declinant, & proferunt Aruntes.

Conſtat Plinium in tertio naturalis hiſtoriæ multa ex hoc loco mutuatum à Catone. Vnde cap. 12. Brũduſio cõterminus Pediculorũ ager, nouem adoleſcentes totidemq́ꝫ virgines ab Illyricis tredecim populos genuere. Et infra Laritium Diternia Tifernus amnis, inde regio Frentana. Et cap. 13. alia à Catone oppida gentibus aſſignat, dicens: In Veſtinis Angulani, Sabinorum

norum Amiterni Gellianus, inquit, author eſt, lacu Fucino hauſtũ Marſorum oppidũ Archipe conditũ à Marſia duce Lydorũ. Et item cap. 14. Piceni orti ſunt à Sabinis voto verè ſacro. Et in capite ſequẽte: Circa, inquit, Ariminum ab Ancone, Gallica ora incipit, Togata Gallia cognoĩe. Siculi et Lyburni plurimi tenuere in eius tractu in primis Parmenſem, Præcutianum, Hadrianumq́; agrum. Vmbri eos expulere, hos Etruria, hãc Galli. Vmbrorũ gens antiquiſſima Italię exiſti-

Vmbri. matur, vt quos Vmbros à Græcis putẽt dictos, ꝙ inundatione terrarũ, hymbribus ſuperfuiſſent. Trecẽta eorũ oppida Thuſci debellaſſe reperiuntur. Hæc Plinius. In hac Vmbria & hoc capitulo Plinius enumerat Hiſpellũ, Tuder, Fulginates, Menaniates, Spoletũ, Ameriam, qui propriè Veilumbri (id eſt, à Veis priſcis Vmbris orti) à Ptolemæo & Geographis vocantur, vocabulo verè Etruſco. Et ideo argumentum maximum eſt, ab origine nominis vetuſtiſſimi Etruſci, eos fuiſſe primam omnium et vetuſtiſſimam veterum Gallorum lanigenorum prolem, in Sale Vmbrone ortam, cuius adhuc amnes Veios vocamus, et montem Veiocum. Hinc plures etiam eos cum Thuſcis connumerant. Quod verò ex antiqua Thuſcorum grammatica reliquit nobis Cato, eſt quia Arunus et Laronus & Atlaus ſecundæ declinationis apud Thuſcos erãt, apud verò Gręcos & Romanos tertiæ, vt Aruns Aruntis, & Atlas Atlantis. Ex quo patet facile inuentu eſſe, vbi ſint in Thuſcia quos Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ vocat Aruntinos veteres, Aruntinos fidentiores, et Aruntinos Rullienſes. Sunt etenim vbi manent vocabula Etruſca, Arunes & Larones. Et in Sabatia quidem, non procul Roma, lacus Sabatinus emittit amnem Laronem, à quo oppidum Amnilara non Anguillara dicitur. Hi igitur ſunt Aruntini fidentiores à Sabatio Sancto Fidio dicti, qui populos in regione condidit, vt in commentariis Beroſianis diximus. Alter verò amnis Laro eſt, qui per Rullianam regionem primum, inde montem Atho præterfluens in ma-

in mare mergitur. Et ideo Aruntini Rullienſes dicuntur, & nõ Iulienſes, vt ridiculoſa impreſſio dicit. Arun tes verò ſenes, vt Vergiliꝰ vocat, ſiue Arũtini veteres vt Plinius loquitur, hi ſunt Volturnæ Camillarij, vt poſtea videbitur.

Aruntes, nõ Arunci.

¶Sequitur fragmentum Catonis, his verbis:

A Gargano ad Brunduſium coluere Celii, ~~vnde Apuli Daunum~~, Apuli Boi, in quibus Arpe, Canuſium, Bararium. Sub his Apeninus ex trãſuerſo diuidit in duo fines Italię, quos inter Tarentinus ſinus iacet. Circumq́; ipſum vndique magna Græcia. Ad orientem verò magnæ Græciæ pars eſt Oenotria Arcadum, & Calabri prius Auſones, ad quos Græca verboſitas fert veniſſe primam Græcorũ claſſem annis fermè quatrincentis ante ruinas Troiæ, quum Oenotrium ducem Arcadum poſt Troiam cõditam adnauigaſſe in Calabriam tradat Antiochus Syracuſanus, & circa oram maritimã poſuiſſe colonias. Et vt parcius mentiantur Gręci, ab eo quondam dictam Italiam Oenotriam ſcribunt, quum ab initio Italiæ à vetuſtiſſimo rege Sabinorũ & Etruſcorum, penes quem erat imperium, id nomen ſortita fuerit.

Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ, capite ſexto: Gręci, inquit, genus in gloriam ſui effuſiſſimum, Italię quotam partem appellauerũt magnam Græciam. Inuenerunt igitur in aliquota paruaq́; portiuncula Italiæ locum,

locum, vbi aduenæ Græci ab ipſis Italis excepti ſuum nomen inderent, quo facilius mentirentur, etiam reliquas partes Italiæ à ſe ortas fuiſſe. Porrò de tempore quo venit Græcus Oenotrius, licet magno impetu cōtra Catonem & alios Dionyſius in primo libro inuèhatur, tamen Catoni & antiquiſſimo Antiocho Syracuſáno magis creditur de antiquitatib⁹ & Oenotriis, vt oſtendimus ſuperioribus commentariis, & in his quæ ſupra Myrſilum & Sempronium explanauimus. Nunc ad aliud fragmentum conuertamur, quod hoc modo Cato ſcripſit:

A Leucopetra ad Sarnum amnem vicinum Neapoli tenuere diuerſi populi; Vmbri, Itali, Samnites, Siculi, Peuccini, Picentini, & Etruſci: quorum vrbes ſunt Cluſium, Peſtum, Elea nunc Velia, inter amnem Vòlturnum & montes Apenini. Sabelli ſunt proles Sabinorum, vt nomen eſt argumento, à Latinis Samnites, à Græcis Saunites appellati.

Hoc fragmētum valde diminutum eſt, & ideo in Sempronio requiratur. Leucopetra eſt vltimum Italiæ, è regione Siciliȩ, à qua verſus interius littus & mōtem Apeninum tenuerunt hi qui venerūt ex Vmbria et Etruria & Sicilia cum Italo, et item ex Oenotria cū Peuccio Arcade fratre Oenotrij, & Sānites qui è Samnio venerūt duce Lucio, à quo Lucani dicti fuerūt, ſicut à Bruto Vmbro Brutij, & Piceo Etruſco Picentini. Supra docuit declinare Cato, vt quod Etruſci ſecūda declinatione dicebāt Piceus Picei, Latini in tertia Picens Picētis protulerunt. Dicit autem Sabellis eſſe argumēto nomen, ꝙ ſint proles Sabinorum, quia omne nomen deriuatiuum et diminutiuum originatur neceſſario à primitiuo & integro. Ergo quoniam diminuti-

nuti-

nutiuum & deriuatiuum eſt Tuſſa Nana & Tuſcanella, à Para Tuſſa et principe Tuſca, neceſſariò conſequens eſt, vt Tuſſa Nani & Tuſcanelli ſint proles Tuſſæ ſiue Tuſcę principis, à qua Plinius Tuſcanienſes vocat. ¶Sequitur fragmentum.

A Tyberi ad Sarnum, incoluere primi Aborigines proles Vmbrorum. Princeps his vrbs vetuſtiſſima Camerena à Cameſe condita, non procul vbi poſtea Alba. Thuſci his admixti, Oſci qui nunc Capuani, Voloſci quos vocamus Volſcos, quibus metropolis fuit Anxur nunc Taracina, Stabia, Anitini, Hortenſes, Longhani, Oſcori, Macrani, Nuetini, Latinè Grauiſcæ. Picenti, Sorani, Pherentinates, Phregénates, Sangnini, Thuſculani, Certinenſes, Vrſentini, Volcentani.

Qui populi tenuerint Campaniam veterem & nouam et à Tyberi ad Sarnum, exponit Cato. Primi fuerunt primi Aborigines. Sanè Aboriginum triplex genus extitit. Vltimum fuerũt circa aduentũ Æneæ Itali conuenæ, quibus admixti aduenę incertis ſedibus vagabantur, & latrocinio vitam agebant. De quibus loquitur in Catilinario Salluſtius, & Dionyſius in primo libro. Hi Latinè Aborigines, id eſt, abſque certa origine dicti ſunt, quia nemo his aſſignauit eam. Secũdum genus fuit ante hoc in magna Græcia, dicti Græcè Aborigines, quòd è montibus Arcadię cum Oenotrio venerunt. Vnde & Cato et Dionyſius in ſupradicto libro aiunt, Aborigines fuiſſe Græcorum genus. Tertium genus fuit aureo ſæculo, vocabulo Etruſco & Arameo dicti Aborigines. Tres dictiões ſunt: Ab, id eſt, pater; Ori, id eſt, foramẽ & cauea: Genos, id eſt, poſte-

Aboriginum triplex genus.

Aboriginum etymon.

poſteritas & proles, vt periti Talmudiſtæ, & diuus Hieronymus exponunt. Hinc Aborigines eſt paterna cauea nata proles, quoniam priſcis aureo ſæculo ædes erant antra & tuguria, et cauæ quercus, vt Ouidius in primo Metamorphoſeos inſinuat, & Vergilius in octauo Æneidos dicit de eis:

Gensq́; virûm truncis, & duro robore nata.

Et de hac dicit Cato, quòd fuit prima Vmbrorũ proles. Ianigenæ enim Galli veteres, fuerunt patres omnium, et prima eorum proles antiquiſſimi Vmbri, vt ſuprà expoſuimus. Hi verò Vmbri genuerunt Aborigines priſcos, à quibus alij orti ſunt in Italia priſca, id eſt, circa Tyberim, quæ fuit priſca Italia, vt ſupra Fabium Pictorem expoſuimus. Et hoc pacto intelligitur ꝙ Aborigines dicti ſunt, à quibus fuit aliis origo Italiæ, ſubaudi priſcæ. Alioquin non ſtaret, quia ante eos inueniuntur Vmbri antiquiſſima & prima Italiæ proles, & ante Vmbros inueniuntur patres eorũ Galli Ianigenę veteres. Et de hac priſca Italia intelligitur, quod Iuſtinus ait vltimo Epitomatum: Primi, inquit, qui tenuerunt ſedes Italiæ fuere Aborigines, quibus rex fuit Saturnus iuſtus. Sed ante Saturnum fuit Cameſes Saturnus Ægyptiorũ, vt aſſerit Beroſus, et Cato, & Iginus, et Macrobius in primo Saturnalium.

Cameſes. Hic enim Cameſes, qui & Saturnus Ægyptiorum, regnauit in Libya, et Sicilia, & Italia, vt Beroſus ſcribit & Diodorus in quarto libro conſentit. Vnde & ab eo Cameſe Cameſenas, quæ & Camerenæ, vrbes inuenimus cõditas in Libya, Sicilia, et Latio, & Vmbria. Eſt enim Cameſena in mõtibus. Et in Latio circa Albam fuit Camerena, quã expugnauit Romulus, vrbs Aboriginum vetuſtiſſima, vt in ſecundo libro ſcribit Dionyſius, et hoc loco Cato inſinuat. Nec te moueat quòd loco s, poſteri poſuerũt r, vt Cameſes & Cameſena dixerunt Camers & Camerena, quia hoc fuit in vſu antiquis, vt oſtendimus in quæſtionibus Anniis. Hi igitur fuere prima Latij et Campanię origo, & nõ Græci. Poſtea aui eorum Thuſci, mittebant colonias,

& ita

& ita multas regiones tenuerunt à Tyberi vſq; ad magnam Græciam, vt ſuper Sempronium oſtendimus: qui verò ex Thuſcis colonias miſerũt, hoc loco narrat Cato, et Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ à ſexto capite paſſim in regionibus eoſdem enumerat, quorum etiam exponere origines non pigebit. Thuſculanos à Thuſcis dictos, nomen accuſat. Sangnini Thuſci ſunt in Sabatia, quibus amnis eſt dictus adhuc Sangninaia à Sangni gentili Sabi. Et item Sangnina eſt oppidum Volturrenæ, nũc Viterbi, in regione adhuc dicta Sangninaia, cuius lõgitudo eſt à ſancta Maria Sangninaia ad ipſum oppidum fermè deletum Sangnina, circa Celenum. Phregenates item ex Phregene vna ex duodecim principibus vrbib⁹ Iani, de qua ſupra dictum eſt. Pherentinates, à Pherentino Troſſulo oppido Othonis Cæſaris, vt memorat Suetonius in eius vita, diſtat à Vetulonia, nunc Viterbo, quinto miliario. Sorani Thuſci permanẽt verſus mare, ad ius Senenſium nũc pertinentes. Picenti à duce Etruſco, vt ſupra expoſuimus. Nuetum, nũc Cornuetum, diſtat à Volturnæ fano vigeſimo lapide. Inſcriptio eorum vocabulis & literis Etruſcis, vocat eos Nuetinos, id eſt Latinè Grauiſcos. Quòd verò poſtea additũ eſt Cornuetani, ab inſigni eorum corno arbore factum eſt, vt in quæſtionibus Anniis explanauimus. Volcentini, à Volcen vrbe vna ex duodecim principibus dicti, nomẽ eſt argumento: ſicut & Cercinenſes coloniæ, à Cercinæ portione Vetuloniæ dictæ, de qua Cercina in quæſtionibus Anniis diximus. Hi tenuerũt vltimum Italiæ promontorium, à quibus nomen accepit, & cuius meminit Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ capite vndecimo. Cercinum, inquit, eſſe longiſſimũ Italiæ promontorium, aliqui exiſtimant. Senes noſtri Aſcreani ferũt fama teneri, tantæ maieſtatis olim fuiſſe, quod nunc dicitur Viterbum, vt etiam maleficos ab vltimis Apuliæ illò traheret ſuppliciis afficiendos. Standum eſt autem famæ, vbi vetuſtas derogat certam fidem, vt ait Liuius in octauo ab vrbe condita.

Sangnini

Pherentinates.

Nuetũ & Cornuetum.

Volcentini.

Cercinũ.

Verum nec fides abeſt, Lucumones quibus tota Italia ſubiecta erat, in fano Volturnæ reſidentiam habuiſſe, in cuius parte Vetulonia Cercinæ eſt, à qua Lucumonias Cercinas colonias in extima Italiæ miſerunt. Vrſentini, nõ dubium à Tuſcorũ familia vrſa noĩati. Argumentũ à noĩe, in vico Tuſco Romę Vrſam familiã cõſediſſe, et ob id Romanos Vrſinos & antiquiſſimos eſſe, et Tuſcaniẽſes ſimul, et vici Tuſci colonos. Anitini, ab Anitinenſi agro in Tarquiniẽſi, ſicut Lõghani et Oſcori, à familiis Vetuloniæ dicti, quorũ prædia etiã ætas noſtra vocat campum Oſcorũ et Longhum. Vnde in Tuſca vicus Longhus eſt, à quo in vico Tuſco Romæ eſt vicus Longhus, vti ſuper Fabium Pictorẽ & in Anniis quæſtionibus diximus. Oſcora quidem familia, dicta ab Oſco Larthe, à quo poſiti Voloſci ſiue antiqui Oſci & poſtea Oſci, qui & Capuenſes, vt exponit Seruius ſuper illo carmine Æneid. Oſcorumq́ manum. De his omnibus memoriam facit etiam Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ. Nam capite ſeptimo ſparſim numerat à Tyberi ad Sarnum, Sorã, Ferentinates, Phregenates, Sangninos, Tuſculanos, Anitinũ, Hortenſes, Taracinam oppidum, lingua Volſcorum Anxur dictũ. Oſci, Volſci, et à Surrena auguſtali Surrentum. Nuetanos verò Plinius prolatione Romana Nubetanos profert, quoniam Nuetum, Nubetum & Grauiſcum aërem dicunt Etruſci, vt in interpretatione Cornuetana docuimus. Si copioſius de Etruſca origine quæris à Tyberi ad finem Italiæ, lege Sempronium cum noſtris commentariis.

Vrſentini. Vrſini. Oſci.

¶ Sequitur fragmentum Catonis:

ROMA principio ſui paſcua bobus erat. Circum Tyberim ſeptẽ rupes ſibi perpetuæ in Erniddo ſuccedẽtes, cauis paruis diſtinctæ erant, ſub quibus alueum Tyberis quandoque egreſſus paludes in planitiem

rupi-

rupibus ſubſidentem inferebat. Saturnus primus incoluit Capitolium. Italus Auētinum. Roma palatium. Cælius cum Thuſcis Cælium & Viminalē. Romulus cū palatio,in quo quadratam Romam condidit,etiam Exquilinum tenuit ab excubiis dictū, quas illi Lucumo dedit more Thuſco. XII. lictorum, id eſt, trecentorum armatorum,ad cuſtodiam corporis ſimul &dignitatē, quia Tatius non erat ſine ſuſpitione infidæ ſocietatis.

Primo quæritur, cur tam breuiter de origine vrbis Romæ tranſiuit Cato? Reſpondetur,quia voluit haberi pro certo, ſolum à tribus gentibus, videlicet Luceribus, Thuſcis, & Rumnenſibus Albanis, & Tatienſibus Sabinis,originem habuiſſe Romam,& non à Græcis. Nec videbatur Catoni rem certam ponere in compromiſſo & diſputatione. Et quia ante ſe Fabius Pictor ampliſſimè ſcripſerat, ſuper quem commentaria edidimus. Quòd autem Cato ſequutus ſit Fabium, patet per id quod in ſecundo libro Dionyſius dicit, quòd Fabium Pictorem ſequutus eſt Cato Porcius, & quidam aliĳ in hiſtoria expoſitionum Remi & Romuli. Romæ origo.

¶Sequitur fragmentum:

ETruria olim Italiæ princeps, ab eorum metropoli regia ſic cognominata, à Tyberi in Macram diffunditur. Gens prima illorum maritima Lygurum, dicta à filio Phaetontis Lygure, quem montani Lygures Pheriton nuncupant. Poſt Tyberina oſtia Pheregene primum Etruriæ oppidum in vi-

cino littore,dictum à Genio Iano,qui primus ibi coloniaspoſuit:& à Pheritone,id eſt,Phaetonte,qui colonias adiecit,vti in Lyguria mõtana vbi à Genii coloniis Genua oppidum:& ab adiectis Pheretianis ad ~~idem coloniis~~,amni proximo & regioni Pheretianę nomen reliquit.Primus omnium Græcorũ Phaeton ex Attica ſoluẽs cũ Lygure filio,multis ætatibus & ſæculis ante Oenotrium Arcadẽ colonias adiecit Italico littori, ab oſtiis Tyberinis vſq; ad Niceam Maſſilienſium,& in medio portũ Lygurnum à filio nũcupãs,vltro citroq; littus omne Lyguriam dixit. Verum Etruſci,& eos ſecuti Romani ab oſtiis Tyberinis Etruſcũ vocauerũt vſq; ad caput Etrurię.Inde Populonicum ab vrbe metropoli Popium, Romanè Puppium. Poſtremò, à Lygurno portu ad Macram,ad cuius fontes eſt Apua oppidum Apuanos Lygures vocãt,mõtanos verò omnes Lygures qui à Macra in Niceam effundũtur.In mõtanis Lyguribus ſunt portus Herculis Ægyptii. Nã Lybarnũ in his eſt à nomine ſimul,& cognomine illius. Græci,vbicũq; nomen Herculis audiunt,putant eſſe ſuum,à nomine ſumentes argumentũ: quum tamen ille neq; nomine Libyus, à quo deuicti Libyi, ſed Alceus dictus ſit: neque dictio Hercules ſit

Græ

Græca,ſed Ægyptia. Nam illi Heraclio,id eſt Iunonis gloria cognomen fuit.

Supra diximus Phregenas dictas à fato Genij,verum Cato ſentit dictas à duob⁹, videlicet,ab ipſo Genio Iano & poſtea Phaetonte qui colonias adiecit. Credatur igitur Catoni magis quàm ſuperiori expoſitioni, cum quia antiquiori de antiquitatibus magis creditur,tum vel maxime quòd validiſſimo à geminato limitibus nomine vtitur.Pro quo notandum eſt ꝙ Phaetontem Hebræi vocant Phuth, Ægyptij Pheth, Aramei Pheriton,& Græci ac Latini Phaetõ, vt hoc loci ex parte ſignificat Cato et nos ſuper Beroſum plene expoſuimus.Et vt patet in Beroſo, & in commentariis diui Hieron.ſuper.x.cap.Geneſeos Libyi antea Phuthei à Phuth & Phaetonte dicebãtur,ſed deuicto Antheo eorum principe ab Hercule nomen victoris Libyi ſuſceperunt. Vnde & Diodorus Siculus in fine quarti libri ait Herculem Ægyptium non Græcũ ſubacto orbe poſuiſſe in triumphum columnam in Libya. Deinde notandũ quòd in hiſtoria inuincibile argumentum eſt vbi nomen ducum limitibus geminatur,vt quia ſuperum & inferum mare quibus limitatur Italia,dicuntur Turrhenum, conſequens eſt,vt tota Italia fuerit colonia & potentatus Turrhenorum, vt valido argumento Liuius probauit in quinto ab vrbe condita vbi ait: Quantum valuerint ſupero & infero mari quibus Italia inſulæ modo cingitur,nomina ſunt argumento, quia vtrunque Turrhenum vocant Græci. Cæterum littus ab oſtiis Tyberinis vſqꝫ Genuam geminato nomine Pheritonis & Genij limitatur,quia circa Tyberim eſt Pheregenæ à Pheritone & Genio dictæ, & Genuæ eſt Genua à Genio, & Pheriton amnis & regio.Quare omne littus ab oſtiis Tyberis vſque Genuam fuit coloniarum Iani Genij Italiæ & Phaetontearum quæ & Lygurum. Vnde & portus Lygurnus in medio.

Genij. Phaeton. Genua.

Quare ab Tyberi ad Genuam iure antiqui Lyguriã dixerunt, & diuiſerunt in Lyguriam Etruſcam, Populonicam, Apuanam, Montanã, Geniam, & Montanam Monacham. Genua à Genio & Ianua ab eodem Iano dicta. Vnde ibi Carycus Ianum, id eſt vineæ Iani. Vnde & ſancta Maria in vineis Genuæ. Carim enim vineę ſunt in plurali, & Carin in ſingulari, vt diuus Hieronymus interpretatur, & Talmudiſtę conſentiunt. Notandum item quòd nomina localia & gentilia & interdum communia dum veniunt in compoſitione ſemper ſyncopantur, aut per ſynęreſim vltima ſyllaba primę dictionis abiicitur, niſi fiat hiatus, quia tunc etiã prima ſyllaba ſecundæ dictionis ſubtrahitur gratia euphoniæ. Exemplum ſyncopæ in compoſitione, Vol & Turrena, dicitur Volturna, & Lianũ Coriti, Corti Lianum. Exemplum ſynęreſis primæ dictionis, vt Corit Nyenta, Cort Noſſa, Cort Enebra. Cort enim ſimul in compoſitione ſyncopatur ablata media litera i, & in fine ſynærizatur, amota finali prolatione. Vnde Pheriton ſi componatur cum Genio, aufertur vltima ſyllaba ton, & à Genio i medium & dicitur Pheregenum oppidum. Et ſi additur ſyncopa dicitur Phregenum. Aliquando verò in cõmunibus ſynęrizatur prima ſyllaba, vltimæ dictionis, & vltima primę, vt magis auct⁹ in cõpoſitione dicitur mactus, ſicuti illud eſt, Mactę virtutis eſto. Portus verò Herculis & Monachum in Lyguria montana Monacha dicitur, inquit Strabo, ab Hercule Græco. Sed Cato leuiter dictum ac falſo exiſtimatũ, probat à pluribus. Primo à Lucina vrbe Lybarno, quam etiam Ptolemæus et Geographi ſcribunt. Nam Libyus eſt nomẽ proprium Hercolis Ægyptij, & Arnus eſt vnum ex cognominibus, vt ait Beroſus in. 5. antiquitatũ. Sunt autem cognomina eius Her, Hercol, Ar, Arno, Muſarno, quæ lingua Ægyptia ſignificant, Her quidem pellitum quia induebatur ſimplici pelle Leonis quotidie. Col etiam apud Hebræos totum ſignificat. Hinc Hercol ſignificat pellitum totum, quia pellibus ferinis toto cor

[margin: Lyguriæ termini et partes.]

[margin: Herculis cognoĩa.]

to cor

to corpore tegebatur pro armis, nondū armis inuentis in primo ortu generis humani, vt ait Diodorus in primo lib. Ar verò & Ari ſignificat leonem, dictusq́ fuit Ar ab inſigni ſuo leone, quia ab inſigni ſępe nominabātur duces, vt Macedo lupus, & Anubis canis, teſte Diodoro in primo lib. No autem famam celebrē ſignificat. Hinc Arno, id eſt, leo celebris à virtute, qua vt ait Diodorus propulſabat iniurias ab humano genere. Muſa item diſciplinā ſignificat apud omnes gentes. Dictus eſt igitur Muſarnus, id eſt doctor leo celebris, quia deditus fuit initiationibus & incantamentis militaribus, vt ſignificat Diodorus in ſexto. Ergo Lybarni Lygures ſunt coloniæ Herculis Ægyptij, vt à nomine arguit Cato et cognomine, à quibus propulſauit hominum malorum iniurias, et leonem inſigne ſuum reliquit, Arnienſes quoq́ Thuſci dicuntur, quia ab his propulſauit iniurias ſtagnantis planiciei & reduxit cunctas paludes in vnū alueum, & illis Leonē inſigne dimiſit, vt Florentinis. Muſarni item in Tuſca vrbe, nunc Viterbo ſunt, à quibus propulſauit gigantum iniurias, tum in proxima Etruſca Lyguria vbi compluti lapides Lamonis, tum præcipuè Lurkios Leſtrigones à principatu Vetuloniæ, item illis inſigne ſuum leonem, et ſceptrum Longholam reliquit, et incantamenta initiationesq́ militares ad lacum Vadimonis edocuit. Vnde collis Arbani ab eo Muſarnus, & oppidum dirutum non procul lacu Vadimonis dicitur Muſarna ciuitas. Quòd non ſolum in Thuſcia, ſed etiam in Indiæ regnis Gedroſia & Carmania egit, vbi metropoles vrbes Muſarnas et populos Muſarnos fundauit, vt in Ptolemæi Geographia et aliis Coſmographis notatum videmus. Ergo per argumentum à nomine et cognoībus, in Italia Ægyptius Hercules non Græcus reliquit monumenta expeditionis ſuæ, quia Libyus, Arnus, Muſarnus fuerunt cognomina eius et nomen, ſicut Græco nomen fuit Alceus, cognomen Heraclius Similiter Hercules eſt nomen Ægyptiæ originis non Græcę, quod falsò fura-

Hercol Ar. Arno.

Leo inſigne Lygurum.

Monachꝰ alij Monœchus.

ti Græci tribuerũt Amphitryonis filio, vt ingenuè fatetur Herodotus in.2.lib. Similiter Monachus portus Lyguriæ eſt Ægyptiæ originis non Græcę, vt voluit Strabo. Eſtq́; dictio cõpoſita à Mon & Akes .i. habitatione & municipio hamantiũ, qui ſcilicet hamis piſcabantur. Itaq; concludit Cato, nihil eſſe in tota Lyguria originis Græcæ. Sequitur.

GEns prima Etruriæ maritima eſt. Oppida in his Pheregenæ, Alſium, Agylla quæ & Cęre à Pelaſgis conditum, Pyrgus, Grauiſcæ ab aëre dictum, Coſæ, Volcæ, Thelamon, ab Argonautarum principe cum in Etruriam ad Lucumones profectus Hercules Alceus lacum Cyminium effecit, & puella Faula ſubrepta ex Fano ad Euandrũ perrexit. Vmbro fluuius limes tractus Vmbrorum. Caput Etruriæ linies Etruſcorum Phaliſcæ, Populonium nauium & claſſis Etruſcorum olim princeps. Volaterræ & vada eius Piſa condita à Piſis Alpheis Pelaſgis. Luca illuſtris Lukio Lucumone rege Tuſcorum Lucus & montes Feroniani. Luna, Cariara ab Etruſcis dicta, à Græcis Selene. Apua in tranſitu Apenini ad fontes Macrę, vnde Apuani Lygures ab Arno ad Macram.

Excurrit Cato, ab oſtiis Tyberis, ad oſtia Macræ, gentẽ primam Thuſciæ maritimã vbi multa quærun tur. Primo, quare dimittit Maſſam præclarã vrbem etiam ętate noſtra, de cuius Lucumone, meminit Virgilius in.10.dicẽs: Maſſicus ærata princeps ſecat ęquora tigri. Reſpondetur quia non multũ fuit in vſu Geographorũ ponere illam. Contra hoc videtur, quia in

vſu Geographorũ fuit ponere Tarquinias, & tamen Cato eã prȩterit. Reſpondet quidã, quia Cato poſuit in maritimis, in quibus authores concordãt. Reliquit igitur Tarquinias quia in ea diſcordãt. Nã Plin. enumerat eam cũ mediterraneis in.3. natural. hiſt. cap.6. & Sillius Ital. eãdẽ. in maritima gente, vt oſtendimus 31. quæſt. Annia. De.4. vrbibus primis à latere poſitis Pheregenȩ, Volcȩ, Volaterrȩ, Luna, ſuperius diximꝰ. Alſium dictũ ab Aleſo Argiuo, vt ſignificat Silius in 8. dicẽs. Necnon Argolico dilectũ littus Aleſo Alſiũ Nam in cõparatione & deriuatione noĩm gentiliũ & localiũ, vt plurimũ ſyncopa fit & ſynæreſis, vt Aleſiũ Alſium, & Volturrena Volturna. Plinius in.3. ſimiliter enumerat. In hac gente Pheregenæ, Alſium Agilia Cære cognoĩe, nunc Cȩre vetus. Itẽ Pyrgus à quo ſancta Maria Pyrgani, vulgò Vurgani. Grauiſcȩ ab aëre, ſed Etruſcè Nuetũ, Latinè Nuteũ i. Grauiſcũ, & ab inſigni vt ſupra oſtẽdimus, nunc Cornuetũ. Coſas in plurali dixit Virg. Quiq̨; inquit, liquere Coſas. A barbaris Gothis deſtructȩ ſunt, poſt ſub Deſyderio Longobardorũ rege reſtitutȩ, vt eius decretũ oſtendit, Aſidonię dictȩ ſunt. Nã Sidones etiã in Germania ſunt in qua et Lõgbardi, vt in Ptolemȩo prodiẽ. Hinc Aſidonia, quaſi à Sidoniis Lõgbardis cõdita diciẽ. Sequiẽ.

Alſium.

Aſidonia

A Tyberi ad Cyminia iuga, ſecunda gens Thuſciæ eſt, cognomine à Thuſcis Lartheniana, id eſt metropolis Eniana, Larthem enim ſummum regum vocant. Enianum verò vrbs in ea ab Enetanis Pelaſgis condita, quàm Veii Etruſci pulſis Pelaſgis ampliatam, à principatu prouinciæ ſimul & conditoribus priſcis Larthenianum, Romani verò à genere populi Veiens vocauerunt. Oppida in his ſunt, Sabum in Sabatia à Sabo

condi

conditum, Larthenianum cognomine Veiens, Nepe, Phalaris, Soracte Phaliſcorũ mõs Apollini ſacer, Phaliſcanum, Pheſcennium, vmbricum, à priſcis Vmbris dictum, Flauianum, Arcennũ, Meſium, à quo ſylua Meſia, Roſulum, Aræ mutię. Sutrium à Pelaſgis conditum ab inſigni grano dictum, Romana ſocietate inclytũ. Capina à qua Capinates, Lacus Cyminius & Troitum Phaliſcorum, finitimum Etruſcis.

Gens illi triplex inquit Vergil. Vti expoſuimus in quęſtionibus Anniis, ex vrbibus in hoc fragmento et ſuperiori aſſignatis patet verum eſſe quod Dionyſius in primo libro aſſerit, antiquiſſimas vrbes fuiſſe paruas. Quod profecto in his omnibus cernimus. Larthenianum enim de quo in commentariis ſuper Sempronium & aliis locis expoſuimus, erat vrbs Metropolis totius prouinciæ, & tamẽ nunc exiſtimatur & eſt parua. Plutarchus in vita Romuli dicit, Veientes à Romulo dictos Sardinianos, quia Etruſci ſiue Volturreni dicuntur eſſe coloni Sardiniani, quia ſcilicet primi ab Etruria in Sardiniam colendam miſerunt colonias.

Sardiniani.

Vnde vt Strab. in. 5. aſſerit, quum Hercules miſiſſet Iolaum cum Toſpiadibus in Sardiniam, inuenit Iolaus ibi colonos Barbaros natione Thuſcos cum quibus habitauit. Sed hic ſunt duo dubia. Primum cur Romulus vocauit Veientes Sardinianos. Nam licet Etruſci cognomine Volturreni, ob colonias illo miſſas cognominati ſint Sardiniani, non tamen ſequitur quòd eo epitheto Veientes debuerint dici. Reſpondetur, quòd poſteri ſępe dicuntur epitheto paterno, vt de Vmbris ſæpe diximus. Enetani verò ſiue Eniani Pelaſgi fuerunt, eiecti à Veiis Etruſcis, vt hoc loco inſinuat Cato, & etiam Plutarchus in vita Romuli ſignificat dum

ait quòd Veij Etruſci dicuntur coloni Sardiniani, & clarius Dionyſius in ſecundo libro dicit: Veiens eſſe generis Etruſci. Et idcirco epitheto paterno pulſis Pelaſgis dicti ſunt & ipſi Sardiniani. Secundū dubium, quis Hercules fuit qui Iolaum miſit cū Toſpiadibus. Ad hoc Græculus mendax audebit reſpondere quòd fuit Alceus ſuus, non Libyus Ægyptius. Et vt ſibi credatur, mutabit o in e, & dicet Theſpiades. Sed quia de more ſuo dicunt & nihil probant, idcirco eadem facilitate reiiciuntur qua proferunt. Nam tempore Alcei florebat Etruſcorum imperium, nec permittebāt alienos principatu miſceri, & vix præmium virium è fano Volturnæ retulit Faulam puellam, vt Verrius aſſerit, & nos in aliis explanauimus. Præterea ea ætate inſula refertiſſima coloniis erat. Et ideo Sillius & Latini ad Libyum nō Alceum retulerunt Toſpiades, quū Sillius primum Toſpiadum Sardum, Libyco non Alceo ſanguine ortum decantauit in duodecimo libro dicens: Mox Libyci Sardus generoſo ſanguine fidens Herculis, & reliqua. Deinde vt ſuper Semproniū probauimus, Larthenianum cognomine Veiens non diſtat ab vrbe Romana, plus tertiodecimo miliario. Nec debet quæri ſub nomine Veiens, quo nominabant Romani, ſed quo Etruſci vocant ad hanc ętatem Larthenianū, vulgo vero corrupta prima litera Marthenianum pro Larthenianum proferunt. Nam Veios amnes, & prædia Veia, & nomen Veium, nuſquā in tota Thuſcia, nullibiq́ quàm in tetrapoli Etruria nunc Viterbo reperies. Itaque vt Cato edocet ſicut ab Etruria vrbe cognomen accepit tota Thuſcia, ita à Lartheniano, & Veiente metropoli, cognominata eſt ſecunda gens Lartheniana ſiue Veiens ab vrbe Roma vſque ad iuga Cyminia proxima vrbi Etrurię, vt ſignificat Liuius in primo ab vrbe condita vbi ait: Erat Sabinis vicina Etruria, proximi autem Etruriæ Veientes. Vtique proximi tam limite quàm genere, vt expoſuimus de vrbibus huius prouinciæ, has enumerat Cato, Sabum nunc vocant Sanctum Sabum, ſiue à Sa-

Hercules Libyus Toſpiades duxit.

Larthenianum.

ue à Sagni gentili Sabi, quem Romani Sanctum Fi-
dium, ſemipatremq́; vocabant, vt ſuper Sempronium
expoſuimus ſiue adiecto aliquo alio ſancto. Nepe ab
Phalaris inſigni nomen habet. Phalaris etiam Phaliſce diceba-
tur. Vnde quum Seruius ſupra. viij. Æneidos dicit Ianū
quadrifrontem è Phaliſcis vrbe Romam aduectum,
non contradicit Macrobio in primo Saturnalium di-
centi, è Phalari, quia eadem vrbs eſt Phaliſcæ ac Pha-
laris. Soracte eſt mons Phaliſcorum, vt etiam Acron
aſſerit ſuper Odam illā Horatij: Vides vt alta ſtet ni-
ue candidum Soracte. Errant igitur qui putant mon-
tem Phiſconum eſſe montem Phaliſcorū, quia prior
eſt inter Etruriam & Volſinas, alter verò inter Phala-
rin & Flauianum, ſiue alter in Etruria, alter in Ve-
Phaliſcanum. iente. Phaliſcanum vulgo nunc corrupto dicitur Phi-
lamanum. Pheſcenniū vnum in Campania, Quod au-
Pheſcennium. tem hoc loci Cato & in tertio naturalis hiſtoriæ Plin.
in Thuſcia numerat, eſt oppidum Phaliſcorum in Ve-
iente & eſt nunc vulgo dictū Ciuita caſtellana, vt do-
cuimus in trigeſimaſeptima quæſtione Annia. Vm-
brica vrbs fermè deleta iuxta Pheſcenninum. Flauia-
num iuxta Tyberim adhuc nomen habet, & eius me-
minit Vergilius in. viij. quum Veientes populos enu-
merans ſub Meſapo dicit: Hi Pheſcenninas acies,
æquosq́; Phaliſcos, Hi Soractis habent Arces Flaui-
Arcenna niaq́; arua & Cymini cum monte lacum. Arcenna ſi-
ue Arcennum oppidum Veientum circa limitem Cæ
ritanum, deletum à Romanis, vt in fine quarti libri ab
vrbe condita dicit Liuius. Poſtea reſtitutum & repa-
ratum, Barcennum dicitur, præpoſita de more conſo-
nante. Verum vt ſuper Beroſum oſtendimus primum
omnium nomen illi fuit Brygianum, nunc corruptè
Braccianum, Meſium oppidum nō procul loco nunc
Meſia ſyl. Baccino dicta erat. Nam quæ nunc ſylua Baccani dici
tur, antea Meſia à Thuſcis dicebatur, de qua Liuius
in primo ab vrbe condita dicit: Sylua, inquit, Meſia
Thuſcis adempta fuit, & in bello Veiēte cum Fabiis
dicit auditam fuiſſe vocem è ſylua Meſia. Roſulum, et

mons Roſulus nomẽ retinet. Aræ Mutiæ, vulgo Aræ Muzæ, oppidũ in edito eſt iuxta Feſcennium, de quo Plin. in. 2. naturalis hiſt. Ad Aras, inquit, Mutianas in Veiente, & in ſylua Cyminia loca ſunt, in quibus depacta terrę nõ extrahuntur. Sutriũ per ſynæreſim componitur, á ſuto. i. frumẽto & tris. Sunt enim tres ſpicæ illius inſigne, vt. 37. quæſt. diximus. Aberrãt igitur quidam ridiculi, qui Sutrium á Saturno conditũ fabulantur. Eſt enim ante á graiis Pelaſgis conditũ, vt nomen arguit, & per y pſilon debet ſcribi Sytriũ. Capinã ſcribit etiã Plinius in. 3. natural. hiſt. & capinates lucosq; Capinos ſcribendũ eſt ac dicendũ, á Capi eorũ olim inſigni falcone. Nam Capena & ſylua capena in colle Auentino erat, vti Fabius Pictor & Sempronius & alij tradunt. Troitum oppidum Phaliſcorũ vltimum eſt in cyminiis in limite Viterbenſis agri, & ideo finitimũ Hetruſcis. Stomachoſa impreſſio Liuij in. x. ab vrbe cõdita, impſſit Troilũ ꝓ Troitũ ad inſigni olim eorũ piſce dictũ, q̃d á Gothis dirutũ, quã vidim⁹ perſeuerat Familia Troita Viterbũ diu colentẽ. Sequit.

Aræ Mutianæ

Sutrium

Capina.

Capena.

Troitum

GEns tertia Thuſciæ tranſcyminia, à Cyminiis diffunditur ad Piſtorium. In his Volturrena ſub radicibus Cyminiis iacens cognomine Hetruria, à qua tres gentes Hetruriæ appellantur Hetruſci, vt à cõmuni metropoli, & ager Hetruſcus antea Vmbronus dictus vbi Vmbri orti. In eo agro Ferentia, Troſſolum, Meonum, Turrhena, Volturna. Sub Volturrena Aruntes veteres cognomine Camillarii, longius Blere, Olea na, Tuſſa Nana, Larthes oppidum, Salẽ Vmbrona, Cort Noſſa, Cort Enebra, mons Coriti in iugis Cyminiis, è regione

mons

mons Phiſcon quæ & arx Iti, Volſine, Pelii, Oropite, Sentinas, Cluſium vetus à pugna, ſed à duce Comerſolꝰmontes tumniates, Sora, Soana non procul Saturnia lapides à Ioue compluti in auxilium Herculis contra Lygures Hetruſcos gigantes, à filio dicti Lamones, amnis Pelia, mons Pelius, Mõs Tumnias, Roſellę, Vmbro in monte, Sena colonia, Phocenſes, Piſtorium, Vmbro amnis, Stellates, Fluentini, qui & Arnienſes, Cluſium nouum, vnde Cluſentinus tranſitus Annibalis, Aretium, Crotona à Crotone ſocio Herculis cõdita.

Sicut à metropoli Babylonia, Ægypto, Perſia, Samnio, omnes ſub ea regiones cognomina accepercũt, pari forma tres Thuſciæ gentes à Metropoli ſua Hetruria et antiqua Turrena, dictæ ſunt Hetruſcæ ac Turrenę, vt hic ſignificat Cato, ſed primario ſignificato Volturreni iuxta Volſinienſes, hi ſunt cognomine Hetruſci, vt aſſerit Plinius in tertio naturalis hiſtorię, ac propterea Volturrena ad radices ſubiacens Cyminias eſt metropolis Hetruria, vt hic Cato memorat. Quod profecto et argumentum à coniugatis inuincibile demonſtrat. Si enim Volturreni, iuxta radices ſubcyminias et Volſiniẽſes, hi ſunt cognomine Hetruſci vt aſſerit Plinius, vtique neceſſario ſequitur quod ait Cato, vt Volturrena iuxta Volſinienſes et radices ſubcyminias ipſa ſit cognomine Hetruria à qua de more antiquo tres Thuſciæ gentes denominationem habeãt. De origine verò nominum Turrena, Hetruria, Volturrena, et qua orthographia ſcribenda ſint, in quęſtionibus Anniis, et ſuper Myrſilũ copioſe tractauimus, et ſimiliter de Sale Vmbrona, Peruſia, Stellatibus, Arnienſibus. Nunc per ſingula excurremus, quæ hic enu-

merat

merat Cato, & quæ Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ cap. ſexto. Ferentia quinto fermè miliario diſtat à Fano Volturnæ, de qua quæſtione Annia. viij. tetigimus. Troſſulum et Mæonia, Mæonum, Turrhena ibidem expoſita ſunt. Volturna minor monopolis nō tetrapolis in agro Fani Volturnę regiæ, altera deleta eſt Deinde Cato quæ alia oppida Volturnæ regiæ vicinæ eſſent enumerat. Aruntes, inquit, veteres cognomine Camillarij. Plinius eos vocat Aruntinos veteres. Vergilius in ſeptimo Æneidos, vocat eos à commentariis Thuſcorum & ſecretarios atque referendarios annalium antiquorum, qui referebant dicentes, his noſtris agris ortus Dardanus Turrena ſede patris Coriti, in Phrygiam abiit. Sic enim ait: Fama eſt obſcurior annis, Aruntos ita ferre ſenes, his ortus in agris Dardanus, Idęas Phrygiæ penetrauit ad vrbes, Thraciamq́ Samum, quæ nūc Samothracia fertur Hunc illum Coriti Turrena à ſede profectum Aurea nunc ſolio ſtellantis regia cęli Accipit idem. Sūt enim Camillarij cognomine mont aruni, id eſt, municipia Aruni, vt commentario octauo ſuperiore, et in quęſtionibus Anniis expoſuimus. Nam Mont municipia vel vicus, Aruni verò declinatione Romana Aruntes dicuntur. Porrò Camillus Hetruſca lingua miniſter eſt quem dominorum camerarium & ſecretarium dicimus, vt Macrobius, Seruius, & alij dicunt. Hinc Camillum teſte Seruio Hetruſci vocant etiam Mercurium ſecretarium deorum. Quare Camillarij ſenes Aruntes, erant ſecretarij & cancellarij Lucumonum. Eratq́ vicus eorum in delitiis Thermarum diſtans à Fano Volturnæ ſede Turrhena Coriti, vno miliario, non procul Thermis Iaſinellis. Sunt nunc veſtigia Thermarū, & ſuffodiuntur ſæpe vetuſtatis plura argumenta, et adhuc initium vici vocamus Hetruſca lingua Camillarium, & pontem eius Camillarium inclytum martyrio ſanctorum martyrum Hilarij ac Valentini, & finem vici adhuc vocabulo veteri vulgo mont Arunes dicimus, quod eſt Aruntes municipes vel viculi Aruntum.

Arunti veteres.

Camillu[s]

Quare falſo ſcribũt in ſeptimo Æneid. quidam Aruncos ita ferre ſenes, quia Arunci ſunt noui ſub Ænea nõdum conditi, quando Latinus Æneę oratoribus dixit. Veterẹs Aruntes ita ferunt, & ſcribunt hæc verba. Dardanus ortus his agris, & profectus à Turrhena ſede Coriti patris ſui Idæas Phrygiæ penetrauit ad vrbes. Itaq; non Latinus ibi dicit his ortus Campaniæ agris & Turrhena ſede Coriti, quia falſum eſſet, ſed ſolum dicit ita ſcribere & aſſerere Camillarios Aruntes, quod ad vnguem verum eſt, dum Aruntini veteres vt vocat Plinius, aut Arunti ſenes, vt Vergilius, vel Aruntes veteres Camillarij, vt notat Cato ſcribunt, his Aruntinis Turrhenæ ſedis Coriti patris ſui, ortus eſt Dardanus. Sed de his ſatis. Sequitur: Longius, inquit, Blere. Nam Aruntes Camillarij vno lapide aberant à Volturna, Blere vero decimo. Origo nominis eſt à fluere. Nam Latini f ponunt vbi Hetruſci b, quia blere eſt flere. Flere autem eſt fluere & ſcaturire ſiue erumpere lachrymas vel aquas. Hinc Blere oppidum dictum, quòd non procul ab eo duorum fluminum Minionis & Blerani fontes fluant, erumpant & ſcaturiant. Olena oppidum dirutum iuxta Tuſcanellam vbi & diruta iacet Tuſſa Nana ad hãc ætatem dicta, ad diſtinctionem Tuſſæ paræ. Nam para Tuſſa eſt princeps & coronata Tuſca à Tuſco rege filio Herculis dicta pars regiæ tetrapolis. Tuſſa verò Nana, id eſt, Tuſca parua à cuius ruinis Tuſcanella condita ab Aſcanio, vt incolæ ſcribunt, & à Cane Tuſcanella cognominata ſicuti perhibent, & nos ample oſtendimus Annia quęſtione. xxxiij. & xxxiiij. De Coriti vero extremis vrbibus copioſe dictum eſt ſuperius quæſtione Annia. xxxvi. & xxxvij. Mons verò Phyſcon corruptè Phyaſconem proferunt. Dictus ſic fuit à Phyſconibus veteribus Pelaſgis, qui ſacrauerunt Fanum ingens Volturnæ, vt Virgilius in octauo Æneidos memorat, vnde & iuxta Volturnam proferimus duplici l campum Pellaſgi. Nam teſte Ptolemæo & Geographis, vrbs Phyſcæ eſt in Pelaſgiotis Macedoniæ, à quibus

Blere.

[M]õs Phyſcon.

bus Phyſcum nomen & Pelaſgi in agro Volturreno. Dictus eſt etiam idem mons Arx Iti, id eſt, Iouis, qui & Coriti. Idem enim fuit Iuppiter & Coritus vt Beroſus exprimit, & in fine primi libri diuinarum inſtitutionum refert Lactãtius. Quare falſo in hiſtoria ſancti Flauiani martyris ſcribitur Arx ici pro iti, ſicut in Vergilio Aruncos pro Aruntos. De Peliis Pelaſgis ſunt mons & amnis Pelia quem corruptè dicimus Paliam iuxta Oropitum quem per ſyncopam Orbitum vocat in Decreto Deſyderius rex. Ex quo patet multis locis nomina reliquiſſe Pelaſgos: Nam Oropitum eſt vrbs Achaiæ, vt patet in Ptolemæo. Vnde & Achęi etiam duce Vibio, vt aiunt, Peruſiam ampliauerunt. Sed videtur quòd Cato contra ſuum inſtitutum agat, quia vt ab initio patuit, Cato inſtituerat oſtendere Gręcos Italiæ nullam dediſſe originem. Ad hoc dicimus quòd licet magna parte Italiæ potiti Pelaſgi etiam magnas vrbes condiderint, tamen vt ait Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro, non licuit eis diu victoria vti, quia mox à vicinis & præcipue Turrenis â tota Italia pulſi fuerunt, & ita à Græcanica origine integra Italia manſit. Sentinas oppidum erat inter Aquaſenſes & montes Tunniates, à quo adhuc dicit̃ pons Sentinus, & in Liuio legimus Hetruſcorũ agrum Sentinatem. Eſt etiam Sentinas ager in Phaliſcis. Sentinate Cluſium vetus eſt cognomen à pugna, quia cluere antiqui pugnare dicebant, vt ait Plinius libro decimoquinto naturalis hiſtoriæ, cap. xxix. Nam illi proprium nomen fuit Comerſol, quod & Liuius in decimo ab vrbe condita conſentit ibi ſcribens: Cluſium, Cluſium. inquit, antea Comerſolum dicebatur. Et quidem à duce, vt ait Cato. Beroſus in .5. antiquitatum ait Ianum inſtituiſſe regem Vetuloniæ Comerum cognomine Gallum, à quo regio & loca nominata ſunt. Veſtigia permanent, Cluſii priſcum nomen Comerſol, id eſt, Comeri iugum, & in agro Volturreno Vallis Comera, & Ry Comerium, id eſt, regis Comeri amnis, & in Phaliſcis Comerſana Inſula.

Montes Tunniates nunc ſunt dicti Radicophani & ſancta Flora, & vulgo corrupto Dunniata pro Tunniata, de quibus Strabo dicit in quinto, quòd Populoniam et Coſas ſequitur proſpectus Tunnorum. Nam ab his montibus vſque portũ Herculis & Coſas proſpectus eſt, vbi eſt lacus Oropitelli, in quẽ Tunni ſequuti purpuras & glandes irruunt, vt ibidem ſignificat. Et ideo Tunniates dicuntur, qui nunc Roda Coſani à Longbardis appellati ſunt. Sora, & Soana in maritima Senenſi ſunt, & neſcio quo pacto in mediterraneis hic ponuntur. De Lamone & pugna Herculis in tertio commentario ſupra Sempronium diximus. Ruſellę iacent dirutæ ad Thermas ſancti Philippi, de quibus Liuius ait, pugnatũ à Romanis fuiſſe in agro Ruſellano. Vmbronem in monte exiſtimo eſſe nunc ſanctum Quiricum, quia ſub eo oritur Vmbro fluuius, qui per Roſſetum (nunc addita G. Groſſetum eſt) in mare mergitur, vbi finit tractus Vmbriæ qui à Sale Vmbrone in regione Tyberina incipit. Sena colonia, de qua Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ: Colonia, inquit, Senenſis, circa tempora Pompeij Colonia deducta eſt, quam teſte Appiano in primo de bellis ciuilibus Pompeius quoniam fauebat duci Martio, hoſtiliter diripuit Saturniam nuper iidem Senenſes reparauerunt, cuius meminit idem Appianus in eodem libro: Sylla, inquit, ex ſuis Romæ nonnullis præpoſitis Cluſium profectus eſt, quo intrant reſidua belli, ortaq́ꝫ equeſtri pugna iuxta Glanem fluuium ad quingentos ex hoſtibus Sylla occidit, quo etiam tempore circa Saturniam reliquias hoſtiũ vicit. Hi Saturnini teſte Plinio ante vocabantur Aurunini. Aurunus autem fuit Larthes Herruriæ, vt Beroſus ſcribit in quinto antiquitatum. Phocenſes dicti omnes qui regionem vallis fluenti Eſaræ incolunt, vbi & vetuſtiſſimus lacus & oppidum Phocekium vulgo dicitur. Eam appellationem habent vt fama proditur, quòd ibi Phocenſes Pelaſgos, Turrheni & Crotonienſes deleuerunt. In hac regione rex Deſyderius condidit oppida dicta ſan

Sena.

Aurunus.

ctos

ctos Geminianum & Miniatem, vt exciſum alabaſtro eius decretũ memorat. Piſtorium eſt triplicis originis. Latina enim origine, vt fertur, à piſtoribus in Catilinario bello nomen magis refirmauit quàm deſumpſit, quia à Pelaſgis habitatum fuit, vt nomen accuſat, quia à piſtos & oros origine Græca componitur Piſtoriũ, id eſt fidelis terminus. Nam fidi viri eum locum incolebãt, quia clauis eſt & tanquam clauſtra oppoſita Galliæ Ciſalpinæ nũc Lombardiæ. Verum etiã antiquior illi inuenitur Hetruſca origo. Eſt enim nomen compoſitũ à piſt, quod teſte Samuele oſtium, & oros quod eſt mons. Hinc Piſtorium propie dictũ, quòd ſit oſtium tranſcendendi Apeninum montem à Tuſcia in Galliam. Vnde & ab eo in Gallias contendebat Catilina, vt Salluſt. in Catilinario ſignificat. Et Antoninus in Itiner. dicit Piſtorium eſſe viæ Aurelianæ atque Claudianę tranſitum in Gallias. Vmbro alter fluuius & Stella, in regione Piſtorienſi & Pratenſi feruntur. Stellatini in vico Tuſco Romæ, vnam tribũ effecerunt, vt ſuper Fabium Pictorem vidimus. Piſtorium cinxit primus mœnibus, rex Deſyderius. Fluentini cognomine Arnienſes ab Arno, cui præterfluenti vicatim erant appoſiti, vt Plinius ſignificat, à Iano ex primis. xij. populis poſiti fuerunt, vt in principio ſignificauit Cato, & nos ibi expoſuimus. Tribum etiam ipſi vnam in vico Tuſco Romæ fundauerunt, vt in Fabio Pictore vidimus. Cluſiũ nouum adhuc in Cluſentino dicitur, vnde tranſitus fuit Annibali in Aretiũ & Traſimenos. Exiſtimo quòd ſit à pugna Annibalis Cluſentina regio dicta, quã vulgus nunc corruptè Caſentinam appellat. Æſar fluuius dictus, quia lingua Hetruſca Æſar dicitur deus, vt Sueton. dicit in vita Octauiani. Cur autem illum Hetruſci vti deum extimuerint, fabulam refert Strabo in quinto libro. Is Æſar fluuius cum Arno congreditur, & ſimul cum eo in mare mergitur, non procul portu Lygurno. Croton mediterranea, tempore Dionyſii Halicarnaſſei colonia Romanorum facta, & dicta Cortonia, vt in primo libro

Piſtorium

Fluentin

Cluſium nouum

Æſar. F

Croton

idem Dionyſius aſſerit. Ergo antiquitus, neq; Cortona dicebatur, neque ab antiquo Corito deriuationem & originem habuit, ſed Croton mediterranea appellata eſt, vt Dionyſius, Cato, & alij dicunt, & à ſocio Herculis Ægyptij originem traxit, qui Croton dictus eſt. Sequitur.

APeninus mõs Italiam in duo ſecat. Radices ſub Pẽnino tranſitu Annibalis in alpibus à Nicea ad ipſum fermè Pœninum in latitudinem extenduntur, & vſque ad Macram Lygures montani incolunt. A Macra item ad fontes Tyberis ad inferũ mare Thuſci, ad ſuperum Galli Aureliani & Æmyliani. A fontibus rurſus Tyberis ad Narem Vmbri inhabitãt. Principio Tyfernum, & in fine Ameria Tuder ſunt. Galli omnem Vmbriam pulſis Hetruſcis occupauerũt, exceptis Typherno, Eſiſio, Hyſpello, Fulgineo, & vetuſta Veiorũ prole, quam Veilumbram, id eſt, Veiam prolem antiquam Vmbram dicunt, in quibus principes ſunt Spoletum, Tuder, Meuania, & Ameria fermè nongentis annis & amplius reſtituta ante Perſæ bellum à Veiis Hetruſcis antea condita, duce Ameroe Atlantis Itali ex Pleiona vxore filia. A Nare porrò amne vſque ad Equiculos tenent Sabini à Sabo cõditi Sabatio Sangni gentili edito. Inde ad fontes Sarni amnis Sabelli Sabinorum proles incolunt.

De Pœ

De Pœnino et Apœnino & incolis eorum copio ſiſſimè in commentariis Sēpronianis traditū fuit. Quę verò percurrēda ſunt, hæc vidētur. Primū, quia Plinius in.3. naturalis hiſto. dicit Catonem tradere ante Perſeum bellū annis ſupradictis Ameriam conditā, cùm tamen dicat reſtitutā à Veiis, videt mihi ad hoc dicendum, ꝙ vel Cato alibi illud ſcribit, vel Plinius ſumit cōditam cōmuniter, quia oīs vrbs dicitur cōmuniter condi quum fundatur, vel conſummat, vel ampliatur, vel reparatur, vel reſtituit & reædificatur. Vnde à pluribus & diuerſis tēporibus legimus Carthaginē fuiſſe cōditam. Cęterum de Atlāte Italo, ſocero Coriti Thuſci, & vxore ac filiabus eius geniti in Volturrena ſede Coriti, & locis eoꝝ extantibus, ſimul & Sabatio Sangni gentili Sabi, in Beroſianis commētariis plenè tradidimus. Sequitur tamē, omnes Veilūbros à Veiis priſcis Vmbris ortos in Saleumbrona. Nam Veij amnes et Veia vetuſta prędia in Saleumbrone ſunt. Eſt enim Veilumber Veia proles Vmbra. Sequitur: Condi.

Lucani à Samnitibus (duce Lucio) dicti, ſed ante illum Coloniæ erant Hetruſci generis, qui ſunt Buſſentum à Vuſſetinis, Sentini, Tergilani, Vrſentini item à Traſimenis, Volcentini à Volce maritima, & Thebani ab Ocno miſſi.

Super Sēpronium & in aliis de his diximus, quos etiam Plinius in tertio naturalis hiſtorię his locis enumerat. Hetruſcę verò fuiſſe originis noīa ſunt argumēto. Nam Vuſetini ſunt incolę Volturreni in Thermis adhuc Vuſetinis dictis, quanquā in Plinij 3. lib. cap. 6. Eſetini ſtomachoſa impreſſio notat. Cuius error patet cùm quia tota impreſſio illa mēdoſa eſt, tum vel maximè, quia poſt maritimā gentem & colonias Thuſciæ, Plinius per ordinē alphabeti alias vrbes et vicos Thuſcię enumerat. Et vt patet ibi, Eſetini ſunt in litera V. Vuſetin Vuſetin Therm

Quare Vuſetini Thuſcię ſunt,à quibus Buſſentū. Vnde & Buſſeta vulgò Thermas & vicos deletos profe- rimus. Sentini vtiq; à Sentinatibus orti,ſicut Vrſentini à Traſimenis. Vrſaiam enim regionẽ planiciemq́; ipſi ſubiacentem, Cortonienſes nuncupant. Thebani ab Ocno miſſi, dicti ſunt, qui cum ſua genitrice fatidica Manto Thebana ad Tyberinū venerūt, & Hetruſcis cõiugio iuncti fuerūt, & illò miſſi. Sequitur:

Vrſentini.

SAngni gentilem Sabi pronuntiant Sabini, Sanctum Romani, Sagam Barbari, à quo & Sagi primi Thuſci, id eſt, põtifices & ſacri expiatores. Ex quo patet leuitas cum loquacitate Græcanica quæ à Lacedæmonijs ortos ſcribunt Sabinos, & Græca origine à Seuomę dictos fingunt. Sed Roma tum rudis erat, cum relictis literis & diſciplinis Hetruſcis, mirabunda Græcis fabulis rerum & diſciplinarū erroribus ligaretur, quas ipſi Hetruſci ſemper horruerunt, neq; ob id Latinas quidem voluerunt ſuſcipere vſq; ad Cecinnam Volturrenū magiſtrum quadrigarū & augurum principem, patrem Menippi & auū Menodori, quos ante illum pater eius Volturrenus, auusq́; Titus & proauus Turrenus, ſemper Romanis principibus chariſſimi renuerunt, cum ad eas recipiendas vrgerentur. Nã ipſe Turrenus patre Elbio Volturreno & regum Hetruſcorū vltimo ad lacum Vadimonis cæſo, equidẽ ad reddendam vrbẽ Hetru-

riam

riam anno ſecundo Olympiadis centeſimæ vigeſimæquartę allici potuit, ſed ad recipien das Latinas literas nunq̃ perſuaderi potuit.

Etiam tempore Plinij Sagi Thuſci dicebantur, q egeſſerunt.7.maria,& oſtio Padi Sagæ nomen impo ſuerunt,vt ſcribit in.3.naturalis hiſtorię cap.17. Feſtus quoq; Sagam exponit expiatorē, & diuus Hierony. immolatorē, quod eſt pontificis & ſacerdotis officiũ. Sed de his tetigimus ſuper Semproniũ, & Beroſum, & Fabium pictorem,vbi etiam oſtendimus Sabinos à Thuſcis non Græcis originem & diſciplinas aſſecu tos fuiſſe. Hoc loci notanda ſunt hæc. Primũ quòd Ia nus docuit Phyſicam & Aſtronomiã, vt Beroſus aſſe rit & Phyſici, quia teſte Macrobio Phyſici Ianũ mi ris argumentis diuinitatis conſecrant. Et vt ait idem Beroſ. & Macrob.in.1.Saturnal. referens Xenophon tem, primus Italos docuit ritus ſacros & religionē & Theologiam, adeo vt Mythici tradant ſub Iano oīm domos religione ac ſanctimonia fuiſſe munitas.Et vt proſequitur Beroſ.moralē viam & diuinationes,qui bus præualuerunt Hetruſci, docuit, & literis manda uit. Quæ oīa vſq; ad ſuam ætatē durauiſſe Diodorus in.6.aſſerens: Turreni,inquit,literis & inueſtigationi rerum naturaliũ atq; Theologiæ plurimo tēpore im penſo, pręcipuè in interpretatione fulgurum verſati ſunt,adeo vt vſq; ad ætatē meã vniuerſus orbis,tũ ad miretur viros, tum interpretib9 fulgurũ vtãtur.Secũ do notandũ eſt quòd ipſe Ianus fuit patria Ogygius Phœnix, & ob id propriæ Hetruſcæ Ianigenæ literæ atq; diſciplinæ erant Phœnices,eædē Aſſyriæ,quarũ à Gręcis diſtantia eſt,quia Phœnices & Chaldęę certiſ ſimæ ſunt & antiquiſſimæ,& toti orbi admirabiles. Græcę verò confuſæ & nulla vnq̃ certa ſentētia ha bita,per oēm vitam hoīes errare compellant, vt clarè aſſerit Diodorus in.3. lib. Et ideo non mirũ eſt ꝙ ait Cato, quia Hetruſci ſemper horruerũt literas et diſci plinas Græcorũ vti nouitias et inconſtantes et ſibiip

Sagi.

Saga.

Phyſicam Ianus do cuit.

Iani patri

ſis diſſidentes, cùm ipſi antiquiſſimas & vſq; ad tem-
pora Diodori toti orbi admirabiles à Iano traditas re
tinerent. Audeo dicere atq; probare cum oportuerit,
etiam ipſum Ariſtotelem inconſtantem eſſe, atq; pluri
bus locis mendacẽ. O quantum nocuit veritati Italicę
à Iano traditæ, introductio vaniſſimæ philoſophiæ
Græcorũ. Verè Cato vates fuit, qui vt in principio
oſtendimus ad filium ſcribens, quandocunq;, inquit,
gens iſta litteras ſuas ad nos adducet, oĩa corrumpet.
Tertio notandũ eſt, vt ait Liuius in.9.ab vrbe cond.
Romani diſcebant antea literas & diſciplinas Hetru-
ſcas, vt poſtea Græcas, quia rudis Roma non aduerte
bat, ſed mirabatur eius fabulas & mendacia. Nam po
ſtea erudita, & animaduerſa eorũ mẽdoſa leuitate ex-
clamabat: Omnia nouit Græculus eſuriens. Et item,
quicquid Gręcia mendax audet in hiſtoria. Et idcirco
Hetruſci nolebant diſciplinas Latinas ſuſcipere, quia
pendebãt à Græca fabuloſa mendoſitate. Quarto notã
da eſt Genealogia principũ fani Volturnę poſt perdo
mitam Hetruriã. Vltimꝰ, inquit, Hetruſcorũ Larthes
Elbius — fuit Elbius, à quo vicus Cyminius Elbius in Ptole-
Turrenus — męo legimus. Hoc cæſo ad lacũ Vadimonis vrbẽ de-
fenſabat Turrenus filius eius, qui eam tandẽ Roma-
nis dedit, vt hic notat Cato & Valer. Max. lib.4.ca.
penul. cum de Hetruſco adoleſente loquens, quod in-
quit ſequit̃ externis annectã, quia ante geſtũ eſt q̃ ciui-
Titus. — tas Hetrurię daretur. Huius Turreni filius fuit Titus
q ſi quo authore memoret̃, nondũ cõperi. Huic Tito
pater fuit Volturrenus, non ſolũ prout Volturrenus
eſt nomen locale, ſed propriũ, vti Florentinus Cecyn
na illuſtris principatu quadrigarũ & augurãdi, vt hoc
loci Cato, & Plinius in naturali hiſt. & nos in.26.&
27.quæſt. Annia docuimus. Argumentũ verò ꝙ pri-
mus literas Latinas ſuſcepit, quia in Surrenæ Ther-
mis canale ingens plumbeũ Cecynnæ inuenit Paulus
Begninus ita Latinis literis exciſum. TVRR. TITIA
NI. V. C. id eſt Turrheni, Titiani, Volturrheni, Cecyn
nę. Ita Cecynnę epithetũ paternũ auitum & proauitũ

ante-

antecedunt more Latino. Hic Cecynna genuit Menippū patrem Menodori, cuius meminit Appianus in lib.5.de bellis ciuilibus dicens Menodorum Turrhenum claſſe parata affuiſſe Iulio Cæſari cōtra Pompeium iuniorē, fuitq́; bello nauali Menocrate ſuperior Menodorus noſter Turrhenus. Etenim ſemper Capi fuerunt Hetruſci, & inter dominos quadrigarum & principes legionum computati apud Romaos, vt hoc loci Cato & Horatius in primo Sermonū, Satyra ſexta, à patribus & auis ſub Mecœnate commēdat dicens. Non quia Mecœnas Lydorum quicquid Hetruſcos Incoluit fines, nemo generoſior eſt te, Nec quod auus tibi maternus fuit atque paternus Olim qui magnis legionibus imperitarint. Hoc quoque loci notandum eſt quòd quidam Mecœnatem exiſtimant fuiſſe ex antiqua Turrhena ſiue Hetruſca lingua Volturrena, percharumq́; Octauiano fuiſſe, quia fuit filius Menodori cuius ope atque induſtria vicit reſiduas belli Pompeiani furias Iulius Cæſar Octauiani pater. Sic enim Mecœnas incoluit ſiue incola fuit Hetruſcus, id eſt Volturrenus, quia Hetruſci ſunt proprio cognomine Volturreni, quibus ſolis limites Hetruſci & Lydorum fines ſunt iidem, tam ex parte Cyminia q̄ Tyberina. Nam Vetulonia fuit à principio decus Mæoniæ gentis, vt ait Sillius in .8. Et eadē Lydia gens bello præclara iugis inſedit Hetruſcis. i. Volturrenis & Cyminiis, vt clarè oſtendimus in quæſt. Anniis, pręcipuè quæſt. 8.9.11.30.&.32. Et à Turrhena Tyberis Turrhenus & à gente Lydius dictus eſt, & ab eadē vrbe Hetruria & Tuſca cognomine, dictus eſt Hetruſcus & Tuſcus non Latinus, vt Fab. Pict. in fine de origine vrbis Romæ aſſerit. Vnde Acrō ſupra dictū carmē exponēs ait. Lydorū (inquit) Hetruſcos fines incoluit Mecœnas, quia Lydi profecti ex Aſia incoluerūt Hetruriā circa Tyberim dicēte Virg. vbi Lydius amnis inter opima ferēs. Magnis autem legionibus, quia (inquit Porphirius) magnis Lucumonibus imperitarunt proaui Mecœnatis & fratris eius.

Cecynna. Menipp⁹. Menodorus

Mecœnas

Erant

Erant enim Tuſciæ duodecim populi, & ſingulorum ſingulus Lucumo rex atq; ſingula legio, quibus vnus imperabat. Idem dicit Seruius ſuper octauum & decimum Æneidos. Et hoc modo expoſitio Horatiani carminis eſt vera ad vnguem, quòd aui paterni & materni Mecœnates imperauerunt magnis legionibus duodecim populorum, quia Elbius fuit Larthes Hetruriȩ & eius plurimi anteceſſores. Et ita in Odis expoſitio hæc vera eſt, vbi Horatius ait: Mecœnas atauis edite regibus, ſcilicet Larthibus nedum Lucumonibus. Et in alia Oda: Turrhena (inquit) regum progenies tibi, quia antiqua Turrena, id eſt, Volturrena Elbius & eius aui Larthes orti ſunt. Quidam dicunt eundem Mecœnatem oriundum ab Aretio, inducũtq; Macrobium in ſecũdo Saturnalium ita dicentem: Auguſtus quia Mecœnatē ſuum nouerat eſſe ſtilo remiſſo, molli, & diſſoluto, talem ſe in epiſtolis quas ad eum ſcribebat ſæpius exhibebat, & contra caſtigationem loquendi, quam aliàs ille ſcribendo ſeruabat, in epiſtola ad Mecœnatem familiari, plura in iocos effuſa ſubtexuit, ita: Vale mel gentium, Metuelle ebur, Hetruriæ æſar, Aretium adamas, ſupernus Tyberinum, Margaritum Cylneorũ, ſmaragde Iaſpi, figulorum Berylle, Porſenæ carbunculum. Ad hæc reſpondetur, quòd nihil de ortu Mecœnatis magis de Aretio quàm Hetruria & Cluſio Porſenæ exprimitur in hac epiſtola, ſed ſolum epitheta quȩ Auguſtus ei tribuebat, vtputa quòd eſſet gentibus dulcis, Aretio adamas, Hetruriæ æſar, Tyberinis ſupernus: Figulis, id eſt, poëtis Beryllus, & reliqua. Eſt autem æſar lingua Hetruſca deus dicente Suetonio in vita Octauiani. Ictu, inquit, fulminis ex inſcriptione Cæſar: ſtatuæ eius prima litera nominis effluxit, reſponſumq; eſt centum ſolos dies poſt hac victurum, quem numerum c, litera notauit: futurumq; vt inter deos referretur, quòd æſar, id eſt, reliqua pars è Cæſaris nomine Hetruſca lingua deus vocaretur. Rurſus quod ad propoſitũ noſtrum facit, Mecœnas inter poëtas eximios Latinos nutritus, vix linguam

Mecȩnas ſcribēdo mollis.

Æſar.

guam Latinam ſciebat, quum ſtilo ſcriberet remiſſo, molli, inconſtante atque diſſoluto, vt intelligas paulò ante à Cecynna Volturrheno ſuſceptas latinas literas, adhuc ab Mecœnate diſſolutas & molles haberi, vt Cato inſinuat. Sequitur:

Palatinum collẽ Roma Itali filia, ſed prius Palatini Aborigines tenuerunt, qui ex agro Rheatino ad paſcua ouibus quærẽda illò profecti ſunt. Argumento eſt Vellia Palatini altera pars à vellenda lana, ante his monſtratam Hetruſcam tonſuram appellata.

Varro in primo libro de lingua Latina eadem ſcribit, & nos ſuper Fabium Pictorem expoſuimus. Et quia Vellia à vellendo, vnde & vellus nomen habet, idcirco debet ſcribi geminato ll. Nam vnico l, Velia eſt vrbs Italiæ, vt Verg. Portusq́ꝫ require Velinos. Hetruſci docuerunt Italiam lanificium & tonſurã ouium, & tincturam pannorũ, quia teſte Sillio in octauo, Vetulonia princeps Tyrio veſtem prætexuit Oſtro. Et ob id vellus Romanum nuncupatur. Tuſcum à doctoribus Tuſcaniẽſibus, vti eſt id Iuuenalis in Satyra:

Præſtabat caſtas humili fortuna Latinas,
Quondam, nec vitiis contingi parua ſinebat
Tecta labor, ſomniq́ꝫ breues, & vellere Tuſco
Vexatæ duræq́ꝫ manus. Sequitur:

Capitolium dictum à capite inuento fluente ſanguine, dum Iouini templi fundamenta iaceret princeps Tarquinius. Nam antea Tarpeius à Tarpeia ibi ſcutis Sabinorum obruta, ſed prius Saturnus vocabatur. Sub eo Ianus quadrifrons. Quirinus à victoria Lucumonis à Quirino colle mouentis.

Capitolium ſæpe mutauit nomen, vt Cato nunc

et Var

et Varro in primo de lingua Latina docēt. Ianus verò vnde dicatur, Quirinus exponit, cuius hiſtoria tacta eſt ſuper ſecundum librum Fabij Pictoris. Sequitur:

Quirinalis à Iunone Sabinorum dea, quam illi Curitim, id eſt, haſtatam Iunonem vocāt. Etenim haſtam curim & curinam proferunt, quia his ſimul & Hetruſcis non eſt litera q, ſicut Romanis. Inde Quirites.

Itum Hetruſci etiam & Itim proferunt, quos Ægyptij Iſum et Iſim, Latini autem Iouem & Iunonem, vt Seruius ſuper Æneida, & Macrobius in Saturnalibus inſinuant. Vnde ſub ſtatua Cybelis de Iſi Ægyptia, quæ venit ad nuptias eius, ita ſcriptū eſt literis & verbis Hetruſcis: Veizu Meos iti, Meos iey zeb. Id eſt, Veiuſo hoſpita Iſis hoſpitata eſt epulatrix, vt probauimus in tractatu de literis & titulis inuentis Hetruſcis.

Antonini Pij
ITINERARIVM
cum commentariis Annii.

ANtoninus Pius Cæſar Auguſtus, etiam pietatis laudem cōfirmauit, dum hoc itinerarium ſcripſit. Cauſſa enim ſcribendi pietas fuit, dum pauperibus & peregrinis, itinera totius orbis deſcripſit: vt qui aut fugerent, aut in bella irent, aut ad dominos proficiſcerentur, aut quauis cauſa remotiſſimas regiones adirēt, ſine indice ferè vndiq; penetrarent. Porrò quæ habentur nunc itineraria Antonini, nō ſunt, ſed fortè ex fragmentis aliquot collecta, et plura his addita, multa diminu-

minuta,plura immutata. Argumēto ſunt duo fragmē-
ta,quę apud me ſunt ex collectaneis magiſtri Guillel-
mi,collecta anno Salutis M.CCC.XV. Nam primum fra-
gmentum ex procemio eſt. At in his quæ modo habē-
tur,nullū procemium eſt. Deinde in ſecundo fragmen
to,ſex celebratiſſima tūc itinera ab vrbe Roma in Gal
lias docētur. At in his quæ vulgantur,nullius memo-
ria fit. Rurſus ſingula oppida,& vrbes,quæ in ſingulo
itinere ab vrbe Roma vſque in introitum in Gallias
ſucceſſiuè occurrūt, diſtinctè enumerat. Sed in vulga-
tis, omiſſis oppidis etiam itinera deleuerunt, non ſcri-
pſerunt. Item miliaribus vtūtur hęc vulgaria,quibus
ſoli Itali vtuntur. At Antoninus non miliaribus vſus
eſt,ſed ſucceſſione oppidorum,quia omnia orbis itine
ra,omnibus gentibus deſcripſit, quæ gentes profectò
ſucceſſiones oppidorum intelligūt,miliaria neſciunt.
Amplius, itinera maritima, à mediterraneis diſcreuit
Antoninus. At vulgata confundūt omnia & miſcent,
vt Saleumbronam & Larthem in maritimis ponunt,
quæ ſunt in mediterranea Vetulonia. Denique & no-
mina corrumpunt vulgata,vt Martis pro Larthes,&
Florentiam ponit, quæ nō extabat Antonini tempo-
re. Ex quibus patet, hos vulgatos codices nō eſſe to-
tos Antonini Itinerarium, ſed eius magnā corruptio-
nem à poſteris,per additionem,& diminutionem pri-
uato ſtudio procuratam. Nam ſi ita cætera eſſent, vti
hoc fragmentum, verè toto orbe quis peregrinaretur
abſque indice & errore,ſcirétque integrè totius orbis
Topographiam,& nomina itidem ciuitatum & loco
rum. Igitur & hæc duo fragmenta expoſituri
ſumus pro ſui tum breuitate,tū antiqui-
tatis ſplendore: in quorum primo,
pars procemij ponitur ſub
his verbis:

Diuus

Diuus Auguſtus, quamuis totũ orbem rectè diuiſerit, vbi ait: Orbis totus diuiditur in par-tes tris, Europam, Aphricam, & Aſiam, quæ ferè eſt dupla ad quamlibet duarum, in deſcriptione tamen locorum orbis, multa loca memoratu digna ſiluit, quæue in præcipuis itineribus oppida & vrbes occurrant, quæ maxime tum militi-bus, tum peregrinantibus, tum hiſtoricis non parum proficiunt, neglexit: Ea nos ſuo nunc ordine percurrere inſtituimus.

Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ capite ſexto aſ-ſerit ſe in partitione Italiæ nolle ſequi Auguſti ordi-nem. Ex quo patet, Auguſtum groſſo & indigeſto atq; diminuto ordine deſcriptionem orbis tradidiſſe, quum Plinius & Antoninus illam deſpexerint. Nec mirum. Primi enim ſemper poſterioribus rudius & magis ieiunè doctrinam ordiuntur, quia poſteris faci-le eſt inuentis addere, vt ait Ariſtoteles in Ethicis. Primus autem omnium qui deſcripſit vniuerſum or-bem, fuit Cæſar Auguſtus, quando pace parta mari terráq;, CHRISTVS ſalus noſtra ortus eſt, vt inſinuat Lucas Euangeliſta, Ioſephúsque, ac Latini hiſtorici. Hæc de fragmento procemij. Nunc ad ſecundum fra gmentum veniendum eſt, in quo de ſex itineribus ab vrbe Roma in Gallias, nunc Longbardiam, verba facit. Et ita litera diuiditur in ſex partes. In prima diuidit ſex itinera, & exponit primum Maritimum, dicens hoc modo:

Ab vrbe in Gallias itur itineribus ſex, ma ritimo, littoreo, Aureliano, Caſſiano, Tybe-

rino,

rino, Flaminio. Maritimum tenet Pheregenas. Caſtrum nouum. Cellas. Herculem. Thelamonem. Caput Etruriæ. Phaliſcas. Traianum. Populonium. Vada. Lygurnum. Erycis. Entelliam. Delphinum. Genuam inter Porſenam & Pheritonem. Monachum. Niceam.

Maritimum dicitur, quod fit nauigio: in quo poſt Oſtiam primus portus occurrit Pheregene, dictus á Pheronte & Genio Iano, vti expoſuimus in decimotertio Fragmento Catonis. Erat oppidum vbi nunc palus. Caſtrum nouum tunc, ſed deletum vetus dicitur, vt lapis exciſus in mœnibus á Pio ſecundo Pontifice Max. indicat. Vulgo dicitur portus Ciuitæ Vecchiæ. Cellæ portus eſt iuxta oſtia Minionis, vbi dicitur portus Cin Cellæ. Omne littus poſt Cære vetus vſq; Minionem dicit̃ vulgo Etruſco veteri Cellę. Vnde amnis poſt Cære adhuc dicitur Marecellianũ, vulgo verò Marcellianum. Quare nomina ſunt argumento, q̃ ab amne Mare Celliano ad Minionis oſtia, vbi Cellæ, dicitur Marecellianũ, & littus Cellianum, vbi quum Cæſar poſuiſſet centũ ſedes iudicum, vocauit eas á numero centum, & á littore Cellas. Herculis portus & Thelamonis ſunt iuxta Turrenam, ſic dicti á principibus Argonautis, qui illò aduecti naui in vicinum fanum Volturnæ, ſiue antiquę Turrenę ad Lucumones profecti, & lacu Cyminio effecto, atque puella Faula præmio habita, per Cyminium iter ad Euandrum iuerũt, & in Capitolina Saturnia ſubſederũt, vt probauimus in nona & in vigeſimaſexta quæſtione Annia. Hi portus nomina retinent. Caput Etruriæ portus ſupra Thelamonem eſt verſus Populoniam, ſic dictus, quia ibi incipiebat Lyguria Etruſca vſq; in Oſtiam, vt probauimus in decimotertio fragmento Catonis. Dictus eſt portus Etruriæ ab vrbe metropoli

Pheregene.

Cellæ.

poli Etruria, cuius pars celebrior Volturna eſt. Vulgus nūc vti & nautæ, dempta ſecūda r litera, dicūt caput Etruiæ, pro caput Etruriæ. Nam adhuc ſubtracta litera r dicimus vallē Comeam, & in prædiis Electræ fontes Electaios profert vulgus, pro valle Comera & fontanis Electrais. Sunt autem fontes Electrai in fine prædiorū Electræ, nō longe à Volturnę fano, nūc Viterbo, quorum caput eſt mons & oppidū Coriti viri ſui, quod vſque ad hāc ætatem dicimus veteri lingua Etruſca Corit Ny Enta, id eſt, Coriti mōs et oppidū, vti probauimus in trigeſimaſexta quæſtione Annia.

Phaliſcę. Rurſus Phaliſcas ſupra caput Etruriæ portus, vulgus vocat Phaleſce. Traianum portum Ptolemęus deſcribit vbi nunc Plobinū, q̊d vulgus corruptè addita m Plombinū profert, ſicut corruptè dicit Cāpiliā, Cāpanianum, Campitolium, pro Capitolio, Capilia, et Capaniano.

Capilia. Capilia enim eſt id quod iunior Pilia vrbs à Piliis ſociis Neſtoris poſt Piſas cōdita, & Capanianū ſimiliter poſterius Panianum ab eo Pana dictū, quem Latini vocant Bacchum, vt probauimus in commentariis ſuper Etruriæ topographiam Plinianam. Hinc Capanianū eſt poſterius oppidum Baccanum, à quo tota circum regio, & ſylua olim Capaniana, nunc Latinè Bacchana dicitur. Populonium poſt Plobinū oppidum deletum, & ſic dictum, quia erat puppium Philarcha, vt expoſuimus vigeſimaquinta quæſtione Annia. Vada nomen retinēt inter Volaterras & Piſas, ſic dicta, ꝙ ab his vertatur littus in Lygurnum ſuperius.

Proto. Vado. Nam quod Ægyptij proto, id Aramei & Etruſci dicebant vado, Latini autem verto. Et ob id idem eſt Proteus, Vadimon, Vertumnus, vt probauimus in commentariis ſuper Xenophontem de æquiuocis.

Lygurn⁹ portus. Lygurnus portus dictus à Lygure filio Phaëtontis, quē Græci & Latini proferunt Phaëtontem, et Lygures Pheritonem, vt probauimus in decimotertio fragmento Catonis.

Erycis portus. Erycis portus nomen retinet à parte Tuſcię qua eſt oppidum Erycis, ſed ex parte Lyguriæ ab oppido Veneris portus dicitur. Ptolemęus ſinum Erycis vocat.

vocat. Sillius verò Italicus in octauo libro, & Strabo in quinto appellant portum Lunæ, quo non eſt ſpatioſior alter. Entellia interpretatur Aramea et Etruſca lingua Iſthmos oppidum, ab Ellia quod eſt Iſthmos, vt Talmudiſta noſter interpretabatur, & Enta quod eſt oppidum. Vnde & Corit Ny Enta ſuperius dicta, dixit dici à Ny quod eſt mons, et Enta oppidum, quia fuit Coriti mons & oppidum, vt expoſuimus copioſe in fragmentis Catonis decimoquinto, decimoſexto & quęſtione Annia decimaſeptima. Exiſtimo hāc Entelliam eſſe, quod vulgus Lyguſticum vocāt Sextum oriētis. Et Plinius Segeſtam Tigulliorum. Eſt autem Tigullia intus ſiue mediterranea, Segeſta verò maritima, vt idem Plinius ſignificat in tertio naturalis hiſtoriæ cap. 6. Quidam dicunt Tigulliam, nunc dici Lauiniam illuſtrem comitibus Lauiniæ. Cuilibet tamen licet opinari. Delphinus portus et Porcifera à duce Porco dicūtur, quem poſteri per aſpirationem Phorcū dixerunt, qui colonias à ſe Porcas, Porcareces, Porcarilias, Porciferas, & à ſuo nomine Turrenas Delphinas ab Etruria vndiq; tranſportauit, vt probauimus in cōmentariis ſuper Myrſilum, & ſuper quintum Beroſi. Pheriton, à quo adhuc Pheritiana regio circa Biſamnem, à Phaëtonte patre Lyguris nomen tenet, vti expoſuimus in fragmēto decimotertio Catonis Genua verò à cognomine Iani, & Ianua ab eius noīe eadem dicitur Cui argumēto eſt, Caryn Ianū promōtorium, pars Genuæ veteris. Eſt enim Etruſca, Hebræa et Aramea lingua Caryn id quod vinea, vt etiam D. Hieronymus interpretatur. Hinc Caryn Ianum, id eſt, vinea Iani dicitur, et pars nouę Genuæ: Vineæ item dicitur, vbi S. Maria in vineis. Itaq; noīa & cognoīa ſunt argumento, à quibus originem habeant Genuenſes, videlicet à Phorco rege, à quo Phorcifera, à Phaëtonte, à quo Pheriton & Pheritiana, vt proferunt Lygures, aut Phaëtontea, vt Latini & Græci. Rurſus à patre totius Italiæ Iano Genio, & Ianua, & Caryn Iana, & Genua dicitur, licet quidam ignari antiquitatum &

Entellia.

Tigullia.

Porcus.

Pheritiana.

Genua.

originis Lyguſticorum & Etruſcorum nominum re-
ferant ad Latinam originem, exiſtimantes eam dici à
gignendo, vel figura genu, & eiuſmodi. De his tribus
ſimul Plinius in tertio naturalis hiſto. cap. 6. Flumẽ, in-
quit, Porcifera, oppidũ Genua, fluuius Pheriton, por-
tus Delphinus. Quidam mendoſi codices habent Phe
ritor pro Pheriton. Nomen fluuio à vulgo eſt Biſam-
nis, & à iuxta eum regione Pheritiana Pheriton. De
Nicea. Monacho ſupra Catonem diximus. Niceam, quia eſt
limes Italiæ cui Tuſci imperitabãt, exiſtimo à Larthe
Etruriæ Nicio miſſis coloniis dictam, vti in vicinam
Galliam Braccatã Narbonenſem dictam prouinciam
antea colonias miſerãt Athlas Italus, Larthes Vetulo
niæ, & ſocer eius Coritus, cuius proprium nomen fuit
Cambo pro Electrę nuptiis, & à ſe tribus nominaue-
runt, vt clarè ſcribit in quinto libro Beroſus, & eas Pli
nius in tertio naturalis hiſto. cap. 5. excurrens colonias
& vrbes huius prouinciæ, ita eorũ trium nominibus
nominat, dicens: Ceniceſes, et Cambo Electri, qui
Athlantici cognominãtur. Vnde nõ mirum eſt, ſi Ni-
cius Larthes illò miſit colonias, quum etiam Turreni
capta Corſica, ab eiuſdem nomine vrbẽ Niceam con-
diderũt, vt author eſt Diodorus in ſexto libro, & nos
in hiſtoria Etruſca poſuimus. Hactenus de primo iti-
nere maritimo Antonini, quo poſſunt adiri tã Galliæ
Ciſalpinæ q̃ Tranſalpinæ. Nũc de aliis itineribus, qui
bus poteſt adiri ſola Gallia Ciſalpina, proſequitur. Et
primum de littoreo ita dicit:

Littoreum continet Alſium, Cære, Pyrga-
num, Forũcellæ, Grauiſcas, Coſas, Volater-
ras, Piſam, Lunam, & ipſum tranſitum in Gal-
lias Cariaram.

Littoreum appellat, quo non nauigio, ſed terreſtri
itinere ibatur per maritimas vrbes, licet aliæ propio-
Alſium. res littori, alię remotiores ſint. De Alſio diximus ſuper
Catonẽ & topographiam Plinianam, viculus magis
quàm

quàm oppidum fuit. Reparatū olim à Cæritanis proximis veteribus, ſubmutato nomine dicitur Cęri à reparatoribus. Cære verò antea dicebatur Agilla à Pelaſgis cōdita, vt Cato & Plinius et Dionyſius conſentiunt. Hanc Agillinā pulſis Pelaſgis Mezētius ſuperauit, & à victoria ipſe Agillinus, vti Scipio Africanus dictus eſt, & ipſa vrbs ab omine, vt Strabo in quinto ſcribit, dicta eſt Cære. Nūc Cæreueterem dicimus, ad diſtinctionē oppidi ſupradicti Cæri. Pyrgus et Pyrganum per y pſilon, à Græcis nomen habuit. Nā Etruſca lingua Carcarin dicebatur, id eſt oppidū oppidorꝫ, ſed debet proferri per u Latinū, & dici Purgus & Purganum. Vnde & ſanctā Mariam Purgani agri proferūt in colle caſtri veteris, olim noui. Forūcellæ vulgo vocant Forcellæ. Eſt nō longè à Cincellæ oppido. Ciuita Vecchia eſt Cincellæ, vt quidam volunt, quod non ſentio. Nam (vt diximus) ſub amne Marcelliano vſqꝫ ad Minionē, Cellenſis ab Etruſcis, Pyrgana à Græcis quaſi per interpretationem dicta fuit, quia quod Cellæ Aramei, Purgū Græci, Latini proprie defenſiuam turrim intelligunt. Omnes igitur huius regionis viculi, & incolæ vocabantur Cellenſes, et Pyrgi veteres à mari Celliano ad amnē Minionem, quos incluſit Vergilius in decimo Æneidos, dicens: Qui Cerite domo, qui ſunt Minionis in aruis, Et Pyrgi veteres, intempeſtæqꝫ Grauiſcę. Sunt autē Grauiſcę Latinè, ſed Nuetū Etruſcè, vt patet in inſcriptione Etruſca Cornuetana, & nos probauimus quæſtione Annia vigeſimatertia & trigeſimaſeptima, & in fragmētis Catonis vndecimo & decimoquarto. Nuetū enim Etruſci, ſed Nubetum et Grauiſcum dicūt Latini. Porrò à corno inſigni eorꝫ arbore, Cornuetum dictū eſt, ſicut Luna Peruſia, Sutrium, Nepe, Feſcennium, Vetulonia, & eiuſmodi, vti demōſtrauimus in ſupradictis quæſtionibus. Coſæ ſupra tumultuoſam partem maris, cui imminet portus Herculis, vt Strabo in quinto eſt author, olim deletæ à Gothis, pōſt à Deſyderio rege reſtitutæ, à Germanis ducibus eis præpoſitis Aſidoniæ dicūtur, id eſt,

Cære.

Pyrgus.

Forūcell:

Cornuet

á Sidoniis reſtitutæ ac regnatæ. Nam tã Longobardi quibus imperabat Deſyderius, q̃ Sidones ſunt Germani, vt patet percurrẽti Germaniæ chorographiam in Ptolemęo, vbi Longbardos deſcribit à Rheno fluuio ſub Sicambris vſq; ad trophæa Druſi & ſequẽtem fluuium Albim. Sidones verò è regione vltra Albim fluuium ſunt iuxta fluuium Viſtulã, quem nũc Viſclam vocant. Nũc Sidones dicuntur Poloni, et Sidonia Polonia eſt. Cui multa ſunt argumento. Primum, quia ciuitatem eorum metropolim Cracouiam interfluit amnis Viſtula, & Sidones ibi ſunt. Rurſus Loociburi populi olim dicebãtur, à quo Boëmi Looh vocãt Polonos. Et Loociburi ſunt iuxta Sidones. Coſæ itaq; Aſidoniæ à reparatoribus dictę ſub Carolo magno iteratò à Saracenis obrutę iacent. De Volaterris, Piſa, Luna, ſatis explicatum eſt ſuper fragmẽta Catonis et Topographiam Plinianã. Cariara nomen eſt Etruſcum, á Car, & Iara, quæ duo vrbem et Lunam ſignificãt, teſte diuo Hieronymo de interpretationibus nominum. Hinc Cariaram vrbem Lunæ & regionem Lunæ ſignificat. Et vulgus corruptè Carrariam pronũtiat, vnde à Tuſcia tranſitur in Galliam Ciſalpinã, nunc Longbardiam à victoribus Longbardis. Sequitur Antoninus de tertio itinere ſic dicens:

Sidones.

Looci-buti.

Cariara.

Aurelianum, quod & Claudianum, fertur per ipſam Aureliam, Thermas Stygianas, Forum nouem pagorum Claudii, Tarquinias, Saturniam, Volcé, Tunniatem montem, Roſellas, Roſetum, Turſenam, & tranſitum Apuam.

Vbi ſit Aurelia vicus, aut oppidum poſt vrbem Romam nondũ compertum habeo. Thermę Stygianæ nomen retinent, et à lacu vicino Sabatino, nũc Barcenni, dicebãtur etiam balnea Sabatina, vt patet in vita Protogenis martyris. Et eadem à Cære veteri vicino Ceritana balnea vocauit Strabo in quinto, comparans

Thermæ Stygianę

rans eas Thermas, Etruſcis Caiis dicens, vbi Etruria maxime Romæ appropinquat abundat aquis calidis, & non minus quàm Caiæ, quæ nobilitate ſui præcellũt alias. Sed quidã ridiculi amoto g vel c poſuerũt b & dixerunt Baiæ pro Caię. Et ſimiliter ſuper elegia Tibulli de lymphis Thermiſq; Etruſcis vbi ait: Nos tenet Etruſcis manat quę mõtibus vnda, poſuerũt Baiarum pro Caiarum. Ita hi dum Topographiam neſciunt, & antiquitates negligunt, vtrīq; etiam ipſos authores corrumpunt, vt oſtendimus in Annia quæſtione.xxi. Ridiculoſius etiam expoſuerunt quidam illam Elegiam, quum Baię neq; à montibus Etruſcis fluant, neq; lymphæ Tuſcæ dici poſſint, neq; à condita Italia vnquã illa regio Baia fuerit ab Etruſcis vel poſſeſſa, vel regnata, vel habitata, quanquã Capua fuerit Etruſcorũ oppidũ, vt nõ ſolũ docuimus, ſed etiã demõſtrauimus in fine cõmentariorũ Sempronij, & aliis locis. Forũ verò nouē pagorũ Claudij, à quo iter Claudianum dicitur, etiã memorat Plinius in.iij.natural.hiſtorię, cap.6. Et per hoc iter fugit ab vrbe Roma ſanctus Flauianus martyr in arcem Iti quæ & mons Phyſconus dicitur, vt expoſuimus in.xvi.fragmento Catonis, & in vita eiuſdem ſancti Flauiani corruptè mons Fiaſconus & arx Ici ſcribitur. Vt autem dicitur in vita ſancti Protogenis martyris, ductus ad Thermas Stygianas, inde ad Forumclaudij quod diſtat ab vrbe Roma.xxviij.miliario, pro Chriſto decapitatus fuit. Eſt igitur Tulfa noua inclyta pręfectis Romanis vſq; ad tempora noſtra, quæ deſtructa à Saracenis, nomen Claudium perdidit, & à reparatoribus vicinis Tulfanis veteribus nomē deſumpſit, ſicut diximus de Alſio, & de Coſis. Ab hac Tulfa noua, olim Foroclaudij, recta via eſt in Tarquinias, & à Tarquiniis in vrbem dirutam Volce, quam Voce vulgus nominat, iuxta quam eſt mons Volcentarius, vulgo argentarius, de qua ſermo habitus eſt in.iij.fragmẽto Catonis, vbi xij. primæ vrbes à Iano primum poſt Turrenas editæ expoſitæ fuerunt, inter quas Roſellæ vna eſt.

Forum nouem pagorum.

Tulfa.

Volce.

Nomen adhuc ſed deletum oppidum retinet, à quo
Roſetum. Ruſellanus ager in Liuio, & in eo Ruſellanę thermę, nunc ſancti Philippi. De monte Tunniate ac iugis eius quæ Rodacoſani & ſanctæ floræ dicuntur, diximus in fragmento.16. Catonis. Roſetum exiſtimo eſſe quod nunc addita g dicimus Groſetum. Eſt enim in vſu tam Grammaticæ quàm vulgi eiuſmodi præpoſitio conſonantis. Nam quæ grammaticè dicimus Eliam, Eſtam, Annam, Annum, Aractum, Arcēnum, vulgus profert Veliam, Veſtam, Nannam, Nannum, Baractum, Barcennum. Eſt autem Aractus portus iuxta Phaliſcas & Plobinum. Luca vrbs inclyta viris, &
Luca. opulenta mercatoribus, & illuſtris religione & literis, & olim militia, vt author eſt Strabo in.5.condita fuit à Lucumone Lukio, qui.45 Barthes Etruriæ à Iano extitit, & ob frequentes ſaltationes in ſacris teſte Feſto inſanus habebatur, vti olim Dauid ob eaſdē ab vxore inſanus eſt habitus, vti oſtendimus quæſt. Annia.13. Iuxta Lucam eſt locus conditoris nomen retinens. Dicitur enim Lukium. Oppidum verò Turſena
Turſena. poſt montem Catinum, quod Lucenſes corrupta prima litera vocant Curſenam, nomen retinet, & præclarum Myrſili atq; Dionyſij Halicarnaſſei eſt argumentum, Turrenos fuiſſe, et Turrenas vrbes ante Turrenum Męonē, & ab eo nullo modo dici Tuſcię vrbes Turrenas, ſed à Turſibus Turſenas. Nō enim inquit Myrſilus Tuſci proferūt Etruriā, Turrenā, & Volturrenam, ſed ſuam metropolim à Turſibus dicunt Etrurſiam, Turſenam, & Volturſenam, id eſt extructis turritis ædibus vrbem, vt copioſiſſimè ſuper Myrſilum expoſuimus, & quæſt. Annia.17. probauimus. Eſt autem hæc Turſena in edito & more antiquo paruum oppidum. Non enim mos fuit antiquis condere vrbes magnas, ſed vt author eſt Dionyſius in primo lib. locis munitis paruas & crebras. Vnde cernimus probata fide, ꝙ antiquiſſimæ vrbes Thuſciæ ſunt paruę, magnæ verò ſunt nouæ conditæ vel adauctæ. Differebāt enī vrbes antiquitus et multa magnitudine, ſed multi

tudine

tudine partiū eiuſdē, ꝙ alię erant monopoles, aliæ dipoles, aliæ tripoles, regiæ verò ſemper vt Samothracia, Arbea Phœnicū, Babylonia, Nynus, Hieroſolyma, Syracuſæ, Etruria, vti amplè ſcripſimus in cōmentariis Xenophontis. Vltimū oppidum huius itineris eſt tranſitus in Gallias oppidum Apuanum. Eſt autē Apua, à qua pars in Tuſcia dicuntur Apuani Lygures, vt in commentariis Catonis & Sempronij dictū fuit. Nunc Pont Remoli dicitur. Hactenus de itinere tertio, nunc de quarto ita dicit:

Caſſiano itinere itur per Politorum Arcenum, Minionem, Forum Caſſii, Aruntes, Camillarios, Tudernum, Varentanum, Vmbronem montem, Senam coloniam, Phocenſes, Lucā, & Caferonianum tranſitū in Gallias.

Luca ergo habet duos tranſitus, alterum Apuā vt ſupra, alterum Caferonianum, id eſt poſterius Feronianum, dictum à luco Feroniæ, quod Ptolemæus notat, & rex Deſyderius vertit in Petram ſanctam contra gentilem deam. Omnia montana inter Petram ſanctam & ipſam Lucam nomen retinent corruptū Carfeniam pro Caferonianam. Politorum duplex, & hoc in principi Tuſcię via Caſſiana, & alterum in Cāpania, cuius meminit Liuius. Arcennam deleuerunt Romani principes. Veientum in limite olim illis & Cęritanis communi, vti Liuius in fine. 4. lib. ab vrbe condita inſinuat. Poſtea reparatum oppidum additam b Barcēnum dixerunt, vt in præcedente itinere diximus. Nunc corruptè Braccianum dicunt, quod vel Barcennum vel Barceanū poſteriori nomine, aut Brigianum à priſco loci conditore dicere deberēt ſaltem grammaticè, ſi non vernacula lingua. Minio fuit iter Æneæ ad Lucumones, vt Virg. ſcribit. 10. Æneidos. Forū Caſſij à ſtratore viæ domo Caſſiana dicitur, & vtriuſqꝫ nōis argumentū habet. Nam & ſanctam Mariam fori Caſſij, vulgò Forcaſſij dicimus, & oppidū

Politorū. Veientū. Minio. Forum Caſſij.

 Vetral

Vetrallam.i.veterẽ aulam noĩamus. Quare Æneas ab Euandro venit in fanum Volturnæ lucumq́ ingentẽ ad Lucumones, per Cæritis amnem Minionẽ, vt ait Vergil. & per Vetrallas & Aruntes Camillarios & Tudernũ, quia hæc eſt via Caſſiana. Ad hanc ætatẽ à Camillariis deletis ad Tudernũ, & à Vetralla in Camillarios iter ſtratum Caſſianum lapidibus miris, etſi interruptũ multis in locis, cernimus. De Aruntis Camillariis diximus in.15. Catonis fragmento, & de Tuderno quæſt.30. Annia. Varentanũ nomen retinet circa lacũ Volſinienſem, & ſpectat ap domũ Pharnaciã, vulgò Pharneſiam. Vmbronẽ in monte exiſtimo eſſe ſanctum Quiricũ, ad cuius radices oritur Vmbro fluuius. De Sena fragmento Catonis.16. diximus. Similiter ſuperius itinere tertio, & Catonis fragmento 16. expoſitum fuit. De Luca & Phocekiis vulgò dictis. Nunc de quinto itinere ſic habet Antoninus.

Varẽtanũ

Vmbro.

Tyberinum quod & Cyminiũ iter, fertur Gallera, Lartheniano ſiue Veiente, Roſulo, Sutrio, Lacu Elbii, & iugis Cyminiis, Fano Volturnę, cuius claris geſtis inuidit Liuius. Saleumbrone Volturnæ, Larthe amni, Volſinis, Cluſio veteri olim Comerſolo, Cluſio nouo, à quo dictus Cluſentinus tranſitus Annibalis, & Pheſulæ tranſitus.

Cyminiũ iter quod nunc publicũ eſt ab vrbe Roma per Cyminia iuga & fanũ Volturnæ nunc Viterbum, idcirco dicitur Tyberinũ, nõ quia per Tyberim eatur, ſed quia eſt mediterranea Lucina Tyberi. Vnde maritima regio etiã Claudiana dicitur, nõ quia nauigio eatur, ſed quia in maritima regione mari vicina

Cyminiũ

Gallera eſt nomen originis Arameę & Etruſcę dicta à veteribus Gallis.i.inũdatis. Vnde vt ait Xenophõ, ratẽ quę vndas ſecat vocant Babylonici Galleras, & Etruſci Galeas, vt ibi expoſuimus. Larthenianum & Veiens eſſe idẽ oſtendimus.15.frag. Catonis, & ibidẽ

Gallera.

diximus de Sutrio. Roſulo mõti manet nomẽ. Lacus Elbij & Cyminius ibi, vbi & vicus Elbij. Mons Cyminius, & ab eo iuga Cyminia nota ſunt in tranſitu publico, vbi contẽplatus eſt Q. Fabius opulẽta arua Etrurię, vt ſcribit Liuius in. 9. ab vrb. cond. Fanum Volturnæ adhuc. 4. literis ſacris inſcriptis in monetis vetuſtiſſimis & loco manẽtibus, atq; in ore vulgi frequentatiſſimis dicimus. F. A. V. L. Volturnæ. Quid autem ſibi velit quod ait, cuius præclaris geſtis inuidit Liuius equidẽ alij alia exiſtimãt. Dicã & ipſe opinionem meã. Suet. Tranquil. in vita C. Caligulæ ſcribit paululũ abfuiſſe, qn ab oĩbus bibliothecis ſtatuas et ſcripta Liuij deleret, ꝙ illũ vti verboſum, et negligentem in hiſtoria carpebat. Eſt autẽ negligens is qui ſupprimit quę referenda ſunt, et verboſus q abſq; probatione contradicit afferenti rationes et authores. Et his duobus peccauit Liuius in multis vt patet. Sed ex multis quoad fanum Volturnæ hæc exempla ſint. Cælius Thuſcus Larthes Fani iuuit Romulũ implorantem ab eo auxiliũ cõtra Ceninenſes Cruſtuminos et Latinos, et retulit triumphũ. Et id idẽ fecit cõtra Sabinos Galeritus Lucumo. Et ob id ipſe primus poſuit prætoria Romæ, et diuiſa Roma in tres tribus impoſuit noia et tertiã partẽ dedit Thuſcis, vt clarè tradũt Propert. in elegia ad Vertumnũ et altera paululũ pręcedente, et Var. in. 1. de ling. Lat. et Fab. Pict. de orig. vrb. Romę, et Dionyſ. Halicarnaſſ. in. 2. lib. et Mythici ſub fabula Iani eiaculantis aquas ſulphureas in Sabinos, vt Macrob. in. 1. Saturnal. et Ouid. in. 1. de Faſt. indicãt. At liuidus fuit Liuius vt hic notat Antoninus, q vt funditus extingueret Thuſcorũ ſplendorẽ, et triumphos obnubilaret ab eis partos, non à Romulo geſtos, oĩno etiã ſcribere vnũ verbũ neglexit. Quòd profectò inuidiſſimi hoĩs eſt officiũ, et negligẽtis veritatẽ in hiſtoria. Similiter fuit verboſ⁹, quia abſq; certo authore et probatione dicit cõtra Var. ꝙ Lucerũ nomẽ eſt incertę originis. Fab. enim Pict. antiquior eo oſtẽdit ab hiſtoria eſſe Etruſcę originis atque certiſſimę.

Liuij liuor.

Cælius.

Galeritus.

Rurſus

Rurſus Liuio antiquior & doctior Varro in primo de lingua Latina dicit eſſe certæ originis à Lucumone Luceres dictos, idq́ probat vetuſtiſſimis authoribus Iunio & Tolũnio Tuſcarũ Tragœdiarũ ſcriptore, et item inexpugnabili argumẽto, ꝙ Luceres eſt deriuatio Etruſca à Lucumone, & non Latina à Luco Aſyli, vt Pędianus & Plutarchus in vita Romuli turpiter in Grammatica Latina aberrantes dicunt, quia Lucus Latinè à luceo verbo per antiphraſim deriuatur, & à Luco Lucij, & Lucani Latina deriuatio eſt, & non Luceres, vt linguę Latinę peritiſſimus Varro oſtendit. Non eſt igitur mirum ſi Cæſar excanduit ira contra ſcripta Liuij negligentia & ſupprimentia quæ clariſſima erant, et eum appellauit iure verboſum, qui contra Varronem afferentem teſtes antiquiſſimos, & inuincibilem rationem, verboſa ſolum & anili loquacitate dixit Lucerum nomen eſt incertæ originis. Et ideo vt vtamur regula beati Hieronymi, eadem facilitate Liuius & omnes alij ſimiles contemnuntur, qua ſine ratione ac certo authore contra doctiores ſola verboſitate vſi proferunt. Quũ verò conſtet Liuium non ignoraſſe quæ Varro & Fabius Pictor & alij referũt, conſtat equidem illum non ignoratione ſcientiæ, ſed malignitate naturæ in hiſtoria neglexiſſe dicenda, & verboſe dixiſſe ſubticenda. Et ob id vti Caius, ita & Antoninus Cæſar eum arguit inuidiæ dicens: Volturnæ præclaris geſtis inuidit Liuius. Saleumbrona interpretatur natiuitas et egreſſio Vmbrorũ, quia Galli veteres ibi genuerunt Vmbros, vt demonſtrauimus in ſecundo fragmento Catonis, &. iij. commento Sempronij. Amnem Larthem è Volſinienſi lacu effluentẽ, mutata prima litera Marthem vulgus dicit, vti Marthenianum pro Lartheniano, & huius amnis partem vocat vulgus Cadutam Saleumbronæ. Volſine vrbs vna è. xij. primis Iani eſt, vt oſtendimus in tertio fragmento Catonis. Cluſium vetus dictũ antea Comerſolum à duce, oſtendimus ſuper. xvi. fragmẽto Catonis, & ſuper. iij. de Feſulis, ꝙ fuit vna ex primis. xij. Iani.

Saleumbrona. Volſine. Cluſiũ vetus.

Cluſen

Cluſentinum ab oppido Cluſio nouo dictum, corrupte vulgus dicit Caſentinum. Plin.quoq; in tertio naturalis hiſto. Cluſinos nouos & Cluſinos veteres enumerat. Concludit autem Antoninus quòd iter Cymінium ſiue Tyberinũ duos introitus habet in Galliam Ciſalpinam Cluſentinum et Pheſulanum. De vltimo autem itinere ſic ſequitur Antoninus: Cluſiũ nouum.

Flaminium habet Caſtrum nouum, Ocream, & Ocriculum, Narniam olim Nequinam, Tuder, Hiſpellum. Aut à Caſtro nouo Spoletum, Camerinum, Vrbinum, Piſaurum, Ariminum.

Caſtra noua multa inueniuntur. In itinere autẽ maritimo Caſtrum nouum eſt, vt ſupra oſtẽdimus, & in mediterraneo Flaminio nunc aliud Caſtrum nouum eſt, & nomen retinet, & eſt circa finem Sabinorum, & principium Latij. Ocream eximiam Sabinorum vrbem vicinã Tyberi, & Galleſio Tuſciæ, demonſtrãt illius ruinæ & gemmæ ſæpe effoſſæ. Ocriculum habitatur iuxta eam, & ab ea nomen retinet. Narnia à Nare amni eius cognomen habet. Nam proprium illi nomen eſt Nequina, vt hoc loci Antonin⁹ & Pli.in.3.natural.hiſt.aſſerũt. Tuder eſt in Veilumbris. Quare argumentũ eſt à Veiis Etruſcis Tudernis ortos, de quibus Plin.in.3.natural.hiſt.loqtur, & nos in.8.fragmento Catonis expoſuimus. Hiſpellũ nomẽ retinet, & ab eo tranſitur Apeninus ad Galliã. Aut alio tramite, vt ait, ab eodẽ Caſtro nouo ad Spoletũ. Eſt autẽ Spoletũ metropolis Veilumbrorũ antiquiſſima, vti & Camerinum à Cameſe cõditũ, ſicuti ſupra Sempro.expoſuimus. De Arimino quę illi fuerit origo, ſuper.7.Catonis frag.expoſuim⁹. Quoniã igit Veilumbrorũ ætate nõ erat Latina vel Gręca lingua, cõſequẽs eſt vt Spoletum nõ dicatur ab expoliendo aut ſpoliando vocabulis Latinis, ſed ab Arameis & Etruſcis vocabulis Polo duce, aut Spolo aue cuius auſpicio cõdita fuit, ſicut à Capi Falcone Capua.

Caſtrum nouum. Ocrea. Ocriculũ. Narnia. Hiſpellũ. Spoletum

C. Sempronij liBER, DE DIVISIONE ET Chorographia Italię, cum commentariis Annij.

Sempronius. CAlus Sempronius vir inter Romanos illuſtris, cũius meminit Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro, vbi eum & Catonem Porcium reprehendit de prima claſſe Græcorum, quæ venit in Italiam, vbi ve dicit Sempronium de expoſitione geminorum Remi & Romuli, eum eſſe cum Calphurnio & Catone, qui ſequuti ſint Quintum Fabium Pictorẽ. Hic Sempronius Italiæ deſcriptionem fecit, quam Græci Chorographiam vocãt. Et primo diuidit eam in tres partes, videlicet in montes Apeninos ſecãtes Italiam in duas partes, & in partem Ciſapeninam ad inferum mare, & tranſapeninam ad ſuperum, dicens his verbis:

VNiuerſa Italia à iugis Alpiũ oritur, & in Leucopetram fretumq́ Siculũ terminatur. Cingitur ſupero & infero mari, & ſecatur Apenino, qui à iugis Alpium ortus, per mediam Italiam à Lyguribus ad Anconã porrectus, inde paulatim vſque Venuſiam reflexus, ibi ex tranſuerſo diuidit Italiam, ex altera parte Brunduſium, altera Veliam attingens circum ſinum Barentinum, quo Auſones primũ, inde Aborigines Gręci poſt Oenotriũ Arcadẽ tenuere, à quibus magna Græcia nũcupatur,

in qua

In qua ſunt Oenotrii, Calabres, Salentini, magna Græcia atq; Brutii. Porrò antiquitus Italia in medium Apẽninum, & in Ciſapẽninũ ad inferum mare, & in tranſapẽninum ad ſuperum pelagus, & in Alpes à Rhetiis ad Lygures diuidebatur.

Huic libro titulus ſcriptus his verbis præmittitur C. Sempronij de diuiſione Italiæ & origine vrbis Romæ. Nam complura ſcribit de origine vrbis Romæ, in quibus vt plurimum Pictorem aſſequitur. Si quis autem plene quoad diuiſionem & partitionem Italiæ hunc authorẽ habere cupit, habeat ante ſe pictam imaginem Italiæ, præcipue quam Ptolemæus deſcribit. Alioquin (vti olim ego) minus intelligens authorem cum libro reiiciet, & ad terram collidet. Nam abſque alia expoſitione intuebitur in Ptolemęo quomodo tota Italia à iugis Alpiũ oriatur, & inter duo maria diffundatur ad fretum Siculum, & quo pacto in duas partes ab Apenino ſecetur Italia, & vbi ſunt vrbes, limites & populi qui hic aſſignantur. Quare ea Chorographia Italica Ptolemæi præſuppoſita, ſolum quædam percurremus. Alpes Italiæ nomen ſuum retinent, ſed Apeninus pro locorum diuerſitate ac populorũ diuerſa ſortitur nomina. De eo verò Ptolemæus ſic dicit in tabula ſexta Europæ cap. 1. deſcribens etiam eius limites: Italia, inquit, limites habet ab occidente Alpium iuga iuxta lineam quæ extenditur ab Adula mõte vſque ad Vari fluuij oſtia, & à ſeptentrione finitur Alpium iugis Rhetiæ. A Septentrione quoq; verſus ortũ ſolis habet Adriaticũ pelagus, & à meridie Turrenũ. De Apenino verò ſic habet. Apenini iuga fere Lyguriæ imminent, & ab Alpibus incipiunt. Deinde vſq; Anconã protendũt, hincq; verſa dum ad Adriaticum inclinantur, vſque ad montem Garganum ducuntur.

Alpes.

Italiæ diuiſio.

Poſt

Poſt ad meridiem inclinata, in Leucopetra fines ha-
bent. Leucopetram Græci, ſed Latini Albam petram
dicũt, eſtq; circa Regium, et dicitur finis Italiæ, & tran
ſitus in Siciliam, in quo inueniuntur vertigines Scyllę
atq; Charybdis. Diuiſio verò Italiæ prima eſt in prin
cipia et origines Italiæ ab occidente, & retinent nomẽ
Alpes, per quas trãſimus ab Italia in Franciam, & iſta
iuga imminent Lygaribus. Quæ verò imminent Co
menſibus et Veronenſibus vſq; Paduam et Venetias,
præbent tranſitum in magnam Germaniam. A Vene
tiis verò ad Hiſtriam et Rhetos, tranſitus ſunt in Hi-
ſtrios ſiue Danubios, inter Germanos et Pannonios
olim Bannonios nunc Vngaros. Ciſapenina verò Ita-
lia eſt ad inferum mare, olim Tuſcum et Turrenum, à
dominis principibusq; maris Turrenis, nũc mare Leo
ninum pro maiore parte, Superũ verò mare Gulfum
Venetiarum à principibus dicitur Venetis, ſicut prius
à principibus Turrenis & colonia Tuſcorum diceba
tur Turrenum et Atriaticum. Quam diuiſionem Ita-
liæ Liuius in quinto ab vrbe condita breuibus abſol
uit, vbi de priſco Turrenorum imperio ſcribens: Tu-
ſcorum, inquit, ante Romanorum imperium opes, ma
ri terraq; longe patuere, ſupero & infero mari, quibus
Italia inſulæ modo cingitur, nomina ſunt argumento,
quòd alterum Tuſcum communi vocabulo gentis, al
terum Atriaticum ab Atria Tuſcorum colonia voca
uere Italicæ gentes. Græci Tuſcum atque Turrenum
eadem vocant. Hi Tuſci in vtrunq; mare vergentes,
prius cis Apeninum ad inferum mare duodenis vrbi-
bus incoluerunt terras. Poſtea trans Apeninum toti-
dem quot originum capita coloniis miſſis, tenuerunt
omnia loca quæ trans Padum ſunt, excepto Veneto-
rum angulo, qui ſinum circum incolunt maris. Alpi-
nis quoque hauddubie ea gentis origo eſt, & maxime
Rhetiis, quos loca ipſa efferarunt, ne quid ex antiquo
præter ſonum linguæ, neq; eum incorruptum retine-
rent. Hęc Liuius. Verum de amplitudine imperij Tu-
ſcorum, abſoluimus ſeptem & ſexaginta Epitomatũ
libros,

libros, nunc ſatis dictum ſit quo ad nomina partitionis Italiæ, in qua etiam orthographia horum vocabulorum Atria & Turrenum vti ego,ita ſcriptores conſcribant locis ſuis, quãdo Surrenum vel Turrhenum, & Volturrhena,ſiue per ſyncopam Volturna & Volturrhna ſcribitur, quorum rationem reddidimus in commentariis ſuper Myrſilum. Atriaticum quoq; ab Atria Tuſca familia,Hadriaticum verò ab Hadriano dicitur. Nunc de partitione Apenini ſequitur.

DIVISIO ALPIVM.

ALpes ipſi tribus partitionibus ſecantur. Prima Lygurũ, quòd ab eis oriantur,à Nicea ad Pœninum, ſequens ab eo ad Ocram montẽ. Pœninus dictus à tranſitu Annibalis. Tertia Tauriſana vſque in Hiſtriam. Omnibus alpinis exceptis Lyguribus notiſſima origo Etruſca eſt, præcipue Rhetiis.

Poſtquàm Sempronius diuiſit Italiam in Alpes, in Apeninum, in Ciſapeninum ad inferum mare, & in tranſapeninum ad ſuperum pelagus, nunc diuidit primam partem quę ſunt Alpes,dicens: Prima pars Alpium incipit à mari infero, vbi adhuc limites Italiæ inter ſe,& Galliam Braccatam,quę Narbonenſis à prouincia pôſt dicta eſt,authore Plinio in tertio naturalis hiſtoriæ cap.5.nomina retinent Nicea & Antipolis. Ab his per Alpes aſcendendo vſq; fontes Atriani fluminis qui à Pœnino orſus inter Veronam & Vincentiam in mare mergitur,vt Ptolemæus deſcribit,eſt tota prima pars Alpiũ. Et notat hoc loco Sempronius, quòd hæc prima portio Alpium dicitur Lygurum, non quia Lygures principio Italiam incoluerint, ſed quia ab eorum limite maritimo oriuntur, & per mediterranea diffunduntur ea iuga. Quo enim ad primas Alpium diuiſio.

in ortu gentium Italiæ colonias, hauddubie omnibus Alpinis Tuſcæ gentis origo eſt, vt hic Sempronius, & clarius expreſſit Liuius in ſuperiore commentario Neq; obſtat q in fine huius partis Sempronius dicat exceptis Lyguribus, quia ſupra expoſuit quoad ortũ Alpium, quia vbi oriuntur iuxta mare incolũt Lygures mox veterum Tuſcorum proles. Vnde et Suſianos in his Ptolemæus ponit, & in fine Atriatem fluuium. Nam Suſa pars eſt Vetuloniæ, quam corruptè Siſam vocamus, & Atrianus fluuius ab Atria Tuſcorum familia, ſicut & apud oſtia Padi Atria oppidũ Thuſcorum, vt ſignificat Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ, cap. xvij. de oſtiis Padi: Omnia, inquit, ea foſſas flumináq;, Sagi fecere Thuſci, egeſto annis impetu per tranſuerſum in Atrianorum paludes, quę ſeptem maria appellantur nobiles portu oppidi Thuſcorum Atriæ, à quo ante Atriaticum mare appellatũ, quod nunc Hadriaticum. Hæc Plinius. Hæc clarius dicentur in aliis commentariis, quæ de prima parte Alpium ſunt, à Liguſtico mari ad Pœninum montem, vbi Atrianus fluuius teſte Ptolemæo fontes proximos habet. Secunda verò pars Alpium à Pœnino ad Tauriſinum portenditur. Et vt ait, Pœninus dictus eſt à tranſitu Pœnorũ ducis Annibalis, de quo Iuuenalis in Satyra: Et montem fregit aceto Falluntur igitur, qui putant Pœninũ & Apeninum eſſe eadem, vt ſuper Beroſum et in aliis exponetur commentariis. Extenduntur hi Alpes à fontibus Atrianis ferè vſque ad Ocram montem. Mons Ocra imminet Venetiarũ oræ à Tridento ad fluuium Tylauentum. Verum qui ſequuntur alpes à Tylauento ad finem hiſtriæ Italicæ, Tauriſini dicuntur Quidã eos, à foro Iulij, vnde Cæſar Iulius ab Italia in Tranſalpinos tranſcendebat, inchoare contendunt Foroiulium nomen retinet, & vulgo corrupto Fri Iuli dicitur, & omnes alpes per quos verſus Aquilegiam tranſibat Lingua & prolatione Thuſca adhuc Zulię, vulgo verò corrupto Zeliæ dicũtur. Nam literã z i communi prolatione proferebãt, vt Zaſius Iaſius, Zulius & Iu-

Pœninus. **Ocra.**

& Iulius, vt in inſcriptionibus Hetruſcis inuenimus. Quidã verò circa vrbẽ Tauriſium, quã corruptè Triuiſum dicũt, exordiri alpes Tauriſinorũ volũt, de quibus Pli. in 3. natur. hiſt. cap. 19. Venetia, inquit, fluuius Silis, ex montibus Tauriſanis. Ab hoc igitur Venetia Silis fluuio, omnis fortè circum ſinum maris regio Venetia dicitur, aut verius iuxta Beroſum, à Phaetontis poſtero Vento per ſyncopam, & abſq; ſyncopa Veneto, tam regio quàm fluuius nomen accepit. Vnde & Tyla, vt ait, ex poſteris Phaetontis fuit, ſicut & Venetus, à quo non dubium eſt quin dicatur per ſyncopam Tylauentus, id eſt, Tyla Venetus. Tam ergo ingentẽ vaſtamq́; alpium longitudinem Thuſci, coloniis miſſis, fermè in primo Italiæ ortu, quum egena eſſet habitatorum, primi Alpinorum genitores tenuerunt.

Tauriſiũ.

Silis.

Venetus.

Tyla.

Tylauentus.

DE APENINO.

SEquitur Sempronius poſt Alpes, de diuiſione eorum, qui per totam longitudinem Italiæ ab Alpibus dictis ad fretum Siculum Apeninum incolũt, his verbis dicens:

APeninus diuiditur in Lygures montanos, Apuanos, Vmbros, Sabinos, Sabellos, Hetruſcos. Lygures dicti ſunt à Lygure Phaetõtis filio, qui omnium primus, multis ſæculis ante Græcos ex Attica colonias in Italiam tranſportauit, adiecitq́; atque miſcuit antiquiſſimis Italiæ populis, ab oſtiis Tyberinis vſq; Niceam. Hinc veteres omnẽ maritimam dixerũt Lyguriã. Itaq; pars Apenini à Nicea ad fontes Macræ Lygures montanos alit, quibus origo eſt à Genio & Lygure

A fontibus verò Macræ ad fontes Tyberis Apeninum colunt Lygures Apuani, Hetruſcis orti, cognomine veteribus Gallis, vt M. Antonius prodit. Portionem verò Apenini à fontibus Tyberis ad Nar, inhabitãt Vmbri, prima veterum Gallorum proles, vt Auguſtus ſcribit. Ab amne verò Nare vſque ad fontes Silaris, montes tenent Sabini, quibus Saga eſt origo. Nam Sangni gentilis Sabi fuit. Hi paulò ante ruinas Troiæ diſciplinas Hetruſcas didicere, & ius diuinum & humanum à Megale Turreno perceperunt. Rurſum à fontibus Silaris ad fontes Volturreni & Sarni Sabelli proles Sabinorum incolunt, quos Romani Samnites, Græci verò Saunites vocant. Portionem verò Apenini à fontibus Sarni vſque ad magnam Græciam Thuſci tenuerunt, & reſiduam Græci. Hactenus de diuiſione Apẽnini & Alpium, & origine habitantium in eo.

Apenini diuiſio. Ergo in ſeptem partes diuidit Apenini longitudinem. Prima eſt Lygurum montanorũ à Nicea maritima ſupradicta, vſq; ad Macram, quorum metropolis eſt Genua, à Iano Genio priſco Italiæ vel condita vel dicta Ianua & Genua, vt hic Sempronius ſignificat, & fama eius ciuium eſt. Cui argumento eſt promontorium eius, adhuc vocabulo Arameo dictum Caryn Ianum, id eſt, Vinea Iani, & Latino vocabulo non procul ſancta Maria vinearum. Quod verò quidam imperiti originum dicũt, Caryn Ianum dici calignanum

quòd

quòd ibi calabant ligna, ſimile eſt quod mei ruſtici Viterbenſes dicunt F.A.V.L. ſacrum idcirco dictum ꝙ ibi Fabæ ferebantur. Argumento quoque eſt regio, & amnis Phericon, quam vulgo vocant Pheritianam, id eſt, Phaetonteam, vt in commentariis aliis explanabitur. Amnem verò nunc bis amnem vocãt, de quo Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ, cap. vi. Flumẽ, inquit, Porcifera, oppidum Genua, fluuius Pheriton, Portus Delphini, & reliqua. Lygurem verò fuiſſe filiũ Phaetontis, & in occidentalem partem Italię aduectos conſediſſe ſub Larthe Italiæ Tagete aruſpice Thuſco, & nouiſſimis annis Aralij regis Aſſyriorũ, qui fuit quintus à Nino, author eſt Beroſus. Quod & Cato de originibus, & hoc loco Sempronius ſignificant, vetuſtiſſimam gentem Lygurum aſſerentes, & ante omnem claſſem Græcorum veniſſe in Italiam. Hos barbatus Græcus Dionyſius Halicarnaſſeus emendare pergit in primo libro, dicẽs Catonem & Sempronium ſimillima fabulis dicere de antiquitate Lygurum ante aduentum Græcorum, quia non dicũt quo tempore, aut qua de cauſſa venerint. Sed vt ait Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ cap. xvij. pudet rationẽ Italiæ mutuari à Græcis. Qui enim de domeſtica ſua origine ſibi mutuo contradicunt, male de aliena & remota diiudicare poſſunt. Neque opus eſt de originibus vrbium, tempora & fortunas aſſignare, quia hæc ad hiſtoriam pertinent, quam illi præcognitam à lectoribus præſupponunt. Dicuntur autem montani Lygures, quia montibus hærent, & colunt, vſque ad fontes Macræ amnis, vbi vrbs Apua eſt, à qua Apuani. Amnis Macra retinet nomen, ſed vrbs nũc Pont Remulus dicitur, olim Apua. Sunt ergo Apuani montani Lygures Carrarij, à Cariara, id eſt, vrbe Luna dicti. Item Caferoniani à Luco Feronię nũc Petraſancta & corruptè Carfeniani vſque Peſciam. Inde Stellatini à fluuio Stella per montana Piſtoriæ vſque Pheſulas. Abinde vſque fontes Tyberis ſunt montani Cluſentini, quos corruptè Caſentinos vocant. Hæc eſt igitur ſecunda pars Ape-

Lygur.

nini ad inferum mare,quā inhabitant Lygures Apuani originis Hetruſcæ montani,quibus Phaeton Lygures commiſcuit, vt ait Sempronius. Eoſdem Liuius etiam Apuanos Lygures nominat,pręcipue á quibus eſt tranſitus in Galliam Ciſalpinam,nūc Longhobardiam.Quod verò ait, Lygures Phaetontem commiſcuiſſe antiquiſſimis Hetruſcis maritimis, & ob id ab oſtiis Tyberinis ad Niceam vſque Lygures maritimos á veteribus dictos fuiſſe, duo ſunt pro Sempronio argumēta in Hetruſco littore. Primum eſt portus Lygurnus,Lyguris eximium monumentum. Neque Lyburnus ſcribendū eſt,vt quidā librorum corruptores magis quàm emendatores impreſſerunt, quia Lyburnus portus eſt Lyburnorum inter Hiſtriam Italicam,& Illyricum. Alterum argumentū eſt lapides ingentesq; moles complutæ de cœlo in pugna Herculis Ægyptij,in eius auxilium,contra gigantes Italię,quos ad hæc tempora vocamus Lamonem,á Lamone,qui eius Herculis erat filius, vt Diodorus Siculus author eſt in quinto lib. Sunt autem hæ complutæ ingentium ſaxorum moles inter Grauiſcas & Coſas nunc Aſidonias.Omnes autem hiſtorici tam Gręci q̄ Latini,aſſerunt eam pugnam geſtam fuiſſe in Lyguria,et nuſquā alibi reperimus complutū Lamone,vt ſimul cū fama & hiſtoria nomē cōprobat,q̄ circa dictā regionē Hetruriæ maritimā. Quare verum eſt quod Sempronius ait,á veteribus oram maritimā ab oſtiis Tyberis vſq; Niceam,totā fuiſſe appellatā Lyguriam, Plinium autem falſo poſuiſſe hos lapides in prouincia Narbonenſi,quādo in.3.lib.naturalis hiſt.cap.5.dicit,in Maſſilienſi campi lapidei Herculis præliorū memoria. Nullus enim vnquam hiſtoricorum ponit eam memoriā in Gallia Bracata,ſed in Lyguria Italiæ. Quod verò dicit, montanos Hetruriæ Apuanos, ab Hetruſcis ortos Gallis cognomine, vt M.Antonius aſſerit, etiam Vmbros ab eiſdem Gallis veteribus genitos aſſerit, vt Solinus refert & Beroſus indicat, & nos in æquiuocis Xenophontis vtcunque tetigimus. Hæc de ſecunda par

Lygurn' portus.

Lapides cōpluti.

da parte Apenini Hetruriam attingēte, atq; illi immi-nente. De tertia parte, quam Vmbri inhabitant à fontibus Tyberis vſque Nar amnem, patet litera. Quòd verò ait Auguſtus, his Vmbris eſſe originem primam à veteribus Gallis, eo pacto intelligēdus eſt Auguſtus quo et M. Antonius de Gallis Ianigenis. Vnde & partem Vmbriæ proximā Hetruriæ, Ptolemæus et Geographi vocāt Veilombriam, id eſt, à Veiis veteribus ortam Vmbriam, quia Veii Hetruſci ſunt, vt ait Plutarchus in vita Romuli, à quib⁹ et Veiētes Eniani ſiue Enetani, & prima proles Vmbriç Veilumbri ſunt, vt in aliis commētariis ſuper fragmenta Catonis & Antonini Pij videbimus. Porrò quartam partem Apenini colūt Sabini, à Nare Nequino amne, qui circa Hortem Hetruſcū oppidum in Tyberim mergitur, vſq; ad fontes Silaris, quibus vt ait Saga origo eſt. Græcia verò mēdax in hiſtoria, audet Sabinis dare Græcam originem, & à verbo Græco Seuomę nominat eos, vt in tertio libro naturalis hiſtoriæ, capite decimotertio ſignificat Plinius. Audet quoque aperto mendacio dicere ius diuinum & humanum didiciſſe à Pythagora, puero adhuc Numa Pompilio, qui poſt Romulū fuit rex Romanorum. Sed quia tempora contradicunt, vt in ſecundo libro Dionyſius, etiam in primo ab vrbe condita Liuius mendacium detegentes coarguunt, idcirco ab Hetruſcis habuere, vti tetram illam & ſeuerā vitæ inſtitutionem, ita & ius diuinum et humanum, atque alias diſciplinas, vt hic Sempronius, inſigni viro Thuſco Magale authore vtitur, et alij conſentiunt, quos Solinus in principio Collectaneorum colligens: Vt, inquit, Cælius tradit, quum Caccus à Tarconte Turreno rege ad quem legatus venerat, miſſus Marſiæ Campaniæ regis, ſocio Megale Phrygiæ cuſtodiæ foret datus, fruſtratus vincula, vnde venerat rediit, atque amplioribus præſidiis occupato circa Vulturnum & Campaniam regno, dum tractat etiam ea quæ conceſſerant in Arcadum iura, duce Hercule, qui tunc fortè aderat, oppreſſus eſt.

Pythagoram nō docuiſſe primū Thuſcos.

Megalem Sabini receperunt, diſciplinam augurandi ante ab eo docti. In quibus Solini verbis, multa arcana vetuſtatis pendent. Primo imperij Thuſcorum authoritas, quæ tanta erat, vt etiam legatos regũ Italiæ, vtpote Marſiæ reguli Samnitum, quibus Volturnus eſt fluuius & ager in remota Campania, legatũ Caccum in vincula conijcere non timuerit. Secundum eſt, antiquitas temporis, quo patet ſub Euandro, Cacco, & Alceo Hercule diu ante excidium Troiæ floruiſſe Thuſcorum opes. Vnde & Seruius in ſecundum Georgicorum ibi: Sic fortis Hetruria creuit, conſtat, inquit, Thuſcos imperaſſe toti Italiæ vſq; ad fretum Siculum. Tertium eſt, quod hic Tarcon Larthes Hetruriæ fuit ſecundus, & prædeceſſor Larthis Tyberini patris Ocni conditoris Mantuæ, vt in ſupplemento Beroſi Manethon indicat. Quartum, quod Hercules cum Argonautis venit in litus Hetruſcum iuxta Turrenam, à cuius duce Thelamone, Thelamon portus nomen retinet, vt author eſt Diodorus in quinto lib. Ergo & vicinus huic portus Herculis ob Alceo cognominatur. Quintũ, quòd Argonautę viſitaturi Euãdrum, iter tenuere per Volturrenam à portu Herculis vel Thelamonis, multa ſunt argumento. Primũ quia mos Argonautarum erat, viſere vrbes regias ad iactãtiam virtutis ſuę, vt authores produnt. Secundo, quia in Cyminia proxima Volturrenæ ſylua, lacum Cyminium in oſtentationem virtutis effecerunt, & ex fano Volturnę adoleſcentulam Faulam pro prǫmio virtutis obtinuerunt, vt ait Verrius. Nam circum fanũ quod ſacris literis dicimus. F. A. V. L. omnes habitantes Faules erant cognomine, à quibus Kata Faules Paleologi cum Beliſario & Narſete reuerſi ſunt contrà Gothos. Neque fabula eſt de lacu Cyminio, vt Seruius putat ſuper illud Æneidos. Et Cymini cum monte lacum. Nam ibi immenſitas aquarum ſubterranea eſt, & infixa terræ non poterant extrahi, vt Plinius notat in ſecundo naturalis hiſtoriæ cap. nonageſimooctauo. Sed de his hactenus. Similiter ipſis Sabinis Caſ

nis Caſpia & Saga eſt origo non Græca, vt in .5. an‐ Sabinorū origo.
tiquitatum Beroſus aſſerit dicens : Sabatium Sagam patrem Sabi, & Saturnum Caſpium, fugatum armis Sabus.
Iouis Beli imò Nini, qui & Iuppiter fuit Aſſyriis, vt Xenophon docuit, veniſſe ad Ianum, & comi hoſpitio receptum, & in ſocietatem regni admiſſum, docuiſſe Aborigines, inde filium Sabum præfeciſſe populis trans Tyberim Thuſciȩ, ipſum verò imperaſſe in Latio & in parte Thuſciæ quȩ ab eo Sabatia dicitur, vt vocat Strabo in quinto libro, & à cognomine Saga, vt Etruſci, & Sagninaia, vt Sabini proferunt. Vnde Sagi Thuſci egeſſerunt ſeptem maria, vt Plinius memorat cap. decimoſeptimo, in tertio naturalis hiſt. Et item adhuc eſt ibi Sabatia circa Cære, amnis Sagninaia, & oppidum Sabi, quem nūc Sanctum Sabum à patre & filio vocitant. Quem enim Aramei et Etruſci Sagam dicunt, eundem Sabini vocāt Sagni, et Romani Sanctum, id eſt ſacerdotem expiatorem et purum. Tribus autem cognominibus dictus eſt pater Sanctus
Sabi. Primo à patria et ſacerdotio Saga, ſiue Sāgni, ſiue Sanctus. A participato regno cum Iano ſemipater, Semipater.
& à Iani cognomine Cana Fides, Fidius, aut à religione, vt aliis placet. Quæ tria Ouidius in Faſtis ita col Fidius. Curis.
legit : Quærebam nonas, Sancto Fidio ne referrem, An tibi Semipater, tum mihi ſanctus ait. Cuicunque ex iſtis dederis, ego munus habebo. Nomina terna fero, ſic voluere Cures. Curis oppidum eſt in Sabinis Numa ciue & Romanorum rege inclytū, à dicto Saturno extructum, aut à Sabo eius filio. Duo enim oppida in Sabinis antiqua ſunt. Curis quidam à paterno genere, quia Sāgni ſiue Sanctus fuit filius Curis Sagȩ, Caſperul[a]
vt Beroſus in.2. antiquitatum aſſerit. Caſperulam verò oppidum à Bactrianis Caſpiis, quibus rex erat & pontifex, teſte Beroſo, nomen habere voluit. Cui veraciſſimæ aſſertioni Latina hiſtoria congruit, quam ſecutus Sillius italicus in octauo libro his verbis explanat : Hinc Amiterna cohors, & Bactris nomina ducens Caſperula. Et ſubdit; Et læti pars Sanctum vo

re canebant Authorem gentis, pars laudes ore ferebant Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus Dixiſti populos magna ditione Sabinos. Quid clarius? Sabus, inquit, denoïauit Sabinos à ſe quidem, ſed patrio cognomine, quia à Sabatio, id eſt Saturno patre Sabus dicitur, qui Sabatius fuit author gentis, cognominatus Saga Bactria & Caſpia lingua, à qua Caſperula, & Sangni à Sabinis, & Sanctus à Romanis. Ergo vt obſcurator antiquitatum ſcribit Græculus eſuriens, non fuit origo Sabinis Græca gente vel diſciplina. Hæc de quarta parte montis Apenini. Sequitur hanc, quinta pars à fontibus Silaris ad fontes Vulturni & Sarni quam inhabitant Sabelli. Quòd verò ii ſint prima proles Sabinorum deriuatio nominis indicat. Cognominati verò ſunt à Samnio metropoli nũc deleta, Samnites ſicut Etruſci ab Etruria metropoli eorum, quæ & Fanum Volturnæ, de qua Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ dicit, quòd Volturreni qui ſunt cognomine Etruſci ſunt in eadem parte qua & Volſinienſes. Nunc prouincia dicitur ducatus Beneuentanus à Longobardis, ſicut quæ nunc prouincia patrimonij tunc à Longobardis ducatus Etruriæ, & Veilumbra ducatus Spoletanus, vt patet à Paulo Diacono in hiſtoria Longobarda. Sabelli ergo dicuntur ab origine gentis Sabinæ. Samnites verò à priſca metropoli, & Saunitæ Græca prolatione, vt ſignificat Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ capite decimotertio, Vulturnus eſt fluuius. Aduerte autem ſecundum Varronẽ in primo de lingua Latina de vocabulo Tyberis, quòd Volturnus deus Tyberis eſt quem Hetruria dicit eſſe ſuum, & Roma ſuum, & Volturnus eſt fluuius, oppidum & vrbs. Et dicit: Volturnus vt eſt fluuius ortus in Samnio, non ſpectat ad linguam Latinam, ſed Sabellam, quia Volturnus intelligitur lingua Aramea quæ eſt Saga, amnis diuiſor, vt ait Samuel Talmudiſta. Nam hic amnis diuidit montanos ſimul & campeſtres Sabellos ab Hetruſcis, vt patet tam in Ptole-

Saga.

Sabelli.

Samnites.

Volturn9.

Ptolemęo quàm hic in Sempronio & Plinio. Nã quo ad montem ſequitur portio montis ſexta à fontibus Volturni & Sarni quam inhabitauerunt Thuſci, vſque ad magnam Græciam. Septimam enim partem tenuerunt Græci mixti Italis Auſonibus, vt in aliis commentariis videbimus. Cæterum Volturnus vt pertinet ad linguam Romanam ſignificat coloniam Romanorum, & oppidum Romanorum ſecus mare non procul Tyberi, & ita Roma dicit Volturnum Tyberinum deum. Vt verò pertinet ad linguam Hetruſcam, ſignificat ventum aut campeſtrem, vt idem Talmudiſta expoſuit. Et ita Liuius in quarto ab vrbe condita dicit Capuam oppidum Hetruſcorum dictum Volturnum, id eſt campeſtrem. Vt verò eſt caput extra Latium, iam non ſpectat ad linguam Latinam, ſed Hetruſcã cuius deus eſt caput Volturnus Tyberinus. Non enim Vulturnus ſed Volturnus ſcribitur, neque eſt nomen primitiuũ & ſimplex vt Vulturnus, ſed compoſitum à Vol quod eſt priſcum, vel æternum, vt Talmudiſtæ dicunt, & Turrena ſiue per ſyncopam Turna. Hinc Volturrena ſine ſyncopa vel per ſyncopam Volturna, vt eſt caput imperij extra Latium, eſt originis Hetruſcæ, & ſignificat priſcam & antiquiſſimam Turrenam, id eſt turritam metropolim, vt ſuper Myrſilum vidimus. Et ita Volturnus eſt deus Tyberinus Hetrurię, dictus à capite imperij extra Latium vrbe Volturna, ſicut & ipſe Tyberis, dicitur amnis Tuſcus à Tuſcia extra Latium, & non Latinus, licet de nomine Tyberis ſit anceps hiſtoria, dicatur ne à Latino Tyberino rege, an à Tyberino Thuſco, vt ſignificat Varro in eodem primo libro de lingua Latina.

De diui

DE DIVISIONE PLA-NAE ITALIAE.

POſtquàm Sempronius deſcripſit Alpes Italiæ, & Apeninum montem, & ea ſecuit in duodecim partes: Alpes quidẽ in tres, et Apeninum in ſeptem, nunc ad ſubiacẽtem Alpibus & Apenino campeſtrem Italiam ſtilum vertit, dicens:

CIſapẽninam Italiam flumina diuidunt, & ididem Tranſapeninã. Padus amnis, Galliam Ciſalpinam primo diſcreuit. Ciſpadanam omnem miſſis coloniis tenuere Tuſci. Doria Tuſcorum prima familia incoluit principio ab Aſta colonia vſque Parmã, à qua & fluuius Doria, & regio prius Doria, nunc Æmylia. A Parma item ad Bononiam Bianora à duce, nũc Aurelia. Flaminia item à Bononia ad Rubiconem amnem, ante à Felſina à principe Hetruriæ, miſſis coloniis Lamonibus. A Rubicone ad Anconam Senonum Gallia Togata dicitur, ab his qui duce Arunte primi in Italiam tranſcenderunt Alpes, à quibus ſenſim pulſi Hetruſci, à Ciſpadana & Tranſpadana regione, quæ nunc Gallia nomen habet. Et quidem omnem Tranſpadanam regionem Thuſcorum prolem fuiſſe inter omnes authores cõuenit, manentq; veſtigia vrbs Mantua, Lacus Hetruſca origine dictus Larius, quòd à patribus Vol

turre

turrenis omnia ea loca principio poſſeſſa fue runt vſque Veronam. Hinc circa Larium lacum à principibus dicta vallis Volturrena & Verona, à vera Thuſcorum familia, & ab Atria eorundem colonia, fluuius Veronæ argumenta ſeruanti. Nam vſque Atrianum fluuium, qui limes eſt Volturrenorum & Venetiarum, tenuere Hetruſci, & Venetias principio quidem Phaetontei, poſtea Troiani eiſdem mixti coluerunt. In hæc de Tranſapenina Italia & Apenino monte authores conueniunt.

Igitur Sempronius non diuidit Italiam per regiones, vt M. Antonius, et Auguſtus & Plinius, ſed vt veteres atq; Ptolemæus, per origines fluuiorum diuidit Alpes atq; Apeninũ, vt patuit: & per flumina eadem à fontibus fluentia per campeſtria vſque mare, diuidit Ciſapeninam & Tranſapeninam Italiam Et incipit à Tranſapenina quæ incipit ab Alpibus, quæ habet plura nomina. Principio Eridana dicta eſt, à cognomine Phaëtontis, vt in tertio naturalis hiſtoriæ Plinius ſcribit, vel vt veracius ait Beroſus in quinto antiquitatũ, dicta eſt Phaëtontea primũ, inde Eridana ab eius poſtero, vt etiam videtur ſignificare Martialis libro Epigrammatũ decimo: Et Phaëtontei qui petis arua Padi. Ergo tam regio quàm fluuius antea Phaëtonteus, poſtea Eridanus dicta ſunt. Oritur è Veſuuio monte proximo mari infero, & labitur ad mare ſuperum, vt cernimus: quę res occaſionẽ dedit Græcis dicendi Eridanum eſſe fluuium inferoꝝ, & ſcaturire ad ſuperos. Quod & Vergilius in ſexto Æneidos tãgit, vbi dicit:

Inter odoratum lauri nemus, vnde ſupernè
Plurimus Eridanus per ſyluam voluitur amnis.

Padus

Padus. Padus verô dictus eſt, vt Metrodorus Sceptius tradit à picea arbore, quę Gallicè Pades dicitur. A Lyguribus verò dicitur Bodigon vocari, ꝙ ſignificet fundo carentem, vt ait Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ capite.17. Cui argumēto eſt oppidum iuxta vetuſto nomine Bodimagum, vbi præcipua altitudo incipit. Et fortè Hetruſcum eſt vetuſtum nomen, qui vbi amnis profunditas eſt, ad hęc tempora Bodagonē vocamus. Nam Hetruſci, nō Lygures patriam Phaëtonteam et Eridanā tenuere, quibus pulſis à Gallis qui cū Arunte Cluſino venerūt in Italiam ducentis fermè annis ante Romam ab eis incenſam, vt narrat Liuius in quinto ab vrbe cōdita, tertio cognomine à victoribus dicta eſt Gallia Ciſalpina, quia cis Alpes eſt. Nam Galliam Tranſalpinam communi nomine dicimus Franciam. Quarto variauit nomen ſub Longobardis, qui Germani ſunt, vt patet in deſcriptione Ptolemęi, & ab eis diu poſſeſſa victoribus, vſque ad hęc tempora dicitur

Lōbardia vulgo Longbardia, & ſine g, Lombardia. Quod verò ait Sempronius, omnem hanc magnam portionem Tranſapeninā diuidi à Pado, & dici Gallia Ciſpadana & Tranſpadana, vtique Plinius & plures Geographorū idem dicunt, vti eſt illud Plinij: Mantua Tranſpadana vrbs Hetruſcorū reliqua. Quòd verò ait Thuſcos eam inhabitaſſe, etiam Liuius & alij conſentiunt, vt in ſuperioribus expoſuimus. Sed hoc loci Sempronius vtitur validiſſimo argumēto hiſtorico, quod à vetuſtis nominibus in locis extantibus ſumitur. Itaq; ea nomina exponamus, quia cætera clara ſunt in Ptolemæo, et Geographis. In Tranſpadana regione ſunt la-

Larius. cus Larius, id eſt, maior vel princeps, per interpretationem dictus. Vnde adhuc amnes maiores Hetruſci multis in locis vocamus Larones. Et in inſcriptione Cornuetana, literis Hetruſcis inſcripta, dicitur, ꝙ Laro Veiuzans coloniis miſſis, cybelizauit vrbē tribus ſacris literis N,B,E. Et certè lacus nō dicitur Larius Hetruſca lingua, id eſt, maior et princeps Latina, à maioritate quantitatis, ſed nobilitatis, quia ibi Volturreni, à

ni, à quibus ibi dicta adhuc vallis Volturrena, ſubſederunt. Atrianus quoq; fluuius à Thuſcorum colonia eſt, vt ſupra expoſuimus. Verona verò (vt ait) à familia Vera Thuſca condita eſt, ex qua familia fuerũt imperatores Antoninus & Cõmodus, vt author eſt Helius Spartianus in vita eorum. Falſum ergo dicit Plinius in Tranſpadana Gallia, ſolam Mantuam eſſe reliquam Hetruſcorum. Rurſumq́; falſo in Venetiis ponitur à quibuſdam Verona, quum ipſe amnis Atrianus ſecernat Volturrenos Galliç, à Venetiis, ſtirpe priſca Phaëtontea inde mixta Troianæ proli, vt omnes conſentiunt. Cæterum exponenda remanent quçdam quæ dicit de Ciſpadana Gallia, quam diuidit in Æmyliam, Aureliam, & Flaminiam. Æmylia, vt ait. antea dicebatur Doria, & fluuius eius Doria, qui teſte Ptolemæo, in Alpibus vicinis Aſtæ coloniæ oritur, & ſupra Dertonã in Padũ mergit. Incipit ergo ab Alpibus Lygurũ mõtanorum vſq; Parmã. Et hoc congruit quod in vita beati Ambroſij legimus, ꝙ miſſus eſt ab vrbe Roma iuuenis ad regẽdum Lyguriã & Æmiliam. Nõ tamen Mediolanũ eſt in Æmylia, ſed in Latio Volturreno Tranſpadani, q̃d Inſubres Galli, poſitis ab imperio Hetruſcis tenuerũt, & ab his Inſubria nũc eſt, pars olim Lariç Volturrenç. Porrò in Æmylia ſunt Aſta colonia, Dertona, & Placẽtia. Item à Parma (inquit) vſq; Bononiam nũc Aurelia, ſed antea Bianora dicebat̃, videlicet ab Ocno Hetruſco Larthe, quẽ etiam Bianorẽ Verg. vocat. Ergo à victore illius partis, & duce coloniarum Bianora regio dicta, à qua nũc exiſtimo nomen accepiſſe Bianorum oppidulũ ad radices Apennini, quo è Florẽtia imus Bononiam. Porrò Parmã exiſtimo conditã à Bianore, ſicut et Mantuã, quia vocabulũ Hetruſcum & ſyncopatũ eſt Parma, quaſi Paramã. Sicut enĩ Mãtuam à noĩe matris in trãſpadana regiõe metropolim ſtatuit, ita in Bianora metropoli Paramã cõſtituit, dictã à pricipatu coloniarum. Para enĩ Arameè à par, q̃d eſt haſta vel prĩcipatus, et Sara hebraicè, prĩcipiſſa vel prĩceps dicit̃ latinè, vt noſter Samuel Talmu. dicebat.

Verona.

Æmylia.

Bianor.

Bianorum.

Parma.

Et vt

Et vt ſequebatur, aſſerebat apud Arameos Mán & Mon dici, quod apud Ægyptios Myn, & quod apud Hebræos Maon, id eſt, habitatio, municipium, & colonia, vt etiam exponit Hieronymus. Quod verò additur ad para, definit principatū, vt paraz & parazim, id eſt, principiſſa cōſularis, & princeps conſularis. Nā zi, & zu, à conſultatione deriuationem dicebat habere, cōſentiente etiam beato Hieronymo in libro de interpretationibus. Paraz autem et parazim Aramei & Hebræi appellāt, quos poſtea Græci & Latini Perſas et Perſidem vocant, vt aiunt, à Perſeo. Quod verò ſubdit Talmudiſta: Quicquid additur ad para, definit pricipatum, vt paraz, principatus cōſularis dicitur, vtiq; hæc ex multis vetuſtiſſimis nominibus inuenio, parazolum, para Tuſſa, parama, & per ſyncopam parma, ſicut & per ſyncopā Volturrena profertur Volturna. Eſt autē Parazolum regio Volturnæ, vbi eſt Stic Kity Arim, vt intelligas quātæ antiquitatis ſint nomina. Eſt autem nomen compoſitū ex paraz, & ol, ſiue Vol, quod priſcum vel æternum, tam apud Arameos q̄ Hebræos ſignificat. Hinc Volturna ſiue Volturrena antiquiſſimam Turrenam ſignificat, & ei hærēs regio, Parazolum, principatus conſularis priſcus & antiquiſſimus eſt, quia ad Fanum Volturnæ indicebatur generale cōcilium, omnibus cōſulibus ſiue Lucumonibus & duodecim populis Hetruriæ, vt tam fama cui ſtandum eſt, quàm Liuius ſignificat in pluribus locis ab vrbe condita. Quòd verò ibi & Kytei tumuli, & Stic Kyti Arim, id eſt, Kytim Itali Atlantis ſoceri Coriti, permanens exaltatio cum nomine perſeuerent, in aliis commētariis comprobatur. Nūc ſatis eſt Parazolum eſſe Volturnæ epithetum, loco inditum ab ipſa re, & è regione eius eſſe partē tetrapolis para Tuſſam, id eſt, principem Tuſcam. Et ita haud dubiè in Bianora Ciſpadana olim Hetruſcorum colonia, Parmam eſſe vocabulum Hetruſcū, et interpretari, principem municipum, vel principem coloniarū et populorum, ſupple, in Bianora ſolum prouincia; quæ poſtea, vt inſinuat

Parazolū.

Sem-

Sempronius, à Romanis victoribus dicta fuit Aurelia, vt exiſtimo à duce. Sequitur vltima pars originis Hetruſcæ, Flaminia vulgo Romaniola, quæ vt ait Sēpronius, ſub Thuſcis dicebatᷣ Felſina à duce Thuſco, & Larthe Felſino, qui teſte ipſo nomine condidit Bononiam, id ſignificante Plinio in tertio naturalis hiſtoriæ, capite decimoſexto: Bononia (inquit) antè Felſina vocitata, quum princeps eſſet Hetruriæ, ſcilicet metropolis Hetruſcorum in Felſina ſiue Flaminia tantum, ſicut & Parma in Bianora, et Mantua in Mintiana, & Mediolanum in Laria Volturrena, & eiuſmodi. Durat huius regionis longitudo à Bononia vſq; poſt Ariminum in Rubicone fluento, in quam cum Hetruſcis etiam Lamones colonias miſit, id eſt, Hetruſcas maritimas, ob vicinum mare Atriaticum. Lamones enim, vt ſuprà diximus, ſunt Hetruſci maritimi Herculei. Cui dicto Sempronij argumentum facit, in Flaminia vallis adhuc dicta Lamone, ſiue vallis Lamone, & viri apti vt olim Turreni ad pyraticā, vt ferūt, quos percontatus ſum de eiuſmodi habitatoribus. Flaminia Romaniola. Felſina. Mediolanum. Lamones

DE TRANSALPINA ITALIA.

IAm expoſuit Sēpronius de Italiæ Alpibus, de Apenino, de Tranſapenina Italia, præcipuè Gallicana, nunc reuertitur ad Ciſapeninam ad inferum mare percurrens, quæcūq; regiones Apenino inferius ſubiacēt vſque ad vrbem Romam. Ex quo patet, ꝗ intentio Sempronij eſt ad Latium feſtinare, et quo homine Roma tā validas opes Hetruſcorum & Gallorum, Vmbrorum, Samnitum & Græcorꝶ ſenſim fregerit, oſtendere. Itaque hæc dicit:

CIſapeenina verò ad inferum mare, veteres ita partiti ſunt per amnes. A Nicia enim ad Macram tenent Lygures montani, origine Phaetontei. A Macra item ad Arnū & portum Lygurnum, incolunt He-

truſci,cognomine Lygures Apuani,quos ſequuntur Lygures Hetruſci Populonii, à Lygurno portu ad caput Hetruriæ,à quo ad Tyberim ſunt Hetruſci Lygures Turreni,in quibus ſunt campi cõpluti lapidum, clari pugna Herculis,adhuc Lamones dicti,ab ipſius Herculis filio Lamone. Pari forma ab vltima Italia in Tyberim Romamq; percurrẽdo, à Velia ad Silarum fluuium Lucani à Samnitum duce Lucio orti,tenẽt. Ab eo ad Sarnũ amnem, Picentini habent. A Sarno verò ad Volturnũ fluuium incoluerunt Cumani, quos ab agro nullis viribus Hetruſci, quãuis toti Italiæ imperitarẽt,potuerunt dimouere aut in poteſtatẽ redigere, à Volturno amne ad Silarim Hetruſcorũ vetuſtiſſimus ager fuit, in quo prius Oſcam dictã, poſtea Capuam condiderunt.

Italia Ciſapœnina. Dicit veteres diuiſiſſe Ciſapœninam Italiam per amnes Macram, Arnum, & alios, quia ipſe non ex toto ſequitur Auguſtum, Plinium, & alios, qui per regiones diuiſerunt Italiam. Et primo excurrit Maritimam inferi maris, à Nicea vſq; Oſtiam Tyberinam, dicens ea quæ fermè ſuprà expoſita ſunt. Nam à Nicea vſque ad Macram ſunt montani Lygures origine Phaëtontei. Deinde à Macra vſque Oſtiam ſunt Lygures origine magis Hetruſca quàm Phaëtontea. Et ab oſtiis Macræ vſque Lygurnum portum, dicuntur Apuani ſicut & Montani. A Lygurno verò portu ad caput Hetruriæ dicuntur Populonij, à metropoli maritima,vt ſuprà expoſuimus. Eſt enim Populonia idẽ quod Puppium Philarcha,quia quã Popim Hetruſci,

Populonia.

candem

eandem Puppim dixere Latini. Caput verò Hetruriæ vulgus & naturæ remoto ſecũdo r, proferũt caput Hetruiæ, ſicut et Electraiam regionem & fontem, proferunt Electaiam fontanã, & id genus multa dicũt remota r. Ab hoc capite ad Oſtiam ſunt Hetruſci Turreni Lygures, in quibus ſunt campi Lamonesq́ compluti à Ioue lapides in auxilium Herculis, vt hic Semproníus dicit, & nos ſuprà expoſuimus. Deinde à Velia incipiens, quæ in fine eſt Italiæ & circa principium magnę Græciæ vſq; in Tyberim cõtrario itinere pergit, quia vt diximus, ad Latium Romamq́ feſtinat. Lamones.

Et de magna quidem Græcia tacet, quia in principio eam tetigit. Nunc à Velia incipit, finitima magnæ Græciæ, veniẽdo verſus Romã, vt patet in Ptolemęo De qua Vergilius: Portusq́; require Velinos. Sanè pro emendatione exemplaris corrupti, & intelligentia literæ ſciendũ eſt, ꝙ in exẽplari inuenitur Silaris, pro Lyris fluuio, à quo finem habet Latium. Nam vt patet in Ptolemęo, ab vrbe Roma ad Lyrim finit Latium, q̊d Campaniam Romanã dicimus. A Lyri verò vſq; ad Vulturnũ eſt Campania Capuana, quã incoluere Hetruſci, miſſis eò coloniis ab Oſco Hetrurię Larthe, cui inſigne erat ſerpens, vt Beroſus aſſerit: à quo Capua Oſca dicta eſt, et ad mare ante conditã Capuam Taracinenſes, & eius populi dicti Voloſci, ſiue per ſyncopã Volſci, id eſt, antiquiſſimi Oſci. Inde Capua dicta eſt, ab augurio Capis, id eſt, Falconis auis. Poſtea ab ampliatore duce Troiano, vt ait Seruius ſuper Æneida, Vulturnũ quoq; dicta eſt Capua, vel à Vulturno fluuio iuxta ipſam fluẽte, vel quia campeſtris, vt Liuius & quidã exiſtimant. Nam lingua Oſca tũcq́; Etruſca, Vulturnus campeſtris dicitur. Igitur Etruſci tenuerũt totam regionem hãc à Lyri fluuio in fine Latij vſque Capuam, & illi proximum amnem Vulturnum. Lyris finis Latij. Volſci.

Sequitur regio Cumana à Vulturno & Capua vſque Surrentum, regio vtique illuſtris Sibylla, & Æneæ deſcenſu ad inferos, in qua ſunt Lyternum, Cumæ, portus Miſenus, Baiæ, Puteolis, Neapolis. Cumæ.

Sequitur hanc altera Etruſcorū regio Picentina à Sarno ad Lucanos nunc Silarim, de qua Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ capite ſexto. A Surrēto, inquit, vſq; ad Silarim amnē, triginta milia paſſuum, ager Picentinus fuit Thuſcorum, templo Iunonis Argiæ ab Iaſone condito inſignis. Ex quo patet, quòd Cumea regio erat obſeſſa ab Etruſcis Capuanis à tergo, & ab Etruſcis Picentinis à fronte ad mare Ionicum, quia etiam totam partem ſextam Apenini, Picentinis hęrentem, habitabāt, vt ex ſuperioribus patet. Et quum tam potentes eſſent Etruſci, & toti Italiæ dominarētur, nunquam Cumanam regionem potuerunt habere, vt hic Sempronius ſcribit. Cui etiam aſtipulatur Dionyſius Halicarnaſſeus, qui in ſeptimo lib. ſcribit: Anno quarto Olympiadis ſexageſimæquartæ, dictos Etruſcos, q. verſus Ionium habitabant, adiunctis Vmbris & Barbaris ad quingenta millia peditū, et duodeuiginti millia equitum, quum ſub ditione vellēt ponere Cumas, diuino miraculo territos ac fuſos fuiſſe. Ex quo patet, quoſdā authores malè interpretari Tibullum in Elegia dicentem his verſibus:

Tibulli locus.

Nos tenet Etruſcis, manat quæ fontibus vnda,
　Vnda ſub æſtiuum non adeunda canem.
Nunc autem ſacris Caiarum maxima lymphis,
　Quum ſe purpureo vere remittit humus.

Et in fine Elegiæ, qui principio correſpondet, dicit:

Atque mihi Thuſcæ celebrantur numina lymphæ.
　Et facilis lenta pellitur vnda manu.

Nā vbi Caia aqua, eſt in Volturrena, in eius Thermis Qui emēdare voluit impreſſiões, corrupit ſcribēs Baſas, cū tamen Baię neq; à montibus Etruſcis cognomine Volturrenis, teſte Plinio, manent: neq; vnquā Cumana regio fuerit ab Etruſcis poſſeſſa, neq; potuerint dici Etruſcę aquæ omnes quę ſub Etruſcis ſunt, niſi in Etruria: ſed Etruſcorū, quia nō vbi Etruſci ibi Etruria, ſed vbi Etruria ibi Etruſci: quia non Etruria ab Etruſcis, ſed Etruſci à prima eorum habitatione dicta Etruria nomē habēt, vt author eſt Dionyſius in. 1. lib.

Satis

SAtis igitur conſtat, Caias Etruſcas Thermas ſalubritate ſui præcellere alias, vt in.5. lib. Strabo aſſerit, de quibus etiam Martialis: Niſi Etruſcis lotus fueris aquis, morieris Oppiane. Sed de latio & Roma verba iam facienda ſic monet Sempronius:

ALyri autem vſque Thyberim Saturnus cum priſcis Aboriginibus fuit, origo, ab Vmbris & Cameſenis editis, vbi eſt mons Capitolinus, aureo ſæculo à Saturno habitatus, vbi & nunc aurea Roma terrarum caput. Quam ob rem parum cõſyderate quidam ſcribunt, Romam poſtremis ac nouis ſeculis à Romulo conditam, & appellatam atque cœptam, quum nullum ex his tribus verum apud maiores inueniatur memoratum, ſed ſint ab eis contraria prodita. Non enim Roma à Romulo nomen habet, quippe quia geminis non Remus & Romulus nomina poſuit Fauſtulus Etruſcus & regius paſtor, ſed Rumulum & Rumen illos ab euentu appellauit, quæ ſunt nomina Etruſca. Alioquin Romæ nomẽ & nominis origo vulgata eſſet atque manifeſta, quæ occulta eſſe ſaluberrima religio ſanxit, ne ſi origo nominis Romę clareſceret, eius deus in cuius tutela Roma eſt, & à quo deriuationem habet, gentibus pateret & euocaretur, vt cæteri. Quamobrem & Angerona ſilentii dea ante Iani feſtos dies colitur

præ foribus,vt ne cui liceat illud palã afferre, quod ad ſalutem reipublicæ veteres ore obſi gnato intra pectora arcana voluerunt cõtine ri,cuius violatæ religionis pœnas primus luit Soranus. Nõ igitur à Romulo Roma,ſed ecõ tra ab ipſa potius Roma,cuius adeò eſt occul ta deriuatio,Romulus nomen habuit,quę an te ipſum Romulum cœpta legitur coli annis paulominus octingentis,ab Italo in Auẽtino Capena,& filia eius Roma in Palatino colle, & ante hos pluſquã trecentis annis aureo ſæ culo,à Saturno vbi nunc Saturni ædes ad ra dices Capitolini collis. At Romulus ſolũ ex oppidulo Roma in Palatino colle quadratã & regiam reddidit.Cuius quatuor portiones erãt,Roma Vellia,Germallia vbi Ficus Rumi nalis & ædes Rumuli,à dei occulta deriuatio ne poſtmodũ Romuli. Cõdidit autẽ eam,ac citis amicis vatibus Etruſcis,qui foſſa vbi ca put ~~Erti tauri~~ eſt,pomœrioq́; ad prudẽtis va tis auſpicium ſacratis,circum Palatinum col lem ſacro aratro cingi iuſſit. XI. Calẽdas Ma ias,horã inter ſecundã & tertiam,ſole in Tau ro, Luna in Libra, Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione, & Ioue in Piſcibus, vt tradit Lucius Carrutius mathematicorum peritiſſimus. Sunt qui tradant illam condi

tam

tam duodecima Olympiade. Placet aliis octaua. Septima quibuſdam. Sexta completa nōnullis. Præualet omnibus his Eratoſthenis inuicta regula vt aiunt. Sed quum Pomponius Atticus coram Senatu atque doctiſſimis viris conferret Græcorum certiſſima tempora, compertum eſt, quòd ab Ænea & Troia exciſa per tempora regum Latinorum vſque ad Romulum regem iam creatū fluxerunt anni circiter triginta & quadringenti. Quare hauddubie condita eſt Roma Olympiade ſeptima aut eius anno ſecundo.

Condita autem fuit primum in monte Palatino. Inde Sabinis & Thuſcis in fœdera coeuntibus, incoluerunt Sabini quidem Capitolium & Quirinalem, in quo Numa poſtea habitauit. Romulus & Rumnenſes Exquilinum, Palatinum & Cælium. Thuſci Viminalem & ſubſidentem conuallem vſque ad ædem Saturni, & Capitolii. Rumo fratri Auentinus ætate Romuli manſit. Hæc ſunt veræ tam priſcæ Italiæ quàm vrbis Romæ antiquitates & origines, quibus quoniam plures Græci poſtremis temporibus in Italiā commigrantes commixti fuerunt, ob id à ſe principio emanaſſe Italiam Græcia falſo exiſtimauit Græca tum leuitas tum fabuloſitas.

Quis enim ex antiquiſſimis non ſcribit à Iano Ianiculum,& Etruſcos veteres Gallos cõditos, & tamen plures Græcorum tradunt à Turrheno Lydo qui fuit nuper & heri, poſitos? Quinetiam Turrenam Thuſcorum regiam non puduit eos Romam aſſerere. Tanta videlicet impudentia cum eorum iactantia eſt, vt omnium gentium & imperiorũ atque vrbium præclariſſimarum ſe conditores eſſe apertis ſæpè mendaciis conſcribant.

Dicit ꝙ Latij origo fuit Saturnus cum Aboriginibus, quos ediderunt Vmbri & Cameſes. Nam vt author eſt Iginus & ante eum Beroſus, in libro antiquitatum, circa principium Nini Saturnus Ægyptius nomine Cameſes venit in Etruriam. Deinde tribus annis à Iano, Vmbrorum & Aboriginũ regulus creatus, permiſſu eiuſdem Iani Cameſenam regionẽ omnem Vmbriȩ, & Apeninȩ, Sabinȩ, trans Hetruriam à ſe nuncupauit, vbi Cameſenas vrbes duas ſuo nomine condidit, alteram in montibus cuius nomen permanet, Camerena, alteram iuxta Albam cuius meminit Dionyſius Halicarnaſſeus in ſecundo libro, vbi refert Romulum ſuperaſſe Camerenos, coloniam Albanorum, & eam Camerenam fuiſſe Aboriginum vetuſtam vrbem. Nec te moueat, quòd Cameſes Camers & Cameſenam poſteri Camerenam dixerunt, quia facilis fuit teſte Quintiliano mutatio s in r. Vnde priſci, quæ per s pronuntiauerunt Phaleſij, Fuſij, Valeſij, decos, honos, arbos, Turſis, Turſena, Eturſia, Volturſena, Surſena, poſteriores per r pronuntiauerunt, Phalerij, Furij, Valerij, Decor, Honor, Arbor, Turris, Turrena, Eturria, & Etruria, Volturrena, & Surrena. Macrobius in primo Saturnalium, à Beroſo & aliis deſumens ait Ianũ nomini ſuo reſeruaſſe Etruriam

Cameſes.

Camerini

riam quæ Ianicula dicebatur, & limitem prouinciæ oppidum Ianiculum, & deinde Latio præfeciſſe Saturnum, à quo Saturnia Italia dicta eſt. Eius verba ſunt, demonſtrando priſcam Italiam, quæ ſolum circa Tyberim cœpit, vti ſuper Fabium Pictorem videbimus, & ſub his verbis dicit: Regionem iſtam quæ nunc Italia dicitur, Ianus regno obtinuit. Qui cum Cameſe atque indigenis participata potentia ita poſſidebat, vt oppidum Ianiculum à ſe, & reſidua regio Cameſena diceretur. Poſt hæc regnum ad ſolum Ianum rediit. Cumq; Saturnum naui peruectum comi hoſpitio recepiſſet, edoctusq; ab eo peritiam ruris, victum illum rudem ante fruges cognitas in melius redegiſſet, illum ſocietate regni munerauit. Sed de his copioſius ſuper Fabium Pictorem dicemus. Porrò Sempronius tria dicit, quoſdam inconſyderatè ſcribere de origine Romæ, videlicet quòd à Romulo cœpta eſt coli, quæ aureo ſæculo ante Romulum pluſquam annis centum ac mille à Saturno habitata fuit, & item quòd à Romulo fuit condita, cum ante eum Saturnus Saturniam ad radices Capitolij, & Italus Capenam in Auentino, & eius filia Roma in Palatino Romam condiderint, vt Fabius Pictor & alij conſcribunt. Rurſus tertium quoque falſum eſt, quòd Roma ſit à Romulo deriuata duplexq; argumentum profert. Primo, quòd Romulus non eſt eius proprium nomen, ſed Rumulus, id eſt mamillarius. Nam Etruſci Rumam, Latini poſtea mammillam dixerunt. Vnde Fauſtulus illis nomen impoſuit Rumulus & Rumus, quòd mamma lupæ fuerint primo lactati, & hoc idem Seruius dicit ſuper octauum Æneidos, ibi Rumore ſecundo. Poteſt, inquit, dici Rumone ſecundo, quia Rumon dictus eſt Romulus. Vnde & ficus Ruminalis dicitur ad quã eiecti ſunt Remus & Romulus, quæ fuit ibi, vbi nunc Lupercal in Circo. Hac enim labebatur Tyberis antequam Vertumno factis ſacrificiis amnis auerteretur. Igitur Sempronius hoc argumento vtitur. Nomen quod ab alio no

mine occultę originis deriuatur, nõ dicitur à nomine manifeſtæ originis. Cæterũ nomen alterũ à quo deriuatur Roma, eſt occultæ originis. Non igitur dicitur à Romulo, cuius nomẽ eſt manifeſtę originis à Ruma. Nam Etruſca olim lingua & ætate mea non habet o integrũ, ſed inter o & u, & magis appropinquat u in compluribus. Quare quòd Fauſtulus Etruſcus protulit per u Rumulus, ipſi Sabini & Latini pronuntiabant per o Romulus. Quòd verò ait Romam deriuari ab altero occulto nomine, ſatis mihi fuit antea occultum. Nunc verò quid ſentiam explicabo relinquendo iudicium doctiori. Plinius tradit in diſciplina Etruſca contineri quo pacto poſſint euocari dij, fulgura, ignes, & eiuſcemodi. Quare etiã quia oppoſitorum eſt eadẽ diſciplina, rituales cõtinebãt, quo pacto non poſſent euocari. Hoc autem nullo modo fieri melius poterat, quàm occultando nomen ipſius dei, in cuius tutela vrbs ipſa erat. Eius occultandi modus erat Etruſcis, myſterio quodam, & literis quibuſdam ab ipſo dei nomine alterũ extrahere, cuius ritu ac myſterio, nunc ſoli Talmudiſtæ Caballarij vtuntur, in diſciplina quam vocant Caballa. Cæterum vt hic Sempronius, & Ouidius in Faſtis, & Plutarchus in vita Romuli, & alij aſſerunt, dum conderet Romulus vrbem, vocauit ab Etruria vatem qui auſpicato die foſſam pomœriumq; ſacraret, & aratro cingeret Palatinum collem, & nomen poneret vrbi. Plutarchus verò addit quod alij tacent, videlicet quod Etruſcus id fecit myſteriis & literis quibuſdam, ſcilicet à nomine dei in cuius tutela eſſet vrbs, extrahendo nomen vrbis. Et ita nomen extractum quo vocaretur Roma eſt, alterum verò nomen Romæ dei ſui à quo tractum eſt, ſolis, de more Thuſco in arcano ſacerdotum erat occultatum. Et hoc eſt quod Plinius ait in tertio naturalis hiſtoriæ capitulo ſexto. Roma, inquit ipſa, cuius alterum nomen arcanis ceremoniarum nefas habetur. Quod optima & ſalubri fide abolitum, quia Valerius Soranus annuntiauit, mox luit pœnas. Et

Euocatio deorum.

Caballarij.

in vigeſimooctauo lib. naturalis eiuſdẽ hiſtoriæ, quo de vi verborũ & incantamentorum tractat, capitulo ſecundo ſic dicit: Verrius, inquit, Flaccus, authores po nit quibus credat in oppugnationibus ante oĩa ſolitũ Romanis ſacerdotibus euocari deum, in cuius tutela id oppidum erat, promittiq; illi eundem aut amplio-rem locum cultumve apud Romanos. Durat in Pon tificum diſciplina id ſacrum, conſtatq; ideo occulta-tum in cuius tutela dei Roma eſſet, ne qui hoſtium ſi-mili modo agerent. Hæc meo iudicio intelligit Sem pronius. Liceat tamen cuilibet opinari. De Angero na, omnes idem ſentiunt, quos equidem legerim. De poſitione ſyderea non puto eam fuiſſe, quod multis rationibus equidem probarem ſi rei huic congrueret, atque operi. Quæ Græcorum mendacia Semproni-us adiicit, prætereo, cùm quia nota ſunt, tum præci-puè, quia opus iam à me confectum & ſuo tempore edendum ſeruatur, de innumeris mendaciis Græ-corum. Reliqua verò quæ ad aureum ſæcu-lum & originem vrbis Romæ ſpectant ſuper Fabium Pictorem ſupplebi-mus.

Romæ nomẽ arcanũ

Archilo-

Archilochi liber,

DE TEMPORIBVS, CVM commentariis Annij.

Archilochus.

ARchilochus Græcus Chronographus, floruit Olympico certamine victor, floruit cum Simonide & Ariſtoxene Olympiade.xxix. vt Græci ſcribunt & Euſebius annotat in eadem Olympiade. Cauſſa edendi hoc Epithetum de temporibus plures fuere. Vna quidem cõmunis ſibi & aliis Græcis, quã facit. Funditus ignorabant Græci qui primi reges fuerint in orbe, et aureo ſęculo ante Ninum, quippe quia Ninus prim⁹ fuit q aſſecutus eſt ſcriptores Gręcos, vt Diodorus in tertio libro, & Xenophon de æquiuocis inſinuãt, idcirco ad complete ſcribendum hiſtorias & antiquitates, neceſſe fuit ab Aſſyriis mutuari & mandare literis, qui reges ante Ninum, quotve annis ſinguli regnauerint. Deinde, quia etiam de temporibus, à Nino vſq; ad primam Olympiadem, Græci authores per opiniones ſcribunt, & ſibi mutuo contradicũt, & ob id incerta eſt omnis Græca hiſtoria de tẽporibus, vt authores ſunt Euſebius de tẽporibus primę Olympiadis, et Ioſephus contra Appionem grammaticum, idcirco neceſſe fuit ad depellendos errores ab hiſtoricis, cum ipſa certiſſima Barbarorum hiſtoria concordare Græcorum incerta tempora, quantumq; temporis interceſſerit à Nino vſque ad conditionem Troiæ, quotve annis & quibus regibus Troia durauerit. Deinde, quia circa ſenectutem ſuam qua vixit Archilochus, vt aiunt, annis centum & decem, errari cœptum erat de temporibus Homeri, idcirco ipſe coactus eſt etiam Epithetum protrahere, ab excidio Troiano vſque ad Homerum poëtam. Huius Epitheti meminit Euſebius quum de temporibus Homeri loquitur, & nos paulò inferius adducemus. Itaque de temporibus

aurei

aurei ſæculi quæ præceſſerunt Ninum, & quæ idem Ninus vitiare cœpit omniū primus, vt authores ſunt Fabius Pictor, Trogus & Iuſtinus, his verbis abſoluit Archilochus.

MAſeas Phœnix Damaſcenus, libro nonageſimoſeptimo hiſtoriarum aſſerit ante Ninum fermè ducentis quinquaginta annis fuiſſe inundationem terrarum, & quendam cui teſtimonium perhibet Moſeus antiquiſſimus hiſtoricus liberatum circa fluuium Araxim ad montes Caſpios, tumq; recenti cęlo & rudi humano genere vixiſſe auream vitam, in qua nullo ferente legem, natura ipſa viuebatur, quouſque Ninus & Semiramis arma populis inferentes, primi vitam vitiare cœperunt humanam. Tradunt igitur Chaldæi ~~vno~~ & trigeſimo atque centeſimo ab Ogyge anno regnaſſe apud ſe Saturnum auum Nini, annis ſex & quinquaginta, primumq; Babyloniæ fundamenta iecisse. Hunc ſecutum fuiſſe filium Belum Iouem, & rexiſſe Chaldæos & Aſſyrios annis duobus & ſexaginta. Ninū verò duobus & quinquaginta. Semiramidem duobus & quadraginta. Ea Babyloniā magnitudine indicibili extruxit. Supputantur igitur à Nino ad ſecundum annum Spheri quo ortus eſt Deucalion anni

primo

vnus

vnus & quinquaginta ſupra.cccc.ſeptingenti verò à prima inundatiõe nouimeſtri, à qua ad Troiam colligit Maſeas annos non minus octo & viginti ſupra octingentos. Regnatum verò fuit Troiæ regibus ſex, ſub Dardano quidem vno & triginta annis, ſub Erichthonio quinq; & ſeptuaginta, ſub Troe ſexaginta, ſub Ilo quinq; & quinquaginta, ſub Laumedonte ſex & triginta, ſub Priamo quadraginta.

Vt diximus, quia ante Ninum tempora ignorauerunt Græci, compulſi ſunt ab ipſis Aſſyriis & Phœnicibus hiſtoriam mutuari. Hunc Maſeam etiam contra Appionem grammaticum, & in primo de antiquitate Iudaica producit Ioſephus dicens: Maſeas, inquit, Damaſcenus libro.xcvi. hiſtoriarum ita ſcribit: Eſt ſuper Myriadem excelſus mõs in Aramea, qui Baris appellatur, in quo multos confugientes ſermo eſt diluuij tempore liberatos, & quendã ſimul in arca deuectum in montis Ocilę ſummitate, lignorumq; reliquias multo tempore conſeruatas, cuius meminit etiam Moyſes Iudæorũ legislator. Hæc Maſeas. De tempore autem quo cœpit prima aurea ætas ante Ninum omnes hiſtorici Latini conueniunt, mox homine ſato ſacram fuiſſe ſimul auream ætatem, vt Ouidius indicat in primo Metamorphoſeos, et nos in aliis commentariis ſuper Fabium Pictorem diximus. Porrò de quinq; diluuiis & eorum temporibus, copioſe expoſitum eſt in Xenophonte de æquiuocis, & in commentariis eius. Itaque vbi Archilochus abſoluit tempora ex annalibus Aſſyriorum & Phœnicum ab inundatione prima terrarum vſque ad conditam Troiam, nunc ab ea condita vſque ad deſtructam ex Annalibus regum Troianorum ſubinfert dicens. Clara eſt litera, in qua

Maſeas.

error

error Euſebij de temporibus regum Troianorum cõ- uincitur, ſequuti diſſidentem ſibiipſi Græcam hiſto- riam. Et ob id in hac re Troiana ſequimur abſque er- rore Archilochum, qui non Græcas pugnas defendit, ſed ſolos regũ Troiæ annales ex Maſea phœnice pro- ſequitur. Deinde de temporibus ab euerſione Troiæ vſque ad Homerum poëtam diſtinguit, de cuius pa- tria & temporibus indocile ſemper genus litigauit, vt vere oſtendant ſe nihil ſciuiſſe. Nam vt ipſimet Græ- ci confitentur, ſi de Homeri patria à Pyndaro Lyrico quęres, ſibi ipſe diuerſus erit, & nunc Smyrnæum, nũc Chium aſſeuerabit. Si ab Antimacho & Nicandro expetis, Colophonium cenſebunt. Si ab Ariſtarcho & Dionyſio Thracio, haud dubitabunt Athenienſem dicere. Ariſtoteles eum Salaminium, Simonides verò Argiuum eum fuiſſe contendit. Hactenus de patriæ eius erratis. Nunc de temporibus, Euſebium de tem- poribus Æneæ Syluij ſcribentem, audiamus his ver- bis: Homerus, inquit, his fuiſſe temporibus à quibuſ- dam iudicatur. Et ſubdens, quanta, inquit, apud vete- res de eo diſſonantia fuerit, manifeſtum eſſe poterit ex ſequentibus. Quidam eum ex quibus Socrates, an- te deſcenſum Heraclidarũ ponunt. Eratoſthenes, poſt centeſimum annum Troianæ captiuitatis. Philocorus verò, Ionicæ migrationis tẽpore, ſub Archippo Athe- nienſium magiſtro, qui fuit poſt captam Troiam, an- nis.clxxx. Cæterum Apollodorus Athenienſis.cc.xl. anno euerſionis Ilij. Extiterunt alij, qui paulò ante- quam inciperent Olympiades, retro.cccc.annis Tro- ianæ captiuitatis eum fuiſſe putent, licet illum Archi- lochus dicat fuiſſe vigeſimatertia Olympiade, et quin- genteſimum Troianæ captiuitatis annum ſupputet. Hæc Euſebius. Quæ omnia Archilochus ex hiſtoriis dictarum patriarum perquirens qui fuerint illis tem- poribus apud eos dicti Homeri, has caligines diſ- ſoluit dicens;

Euſebij error.

Homeri patria.

Gell. lib 3 cap

Archia 18

Homeri ſæculum.

Homeri vitę.

Secuti

Secuti ſunt anni quingenti à captiuitate Troiæ vſque ad vigeſimamtertiam Olympiadem, in quibus floruerunt Homeri octo. Horum primus in annalibus Teutei regis Aſſyriorum traditur, qui vigeſimusſeptimus à Nino extitit. Hic Homerus vt ibi traditur, fuit Smyrneus & præfectus eiuſdem regis paulò ante deſcenſum Heraclidarũ in Peloponeſſum, anno.xx. Demophoontis regis Athenienſium quando Pyrrhus in templo Apollinis fuit ab Oreſte interemptus. Hunc ſecutus eſt Homerus Chius, qui vt Chienſiũ memoria tradit, floruit arte medicinæ anno.xix. Melanthis regis Athenienſiũ. Alius fuit Homerus patria Cumeus, qui vt ipſi Cumei perhibent enituit magica magis quàm literatura, anno.xxiiii. Codri regis Athenienſium. Quartum, ciuem ſuum prædiuitem Salaminenſes Cyprii efferunt, arte inſtitoria inclytum, anno octauo Agaſti Athenienſis. Biennio poſt emerſit Homerus Colophonius, quem illorũ annales migratione Ionica prædicant effulſiſſe arte pictoria ſimul & ſculptili. Sextus fuit Athenienſis, qui vt ipſi ſcribunt, illuſtris reuocatione abolitarum legum & nouarum latione floruit ſub Archippo. Septimum argiui habent, Muſicæ atque geometricæ

metricæ diſciplinæ præceptis admirabilem, anno decimoſeptimo Diogeneti Athenienſis. Vltimum hunc Homerum ętas noſtra cernit, qui Olympiade.xxiii. & à Troiæ excidio anno quingenteſimo, patria Mæon Olympico certamine victor, iudicio totius Græciæ eximius poetarum eſt habitus, & ei ſoli ius tributum emendandi characteres & nomina & linguam Græcam, quæ, vt ferunt, Cadmus Samothrax ferè Barbara & plena ruditatis attulit, ſub excidium Troianum, quum reuerſus eſſet à fuga quam inierat ob certamen quod illi Priſca vxor intulerat propter nuptias ſuperinductæ Armoniæ. Sunt ergo nunc characteres ab Homero forma elegantiore. Nam primi barbariem quandam vetuſtam & non phœnicam ferebant, quia nihil phœnicum habent vt cernimus, ſed Galatarum & Mæonum figuras retinent. Idem Homerus reformauit characteres, & grammaticæ præcepta primus dedit, quum antea quiſque ſermone ſcriberet ſimul & loqueretur vernaculo. Quæ profecto etiam Italia, quæ & magna Græcia ſuſcepit. Hactenus de temporibus.

Licet Euſebius non definiat pro Archilocho expreſſe, tamen ſubtacite per iſtam coniunctionem, licet, determinat. Quaſi dicat; Licet Archilochus certiſ- Homeri viij.

ſimus temporũ author probè diſſoluat æquiuocatio-
nes nominis Homeri,quia plures fuerunt,vt etiã Xe-
nophon de æquiuocis dicit, & tempora eorum & no-
bilitates ex annalibus patriis probet,& ætate ſua vlti
mum fuiſſe tradat,tamen illi in æquiuocatione,& ſtul
titia perſeuerant, quia vt in principio fragmentorum
Catonis probauimus,Græcorum genus eſt confuſiſſi
mum, & per omnem vitam homines errare compel-
lens, ſimulq́ indocile atq; nequiſſimum, quærens lite-
ris ſuis à natura ſua,cũcta corrumpere. Inſtructi enim
copia dicendi,vt ait Lactantius,mirabile eſt,quantas
mendaciorum tenebras,& caligines excitauerint. Cre
ditur ergo Archilocho,cùm ſtudioſe annalium patrio
rum perſcrutatori,tum præcipue quia vltimo Home-
ro qui quæritur ipſe coætaneus fuit,de cuius laudibus
hæc dicit. Archilochus floruit, vt Euſebius notat, &
nos ſupra diximus, Olympiade.xxix. Et Homerus
xxiij.quare ante floruit Homerus quâm Archilochus,
ſex Olympiadibus, id eſt, annis.xxiiij.quoniã Olym-
pias apud Gręcos eſt ſpatium quatuor annorum,ſicut
apud Latinos luſtrum eſt ſpatium quinq; annorum.
Fuit igitur Archilochus coætaneus Homero poëtæ
de quo erat perquiſitio. Et ideo ipſi ſoli præter omnes
creditur. Quot verò Cadmi fuerint ſuper Xenophon
tem de æquiuocis expoſuimus,ac etiam de nuptiis hu
ius Cadmi. Et certamen paſſus eſt anno fermè octo-
geſimo antequam excideretur & cremaretur Troia,
vt Spinga & Palefatus tradunt, & Euſebius de tem-
poribus notat. Nõ ergo poſt huius Armoniæ & Cad
mi nuptias ædificata eſt Troia à Dardano Samothra-
ce,qui cũ Iaſio & Cybele his nuptiis interfuit,vt Græ
cia mendax audet in hiſtoria,quia ante has nuptias du
centis annis, & amplius inuenitur Troia condita ab
alio Dardano Thuſco filio Coriti, qui teſte Vergilio
à Turrhena ſede Coriti profectus in Samothraciam
primo,poſtea Idęas Phrygię penetrauit ad vrbes,Iſq́;
fuit Dardanus Iliacæ primus pater vrbis & author.

De li-

De literis verò reformatis ab Homero Mæone, quòd ſimilentur Galatis & Mæonicis characteribus, etiam argumento eſt, quod ait Cæſar in ſexto Commentariorum, quòd Galli vſque ad illud tempus vtebantur literis quibus & Græci. Literas expoliuit Homerus

Metaſthenis liber, DE IVDICIO TEMporum & annalibus ~~Perſarum~~, perſicorum cum commentariis Annij.

Metaſthenes.

MEtaſthenes Perſa fuit gente, vt titulus indicat, qui ſic inſcribitur: Metaſthenes Perſa, de iudicio temporum & annalium Perſarum. Tractat enim de cenſura annalium duarum Monarchiarum, videlicet Aſſyriorum & Perſarum. Et idcirco quiſquis ille fuerit qui librum traduxit exiſtimo melius dixiſſet de cenſura quàm iudicio. Corruptius vſus eſt Petrus Comeſtor, qui ſcholaſticas hiſtorias edidit. Nam ſuper Danielem prophetam, dicit: Metaſthenes in libro iudiciorum. Nam etſi etiam ad indicia & iudicia temporum hæc referri poſſunt, proprie tamen ad cenſuram & emendationem eorum qui per opiniones priuatas, præter publicam annalium fidem ſcripſerunt, conſtat opus editum. Corruptiſſimè tamen inueni hunc in aliquibus Megaſthenē pro Metaſthene, quia primus fuit Græcus & hiſtoricus, hic verò Perſa & chronographus, & ille laicus, hic vero ſacerdos, quia non ſcripſit niſi publica & probata fide, quod erat proprium ſacerdotis officium, vt hoc loco ipſe Metaſthenes indicat.

Et idcirco omnes Græci authores de temporibus fermè,vt verboſi reiiciuntur, quia non erant ſacerdotes, nec probata fide ſcribebant, ſed teſte Ioſepho contra Appionem,& Euſebio de temporibus primæ Olympiadis,quiſq; per opiniones, vt cuique viſum eſt ſcripſit. Vnde nec mirum ſi inter ſe pugnāt & diſſentiunt, & inteſtino bello non philoſophiam modo,ſed etiam totam hiſtoriam confodiunt & obtruncant. Facit autem duo Metaſthenes. Primo ponit cenſuram de temporibus. Secundo caſtigatiſſimos annales duarū Monarchiarum tradit. De primo ſic cenſet:

QVI de temporibus ſcribere parant,neceſſe eſt illos non ſolo auditu & opinione Chronographiam ſcribere, ne quū per opiniones ſcribūt,vti Gręci,cum ipſis pariter & ſe & alios decipiant,& per omnem vitam aberrent. Verum abſque vllo errore fiet,ſi ſolos annales duarum monarchiarum aſſecuti, cæteros omnes vt fabulatores reiecerimus. In his enim tam liquide atque vere digeſta ſunt tempora, reges,& nomina, quàm apud eos ſplendidiſſime regnatum eſt. Neq; tamen omnes recipiendi ſunt qui de his regibus ſcribunt,ſed ſolum ſacerdotes illius regni, penes quos eſt publica & probata fides annaliū ſuorū, qualis eſt Beroſus. Nam is Chaldæus omne tempus Aſſyriorum digeſſit ex antiquorū annalibus,quē ſolum vel maxime vnū Perſæ nunc ſequimur.

Dat regulas temporum Metaſthenes, vt ex eis ſciamus iudicare, qui authores ſint accipiendi in Chronographia, & qui reiiciendi. Prima regula eſt iſta. Suſcipiendi ſunt abſq; repugnantia omnes qui publica & probata fide ſcripſerũt. Et declarat ꝙ ſacerdotes olim erant publici notarij rerum geſtarum & temporũ, qui præſentes eſſent, aut ex antiquioribus copiarent, ſicut nunc inſtrumentum publicum & probatum dicitur, quod à notario præſente publicatur & ſcribitur, aut ex antiquiore notario per præſentem notarium traducitur. Secũda regula eſt iſta. Geſta & annales quatuor Monarchiarum nõ poſſunt negari & reiici ab aliquo, quia ſolum publica fide notabantur, et in bibliothecis aut archiuis ſeruabantur. Vnde et in Eſdra legimus ꝙ controuerſiæ de reparando templo, diffiniebantur ex annalibus Perſarum ſeruatis in bibliothecis, & Cteſias Gnidius recipitur in temporibus Perſarum, quia ex annalibus publicis trãſtulit. Tertia regula, qui ſolo auditu vel per opiniones ſcribũt priuati, hi nõ ſunt in temporibus recipiendi, niſi vbi à publica fide non diſſentiunt. Cui argumẽto eſt, quia quod per opinionem vel auditũ traditur, pugnam patitur inteſtinam, quales fuere Græci, qui vt hic inſinuat Metaſthenes, & Ioſephus probat contra Appionem, ſibiipſis de temporibus diſſident, & de mendacio alterutrum accuſant, vt eſt pugna inter Herodotum, Ageſilaum, Hellanicum, Ephorum, Tymæum & reliquos. Et nota quòd Ioſephus per has Metaſthenis regulas facit validiſſimum argumentum, ꝙ Græci non habuerunt literas à Cadmo, quia nulla publica probata fides inuenta eſt vnquam in archiuis ſacerdotum aut publicis bibliothecis. Et ideo nuper habuerunt mutuati à Mͼonibus & Galatis, vt ſupra ſignificauerunt Xenophon & Archilochus. Ex his patet ꝙ nemo de temporibus ſuſcipiendus eſt, niſi annalibus quatuor Monarchiarũ concordet. Et in Monarchia quidẽ Aſſyriorũ quia publica fide ſcripſit Beroſus Chaldęus, conſequens eſt vt in temporibus eiuſdem Monarchiæ ipſi detur palma, &

Regulę ſ[uſ]ſcipiend[o]rum in Chronographia.

item eum ſequutis Perſis,ex quibus eſt Metaſthenes, & Græcis,ex quibus ſunt Xenophon in æquiuocis et Archilochus & Euſebius. Reiiciuntur à temporibus huius monarchię Aſſyriorum qui priuatas opiniones contra publicam probatamq; fidem ſcribunt,ex Græcis,Herodotus,Hellanicus,Ageſilaus, & ex Latinis, Iuſtinus,Gellius,& Oroſius. In ſecunda verò Monarchia Perſarū et Medorū author publicę fidei fuit Metaſthenes Perſa,et Cteſias Gnidius,vt in.3.lib.Diodorus notauit.Reiiciuntur Ioſephus ex Hebræis, & Clemens,Tatianus,Aphricanus,& Euſebius ex Græcis, quia priuatas opiniones ſequuti contra publicam fidē notant reges & tempora,quæ in bibliothecis & annalibus nō fuerunt,et cōtra omnem publicam fidem ſcribunt,Cyrum ante dediſſe licentiam Hebręis in Babylone captiuis,& mortuū,q̄ Babylonia Darius eius patruus potiretur.Proinde idem Euſebius quoniā in tertia Monarchia Græcorū,& in quarta Romanorū publicam annalium fidē ſequitur,in vtraq; recipitur.Recipitur & Philo Hebræus,quia nec in vno quidē menſe diſcrepat.Reiiciūtur Ioſephus et Talmudiſtę,qui in multis tēporibus de publico mendacio conuincūtur. Hactenus de cenſura.Nunc Metaſthenes ad fidē publicam Beroſi conuerſus tēpora Monarchię Aſſyriorū, breuibus digeſta per reges,& quantū quiſq; regnauerit abſoluit dicens quid ſcribat Beroſus.

Recipiendi & reiiciendi chronographi.

Is ergo tradit ante Ninum ducentis & quadragintanouem annis regnatum fuiſſe ſub tribus diis regibus, quorum qui primus vniuerſo imperauit orbi fuit Ogyges,qui pręfuit inundationi terrarum. Inde Saturnus fundata Babylonia regnauit annis ſex,& quinquaginta. Belus Iuppiter eius filius duobus & ſexaginta. Ninus eius filius q primus Monarchiā

cœpit,

cœpit, annis quinquagintaduobus. Semiramis, quadragintaduobus. Sameis, annis triginta octo. Arius, triginta. Aralius, quadraginta. Xerxes Baleus, triginta. Armatrites, triginta. octo. Bel Ochus Priſcus, quinque & triginta. Baleus iunior, duobus & quinquaginta. Altadas, duobus & triginta. Mamitus, triginta. Mancaleus. xxx. Spherus, viginti. Mamelus, triginta. Sparetus, quadraginta. Aſcatades, quadraginta. Amyntes, quinq; & quadraginta. Bel Ochus iunior, quinq; & viginti. Bellepares, triginta. Lamprides, trigintaduobus. Soſares, viginti. Lampares. xxx. Pannias, quinque & quadraginta. Soſarmus, decem & nouem. Mytreus, vigintiſeptem. Tautanius, trigintaduobus. Teuteus, quadraginta. Tyneus, triginta. Dercylus. XL. Eupales, trigintaocto. Laoſthenes, quadragintaquinq;. Pyrithydias triginta. Ofrateus, viginti. Ofraganeus, quinquaginta. Aſcrazapes, duobus & quadraginta. Tonoſcōcoleros, quindecim. Hūc Græci Sardanapalum vocant. Hucuſque Beroſus. Nos autem illum imitati, nullo alio authore vſi ſumus, quàm publica Suſiana bibliotheca, in qua annales Perſarum ferunt fuiſſe Belochum tertium, Sardanapali clandeſtinum hoſtem, qui eius militiæ præfectus erat.

Xenophon ab Ogyge vſque ad Ninum, eoſdem deos quos Metaſthenes & Beroſus, & totidem annos enumerat á deſcriptione Semiramidis, vt ſuper eum expoſuimus lib. de æquiuocis. Saturnū verò hic appellat Nymbrotum patrem Beli, & auum Nini, vt Beroſus exprimit. Itaq; ab Ogyge vſq; ad Ninū, qui vitiare cœpit aureum ſæculū cupiditate monarchiæ, fuerunt anni. 249. vt conuenit inter authores Beroſum, Metaſthenem, Xenophontē, Fabium Pictorē, & Catonem, ſuper quos iam commentaria confecimus. Ogygem verò vocant Noam cognoīe Ianum, vt Beroſus exprimit, qui præfuit diluuio, & primnm genus humanū vt antiquiſſimus oīm pater erexit, dicente apud Ouid. in. 1. de Faſtis eodē Iano. Me penes eſt vnū vaſti cuſtodia mundi, Et ius vertēdi cardinis omne meū eſt. Igitur veriſſimè tempus probatū publica fide ab inūdatione terrarū ad primum monarchā Aſſyriorum Ninū, ſunt anni. 249. A Nino autem vſq; ad finem Sardanapali durauit Aſſyriorū monarchia, annis. 4. & 30. ſuper. 200. ac 1000. Ergo quia Euſebius eoſdem reges & tempora Aſſyriorū ſequitur, á Nino vſq; ad Sardanapalū recipiendus eſt exceptis ſex annis. Notat enim regnaſſe Sardanapalū annis. 20. quū annales Aſſyrij ſcribant. 15. Hæc itaq; in publica Perſarum bibliotheca ex Aſſyriana publica fide poſita excerpſit Metaſthenes, in qua etiā publici annales Perſarum erant, cōtinentes quo pacto poſt Sardanapalū Medorum & Perſarū monarchia cœpit bipartita inter Medos et Babylonios, deinde quomodo reunita fuerit ſub primis Cyro & Dario. Cœpit autem hoc pacto, quia Belochus tertius princeps militiæ Sardanapali prodito domino ſuo Sardanapalo, partitus eſt cum Medis monarchiā, vt Metaſthenes enarrat dicēs de eodem proditore.

Nymbrotus. *Ogyges Noa & Ianus idem.* *Sardanapalus.*

Is cum Arbace tum Medorum principe partitus eſt monarchiā ea lege, vt Belochus Babyloniam, Arbaces Mediam atq; Perſas

rege

regeret. Itaq; interfecto & ex ipſo flammis in iecto Sardanapalo, monarchia bipartita fuit. Apud Medos in ea, hi regnauerunt annis. 4. & 300. Arbaces. 28. Mandanes. 50. Soſarmō triginta. Arti Carmin quinquaginta. Arbia nes duo & viginti. Arceus. 40. Attines vigin tiduo. Aſtybarus cum Apanda filio viginti. Apanda ſolus triginta. Hoc Cyrus & Darius deuicto, regnauerunt annis. 36. Nā ante reunitam monarchiam regnauerunt in Perſide annis ſex. Inde aliis ſex Perſico regno reſignato Cambyſi filio, ſexennale bellum Tamyri reginæ Scytharum intulerunt ſexto anno à Babyloniis euocati, atque ~~Balt~~ [h]Aſſare interfecto, reunitam monarchiam in Perſas tranſtulerunt.

Diodorus in. 3. lib. copioſiſſimè de Bel Ocho & Arbace, atq; Sardanapalo hiſtoriam tradit, & quomodo Cteſias Gnidius in temporibus monarchiæ Aſſyriorū deificat, non digerendo reges, & eorum noīa & tempora, quibus quiſq; regnauerit. Sed in monarchia Medorū laudat eundem Cteſiam, qui ex publica fide atq; bibliotheca Perſarū, annales in Græciam retulit, & eadem refert, quæ hic Metaſthenes. Et ideo Græcus Cteſias recipitur in temporibus Perſarū, & repellitur à temporibus Aſſyriorū, ſicut econtra Euſebius recipitur de temporibus Aſſyriorum, & excluditur funditus à temporibus Perſarum, quia ſecutus Herodotum & conterraneos fabulatores Græcos, corrupit publicam & probatam fidem quam incorruptè referunt Diodorus, Cteſias, & Metaſthenes. Et nota in Diodoro Siculo dicente quod Apandam Græci vo-

Belochu

Euſebij dē eleua

cant Aſtyagem. Et caue ibi à corruptione impreſſorum, qui Bel Oſum, & Bel Eſum pro Bel Ochum impreſſerunt. Ergo in bipartita monarchia regnatum fuit apud Medos & Perſas annis quatuor & trecentis, & per conſequens totidem apud Chaldęos & Babylonios, vt Metaſthenes ſubinfert dicens.

Bel Ochus

Totidem annis in bipartita monarchia regnatum eſt apud Babylonios. Primus Phul Bel ochus annis quadragintaocto. Phul Aſſar vigintiquinque. Salman Aſſar, decem & ſeptem. Sennacherib, ſeptem. Aſſar Adon, decem. Merodach duo & quinquaginta. Ben Merodach vnum & viginti. Nabugdonoſor primus triginta quinque. Nabugdonoſor magnus quinq; & quadraginta. Amilinus Euil Merodach triginta. Filius huius primus Reg Aſſar tribus. Secundus Lab Aſſar Dach, ſex. Tertius Balt Aſſar quinq;.

Philo Hebræus eadẽ proſequitur quæ & hoc loci Metaſthenes, & nos ſuper eum commentaria confecimus. Diuinæ quoquæ literæ in quarto libro regũ, & in ſecundo Paralipomenon, horum Babyloniæ regum reminiſcuntur, quia aſſiduè bellum habuerunt cum gente Hebræa. Nam de Belo Ocho cognomine Phul ita ſcribitur in quarto libro Regum capite decimo quinto. Venit Phul rex Aſſyriorum contra Manaſſem regem Samariæ. Nec te moueat quod vocat eum regem Aſſyriorum, quia diuinæ literæ omnes reges Babyloniæ vocant reges Aſſyriorum. De Phul Aſſar cognomine Teglat, eodem capite ita ſcribitur: Venit Teglat Phul Aſſar contra Phacee regem Samariæ

Phul.

Teglat.

riæ,et trãſtulit in Aſſyrios Galileam et vniuerſam terram Neptalim. Et capittulo ſequente. Miſit (inquit) Achaz rex Hieruſalem ad Teglat Phul Aſſar regem Aſſyriorum, vt iuuaret eum contra reges Samariæ ad Damaſcum. De Salman Aſſar ita ſcribitur capittulo ſequente. Aſcendit Salman Aſſar rex Aſſyriorum contra Oſeam regem Samariæ, & cepit eum ſexto anno Ezechiæ regis Hieruſalem, & tranſtulit decem tribus Iſrael in Aſſyrios, vt ſcribitur capitulo decimoſeptimo & decimooctauo, vbi de Sennacherib dicitur. Anno decimoquarto Ezechiæ regis aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum ad vniuerſas ciuitates Iuda munitas, & cepit eas. Et de Aſſar Adon, ita ſcribitur capitulo decimonono. Cum Sennacherib ſacra faceret in templo dei ſui, duo filij eius interfecerunt eum, & regnauit Aſſar Adon filius eius pro eo. De Merodach ſcribitur vigeſimo capitulo: Miſit (inquit) Merodach rex Babyloniorum literas & nuntios ad Ezechiam regem Iuda. De filio huius Ben Merodach nomen non habetur in diuinis literis, ſed ſolum quod captiuauit & incarcerauit Manaſſem filium Ezechiæ poſt mortem ipſius Ezechiæ, vt patet in ſecundo libro Paralipomenon capitulo trigeſimotertio. Porrò primi Nabugdonoſor qui huic ſucceſſit, fit mentio in quarto libro Regum capitulo vigeſimotertio. De magno verò Nabugdonoſor, qui cremauit Hieroſolymam & templum, & duxit Hebræos captiuos in Babylonem, & Euil Merodach eius filio, meminerunt fines Paralipomenon & Regum. De tribus verò huius filiis, magiſter hiſtoriarum ſcholaſticarum repetit Metaſthenis locum iſtum. Quôd verò interfecto Bal Aſſare reunita ſit monarchia & translata in Perſas etiam vates Daniel quinto capitulo meminit. Itaque Metaſthenes expoſitis annalibus bipartitæ Medorum & Perſarũ mox reunitæ, publicos annales vſque ad Alexandrũ refert ſic dicens:

BAlt Aſſare interfecto, regnauerũt ſimul Cyrus & Darius annis duobus, inde ſolus Cyrus duobus &.xx. Filius Darii priſcus Artaxerxes Aſſuerus annis.xx. vltiõe interea ſumpta de factione Tamarica, quæ per dolũ patruum tradiderat Tamyrę. Huius duo filii Cyrus Artabanes, et Darius Lõgimanus 7.mẽſibus pro imperio dimicarũt, & ſeptimo menſe Longimano victoria ceſſit, regnauitq́ annis ſeptẽ &.xxx. Eius filius Darius Nothos annis decẽ & nouẽ. Magnus Artaxerxes Darius Meneon, annis.LV. Artaxerxes Ochus ſex &.xx. Noſtra ætate Arſes, annis quatuor. Darius vltimus, ſex. Magnus Alexander, qui tranſtulit imperium in Græcos, annis duodecim. Seleucus Nicanor, qui nunc agit trigeſimum annum, ſucceſſit toti Aſiæ ac Syriæ.

Ex his patet reunitam Monarchiam duraſſe annis vno & nonaginta ſupra centum. A principio verò ab Arbace vſq; ad magnum Alexandrũ, perſeuerauit annis quinque & nonaginta ſupra quadringentos. Patet quoq; Metaſthenem hũc floruiſſe circa tempora Magni Alexãdri. Cætera copioſe ſunt expoſita in cõmentariis ſuper Philonem. Verũ quia in annalibus Gręcanicę monarchiæ, à Seleuco & magno Alexandro vſq; ad Philippum vltimum, Euſebius ſequitur publicã fidem Aſiæ ac Syriæ per ipſius digeſta tẽpora, & reges, & in Romana monarchia Latinam fidem publicã notat: iccirco in omnibus temporibus ſequimur Euſebium, excepta monarchia Medorũ & Perſarum ab Arbace vſque ad Magnum Alexandrum.

Philonis

Philonis Liber
PRIMVS
DE TEMPORIBVS, cum commentariis Annij.

PROOEMIVM ANNII in primum librum Philonis.

QVæritur de genealogia Saluatoris, ſit certa &
manifeſta, nec ne? Nam Iulianus apoſtata,&
poſt eum ſequuti hæretici, perſuaſerũt ſibiipſis eſſe tũ
falſam,tum incertã.Sic enim,teſte Hieronymo,argue-
bat apoſtata Cæſar: Ea,inquit apoſtata Cæſar,genea-
logia iure manifeſta dicitur,quæ à primis ſcriptoribus
non ſibi mutuo contradicentibus,vnanimi traditione
promulgatur. Porrò primi promulgatores genealo-
giæ Chriſti,principesq́ ſcriptores fuere duo: alter qui
dem Matthæus,qui Chriſti arcana probè nouit,& re- Matthæu[s]
tulit: alter verò Lucas, qui Euangelium, vt aiunt, di- Lucas.
ctante beata virgine, progeniei Chriſti eruditiſſima,
& approbãte Paulo Apoſtolo, & dicente:Cuius laus
eſt in Euangelio per omnes eccleſias,cõſcripſit. Quare
genealogia Chriſti ab his promulgata, falſa eſt, nedũ Chriſti ge-
obſcura,quia ſibi mutuo cõtradicunt: dum alter dicit nealogia.
virum Marię Ioſeph fuiſſe filium Iacob ex ſtirpe Salo
monis: alter verò eundem fuiſſe filium Elyh,& ex ſtir
pe Nathan affirmat. Quòd ſi etiam vtrouis parente &
vtrauis ſtirpe genitus fuerit: quid,inquit, viri Mariæ
Ioſeph ſtirps ad Chriſtum, à quo non fuit genitus, vt
eorundem ſcriptorum vterque tradit? Vnus enim pu
tatitium filium Ioſeph dicit, alter illum cõceptum an-
te Ioſeph nuptias de ſpiritu ſancto tradit,et ob id in ſu
ſpitionem veniſſe Ioſepho,tamq́ validam,vt ne ange
lo quidem crediderit,admonẽti hoc factum vaticinio

Eſaiæ.

Eſaiæ. Nam etſi eam nõ dimiſit, nõ tamen ipſam poſt partũ virginem manſurã credidit, quia ſcribitur: Non cognouit eam à ſpiritu fęcundatã, donec peperit, quã do licẽtia maritali etiam oculis, intactã cognouit. Sed hæc fortè credibilia poſſent eſſe, niſi (q̃d contra naturã eſt) conſcriberẽt Salathielem & Zorobabelem à Salo mone atq; Nathan genitos, quum in vtraq; linea natu ralis poſteritatis vterq; ſcribatur. Quo quid abſurdi⸗ us, quàm duobus patribus vnum eundemq́; cõcipi & naſci? Hæc Iuliani Cęſaris obiecta contra genealogi⸗ am Saluatoris. Sequuntur obiectiones hæreticorum.

Obiectio⸗ nes hæreti corum.

Prima obiectio eſt iſta: Quæ eſt indeciſa atq; intermi⸗ nata genealogia, & in ſcandalum fidei atq; prouocati⸗ ua apoſtaſiæ, ſi ventiletur atq; diſputetur, ea nõ eſt ma nifeſta & certa, ſed obſcuriſſima, incertaq́; atq; potius falſa. Cæterũ eiuſmodi eſt genealogia Chriſti, de qua diſputare vetat Apoſtolus, primę ad Timotheum epi ſtolæ, primo capite dicens: Denunties quibuſdam ne aliter doceant, neque intendant fabulis & genealogiis interminatis, quę quæſtiones præſtãt magis q̃ ædifica tionem Dei, quæ eſt in fide. Et in epiſtola ad Titum tertio cap. Stultas, inquit, quæſtiones, & genealogias, & cõtentiones & pugnas legis deuita. Sunt enim inu⸗ tiles & vanæ. Verum ad Iuliani oppoſitionem, qua di cit: Quid ad genealogiam Chriſti Ioſeph, à quo Chri⸗ ſtus non eſt genitus? beatus Thomas in poſtilla ſuper Matthæum & Lucam, et gloſa ordinaria ſuper Mat⸗ thæum primo cap. eandem quæſtionem repetunt his verbis: Quid, inquiunt, ad Chriſtum genealogia de⸗ ducta à Dauid ad Ioſeph, quum Chriſtus nõ fuerit ex

Reſponſio ad.q. Iulia⸗ ni.

ſemine Ioſeph? Et reſpondent: Non eſt conſuetudo ſcripturarum, vt ordo mulierum in genealogiis texe⸗ tur. Et ideo nõ per Mariam, ſed per Ioſeph inducitur, ex quo fit manifeſta & certiſſima genealogia Mariæ, quæ genuit CHRISTVM, quia vir cogebatur accipe⸗ re vxorẽ ex ſua tribu & familia, per legem latam, Nu⸗ me. vltimo capitulo dicentẽ: Omnes viri ducent vxo⸗ res de tribu & cognatione ſua, & cunctæ fœminæ de

eadem tribu maritos accipient, vt hæreditas perma-
neat in familiis,nec ſibi miſceantur tribus.Sed ita ma-
neant vt à Domino ſeparatæ ſunt. Porrò beatus Hie-
ronymus ad Iuliani obiecta ita reſpondet:Hæc profe-
ctò quàm turpiter hæretici atque iudaizãtes Chriſtia
ni aberrent indicant, dum neque lineas Salomonis &
Natham, alteram alteri adoptione atque ſucceſſione
regni,quæ ſub Athalia completa eſt, fuiſſe obnoxiam
intelligunt, vt Philo illuſtris Hebræus ſcribit: neque
aduertunt alterum Euangeliſtarum viri, alterum ipſi-
us virginis genealogiam texere,& corrupta orthogra
phia ſcribere Eli,quod eſt deus meus. Nam Elyh,Lu- Elyh.
cas ſcripſit, quod apud Syros eſt deus fortis aut reſur-
gens. Idem apud Hebræos Ioakin. Is eſt pater Mariæ Ioakin.
virginis. Vnde beatus Hieronymus. Verum quia om
nis hæc dubitatio tollitur,ſi diligenter conſyderentur,
quæ Philo Hebręus de temporibus ſcribit:quod pro-
fectò opus etiam ad tempora gentilium plurimum va
lebit, idcirco ſuper ipſum commentaria inſtituimus.
Fuit autem iſte Philo inter viros illuſtres à diuo Hie-
ronymo numeratus, quem ſuſpicantur quidam, vt
ſcribit in prologo ſuper Prouerbia Salomonis, ſcri-
pſiſſe librum Sapientiæ. Quum inter Iudæos & Ægy
ptios Alexandrinos mutua cædes facta fuiſſet, miſſus
eſt Philo admodum eruditus adoleſcens, legatus ad Philo.
Tiberium Auguſtum, anno imperij eius vigeſimo,
vbi offendit præfectum Tyberij Seianum Tuſcum fi
lium Mecœnatis, qui plurimum apud Cæſarem po-
terat, & inſtantiſſimè cohortabatur, vt gentem Iu-
dæorum deleret,teſte eodem Philone libro legationis
ſecundo, & Euſebio id notante in vigeſimoprimo an
no Tyberij. Edidit plura opera, inter quę illud exi-
mium eſt, quod breuibus & abſolutis verbis emen-
dauit omnia tempora ad ſuam rectitudinem & inte-
gram veritatem, ab Adam vſque ad ſuam vltimam
decrepitatem: & ob breuitatem operis, illud Breuia-
rium de tẽporibus appellauit, mirorq́; cur à Theolo-
gis ſenſim neglectus fuerit,& ab epiſcopis derelictus,
quum

quum ex eo pendeant multa contra Hebræos,& com plura diuinarum dubia literarum elucidentur. Sed vel ignoro, cur ita factum ſit: aut ſi ſcio, non auſim dicere. Soluant ad rem, nō ad hominem, ſi poſſunt, quod Paulus ad Hebræos ſeptimo capitulo, manifeſtū eſt, quia dominus IESVS ex tribu Iuda ortus ſit. Nam ſi legimus commentaria iuniorum ſuper Matthæum & Lucam, ipſa genealogia Saluatoris, quæ teſte Apoſtolo erat Hebręis ad quos ſcribebat manifeſta, nūc tam dubia & incerta redditur, eorum ſtultis, imò impiis litigiis & ſubtilibus quæſtiunculis, vt irriſioni pateat Iudæis, qui ex his exiſtimāt etiam apud priſcos Chriſtianos ſemper fuiſſe incertam ob falſitatem Euangeliſtarum Chriſti genealogiam, ac propterea nō poſſe probari Chriſtum noſtrum eſſe Meſſiam, qui ab Euangeliſtis nō apertè ſcribatur fuiſſe de domo Dauid: & qui videntur docti chriſtiani, in ea re ſibi mutuo aduerſentur, & ſeipſos & alios per inuolucra inuoluant & decipiant. Nam vt mihi ſæpe reſponderūt, et quidem veriſſimè: De Lyra poſtillauit, id eſt, poſt illa antiqua annihilauit, et plicauit Burgenſis inuoluit, & alius replicauit. Proh impietas. Scriptura ſacra manifeſta eſt, teſtimonium Dei lucidum eſt ſapientiam præſtans paruulis. Nō egent literę diuinę plicis, non inuolucris, nō replicis, quia hæc non ſapientiam præſtāt paruulis, ſed eorum animos in cōfuſo relinquunt, et per omnem vitam animos hominum aberrare compellūt, vt de Gręcis Diodorus ſcribit in tertio libro. Non qui plicant, nō qui replicant, ſed qui explicant & elucidant me, vitam æternam habebunt, vt ſacræ literæ conteſtantur. Sed de his hactenus. Nam has ineptias, quas et ſtultas quæſtiones & contētiones Apoſtolus ſuprà vetuit in epiſtola ad Titum, ſatis aperuimus in cōmentariis noſtris, quæ ardore fidei confecimus ſuper omnes diuinę hiſtoriæ libros. Nunc vt breuibus & lucidis & explicatis inuincibilibusq́;, tum expoſitione, tum reſponſione vtamur pro genealogia Saluatoris atq; diuinis temporibus, præmittimus commentaria ſuper duos libellos

In Nico. dę Lyra.

los Breuiarij Philonis de temporibus, in quorum primo enumerat tempora ab Adam vſque ad deſolationem templi, & in ſecundo ab eadem deſolatione vſq; ad ſuam ætatem ſæcula digerit. Vltimo reſpondebimus ad obiecta.

PRÆFATIO.

EXponemus antea librum primum Philonis, deinde ſecundum. Tertio ex his reſpondebimus reſolutoriè ad obiectiones factas cõtra genealogiam Saluatoris. Primus liber diuiditur in duas partes. In prima tractat in ſumma, quę tempora fluxerũt ab Adam vſq; ad quartũ annum Salomonis. In ſecunda, ab eo anno vſq; ad deſolationem templi. Verum quoniam de priſcis ſæculis atque temporibus ſæpenumero fit mentio in omnibus ſequentium authorũ libris, idcirco ne ſæpe nos oporteat eadẽ ad longum repetere, hoc loco admonẽdos exiſtimo lectores, vt initio vtamur beati Hieronymi in commentario ſuper illud Apoſtoli ad Hebræos dicentis: Fide credimus aptata fuiſſe ſęcula, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent. Vbi diuus Hieronymus ſic ait: Chaldæorũ veterum traditio eſt, huius viſibilis & formati mundi, fuiſſe inuiſibilem & informem, præiacentem naturam ſempiternam, à nullo productam, quam poſteriores Græci, Hylen chaosq; vocauerunt, Moyſes verò abyſſum. Hanc materiam ad viſibilitatem & formam fuiſſe à meliore natura deductam cõfitentur, atque vti Moyſes primo cœpiſſe ſtellis ornare cœlos, ex tempore non ab æterno produnt, inde terram ornatam fuiſſe animãtibus & plantis, poſtea piſcibus aquas, volucribus aërem, poſtremò hominem dominum mundi factum. Quæ omnia Naſo in opere magno à Chaldæis accepta, ad vnguem proſequutus eſt. Quinetiam & annos & homines ante regnum Macedonum ſub Alexandro produnt à quibus orti ſunt, annis circiter quatuor & triginta ſupra ſexcẽtos & tria millia. Quę ſi retro ab Alexandro ſupputes, peruenies ad Adam primum. Quod profectò Moy-

Hyle & Chaos.

Ff ſes in

ſes in omni eorũ ſcientia atq; hiſtoria eruditus conſcri pſit, & quod erroris erat eliſit in ipſo initio, dicens: In principio creauit Deus cœlum & terrã, quę erat inuiſi bilis & incompoſita, quia tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Quòd ſi nobis obiiciãt Chaldęi Moyſen id nõ probaſſe, in promptu eſt reſponſio, quia neq; ipſi ſuam poſitionem firmãt, ſed per opinionẽ ſcribunt. Eſt autẽ omni humana opinione certior fides, quæ & rationi magis cõſonat, et quod ingenia & natura nõ tolerant, vt natura inferior par ſuperiori duratione fiat, horret, & qua credimus, vt ait Apoſtolus, aptata fuiſſe ſęcula vt ex inuiſibilibus & incompoſitis ad viſibilia & formata deducerẽtur. Quæ profectò præpoſitio efficiẽtis, & materialis ſimulq; ac temporis habitudinem refert. Hæc beatus Hieronymus. In hac authoritate B. Hieronymi multa memoratu digna cõtinentur. Primũ, q̃ quãdo dicit Apoſtolus ex inuiſibilibus viſibilia facta
Ex. fuiſſe, iſta præpoſitio, ex, cõſtruitur cũ iſto ablatiuo inuiſibilibus in habitudine triplici. Primo, in habitudine cauſſæ efficientis idęalis, quia iſte mundus viſibilis factus eſt effectiuè ex archetypo inuiſibili, nedũ ſecundum fidem, ſed etiam ſecũdum Platonem. Ex quo, teſte Hieronymo, eliditur vnus error Chaldæorum & aliorum, qui ponũt chaos & materiam mundi à nullo productam. Secundo cõſtruitur in habitudine cauſſæ materialis, in qua philoſophi cũ fide conueniunt, q̃ ex inuiſibili, id eſt, informi, rudi, & indigeſto chao à Deo & meliore natura q̃ ſit chaos, productus & formatus ſit iſte mundus viſibilis, & in partes ſpeciesq; rerũ ac formas digeſtus. Tertio cõſtruitur in habitudine tẽporis, ſicut quando dicimus: Ex mane fit meridies, id eſt, poſt mane. Ita quum dicit Apoſtolus: Ex inuiſibilibus viſibilia ſunt facta, id eſt, poſt inuiſibilẽ & informem atq; cõfuſam mundi ſubſtãtiam, facta eſt viſibilis formatio, et diſtinctio rerũ ex tempore. Et in hoc conueniunt gentiles cũ fide. Neminẽ enim lego, etiam ex eis qui aſſerũt chaos æternum, qui poſuerit formationem æternam, ſed ex tẽpore factam, vt etiã Moyſes poſuit.

Vnde Ouidius, qui nõ ſolum Chaldæos,ſed etiã omnes qui æternitatem materiæ poſuerũt ſequutus eſt,in primo Metamorphoſeos etiam ex tẽpore cœpiſſe ſtellas & formationem rerũ aſſerit.Et æternitatẽ quidem inuiſibilis materiæ ſic deſcribit:

Ante mare & terras, et quod tegit omnia cœlum,
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere Chaos, rudis,indigeſtaq́ moles.

Deinde ꝙ cœperint primò ſtellæ,& deorum,id eſt ſignorũ cœleſtium imagines, & Planetarũ qui dij dicuntur apparere,poſtea animalia,et vltimò homines, his verſibus aperit:

Hanc deus & litem melior natura diremit,
Sydera cœperunt toto efferueſcere cœlo.
Neu regio foret vlla ſuis animalibus orba,
Aſtra tenent cœleſte ſolum,formæq́ deorum,
Ceſſerunt nitidis habitandæ piſcibus vndæ.
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.

Deinde quòd homo ſit vltimò factus, ſic aſſerit:

Sanctius his animal,mentiſq́ capacius altæ
Deerat adhuc,& quod dominari in cætera poſſet.
Natus homo eſt,ſiue hunc diuino ſemine fecit
Ille opifex rerum,mundiq́ minoris origo,
Siue recens tellus, & reliqua.

Verum quoniam hæc copioſe tradidimus in commentariis ſuper Geneſim ad literam, & ad illum locũ hæc magis pertinẽt,idcirco nunc ad chronographiam Philonis regrediamur,quę à primo homine incipit,et à quo ante Alexandrum fermè tribus millibus annis atq; ſexcentis & trigintaquatuor ſe ortos Chaldæi inſinuant,vt ex ſupradicta Hieronymi authoritate apparet. Aduerte etiam eoſdem Chaldæos,eodem tempore ſcilicet Adæ, fuiſſe doctos ab eo aſtronomiam & literas, vt conijcitur ex his quæ refert Diodorus Siculus in tertio libro, dicens: Chaldæi mundum ſempiternum fuiſſe affirmant, & neque principium habuiſſe, neque finem ſortiturum. Anni verò quibus ſe vacaſſe aſtronomiæ aſſerunt,non facile quis crediderit.

Ante enim aſcenſionem ſiue monarchiam Alexandri, tria et quadraginta millia ſupputāt, annos ſcilicet men ſtruales, vt ait Xenophon in libro de Æquiuocis, quē mox poſt Philonē expoſituri ſumus. Eſt autem annus menſtruus à loco luminari coitus ad reditum lunæ ad eundem gradum, & amplius ad lineam medię coniun ctionis, id eſt, vigintinouē diebus annus is menſtruus conſtat, iuxta aſtronomiam, qua excelluere Chaldæi. Porrò menſtruorum quadraginta tria millia, efficiunt annos ſolares fermè totidem, quot ſuprà Hieronymus ſupputauit. Et ideo literę ſimul et diſciplinę omnes in- fuſæ cū primo homine cœperūt, vt Chaldæi aperiunt & Theologi proſequuntur. Plinius verô in ſeptimo naturalis hiſtoriæ cap. vltimo arguit, Aſſyrias literas æternas fuiſſe, ob id, ꝙ quum ante Ninū ſiue priſcum Phoroneum (nam eodem anno vterq; regnare cœpit, vt eſt author Xenophō lib. de Æquiuocis) annis quin decim cœptæ ſint literæ Ægyptiæ quæ ſunt antiquiſſi- mæ, nunquā in authoribus inuenitur origo Aſſyriarū. Eius verba ſunt hæc: Aſſyrias literas ſemper fuiſſe ar- bitror. Nā Antichides repertas in Ægypto fuiſſe à Me none quodā ſcribit, idq; monumētis probat. xv. annis ante Phoroneum antiquiſſimū Græciæ regē. E diuer- ſo Epigenes apud Babyloniam ſeptingentorum viginti annorum, obſeruationes ſyderū coctilibus laterculis in- ſcriptas docet, grauis author in primis. Qui minimū Beroſus & Chritodemus. cccc. octoginta. Et conclu- dit Plinius: Ex quo patet, æternū fuiſſe vſum literarū. Sed fundamentū Plinij falſum eſt, & cōſequentia nul- la, quia in authoribus ipſis Aſſyriorum, quorū principes ſunt Chaldæi, origo inuenitur ante monarchiam Ale- xandri. XLIIII. millibus annis menſtruis, qui ſub Adam incipiunt, & in Alexādro finiunt, vt Hieronymus di- cit, et in noſtra topographia demonſtrabitur, quā poſt commētaria ſuper Metaſthenē explicabimus. Et id- circo quæ Græci & Latini de ſempiternitate literarū et hominū ſomniant magis q̄ ſcribūt, vitanda ſunt vt nihili, & cum ipſis Chaldæis atq; Moyſe authorū ve- tuſtiſ-

tuſtiſſimo, de antiquitatibus & priſcis tēporibus conſentiamus, quos Philo ſequutus, duos de temporibus libellos edidit, primusq́; in duas partes diuidit. In prima ab Adam, primo Chaldæorꝝ et gentis humanę doctore ſimul & parēte, tempora fert vſq; ad templi ædificationem, inde vſque ad eius deſolationem.

Primam verò partem breui ſumma excurrit, dicens:

AB Adam vſq; ad diluuium fluxerūt anni mille ſexcēti quinquagintaſex. A diluuio ad Abraham, duo & nonaginta ſupra ducentos. Ab Abraham ad Moyſen quinque & viginti & quadringenti. A Moyſe ad exitū de Ægypto & inchoatum templū ligneum, anni octoginta. Ab eo ad inchoatum lapideum, anno quarto regni Salomōis, & executioni mandatum decretū Dauid de ſucceſſoribus regni, anni colliguntur octoginta & quadringenti.

Hæc eſt igitur prima pars Philonis, quam ipſe in quinq; partes diuidit, vt in litera patet, in quarum prima ponit tempus ab Adā vſq; ad diluuium ſub Noa. In ſecūda ſcribit tempus à Noa, vſq; ad Abraham. In tertia ab Abraham vſq; ad Moyſen. In quarta à Moyſe, vſq; ad exitum populi ab Ægypto. In quinta, ab hoc exitu vſque ad inchoatū templum anno quarto Salomonis. Verū quoniam ſumma temporum in chronographia eſt confuſa & incerta et obſcura pluſquā chaos, niſi digeratur per ſingulos viros aut reges & Duces, aut capita originum ſibi perpetuò ſuccedentia, & quot inter eos anni colligantur, apudq́; Chaldæos & ipſum Moyſen ſimul ſinguli homines & anni digerātur,

tur,idcirco Moſaica chronographia vtemur ante dilu uium, quoniam Chaldæam reperire non potuimus, quamuis omni ſtudio & ſolicitudine vſi fuerimus, vt pro aliis antiquitatibus habēdis, ita pro hac digeſtione temporū ante diluuium nihil inexploratum omiſerimus. Nam Beroſus,vt etiam Plinius tetigit,ſolū temporibus inſcriptionū quarundā per annos.CCCC.LXXX. ante Ninum & Phoroneum ſupputauit, ſuppreſſis ſingulis ducibus & temporibus. Porrò Moyſes Geneſis quinto cap. ſtuduit ſingulos duces & tempora digerere. Erant autem ducum loco primogeniti ſucceſſores, & capita originū, per quos digerebātur tempora, qui numero decē fuere ante diluuium, hoc modo: Adam

Adam. primus vixit annis centum & triginta,et genuit Seth. Seth vixit.CV.& genuit Enos.Enos vixit annis.XC.et genuit Caynā. Caynā vixit.LXX.& genuit Malaleel. Malaleel vixit.LXV.& genuit Iareth. Iareth vixit centum.LXII.et genuit Enoch.Enoch vixit.LXV.& genuit Matuſalem. Matuſalem vixit.CLXXXVII. & genuit Lamech. Lamech verò vixit.CLXXXII.& genuit Noam.Noa verò quum quingētorum eſſet annorum,genuit Sem,Cam,& Iapet. Anno autē ſexcenteſimo vitæ ſuæ,vidit Noa terras inundatas per nouem menſes integros, & vt ait Moyſes, decimo menſe cacumina montium apparuerunt in Armenia,et Delos inſula in mari,vt Solinus meminit.Verū vſq; ad finem duodecimi menſis expectauit Noa exſiccationē terræ, & præceptum egrediendi ex arca. Ex quo patet Moyſen annos ſolares duodecim menſium intelligere in ſupradicto cap. Nec ſolus Moyſes retulit vitā priſcorꝝ hoīm fermè annis mille duraſſe,tum recente cœlo,& natura prona in celerem multiplicationē generis humani,ſed etiā de his longæuis cōſcribunt omnes qui antiquitates apud Græcos & Barbaros conſcripſerūt,vt Manethon qui Ægyptiorū hiſtoriam texuit, & Beroſus qui Chaldaicā deflorauit,& Mochus,et Eſtyus adhuc & Hieronymus Ægyptius et Maſeas,qui Phœnicam deſcripſerūt, ſicut refert Ioſephus in.I.de Antiq.Iudaica.

Patet etiam Ioſephum et quoſdam iuniores aberrare, qui plures annos quàm ſupra collegerit Moyſes enumerant, & qui Hieronymo imponunt à ſe falſo poſitũ numerum aſſignaſſe. Nouit enim diuus Hieronymus ſupraſcriptum à Moyſe numerum. His autem occaſionem præbuit ignoratio modi numerandi Chronographice. Patet quoq; prima concluſio Philonis, quòd ab Adam vſq; ad diluuium, non fuere plures anni quàm ſex & quinquaginta ſupra ſexcentos & mille. Quod verò ait Philo, à diluuio ad Abraham fluxiſſe annos ducentos nonagintaduos, id idem à Chronographia Moyſi deſumpſit Geneſis.11.capitulo hoc modo: Sem biẽnio poſt diluuium genuit Arpaxat. Arpaxat vixit annis.35.& genuit Sale. Sale vixit annis triginta & genuit Heber Heber vixit annis.34.& genuit Pelech. Pelech vixit annis triginta & genuit Reu. Reu vixit annis.32.et genuit Saruch. Saruch vixit annis triginta et genuit Nachor. Nachor vixit annis.29. et genuit Tharã. Thara vixit annis ſeptuaginta et genuit Abraham. Sunt ergo à diluuio vſque ad Abraham, vt ait Philo, anni ducenti nonagintaduo. Quare Noa pater viuebat, quia vixit poſt diluuium annis trecentis & quinquaginta, vt Beroſus ſcribit in quinto antiquitatum, et Moyſes aſſerit Geneſis nono capitulo. Tertiã quoque concluſionem ſuam Philo deſumpſit à Moyſe per capita pàtrum hoc pacto: Abraham centenarius, genuit Iſaac. Iſaac ſexagenarius, genuit Iacob & Eſau. Iacob nonagenarius, genuit Ioſeph. Ioſeph vixit decem & centum annis, poſt quem ſequuta eſt ſeruitus in Ægypto annis ſexagintaquinque, et natus eſt Moyſes qui octogeſimo ætatis ſuæ anno ſtetit coram Pharaone et eduxit populum ex Ægypto in deſertum, eodemq; anno cœptum eſt templum ligneum, id eſt, tabernaculum fœderis. Quare vera eſt ſumma Philonis, quòd ab Abraham ad Moyſen interceſſerunt anni quadringenti vigintiquinque, et à Moyſe ad inchoatum templum ligneum, & legem datam in monte Sinai, anni octoginta.

Lex, & quando data.

Ex quo patet ꝙ ab Abraham ad legē datam á Moyſe, colligūtur anni.5.ſupra quingentos, á quibus ſi ſubtrahis ætatis Abrahæ annos ſeptuaginta quinqȝ, quando accepta repromiſſione cœpit peregrinari, vt patet Geneſis.12.cap. vtiqȝ conſequens neceſſario erit, vt anno trigeſimo & quadringenteſimo poſt repromiſſionem data ſit lex Moſayca, non ad reprobandam & caſſandā dictam repromiſſionē Meſſiæ, ſed ſolum ad pręparandū populum vt digni eſſent ſuſceptione illius, quia nō decreto legis eſt hæreditas benedictionis, ſed ſola liberalitate ac repromiſſione dei ante legē factam annis.30.ſupra.400. Et ita argumentatur apoſtolus ad Galathas.3.cap. Abrahę, inquit, factę ſunt repromiſſiones, & ſemini eius, qui eſt Chriſtus. Quæ veró poſt quadringentos & triginta annos facta eſt lex, nō irritat & euacuat repromiſſionem, quia ſi eſſet hæreditas repromiſſæ benedictionis ex lege, iam non eſſet ex repromiſſione, quod eſt falſum, quia nō Moyſi ſed Abrahæ per repromiſſionem donauit deus. Eandem ſummam Moyſes expoſuit Exodi.12.cap. Habitatio, inquit, filiorum Iſrael qua habitauerunt in Ægypto, ſubaudi á prima vice qua Abraham deſcēdit in Ægyptum, fuit annorum.430. Cæterum ſequens concluſio Philonis qua dicit á templo ligneo ad lapideum ſupputantur anni.480. eadem ponitur in.3.lib. Regū cap. 6. hoc modo: Anno quadringenteſimo octogeſimo egreſſionis filiorum Iſrael ab Ægypto, in anno quarto regis Salomonis cœpit ædificare domū. Hęc ſumma digeritur ab ipſo Moyſe vſqȝ ad Salomonem, non per capita originum, ſed per ipſos duces Hebræorū, quorum primus fuit Moyſes, qui octogeſimo anno ętatis ſuæ eduxit populum de Ægypto, vt dicitur Exodi.7. cap. &.40. annis præfuit in deſerto, & ita vixit annis 120. vt vltimo cap. Deuteronomij ſcribitur. Digeruntur ergo dicti anni.380. per duces hoc modo. Moyſes præfuit annis. 40. Ioſue præfuit annis.27. Othoniel præfuit annis. 40. Aod præfuit annis.80. Delbora & Barach.40. Gedeon præfuit annis.40. Abymelech filius eius

us eius. 4. Thola prẹfuit annis. 22. Iayr prẹfuit annis. 22 Iepte præfuit annis. 6. Eſebon prẹfuit annis. 7. Labdõ præfuit annis. 8. Samſon prẹfuit. 20. Heli prẹfuit annis 40. Samuel & Saul annis. 40. Dauid primus ex tribu Iuda. 40. Salomõ vero filius Dauid regnauit annis. 40 & quartus eius regni, fuit quadringẽteſimus octogeſimus ab egreſſu filiorũ Iſrael ab Ægypto, quãdo in deſerto data eſt lex, & inchoatũ fuit tabernaculũ fœderis feretriũ, vice templi ſtabilis. Nam quia populus non ſtabilis erat vna manſione, nec ad regnũ ſtabile in terra promiſſionis peruenerat, idcirco feretrium templum ligneũ fabricatum iuſſu diuino fuerat, vt inclinatiſſimus ad idololatriam populus, vtcũq; religione teneretur.

¶ Secunda pars Philonis.

SIquidẽ orta lite inter filios Dauid, quos ex Berſabee genuerat, quis regno præcederet, Dauid edicto ſtatuit à iunioribus inchoari, & vt alteri ſuccederet, vbi poſteritas naturalis deficeret. Itaq; à Salomone minimo cœptũ eſt & à Nathan illi natu proximiore filio dicto Ahiaſar & Mathat, & poſteris eius Ahiaſarim atque Mathathym, id eſt, vt omnes dicerentur & eſſent fratres principis & donati tempore ad ſuccedendum. Hinc vſque ad Ioſaphat & Ochoziam poſteritas Nathan ſemper dicta eſt Ahiaſarim, nam quos occidit Ioram poſteros Nathan quos pater in tribu Iuda præter decretũ honorauerat, filii Ioſaphat fratres Ioram dicti ſunt. *Si*militer infantes eorum quos Ioram liberos

quidem, ſed reditu vacuos in tribu Iuda reliquerat, dicti ſunt fratres & filii Ochoziæ cum tamen Ochozias vnicus ſolus ex Iorã & Salomone ſuperſtes eſſet, quo perempto omnẽ ſtirpem regiam Ahiaſarim Athalia conata eſt delere, niſi prouidentia Ioſabet ſororis Ochoziæ ex Ahiaſarim ſaluatus fuiſſet minimus ex Ahiaſarim infans Elyh qui & Eliakin. Nam ſynonyma ſunt Syris & Ægyptiis Elyh, Eliakin, Ioakin. Cognominatus autem infans Elyh fuit Ioas primus ex domo Dauid, & poſteritate Nathan, pro quo myzmor à dextro & læuo choro decantatus fuit, qui à ſeptuaginta ſenioribus ſeptuageſimus quartus poſitus eſt, & ſub Ioada inſtitutus, ne diſperderet deus funditus domum Dauid vbi finierat proles Salomonis. Ab iſto Ioas atque deinceps in rememorationem reges ſemper binomii & trinomii fuerunt. Nam iſte primus dictus Elyh, Ioas, Simeon, Item Her, Manaſſes, Ezechias, Ieſus, & eiuſcemodi. Itaque à quarto anno Salomonis vſque ad finem poſteritatis eius & primum ſucceſſorem Ahiaſarim cognomine Ioas, ſupputantur anni octo & triginta ſupra centum. A Ioas verò vſque ad ſpontaneam tranſmigrationem Ioakin an

ni ſunt ducenti nonaginta vnus, connumeratis decem annis quibus regnauit Amon captiuo patre Her qui & Manaſſes. Porrò à trāſmigratione ad deſolationem anni ſunt vndecim.

Hæc eſt ſecunda pars huius primæ partis principalis, in qua Philo volens colligere tempora per ſolam poſteritatem Dauidicam, interſerit paucis verbis infinitam ſyluam hiſtoriarum. Primo enim reddit cauſam edicti, id eſt ſtatuti Dauid de ſucceſſoribus ſuis ex ſolis filiis quos ex Berſabee ſuſceperat. Vbi notandum eſt quod in ſecundo libro Regum capitulo quinto, & in primo libro Paralipomenon capitulo tertio diſtinguntur filij Dauid per fœminas, vxores, vel concubinas. Vxorum filij erant iure communi Hebræorum & gentium apti ad ſuccedendum honori & dignitati, atque hæreditati paternæ, Concubinarum autem minimè. Vnde in lege etiam naturæ Sarra dixit ad Abraham Geneſis vigeſimoprimo capitulo. Eiice ancillam & filium eius, quia non erit hæres filius concubinæ ancillæ cum filio meo Iſaac. Et capitulo vigeſimoquinto de filiis aliarum concubinarum Abrahæ dicitur: Dedit (inquit) Abraham cuncta quæ poſſederat Iſaac, filiis verò concubinarum largitus eſt munera, & ſeparauit eos à filio ſuo Iſaac, dum adhuc ipſe viueret. Et ideo in ſupradicto capitulo ſolum in genealogia Dauidica ponuntur filij naturales vxorum, quos ipſe ex eis genuerat, & filij concubinarum non noiantur niſi in cōmuni, quia nō erāt apti regni ſucceſſioni. Qui verò ex vxoribus erāt, his verbis enumerat: Nati ſunt Dauid filij, ex Achinoe quidem Amō primogenitꝰ. Ex Abigail verò Daniel. Tertius Abſalon ex Maaca. Quartus Adonias ex Agit. Quintus Saphatias ex Abithal. Sextus Ietraam de Egla. Sex ergo nati ſunt ei in Hebron, vbi regnauit ſeptem annis filij Daui

annis

annis,& ſex menſibus. Triginta autem & tribus annis regnauit in Hieruſalem,in qua abſq; liberis concubinarum,nati ſunt ei ex Berſabeę filij quatuor,Sciammaa,Sobau, Nathan, & Salomon. Ergo Nathan iſte non fuit ille propheta & ſacerdos,neq; fuit filius Vrię adoptatus à Dauid,vt quidam delirantes nullo certo authore, aut contrario textu literali ſomniant, in hoc peiores Philone atque Iudæis qui hoc horrent. Sequeretur enim quòd Chriſtus non deſcendiſſet ex vero ſanguine Dauid,& quòd Lucas decepiſſet Chriſtianos,qui naturalem ſanguinem Dauid per Nathan vſq; ad Saluatorem contexuit. Vt autem non ſubticeamus deliberatum contra Chriſtum delirantium argumentum,ſcias quòd ſe fundant in Prouerbiorū cap.4. vbi Salomon dicit quòd fuit tenellus puer coram patre ſuo,& vnigenitus corā matre ſua. Ergo,inquiunt, fuit vnigenitus reſpectu Dauid,et per conſequens alij filij Berſabeę fuerunt adôptati à Dauid. Vere vbi Lyra non bene ſonat,equidem magiſtra experientia delirat. In primis negatur iſtis delirantibus contra Chriſtum & eius ſcriptorem Lucam,quôd Vrias adhuc liberos nunquam habuerit ex Berſabea puella. Secūdo negatur ipſi conſequētia, quia ignorauit dialecticam, quia econtrario infertur. Fui vnigenitus coram matre mea. Ergo nullum alium habuit mater mea filium.

Nathan.

Non enim dicit fui vnigenitus coram patre meo, ſed puer & tenellus quia vltimus ab eo genitus,& coram matre mea fui vnigenitus, quia ea procurante Dauid decreuit illum ſucceſſurum in regno quod ad primogenitum pertinebat. Vnde in tertio lib. Regum cap.1. dixit Berſabee ad Dauid: Tu,inquit,iuraſti mihi ꝙ filius meus Salomon regnabit poſt te. Tertio patet ꝙ iſti falſo ſibi vendicant nomen ſenſus literalis, quum in æquiuocatione literæ decipiant ſeipſos & alios.

Vnigenitus.

Non enim diuinæ literæ vnigenitum vocant ſemper eum qui vnicus genitura eſt, ſed etiam qui vnicus ſit ad ſucceſſionem. Nam Abraham ante Iſaac genuit Iſmaelem, & tamen Deus vocat eum vnigenitum,non

Sarrę,

Sarræ,ſed Abrahæ,Gene.22.cap.dicens ad Abraham: Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Iſaac.Et infra:Non peperciſti,inquit,filio tuo vnigenito propter me.Ergo dicas vnigenito tuo non Sarræ,& vnigenitus coram matre mea non reſpectu patris. Ex quo patet quòd ad ſenſum repugnantem claræ literæ exponant, & catholicam atq; lucidiſſimam diuinam ſcripturam & fulgidam non explicent, ſed plicent & replicent,& confundāt, & ipſi ſplendido ſoli nubes et caligines ingerant.Sed his dicendum eſt,cur ſe ſapientes vocent & poſtillatores, cum patentia & clara ſcripturæ ſacrę loca & cognita exponant,imò plicent per ignotiora & occultiora, & quæ eadem facilitate contemnantur,qua contra lucidum caliginoſius proferūt. Verum horum innumeros errores, tum literales,tum patentes,tum in fide Saluatoris periculoſos, locis ſuis quibus opus fuit expoſuimus atq; redarguimus in cōmentariis noſtris ſuper diuinas literas. Quod vero ad inſtitutum Philonis facit,hoc eſt,quia ex peccato Dauid dictum eſt illi à Nathan propheta:nō recedet gladius & diſcordia de domo tua in æternum. Vnde primogenitum Amonem interfecit Abſalon,qui & ipſe diuino iudicio percuſſus interiit, ſubſequutaq; diſcordia ſucceſſionis inter reſiduos fratres,iurauit Dauid,id eſt,firmauit decreto,vt recte Philo exponit,quod minimus inciperet Salomon , inde Nathan ſi Salomonis poſteritas deficeret.Moriebatur ergo vnius poſteritas alteri,quòd decretum fermè eſt de iure gentium,excepto quòd Dauid inſtituit vt à minoribus initium fieret,quod & de facto iurauit ſe nō reuocaturū,& Adoniam maiorem natu quàm erāt quatuor filij Berſabeę ab præſumpto regno depoſuit, vt patet in primo cap. tertij lib.Regum. Ergo vt ibi dicitur à Berſabeę: tu rex iuraſti mihi per dominum Deum, quòd Salomon regnaret,& Dauid reſpondit:ſicut iuraui tibi per Dominum deum Iſrael,ita fiet,vtique decretum iuramento firmatum inſinuat. Quod autem addit,per dominū, oſtendit nō amore carnali,ſed diuina iuſſione illud ge-

ſtum,

ſtum, vt clarius oſtendit in primo lib. Paralip. cap. 27. quando moriturus dixit principibus: Dominus elegit Salomonem filium meum, vt ſederet ſuper ſolium meum, & dixit mihi: Ego firmabo regnũ eius in æternũ, ſi perſeuerauerit cuſtodire legem meam. Quòd autem intellexerit illum Salomonē proiiciendũ à regno quo ad poſteros explicauit in eodem cap. quãdo Salomoni dixit: Et tu Fili mi Salomon ſi quęſieris dominũ, inuenies eum. Si autem dereliqueris illum, proiiciet te in æternum. Quòd verò filios Nathan Salomon fecerit Ahiaſarim & Mathatim, vt ait Philo, ex decreto iam inſinuato, patet in. 3. lib. Reg. 4. cap. vbi ſcribitur de tribus filiis Nathan conſtitutum Ahiaſarem fuiſſe illum qui erat adoleſcētior in ordine. Sic enim ſcribitur ibi: Azarias filius Nathan erat ſuper eos, qui adſiſtebant regi. Cabul verò eiuſdem Nathan filius erat ſacerdos amicus regis, & Ahiaſar præpoſitus domus. Sacerdos hic accipitur pro præfecto ſuper omnes ſacerdotes, vt in. 2. lib. Regum in fine. 8. cap. dicitur: Filij, inquit, Dauid ſacerdotes erant. Quod in primo lib. Paral. in fine 18. cap. ita in textu exponitur: Filij Dauid erant ad manus regis, id eſt, ad officia regia, quæ tria erant. Primũ vt eſſet ſuper omnes maiores regni qui adſiſtebant ei. Hoc habuit Azarias primogenitus Nathan. Secundũ vt præeſſet Zanedrim, id eſt, collegio ſacerdotum & doctorum legis, penes quos erat publica poteſtas iudiciorum, & ſceptrum occidendi & viuificandi, eligendi reges & deponendi, vt fecit Ioiada pontifex contra Athaliam. Et huic præpoſuit ſecundogenitum Nathan, et ideo dicit̃ ſacerdos, quia illis præpoſitus, nõ ad ſacrificandum, ſed ad eos continendum regio iure, & amicus regis, ne cum eis contra regē conſpiraret. Tertium officium fratris vel primogeniti regis, vt domus & familia omnis regia tanquam à primogenito regeretur, quod eſt ius ſucceſſiõis. Hoc munus habuit adoleſcentior filius Nathan. Vnde nomine dignitatis appellatur ibi vbi ſcribitur: Præpoſitus domus Salomonis erat Ahiaſar, id eſt, frater principis, vt diuus Hieronymus & Philo exponunt. Lucas verò filium hunc

Sacerdotũ officia.

Nathan dicit Mathat, id eſt, donatus ſucceſſione regni ex dicto decreto, vti Philo expoſuit. In plurali autem Philo & Hebræi vocãt Ahiaſarim & Mathatim omnes poſteros Nathan, id eſt, fratres principis, et donati tempore ad ſuccedendum, vt Philo exponit & exemplificat de fratribus Ioram et Ochoziȩ. Vbi notãdum eſt quòd in.4.lib.Regum cap.10.dicitur quòd Hyeu interfecit fratres Ochoziæ regis Iuda, quadraginta viros non adoleſcentes. Et in ſecundo libro Paralipomenon cap 22.ſcribitur, quòd erant iſti principes Iuda & filij fratrũ Ochoziȩ. Quo pacto, inquiunt, aliqui erant fratres Ochoziæ ſi erant ei nepotes & filij fratrum? Reſpondetur à Philone & veteribus Hebræis, quòd litera dicit, quòd erãt fratres vel nepotes qui miniſtrabant ei, videlicet in ſupradictis tribus officiis regiis quæ ſpectabant ad ſolos ſucceſſores. Et ideo inquantum erãt Ahiaſarim dicebãtur fratres & ſorores principis & nepotes omnes de linea Nathan. Inquantum verò linea Nathan ſuſcitabat ſemen fratris ſui Salomonis ſi deficeret, dicebantur filij principis & regis familiæ Salomonis, & non Nathan, quia ſecundum legem naturæ atque Moſaicam, qui ſuſcitat ſemen fratri ſuo, etiam nomen eius ſuſcitat. Vnde nunquam dicuntur aut raro filij & poſteri Nathan, ſed Salomonis. Et ideo Ioas & Ioſabet eius ſoror dicuntur eſſe filij regum ex poſteritate Salomonis, quum tamen eſſent ex Ahiaſarim & Mathatim. Vnde patres fratrum Ochoziæ dicti ſunt fratres etiam Ioram patris eiuſdem Ochoziæ & filij Ioſaphat. Vnde cap. præcedente dicitur quòd Ioram habuit fratres filios Ioſaphat, quos occidit. Quare autem occidit, dicũt aliqui, vt eorum bona poſſideret, & ne ſe eiecto aliquis eorum regnaret. Vtraque cauſſa partim falſa, partim vera eſt. Prima enim falſa eſt in eo quòd dicit vt bona eorum poſſideret, quia ipſe voluit ſolum bona quæ præter decretum Dauid illis Ioſaphat conceſſerat, vt ait Philo. Pro quo nota quòd pro medietate reddituum regni viuebant ſimul poſteri Salomonis & Nathan ex decreto.

Cuius

Cuius argumentum eſt, quia quum decem tribus deſciuerint ab filio Salomonis, ex duabus reliquis Beniamin & Iuda, ex decreto diuino dicto per Prophetã, ſola vna tribus Iuda data eſt pro regno ſucceſſorũ Salomonis, vt patet in ſecundo libro Paralipomenon capitulo .10. vbi dicit ꝙ non eſt ſequutus quiſpiam domum Dauid, præter tribum Iuda ſolam. Vnde duas dictiones exceptiuam & recluſiuam, pręter, et ſolam adiecit, vt intelligas nullo pacto ad regimen & reditum regis poſteri Salomonis pertinuiſſe tribũ Beniamin, ſed ſolam tribum Iuda. Et ſi obiiciatur ꝙ in capitulo ſequenti dicitur, ꝙ rex Iuda conuocauit tribum Iuda & Beniamin ad pugnandũ contra alias decem tribus rebelles, vtiq; hoc facit pro Philone, quia qui vtilitate & commodo ac redditibus regni gaudent, etiam communi impenſa bellare debent. Ergo filius Salomonis & fratres eius ex Nathan ſimul & communi impenſa bellare debuerũt, rex quidẽ in tribu ſua Iuda ciẽdo militem, & fratres eius in tribu Beniamin. Et quo patet ꝙ quando quæritur quando impletum fuit decretum diuinũ quo dixit ad Hieroboam, dabo tibi decem tribus, & filio Salomonis vnam ſolam, quum duę tribus ſequutæ ſint domum Dauid, reſpõſio clara eſt, quia dicit, dabo vnam tribum filio Salomonis. Nam alteram dederat filiis Nathan fratribus Salomonis. Vnde patet ꝙ ex decreto Dauid et diuino, ad regem ſpectabat omnis penſio & redditus totius tribu Iuda. Ioſaphat autem rex ex linea Salomonis, pater naturalis Ioram & auus Ochoziæ pręuaricatus eſt decretum, quia etiã in tribu Iuda præter alia dona dedit filiis ſuis Ahiaſarim penſiones cum ciuitatibus munitiſſimis, & Ioram ſolum cõſtituit regem, diminuto redditu, vt ſcribitur in .2. lib. Paralipomenon. Et ideo interfecit eos, non vt haberet bona eorum, quia dimiſit ea eorum filiis quos non occidit, ſed vt reſtitueretur ſibi totus redditus.
Poteſt tamẽ dici, quòd illa bona eorum erant, quia Ioſaphat vir ſanctus erat, & reuelatione diuina videbat finiendã poſteritatem Salomonis, iuxta quòd dixerat

Dauid

Dauid Salomoni,ſi non quæſieris dominum,proiiciet te in æternum. Et ideo diuino iuſſu potuit mutare decretum, & incipere dare ſuſcitatoribus ſeminis Salomonis partem tribus Iuda. Et hoc pacto ſaluatur prima veterum reſponſio, quòd interfecit filios Ioſaphat ſuos fratres,vt poſſideret bona eorum,quę diuino nutu habere cœperunt in tribu regia.Partim quoq; verũ eſt ꝙ timuit ne ſe eiecto inciperent ſuccedere antequã finiretur poſteritas Salomonis. Quod profecto conata eſt facere Athalia, vt ait Philo,quia vt ſcribitur.4. Regum.11.cap. & in.2.lib. Paralipomenon.22.cap.eadem Athalia vidẽs mortuum filium ſuũ Ochoziam, ſcilicet & ſtirpem Salomonis finitam,interfecit omne ſemen regium, filios filij ſui Ochoziæ, qui ſcilicet ſucceſſuri erant,& nõ naturales,quia nullus illi erat,adeo vt nulla ſpes eſſet, vt quis amplius regnaret de ſtirpe Ochoziæ tam naturalis q̃ ſuſcitatiua ſeminis eius ex Nathan,niſi quia infans in cunis Ioas ſeruatus eſt, qui fuit trinomius Elyh,Symeon,& Ioas. Verum aduerte Philonem quia non dicit, fuit primus rex trimonius, ſed primus ex Ahiaſarim,aliàs eſſet falſum,quia pater eius ſucceſſione Ochozias fuit trinomius, vt patet in 2.lib.Paralipomenon,vbi cap.21.dicitur Ioachaz,et in ſequente dicitur Ochozias,& quidã volunt etiam nominatũ Azariam.His ita expoſitis clara eſt litera Philonis,qui reuerſus ad tẽpora dicit. A quarto anno Salomonis vſq; ad deletã poſteritatem eius naturalem, ſunt anni.cxxxviij. Hos annos digerunt per tempora Regum eius poſteritatis, liber tertius & quartus Regum,& ſecũdus Paralipomenon hoc modo:Salomon à quarto anno regnauit annis.xxxvi.Roboam regnauit annis.xvij.Abias regnauit annis tribus. Aſa autẽ regnauit annis vno & quadraginta.Ioſaphat regnauit annis.xxv.Ioram regnauit annis octo.Ochozias regnauit anno vno.Athalia regnauit annis ſeptem. Anni verò ſequentes vſq; ad deſolationem ſic ſunt digeſti: Ioas primus ex Nathan regnauit annis.xl.Amaſias regnauit annis.xxix.Azarias regnauit annis duobus &

Ioas trinomius.

quinquaginta. Ioathan regnauit annis ſexdecim. Achaz regnauit annis ſexdecim. Ezechias regnauit annis vigintinouem. Manaſſes regnauit annis quinquagintaquinq;. Amon connumeratis decem abſente patre.12.Ioſias regnauit annis.31.Ioachar regnauit men-
Ioachim. ſibus tribus. Ioachim regnauit annis.11. Ioakin qui &
Elyh. Elyh Neri, menſibus tribus, & quarto menſe vltro in Babyloniam tranſmigrauit, pro quo Sedechias regnauit annis.11.& facta eſt deſolatio.

Philonis liber ſecundus.

SEcūdus libellus Philonis diuiditur in quatuor partes. Prima ponit tempora à deſolatione templi vſque ad Iudam Machabæum. Secunda ab eo vſque ad Herodis tyrannidem. Tertia à tyrannide eius vſque ad finem legitimi regni. Quarta ab eius ſucceſſore vſq; ad ætatem ſuam. Itaq; de prima parte ſic dicit:

ET à deſolatione ad carceres Ioakin, ſunt anni.xx. & ab eius tranſmigratione.31. Sex annis ſequentibus tunc editus Mizmor.lxxxvii. in fine autē ſeptimi anni Euilmerodach eductum Ioakin de carcere in honore habuit, eumq́; populus Heri cognominauit, quòd lucerna Dauid quę timebatur extincta

tincta illuxerit,& Mizmor octogeſimuſocta-
uus editus eſt ad gratiarũ actionẽ atq; conſer
uationem gentis,& celerem miſſionẽ Meſſię.
Mox liberato Heri datus eſt à Deo filius Me
ſezebel cognomento Salathiel, qui anno de-
cimoſeptimo ante ſolutionẽ captiuitatis Ba-
rachiam qui anno decimoſeptimo ſoluta ca-
ptiuitate dux populi fuit, & ab eo ducatu di-
ctus Zorobabel, anno à trãſmigratione octo
geſimoprimo,& à deſolatiõe ſeptuageſimo.
Præfuerunt autem populo duces ex domo
Dauid,& ſacerdotes ex Leui ſeorſum vſque
ad tempora Aſmonai, & de his ſeptuaginta
ſeniores ſic in ſcriptis reliquerunt: Ieſus filius
Ioſedech magnus pontifex cum Barachia
Zorobabele filio Meſezebelis filii Heri, ip-
ſe eſt Ioakin, anno primo Cyri venit Hiero-
ſolymam,qui ſecũdo anno dum iacerent fun
damenta prophetantibus Agai & Zacharia,
ob mortem Darii Iſtaſpis impeditum eſt
opus nec adiri potuit Cyrus, qui bello Ta-
myrico erat impeditus. Succeſſit interfe-
cto Cyro Aſſuerus priſcus Artaxerxes, qui
bellum parabat contra Artaxat factionis
Tamyricæ fautorem,qui & ad defectionẽ cõ-
pulerat Aſſyrios, Medosq; ac Perſas, & Aſ-
ſuerus intra Babyloniam ſeſe continebat.

Ad eum Ieſus pontifex,quia duces Syrię contra Hebræos ſcripſerant,ſe contulit,relicto in pontificatu anno.xii. Aſſueri filio Ioakin qui & Elyh. Ergo quia eo anno erat Aſſuerus occupatus bello,nō eſt auditus Ieſus. Victor cū ſequente anno miſſum à ſe Holofernem à Iudæis truncatū audiſſet, edicto publico vetuit templum erigi. Succeſſerunt duo filii eius,qui de imperio contendentes, Dario Longimano qui votum relaxandi edictum patris emiſerat.vii.menſe victoria ceſſit. Anno eius primo reuerſus Ieſus hortātibus iiſdē prophetis ædificare templū annixus eſt. Geſſit ergo Ieſus pontificatū primū vſq; ad.xii.annū Aſſueri priſci, annis ſex &.xxx. Ioakin filius in eius abſentia annis:viii. Is & Iudith geſta conſcripſit,& anniuerſariā liberatiōis memoriā quotannis agendā inſtituit. Idē Ieſus reuerſus proſecutus eſt pontificatū annis.xx.vſque ad.xx. annū Longimani,natus annos.xxx.& centū. Et ſucceſſit Ioakin,item ſecundo pontifex,annis.xlviii.vſq; ad.xii.annū magni Artaxerxis Aſſueri,q geſta Heſter ſcripſit,& memoriam Phurim inſtituit,hortante illū per literas Mardocheo,qui.x.&.viii.annis ætatē Iſaac ſuperauit. Tertius pontifex ſucceſſit Eliaſib,annis vno &.xx.vſq; ad.xxxiii.magni Artaxerxis.

Hic

Hic primus poſuit Hieroſolymis portã gre-gis. Quartus pontifex Ioada geſſit pontifica tum annis.xxiiii.& totidẽ Ioatham vſq; ad fi-nem Ochi Artaxerxis. Vltimus ſub Perſis fuit ſextus pontifex Iaddua annis.x. Princeps ve rò ex domo Nathan primus Simeõ q & Ioas. Rurſus Leui qui & Amaſias, item Ieſus qui & Ezechias, Her quoq; qui & Manaſſes. Hi an te captiuitatẽ. Porrò in captiuitatis ſolutione Zorobabel primus pręfuit annis.viii.&.l. Re ſa Myſciollã, ſex.&.lx. Ioãna Ben Reſa, tribus &.l. Iudas primus cognomine Hyrcanus.14. Ab Alexandro verò ad Aſmonaim ponti-fices vſq; ad Iudã, Onias priſcus annis.xxvii. Simõ priſcus.13. Eleazarus Antiochi Theos inimicus.xx. Manaſſes Seleuco Gallinico ami cus.xxvii. Simon iuſtus honoratus à Magno Antiocho.xxviii. Onias huius filius à Seleu-cho ſpoliatus tẽplo.xxxix. Hunc ſequitur Iu das Aſmonai. Duces verò ex domo Dauid vſq; ad dictũ Iudã fuere Ioſephus primus, an-nis.vii. Abner Semei.xi. Elyh Matathias.xii. Aſar Maat.ix. Nagid Artaxat.x. Agai Hel-ly.viii. Maslot Naũ.vii. Amos Syrach.xiiii. Matathias Siloa.x. Ioſephus iunior Arſes, Honoratus à Ptolemæo.lx. Ianneus ſecũdus Hyrcanus præfuit annis.vi.&.x.

Plura memoratu digna dicit. Primo quia diſtinguit annos tranſmigrationis ſpontaneæ à deſolatione & captiuitate inuita totius regni. Et de vtriuſq; diſtinctione atq; geſtis ſcribitur in fine quarti libri Regum &.2.Paralip. & de vtraque eſt vaticinium Hieremiæ cap.34.vbi in fine contra Sedechiam dixit, & ſolitudinem atq; deſolationem vocauit dicens: Reducam Chaldæos in ciuitatem hanc, & præliabuntur contra eam & capient eam,& ſuccendent igni,& ciuitates Iuda dabo in ſolitudinem,quia non erit habitator. Quomodo autem ſit impletū ſcribitur in eodem libro Hieremiæ à cap.36.vſq; ad.xl.et in fine Vaticinij eius,& in fine quarti libri Regum, & ſecūdi Paralip. Eiuſdem deſolationis vaticinium, & quantum temporis duratura eſſet deſolatio, expreſſit capitulo.25.hoc modo:

Deſolationis anni. Nabugdonoſor regem Babylonis ſeruum meum adducam contra ciuitatem iſtam, & habitatores qui circum eam ſunt,& interficiam eos, & ponam in ſolitudines ſempiternas,& erit vniuerſa terra eius in ſolitudinem & in ſtuporem. Et ſeruient omnes gētes iſtæ regi Babylonis ſeptuaginta annis. Quumq; impleti fuerint ſeptuaginta anni,viſitabo iniquitatē regis Chaldæorum,& reliqua. Ex quo ſequitur Philonem recte poſuiſſe ſeptuaginta annos deſolationis & ſolitudinis nō tranſmigrationis, vt quidam inconſyderate ſcribunt. Quos etiam annos deſolationis non tranſmigrationis vocauit doctiſſimus Daniel propheta nono capitulo dicens: In anno,inquit,primo Darij filij Aſſueri de ſemine Medorum qui imperauit ſuper regnum Chaldæorum anno regni eius,ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus eſt ſermo domini ad Hieremiam prophetam, vt complerentur deſolationis Hieruſalem ſeptuaginta anni. Et quia clara eſt litera, idcirco omnem aliam expoſitionem probatam ad obſcuriori,negamus. Et hoc de primo.

Secundo notandum eſt quòd Philo digerit annos vnum & nonaginta ſupra centum à primo anno Mo-

narchię

narchiæ Cyri et Darij vſq; ad magnum Alexandrum, per ſex pontifices, quos etiam Neemias enumerat capitulo duodecimo, dicens: Ieſus ſacerdos genuit Ioakin. Ioakin verò genuit Eliaſib patrem Ioadę. Ioathan fuit pater Ieddux, & filius Ioadæ. Hos, vt ait, etiam ſeptuaginta ſeniores memoria produnt, ſiue ſeptuaginta ſeniores intelligat Zanedrim, ſiue ſeptuaginta interpretes, qui etiam (vt ait) enumerat totidē annos à duce Zorobabel vſq; ad Iudam primū Hyrcanum de domo Dauid. Rurſus per pontifices Leuitici generis & duces Dauidicos colligūt dicti ſeniores annos quatuor & ſeptuaginta ſupra centū, ab Alexādro vſq; ad Iudam Machabæum. Et quia ipſe Philo digerit ſingulorum nomina et annos, idcirco legātur in textu. Tertio notādum, q̃ ſolus Philo habuit chronographiam annalium quatuor monarchiarū, vt in emēdatione chronicarū videbitur. Et ideo ſolus ipſe in temporibus ex Hebræorū ſcriptoribus recipitur. Quinetiam non per opiniones, vt Ioſephus, ſed etiam ſeptuaginta ſeniorū teſtimonio vſus certiſſima ſcribit. Sed de his hacten⁹. Vltimò excurrēda eſt litera Philōis, ſi quid obſcurum eſt elucidandum. Carceres Ioakin iniuſti fuerūt, quia ſub fide publica ſeſe cū ſuis poteſtati magni Nabugdonoſor permiſit, et poſt lapſum tēporis illū in vincla coniecit, & idcirco illū tanquā iniuſtè ibi poſitū, filius magni Nabugdonoſor cognomine Euil merodach, et nomine Amilinus, eduxit et honorauit, vt ſcribitur in 4. lib. Regū, cap. 24. & 25. et in 2. Paralip. cap. vltimo. Quod verò Hebræi Mizmor, id Latini dicunt Pſalmum, & Pſalmus octogeſimuſſeptimus eſt Pſalmus Domine deus ſalutis meæ, editus et decantatus ſex annis quibus Ioakin fuit iniuſtè in carceribus, et ſequens Pſalmus quando fuit ab Euil merodach liberatus, ad quē ſenſum literalem nos expoſuimus in cōmentariis ſuper Pſalterium. Neri appellat etiā ipſum Lucas Euangeliſta patrē Salathielis, cui nomē propriū fuit Meſezebeel. Huic fuit Barachias filius, qui à principatu cognoīatus eſt Zorobabel. i. priceps captiuitatis Babel.

Porrò Zorobabel genuit Reſa, & lib.2.Paralipome-
nô cap.4. Miſciollam. Porrò breuibus ponit genealo
giam Neemias tertio capite dicens: Et iuxta eum ædi
ficauit Miſciollam filius Barachiæ filij Meſezebel.
De bello Tamirico Philo ſequitur veram hiſtoriam
Perſarum & Metaſthenis Perſæ chronographi, & aſ-
ſerit poſt mortem Darij interfectum & non ante, vt
ſomniauerunt Herodotus & Euſebius noſter. Et hoc
eſt quod ſignificat Eſdras cap.3.&.4.quod licet Dari-
us & Cyrus adepta monarchia ſoluerint captiuitatẽ
Babylonicam quam ibi inuenerunt, & dederint licen
tiam reponendi templum, tamen fuit impeditũ à vici
nis ducibus Cyri omnibus annis Cyri, poſt eum ſecu
tus Artaxerxes publico edicto prohibuit, hoc addẽs
quod ſemper ciuitas illa rebellarat contra reges, quia
ſcilicet interfecerat fœmina Holofernem principẽ ſu-
um exiſtente pontifice Ioakin, ſuffecto apertè Ieſu, vt
Philo ſcribit, & in libro Iudith cõmemoratur. Et nõ
te moueat quod iſte Aſſuerus vocetur Nabugdono-
ſor in libro Iudith, quia vt ibi dicitur, & Philo ſcri-
bit, Artaxat inuaſerat monarchiã, tenebatq; Aſſyrios,
Medos & Perſas, & iſte Aſſuerus ſolam Babyloniã,
vbi rex cõmuni appellatione dignitatis vocatur Na-
bugdonoſor, vt in Ægypto Pharao, Romæ Papa. Et
Iudæi quidem iuniores feſtum agũt triumphi Iudith,
& librum habent dubium propter nomen Nabugdo-
noſor. Perdiderunt enim omnem ſapientiam quam
ſui habuerunt, & Philo ex authoribus certiſſimis ſe-
ptuaginta ſanctis ſenioribus tradit. Et ob id eccleſia
recipit eum, & facit argumentum apud veteres Iudę-
os & Chriſtianos, licet non apud modernos Iudæos,
quibus etiam ipſa lux veteris teſtamenti fermè obſcu
Zanedrim. ratur, ſed de his aliàs. Vocabulum verò Zanedrim,
quia ſępe occurrit, interpretatur à Talmudiſtis, colle-
gium ſceptri & publicæ poteſtatis totius regni, quæ
erat penes ſeptuaginta ſeniores ex principalioribus
de tribu Iuda & aliarum tribuũ, quibus vnus rex prę-
erat, & loco eius Salomon ex decreto Dauid & dei,
poſu

poſuit Matathim vt expoſuimus. Dicunt autem Talmudiſtæ in lib. Zanedrim, quod hoc erat publicum ſceptrum inſtitutum à deo in deſerto Numeri. 11. cap. vbi deus inſtituens regimen totius populi ad Moyſen: Congrega, inquit, mihi. 70. viros de ſenioribus Iſrael quos tu noſti quod ſenes populi ſunt & magiſtri, & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, facieſq́; ibi ſtare tecū. Et deſcendā & loquar tibi, & auferam de ſpiritu tuo tradamq́; eis, vt ſuſtentent onus populi tecum, & non tu ſolus graueris. Super hoc ſceptrū erat tribus Iuda & rex, ſicut & Moyſes. Vnde Zanedrim erat collegiū publici regiminis & poteſtatis quibus vnus præerat. Et hi dicuntur vſitato veteri vocabulo ſenes ſiue veteres. Romana verò lingua Senatores, Aramea & Etruſca Lucĳ, vltima ſyllaba habēte accētū, & Grçcè Palei. Porrò etiā eſt opus vt ſint magiſtri .i. verbiſtę, cuius verbo pareat, quos Romani à verbo & dicto imperioſo Dictatores vocant, & communi vocabulo vnico Magiſtratus. Ergo collegiū publicæ poteſtatis etiā apud Hebræos vetuſtiſſimos dicebatur Senatoriū magiſtrale, apud Romanos ſenatoriū dictionale, apud Etruſcos Lucumoniū, apud Græcos Paleologum. Vnde noīa importantia publicam poteſtatē apud veteres cōpoſita inuenimus ex duabus dictionibus, quarum altera vetuſtatem & ſeniū, altera verbū & rationē imperioſam importet, vt apud Hebræos zanedrim, apud Romanos ſenatus decretum, apud Græcos Paleologū, à paleos vetus, & logos ratio & verbū, apud Etruſcos Lucumonium à lucu vetus, & moni ratio & verbū. Et tandem Viterbū veterum verbū ſiue dictatura. Quare à loco & argumētatione nō modo à vetuſtiſſimo more, verumetiā ab inexpugnabili et ſemper inuicta interpretatione, eadem ſunt apud Romanos Senatus decretū & verbum quę apud Talmudiſtas & zanedrim, & apud Græcos paleologū, & apud Deſyderiū regem Viterbū, & apud Etruſcos Lucumoniū. De his hactenus. Quòd verò Philo ſcribit Mardocheū ſuperaſſe Iſaac annis. 10. et. 8

Senes.

Magiſtratus.

ſignificat eundem Mardochęum vixiſſe annis duo de ducentis, quia Iſaac vixit annis viginti & ducentis, vt patet Geneſis cap. trigeſimoquinto. De regibus verò Nathanicis ante captiuitatis liberationem, & ducibus poſt liberationem, ſiue nomina, ſiue cognomina vſq; ad Iudam Machabæũ conueniunt Lucas Euangeliſta, & Philo, & in multis Ioſephus, inter quos pręcipui fuerũt Ioſephus Arſes, & Ianneus ſecũdus Hyrcanus amici Ptolemæi, de quibus etiam in temporibus Ptolemæi Euſebius notat dicens: Ioſephus vir inter ſuos nobilis legatus à Iudęis ad Ptolemęum miſſus, quum familiaritatem eius ob plurima in eum meruiſſet obſequia, dux Iudææ & regionum finitimarũ inſtituitur. Et de filio. Hyrcanus, inquit, Ioſephi ducis Iudęę filius, ſcilicet poſt mortem patris quum ad Ptolemæum perrexiſſet, honorificè ab eo ſuſceptus eſt. Verum fratris eius contra eum ſeditione mota, magnarum calamitatum Iudaicæ genti cauſa extiterunt. Hæc Euſebius ex Clemente & Tatiano & Aphricano. Aſmonai Hebraicè, ſed Latinè dicitur pugnax & vulgò palladrinus ab armata Pallade, Græcè verò Machabæus. Hæc de prima parte.

Machabęus.

¶ De partibus temporũ, ſecunda, tertia, & quarta.

IAm primus libellus Philonis percurrit tempora ab Adam vſque ad ſpontaneam deditionem atq; tranſmigrationem Neri, qui & Ioakin. Secundus quoq; libellus abſoluit primam temporum partem à deſolatione vſq; ad Iudam Machabæum. Nunc proſequitur tempora aliarum partium libelli, à Iuda Machabæo ad tyrannidem Herodis, & ab ea ad legitimum principatum, à quo ad ſuam ætatem Philo ſic proſequitur dicens:

MOx ſequuti Aſmonai ſimul cum pontificatu etiam ducatum à domo Dauid ſubripuerunt, vnde orta inimicitia & ſimultas, Iudas Aſmonai correptis ar-

mis contra Antiochũ illuſtrem & filium eius Eupatorem atq; Demetriũ,præfuit annis.v. Ionathas eius frater .xix. Simon ab Antiocho Sidete immunitate donatus,prȩfuit annis viii.Iohãnes Hyrcanus priſcus prȩfuit ex Aſmonaim annis.xxvi.Ariſtobolus vno.Ianneus Alexander.xxvii.Eius vxor Alexãdra.ix. vltimus Hyrcanus. xxxiiii.qui captus à Parthis relicta vxore ac filia & eius fratre Ariſtobolo,mox Herodes iubẽte ſenatu Romano inuitis Hebræis regnũ tyrannicũ iniit ſumpta ſibi vxore filia Hyrcani capti à Parthis,& declarato filio eiuſdem Hyrcani Ariſtobolo põtifice, vt Iudæorũ animos ad ſe inclinaret. Suſtulit autẽ ex filia Hyrcani ſibi vxore filios duos.Sed cũ anno.xxvi.tyrãnici regni ſui Herodes reuerſum ſocerũ Hyrcanũ aduerteret, more priſco regis ſalutari ab Hebræis, illum ſibi ſocerum ſocrumq́; atq; filiam ſibi vxorẽ, & duos ex ea ſuſceptos liberos,& Ariſtobolum interemit,biẽnioq́; poſt Hebrȩos multis calamitatibus afflixit. Anno verò.xxx. principatus ſui tyrannici,zanedrim ex domo Dauid deleuit,& Annaleum quendam atque zanedrim ex Proſelitis ſuffecit, qui nimium in lege videbantur eruditi. Tum & Salomen ſororem ſuam & virum eius de tribu Iuda.

Itemq́;

Itemq́; proprium filium, quem ex vxore eiuſdem tribus ſuſceperat interfecit, quòd diceretur iam in lege promiſſus CHRISTVS natus. Feſſi tandem Hebræi, vltro ipſi ac eius poſteris regnum obtulerunt, iurantes in fide ipſius ac poſterorum ſeſe permanſuros. Regnauit hic primus Herodes Aſcalonita tyrãnico principatu, annis triginta vno, & legitimo ſex. Et filius eius Archelaus, annis nouem Herodes autem Tetrarcha, annis vigintiquatuor: cuius vigeſimoprimo anno Legatus à noſtris Iudæis ab Alexandria miſſus adoleſcens eram. Sequutus eſt hunc Agrippa priſcus, annis ſeptem. Agrippa iunior, annis ſeptem & viginti. Et Agrippinus, qui & Agrippa vltimus, annis triginta, vſque ad hunc vltimum annum ætatis meæ decrepitæ.

Antiochi. Quot fuerint Antiochi reges Syriæ & Aſię poſt magnum Alexandrũ, lucidè enumerat Euſebius de tẽporibus, & nos in emendata chronographia poſuimus. Sunt autem anni à Iuda Machabæo vſq; ad tyrannicũ principatum Herodis. cxxix. vt hic enumerat Philo. Duobus annis minus regnaſſe Aſmonai Ioſephus tradit, id eſt, vigintiſeptem ſupra centũ. Talmudiſtæ verò in libro Aaboda Zara, in diſtinctione quæ incipit Lipfne Idiem, aiunt: Rabi Iocep tradere Aſmonai regnum duraſſe annis tribus & centum, videlicet vigintiſex minus quàm ponat Philo. Sed dicẽdum ꝙ Iocep dicit regnum, ſcilicet pacificum. Nam vigintiſex annis pugnatum eſt, à Iuda quidem Machabæo quinque, & Ionatha decem & nouem, & à Simone duobus. Nam

tertio anno immunitatẽ ab Antiocho Sidere accepit. Et ideo concordat Iocep Talmudiſta & Philo, Ioſephus verò in tẽporibus reiicitur, quia tã in diuinis literis q̃ gentilibus inuenitur quoad tempora erroneus. Nam libri Machabæorum, qui abſq; temporibus ſcripti erãt, et geſta, & ſub quibus regibus acta erãt, apud veteres habebantur: Ioſephus tempora adiiciens, apocryphos reddidit, quia ponit Antiochum illuſtrem regnaſſe anno centeſimo trigeſimoſeptimo poſt Alexandrum, vt in primo libro Machabæoꝝ primo cap. ſcribitur: qui tamen regnauit anno centeſimo quinquageſimotertio, vt patet in annalibus Græcorum per ſingulos reges Aſiæ & Syriæ poſt Alexandrum, quos Euſebius de temporibus eruditè notauit. Hæc eſt autẽ vna maxima Metaſthenı̃ & Chronographorũ, ꝙ omnis auctor reiicitur, qui præter annales quatuor Monarchiarum de temporibus ſcribunt, quia in eis eſt publica temporũ per ſingulos reges digeſta fides. Porrò Herodes regnauit tyrannico principatu annis vno atque triginta, & ſex legitimo principatu. In ſumma regnauit annis trigintaſeptem, vt omnes concedunt. Ab eo autem per ſucceſſores vſque ad annũ quo hæc ſcripſit Philo, ſupputãtur anni ſeptem & nonaginta. Ergo regnatum eſt in domo Herodis legitimo principatu, annis centum & quatuor. In ſupradicta verò diſtinctione Talmud. vno minus ſupputat Rabi Iocep, dicens: Regnum Herodis durauit ſtante templo, annis centũ tribus, vbi gloſa Rabi Selamo dicit, cum triginta annis Barcozbe cũ Agrippa, quod eſt falſum, quia Barcozban cępit cũ Agrippa regnare anno vltimo Agrippæ, cum quo rebellauit Romanis, à quibus hoſtis iudicatus fuit. Et ideo quia in illa diſtinctione nõ ponit Iocep, niſi annos quibus regnatũ eſt vel legitimè, vel pacificè, idcirco ſuſtulit vltimum annũ Agrippæ vltimi, quem Philo vocat Agrippinum: & ita remanẽt anni regni legitimi Herodiani centum & tres, vt verè ponit Iocep. Si verò volumus ſcire quantum regnauerit falſus Meſſias, quem ipſi Talmudiſtę vocant Barcozban, ſi

Ioſephus reiicitur.

Herodis regnum.

Barcoz-ban. Bencoz-ban.

ban ſiue Bencozban, id eſt, filium mendacij, quia dece-pit eos, vtique hoc pacto ſciemus. A trigeſimoprimo anno Herodis vſq; ad vigeſimumnonum Agrippini, numerãtur à Philone atque Talmudiſtis anni centum & tres. Cœpit autem legitimus principatus Herodis, eius regni anno trigeſimoſecundo, qui erat Octauiani Auguſti annus quadrageſimusſecũdus, vt per Olympiades probatur, & Euſebius optimè annotauit. Quare eo anno verè fuit ablatum ſceptrum de tribu Iuda, quia natus fuit qui mittendus erat Meſſias. Si verò ab hoc anno. XLII. Octauiani, qui erat prim⁹ legitimi principatus Herodis, numeremus vſque ad vigeſimumnonum Agrippini ſupradictos centũ & tres annos, vtiq; perueniemus ad quintũ annum Traiani Imperatoris. Ergo ſequente ſexto anno Traiani cœperũt ſimul regnare Agrippinus & Bencozban. Porrò vt ipſi Talmudiſtæ atq; Latina hiſtoria docet, & Euſebius de tẽporibus diligẽter annotat, anno Hadriani. XVIJ. Bẽcozban ingentiſſima clade cum Hebręis à legionibus Romanis accepta deletus eſt. Quare Bencozbã regnauit falſi Meſſię nomine annis triginta vno cũ Agrippino, quia totidem ſupputãtur à ſexto Traiani, qui imperauit annis decẽ & nouem vſq; ad ſucceſſoris ſui Hadriani annum decimũſeptimum. Si quis verò curat intelligere geſta huius falſi Meſſiæ, quęrat à Talmudiſtis, & legat Euſebium cũ eccleſiaſtica hiſtoria. Quæ tempora Philonis ſupremo ſtudio memoria ſunt retinenda, cũ quia plurimum valet ad chronographiam emendatam, tum præcipuè ad emendatè atq; irreuincibiliter diſſerendum de ſeptuaginta hebdomadibus Danielis, tum vel maximè ad intelligendas diuinas literas, & pro cõprobandis veri Meſſiæ temporibus. Nunc percurrenda eſt Philonis litera. Ait enim quôd ſuſceptus principatus fuit cauſſa ſimultatum. Nam duces Dauidici depreſſi quidẽ iure iraſcebañt. Et Philo quidẽ nõ ponit qui ſucceſſerint ex domo Dauid, quia ſtuduit tẽpora per duces notiores exprimere. Quidam verò Iudæi in primitiua eccleſia fingẽtes ſe chriſtianos, vt ob-

Bencoz-ban Antichriſtus.

ſcura-

ſcurarent genealogiam Chriſti, quam Lucas & Matthæus claram exponũt, potiſſimè Lucas qui ait Iãneo ſucceſſiſſe Melchi, & Melchi ſucceſſiſſe Leui patrem Mathan et auum Elyh ſiue Ioakin, tranſmutatis nominibus dixerũt panter pro Melchi, et Barpãter pro Leui, & ꝙ Elyh quaſi alter à Ioakin fuerit pater Ioſeph. Legalis per ſuſcitationẽ fraterni ſeminis. Cõtra quos Hieronymus de ortu beatę virginis ſcribẽs: Quid, inquit, Panteris et Barpãteris & fraterni ſeminis ſuſcitatione opus fuit ad genealogiam Mariæ quæ clara eſt, niſi quia falſi fratres ſub ſpecie angeli lucis ad eludendum Euangelia, quaſi illa expoſitura hæc finxerũt, vbi euangeliſta Lucas, & ſanctoꝝ traditio Syrorum, ſicut Philo & Lucas clariſſimè deſcripſerũt. Quinetiam & vbi Lucas tempora nõ colligit, et Philo definit, ipſi ea clariſſimè inferũt, dicẽtes: Vixit autẽ Melchi filius Iannei annis quinque & viginti, et genuit Leui, qui quadragenarius genuit Mathan. Hic agẽs annũ trigeſimũ ſextũ genuit Ioakin, qui et Elyh, patrem quidem naturalem Mariæ & legalem Ioſeph. Anno autẽ. xlvi. natura ſterilis genuit Mariam. Quæ & ipſa decimoquarto ætatis anno peperit Saluatorẽ. Verum cõtra Euãgelia angelus Sathanę ſe transfigurat in angelum lucis. Hęc Hieronymus. Si numeres lector à Melchi ad. 14. annũ beatę virginis, equidem annos. 161. ſupputabis, et totidem à Iuda Machabæo ad. 32. Herodis. Quare primus annus quo legitimè ſceptrũ de Iuda ſuſtulit Herodes, idem fuit & primus nati Saluatoris. Porrò de inſtitutione tyrannica Herodis, & graſſatione atque crudelitate in ſuam ſororem ſocrum, ſocerum filios & cognatos, partim in Ioſepho, partim in Petro Comeſtore, et aliis legimus, quę etiam Euſebius ſtuduit in temporibus annotare. De Zanedrim verò deletionẽ Hebræi ſcribunt in Talmud in libro Baba Bathra, in diſtinctione Aſſurafin. Herodes, inquit, Aſcalonita ſeruus fuit Aſmonaim, qui ſuſcepto per vim regno, interfecit vniuerſos Zanedrim ſeptuaginta iudices, vno reſeruato Baba filio Bota, cui eruit oculos.

Ioakin.
Maria.

Porrò

Porrò de filio interempto Macrobius in Saturnalium ſecundo meminit, dicens: Auguſtus quum audiſſet inter pueros quos in Syria Herodes rex Iudęorum intra bimatum iuſſit interfici, filium quoq; eius occiſum, ait: Melius eſt porcum Herodis eſſe, quàm filium.

¶ Sequitur vltima pars libelli Philonis.

SEquitur libellos duos ſupradictos pars tertia, quæ quaſi quodam epilogo confirmatiuo eorum temporum quæ ſupra expoſuit Philo monent lectores, ſiue illam Philo, ſiue alius ſubſcripſerit. Hæc his verbis exprimitur:

EXplicit breuiarium temporum Philonis eruditiſſimi hiſtorici Hebræi, q aſſerit in hiſtoriis ſuis omnia tēpora quadraſſe ad veros annales quatuor monarchiarū, qui ſoli & emendatiſſimi habentur, quos ſoli & maximè primi, retulerūt ex Chaldæis Beroſus pro monarchia Aſſyriorum, & Metaſthenes Perſa hiſtoricus in annalium indiciis pari forma ait ex Græcis eos ſolos ſe perſequuturum, qui annales Græcorū ſequuti ſunt ſeptuaginta ſeniores interpretes vſq; ad Ptolemæum & Aſmonaim, inde Romanos qui tempora ſua diligentiſſimè conſeruauerunt.

Verba tamen ſonāt alium hęc appoſuiſſe ex libris hiſtoriarum eiuſdem Philonis, in quibus ait eundem Philonem probaſſe tempora ſua idcirco eſſe emendatiſſima, quia nō per opinionem ſuam vel aliorum priuatorum hiſtoricorum, ſed publicam per fidem annalium quatuor Monarchiarum ſuam chronographiam conſcripſit, quarum ſingula ſuum habet probatum authorem. Nam Chaldæorum annalium probatus author

thor ex Chaldæis ſumitur, inter quos enitet Beroſus. Porrò Perſarum & Medorũ annalium itidem probatus author ex Perſis ſumitur, inter quos effulgẽt Deio cles & Metaſthenes Perſæ hiſtorici. Caue quum legis Petrũ Comeſtorem ſuper Danielẽ, quia ibi corrupta orthographia ſcribitur Diocles & Megaſthenes, pro Deiocles & Metaſthenes: quia primi ſunt authores Græci, ſed ſecũdi Perſici & Medici. Ab Alexãdro ve rò vſq; ad Aſmoniam ſequutũ ſe dicit ſeptuaginta interpretes, quia hi eruditi erant in annalibus Græcoꝶ. A Machabæis verò, quia iam inierãt Hebræi ſocietatem cũ Romanis, vt geſta Machabæoꝶ indicãt, idcirco annales Romanoꝶ Philo ab eis ſumpſit, qui tẽpora ſua ſummo ſtudio per annuos conſules abſq; errore conſcribebãt, vt patet in Liuio, qui emendate tẽpora digeſſit per regulos Latinos ab Ænea ad Romulum, et per Romanos à Romulo ad Tarquinium ſuperbũ, & per annuos magiſtratus à Bruto primo cõſule ad Cæſarem. Ex his patet, qui authores in tẽporibus ſuſcipiendi ſunt, et qui reiiciendi. Et quidem in monarchia Aſſyrioꝶ à Nini atauo Gyge priſco, vſq; ad ipſum Ni num Beroſus Chaldęus præeminet, et qui deſcriptam à Semiramide columnã ſequuntur Xenophon, Archilochus, vterq; Gręci: itemq; Latini Cato de originibꝰ, Fabius Pictor, Sempronius, et qui de temporibus aurei ſæculi ante Ninũ conſcribũt. Deinde à Nino vſq; ad Sardanapalum duo ſoli recipiuntur, videlicet Bero ſus, vt diximus, et Euſebius, quia ipſum ſequitẽ in eius monarchiæ annalibus Reiiciuntur autẽ in ea Paulus Oroſius ex Latinis, & Iuſtinus atq; Trogus, quia ab his annalibus deuiãt: et eadẽ ratione ex Græcis Herodotus, Hellanicus, Xenophon, & qui eos ſequuntur. Quinetiam & ipſum Cteſiam Gnidium, quanquã in multis aliis in pretio habitũ, tamen in temporibus hu ius monarchiæ reiiciũt Chronographi, nõ modò quia ab eius annalibus diſcrepat, verũ etiam quia nomina regum & ſingulorũ tempora non digerit, vt ſignificauit Diodorus Siculus in.3.lib. dicẽs: A Nino ad Sarda

Authores recipiẽdi.

Reiiciẽdi.

napalum triginta numero reges tenuerunt imperium Aſſyriorum annis mille trecentis & ſexaginta, vt Cteſias in ſecundo libro ſcribit, qui nomina regum, quantoq́; quiſq; regnauerit tempore nō digeſſit, quãuis memoret auxilium Priamo miſſum â Tautamio Aſſyriorum rege. Poſt Aſſyriorū monarchiam ſequuta eſt ſecunda Medorū atq; Perſarum, vſq; ad Alexandrū, cuius annales digeſſerunt Deiocles & Metaſthenes Perſæ. In parte verò ab Arbace vſq; ad Cyrum, ex eiuſdē monarchiæ annalibus retulit ſupradictus Cteſias Gnidius, vt fragmentū eius indicat, & Diodorus in tertio libro cōmemorat. Quare, quoniam ab his annalium Perſicæ Monarchiæ veris authoribus deuiant Herodotus, Euſebius, Tatianus, Ioſephus, Clemēs, Aphricanus, & Porphyrius, idcirco negãtur in temporibus eiuſdem monarchiæ. Reaſſumitur tamen Euſebius in tertia monarchia, quia digerit fideliter annales Græcorum, regumq́; Aſiæ atq; Syriæ ab Alexandro ad Pompeium. Et ſimiliter recipit in quarta monarchia, quia ſequitur annales Dictatorum & Imperatorū & Cōſulum Romanorꝶ. Sed de his clarius tractabitur in emēdatione chronographiæ noſtrę. Nūc ſatis eſt noſſe ad quadram diuinarꝶ literarum, et quatuor monarchiarꝶ, Philonis Breuiarium temporū, & quidē vtiliſſimum traditū eſſe, & occaſionē reſpondendi Chriſtianis tribuiſſe, præcipuè ad argumenta Iuliani Apoſtatæ & aliorum hæreticorū, vt author eſt Hieronymus. Nam quum obiicitur falſa ſcripſiſſe Euangeliſtas, quia ſcribunt Zorobabelem & Salathielem in duabus diſtinctis lineis naturalium poſteritatum Salomonis & Nathan, negatur adſumptū, quia ſolū in linea Nathan inueniuntur, vt patet ex ſupradictis. Et ideo tam Maria q̃ Ioſeph de domo Dauid per Nathan venerūt. Quod verò obiicit, euangeliſtas ſibi mutuo aduerſari, quum dicāt ab vno Ioſeph filius Iacob, ab altero filius Elyh, vtiq; nulla eſt contrarietas, ſi dicatur: Ioannes eſt filius Petri naturalis, & eſt filius meus legalis, quia habet filiam meam vxorē. Quoto enim gradu mihi eſt cōſanguinea

Euangeliſtarꝶ concordia.

Elyh & Iacob.

guinea

guinea filia mea vel neptis, toto eſt mihi affinis vir earum. Vnde & neptis meæ virũ, voco nepotem meum Et hoc eſt quod Hieronymus dicit, ꝙ Ioſeph fuit filius Iacob genitura, & Elyh ſeu Ioakin lege vxoria. Quòd ſi dicis: Quid ad genealogiã Chriſti Ioſeph? Plurimũ equidem, nõ ad ſignificandum ꝙ Saluator fuerit filius eius, ſed ꝙ Maria erat ex tribu Iuda, vt ait gloſa ordinaria, propter præceptũ legis Nume. vltimo cap. vbi ſic dicit: Omnes viri ducent vxores de tribu & cognatione ſua, & cũctæ fœminę maritos de eadẽ tribu accipiant, vt hæreditas permaneat in familiis. Et hæc lex, vt ait Talmudiſta, obligat ſolum primogenitos ad ꝗs ſpectat hæreditas, quia ea lex facta fuit propter filias Salphaat et familiarum ſuccedẽtium in hæreditate, vt patet in dicto cap. atq; lege. Beata autẽ virgo fuit primogenita Ioakin ſterilis, & Ioſeph primogenitus Iacob. Et idcirco neceſſaria illatio eſt ex lege, vt quoniã Ioſeph ex tribu Iuda & cognatione Dauidica extitit, vtiq; et beata virgo fuit ex domo Dauid et tribu, quia in lege vtrũq; ponitur: Omnes, inquiẽs, viri accipiant vxores de tribu & item de cognatione ſua. Ergo Ioſaba filia regis Ioram, quia nupſit Ioiadæ põtifici alteri à tribu & cognatione ſua, non fuit primogenita Ioram. Quòd ſi obiiciat hæreticus, quia in primo Paralipo. 3. cap. nullus inuenitur filius Zorobabel, qui dictus ſit Abiut, vt Matthęus Euangeliſta ſcribit, reſpõdet Hieronymus, ꝙ ſicut Miſciollam ibi ponitur ſine cognomine, ita & Ananias. Et ſicut Miſciollam primogenitus cognominatus eſt Reſa, quod Lucas poſuit & Philo expreſſit, ita alius filius Zorobabelis fuit binomius & dictus eſt Ananias & Abiut, quod vtique vſitatiſſimum eſt in diuinis literis. Quia ergo tempore Apoſtolorum erat cunctis cognitum Ioſeph atq; Mariam eſſe ex tribu Iuda & cognatione Dauid, idcirco Apoſtolus pro principio à cunctis conceſſo ſemper arguit cõtra Iudæos, dicens & præſupponẽs, pro maxima manifeſta ad Hebræos ſeptimo capitulo: Manifeſtum eſt, inquit, quòd ex tribu Iuda Dominus noſter ortus eſt.

Ioſeph q ad Chriſ genealogiam.

Abiut.

hiſti ge- ealogia.

Et in primo cap. ad Romanos: Factus eſt Ieſus ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Quod verò obiicitur, quia Apoſtolus dicit ad Timotheum, vt denũtiet quibuſdã ne doceant aliter, aut intendãt fabulis & genealogiis interminatis. & ad Titũ: Stultas, inquit, deuita quæſtiones, & genealogias, et contẽtiones & pugnas legis deuita, quia ſunt inutiles & vanę: vtiq; his reſpõdetur, ꝙ ipſa verba Apoſtoli declarant ſeipſa, quia loquitur de genealogiis et pugnis interminatis, fabuloſis et inutilibus et vanis. Et ideo nõ loquitur de genealogia Chriſti quę erat terminata, manifeſta et clara, vt ipſe dicit ad Hebræos, & Euãgeliſtę pro clariſſimo & certiſſimo tũc fundamẽto fidei in ipſa prima frõte Euangeliј poſuerunt. Neq; erat fabuloſa, ſed vera: neque vana & inutilis, ſed ſupremè neceſſaria, quia ſi Chriſtus non fuit de cognatione Dauid, vtiq; nec Meſſias.

Genealogiæ interminatæ

Non poteſt autẽ bene intelligere b. Paulũ in his locis, niſi quis nouit vanitates Phariſaicas Talmudicas etiam in primitiua eccleſia, quas nos ad plenũ retulimus in commẽtariis noſtris ſuper epiſtolas b. Pauli, & ſup̱ prophetas, atq; alios libros. Sed pauca adducemus pro his vocabulis apoſtolicis: Interminatũ, fabuloſum, inutile, vanũ: & quod item prohibet in ſecũda epiſtola ad Timotheum cap. 2. Prophana & vaniloqua. Eſt autem totũ documentum Apoſtoli cõtra eos qui peruertebãt verba Saluatoris, vt patet in prima epiſtola ca. 6 vbi ait: Si quis aliter docet, & nõ acquieſcit ſermonibus dñi noſtri Ieſu, ſuperbus eſt, et nihil oĩno ſciẽs, ſed languens circa quæſtiones & pugnas verboꝝ: ex quibus oritur ſcandalum, et nõ ædificatio eccleſiæ. Primò ex verbo Chriſti dicẽtis: Helias iam venit, & ipſe eſt Ioannes. Venit hora, et nũc eſt quãdo mortui et qui in monumẽtis ſunt audient vocẽ filiј dei. Ergo iam reſurrectio facta eſt, et nulla alia expectatur. Et hi fuerunt cõuerſi ex Saducæis, qui negabãt reſurrectionẽ eſſe, et fuerũt Hymenęus et Philetus, quos excõmunicauit b. Paulus. De quibus ait in ſecũda epiſtola ad Timotheum. 2. cap. Prophana & vaniloqua deuita, quia proficiunt

Reſurrectionem negãtes.

ciunt ad iniquitatē. Ex quibus eſt Hymenęus & Philetus, qui veritate exciderūt, dicentes reſurrectionem iam factā,et ſubuerterūt quorundā fidem. Hi duo fuerunt principes factionis Saducææ contra b.Paulū,propter quos in concilio dixit: Ego ſum Phariſæus filius Phariſæorū. De ſpe et reſurrectione ego iudicor,vt patet in Actibus Apoſtolorum,cap.23. Patet igitur quæ ſunt prophana & vaniloqua præter intētionem Chriſti. Interminatas autē genealogias et fabulas contra b. Paulū, & Titū diaconē,& epiſcopos Syluanū & Timotheū mouebant alter Hymenęus ex tribu Iſſachar, et Alexāder ex Leuitica tribu,qui cōtra b.Paulū prædicauerunt Galatis & aliis pluribus Chriſtianis,ꝙ cū Euangelio etiam legalia et circūciſio erāt ſeruanda,& probāt ex eo,quia Chriſtꝰ ſeruauit. Beatus verò Paulus econtrario dicebat: Si circuncidimini & ſeruatis legem, Chriſtus nihil prodeſt: & probat quia factus eſt ſub lege tanquā finis, ideo qui ſub lege erant redemit: & probabat ꝙ finis oīm præceptorum erat charitas et conſcientia bona, quæ ſola Chriſtus cū lege intendit, vt patet in omnibus epiſtolis eius. Verum vt in eadē epiſtola cap.3. ad Timotheum ſcribit: Sic,inquit, Iannes et Mambres reſtiterunt Moyſi: ita iſti duo reſtiterunt veritati: qui quum nō poſſent vincere b.Paulum nec auertere Chriſtianos ab eo, cœperunt ſtultas quæſtiones,& fabulas verborū, & interminatas,id eſt,indèciſas genealogias afferre, fundantes ſe in duobus. Primò ꝙ docti ſiue doctores in regno cœlorum,id eſt Euangelico,debent eſſe ſolum ſcribæ, dicēte Chriſto in Euangelio: Omnis ſcriba doctus in regno cęlorum profert teſtimonium de veteri & nouo teſtamēto. Secundo, ꝙ in veteri teſtamento nulli poterant eſſe ſcribæ & legis doctores & ſacerdotes, niſi ex tribu Leui & genealogia eius. Vnde iſtæ pugnæ legis ortæ fuerunt. Prima,an alius poſſet ex officio ordinario dicere, quàm de genealogia Leuitica. Et in hoc ante aduentum Chriſti erat pugna rixoſa. Leuitę enim dicebant nullum poſſe eſſe ſcribam et doctorē legis, niſi ex genealo

Legalia præcipientes.

Scribę q.

nealogia Leuitica, dicente Moyſe ad populum Deuteronomij vltimo capitulo: Liuitæ docebunt iudicia tua Iacob, & legem tuam ô Iſrael. Econtrà Ionathan Ben ooziel dicebat, quod etiam genealogia Iudaica poterat docere. Vnde in Targum Geneſis quadrageſimonono traducit: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & ſcriba de filiis filiorum eius, donec veniat Meſſias. Qui verò erant de tribu Iſſachar dicebāt, quòd etiam de ſua genealogia poterant eſſe doctores. Nam in primo libro Paralipomenon duodecimo capitulo dicitur: De filiis Iſſachar erant viri eruditi, qui nouerunt ſingula tempora ad præcipiendum quid deberet agere Iſrael. Plures alij volebant, quòd ex omnibus tribubus & genealogiis etiam cōuerſorum ad Iudaiſmum poterant eſſe doctores, quia interfectis legis doctoribus & Zanedrim, Herodes poſuit Zanedrim ex neophitis & proſelitis, qui dicti ſunt Phariſæi & Scribæ. Vnde & Mayr author totius doctrinæ Talmudicæ fuit Idumæus conuerſus ad Iudaiſmum, vt ſparſim in Talmud traditur, & Rabbi Moyſes Ægyptius narrat in prologo ſummæ de authoritate Talmudica. Et ita hæc quæſtio de genealogia doctoratus nunquam fuit definita. Secunda fuit de ſacerdotio, quia ſolum eo fungebātur qui erant de genealogia Leuitica, vt Leuitę probabant ex traditis à Moyſe. Alij verò dicebant, quòd qui etiam ex gentilibus cōuerſi, tranſiſſent in tribum Leuiticam, poterant eſſe ſacerdotes, quia Moyſes dicit de comeſtione agni Exodi capitulo duodecimo: Si quis peregrinorum voluerit in veſtram tranſire coloniam, circuncidatur, & ita comedat phaſe. Et mox ſubdens legem vniuerſam: Eadem, inquit, lex erit indigenæ & colono. Ergo eadem lex & ius erit colono, tranſeunti in coloniam & genealogiam Leuiticam, ſicut & Leuitis. Et confirmabant, quia omnes pagani tranſeuntes in genealogiam Meſſiæ, erunt etiam ſacerdotes. Itaque hæc & huiuſmodi pugnæ, & genealogiarum interminatarum rixæ erant, & ita vocabantur. Hymenæus autē & Alexander, quum non poſſent

Tálmud inuētor.

Sacerdotes qui.

poſſent euincere beatum Paulum, vt auerterent ab eo Chriſtianos ad circunciſionem & obſeruantiam cerimonialium, conuerſi ſunt ad blaſphemias & iniurias ſub nomine doctrinę dicentes, quòd CHRISTVS non venit legem ſoluere, ſed adimplere, quæ præcepit, quòd nemo doceat aut ſacerdotio fungatur quàm tribus Leuitica, aut ſaltem qui in eius coloniam tranſiuiſſet, quodq́ Paulus ſolus contra Chriſtum & Moyſen, quum ſit de tribu Beniamin, temerariè decipiēdo Chriſtianos, docet, & inſtituit Leuitas & Epiſcopos Gentiles qui non tranſiuerunt in coloniam et domum Leuiticam, quales erant Lucas, Timotheus, Syluanus & Titus & huiuſcemodi. Atque his publica prædicatione iniuriis infamabant beatum Paulum, tam apud Iudæos, quàm apud Galatas & Corinthios, quibus Epiſtolas Paulus contra eos ſcripſit. Nam & ad Hebræos ſcribit quòd ſacerdotium Chriſti nullam debet ſequi genealogiam Aaroniticam, et ritum, ſed debet eſſe ſecundum ordinem Melchiſedech, cuius nulla ſcribitur genealogia, ſed omnes amplectitur ad ſuā dignitatem. Vnde translato ſacerdotio, cuius ius erat apud Leuitas, neceſſe vt legis Leuiticæ cuius erat docere, translatio fieret, & impleretur dictum Hieremiæ de lege noua Meſſiæ, quæ veterē excluderet. Et ideo lex vetus dum mutatur impletur, quæ ſe mutandam aſſerit in aduentu Meſſiæ, ac propterea Chriſtus nec vnum iota ſoluit à lege veteri dum illam mutat, quia hoc iota erit ibi, & apex, quod illam in nouam mutaret. Ad Galatas verò ſcribens, quòd nō vt illi Hymenęus & Alexander à Talmudicis fabulis & hominibus didicit euadere, ſed reuelationem Ieſu Chriſti. In Pauli doctrinā

Et excommunicat eos in communi dicens: Quicunque etiam ſi angelus de cœlo, aliud prædicat quàm prædicauerim vobis, anathema ſit, & exclamans: O inquit, inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit, non credere veritati, ante quorum oculos Ieſus Chriſtus proſcriptus eſt in vobis crucifixus? Tam ſtulti eſtis,

vt quum ſpiritu cœperitis, nunc carne conſumemini. Lege totã epiſtolam ſaluberrimã, reuocatiuã ad Euangelicam legẽ. Et quia hi duo principes factionis hæreticæ contra beatũ Paulum more hæreticorũ ſanctimoniam & Chriſti ſeruitutẽ oſtendebant & peritiam in lege, & ob id erant in æſtimatione apud Corinthios, idcirco ipſe Paulus eos reuocans per duas epiſtolas, etiam in æmulos eos multa dixit, vti eſt in prima epiſtola, Perdã ſapientiam ſapientũ dicit dominus. Et itẽ non veni ad vos in ſublimitate ſermonis. Quia nõ ſpiritum et ſapientiã huius mundi accepimus, ſed ſpiritũ q ex deo eſt. Et ibi excõmunicat eum q materterã duxit vxorẽ, permiſſu dictorũ, qui ad legis obſeruantiã Talmudicã inducebant. Et in fine primæ epiſtolæ, excommunicauit eoſdẽ in cõmuni dicens: Si quis non amat dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema Maranatha. Et in ſecunda epiſtola contra eoſdẽ falſos apoſtolos, quos adeo æſtimabant Corinthij, vt nihil ſupra. Incipimus ne hoc, inquit, denuo commendare? Aut nos egemus ſicut quidam cõmendatitiis epiſtolis ad vos aut ex vobis? Et itẽ in eadẽ epiſtola cõtra eoſdem: Nõ enim prędicamus noſmetipſos, ſed dominũ Ieſum Chriſtum. Et item: O Corinthij ſeperamini de medio eorũ dicit dominus. Et itẽ: Quod facio & faciam, facio vt amputem occaſionem eorum, qui volunt occaſionẽ gloriandi in vos, ſicut & nos gloriamur. Hi ſunt pſeudoapoſtoli, operarij ſubdoli transfigurantes ſe in apoſtolos Chriſti. Et non mirũ. Ipſe enim Sathanas transfigurat ſe in angelũ lucis. Et ſubdit Apoſtolus: Quare non eſt mirũ, ſi eius miniſtri ſe transfigurẽt velut miniſtri iuſtitiæ. Verum cum reuocatis ad fidẽ gentibus, eluſis à falſis fratribus, neq; deſiſterent maledicendo de beato Paulo & comitiua eius, & dicta Chriſti deprauando, feſſus beatus Paulus eos noĩatim excõmunicauit, & beato Timotheo ſcripſit epiſtolã primam, in cuius primo capitulo denuntiat eos excõmunicatos, & euitet eos & doctrinam eorũ hortatur dicens: Rogaui te, vt maneres Epheſi cũ irem in Ma-

cedoniam,vt denuntiares quibuſdam, ne aliter doce-
rent, neq; intenderent fabulis & genealogiis intermi-
natis,quæ quæſtiones præſtant magis quam ædificati-
onem quæ eſt in fide. Finis enim præcepti eſt charitas
de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, à
quibus quidā aberrantes, cōuerſi ſunt in vaniloquiū,
volentes eſſe legis doctores,non intelligentes quæ lo
quuntur neq; de quibus affirmant. Ecce quod de gene
alogiis interminatis loquitur apoſtolus,in quibus,&
ex quibus ipſi ſoli volebant eſſe legis doctores,& nō
de genealogia Chriſti,quam omnes lucidam et termi
natam habebant. Et ideo iſti reſiſtentes apoſtolo vole
bant præcedere,& ſoli eſſe doctores ob ſuperbiam,et
non ex charitate & zelo fidei,quam conturbabant,&
ſciſmata procurabant, ob quæ meruerunt publice ex-
communicari,vt in fine eiuſdem capituli denuntiat di
cens: Hoc præceptum tibi fili Timothee commendo
ſecundum præcedentes in te prophetias, vt milites in
illis bonam militiam,habens fidem et bonam conſci-
entiam,quā quidam repellentes circa fidem naufraga-
uerunt,ex quibus Hymenęus et Alexāder,quos tradi
di Satanę, vt diſcant non blaſphemare. Et in quarto
capitulo: Bonus ſis miniſter Ieſu Chriſti,nutritus ver-
bo fidei,et bonę doctrinę,quam aſſecutus es. Et ideo
ineptas et aniles fabulas deuita. Quę autem ſint inep-
tę et aniles fabulæ, in commentariis noſtris ſuper Bi-
bliam, præcipuè ſuper Eſaiam prophetam vtcunque
retulimus, in quibus præcipuè verſabantur Hermo-
genes et ſocius eius, qui ſcholas magnas in Aſia rege-
bant. Quos cum reprehēderet apoſtolus, inimici eius
facti ſunt, vt in ſecunda epiſtola certiorem facit Ti-
motheū primo capitulo dicens: Scias quòd auerſi ſunt
à me omnes qui in Aſia ſunt,ex quibus eſt Phygelus
et Hermogenes. Contra quos Epheſi fortiter reſtite-
runt, atque ideo ab vrbe Roma eis ſcribens apoſto-
lus per Titicū Diaconē,eos collaudat,vt patet in epi
ſtola ad eoſdem Epheſios. Hæc pro cōmentariis Phi-
lonis,et genealogia Saluatoris ſufficiant.

Liber Ioannis

ANNII VITERBENSIS DE ETRVSCA SIMVL ET ITAlica emendatiſſima Chronographia.

Omnis hiſtoria integra eſt, & certiſſima redditur, quæ ſuis ſubſtãtialibus partibus cõſtat, quas tres eſſe manifeſtum eſt, narrationẽ, chorographiã et chronographiã. Omne enim indiuiduum, vt Peripatetici tradũt, conſtat ſua ſubſtantia, & duobus ſubſtantialibꝰ principiis indiuiduantibus, quæ vocant hic & nunc, & ſunt proprius locus & tempus. Cumq́; narratio rerum geſtarum ſingularum ſit ſubſtantia indiuidua hiſtoriæ, quæ res indiuiduas narrat, vtiq́; neceſſario conſequens eſt, vt duobus principiis demonſtretur, loco & tempore. Non enim integra & certa hiſtoria redditur, ſi ſolum dicatur, Magnus Alexander ſuperauit Darium Monarcham, ſed adiiciendum eſt, quibus locis & temporibus exercitum eius fudit, fugauit, cecidit, vicit. Quibus principiis quicquid Græcia mẽdax audet in hiſtoria, tam præclarè eliſimus in libro cui titulus eſt de mendaciis priſcorũ Græcorum, vt verè pudeat hac noſtra ętate, quoſdã alioqui eruditos mendaciis Græcorũ delectari, & illis aſſueſcere, imô inſoleſcere. Bonũ eſt, inquit, Cato ad Marcum filiũ, literas Græcas aſpicere, non perdiſcere. Itaq́; pars localis hiſtoriæ, quam Græci vocant Topographiam & Chorographiam quoad ſatis eſt, expoſita fuit à nobis in commentariis ſuper Fabium Pictorẽ, Sempronium, Catonem, Myrſilum, & fragmentum Itinerarij Antonini Pij, & ſuper Beroſum, & Plinianam Topographiam

phiam,& in quadraginta quæſtionibus Anniis. Secunda vero pars eſt temporum, quæ publica & probata fide tenetur, vt ſuper Metaſthenem & Philonem oſtẽdimus. Eam partem Græci vocant Chronographiã, id eſt, temporum digeſtionem, cuius probandi duo principia ſunt. Primum, vt oſtendamus tempora quę afferuntur, non diſcrepare à publica & probata fide, vti ſuper Metaſthenem oſtendimus. Alterum, vt reges & viri digerãtur, qui his temporibus floruerunt, & quorum memoriam teneãt authores, vel loca, ſiue vtrunq;. Quod profecto nos facimus in hac ſecunda parte, quę eſt de temporibus, in qua primum extendimus viros & tempora ab Iano & origine Italiæ, vſq; ad Othonem Cæſarem. Inde retrocedendo, tempora & viros præſcriptos per publicam fidem probamus. Tertiam verò partem hiſtoriæ quæ narrat eorum geſta, ſuo loco abſoluemus.

¶ Ioannis Annii Chronographia Etruſca digeſta, & emendatiſſima, cuius prima pars digeſtio Italię ſub aurea ætate à diluuio ad Ninum & Cameſem tribus regibus annis. 249. hoc modo:

Solitudo Italiæ 108
Ianus primũ aduenies 33
Comerus Gallus 58
Ochus Veius 50
Sequuntur anni triginta & quadringenti à Cameſe ad Atlantem Italum, à quo Italia ſub his regibus
Cameſes 19
Iani ſecũdus aduentus 82
Cranus Razen. 54
Aruns 43
Tages 42
Sicanus 30
Enakij Lukij 30
Apis 10

Leſtrigon 45
Hercules 30
Tuſſus 27
Alteus 7
Heſperus 11
Sequuntur anni ab Italo vſq; ad excidium Troiæ. 454. ſub his regib⁹ Larthibus Italię
Italus Atlas 19
Morges 20
Coritus 33
Iaſius 50
Coriban 48
Turrenus 51
Tarcon priſcus 23
Abas 15

Olanus

Olanus 21
Veibennus 42
Oſcus 34
Tarcon ſecundus 46
Thyberinus 30
Mezentius 22

Item à vigeſimoſecũdo anno Mezentij vſque ad ſextum Cælij et principium Romuli computatis quinq; annis laborum.

Æneæ etiam tribus regni ei⁹ ſunt anni.cccc.xxiij. ſub his regibus Italiæ.

Tarcon tertius 20
Ocnus Bianor 46
Pipinus 52
Nicius 47
Piſeus 52
Tuſcus iunior 39
Annus 25
Felſinus 43
Bonus 28
Atrius 27
Marſyas 18
Etalus 30
Cælij pars 6

A ſexto Cælij quo cępit Romulus vſq; ad pulſos reges fuerunt anni cc.xliiij. ſub his Larthibus.

Cælij reſiduum 15
Galeritus 20
Lukius Tuſcus 25
Cibitius 82
Lucumo Cluſinus 38
Rhetus 20
Hyellus 44

Apulſis à Roma regib⁹ ad perdomitã ciuitatẽ Etrurię regnatũ eſt annis ducentis duob⁹ ab his Larthibus.

Porſena Cluſius 58
Tolumnius Veiens 22
Eques Tuſcus 40
Liuius Fidenas 48
Elbius Tuſcus 32

Poſt cædẽ Elbij regnauit Prolarthes Turren⁹ eius filius annis.xxvi. & ciuitatem Etruriæ dedit Romanis.

Turrenus 26

Poſt datã ciuitatẽ Etrurię claruit poſteritas Elbij & Turreni ſub Romanis trecẽtis, &.54.annis, ex quibus Turrenus vixit vſq; ad ſuperatã Thuſciam et ſignatum argenteum nummum Romæ in triumphũ annis duodecim.

Turrenus qui ſupra 15
Titus 40
Volturrenus 48
Cecina 56
Menippus 46
Menodorus 36
Mecœnas 56
Seianus 23
Sceuinus 33
Otho Ferentinus 1

Verum

Verum quia temporum & regum, publica & probata fides expetitur, & oīs alius author quanuis alias eruditus abiicitur, vt Metaſthenes & cōmētaria eius, et ſuperior Monarchiarū chronographia comprobāt, idcirco publica et probata fides tēporū, virorumq́ȝ dāda eſt, et Othonis quidē meminit Suetonius de duodecim Cæſaribus. Eiuſdem et Sceuini Cornelius Tacitus in vita Neronis et Othonis. Seiani meminerūt Iuuenalis in Satyra Omnibus in terris, & Philo in libro legationis ſuæ ſecūdo, et in breuiario temporū, itemq́ȝ Suetonius in vita Tyberij. Mecœnatis reminiſcuntur cum Suetonio poëta et hiſtorici. Menodorum memorat Appianus de bellis ciuilibus ꝙ iuuerit partes Iulij Cæſaris. Omnium verò ſimul ab Elbio ad Menodorum, memoriam facit Cato in.19.fragmento originū. Verum publica fides temporum, ab ipſis certiſſimis Olympiadibus ſumitur. Teſte autem Liuio in.9.ab vrbe cōdita. Q. Fabius egregie perdomuit Etruriam vrbem, ſed nō cepit ciuitatē, quia ciuitas Etrurię data eſt nō capta, vt aſſerūt Valerius Maximus et Cato de originibus. Nam Valerius Maximus lib.4.in fine narraturus pudorem Spurinæ Etruſci, his verbis incipit: Quod ſequitur externis annectam, quia ante geſtum eſt, q̃ ciuitas Etruriæ daretur. Cato item in ſupradicto fragmēto: Turrenus, inquit, patre Elbio Larthe ad lacum Vadimonis cæſo, ad reddendam vrbem Etruriā allici potuit anno.2. Olympiadis centeſimæ vigeſimæ quartę, ſed ad recipiendas Latinas literas, nunquā perſuaderi potuit. Cæterum à ſecundo anno centeſimę ac vigeſimæquartæ Olympiadis, quo Turrenus dedit ciuitatem Etruriæ, vſque ad primum annum Olympiadis.ccxij. quo teſte Euſebio, ſe interemit Otho, ſunt Olympiades octogintaſeptem et tres anni, quæ ſimul efficiunt annos octo et quadraginta ſupra trecentos.

Quare publica et probata temporum et dictorum virorum fide, vere à Turreno ciuitatem Etruriæ dante vſq́ȝ ad Othonis interitum anni ſupradicti ſupputati ſunt à nobis. Sed ꝙ tot annis floruerint, à principibus

ipſis.

ipſis Romanis quibus chari fuerunt, ea mente atq; ingenio mentiti ſumus, vt vel ad centrum ipſum ſagittam iecerimus, vel parum abfuerimus, ita vt chronographiam non læſerimus. Hactenus de publica et probata virorum & temporũ retrocedendo ab Othonis interitu vſq; ad Turrenũ datorem ciuitatis Hetruriæ.

¶ Nunc ab hoc Turreno retrocedendo vſq; ad Romulum reſiduum probemus.

ANnalium quidem Romanorum publicam fidem probatamq; temporum rationem Titus Liuius tenuit in libris ab vrbe condita, qui reges fuiſſe Romæ à Romulo ad pulſos reges annis.cc.xliiij.per eorum tempora clariſſimè digerit, in primo libro ab vrbe cõdita. A pulſis verò regibus vſq; ad perdomitam Hetruriam, per ſingulos annos conſulum & magiſtratuum enumerat annos ducentos, qui ſupradictis adiuncti efficiunt annos.cccc.xliiij Olympiadesq;.c.xi. completas. Eſt enim Olympias apud Græcos ſpatiũ quatuor annorum, ſicut luſtrum quinquennium tenet apud Latinos. Itaq; ſi à Romulo rege in primo libro ab vrbe condita Liuij vſq; ad Hetruſcos perdomitos à Q. Fabio ad lacũ Vadimonis in nonum librum annos ſupputaueris, ſupradictas centũ vndecim Olympiades conficies. Porrò vt Fabius pictor, & Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro, & peritiores conuincunt, & Euſebius de temporibus ſequitur: Roma condita eſt à Romulo poſt ſex primas Olympiades, quas ſi ſupradictis adiicias, erunt Olympiades completæ.c.xvij quãdo Hetruſcos perdomuit Fabius, cæſo Elbio Larthe ad lacum Vadimonis. A centeſimo decimoſeptimo ad ſecundum annum centeſimæ vigeſimæquartæ Olympiadis, quando Turrenus dedit ciuitatem Hetruriç, iuxta Catonem ſunt anni ſex & viginti. Ergo publica et probata temporum fide probauimus Turrenum fuiſſe Prolarthem ſiue loco Larthis Hetruriæ à cæſo patre ad datam ciuitatem, annis vigintiſex. Quòd verò à cæde Hetruſca ad lacum Vadimonis

Olympias.

monis fuerint anni reſidui vſque ad Romulum.cccc. xliiij.in Liuio numerantur,à primo libro vrbis condi tæ vſq; ad nonũ.Larthum fidem faciunt in primis Ca to,qui fragmento ſupradicto meminit Elbij,à quo vi cum Elbij in Cyminio lacu Ptolemæus notauit.Liui us Fidenas Poſthumus,etiam à Latinis dux exercitus adſcitus poſt incenſam à Gallis Romam,in primo Sa turnalium memoratur à Macrobio. Equum,à quo Equi Phaliſci ſeruat lapis effoſſus in Ry yello, in Thermis Pauli benigni. Tolumni & Porſenæ geſta ſimul & nomina refert Liuius in libris ab vrbe condi ta ſecundo et quarto. Yellum ſeruant eius inſcriptio-nes in ſacrario cinerum Ry yelli,quam in lucubratio ne de origine literarum et philoſophiæ Hetruſcæ de-dimus. Rhetum à quo Rhetios dictos. Plinius in ter-tio naturalis hiſtorię & quidam alij memorant. Lucu monis Cluſini geſta infelicia, narrat in parte Liuius in quinto ab vrbe condita Cibicius adhuc inſcriptus ſeruatur in ſacrario cinerum Auguſtalis Surrenæ. Lu-kius,id eſt, Lucumo Tuſcus quum inſcriptus, eum à Feſto memoratur quòd Lucenſes cõdiderit,tum pręcipue Lukium adhuc prædium eius,non longe à Luca illi fert teſtimonium. Cælius & Galeritus Lucu-mo à quibus mons Cælius et Luceres olim dicti,me-morãtur à Varrone in primo de lingua Latina,à Dio nyſio Halicarnaſſeo in ſecundo libro,et à Fabio picto re de origine vrbis Romæ, et à Propertio in quarto Elegiarum.Fides igitur publica & probata de nomi-nibus illuſtrium virorum, atq; temporibus ab vrbe condita vſq; ad Othonem Cæſarem à nobis fideliter reddita eſt. Nunc retrocedendo de.cccc.xxx.annis ab vrbe cõdita vſq; ad euerſionẽ Troiæ,fides publica & probata redditur in Latina hiſtoria, quam & Liuius in primo ab vrbe cõdita,et Euſebius de temporibus, et partim Manethon Ægyptius in ſupplemẽto Beroſi tangunt. Et quamuis de annis Æneæ quidam varient, vt plurimum tamen probationes ſupputant annos ſex à captiuitate Troiæ vſq; ad eius interitum.

Elbius

Yellus

Cui

Cui eſt argumento inuincibili, quia ſi plures aut pau- ciores tribuātur, diſcordaret à publica et probata fidē temporum monarchiæ Aſſyriorum, à qua menſuran- tur priuatorum tempora, vti ſuper Metaſthenem Be- roſumq́ꝫ oſtendimus. Itaqꝫ partim errando, partim re- gnando, Æneas ductauit annis quinqꝫ. Aſcanius trigin ta octo. Syluius Poſthumus vigintinouem. Æneas Syl uius triginta vno. Latinus iunior.50. Alba.39. Atus Ægyptius.24 Capis vigintiocto. Capetus, tredecim. Thyberinus à quo Thyberis, octo. Agrippa.40. Re- mulus decem et nouem. Auentinus, trigintaſeptem. Procas, vigintitres. Amulius.44. Ergo à Troia cre- mata ad ſucceſſorem Amulij Romulum probati ſunt à fide publica Latina, anni.cccc.xxx. Viros verò Lar- thes his temporibus regnantes quàmplurimos ponit Manethon, à Mezentio ad Atrium. Sed & alij autho- res eos memorant, vt Tarcontem tertium Vergilius in.8.&.10. Æneidos. Ocnum in eodem decimo Vergi- lius. Pipinū memorat Cybelaria inſcriptio, à quo Pi- pinienſis agri Tuſci meminit Liuius in nono ab vrbe condita. Nycium à quo Nyceam Turreni in Corſica, & Ethaliam Turrenam à duce inſulam, Diodorus in ſexto lib. indicat & nomina ipſa probāt. Marſyæ Tur renorum ducis meminit Plinius in.iij. natural. hiſt & cap.xiij. itemq́ꝫ Cybelaria exciſa inſcriptio. Piſeum ad claſſicum inueniſſe tubam æream Plinius in.7. natura lis hiſtoriæ & plures concelebrant. Tuſco iuniori fidē facit Manethon in ſupplemento Beroſi, & vetuſtiſſi- ma Tuſcanellenſis exciſa memoria, qua prodit Tuſca- nellam poſt Troię captiuitatem ab Aſcanio monopo lim conditā, & proceſſu temporis à Tuſco Larthe ad- auctam. Annum, Annia Tuſca vetuſtiſſima familia à qua Antoninus Pius oriundus fuit teſte Helio Spar- tiano eximio argumēto ſeruat. Hinc Bonum ſimiliter monumēta produnt, cuius familiæ & Familia Turna Bona, et Bona, & vt exiſtimo Bonella perſeuerant, & exciſa æra ſub Antonino Pio quæ apud me ſunt pro- bant. Atrium etiā Atriaticum mare & Atria oppidū inte-

Regnorū & regum anni.

Annij.

Boni & Bonelli.

Atrij.

integre demonſtrant, vt quidã exiſtimant, & Plinius
in tertio naturalis hiſtoriæ, cap.17.videtur ſignificare,
licet quidam à colonia Volaterræ dictum putent, vti
oſtendimus ſuper fragmenta Catonis.Huc vſque hos
Larthes ſupradictos Manethon exprimit, & ſupradi-
cti etiã authores.Qui ſequũtur,his locis probati ſunt,
videlicet Felſinus â quo ſit Bononia condita,tam Ca- Felſinus.
to in fragmẽtis q̃ Sempronius de partitione Italię pro- Bononia.
dunt,& ab eo primum Felſinam, inde à Bono ſucceſ- Larthes.
ſore Bononiam dictam produnt. His ad publicam fi-
dem oſtenſis afferendum eſt tempus,et Larthes mon-
ſtrandi retrocedendo ab Troiano excidio vſq; ad eius
fundationem, & inde vſq; ad Italum. Eſt autem tem-
pus à fundata Dardania vſq; ad exciſam, quod publi-
ca fide annalium regum Troię Archilochus prodit,et
nos in eius commentariis explanauimus copioſe.297.
annorũ. Totidem ſupputat Euſebius de temporibus,
eandem temporum publicam fidem ſecutus. Porrô à
condita Dardania vſq; ad primum annum Itali,ex pu
blica fide antiquitatum, Beroſus centum & quinqua-
gintaſeptem annos colligit per reges Aſſyrios. Quos
ſi ſuperioribus adiicias, erunt anni.454. à primo anno Heſperus.
Itali vſq; ad Æneam & Troianum excidiũ.Quod pro Italus.
fecto,& altera publica fide temporum ſubregulorum Roma.
Latij, ex Beroſo et Manethone tranſumptorum, ita Romaneſ-
oſtenditur: Mortuo Heſpero fratre Italus reaſſumpſit ſus.
Vetuloniæ imperiũ, relicta filia Roma in Capena op Picus.
pido,quod ſub Auentinum fundauerat, vt aſſerit Fa- Faunus.
bius pictor de origine vrbis Romę.Igitur vt Beroſus Annus.
et Manethon ſignificant, Roma regnauit in Latio an- Vulcanꝰ.
nis.xlvi. Romaneſſus eius filius.lxxix. Picus priſcus Ianus.
lvij.Faunus priſcus.xxx. Annus Faunigena qui teſte Saturnus.
Sillio locauit Agillam filiã Traſimeno filio Turreni, Latinus.
regnauit annis.54. Vulcanus.36. Mars cognomine Ia-
nus.23.Cæculus cognomine Saturnus.36. Picus iunior
34.Faunus iunior.24.Latinꝰ Æneæ poſtea ſocer.38. Er
go etiã per ſubregulorũ Latij publica tempora demõ-
ſtratur publica et probata fide fuiſſe ab Italo ad exci-

dium Troianum annos.cccc.liiij.Ex publica quoqꝫ & probatiſſima fide Beroſi & Manethonis ſicut Latini ſubreguli & eorum tempora, ita his correſpondentes Larthes Italiæ in Vetulonia et eorum tempora ſuppu tantur ab Italo vſque ad Mezentium.Et nihilominus Latini hiſtorici & monumenta eos non ſuppreſſerũt. Nam de Mezentio memoriam faciunt,Liuius in pri‑ mo ab vrbe cõdita.Dionyſius item Halicarnaſſeus in 2.lib.Macrobius in primo Saturnalium, & Vergilius in.viij.&.xi.Æneidos,& deinceps. Thyberini patris Ocni, ex fatidica Manto, à quo Albula Thybris di‑ ctus eſt, meminit Vergilius in.viij.&.x.Æneidos, & alij authores. De Tarconte ſecundo qui Cacum con‑ iecit in Labyrinthum,etiam Solinus loquitur in Col‑ lectaneis. De Oſco ſunt coloniæ Oſca quæ & Capua (nam Oſci ſunt Capuenſes vt ait Seruius ſuper Ænei‑ da) & Voloſca,id eſt,antiqua Oſca,& per ſyncopam Volſca,vt in Anniis quęſtionibus explanatũ eſt. Vei‑ benum cognomine Maſſum conſeruant monumenta & vrbs in Thuſcia Maſſæ, & Cælius Veibenus à fa‑ milia vt memorat Varro in primo de lingua Latina, vbi Cælium montem aſſerit dictũ à duce nobili Tu‑ ſco, Cęlio Veibeno ſiue per ſynæraicam compoſitio‑ nem Vibeno.In ea enim cõpoſitione literas e & i con‑ uertimus,et ſæpe ſyncopa vtimur,vt Veilumbros,& Veibenos,et Veiterbum,dicimus Vilumbros,Vibe‑ nos,Viterbum,vt alibi oſtendimus. Olanum ducem Thuſciæ fuiſſe, qui primus Mediolanum fundauerit, eſt teſtis Cato in fragmẽto.vij.originum. Abas,à quo Abantes in Tuſcia populi ad caput Abium maritimi, perpetuum argumentum habet regionem ipſam, vn‑ de Lucumo nomine Toruus, claſſis maritimæ pro Ænea princeps fuit,vt author eſt Vergilius in.x.Ænei‑ dos,nominãs ipſum Toruum Abantem.De Tarcõte priſco et patre eius Turrheno Meone, pleni ſunt Co‑ dices ſicut de Atlante Italo,& filio Itali Morgete, atqꝫ Itali ſocero Corito,et huius filio Iaſio. De Bante verô quẽ Beroſus Coribantem vocat,id eſt,haſtatum Ban

Oſcus. Veibenus maſſus Olanus. Abas. Morgetes Coritus Bantes.

tem,

tem,inſcriptio Grauiſca memoriā facit, vt in cōmentariis de origine literarū Hetruſcarū expoſuim⁹. Tanta igitur de probata et publica fide,temporum et Larthum Hetruriæ dicta ſint, ab Italo vſq; ad Mezentiū. Nunc ab Heſpero prædeceſſore Itali ad Cameſem,tēpora et Larthes ſunt demonſtranda. Et fidem publicā habent à Beroſo in.5.antiquitatū, qui per reges Aſſyriorum à Cameſe q rexit primo anno Nini colonias Italas vſq; ad Italum ſupputat totidem annos,et Larthes quot aſſignauimus, quorū memorias plures authores habent,vt Cameſes,Saturnus,Ianus, habēt Iginum,Protarchum,Macrobium in.1.Saturnaliū,et pro parte Poëtas. Crani Razeni, meminerint loca Volturnæ ita dicta, et Myrſilus de origine Italiæ, & Dionyſius in.1.lib.dicens, Tuſcos ſe appellare à duce Razenuos. Aruntis primi quē Beroſus Arunū declinat, memoriā ſeruant eius coloniæ Thuſcæ, Aruntini veteres,Aruntini Rullienſes, Aruntini Fidentiores, de quibus expoſuimus ſuper Catonis fragmentū.16.& à 15.ad.19.& aliis cōmmentariis. Tagetem fuiſſe qui primus Thuſcos aruſpicinā docuerit,oēs cū Beroſo conſitentur. Sicani prædia in agro Vetuloniæ manēt, quæ dicimus vallem Sicaniā, ſicut Enakios amnes dicim⁹ Kat Enakios.i.cōgregationes gigantū quos expugnauit Apis et filius eius Hercules Ægyptius. Vnde et vallem gigantū etiā circa Tuſcanellam dicimus,& campum Cymeum iuxta Cat Enakia,vbi Ioui iuſto Api affuerūt Itali, cōtra gigantes,vt aſſerit Diod.in.6.lib. & nos ſuper Beroſum probauimus argumētis et authoribus inuincibilibus. Aliquot annis præfuiſſe Italię Apim,et eius nepotē, quē Gręci anthropophagū, Hetruſci Kurkium,Latini et Beroſus Leſtrigonē vocant,itemq; et Herculem vſq; Heſperum,cuncta ſupra dicta monumēta cū Beroſo cōfirmāt. Et ideo à Cameſe vſq; ad Heſperū amplam fidē tēporū & hoīm, Beroſus et hiſtorici & eorū monumenta præbent. Nunc de temporibus ante Cameſem et Nicium quæ Latini vocant aurea ſæcula fides publica ſumenda eſt.

Cameſes.
Razeni.
Aruntini.
Tages.
Sicanus
Apis in Italia.
Leſtrigones.
Aurea ſæcula.

Primum à tranſumptore fidei publicæ Beroſo, qui ait ante Ninum fuiſſe inundationem ſub Ogyge Iano, annis. 249. & anno. 131. poſt diluuium fundatã fuiſſe Babyloniam à Saturno patre Beli, et eius anno. x. Ianum miſiſſe colonias Thuſcas duce Comero Gallo, cui filius fuit Ochus Veius, à quo veſtigiũ manet mons Veiochus. Item Xenophon libro de æquiuocis idẽ tempus ſcribit à publica fide columnæ in Babylonia exciſæ à Semiramide, vt oſtendimus in cõmentariis eiuſdem authoris. Enumerat enim ab inundatione ad Saturnum patrem Beli, annos. 31. ſupra. 100. Et à Saturno ad Belum filium, annos ſex &. 50. Et à Belo ad Ninum annos. 62. Ita ab inundatione ad Ninum primum Monarcham, fuerunt anni. 249. Vocauerunt autẽ auream, quia prima fuit nata cum humano genere poſt diluuium, quę vindice nullo, aut lege ſcripta et metu, ſed ſua ſponte rectum fidemq́ꝫ colebat, vt ait Ouidius in primo Metamorphoſeos, & Trogus & Iuſtinus in primo Epitomatum. Et, vt aiunt, durauit vſqꝫ ad Iouem, qui primus armis ſumptis fugauit Saturnum, id eſt, vt oſtendit Beroſus vſqꝫ ad Ninũ, qui legato à patre Belo mandato ſuſceperat, vt omnino Saturnum Sagam Caſpium deleret. Nam et ipſe Ninus per interpretationem Iuppiter dicitur, vt probatur in commẽtariis ſuper Xenophontem. Nam Saturnus Apteras, quem Græcia mendax fingit in hiſtoria veniſſe ad Ianũ, non floruit aureo ſæculo quãdo Italia dicebatur Saturnia, ſed longe poſt ferreo iam ſæculo, quãdo Italiæ nomen fulgebat extinctis aliis cognominibus, Ianicula, Saleumbrona, Cameſena, Saturnia, Apenina ſiue Taurina et Heſperia, vt demonſtrauimus ſuper. ij. fragmentum Catonis, & tertiũ et quartũ. Et ſuper Fabium Pictorem. Eadẽ tempora cum Iano & primis coloniis, aſſignat Cato in. ij. fragmento dicens: Italiæ, inquit, ſplendidiſſima origo fuit, tum tempore, tum origine gentis. Cœpit enim aureo ſæculo ſub principibus diis, Iano, Cameſe, Saturno, gente Phœnica & Saga. Et paulò poſt: Inter authores conuenit Phœnicas et Chaldęos hiſto-

Babylonia.

Ochus

Aurea ætas.

Saturni ætas

hiſtoricos, ante Ninum circiter annis.50. et ducentis quibus durauit aureum ſæculum, terras fuiſſe inundatas, et in Scythia ſaluatos hoĩes. Et ex his veniſſe Ianũ quum dixerim et Gallis progenitoribus Vmbrorum in Vaticanũ. Et infra, à Vaticanoq́ progreſſum circa Thyberim fundaſſe Regiã et Pontificiam vrbes. Deinde.xij.coloniis per Thuſciam fundatis dediſſe faſces ad continendũ rudes in officio Aureo. Rurſus Fabius Pictor de origine vrbis Romæ ſub Iano, Cameſe, & Saturno, hæc ad verbum dicit. Italiæ imperium principio, penes duos populos extitit. Poſterius Romani, principio Thuſci ſub Iano cœperunt, aureo ſæculo & ætate, quæ primo ortu generis humani fuit ſub Iano ante Ninum fermè ducentis.50.annis. Ianus tenuit læuum Thyberis latus Hetruriã ſub initiũ aurei ſæculi. Cameſes verò et Saturnus dextrũ latus, circa finem aureę ætatis. Et poſt declaratos mores aureę ætatis, mox ſubdit, quod Trogus, Iuſtinus, & alij aſſerunt, dicens: fuiſſe Ninum primũ qui aureos illos auitos mores, noua regnandi cupiditate mutauerit. Itaque recte tẽpora aurei ſæculi ex publica oĩm fide retulimus, in quibꝰ in principio poſt Italię ſolitudinẽ ſcripſimus Ianiculas colonias in Hetruria à Iano primum aduenìente poſitas, vt indicãt Cato & Fabius Pictor, inde recedentem Ianum poſtea miſiſſe Comerũ Gallum iuxta Beroſum anno poſt diluuiũ.cxli. Huic ſucceſſit filius Ochus cognomine Veius ſiue Curulis. Probauimus igitur noſtram Hetruſcam Italicamq́ Chronographiã, quę cõtinet à diluuio ad Othonem Cæſarem, annos ſeptem et ſeptuaginta ſupra trecẽtos et duò millia. Iam igitur deo fautore atq́ illuſtratore in aliis commentariis, vt diximus primam partem hiſtoriæ, Topicam et Chronographicam abſoluimus, nunc item Chronographiam & temporalem ex publica et probata fide trãſumpſimus, quæ profecto ab Ogygis priſci diluuio, vſque ad primum Othonem, pares totidemq́ annos digeſſit, quot publica Monarchiarum fides colligit, vt conferenti vtranque patet.

CL. Marij Aretii viri patricii Syracuſani, de ſitu inſulȩ Siciliæ, Libellus.

SItum inſulæ Siciliȩ ſcripturus, oppidorũ, ac ciuitatum, quæ á Sicanis, et Siculis primis conditoribus conſtructæ, licet cæteras antiquitate præcedant, eo quod aliquid haud reperitur monimenti, nullus enim illis ſcribendi vſus, quo rerum geſtarũ memoria ſupereſſet, nullam faciam mentionem, verum de expulſione, eorumq́ ſucceſſoribus, Polybium, Thucydidẽ, & Strabonem imitatus, qui hoc ordine, de Sicilia plura memoriæ commendarunt. Sicilia inſula Scylleo freto, Siculo pelago, Africa etiã, ac Tyrrheno clauditur. Eius tria promontoria, quibus Trinacria, & Triquetra appellata. Pelorus vnum, ad Italiam, et aquilonem vergens, contra Scyllam, decem miliaribus ab Meſſana diſtat, á Peloro Annibalis nauis gubernatore, nomen ſortitum, qui eò delatus dum inuium pelagus, ſeſeq́ deluſum putaret, illum interfeciſſe fertur. Eſt in promontorio turris recens, non quod maris defendat anguſtias, ſed procul venientibus, quá tranſeant, vadum oſtendat. Scylla ſcopulus in continenti, vbi oppidum Scyglum, Scyllæum á Plinio adpellatum. Charybdis vorticoſum mare, Galofarus quaſi Calofaros, á noſtris nuncupatum. Ibi enim faces noctu accenduntur, nautis portum petentibus ſignum. Vorticibus terra ipſa, qua Meſſanæ portus, efficitur (brachium ſancti Rainerij hodie) reſiſtit. Vtrunque nauigiis exitio. Mulieres has, & meretrices fingũt, in monſtra, caneſq́ marinos verſas, quorũ audiri latratus, ac morſibus at-

trahi

trahi naues. Alteri Pachynus ab aëris craſſitudine nomen, nũc Caput Paſſarum, à Pachyno ipſo deductum nomen (omne promõtorium caput nautæ vocant) Cuius duo ſunt, ad ortum vnum, alterũ quod ad auſtrum ſpectat. Pachyni inter vtrunq; portus. Ad meridiem Odyſſiam, ſiue Vlyſſiam Ptolemæus collocat: Cicero Odyſſæ portum, nos portum de Palis vocamus. Tertium eſt Lilybæum, Africæ & Libyæ oppoſitũ, à puteo, cui nomen tunc Libybæo, noſtra ætate Caput Boei. pro Libybæi, dicunt: centum miliaria non amplius, à Mercurij promontorio, haud longe à Carthagine ad orientem, quod hodie Caput Bonũ nominãt, remotum. Strabo licet, & cũ eo Plinius, aliter ſentiant. Memoriæ proditũ, quendam è ſpecula proſpicientem naues Carthaginis portu egredientes Libyberanis renuntiaſſe. Strabo à Peloro ad Cumas tractũ eſſe igneum tradit. Trinacria igitur ſub quarto ſita climate, vt continens primum: ita maris dein auulſa impetu, inſula facta: ac in valles tris à noſtris diſcreta, ſingulæ ſingulum adſignãtibus promontorium. Nemorum vna, quorum plena: quæ Pelorũ complectitur. Altera Nothi vallis frumẽtariis tum campis, tum nemoribus læta, pecorumq; fœcunda Pachynũ continet. Tertia Mazaræ frugiferarũ arborum prope impatiens, meſſibus armentiſq; abundans, Lilybæum ſibi vendicauit promontorium. Ambitus haud indiligẽter facta menſione, ſexcẽtis ac ſexdecim miliaribus definitur. A Peloro ad Pachynum cẽtũ quinquaginta. Hinc ducentis & quatuor ad Lilybæum. Rurſum ad Pelorũ ducẽtis ſexagintaduobus. Fretũ, quo à continẽti diuiſa, q̃ due ſuper nantẽ bouem Herculem tranſiiſſe in fabulis ſcripſit Diodorus, tribus ferè millib⁹ paſſuum, à turri quã ſuprà diximus, ad ſcopulũ Scyllæ, continetur. Latera duo cõcaua, tertium autem à Lilybæo ad Pelorũ proueniens, q̃d cæteris eſt maius, curuum. Prima oĩm Romanorum prouincia Sicilia, ac cella penuaria, Romanæq; plebis nutrix. Populi omnes, præter paucos qui paruos vicos habitãt, & in Valle Mazaræ potiſſimũ,

Grȩco adhuc ſermone vtentes,lingua,moribus & inſtitutis hodie non differunt: apud veteres ſuę cuiuſq; ciuitatis legibus agebantur. Verum qui primū eam incoluiſſent,nemini cōpertum. Cyclopes ipſos(Hij fabricam ferream, vt autor eſt Plinius, inuenerunt) & Leſtrigones indigenas tradunt,minimeq; aliarum gētium aduentibus, & hoſpitiis mixtos, Ætnam, eiuſq; campos habitaſſe. Omnes enim qui ſucceſſere, claſſibus aduectos,multi probant, horum autem nulla memoria,liber nullus eſt,qui doceat originem, niſi quòd his monſtris Siciliam detentam crudeliſſimis, carnēq; edentibus humanam,memorant. Cyclopes à rotūdo oculo,à latrociniis dicti ſunt Leſtrigones: Eorum cāpi vt apud Strabonem legimus,inter Catinam & Leontinum à Pelago ſurgentes.Poſt hos Æolum, atque Oenopionem Orionis patrem,in Sicilia regnaſſe, pariter & Italum,de cuius nomine Italiam dici, fabuloſis prædicant narrationibus. At Sicanos(quorum rex Sicanus Cereris coniunx) Hiſpaniæ citerioris populos (ij Sicorim amnem,à quo nominātur,nunc Sergā, iuxta Ilerdam tenent) ſuis ſedibus extorres, inq; Siciliam adpulſos,terram aſpectu pulchram,ſalubrem cœlo,felicem ac cultu fœcundam,primos omnium inhabitaſſe conſtat: eamq; potiſſimum partem quæ ad occaſum pertinet, nomenq; illi Sicaniæ indidiſſe. Item Troianorum multi poſt captam Troiam, vbi nauibus illuc profugi deuenere, dictiq; Elymi, loca iuxta Sicanorum fines,nullis poſitis ædificiis inſidentes,Erycem & Egeſtam ſtatuêre ciuitates.Phocenſes quibus acceſſere, Libyam primum,mox in Siciliam delati.

Eryx in montis vertice (montem Sancti Iuliani hodie vocant) Drepanum proſpicientis per id tempus ab Troianis,qui Ilio euerſo in Sicilia ſuas fixerunt ſedes,conditur. Fabulæ ab Eryce Veneris filio conditore,qui ibi fanum,quod toto ferè orbe veneratione,ac mulierum frequentia notiſſimum fuit,faciendum, matriq; dicandum curaſſet,eam dici fingunt. Fani ædificium Romam ante portam Collinam tranſuectum,vo

catumq;

catumq́ Veneris Erucinæ templum, porta á ſale hodie Salaria nominatur. Horũ quoq; Egeſta, ſiue Segeſta Troianorum ædificium, ſicuti Eryx: & quod á comitibus Amphilocterę erectũ, fabuloſum puto, Ciceronis accedens opinioni q in Verrẽ, Segeſtã peruetus oppidũ, Æneam á Troia fugientem, atq; in hæc loca venientem condidiſſe, ait. Quod cum maritimum, nec procul ab Eryce ad mare Tyrrhenum, Diodorus & Thucydides collocaſſent, id eſſe credimus: quod dirutum penitus, Conterrana vocitatur. Ad leuam hodie diui Viti fanum in ſcopulo quotidianis miraculis inſigne. Quo mortales confugiunt, canum rabioſorum morſibus adcepto vulnere, mortis periculum euaſuri. In dextro littore Segeſtanorum celebre emporium, quod Strabo triginta á Panhormo miliaribus diſiunxit, falcato ſinu inflectitur: Caſtrum ad mare de Gulfo hodie vocatum. Erat Segeſte ex ære ſimulachrum Dianæ, tum ſumma atq; antiquiſſima præditum religione, tum ſingulari opere artificioq́ perfectum. Cuius in baſi P. Scipinis Africani nomen inciſum, virtutis & victoriæ monumentum. Quod dum C. Varris miniſtris exportaretur, Segeſtanas matronas & virgines omnes magno cum luctu & gemitu, multis cum lachrymis & lamentationibus cõueniſſe conſtat, thure odoribusq́ incenſis vſq; ad agri fines proſecutas eſſe. Æmilio Senſorino Segeſtanorum tyranno Aruntius quidam, Paterculus nomine, equum ex ęre factum, in quo cruciandi includerentur, obtulit: qui ab ipſo tyranno in æreum iniectus equum, periit: hæc Plutarchus in Paralelis apud Ariſtidem ſe legiſſe ait. Iuxta emporium de quo diximus, fluuius in proximũ Tyrrhenum mare effunditur: quo riuus calidus prope oppidum ruinis affectum, Calatamet nunc dictum, vbi thermæ ſunt hauritur. Fluuium Bethim, oppidum Scheram antiquitus appellari coniectura docet. Calataſimis ſupra fluuium ad orientem oppidum, recens nomen, vt reor. Quo haud procul Cereris templum, cui ſtantibus columnis, parietes omnes deſiderantur,

Sereriſq́ꝫ nomen hodie. Mons Bonifati (vulgò Bonifacij) oppido imminet: in vertice vrbs eſt diruta, quæ an ſit Aceſta, Aceſtienſes ſiquidem populos Caius Plinius citat, dicere quis poſſet? Quis Alcamenis vicinum oppidum, condiderit, niſi velimus ab Alcamo Thrace, qui vt Dares Phrygius ſcripſit, Priamo auxilio venerat, conditum, incertum omnino eſt. Nec de Corilione, ſeu Coniglone, atque Partanna oppidis, niſi pars Ennæ, quaſi ſtatutum eſſet ab Ennenſibus, ſit legendum, aliqua ſit coniectura. Aliquot deinde poſt annis Siculi, qui Latium inſederunt, duce Siculo, quum domi potentes eſſent, virtute ac militari diſciplina cæteris omnibus præſtarent, forti cum manu in Siciliam traiecere, pro certo habentes facile fore totius inſulæ imperio potiri. Dionyſius tamen Halicarnaſſeus fugam his cauſam aduẽtus fuiſſe autumat. Qui quibus præliis, quôue labore voti compotes, nec vnquam memini me legere: omnes enim quorum de Sicilia aliquid ſcripti relictum eſt, à Siculis Siciliam occupatam Sicanis prælio victis, atque ad eam miſſis partem, quæ ad meridiem & occaſum pertinet, eorumq́ꝫ ante Græcorum aduentum annis propè trecentis fuiſſe, proq́ꝫ Sicania Siciliam appellaſſe, tantum protulerunt. Siculos eam plagam mediterraneam vbi Centuripis eſt (Trinacrini quibus vicini, & genere cognati) occupantes, quamuis ob temporum hominumq́ꝫ ignauiam, quæ & quando omnes (vt ante dictum) lateat, oppida tamen, & vrbes ſtatuiſſe, veriſſimo conſtat argumento. Nam à ſucceſſoribus non condita quidem, ſed his pulſis eorum oppida detenta, Polybius & Thucydides teſtimonio ſunt. Græci poſtmodum nauibus profecti, omiſſa protinus deinde nauigatione, vt iidem autores ſcripſere, Motiam, Soloentem, & Panhormum vrbes Elymorum finitimas conſtruunt, eorum freti ſocietate. Igitur Motia ab his conditur, quæ vbi loci fuerit argumẽto, & coniectura vtentibus, tantummodo conſtat. Porrò inter Pachynum & Lilybæum parum à mari diſtat Modica, Mo

ca, Motucam quod Ptolemæus vocat, oppidum noſtra ętate haud quidē ignobile. Item alterū in media ferè Sicilia euerſum penitus, hodie Moxinis, quorum neutrū, quum Diodorus lib. 13 Motiā nec à mari, nec à Panhormo multū ſeiunxiſſet, ſinumq́ dixiſſet habere maritimū, & Thucydides Elymis finitimū ſtatuiſſet, Motiam eſſe arbitramur, ſed tumulū, qui nec procul eſt à Panhormo occaſum verſus, quem Mundellū dicunt. Sunt etenim haud procul ruinæ in prędio (Feudum recentiores vocant) cui Capacis nomē. Soloenti iiſdem erectę vrbi, vt autor eſt Thucydides, quę Panhormum haud multum refugit ad orientē (Solanū noſtri vocant) præter turrim ad nauiū factam cōmoditatē: quę vt frumento onerētur, in ea cōueniunt loca, domus nonnullæ ſunt. Sunt quoq; pauca veſtigia in montis cacumine, montē Catalfarum noīant. In eius mari thynnorū ingens captura. Eius cāpi Eleuthero fluuio, vbi pons ruptus (ſic eū vocant) ad dexterā iacētes infundūtur. Vrbē Panhormū ab eis conditā ſupra dictū eſt: cuius ea tantūmodo pars eſt, q Caſſarus dicitur. Noua deinde illi addita fuit, qua vetus à maris littore diuiſa, Neapolis noīe, vt Polybius eſt autor. Fœlix in pręſens vrbs, oīmq; maxima Sicilienſiū, in amœna ac fœcunda valle ſita, ad ſeptentrionē ſpectat, pelagoq́; abluitur Tyrrheno, maris ſepta perquàm altis, quod opus eſt Federici regis: Plures quibus cęmēticios aggeres latis foſſis cinctos augmēto ac ciuiū ſecuritati in præſentiarū addunt. Secundū mare arx eſt, quæ noſtra tēpeſtate amplificata, quod Caſtrū ad mare noīant. Huius arcis præfectus hodie Hieronymus Fuxa Panhormita, homo patricius, q dies octo ęſtiuo tempore agit ſine potu. Tres itē antiquæ ciuitatis portæ, & veteres muri multis cum turribus lapide quadrato conſtructi, & nunc manent. Patitillorum vna, vbi lapides literis inſcripti, quibus Noę tempore fuiſſe Panhormum planè conſtat: Obſcura altera noīata. Tertia eſt quæ Boſuemis porta ab ipſis nuncupatur, ad eam vergens vrbis regionē, quā Brigariam, Vulgariam

gariam antiquitus, vocant. Supra murum ad occidentem Rogerius comes, Tancredi filius, victis Pœnis Turrim Rubeam, quam vocāt, faciendam curauit: Alteram Chirimbrim nomine, Vilielmus Rex, cognomēto Malus: Tertiam demum (Turrim Pisanam hāc vocāt) qua palatium perfectum, Vilielmus filius quē Bonum appellarunt. Intus ſacellum marmoreum ædificium totum, diuo Petro dicatū, pulcherrimum & religioſum, cuius parietes Porphyrite Pariòq; marmore, vermiculatis ad hominū, & animalium effigies cruſtis, punctisq; aureis veſtiti, pauimentumq; ſtructum. Ibi ſubterraneus carcer, quò primariæ nōnullæ mulieres anno milleſimo poſt Chriſtū ducenteſimo quadrageſimoſecundo, Menſe Martio, ꝙ plurimi reguli tumultum fecerant, ab Federico Imperatore coniectæ, nec vnquā deinde viſæ: quę antiquo vulgi prouerbio, Donnæ quæ male venerunt, vocatæ ſunt. Ducentos poſt atq; nonagintaquinq; ferè annos, quum locum fabricandi gratia homines confoderēt, tria earū cadauera nulla putredine vitiata, integris cum veſtibus, ſericisq; Calanticis inuenta ſunt. Templum quoq; eſt ingens Panhormi, exteriores parietes multo pulcherrimi, à Gualterio Archiepiſcopo Vilielmi regis adfine dedicatum: Ibiq; quatuor ſunt ex Porphyrio marmore ſepulchra, opus ſanè cunctis ſpectabile, Sicilię reges in quibus ſepultos aiunt: quorum medium locum tenet marmoreum quoddā, vbi Conſtantia regina condita. Sacellū item diuæ Chriſtianę parietibus marmoreis, atq; auratis laqueariis extructum. Ipſo in templo cautum eſt in ſtatutis, ne priuatorū quiſquam ſepeliatur, Regibus nanq; duntaxat & Epiſcopis conceſſum. Propè eſt ad orientē fermè celebre Hoſpitale, nec multum ante patrum noſtrorum memoriam ædificatum. Cuius miniſtris curandi ægros, atque infantes alendi, quos vel paupertas, vel mulierū verecundia clàm expoſuerit, maxima cura. Altera parte eſt locus, quod Toccum adpellatur, vbi aut vetere conſuetudine, aut regia gratia aureas coronas reges accipere conſueſcere, ipſi

re, ipſi Panhormitæ euulgant, adducuntq́ illos, qui ibi regio diademate donati, Rogerium, vtrunque Vilielmum, Tancredum, Henricũ Imperatorem Cæſarem, Federicum filium, Manfridum, et Petrum Aragonum regem. Inſignis erat Panhormi regia ab Andrea Claramonte, tempore quo plures reguli à regia fide defecere, ipſius defectionis autore, extructa (Sterium tum vocarũt) quę noſtra ætate in mercium horreum, Doanam hodie appellant, vbi portitores ad regis vectigalia exigenda diſponuntur, mutata eſt. Curia item eſt prætoria, vbi duæ ſtatuæ ex marmore antiquiſſimæ, nec cui quidem dicatæ, ſcire poſſumus: ſunt enim nudæ, atq́ alteram manum mortalium incuria mutilæ. Et propè fanum vetus, ſacrum è marmore, punctisq́ aureis, licet vetuſtate deletis, factum. Marturanã Panhormitæ vocãt, ibi virgines plures Deo perpetuò dicatæ. Auctæ poſtea ciuitati Tancredus primi Vilielmi ſpurius pomerium protulit. Et Rogerius Comes ædem, quæ diuo Ioãni ſacrata eſt, eorũ hoſpitium, qui Elephãtia vitiati, trans Oreti amnis hoſtium, (flumen Miraglæ Panhormitæ vocant) vbi pons eſt lapideus inſignis, ædificauit. Flumen in Panhormitana valle oritur, inq́ agro Parco nomine. Ipſa Panhormi vallis pluribus irrigatur fontibus. Inter Soloëntem & Panhormum fons eſt, Buccuti nomine, cuius latices emolliendi aluum, purgandiq́ virtutẽ habent. Et fons Miſelemire (vulgò Miſilmeli) ferè ad orientem in planitie ortus. Et ex rupe multis vndiq́ factis ſcatebris, qui quod ſtagnum propemodũ facit, Mare dulce nominatur. Et iuxtà fons Ambler nomine. Inq́ montis regalis radicibus Sanctæ Dominicæ fons magnus, præter quẽ in ipſis quoq́ radicibus duo, maior & minor Gabriel: quibus maior eſt, quem Nixum vocãt, quo Zizæ ager infunditur. Ziza Punicum nomen. Eſtq́ ſuburbana domus hortis ac viridariis amęna, Afroq́ more extructa. Sũt pręter hãc duæ, maior & minor Cubba, eodem artificio, eademq́ Pœnorũ colonia, quibus tum Sicilia occupata, ædificatæ, habéntque hortos ad

omnem vſum fermè & voluptatē ex omni parte cōſ
tos,ac fontium etiam riuulos, loca quippe amœna,&
voluptuoſa quibuſuis triſtiſſimis prorſus exterminan
dis curis per q̄ apta. Sunt pręterea fontes Baida,Xara
bus,Siccharia,Aimiſindis. Et iuxta mœnia Chamber-
lingus verſus occidentem. Intus quatuor Bonripoſus,
Guilla,& tertius ſine nomine,ſub porta obſcura in Pi
lam influens,ac demū celeberrimus,omniumq́ longè
notiſſimus Garrapphus. Pāhormi Thynnorꝝ multi pi
ſcātur. Diocles Panhormita cognomēto Phimes,illu-
ſtris ſummusq́ orator fuit. Antonius Bononius Pan-
hormita,nobili ortus genere fuit,homo quidē bonarꝝ
literarū valde peritus, Alfonſo regi gratiſſim9. Dulci-
um arundinum,quarū ex recocto ſucco fit ſaccarū,fer-
tiles in Panhormitano agro fiunt meſſes. Quod ſic fa-
ciunt: Principio campum non multū à mari remotum
(Pruinæ ſed enim meſſibus officiunt) bene paſtinant,
inq; paulò eminentiores diſponūt ſulcos. Martio dein
de menſe arundinū dulcium nodos,qui ad ſummū per
tinent,foliis librisq́ exutos ita conſerunt,vt ſulcorum
latera tribus aut quatuor cū geminis fruſtis vno ictu
perforentur. Sicq́ implent omnes campi ſulcos. Irriga
tur terra æſtate,ſimul & à luxuria aſſiduè purgatur.
Brumale demū prope ſolſtitium, radicibus tantūmo-
do pro altera ſatione(biennium durat)relictis,frangū-
tur arūdines. Quarū ex maturis dulciſſimisq́ nodis in
minuta inciſis fruſta, eo artificio, quo oleum, elicitum
ſuccum vno ex tribus in hypocauſto diſpoſitis aheno
purgatur,ac vili percolatur panno. Colati mox ſucci
partem(ſic enim recoquunt)in alterum coniiciunt ahe
num,& hinc rurſus in tertium reponūt confeſtim,ver
berantq́ feruentē,vnde extractum ſubnigrum erit ſac
carum. Idem deniq; itidem ſemel,iterum & tertium ſi
fuerit recoctum, candidum elegantiſſimumque fiet.
Altera verò illis ex radicibus meſſis, niſi menſe Maio
ſtercoretur campus, vix emerget. Quatuor miliaria
ad occidentem à Panhormo abeſt Mons Regalis ciui
tas nec in vaſto colle ſita, quam Vilielmus rex Bonus
ſtatuit.

ſtatuit. Ibiq́ nobile templum diuæ Mariæ Dei matri fecit, cuius pars quæ à medio ad altare vſque ſurgit, albo marmore, Porphyrito, ac Lacedæmonio, guttiſque aureis & lineamentis ad diuerſarum rerum imagines quum eſſet ſtructa, non vlli quidem in toto ferè orbe comparandum. Vbi ipſius Vilielmi conditoris ſepulchrum. Et hos, qui modô Carinim, Cætariam olim tenuiſſe non longe à mari ſitum oppidum exiſtimo. Vltra Panhormū plurimæ gentes agunt. Earum oppida, quæ ad orientem pertinent, Ciminna Soloenti proximum, Caccamus, & multò remotiora Barrafranca, Calataniſſetta, quod à Petrapertia oppido Himeræ amnis vada dirimūt, Bonuicinus noſtra propemodum tempeſtate erectum oppidum. Caſtrum nouum propinquius. Et Vicaris, quod mediterraneum quanquam & Himeræ vicinum Ptolemæus & Thucydides collocaſſent (Hyccaram ipſi vocant) Diodorus tamen ſcribit ab Athenienſibus Hyccaram maritimum vicum expugnatum, Laidemq́ puellam, quæ in Peloponeſum deinde adducta formoſiſſima meretrix fuit, inter captiuos captam. Et oppidulum, Mezuinſiſus nomine, prope Vicarim ad occidentem. A Panhormo haud longe Fundus (hodie Feudum, à fide dictum) cui Ciſala nomen oſtenditur, aquæ vbi calidæ ægrotis admodū ſalubres. Nūc de Græcis dicendum, qui ad Siciliam adpulſi, leges ac viuendi ritus, moresq́ homines docuere. Theocles Athenienſis vento in Siciliam fortè delatus, viſa terrę virtute, & ſolitudine (nō enim tota plena id tēporis) Athenas reuerſus eſt, atq́ Chalcidenſium ex Euboëa, Ionumq́ & Dorienſium, Megaratium pariter magno numero comparato, illuc rurſus nauigans, Naxū obtinuit: aramq́ Apollini conſecrauit Archegeto, vbi antequam è Sicilia oracula petituri ſoluerēt, ſacra facere conſuerant. Vrbe (locū vbi tum erat, Schiſon vocant) poſtea à Dionyſio inferiore tyranno euerſa, Andromachus Timæi hiſtorici pater, homo diues, vt Diodorus tradit in Philippo, Taurum collem propinquum, iis qui excidio ſupererant,

coad-

coadunatis inhabitauit, vocauitque Tauromenium: Quę inter Catinam & Meſſanā aperto pulſatur mari, & ſole inſpicitur oriēte, vbi pars vetuſtiſſimi Amphitheatri adhuc extat: Ac duæ ciſternæ, quarū altera ruinoſa, altera duabus cum fornicibus octo quadratis ac cæmētitiis fulcitur columnis (Stagnonem ipſi vocant) cuius longitudo centum ferè, & triginta pedibus, trigintaſex latitudo, ac triginta demum altitudo cōtinetur. Ad dexteram Tauromenius amnis, Vibius ſequeſter eſt autor, nunc Cantaræ fluuius nuncupatus. Ibi enim pons erat, quem Alcantaram Punici vocāt. Timæus orator & hiſtoricus Andromachi, quem ſuprà nominauimus, fuit filius. Altero poſt Naxū anno Archias Corinthius, quem ab Hercule traxiſſe originem aiunt, eam Syracuſarū partem, quā inſulam vocamus, Naſon & Ortygiam nonnulli, pulſis Siculis inſedit, eamq́ ſuæ gentis colonia auxit, amplificauitq́. Quicquid autē de Archia & Myſcelo ſcripſerit Strabo, fabulis mixtum pro certo habémus. Vrbem igitur Syracuſas maximam pulcherrimamq́, ac triplici ſeptam muro, opibus & viribus potētem fuiſſe, multi ſunt teſtes. Ea capta prædæ tantum fuit, quantum vix capta Carthagine tum fuiſſet, cum qua viribus æquis certabatur. Et Dionyſius tyrannus centum viginti peditum, equitumq́ duodecim millium exercitum, ac naues ad quadringentas ex vrbe vna eduxit Syracuſis. Quæ cùm manu munitiſſima, tum loci natura erat: & portus adhuc habet duos, qui quum diuerſos inter ſe aditus habeant, in exitu ſunt coniuncti, quorū coniunctione inſula ipſa diſiungitur. Ea tanta fuit, vt ex quatuor tūc vrbibus conſtaret, quarum vna, ea eſt quā dixi inſula, quæ duobus illis portubus cincta (magnum & paruum vocāt) quæq́ impræſentia, cæteris ſolo adæquatis tantummodo ſtat. In faucibus portuum, vbi nunc Caſtrum Marker eſt, arx erat tyrānorum, Hieroniſq́ regis domus, qua prætores poſtea vti ſolebāt, theſauro plena, ac vt Plutarchus ait, armorum copia ita munita, vt hominū ſeptuaginta millia illis armarētur,

ibi mea

ibi mea tempeſtate, & pons lapideus (quo inſula ipſa adiungebatur) & obrutum propter temporũ iniuriã, ac vrbium euerſionem, arcis inuentum ędificium, multæq́ ſtatuę, & caput è marmore his literis inſcriptum: EXTINCTORI TYRANNICAE. Hanc arcem, quia Tyrannorum receptaculum, à Timoleone Corinthio deletam, quis reſtituiſſet (prætores enim, vt à Cicerone probatur dein vti ſolebant) mihi haud compertum quidē. Fuit iterum ab Romanis euerſa, et in ruinis Caſtrum Marker, de quo ſuprà dictum eſt, erectum. Nec eorum quidem accedo opinionibus et argumētis, qui Labdalum, de quo ſtatim fiet mentio, tyrannorũ fuiſſe receptaculum adfirmant. Habitare in ea inſula (eſt enim locus quē vel pauci poſſunt defendere) M. Marcellus Syracuſanum neminem poſt vrbem Syracuſas captam permiſit. In ea inſula ædes erãt complures, ſed duæ quæ longe cæteris antecellebant: Dianæ vna, quę modò diruta nihil exhibet, præter veſtigia pauca, domo incluſa, in ea regione, quã Reſalibram dicunt, contra Sancti Pauli ædem. Altera Mineruæ, ante C. Verris aduentum ornatiſſima, nunc Antiſtitis ſedes tredecim ex omni latere ſtriatis ex lapide vaſtis cum capitulis, abacisq́ & trabibus, columnis ſuffulta. In qua pugna erat equeſtris Agathoclis regis in tabulis picta, quibus tabulis interiores templi parietes veſtiebantur. Viginti præterea tabulæ pulcherrimæ pictæ, in quibus erant imagines Sicilię regum & tyrannorum, quæ nõ ſolum pictorum artificio delectabant, ſed etiã commemoratione hominum & cognitione formarũ. Erat & Meduſæ caput pulcherrimum cinctum anguibus, valuæ item magnificentiores ex auro atq́ ebore, & in eis bullæ auro graues, & miro artificio cælatæ. Eius tectũ anno poſt Chriſtum Deum milleſimo centeſimo corruit: quamobrem qui ſacris faciundis in altari incumbebant ſaluis tantum, mortales omnes quorum ædes ipſa ferè plena erat, periere. Arx eſt pulchra in ipſius magni portus introitu, à Georgio Maniacho lapide quadrato ędificata, caſtrum turris Maniachi no

minata. In maiore porta duo erant æneí arietes, hodie in ædicula Caſtri ad mare Panhormi poſiti ſunt. Atq; altera parua in parui portus oſtio, quam quia recens ædificium eſt, Caſam nouam vocant. In hac inſula eſt fons, cui nomen Arethuſa, tunc incredibili magnitudine, plenus piſcium: qui fluctu totus opertus fuiſſet, niſi munitione, ac mole lapidum à mari fuiſſet diſiunctus, dum hinc atq; inde dulcis falſave præda arundine capiebatur. Arethuſam nympham, Dianę comitem, poëtæ aſſignant, quæ ab Alpheo Peloponneſi fluuio adamata, ac ſubter mare vſq; ad hanc inſulam fugiens, in fontem ſui nominis mutata eſt. Diodorus fontem Arethuſæ, nymphas Dianę produxiſſe, eiuſq; piſces ſacros fuiſſe, refert: quæ omnia fabuloſa. Eius ante os Alpheus ipſe mediis in fluctibus placidus emergit, quē Oculum Zilicę noſtri vocant. Arethuſa ergo, quanuis nō ea magnitudine, è rupe tamen veluti è ciuitatis latere vſque in hunc diem in portum magnum effunditur.

A quo nō multum diſtat Alpheus, qui, vt dictum eſt, ante ipſius os è ſalſis vndis caput erigens, impetu cum magno ita erumpit, vt aut cymbas, aut nantes homines ſeſe vix adire permittat. Eſt & alter fluuius in portum magnū influens, vulgo Alpheus dictus. Hic Anapus eſt, de quo Thucydides aliiq; plures meminerunt. Ortus eius ad fontem Gufferam, iuxta Baxemam recens oppidū. Hic vallem, qua ab eo quod diximus oppido, Paciorus, nunc Palazolus, diuiditur, præterfluit, aditq; Cacyrum, hodie Caſſarum (ſunt hęc mediterranea à Ptolemæo citata oppida) & Ferulenſibus, recentioribus vti reor, ad lęuam relictis populis; Sortinum, cuius ab his qui de Sicilia ſcripſere, nulla facta mentio, abluit. Fontibus denique pluribus abſorptis, agrū Syracuſanum ingreditur, quo Cyanes latices celeberrimi, notiq; fontis duobus propè ante hoſtium miliaribus hauriuntur. Æneus fluuius haud procul à Netho ciuitate Fundum (nunc Feudum dicunt) cui nomen Cardinalis patris mei, domuſq; Aretiorum multis ante interluit; Statimq;, vbi ad eius finem ventum,

in pro

in profunda valle facto ſtagno abſorbetur, peritq́ toto tus, ſimul ac per vndecim ferè miliariùm ſpatiū in Syracuſano agro iuxta Anapum, non longe ab ipſo fonte Cyane, rurſus ex immenſę profunditatis emergit lacu, inq́ Anapum clementer, ac mirabili lenitate decurrit. Lacum, quam Piſcinam prius, deinde Piſmam noſtri vocarūt, in eo loco: Vnde Ditis cum abrepta Proſerpina exiuit, exiſtere antiquitus putauere. Quapropter Syracuſani ibi dies feſtos anniuerſarios agebant, celeberrimo virorum mulierumq́ conuentu, propter huius opinionis vetuſtatem, quòd eorum in his locis veſtigia & propè incunabula deorū reperiri dicebāt, autor idoneus eſt Cicero in Actionibus in Verrem.
Fontem item Cyanen, hodie Cyrini Piſmam appellatum, nympham ipſo Anapo dilectam fuiſſe, inq́ ſui nominis fontem reſolutam, tradūt. Tres, præterquam de quibus diximus, fontes in Syracuſano agro Plinius commemorat, Temenitem, Archidemiſam & Mergeam, quorum cum recentioribus non faciunt nomina. Iouis Olympij fanum mille & quingentis ab Syracuſis paſſibus, cum oppido Olympico euerſo nunc, è paruo tumulo Anapum reſpicit, vbi Athenięſes, multis pôſt annis, deinde & Romani, vt Thucydides & Liuius ſcripſerunt, caſtra poſuere, cuius adhuc extant columnæ. Nec longe ab Olympico Acarnaniam, quæ in præſentia nihil penitus oſtendit, vrbem ſtatuit Cicero. Locum hodie in ea, q Pantanus dicitur, regione, Carranum vocant. Per paludem ad Olympicum, quā Lyſimeliā Thucydides, nos Pantanellam appellam⁹, via magnis inſtructa lapidibus noſtra ætate reperta, cuius lapides Carolo Quinto imperatore regnāte vrbi muniendę maximè profuere, pergebāt. Palus hybernis aquis, multoq́ cœno fœdata nullū præbet adeuntibus adceſſum, donec veris nouęq́ æſtatis calore deſiccata. Trans Anapi oſtiū via Elorina, nūc Calorina dicta, ad meridiem, & Plemmyriū promontoriū diſtenditur. Plemmyriū, de quo Vergilius meminit, promōtorium, & ibi oppidū eodē noīe, q̄d Gylippus Corin

thius Syracuſanis ab Athenienſibus obſeſſis auxilio profectus, ibi enim hoſtes munitiones fecerant, hoſtiliter depopulatus eſt: promontorium hodie Maſſaoliuerem cõtra inſulam, portus magni hoſtio diuidente, appellant. Alterum iuxta promontorium Raiſcanſir Afro nomine. In ipſo portu Plemmyrium ſpectat parua inſula. Supra ſexto propè miliario longum promõtorium, modò Logina, & ſtatio parua. Et mediterraneus ager, Longarinus nuncupatus. Ibiq; nec à mari remotæ Therſones, hodie Thireſæ ruinæ, Giartis ager, quem Dionyſij tyranni fuiſſe, Plutarchus ſcripſit in Dione, qui tum campeſtrium rura, tum ſaltus, ac vertices montium, iugumq; ad occidentem extenſus cõtinet, nunc Caua Georgiæ nuncupatus. Altera Syracuſarum pars, cui Neapolis nomen eſt, inſulæ propinquior, de qua, quod poſtremum ædificium, poſtremo verba facienda duximus. Eſt igitur parum eminens ager, duas qui Syracuſarum vrbes Achradinem & Ticham complectebatur, Neapoli ab inſula diuiſus. His duabus vrbibus nulla vel pauca Romanorum prouidentia remanent antiquitatis veſtigia. Ager poſt ruinam, ac damnũ à Cn. Pompeio factum, Terratichæ, Terrachati poſtea vocatus eſt. Nũc vt quomodo paulò ante inſulam, ſic Achradinam & Ticham ſequar.

Achradina igitur mari propinquior, cuius murus fluctu abluebatur, autor eſt Liuius. Forum, in qua maximum, vbi C. Verres filij nudam, ſuamq; in equo ſtatuam poſuerat. Ibiq; Concordię ara, vt idem Liuius ſcripſit. Pulcherrimæ item porticus, ornatiſſimum Prytaneum (locus ad quem iudices conuenerant) & in hoc Sappho erat, quæ epigramma Græcum habebat in baſi. Ampliſſima erat Curia, locum ipſum Buleuterium vocabãt. Templumq; egregium Iouis Olympij. Erat præterea turris in extrema parte vrbis, quæ ad ſeptentrionem ſpectat, quam Galeagram antiquitas, noſtri Scalam Græcam vocant. Et ſub hac Trogilum oppidulum ſuburbanum, locus in præſens Targia dicitur, vbi turris proximis annis ædificata, atq; Trogilorum

portus,de quo Liuius fecit mentionem, Statio,hodie Stinctinus dicta. Tertia eſt vrbs, quæ quod in ea parte erat,vbi fanum Fortunæ fuit, Ticha nominata eſt, in qua locus eminens & præruptus à ſuperficie Epipolæ dictus. Et ibi arx Laodalum, quod Liuius Exapylum vocat,noſtri verò Montē Belliſim, modò eruta ingentem lapidum aceruum, veluti ſui imaginem oſtēdit. Iuxta Epipolas locus erat,cui Pentapylum nomen,vbi illuſtre Dionyſij horologium fuit, Gymnaſium quoq; erat ampliſſimum,quod ſuperioris domū Dionyſij fuiſſe,libro duodecimo ſcripſit Plini9. Ædes præterea Æſculapij, & in ea Pæanis ſignū præclarè factum, ſacrum tum & religioſum. Ariſtæi alterum in æde Liberi. Iouis quoque imperatoris in ea templum erat,vbi notiſſimum ſimulachrum. Etenim tria Iouis imperatoris ſigna vno in genere ferebãtur in orbe terrarum,vnū illud Macedonicum, quod Romæ in Capitolio poſuerat Flaminius: alterū in Ponti ore & anguſtiis:tertium quod in hoc templo erat. In radicibus ipſius Tichæ Timolionis Corinthij ſuburbana domus,illi à ſenatu populoq; Syracuſano tanquam de republica bene merito donata: Vbi iam ſenior & cæcus ipſe habitauit. Domibus modò ruinoſis,templum eſt paruum Diuo Petro dedicatum,atque fons perennis, noſtri Trimiliam vocant. Portæ Agragariæ propè erant,quas iuxta ſepulchrorum copia. Pyramis porta vergebat ad meridiem. Quarta autem erat vrbs, quæ quia poſtrema,vt ante dictum eſt,ędificata, Neapolis nominabatur,et in eo loco,qui nunc Muragli dicitur: Quam ad ſummam Theatrum in hunc diem eſt maximum,ex ipſo ſaxo inciſo,factum:cui nil quidem deſideraretur, niſi ſcæna deeſſet, ex cuius fundamentis ſuperiori anno lapides extracti. A quo haud procul Amphiteatrum,oualem formam continēs, quod euerſum iam,pauca oſtendit veſtigia,id tum Granatorum foſſam,tum Coliſeum nuncupant. Fons qui Theatrum abluit Galermis,qui Amphiteatrum Paradiſus hodie vocatur. Hi maximo hominū labore ampliſſ.cæciſq;

factis meatibus,in hęc loca erumpunt. Duo item tunc templa egregia. Ex his vnum Hiero ſuperior Cereri, alterum Libero dicauit. Signumq́ erat Apollinis,qui Themiſtes vocabatur, pulcherrimum & maximum. Columnarum capita quæ Syracuſarum in templis erant, Romæ in Pantheonis templi veſtibulo, nunc Diuæ Mariæ vulgò rotundæ, vt Plinius cenſet à M. Agrippa poſita. Menetides erant portæ, per quas ab Anapo Achradinam Dionem aſcendiſſe narrat Plutarchus. Et Plinius ſignum fuiſſe Syracuſis claudicantis pueri, cuius vlceris dolorem etiam ſpectantes ſentire videbantur. Lautumiæ, quas Taglatas nos vocamus, ſub terra carceres, quæ vt Varroni placet, & Lapidicinæ dicuntur. Opus eſt ingens ex ſaxo in mirandam altitudinem depreſſum, & multorum operis penitus exciſum, in has ſi qui publicè cuſtodiendi erant, etiam ex cęteris oppidis (autor eſt Cicero) deduci imperabantur, ſunt adhuc quinque inſignes, omnes carentes teſtudine præterquam vna ad meridiem conuerſa, Syracuſanis Antrum Sancti Nicolai nominata, vbi carcer ille qui à Dionyſio tyranno factus fuit. Alterum huic adhæret Antrum (Grotta quæ Fauellat hodie dicitur) eo factum artificio, quo loquentibus Echo ita dictiones ſingulas, & ſyllabas accentusq́ omnis reddit, vt quenquam ſerio incluſum omnino crederes. Tres item ſpecus in hac vrbe memorabiles ſunt, dictuq́ mirabiles. Vna in Diui Ioan. æde, quæ cæteris eſt maior. Hæc viis latis, multisq́ tranſuerſis, vti oppidum ſubterraneum, diuiſa continetur: cuius in parietibus ſepulchrorum multa ex inciſo ſaxo ſunt. Altera ad Diuæ Luciæ martyris fanum, quod locum eſſe vbi ipſa tormēta paſſa fuit, Syracuſani volunt, quę non natura quidem, ſed mortalium manu & artificio factæ ſunt. Tertia autē eſt ſpecus in templi ortis quod deiparę Marię Ieſu dicatum, eo per anguſtum hiatum paſſibus propemodū duo de viginti deſcendentibus: perq́ cæcum rurſus callem triginta ferè orientem verſus pergentibus lacus aquæ dulcis occurrit. Eſt Syra-

cuſis loci natura cœliq́ꝫ, vt nullus vnquã dies tam magna turbulẽtaq́ꝫ tempeſtate fuerit, quin aliquo tempore ſolem eius diei homines viderẽt, quod & ſi Cicero ipſe affirmat in Verrinis Actionibus, nos tamen non ſemper id vſu venire dicimus. Syracuſarum ædificia omnia, publica, priuata, ſacra & profana, quibus M. Marcellus poſtea quàm vrbem illa tempeſtate fermè omnium pulcherrimã ſubiectam oculis vidit, humaniter pepercit, præter pauca, quæ Romam aſportata ſunt, in ædem Honoris & Virtutis. Cn. Pompeius penitus delenda curauit. Inſulam dein, quam nunc habitamus, Auguſtum reſtituiſſe Strabo cõmemorat. Supra ad meridiem duodecimo ferè miliario, vltra Longarinum agrum (de quo diximus) Cacyparis eſt amnis, autor eſt Thucydides, Caſſibilis hodie nuncupatus, et ſtatio vicina quas Fontanas Blancas appellant, Plinius Nauſtachmum portum. Enimuerò nullus inter Syracuſas et Pachynum, præter ſtationes reperitur portus. Erineus vltra ſex miliaria fluuius, Mirãda nũc dictus, qui campis, vbi arundines fiunt dulces, quum hauriuntur latices, nullum prorſus in præſentia facit oſtium. Ad eius fontes Auola oppidum, quò ex alto colle Pachynum proſpectat. Et Syracuſanoꝝ victoria inſigne Aſinarum tum flumẽ, nũc Falconata. Athenienſes quoniam, & Nicea eorum dux, hinc à Syracuſanis intercepti, præter qui capti, atq́ꝫ in Lautumiis labore conſumpti, ad vnum omnes trucidati, ob quam cauſſam eo in loco ad nonas Calendis Iunias diem feſtum celebrabant quotannis. Oritur iuxta Nethum antiquam vrbem, hodie Nothum. Quæ ab Auola, de quo diximus oppido, ſex miliaribus, ab Syracuſis autem quatuor & viginti, ſupra Pachynum octo ferè miliaria, natura ipſa ab omni parte munita, diſtat. Flumẽ ipſum omnium ferè arborũ probatiſſimos præbet fructus. A quo Elorina ciuitas ad Elori amnis oſtium deleta penitus, ſex miliaria abeſt. Elori oſtium Pachyno proximum hodie Labiſum. Pachynum hũc fuiſſe amnem aliqui autumant. Ac rurſus parte ex alia quæ ad

ſeptentrionem pertinet, Bidenos populos parum à Syracuſis remotos ſtatuit Cicero, oppidum tenue Bidis nomine, nūc Bigenis ager inter Tapſum & Euryalū, vbi Pyramis eſt ſemidiruta. Euryalum tumulus, & in eo arx, vt autor eſt Liuius, Belueder nunc dicta, quæ vtrunq; mare proſpicit, Tapſi hinc, illinc Syracuſanū portum. Contrà mons eſt præceps, ex rupe vtrinque exciſa, cuius frons ad ipſum Euryalum, dexterū latus ad Anapi amnis vada, læuumq; ad Tapſum vergit. Vertex Lepas à Thucydide, hodie Mons Crimitis nominatur. Et Leo locus erat, vt idem autor ait, vno ferè miliario ab Epipolis, Liuius Leontiam vocat, munitum locum, quinque milia paſſuum ab Exapilo: locus in præſens nec veſtigia, ruinæq; vllæ vbi fuiſſet, demonſtrant: quapropter, ſicut & cæteri de quibus aliquod haud poteſt fieri argumentum, relinquitur. Tapſus in præſentia inſula de Manchiſi dicta, peninſula: vbi antiquitatis nihil extat, portu ab occaſu munita, quatuor ab Achradina diſtat miliaribus. Idem Thucydides iuxta Syracuſarum muros Sicam oppidulum collocat, modò agrum eſſe Sineccham nomine, qui prope Sicham eſt, ipſa docemur coniectura. Officinam C. Verres maximam fecit Syracuſis, artifices in qua ferè omnes, cælatores, ac vaſcularios conuocari iuſſit. Lex fuit Syracuſis, autor eſt libro vndecimo Diodorus, quam Petaliſmum appellarunt. Cauſa ferendi legem Tyndaris diues iuuenis, & incautus, variisq; illecebris potens: Hic conuiuiis & commeſſationibus aduenas cunctos, ac ſeditioſos ita ſibi aggregauerat, vt ſenatui ſuſpicioni fuerit, veluti qui ex induſtria illorū vteretur cōſuetudine, vt peſſimis cōfiſus viris publicā occuparet libertatē. Inclinatis ob id iam omnium ad credendum animis, hominem obſeruant, eundemq; nequiſſimorū quorumcunq; ſtipatum agmine circumſiſtunt: Tum comprehenſum nituntur ſocij eripere, quibus, quū diſpares eſſent viribus, truci datis, vinctum coniectis catenis temerariū, ac damnatum pœnā ſequi oportuit. Et cōfeſtim procerū conſilio

lio aduocato, Tyndaridis inuidia te audacia, ac cõmuni periculo recitatis, quibus ille merita affectus pœna, legem conſcribunt, vt eius qui tyrannidis ſuſpicionem tuliſſet, oliuæ folium inſcriptũ nomine illi daretur, ſcire propterea ſe exulatũ ire quinquennium oportere. Lex ab oliuæ folio, Petaliſmus appellata, Atheniensium exemplo, qui quod in latere nomen ſcribebant, Oſtraciſmum eandem vocarunt. Petaliſmo igitur lege multi ex primoribus quum in exiliũ acti, eorumq́ꝫ diminutus numerus, atque ob hanc cauſam in plebeiorũ arbitrium, qui ciuitatis ſtatum multifariã diſtractum, cæca confuſione atqꝫ multiplici miſcebant ſeditione, eſſet reſpub. declinata, eandẽ confeſtim abolere. Altera quoque lex Syracuſis, vt refert Cicero in Verrinis Actionibus de religione, quę in annos ſingulos Iouis ſacerdotẽ ſortito capi iubebat: quod apud Syracuſanos ampliſſimum ſacerdotiũ putabatur. Cũ ſuffragiis ex tribus generibus creati erant, res vocabatur ad ſortem, vt quot eſſent renuntiati, tot in hydriã ſorte coniicerentur, cuius nomen exiſſet, vt is haberet ſacerdotiũ. Hieronia præterea lex, de Hieronis nomine dicta, quæ decumas vendendas, vt idem autor ſcripſit, iubebat. Mos fuit Syracuſis, vt ſi qua de re ad ſenatum relatum erat, diceret ſententiã qui vellet, nominatim nemo rogabatur, & tamen vt quiſque honore, & ætate antecellebat, ita primus ſolebat ſua ſponte dicere, idq́ꝫ à cæteris ei concedebatur: ſi quando tacuiſſent oẽs, tunc ſortitò cogebatur dicere. Magiſtratum annuum, quem Famulatũ vocarunt, quemq́ꝫ trecentos fermè poſt annos, vt in Philippo ſcripſit Diodorus, ipſi Syracuſani abolere, Timoleon victo inferiore Dionyſio inſtituit. Ac etiam de viris illuſtribus, aliqua dignis memoria, quos vrbem Syracuſas peperiſſe reperimus. Lygdamus Syracuſanus tertia, & trigeſima Olympiade victor fuit in ſtadio, cuius oſſa medullis carere fama vulgauit. Aſylus & Hisbio, ille ſeptuageſimaquarta, hic nonageſimanona Olympiade in ſtadio quoque victor. Hermocrates dux et orator ſum-

mus. Callicrates animo, & militari arte præſtantiſſimus: Is & Lamachus Athenienſis Syracuſis ſingulari certamine icti cecidere. Heraclides homo bellicæ virtutis peritus, leuis tametſi & inſtabilis. Eurides vir clarus & illuſtris. Menandrum Syracuſanum ephebū ab elephante adamatum refert Plinius. Mentorinſia cum claudo leone congreſſus, blandientis ex illius pede ſurculum extraxit. Zenagoras qui ſextum remorum ordinem īuenit. Diocles legum lator, legem conſcripſerat, in qua nequis forum cum armis adcederet, cautum erat: verum cum eſſet domi gladio adcinctus in hoſtes impetum facturus, audito parui momēti tumultu domo egreſſus eſt, cui quidam ex ciuibus, Tuam, inquit, ipſius negligis legem: At Diocles, Minime ait, imò eam ipſam confirmabo, & ſtricto gladio necem ſibi ilico conſciuit. Theocritus Syracuſanus, quem Vergilius imitatus eſt, bucolico carmine illuſtris. Epicharmus poëta comicus, trium literarum inuentor, zita, xi, pſi, quem Plautus eſt imitatus. Horatius in Epiſtolis: Plautus (inquit) ad exemplar Siculi properare Epicharmi: huius ſententia, vt Cicero ſcripſit in Tuſculanis quæſtionibus: Emori nolo, ſed me eſſe mortuum nihil æſtimo. Eius ſocius Phormus Geloni gratiſſimus, Dinolochus Epicharmi diſcipulus. Et ille Philemon, qui vnum ſupra centum vixit annum. Eiusꝗ filius Philemon vterꝗ poëta. Corax, Latinè Coruus, orator præſtantiſſimus, is Tiſiam Syracuſanum pacto docuit pretio, cui diſcipulus petenti mercedem, Si tibi Corax, ait, perſuaſero, non ſoluam: ſin minus, veluti qui à te artē minimè edoctus, etiam non ſoluam. At Corax. Si tibi, inquit, Tiſia perſuaſero, certè ſoluas: ſi verò id efficere non potero, dignus ero mercede, quòd me doctiori diſcipulo id perſuadere nequeo: Quibus Iudices (quod prouerbium fuit) Mali Coracis malum ouum. Antiochus Syracuſanus (vt Dionyſius Halicarnaſſeus refert) hiſtoricus, qui Italicos vetuſtiſſimos conditores ſcripſit.

Lyſias Gorgiæ diſcipulus, orator ſummus, Bion autem

ęem orator: Et Cimias philoſophus, Nicolaus, vt ait Diodorus libro tredecimo, qui duobus filiis orbus, pro victis Athenienſibus, quorum manibus interfecti erant liberi, orationem, vt illlis parceretur, habuit. Et poëta diuinus Sophon, cuius poëma Platoni admodum placuiſſe ferunt. Philemon Alexandri tempeſtate comicus poëta, à quo nonaginta ſunt editæ comœdię, qui vbi totidem vixit annis, riſu vehementi animā effudit. Soſiphanes Syracuſanus Philippi Macedonici ætate, ex ſeptem Tragicis vnus. Theodorus orator qui de re militari ſcripſit. Themiſtogones hiſtoricus, à quo de Cyro plura edita. Athenagoras orator: Et Acheus poëta Comicus. Duo præterea frates Epicydes, & Hippocrates, & armis & literis præditi. Dion vir illuſtris, Platonica diſciplina eruditus. Cuius ſoror Ariſtomacha, Dionyſij ſuperioris tyranni coniunx. Dionyſius Syracuſanorum tyrannus à puero inſtitutis & artibus ingenuis eruditus, muſicorum ſtudioſus, quem acrem fuiſſe & induſtrium, natura maleficum & iniuſtum, eiusq; in victu maximam temperantiam cumq; fugitiuis barbaris & facinoroſis vixiſſe, apud Ciceronem ſcriptum accepimus. Mater eius quum prægnans eum in aluo contineret, ſomniauit ſe peperiſſe Satyriſcum: cui interpres portētorum (Galliatæ hi in Sicilia dicebantur) reſponderunt, eum quē illa peperiſſet, clariſſimū fore. Item paulò ante quàm regnare cœpit, in agro Leontino quum equum flumine ſummerſum maxima contentione nō potuiſſet extrahere diſceſſit. At quum aliquantulum progreſſus eſſet, hinnitum exaudiuit, atque equum alacrem aſpexit, cuius in iuba examen apum conſederat. Quinque & viginti compleuerat annos, cum tyrannidem occupauit, regnauitq; duo de quadraginta. Filias Dionyſius, ne tonſori collum committeret, tondere docuit: adultas verò, ferrum earum manibus remouens, candentibus carbonibus capillum & barbam adurere. In carcerem demum quodammodo ipſe ſe incluſit, atq; ex turri alta concionabatur. Hic tunicam & gladium

dium,quum pila ludere vellet,adoleſcẽtulo quẽ ama-bat, tradidiſſe dicitur. Cui quidam familiaris iocans: Huic,ait,vitã tuam committis? Ille vtrũq; iuſſit inter-fici. Damocles aſſentator propter eius opes,atq; rerum abundantiam beatum Dionyſium aſſiduè in ſermone commemorabat. Cui Dionyſius: Vis ne igitnr,inquit ô Damocle, ſic te eſſe beatum? Quumq; ille velle di-xiſſet,hominem Dionyſius in aurea ſede collocari iuſ-ſit,menſasq; cõſtrui exquiſitiſſimis epulis, pueros dele ctos conſiſtere, iuſſitq; rurſus fulgentem gladium â la-cunari ſeta equina appenſum demitti. Damocles itaq; gladium ſuſpiciens,nec plenũ artis argentum, nec pul chros adminiſtratores aſpiciebat,nec manum porrige bat in menſam. Exorauit denique tyrannum,vt abire liceret,quòd iam beatus nollet eſſe. Damonem & Py-thiam ea amicitia coniunctos ferunt, vt quum alteri Dionyſius diem necis deſtinaſſet, alterũ vadem mor-tis acceperit,donec ille cauſſa commendandorum ſuo rum profectus reuerteretur: qui vt vadem ſuum libe-raret,præſto fuit ad horam morti deſtinatam. Quorũ fidem admiratus tyrannus,eos dimiſit. Atque vtinam ego,inquit,tertius vobis amicus aſcriberer. Ariſtides filiarum vnam in matrimonium petenti Dionyſio re-ſpondit: Mortuam mallem, quàm tyranno filiam nu-ptam aſpicere. Anus quædam,quum diis immortali-bus pro Dionyſij vita preces aſſiduas funderet,quûm-que eam Dionyſius interrogaret, cur ſola ita faceret, Ne tibi, inquit, extincto deteriorem tyrannum ſuffe-ctum videam. In Acarnania vrbe Iouis Olympij ſi-gnum grauis ponderis aureo pallio vbi ſpoliauerat, atque laneo induerat,illud neutri dixit,idq; vtrique eſ ſet aptum tempori. Idem è fano quodam quum men-ſas aureas, quæ bonis diis inſcriptæ, ſubtrahi iuſſiſſet, dixit bonitate deorum vti. Aureas pateras,quas por-rectis manibus ſimulachra quædam ſuſtentabãt, ſub-ſtulit: Admodum,inquiens,vnumquenque decere ꝙ dij porrectis manibus offerunt,accipere. Apollinis ſi-mulachrum Epidauri abſq; barba, barbatumq; Æſcu-lapij,

lapÿ, quem Apollinis filium fingunt, videns, auream barbam illius allectus pondere, accepit: non licere affirmans imberbem patrem, filium verò barbatũ eſſe. Locris Proſerpinæ fano ſpoliato quum ipſe ſoluiſſet, ſecundo vento ſpirante: Videte, ait, nauigationem, quæ à diis immortalibus ipſis ſacrilegis conceditur. Ariſtippus philoſophus & facetus, cuius conſuetudine tyrannus vtebatur, ad Diogenem philoſophum, qui vitam agebat ſolitariam, vnà cum Dionyſio acceſſit. Cui, quia olera lauantem offenderat, ſubmiſſa voce: Si Dionyſio, ait, obſequutus eſſes, olera non comederes. At Diogenes: Si olera, inquit, comederes, Dionyſio non obſequutus eſſes. Dionyſius pedibus tractum tyrannũ, non inſidentem equo, vt ait Liuius, relinquere tyrannidem debere, dicebat. Dionyſius item huius Dionyſÿ filius, philoſophus quoque & tyrannus, qui Syracuſis expulſus Corinthi ludum aperuit, puerósque docuit. Ad vltimum verò ſordidiſſimam agens vitam, popinas & lupanaria dum frequẽtaret, de minimis quibuſque rebus vulgo inſertus diſceptabat. Niſcæus, qui eo tempore, quo alter Dionyſius exulauit, principatum Syracuſis obtinuit. Et Cephalus, vt ſcripſit Diodorus, per id tempus legum cõditor. Agathocles humili progenie ortus, rex deinde Syracuſanorum. Cuius filius Eudoxus Poëta comicus. Callias hiſtoricus, is qui ipſius Agathoclis geſta ſcripſit. Philiſtus Poëta, & Hiſtoricus, homo diues, Dionyſÿ ſuperioris amicus, qui armis, nedum literis inſignis, quem doctum hominem & diligentem fuiſſe teſtatur Cicero in libro quẽ de Diuinatione ſcripſit. Philiſcus philoſophus. Mominus quoq; philoſophus. Hiero rex prudens & ſtrenuus. Polydorus legum conditor. Polyænus orator, eiuſdem regis tempore. Et ipſius Hieronis gener Andronodorus orator, cuius vxorem Damaratã, interfecto Hieronymo, Syracuſani trucidarunt. Scopias (vt Vitruuius ſcripſit) Syracuſanus Mathematicus multas res organicas & Gnomonicas, numero naturalibusq; rationibus inuentas

atque explicatas, poſteris reliquit. Hippocrates & Epicydes, duces perquàm ſtrenui, vt apud Liuium inuenimus. Archimedes inſuper vnicus ſpectator cœli ſyderúmque: Is, vt Cicero in Tuſculanis quæſtionibus tradit, lunæ, ſolis, & quinque errantium motus in ſphæra alligauit. Bellorum item machinator, tormentorumq́ꝫ vnicus inuentor. Hic quum ſe terræ globum mouere poſſe gloriaretur, rogante Hierone rege, procul aſſidens nullo corporis nixu (autor & Plutarchus) nàuem onerariam adduxit. Hiero præterea, quum auream coronam votiuam diis immortalibus in quodam fano conſtituiſſet ponendam, immani pretio locauit faciendam. Opifex autem ad tempus opus manufactum ſubtiliter regi approbauit. Poſtea quàm iudicium factum eſt, dempta auri parte, tantundem argenti coronæ addit. Indignatus Hiero, neque inueniens qua ratione id furtum reprehenderet, rogauit Archimedem, vt in ſe ſumeret ſibi de eo cogitationem. Tunc is, quum haberet eius rei curam, caſu venit in balneum, & eò quum deſcenderet (Balneum paruo dolio erat ſimile) animaduertit quantum corporis ſui in eo inſideret, tantum aquæ extra effluere. Qua de re quum eius rei rationem explicationis oſtendiſſet, domum reuerſus duas dicitur effeciſſe maſſas æquo pondere, quo & fuerat corona, vnam ex auro, alteram ex argento Quæ quidem licet æquo pondere, non tamen æque corpore, etenim maioris erat corporis argentea, quum ſit aurum maioris ponderis. Quumq́ꝫ ita feciſſet, vas amplum ad ſumma labra impleuit aqua, in quo demiſſa argentea maſſa, multum aquæ extra vas effluxit: qua exempta, vas iterum impleuit, in quo rurſus aurea maſſa demiſſa, vti minoris erat corporis, quanquam eodem pondere, nõ tantum effluxit aquæ. Quum id eſſet, rurſus auream pleno vaſe demiſit, ac ea exempta, repletóque vàſe, coronam quam opifex fecerat demiſit, inuenitq́ꝫ plus aquę in coronam, quàm in auream maſſam eodem pondere. Et ita ex eo, quòd plus defluxerat aquæ in corona, quàm in maſſa, ratiocinatus

cinatus reprehendit argenti in auro mixtionem, & manifeſtum furtum. Archimedes periæpe balneum ingreſſus ſuper vncto corpore vnguento, Geometricas figuras, liniamentáque ſui ipſius oblitus, digito deſcribebat. Amicos item, vt ſphæram cum cylindro poſt mortem ſepulchro imponerent, oraſſe fertur. Quod aliquot pòſt annis ad Agragarias portas cum cylindro & ſphęra, in cuius baſi epigramma erat, ſe Cicero reperiſſe gloriatur. Poſtremò captis Syracuſis in tanto tumultu Archimedem intentum formis quas in puluere reſcripſerat, ab ignaro milite quis eſſet, interfectum eſſe conſtat. Cui M. Marcellus ſepulchrum faciendum curauit. Vilielmus Pernus Syracuſanus proauus meus maternus, vir Patritius, iuris conſultiſſimus, à quo plura edita. Eſt Theſta mulier Syracuſana ſuperioris Dionyſij ſoror, Polyxeni (qui vnus ex primoribus) coniunx, fratri arguenti quòd viri fugam minimè nuntiaſſet, reſpondit: Adeóne Dionyſi vilis & abiecta viſa tibi ſum, vt ſi coniugis mei fugam ipſa præſciſſem, eiuſdem nauigationis comes & fortunæ particeps eſſe voluiſſem? Apud Plutarchum in Apophthegmatibus, interrogatam Hieronis vxorem cur ſibi, quod os fœteret, nunquam nuntiaſſet, viro reſpondiſſe legimus: Ita omnes olere viros exiſtimabam. Et duæ quoque Syracuſanæ mulieres animo etiam in morte præſtantiſſimæ, Hermonia inferioris Gelonis filia Themiſtis coniunx, quum ſeditioſis, qui omnē prorſus regiam ſtirpē tollere conabantur, alteram puellam regali cultu ornatam à nutrice expoſitā intueretur, puellæ haud interitū pertimentis admirata fidem, exclamauit ſe eſſe, & non illam Hermoniam, quo vtraq; vnius horæ momēto periit. In Paralelis refert Plutarchus, autorem adducēs Cyanippum, Doſitheum Syracuſanū Baccho ſacra facere negligentem, ebriumq; ob hanc cauſſam factum, Cyanem filiam inuitam violaſſe, eandem patris annulum, criminis indicium, ſubripuiſſe. Peſtilētia poſtea ſæuiēte, vt impietatis autor diis immortalibus immolaretur,
reſpon-

reſponſum eſſe à Pythio, Cyanem idcirco patrem violatorem necaſſe. Septimo pôſt anno Theocles & Chalcidenſes è Naxo profecti, Leontinum vrbem ferè omnium fœcundiſſimam, & Catinam prælio perdomitis Siculis tenuere: Polybio nihilominus quinto poſt Syracuſas anno id fuiſſe placet. Leontinum igitur, modò Lintini, populoſa ciuitas & diues, muro tunc cincta (Nam quæ deinde addita, nouam ciuitatem appellarunt, autor eſt Diodorus in hiſtoria Philippi) paludibus fœda & humidior, duobus collibus, tribúsque cõtenta vallibus, Catinam atque Ætnam reſpicit montem. Ibi turris adhuc tribus angulis ædificata ad noſtrum vſque tempus, quaſi poſteris ſeruatum monimentum. Et murus ruinis quoque actus, domus Gorgiæ philoſophi. Vrbi altus imminet collis, Hieropolis nomine: Hieronis Polum hunc antiquitas appellabat: cuius in verticis planitie plura plumbea fruſtula aratoribus inueniuntur. Campi porrò omnium quæ ad victum humanum pertinent, rerum, longe feraciſſimi. Tritici enim, omnisq; leguminum generis lætiſſimas ferunt ſegetes, ita vt ibi arare terram, ac frumentum ab ea mortales extorquere Cererem docuiſſe crederent. Quare Leontini rei frumẽtariæ principes appellabãtur. Ibi quoq; armentorũ copia & pecudum, aucupij etiam maxima cõmoditas. Circa Leontinum fluuius prolabitur, qui ex duobus fit fontibus, quorũ vni Gleppi nomen, alteri Paſſanito prope Francũ fontem oppidum, & Hidram ab Ptolemæo citatum oppidum, vbi turris tantum hodie rotunda, ſex ferè miliaribus ad occidẽtem à Leontino, noſtri Cadram vocant. Et fons hic, de quo diximus, oppidum Militellũ, haud antiquum quidem alluit. Iuxta Leontinum ex his vnus fit fluuius, vbi pons, quem Reginæ pontem vocant, cuius ſerio (admiſſis prius maris fluctibus) obturato oſtio, lacus, qui Pantanus nominatur, piſcoſus admodum efficitur. Vltra pontem, lacus eſt alter milia propè duo à ciuitate manufactus, non multũ ante patrum noſtrorũ memoriam, cui Biſarium nomen.

Ex quo

Ex quo piſcium, quos mari captos minutiſſimos eò alendi gratia coniiciunt, incredibilis multitudo expiſcatur, ac in omnes fermè Siciliæ partes mittitur. Aliasq́; cõplures habet Leontinũ paludes, quibus perniitioſa propemodum cœli temperies. Hic nundinæ ab oĩbus ferè Siculis magna hominũ ac mercatorum frequentia circiter calendas Maias celebrantur. Locus erat antiquitus in Leontino agro, Phoces nomine, & Bricinnia arx. Gorgias Leontinus philoſophus & orator ſummus, Socratis magiſter, qui vt ait Cicero, in Rhetoricis omnibus de rebus oratorem optimè poſſe dicere exiſtimauit, centũ & ſeptem compleuit annos, nec vnquam à ſuo ſtudio, atq; opere ceſſauit: qui quum ex eo quæreretur, cur tam diu vellet eſſe in vita: Nihil habeo, inquit, quòd incuſem ſenectutem. Hic primus hominum, & auream ſtatuam, & ſolidam Delphis in templo ſibi poſuit. Herodicus Gorgiæ frater medicus quàm celeberrimus. Icetes à Syracuſis oriundus, Leontini ortus, Leontinorumq́; princeps, vir admodum inquietus & audax. Supra Leontinum, Hidra oppidũ, de quo paulò antè diximus. Nec plus ſex miliaria Boccherius recens oppidum, vbi fons aquæ lacteæ, quem Birigeim vocant. Bideni antecedunt populi, quorum oppidũ nunc Bizinis haud ignobile: Et proximũ Licodia. Cæterum altera ex parte Murgantium, octo ferè milibus paſſuum à Leontino ad Symethi amnis oſtium, ciuitas affecta cladibus tota, à Murgentinis Aſiæ populis vt erecta, ita à Carthaginenſibus poſtea deleta: Murgus noſtra tempeſtate nuncupata, turrim tantũ frumenti emporium in ipſius Siculi maris littore continet. Symethi ortus ex quinq; fontibus. Nomina autẽ recentiora Mucuba, Luchula, vbi caſæ. Canaliſcalcagnus, & Fons ferratus, quibus vicina eſt Nea vrbs antiqua (Neam Diodorus libro vndecimo vocat, Menas Ptolemæus, nos Minium. Populos verò Menaninos Plinius, Cicero Menenos, qui potior eſt autor) in alto eſt ſita colle, eandemq́; à Durentio ciue in planitiem tranſlatam volunt, locus nũc Burgus di-

citur, inter hanc Symethique vada, Stagnum Palicorum ipſis diis Palicis ſacrum, Symetho tamen quàm vrbi propinquius, cui iuſiurandi numen ineſſe antiquitus credebant. Thaliam nympham iuxta Symethum ab Ioue compreſſam ferunt, terraq; abſorptam, ne in iram incideret Iunonis, maturi demum partus tempore duos peperiſſe Palicos. Stagnum, de quo Ariſtoteles mentionem fecit in eo libro, quem de mirabilium auditu ſcripſit, quamuis non vaſtum, quòd ſulphureum aſſiduéque feruens, ac magno cum impetu vbi emerſerit, paſſibus duodecim non amplius hiatu quodam abſorbetur, horribile tamen vbi fanum erat olim. Pœni Siciliæ dominantes Naphthiam, quod eſt malus odor, nomen huic indidere. Et iuxtà alij quoque exigui viſuntur crateres. Palica item oppidum, quod Paliconiam hodie vocant, ab ipſis Palicis nomen, Stagnum haud multum refugit, ab eodem Durentio, vt idem Diodorus ſcripſit, conditum. Duo præterea fluuij ad diuerſorium Gutterram Symetho hauriuntur, vnus Buffaritus, recens nomen, qui non longe à Plutia oppido: Cicero de quo in Verrinis Actionibus fecit mentionem. Alter ab ipſa Paliconia capit initium. Plutia, nunc Plaza, vrbs populoſa, & amœna arboribus, ac viretis referta. Hanc & oppidum haud multum remotum Daidonem, Ciſalpinos Gallos (nunc Lombardos) à Placentia vrbe adducta colonia, habitaſſe, quòd eorum vtuntur ſermone, ipſi credunt. His opulentiſſima, ſatisque proſpera vicina eſt ciuitas (Calatagironem hodie vocant) celſo in monte poſita, eam ipſam coniectura vtentes Calatam fuiſſe, ſeu Calinactem à Durentio conditam opinamur: Cicero Calatinos populos appellat. Duo ciues Calatini memoria digniſſimi Thales orator, & Demetrius hiſtoricus. Rurſus ad Leontinũ dilapſus Symethus amnis (Leõtini agros Symetho allui Thucydides, Strabo Catinenſes Leontinis coniunctos Symetho infuſos probat) nomen Sancti Pauli, cum ipſo ponte, ſibi vendicat. Ad cuius oſtium ager, vſque ad

hanc

hanc ætatem eſt Symethus nomine. Quo haud procul in prędio Sigonia vocato,fontes ex rupe manant calidi. In radicibus Ætnæ montis Catinam vrbem, ac ea in ora ſitam quæ ad meridiem pertinet,hi qui Leontinum,quarum agri limite diuiduntur (Euarcum quamuis ipſi huius colonię autorem fecerint)fuſis Siculis incoluere, à ſeptentrionibus Ætna monte, qui frugiferũ omnium fermè arborũ,ac vini nobiliſſimi exuberantiam præbẽtium vinearum plenus,maximè vallatam. Orientalia eius Siculo, atque Ionio mari pulſantur. Hanc Diodorus Siculus, cuius opinioni acceſſit Strabo:, tum priſcos illos amiſiſſe incolas commemorat, ſimul atque agris ſorte diuiſis ab Hierone ſuperiore eô deducta colonia detentam, Ætnámque pro Catina appellatam, nec multis poſt annis Hieronis tumulum ſolo adæquaſſe, eiectáque colonia vrbem, & nomen rurſus obtinuiſſe. Erat in hac vrbe ſacrarium Cereris olim eadem religione,qua propè in toto orbe terrarũ. In eo ſacrario fuit ſignum Cereris perantiquum. Aditus ad id ſacrarium nullus viris, ſacra enim per mulieres ac virgines confici ſolebant. Hoc ſignum noctu clàm C. Verris ſerui ſubſtulerunt. Erat & Gymnaſium prope vrbis mœnia,nõ multum à maris littore remotũ, quod M. Marcellus poſt captas Syracuſas ædificandum curauit,cuius hodie teſtantur ruinæ. Theatrum item ad orientem conuerſum pulcherrimum,nigro quadratóque lapide ſtructum. Extra vrbem Amphitheatrum prope Steſichori Himerenſis poëtę ſepulchrum, vbi nunc vetus ædicula deiparæ Mariæ, Betlem nomine,hortiq́; ſunt ciuis, cui Nicolao Marũ cognomento eſt,iuxta Steſichoream portam,quem Acidis ſeu Iacis portam appellant. Aquæductus præterea adhuc eſt maximus, qui tũc aquam per ſtructiles fornicatósque canales intra męnia ad diuerſa immiſſaria ducebat. Memoriæ inſuper proditũ,Thermas cum columnis,& epiſtiliis è marmore fuiſſe,vbi nũc templũ eſt diuæ Agathæ virginis Catinẽſis. Eſt & noſtra tempeſtatę Catinæ Gymnaſium omni ſcientia frequens.

Charonda philoſopus legũ lator Catinẽſis: hic Chalcidenſibus, qui in Sicilia erant, legem conſtituit. Mamercus Catinenſis tyrannus locuples, armiſq́ʒ potens Timoleonis tempore. Nicolaus quoqʒ Tuduſcus, cognomento Abbas, proximis antè annis iuris prudentiſſimus, qui multa ſcripſit, Catinæ clarus ortus natalibus, Archiepiſcopus Panhormitanus. Galeoctus Bardaxis Catinenſis Patritius ad gigantis propè ſtaturam accedẽs, humani corporis noſtræ ætatis vires exceſſit. Is, vt multi qui eum viderunt referunt, aſinum lignis oneratum manibus à terra ſubleuabat: equumq́ʒ abſqʒ freno velociter currẽtem, tranſuerſum lignum amplexus, coxis cruribuſq́ʒ ſiſtebat. Tres fluuij Teriam faciunt piſcoſum amnem, quo Catinenſes agri diuiſi, vt author eſt Thucydides (vocant hodie Larrectę fluuium) Duo Montixoro monte effuſi iuxta Brontẽ oppidum coëunt. Tertius Ciramim, Agyram, & Recalbutum abluit. Hi vbi Ætnam montem ad ortum relinquunt, antequam Adranum ventum, in ipſius montis radicibus cõfluunt: hincq́ʒ Teria eſt, qui primo ad meridiem, mox in orientem per planitiem in Siculum mare, inter Symethi oſtium & Catinam deuoluitur. Chriſas qui Teriam auget, hodie Dictainus notus Siciliæ fluuius. Huius fontes duo ſunt, apud agrum, cui nomẽ eſt Taui, vnus. Alter ſub Ennam vrbem oritur, qui iuxta Aſſerũ coëunt, ac vnus factus Chriſtas, Gurgalongam fluuiolum excipit, móxque à Teria excipitur. At de his de quibus diximus oppidis, quæ mediterranea ſunt, ac Ætna quoqʒ monte. Nicoxia, nomen incertum eſſet, niſi coniectura, quã Harbitam antiquitus appellabãt, honeſtam & copioſam ciuitatem eſſe doceret. Philenus Herbitenſis nobilis & orator. Alij à proximo loco, Caſalinis nomine, illuc eam translatã aiũt. A qua haud procul Sperlinga arx in rupe ex vna parte in excelſa altitudine exciſa, oppidũ vbi antiquitus fuiſſe, quòd ruinæ atque antiquitatis adhuc viſuntur veſtigia, vicini populi teſtantur. Eiuſq́ʒ incolas Siculis tunc Gallos, qui Siciliam opprimebant, truci-

Nicolaus Tuduſc⁹ Abbas.

dantí-

dantibus tantũ aſſentire negaſſe. Vnde prouerbium: Quod Siculis placuit, tantum Sparlinga negauit. Engium peruetus & exiguum oppidum, noſtra tempeſtate Gangem, inter mediterranea Ptolemæus numerat. Accolas Enginos Marcus Tullius vocat, apud quos matris Magnæ fanum, in quo loricas galeásque æneas cælatas opere Corinthio, hydriasq́ꝫ grandes P. Scipio poſuit, ſuumq́ꝫ nomen inſcripſit. Conditores Leontinos ferunt. Diodorus ſcripſit, in Philippo Leptinem Enginum tyrannum à Timoleone expulſum, inq́ꝫ Peloponneſum migrare coactum. Porrò oppidum à Federico rege anno Chriſtianæ ſalutis ducenteſimo nonageſimonono ſupra mille dirutum, quarto rurſus poſt anno ab eodem reſtitutum, in ipſius oppidi annalibus inueni. A fronte Politium vrbem magnificam hodie excipit, nihil de qua memoriæ proditum. Ipſe à Palicis diis,ſiue à Polluce nomen ſortitam crediderim. Medio ferè itinere Petraleium oppidum occurrit,à Petrade,quà fons manat,ex cuius vnda oleum elicitur,quaſi Petra olea,Petralia in pręſens.Oleo poſt annũ ad animalium curandas ægritudines vtuntur.Duo hoc nomine vicina oppida.Inferius id quod nominauimus,ſuperius alterum:Populi horum duùm Petrini olim, vt refert Cicero. A tergo Nicoxia,de quo antè dictum, & mox ad orientem in excelſo Ætnæ æmulo,ac vndique pręrupto monte Trahina vrbs conſtituta.Vlpianus de Cenſibus Trahinopolim hãc vocat. Huic proximum Gaglanum oppidum,quod Agira ille amnis quem ſuprà nominauimus,ſeparat. Galeria antiquitus appellatum: Populi Galerienſes, autore Diodoro,in Philippo. Ipſa Agira,vt plura Siciliæ oppida, ita in montis cacumine ſita,nunc Sancti Philippi miraculis inſignis. In eius ſiquidem die feſto ſpiritus,quos Diabolos vocamus, ab obſeſſis mortalium corporibus expelluntur,Samphilippus Agyrionis modò nuncupatur. Hic Herculem pro ciuium meritis lacum effodiſſe,eiùsque boues ſaxis veſtigia impreſſiſſe, Diodorus narrat in fabulis. Hæc ipſius Dio-

dori, qui vir fuit in ſcribendis hiſtoriis quám celeberrimus, patria. Tyberij nanque Cæſaris tempeſtate hiſtorias in libros triginta, digeſtas quam bibliothecam appellauit, de Ægyptiorum antiquitate, Siciliæ, ac aliarum inſularum, déque Troiano bello, Alexandri, atque Romanorum geſtis ad ſuam vſque ætatem ſcripſit. Ciramis, de quo nemo mentionem fecit, oppidũ contra Trahinam, verſus Aquilonẽ, Ptolemæus Capityum dixit, quod nos Capitium, Capitynam Cicero. Ingenti frigore infeſtatur Randatium vrbs, propterea quòd ſub ipſo ferè Ætnæ mõte poſita, ad ſeptentriones maximè vergit, olim Triracium quam vocari credimus Plinio, quoniam de Triracienſibus facta eſt mentio. Gurridam appellant fluuiolum quinq; miliaria non amplius diſtantem ad occidentẽ, quem ſpecu quadam abſorptum fama eſt illum eſſe, qui Catinæ pluribus in locis ſcaturiens mortiferã induxit contagiem, atque Iudicellus Catinenſibus appellatur. Brontes quoque antiquum oppidum, ad fontem (de quo ſuprà diximus) amnis de Brontis Cyclopis Vulcani ſocij nomine, de quo Vergilius meminit. Nam in nemoribus eſt quæ inter Randacium, & Adranũ medio loco claudũtur. In montis radicibus Ætnę, & in ea parte quæ ad occidentem pertinet, Adranã, noſtra ætate Aterno, adhæret ſupra Teriam amnem: ab Hadrano deo deductum nomen, quem Siculi propè omnes maxima celebrabant religione. Et mox alterum paterno nomine, ſiue quod ipſum ſit Adranum, ſiue de eius nomine, vbi Fons aquę ferreæ: qui feruens, nec foras erumpẽs, linteum aut pannum trita galla prius cũ aqua infectum, mox nigrum reddit. Maimonis fontem hunc appellant. Et nũc ad Ennam vetuſtiſſimam vrbem venio, Caſtrum Ennæ, dein Caſtrunuanni vocatã. Quæ quia in medio eſt inſulæ, vmbilicus Siciliæ nominatur. Enna igitur in loco eſt præcelſo, atq; edito, quo in ſummo eſt æquata agri planities, & fons aquæ perennis, tota verò omni aditu circũciſa, atq; dirupta eſt. Quam circa, & in ea plaga, quę ad meridiem

perti-

pertinet, eſt lacus antiquitus Perguſa nomine,quo nō piſcium quidem pleno,ſed colubris ad linum mollien dum duntaxat,cuius magna ibi copia,Ennenſes vtun tur. Ennam,vt autor eſt Strabo, Eunus quidam mul- tis fugitiuorum comitatus adeò latrociniis,& popula tionibus affecit,vt vix Romani eum loco expulerint. In hac vrbe deam Cererem,& Liberam filiam,quam Proſerpinam vocant,natas,raptumq́ ipſius fuiſſe Pro ſerpinæ,ideoq́ ipſis conſecratam non tantum Siculis, verumetiā mortalibus omnibus tum perſuaſum fuit. Etenim prope eſt ſpelunca quædam conuerſa ad aqui lonem infinita altitudine, qua Ditem ferunt repentè cum curru extitiſſe, abreptamq́ ex eo loco virginem ſecum aſportaſſe, & ſubito non longe à Syracuſis pe- netraſſe. Hæc eadem Ceres antiquiſſima,& princeps fuit omnium ſacrorum,quę apud omnes gentes natio nesq́ fiebant. Atqui Cererem Siculorum reginam con ſtat,ac leges ſtatuiſſe,frumēti item vſum homines do- cuiſſe, eiusq́ filiam Proſerpinam ab Orco Moloſſorū rege, quem Ditem dixerunt,raptam. Erat in templo, cuius pars adhuc ſtat, ſimulachrum Cereris è marmo- re,& in altero Liberæ.Prætere quoddam ex ære mo dica amplitudine, ac ſingulari opere cum facibus per- antiquum. Ante ædem in aperto,ac propatulo loco ſi- gna duo erant: Cereris vnum, alterum Triptolemi, pulcherrima & per ampla, inſiſtebat in ipſius Cereris manu dextra ſimulachrum pulcherrimè factū Victo- riæ. Philonides Ennenſis medicus fuit celeberrimus.

Oppidum vicinum hodie Calathaſibetta,valle ingen ti ab Enna diſcretū. Aſſerum olim ampla ciuitas fuit, nunc Azarum. In ipſo Chriſa amne (de quo paulò an tè mentionē fecimus) & in ea via,qua Aſſero itur En nam,erat fanum tunc ſingulari religione Chriſæ con- ſecratum (is apud Aſſerinos habebatur deus) & in eo ipſius Chriſæ ſimulachrum præclare factum è mar- more. Ætna mons (Mongibellus hodie dictus) ſuis mirus incendiis, quum ſit materia plenus ſul- phurea, quæ humidis generatur nutrimentis, ve-

luti in Epheſtiis Lyciæ montibus vt Plinius tradit, intra fiſtulas cauernaſq; ventorum incluſo impetu, & euri potiſſimum, ſubſolani, boreæq; quibus ipſe plus quàm cæteris patet, accenſos ignis globos exeſis vndique ex craterib⁹ eructat. Thucydides in tertio de bello Pelopōneſiaco libro, ab eo tēpore quo Græci Siciliā tenuere tres, ad bellū quo Syracuſani ab ipſis ſeditioſis acciti Meſſanam ceperunt, Ætnæ ignis inundationes commemorat. In ſexto Strabo, ſuperioribus annis ait campos Ætneis cineribus ſparſos omnium propè rerum maximarum exuberantiā præbuiſſe, atq; Anapiam & Anphinomum fratres flammas eructante Ætna parentes humeris ex flagrantibus extraxiſſe ignibus. Quibus ciues ſepulchrum feciſſe, piorumq; locū vocaſſe. Aliquot pòſt annis deinde huiuſmodi ignem ex Ætnæ hiatu emanaſſe legimus. Oroſius præterea refert, Seruio Fuluio Flacco, & Quinto Calphurnio Piſone conſulibus, arſiſſe Ætnam, & eo quoq; anno bellum fuiſſe ſeruile in vniuerſa prope Sicilia prҿter Meſſanam. Et M. Æmilio, Lucioq; Oreſte etiam conſulibus, horrendis cum ſonis flammas eundem eructaſſe montem. Ac Lucio deniq; Cæcilio, & Q. Tito Flaminio conſulibus, his maiorem ignis cladem, quam ob rem Romanos decennio tributum Catinenſibus remiſiſſe. Arſit & altero poſt Sanctæ Agathæ Catinēſis martyrium anno, qui fuit ducenteſimus, quinquageſimus quartus poſt Chriſtum, Menſe Februario, Milleſimo item centeſimo, ac ſexageſimo quinto, Februario quoque menſe eiuſdem montis ſonantibus ruinis terra adeo concuſſa, vt ipſius diuæ Agathҿ domorum lapſu ſacerdotes omnes obruti. Iunio prҿterea menſe, Anno verò poſt Chriſtum natum milleſimo tricenteſimo vigiſimonono, quo etiam ſolē defeciſſe legimus, quatuor factis profundiſſimis hiatibus magnum prorupit ignis flumē. Ac deniq; priore anno, & hoc quoque, quo ipſe ſcribo, Milleſimo quingenteſimo triceſimo ſeptimo menſe Maio, incredibilis magnitudinis igneā maſſam de incenſo ſulphure facta, ex ipſius Æt-

næ nouis factis crateribus prolapſam, quæ ab aëre aliquantulum condenſata ſuperficie, non velociter quidem, ſed paſſim ruebat, colles, nemora, ſaxa ac rupes, pagos etiam duos (mons pagos multos continet) Mōpiler vnum, quem vocant, alterum verò Licoloſim, combuſſiſſe vidimus, ac deniq; mōtis cacumine flammis continuis vna ex parte prolapſo, ampliorē factū craterem, ipſe ignis globus, quem incenſum ſulphur eſſe conſtat, interdiu ſubnigrum, noctu autem igneū totum, horrendumq; ſeſe ſpectantibus oſtendit. Tonitrus plurimis diebus continuos, mortales terrētes, exaudiri, atq; aduſtis nigriſq; cineribus non Siciliā modò, verum & Calabrię partem opertam, cœlumq; totum infeſtiſſimo fumo, nos qui has inſedimus terras teſtimonio ſumus. Ætna rurſus plennus eſt nemorū, fructuſq; elegantiſſimos producentiū arborum, cinctuſq; oppidis, quę radicibus ſparſa. Verſus meridiē Catina eſt in planicie, ad Eurum verò arx in ſcopulo, quæ cum ſuo pago de noīe Acidis fluminis, Iacis nūcupatur: Inter vtranq; Vlyſſis portus, nunc Logninę portus paruus admodum, quem Ætneis ignibus accēſa materia vaſtatum Catinenſes pro certo affirmant. Cyclopum tres Scopuli (de quibus Plinius meminit) contra Xiphoniam promontorium, parum à Sicilia diuiſi, ſcopuli Pharagloni, promontorium Caput Malinorum hodie appellantur. Ora autem, quę ad orientem, & mare Ionicum ſpectat, partim nemora, partim planiciem habet, quam Maſcaris planiciem, eodem nomine, & oppidulum vocant. In hac regione Ætnam ciuitatem collocant ad Tauromenium ſpectantem. In planicie flumen nomine Frigidū quod Acis flumen antiquitus fuit, non longe à Tauromìnij amnis oſtio, in mare prorumpens. Acidem Galatheæ Siculæ puellæ adamatū puerum, ſaxoq; ab Polyphemo Cyclope contritum, atq; in flumen mutatum, in fabulis ſcriptum eſt. A cuius ortu non diſtat Calabianum oppidum arundinum dulcium à fronte ſtipatum meſſibus. Et alterum exiguum in nemoribus Æt

næ remotiori in loco Linguagroſſa. Ad Tauromenij (quem noiauimus) amnis fontes, ſitũ eſt Francauilla, & Caſtiglonũ, quę ab oppido tenui Lamotta, cognomento Camaſtra, ipſum dirimit flumẽ. Hincq́ʒ ad ſpacium. 12. miliarium in circuitu Ætnæ Randatium, & Chiſaro: medio verò in itinere Ruchella, ac inde rurſus ad Adranum, & Catinã. Sub Ætna Enceladũ gygantẽ Vergilius conſtituit, Typhœũ Ouidius. Selurus quidam quum ſeſe Ætnæ filium faceret, ac latrociniis aſſiduis campos ferè oẽs infeſtaret, miſſus tandẽ Romam, in gladiatorũ foro beluarũ morſibus, laniatus. Eſt Recalbutũ oppidũ inter Agyrã, Ætnãq́ʒ cuius nomen vnde, ſiue à quo ſit deriuatum me latet adhuc, niſi coniectura vtendo Alcæũ eſſe velimus. Alcæos nanqʒ Centuripi vicinos populos multi conſtituere. Ciues tametſi ipſi quòd ædiculã, quam nunc demonſtrant à quodã rege voto dicatam ferunt, Regale votum vocari maxime contendant. Ampliſſima Centuripis tunc ciuitas, Ætna antiquitus appellata, vt autor eſt Strabo, in valde edito loco, prope Ætnæ radices in ea plaga, quæ ad occidentẽ pertinet, tum ſita, nunc Centorbis vocata, à Cn. Pompeio diruta, quamuis ab Aguſto dein reſtituta, vt idẽ author ſcripſit, tamen non caſis ſed omni prorſus carens ædificio paucis iunco, & palea contextis tuguriis contenta. Per id ferè tẽpus, quo Chalcidenſes Leontinum & Catinam obtinuerunt, Lanus Megarenſis à Peloponneſſo adducta colonia ſecundum Panthagiũ fluuium, medio in itinere quo Syracuſis itur Leontinũ, Portilum oppidũ cõdidit: quod Trotillũ Thucydides, noſtri Curcuracim (id quoniã eſſe reor) appellãt, vetuſtate & ruinis affectũ, quanuis Herbeſum inter Leontinũ, et Syracuſas nec procul à Megara conſtituat Liuius. Ipſum Pãthagiũ, cui ingenti murmure olim ſonanti Cererem, dum filiã Diti raptã accenſis facibus, quas ex Ætnę fornacibus ſumpſerat mœſta perquireret, ſilentiũ impoſuiſſe fertur, nullo in præſentia indito noie fluuium in Syracuſarũ paſſu; oſtium verò Marcillinũ vocant, q

à fon

à fonte Laſauara, inter Sortinũ & Leontinum ortus, haud multum peragrans in Megaræ portũ diffunditur. Prope Sortinum oppidũ, de quo ſupra diximus, vetuſti oppidi apparent veſtigia. locus ſaltibus & nemoribus difficilis, atq; flumine propemodum ſeptus, Pantalica noĩe, longo tractu ab ipſo Panthagio diuiſus. Millia flumen inter Leontinum & Syracuſas, vt ipſe Liuius eſt author, flumen Sancti Iuliani hodie. Non multis ſanè pòſt annis idem Lanus à Leontinis loco pulſus Tapſum peninſulã poſitis ibi ædificiis incoluit, inſulã Mangniſis, vt dictum eſt, nunc appellatam, portu ab occidente munitã, atq; ab Syracuſis. 4. remotam miliaribus. Quo verò extincto eadem è Tapſo profecta colonia, Hyblone rege duce, Megaram, & Hyblam occupauit, de cuius nomine Hyblei dicti ſunt. Megaram Hyblamq; vnam eſſe multi ſcribunt, nobis verò eam eſſe Megaram, quæ Auguſta nuncupatur, ab Auguſto Cæſare inſtaurata, magis placet: quum à Cn. Pompeio, vt Strabo refert, fuiſſet deuaſtata, atque à Marcelllo, vt Liuius ait, antè direpta, & Hybla ſupra ipſam Megaram à pluribus autoribus collocatur, nunc Miſillis, quaſi mel Hyble. Megara peninſula ab occidẽte portum inſignem habet, diſtátque duodecim à Syracuſis miliaribus ad Aquilonem, à Federico ſecundo arce immenſæ magnitudinis munita, ad noſtrum vſque tempus in ipſius vrbis aditu poſita, tametſi parua in præſentiarum, noménque illi Auguſti Cæſaris maneat. Eius ciuis Theon poëta fuit. Quam inter & Murgantium (de qua ſatis dictum eſt) Turris eſt ad Ionium ſpectans, recens, quam Brucam noſtri appellant. Tauro promontorio, quod caput Sanctæ Crucis nominant, interiecto, frumenti nobile emporium. Centum poſt annos his Megarenſibus noua adcita colonia Selinis miſſo Pammilo, qui eam tenebant, pulſis Phœnicibus, medio fermè itinere inter Lilybæum & Thermas occupatur. Selínis nomen de fluminis nomine, quod adhuc à ſalis copia, Selinis nuncupatur, ipſam

ſam alluens vrbem, quæ modò Mazara dicitur, ab altero flumine Mazaro prope ipſam ciuitatem, ad occidentē Egion hæc à Plutarcho appellatur. Ptolemæo, horum mutatis fluminum nominibus, alterum pro altero deſcriptum. Hinc ad Himeræ hoſtium ſalſas propemodum eſſe aquas fateamur oportet, quod & Strabo ipſe autumat. Illi autē quibus Megara detenta, centeſimo quadrageſimoquinto anno, poſtquam Pammilius Selinim obtinuit, à Gelone Syracuſanorum tyranno ſedibus expulſi ſunt. Supra Selinim amnem Selinis extat oppidum, Salemus noſtra tempeſtate, à mari remotum, frugiferis arboribus inſigne. Thermæ duæ vrbes maritimę, ad Tyrrhenum vna, de qua dicemus, altera verò ad Lybicum mare ſpectat iuxta Selinim. Quam vt ait Diodorus, fortiſſimi quiq; à Carthaginenſibus delecti, miſſiq; antequam exercitus ad explorandam inſulam mitteretur, coluere, atq; ab aquis calidis Thermas vocauere (Xaxcam eam hodie appellamus) Thermæ nanq; ibi probatiſſimæ, quæ omnibus ferè morboſis locum petentibus præſentaneum præbent beneficium. Fons eſt cuius aqua in vaſe quibuſuis liniamētis fabrefacto repoſita triduo denſatur, fitq; lapis illis liniamentis inſcriptus. Erat inter vtranque Pentia vrbs mari proxima, Lipulici nunc vocata, in qua Pollucis templum, vbi multa, licet vetuſtate deleta, viſuntur monimēta. Hincq; ad lapidicinas quę mille paſſibus à Selino diſtant, vnde templi columnæ exemptę, noſtra ętate Ramaxara nomine, via eſt miro labore, ac immenſæ magnitudinis ſtructa lapidib⁹. Extant adhuc Entellini vicini populi antiquam colentes Entellam, ab Entello Aceſtis ſocio ſic dictam, quam Caſtrum Entellicum deinde vocatā apud Siciliæ annales inueni, hodie verò Caſtellumuetranum. Antecedunt Lilybętani occidentem verſus. Et vrbs Lilybęum, quam noſtri Marſalam vocant in ipſo Lilybęo à quo nomen ſibi vendicauit, collocata promontorio, Ad dexteram portus, cuius fauces ab Romanis cum Carthaginenſibus belligerātibus, magna lapidum, ac

cęmen-

cæmentorum iniecta materia obſtruſæ, promontori-um inter vrbem, & portum haud multum in pelago proiectum. In ruinis domus adhuc, quę perantiquę, ac nobilis ciuitatis apparet teſtimoniū, ſemidiruta, vbi in quadam fornice inſcriptus his literis eſt lapis:

I. CÆSAR FL.
Valentini.
Pio Felici ſemper Auguſto
M. Valerius Quintianus V. C. Con.
P. S. Clementiæ Pientiꝗ́.
Eius ſemper Dicatiſſimus.

DOmus pręterea è marmorei draconis ore manante aqua orti irrigabantur. Aquæductus cæmentitius ſex ab hinc miliaribus. Complures item fiſtulæ ſubterraneæ paruo itineris ſpatio in vrbem ducuntur. Nec multum quidem diſtant à mœniis magnitudine admirabiles lapidicinę, vnde lapides exciſi, quibus, vt ipſi Lilybætani aiūt, Carthaginis muri inſtructi ſunt. Domusꝗ́ altera duo miliaria abeſt, quæ nullā habens domorum ſimilitudinem aliquibus cum ſcalis, & fornicibus obſcura admodum paruo Labyrintho maximè eſt ſimilis: Hanc Abbatiam vocant. Ad aquilonē autem vergens fons eſt iuxtà. Item & puteus templo incluſus antiquo (id Sancto Ioāni Baptiſtæ modò cōſecratum, inſtructumꝗ́ pauimēto cruſtis diuerſorum colorum diſtincto) cui nomen Lilybęo, de cuius nomine, & vrbs, & promontoriū nomen ſortiuntur, Sibyllam vbi quandam habitaſſe, ſepultamꝗ́ deinde Iulij Solini verbis perſuaſi adhuc credunt. Probus philoſophus Lilybętanus pręſtantiſſimus, quem Porphyrius vltro Lilybæum auditurus venit. Mediterranea oppida huic vicina lateri, quorum cum priſcis aliqua non faciunt nomina. Sutera, Chiuſa, Sanctus Stephanus, Prizis, Palatium, Adrianū, Calatabilotta. At Bibonam fontibus compluribus arboribusꝗ́ ornatum, Proſerpinam petiiſſe fama refert. Camarata, nomen (vt mea fert opinio) à Camerina dictū, quanuis Cammarum nōnullis placeat id nominari, Sal eius rubeus.

Et à

Et à Iulio Cæſare oppidũ Iulianam adeptum nomen credimus: Cuius finibus inſeruntur, Buſachinus, Villa Franca, Gibillina, Sambuca, inter Selinim, & Panhormum, quod ab organi, machinæve genere quodam nomen duxit. Sub Eryce monte Drepanum exiſtit, quam ab Lilybæo promontorio, decem, circiter, & octo miliaria ſepoſito, Acinthius amnis diuidit, q ex duobus in loco Marcauza nomine vbi pons eſt, vnus fit. Nomen non à Saturni falce deductum, quod fabuloſum eſt, ſed à curuo littore, veluti Rhium promontorium in Peloponneſo, quia curuum, Drepanũ vocat. Medio loco inter vtrunq; Caput Sancti Theodori, antiquitus Egitharſus promontorium in Sardoo pelago protenſum: Ptolemæus nomen quoq; ciuitatis fuiſſe ait. Igitur in falcato poſita littore, quo portus efficitur vaſtus, pulchra vrbs ac diues, etiam ſpectat ad occidentem. Inſulæ in proſpectu, quæ veluti munitiones ad portus augmentum ſerio factę maximè ſurgũt, quatuor ſunt, parua vna atq; propinquior Columbaria vocata, vbi inexpugnabilis arx. Reliquæ Probatia, Eguſa, & Sacra, hodie Fauignana, Maretimum & Leuaſum vocatæ: Ea & portu, & ſalſis ſtagnis, quæ ſolis ardoribus deſiccata, incredibilem ſalis emittunt copiam, propè conſepta expugnatu eſt valde difficilis. Quadrageſimo dein à Syracuſis conditis anno Rhodium & Amtiphemum Cretenſis, vt Polybius ſcripſit: Thucydides tamen Amtiphemum è Rhodo, & Entimum è Creta icto inter ſeſe fœdere, ſuæq; gentis in Siciliam ducentes coloniam agros, qui Lindij dicebantur occupaſſe, vrbemq; à flumine Gelam nuncupatam ſtatuiſſe autumat. Gela barbarum nomen, Latine Caligo, flumen idem fuiſſe quod Himeram puto. Igitur vrbs in tumulo erat Lalicatæ oppido maritimo, quod ad meridiem vergit iuxta Himeræ amnis oſtium, imminente, cuius nomen Gelæ adhuc (mons Gelæ nanq; vocatur) diſtatq; ab Agrigento miliaribus quatuor ferè & viginti, ita vt ex Gelæ ruinis illud conſtructum affirmẽt. Amplificatum nonnulli credunt

dunt

dunt ab Acate, nomenq́ꝫ deductum. Diruêre Athe-nienſes deinde, Gorgus ex Chio profectus reſtituit, quę ante Phalaridis tempeſtatem,geſta reor. Stagnum Geloum vbi fontes duo olim,natura diuerſi,vnius nã-que vnda ſteriles, alterius autem fœcundas mulieres reddebat,qui fabuloſi etſi,hodie tamen non extant. Si-gnum ante vrbem erat Apollinis prægrande,quod vi ctores Carthaginenſes Tyron miſerunt. Tymagoras Gelenſis philoſophus Theophraſti auditor. Supra Ge lam Mactorium, quam Ptolemæus Macharinam ap-pellat, vrbem conſtituit Herodotus, Cicero Macha-renſem agrum dixit, hodie Mazarinum. Siniſtro Ge-lenſis maris littore Heraclea,quæ & Minoia,vt Liui-us tradit,ad notum vergens alluitur, vulgò licet Ter-ranoua,in publicis tamen rationibus Terra Heracleæ dicitur. Minoia,quia ibi Minos Dædalum veſtigans occiſus creditur,Herodoto tamen Camicum eam vo cari vrbem, vbi Minos interfectus,placet. Strabo ait hanc Cocali tyranni regiam fuiſſe.P.Rupilius prætor noua amplificauit colonia,legemq́ꝫ illis de cooptando ſenatu conſcripſit. Condidiſſe verò Doriem Lacedæ-monium Diodorus narrat in fabulis. Ad læuam Ipſa fluuius,Lapriſa apud eos vocatus. Ad occidentem la-cus Lafalconara nomine. Vltra lacum Butera oppidũ haud longe ab Himera amne, quod Buterium in no-ſtris annalibus dictũ inuenimus. Ptolemæus Heracle-am magis ad occidentẽ, q̃ Agrigentum & Gelam de-clinantem deſcripſit,quod falſum eſſe cõſtat. Poſt cen-teſimum & octauum annum Geloi & ciuibus & opi bus aucti in eodem latere Agragantem Agrigentum, ſiue vt noſtri vocant, Girgentem, vrbem à flumine Agragante,autoribus Ariſtone & Pyſtilo cõdiderũt, vt Polybius ait. Duo ſunt fluuij ipſo in exitu coniun-cti,quibus antiqua vrbs ſepta eſt. Draco vnus vocita-tus, Sancti Blaſij alter nomen ſortitus, qui,vbi con-fluunt,vnus erat Agragas. Nec vana quidẽ mihi vide tur opinio,quibus horum alterum,cui Draco nomen, Agragãtem fuiſſe placet,vt Agragas primum,vulga-

ri de-

ri deinde pronuntiatione Dragas, poſtremo autē Draco diceretur. Platina amnis qui viginti millibus paſſuum ab Agrigēto labitur, iuxta Caſtrum nouum ortus, vbi Suteram & Cammaratam abluit, in pelagus diffunditur, quem Lycum fuiſſe Diodori Siculi, in eo libro quem de Philippi Macedonum regis geſtis ſcripſit, verbis adducti exiſtimamus. Flumen fontem excipit Oeſtrum monte Sanctangelo effuſum, qui ob præcipuum Muſarū cultum, fons Muſarū antiquitus appellabatur. Muxarum poſtea agrum dixerunt per quē fluit. Eſtq; haud procul Laſauara oppidulū. Nec deſunt tamen quibus ab Agragante, hodie Monte ſicco, qui magnanimorū nutritor equorū à Vergilio appellatur, Agrigentum appellari placeat. Vrbem ergo cæteris ditiorem (Syracuſanorū etenim diuitiis cedere neſciebāt) multis poſt annis Carthaginēſes deleuere. Megalus poſtea atque Feriſcus ab Helea Lucaniæ vrbe venientes inſtaurarūt, quæ demum à T. Manlio prætore omiſſis ruinis (vt M. Tullius in Verrinis Actionibus ſcriptū reliquit) & illis, qui ſuperſtites, coadunatis, atq; ex vicinis adducta colonia, in colle, vbi in præſentia eſt, Atheneo nomine translata. Ita vt duo Agrigentinorū genera, vnum veterum, alterum colonorum fuerint. Cautum nanq; erat in ſenatu cooptando in Scipionis legibus, ne plures eſſent colonorū numero, q̄ ex vetere Agrigentinorū. In foro recentioris vrbis lapis eſt marmoreus his inſcriptis literis:

Concordiæ Argrigentinorum Sacrum
Reſpublica Lilybętanorum. Dedicantibus
M. Haterio Candido proccos. & L.
Cornelio Marcello Q.
PR. PR.

PLura erāt in illa vetere templa egregiè facta, vnū Æſculapij illa tempeſtate religioſiſſimū, in quo ſignum Apollinis erat pulcherrimum, Scipionis monumentum, C. Verris furtum, cuius in fœminæ literalis minutis argenteis nomen Myronis ſtatuarij erat inſcriptum. Alterum Palladis vt lib. 13. ſcripſit Diodorus, vbi

vbi Gellia Agrigentinus patria iam capta hoſtiũ vio lentiam euaſurus, ſe cum multis receperat, atq; furente tumultu, moriendum eſſe potius, quàm hoſtium in manus incidendum ratus, templum cum his qui aderant combuſſit. Agrigentini turrim Puzellarum appellant: item & Sanctum Gregorium alterum, quod adhuc ſtat. Tertium Iouis templum fuit, cui Carthaginenſium bellũ finem prohibuit: longitudo vt idem autor refert, trecentis & quadraginta pedibus, ſexaginta latitudo, altitudo autem centum & viginti continebatur. Idq; omnibus, quæ tunc in Sicilia erant, multo fuit maius. Ædificium eo erat artificio, vt columnæ rotundam exterius, interius autẽ quadratam formam oſtenderent. Et in porticu, quæ ad orientem conuerſa Giganteum bellum ingẽti magnitudine, miroq; artificio ſculptũ. Altera verò parte Troiana clades, cui domus Phalaridis tyrãni adhærebat. Lapidicinæ, nunc la Cauetta prope vrbem, vnde à Carthaginenſium magno captiuorũ numero columnæ & lapides exempti ſunt. Item & aquæductus ab his plures ſubterranei fabricati memoria digniſſimi, Phæaci, qui de cuiuſdam Phæaci nomine dicebantur. Vna erat piſcina, quam alibi Diodorus portum vocat, ad ciuium commoditatem manufacta, piſcium plena. Ambitus eius mille fermè paſſus. Profunditas ſexaginta pedes cõtinebat: cycnorum vbi multos nantes erat videre. Quæ mortalium dein incuria cæno referta, in agrum tandem, vbi plantarum ingens fuit copia, mutata eſt. Ager item ad ſpatium ſex prope miliariũ Aquilonem verſus, albus ſolo, qui neq; herbarum, nec graminis quicquã patitur, multaq; cõtinet foramina lutum liquidum vomentia, ac abſorptam (ſi conïicitur) virgam magno cum impetu foras retorquẽtia, Machalubam Agrigentini nominant. Mos erat illis, equos plures per virgines domi ac pueros alere, adeò vt Exenetum Agrigẽtinum, nonageſimaſecunda Olympiade in ſtadio quum fuiſſet victor, trecentæ bigæ (auctor eſt Diodorus) quæ ab equis agebantur albis in ciuitatem conduxerint.

Mm Plinius

Plinius quoq; plurimorum Agrigentinos equorum tumulis Pyramides erexiſſe teſtatur. Nec multum abſunt mirandę naturæ Salinę (Cantarellæ Salinas hodie vocant) quę ſalem, qui in igne ſoluitur, denſaturq́; in aqua, gignunt. Iuxta antiquam vrbem ex cuiuſdam fontis vnda, Aqua ſancta appellata, oleum elicitum aluum perpurgat. Horum omnium diuitiis pares erãt delitiæ, propterea quòd dum á Carthaginenſibus vt idem autor commemorat, continua obſidione maximê premerentur, lege fuit conſtitutum, ne eſſet excubantium cuiquam culcitram amplius vnam, vnum lintheũ, pelliciamq́; veſtem noctu habere permiſſum. Id nanq; maximum incommodum putantes decreuerunt. Diuitiæ Antiſthenis, & Gelliæ ciuium, luxu atq; opulentia probãtur. Ille in filiæ celebrandis nuptiis nõ modò his, qui domi erant, ciuibus, ſed etiam aduęnis cunctis ſpectatum qui venerant, lautiſſimam cœnam ſubminiſtrari iuſſit. Gellia vir nobilis, prudens imprimis, atque diues, ita fuit magnanimitate præditus, vt pueri quos in vrbis portis ipſe diſpoſuerat, peregrinos omnis domum conducerent. Centum præterea ê Gela armati equites quum repentina tempeſtate correpti, noctu Agrigentum appulere, quibus hoſpitio exceptis veſtes Gellia omnibus præſtitit madefactis. Hic ad Centuripinos orator ab Agrigentinis miſſus, illis hominem ſtatura puſillum deformemq́; ridentibus dixit, Agrigentinos ad claras ac formoſas vrbes proceros pulcherrimosq́; legatos, ad infimas verò puſillos, ſibiq́; ſimiles mittere conſueſcere. Acron Agrigentinus philoſophus, & medicus ante Hippocratis ætatem Athenis vixit. Empedocles omni propè laude dignus, veluti omni ſcientia clarus, qui animum eſſe cenſuit cordi ſuffuſum ſanguinem. Et de eius nomine nepos Empedocles tragicus poëta. Arcinus quoq; tragicus poëta, centum & quinquaginta edidit tragœdias. Metellus muſicus, Plato á quo muſicam doctus. Moſcus orator, diſcipulus & auditor Gorgiæ. Phalaris Agrigentinorum tyrannus, qui primus poſt The-

ſcum

ſeum tyrānidem exercuit,autor eſt Plinius. Huius ma
trem viſam eſſe videre in ſomnis aiūt,ſimulachra deo-
rum quæ ipſa domi conſecraſſet:ex his Mercurium ex
patera, quam dextra manu teneret, ſanguinem viſum
eſſe fundere,qui quum terram attingeret, referueſcere
videretur,ſic vt tota domus ſanguine redundaret.Pha
laris Laudamantis Cretenſis filius, prima infantia pa-
rentibus orbus,vxore Erithia ducta, Paurolā filiū ge-
nuit.Inde ob ſeditiones domo profugus,in Siciliā cō-
migrauit,atque Agrigenti principatum obtinuit, vir
prudens inter omnes, domi militiæꝗ clarus, literis ac
liberalitate inſignis Steſichoro Himerenſi poëtæ, qui
coniurationis conſcius,ob diuina eius carmina peper-
cit,fatoꝗ extincto in Ætnæ radicibus ſepulchrum po-
ſuit.Perillus,huic Athenienſis faber plura opera miro
artificio cælata dederat,qui pluribꝰ ob id donatus mu
neribus,taurum rurſus æneum naturali ſtatura maio-
rem obtulit,ipſe nondum reſerato artificio, quôd ho-
mo qui morti deſtinatus eſſet, tauro incluſus ſuppoſi-
tis flammis non humanam vocem, qua tyranni ſæui-
tia leniretur,ſed tauri mugitus ederet,donum benigne
accepit. Artificium inde doctus,Perillum,qui tale ex-
cogitauerat tormentum,omnium ſæuiſſimum, ac illo
cruciatu dignū exiſtimans,eundem faceret periculum
adegit. Taurus Carthaginem dein adductus, atque à
P. Scipione Africano multos poſt annos reſtitutus,
quem taurum Scipio quum redderet Agrigentinis,di
xiſſe dicitur,Æquum eſſe illos cogitare,vtrum eſſet Si-
culis vtilius, ſuis ne ſeruire, an populo Ro.obtempe-
rare, quum idem monumentum & domeſticæ crude-
litatis & Romanæ manſuetudinis haberent.Mediter-
ranea, quæ Agrigentū haud multū refugiunt oppida.
Siculiana,nomen à Siculis deductū:Recalmutus,Mu-
ſulmelis & Sutera cęteris remotius. Narus magnifica
ac populoſa ciuitas,cuius nomē cum antiquis nulla ſi-
militudine cōparatur:ab oriente Mons clarus cum ar-
ce pelagus proſpiciēte, hic venam habet rubei ſulphu
ris. Trinacriam vrbem nobilē fuiſſe, quanquā vbi lo-

ci nemini compertum, ſimul et à Syracuſanis euerſam planè conſtat. Zancla vnius miliaris ſpatio à Falcatọ littore (Polybius licet vnius diei dixiſſet) portusq́ ſinu, vbi nunc pagus eſt Chiera nomine, quod poſt vrbis euerſionē, vbi fuiſſet innuere volentes, hic erat dixerunt, deinde Chiera, à Siculis condita, atque à falce Zancla nominata anno mundi.3434. Siculi enim, vt Polybius & Thucydides ſcripſerūt, tunc falcem Zanclam vocabāt: Strabo Naxiorum ædificium fuiſſe ait. Et Diodorus in fabulis Zanclotum regē ibi regnantem ædificaſſe, deq́ ſuo nomine appellaſſe narrat. Poſtea verò atq́ per id tempus quo Ariſtonus, & Pyſtillus Agrigentem tenuere, Periheres Cumanus, & Cratimænes Chalcidenſis nauibus prædandi gratia in Siciliam ſemel appulſi, mox iterum ſuæ gentis eò deducta multitudine, Siculos vbi eiiciunt, vrbem ſuæ adigunt ditioni. His deniq́ eiectis, Samy & Ionij Medos fugientes vrbe potiti. Ex quibus vnus Chadmus Chous vir integer, omniq́ propemodum virtute prędi tus. Syracuſani his adhæſere ob ſeditionem exules, qui Melchidæ dicebantur, quibus ſociis ipſi Zanclei Himeram obtinuerunt. Anaxilas Cretenei filius, Rheginorum tyrannus, non multis pòſt annis eos pepulit, vrbemq́ diripuit, nouamq́ erexit, deq́ ſuæ patriæ nomine Meſſanam appellauit (Meſſana vrbs Achaiæ) promiſcua lingua inter Doricam & Ionicam frequentem reddēs. Hæc igitur à portus ſinu, vbi naualia ſunt, & palatio regis Federici ædificio, portaq́ caſtelli ad mare (quod ibi arcem antiquitus fuiſſe pro certo affirmat) vocata inſurgebat, muroq́ ædibus incluſo, qui Malfitaniam vicum à deiparæ Mariæ egregio ac pulcherrimo fano, Sanctiq́ Laurentij ędicula dirimit, tenditq́ ad Diui Antonij vſque portam, præcincta, adeò vt quicquid domorum extat, formoſiſſimæ impræſentiarum ciuitati augmento additum deinde fuerit. Cæterum quum vita functo Anaxila Micithi ſerui, tutelæ filij puerilem ducentes ætatem crediti eſſent, Micithus quem ſanctè geſſerat, poſtea quàm ex ephebis exceſſere,

ceſſere, illis reddidit principatum. Quæ omnia ge-ſta ſunt ante Mamertinos Campaniæ populos, quos ſub Agathocle Syracuſanorum rege militantes ſitu vrbis, & opulentia allectos rupta fide, quia per amicitiã recepti erant, illis omnibus pulſis Meſſanam occupaſſe diuiſis inter ſe agris, nulli dubium. Meſſana igitur vrbs hodie ſatis proſpera, ſatiſq; pollens, ab Italiæ finibus Charybdis freto, portuq; natura ipſa facto diſcreta ab occaſu collibus munita, tritici meſſibus, qa montibus clauditur & pelago, caret nemoribus, abundat: ſed tota propè eius meſſis in mororum foliis conſiſtit. Probatiſſima enim à Meſſaneis lana ſerica in multas Europæ partes mittitur. Portus tutiſſimum diuerſorium qui Charybdis. Scyllæq; rabies ſuperare pertentant, eam vrbis partem alluit, quæ ad orientem pertinet. Pars antiquiſſimi aquæductus ante ædem diui Franciſci apparet. Fons eſt in ipſa ciuitate perennis, atq; ſaluberrimæ aquæ iuxta portum, quẽ Leonis puteum ipſi vocant. Ac etiam inſignis pila, nec ante patrum noſtrorum memoriam facta, quo potum equos agunt (Biuiratoram hanc vocamus) omnibus quæ in toto ferè orbe pulchrior. Longitudo eius pedibus trecentis fermè & vigintiſeptem, duodecim latitudo cõtinetur. Ipſam vna maior, atque altera minor ſtrix cingit. In capite pila quadriformis ingẽs cõſtituta, è cuius centro columna ſuper leonib⁹ quatuor marmoreis inſurgit, & ſuper ea altera rotunda pila cum columella & extrema pila, qua ſuper Meſſana ipſa è marmore habitu muliebri, cuius in pectore Siciliæ inſignia ſculpta. Aqua autem perennis ad extremam, per ſubterraneas fiſtulas decurrens, vbi ducitur quaſi de caſtello, per foramina vſq; ad quadriformem (quam diximus) pilam, defluit. Hinc rurſum ab omnibus his ſeiunctam per foramen defluit pilam, atq; per cæcos meatus confeſtim in magnam ex marmoreæ ſirenis colubrum in manibus tenentis vmbilico decurrit. Altera vero parte puer nudus è marmore ſupernante delphino, qui ex naribus aquam emittit, cum lyra, cantanti

ſimilis. Effigies lapideæ duæ Scipionis, & Annibalis
antiquitate ferè corroſæ in maioris templi porta vi-
ſuntur. Sanctæ Prophoniæ templum Caſtoris & Pol-
lucis, vti ferunt, antiquitus fuit. Extra verò vrbem
Veneris ædiculam, quæ prope portam gentilium mœ-
nium nominatam in radicibus montium, Sanctæ Ve-
neræ religio dicauit Chriſtiana, quam hodie diruunt.
Ac etiam fama eſt Neptuni id fuiſſe templum, quod
Diui Nicolai in lingua Phari ruinis propemodum af-
fectum hodie vocant. Domusq́; erat regia tribus mi-
libus paſſuum ab Meſſana ad meridiem, cuius adhuc
extant veſtigia, locum regis Caſtagnitum vocãt, vbi
fons. Latus vrbis quod vergit ad meridiem, amœnis
ac locupletiſſimis pagis ſtipatur, per Valeriam viam,
autor eſt Strabo, Meſſana Lilybæum pergebatur.
Fuit Meſſaneus quidam eius homo nobilis maximè
locuples, minimeq́; auarus, cuius domus erat optima
Meſſanę, quam modò vetuſtate affectam contra pro-
pemodum Antiſtitis palatium, eſt videre. Et in ea ſa-
crarium perantiquum in quo ſigna pulcherrima qua-
tuor, vnum Cupidinis marmoreum Praxitelis opus:
Parte ex altera Hercules egregiè factus ex ære, quem
Myronis fuiſſe fama vulgabat. Erant præterea duo ſi-
gna ænea nõ maxima, verum eximia venuſtate virgi-
nali habitu, quę manibus ſublatis ſacra quædam repo
ſita in capitibus ſuſtinebãt. Canephoræ ipſæ vocaban
tur. Sacrarium, hodie vetus eſt ædicula Diuo Michae
li dedicata. Ædes in ea vrbe, vt ſupra memorauimus,
Sanctæ Mariæ, quæ proximis annis pulcherrima co-
lumnis, celebriq́; pauimento extructa, inſignis Archie-
piſcopi ſedes. Symmachus Meſſaneus ſeptuageſima-
octaua Olympiade victor fuit in ſtadio, in duodeci-
mo libro vti ſcripſit Diodorus. Leontiſcus Meſſane-
us fortis ſupra hominum vires, cognomento Acro-
cherſites. Euhemerus omni ferè ſcientia eruditus, qui
de deorum natura ſcripſit. Dicæarchus Peripateti-
cus philoſophus, & orator ſummus Meſſaneus Ari-
ſtotelem audiuit, ſitum moresq́; Peloponneſi ſcri-

pſit,ſuiſq; legem edidit. Hic quia difficilis erat animi, quid aut qualis eſſet, intelligentia, nullam omnino animam eſſe dixit. Ariſtoteles Siculus Meſſaneus de morali, ac naturali philoſophia decem ſcripſit libros. Ibicus poëta Lyricus & hiſtoricus. Hic à latronibus, quum iam interceptus, antequam interficeretur, grues volantes ſuſpiciens: Illis vos, inquit, ſaltem meæ mortis vltrices eritis. Paucis pòſt diebus fortè euenit, vt ſedentes latrones in theatro ſpectandi cauſſa, volantes grues conſpexerint, atque ſubmiſſa voce alter alteri: Ecce, ait, grues Ibici: quod ſecus ſedentes vt audiuere, prætori renuntiarunt: quapropter capti latrones, ac iudicio conuicti, laqueis crimen luerunt. Vnde prouerbium in re certa: Grues Ibici. Lycus Latinè lupus, cui & Butheras tum nomen, hiſtoricus, à quo de Sicilia multa ſcripta relicta ſunt. Polycletus Phalaridis tempeſtate Meſſaneus, diuinæ mentis medicus. Colam cognomine Piſcem, naturam piſcium habentem cunctos mirari oportet. Quoniam ad ima deſcendens maris, biduo vti piſcis cibum capiens inter mortales illæſus deinde viſus, tametſi Charybdis voragines, cauernáſque ſemel & iterum ſcrutatus, primorũ precibus tertium tentare auſus nunquam eſſet egreſſus. Ioannes Gatius paucis antè annis Meſſaneus Cephaleditanus epiſcopus, philoſophia noſtræque Chriſtianæ religionis ſcientia longè eruditiſſimus: amicis ſæpe dixit, Sacros libros, ſi fortè amitterentur, ob firmam ſuam memoriam ſe poſſe reſcribere. Andreas Barbatius iuriſperitus Meſſaneus. Oppida caſæue plures inter Meſſanã, & Tauromenium in montium ſaltibus diſpoſitæ. Quæ ſupra fretum, Fortia, Limina, Scalecta, Italia, Sauoca, Caſale vetus, Ali, Mandanichi, Locadi, Giudimandri, et Lipaglara. Flumen Eniſes, nũc flumen de Niſe, cum oppido eodem nomine, quod Phaonem habitaſſe volunt. Venæ hic, quę aurũ, argentũ, Porphyritumq; marmor gignũt, paſſim reperiuntur, ſed quę alumen cæteris omnibus abũdantior. Argentũ poſtmodũ promontorium, q̃d apud Siculos

Caput Sanćti Alexis dicitur, quatuor, & viginti à Meſſana miliaribus diſtat, ſex à Tauromenio vrbe. Parte ex altera haud procul ab ipſo Peloro duo ſunt lacus, alter horũ minor, quem, quòd ibi anguillæ quæ in Scyllæo piſcantur freto, nec prægrãdes quidem, ſed guſtu cunćtis omnibus elegantiores capiuntur, perfoſſa terra flućtus admittere crediderim. Circa Meſſanã, & Mylam areſcere fontes hyeme, æſtate verò ſcaturire Plinius teſtatur. Ad Pelori læuam Falacrium promontorium, Raſoculmum à noſtris nuncupatur: Secũdum quod Farum, Sanmichelis, Sangeorgius, Gibiſum oppidula. Et montana Caſtanæa & Lamaſſa: Et vltra in maris littore turris Diuetus vocata, Dimethus à Ptolemæo. Sed antequam ad Mylam ventum montoſa oppida Carbaruſa, Babuſa, Saponara, Sammartinus, & poſt torrentẽ Vineticum, & Ramećta, ſupra item alia exiſtunt, Rocca, Mauroiannis, & Mõfortis, inter vtrumq; torrens. Et mox Gualterius oppidum, & Tyrrheno littori propinquis Condro, cũ flumine eodem nomine. Nec multũ diſtat fluuius, ſimul & vaſtus torrens ſine nomine. Verum medio in loco oppidum Sanćta Lucia. Et mox Myla vrbs, Mylazum modò nuncupata, quam & mari & portu propè cinćtam, vi capi difficile eſſet. Zauclæis hanc detentã Strabo cõmemorat. Phocylides in ea ortus ciuitate, Theocriti Syracuſani tempore poëta. Et à littore parum remota oppida recẽtiora, vt opinio mea fert. Caſtrum Regale, à quo ocťo miliaria non amplius Fons Veneris diſtat ſulphureus, quem Sanćtæ Veneris fontem vocãt, atq; eò quia ſcabioſos ſanat, miraculoſum credunt, ibiq; fluuius oritur. Item in mõtibus Tripis, Raccuia, Samperis, & Monſalbanus Rinaldi villæ nouę ſepulchrum. Ad fontem autem Heliconis fluminis Noara, ibidem Furnaris eſt. Heliconis ſuperato oſtio Tyndaris vrbs in paruo tum ſita tumulo, mari imminebat, nunc penitus euerſa, quã à Tyndaro Ledæ patre conditam ferunt. Veruntamen à P. Scipione hoſtium ſpoliis ornatã omnino conſtat, inter quæ

Mercu-

Mercurij ſimulachrum pulcherrimè factum, Tyndarum hodie locum vocant, Diuæ Mariæ vbi ędicula, ac nundinę anniuerſarię celebrantur antiquitatis monumentum. Fama eſt ad hæc loca cum Dianę Faſcelis ſimulachro Oreſtem appuliſſe. Mox ad occidentē Timetus fluuius. Vltra oſtium Pactæ vrbs cōtra Æolias inſulas paſſibus mille à mari poſita, Antiſtitis decorata dignitate, de qua quod ab autorib⁹ nihil in ſcriptis relictum eſt, nec à Tyndaride ad Agathyrſum vllos populos habitaſſe legimus, eandem ſiue ex Tyndaridis ruinis erectam, ſiue recentem eſſe cenſemus. Suntq́ꝫ vicina parua oppida, Librizis Giuſaguardia, Montagna, Caſale pactarum. Inq́ꝫ fœcundis nemoribus, nec pelago procul Aluntium acceſſu difficili, Sāctangelum noſtri appellant. Populi tum Aluntini, autor eſt Cicero. Medio in loco oppidum recens, vt reor, Laſicarra nomine, paruumq́ꝫ alterum Pilainus, & ſupra Limartini oppidulum: Et quidam amnis, qui nullum apud iuniores ſortitur nomē, cui proxima arx iuxta littus Brolus noīe (ad Tyrrhenū hæc ſpectant vſqꝫ ad Drepanum) iuxta fluuium Sinagra. Vchria, & Neſus nunc Naſus, à Neſia regione iuxta Ætnam ſic dictum haud ignobile, milia quatuor à mari ſeiunctum. de quo Ouidium, cum dixit, Neſiades matres, Scelidesq́ꝫ nurus. feciſſe mentionem magis, quàm de Niſa arbitramur. Quippe eſt ad orientem ædicula parum diſtans, quæ ſancta Maria Naſida nuncupatur. Huius finibus oppidum Caſtanæa, atqꝫ Longi oppidulum inſeruntur, & mox Miſtrecta, quæ Amaſtru antiquitus fuit. Sunt & mōtuoſa plura oppida, nemoroſaq́ꝫ vſqꝫ ad Cephaledum, & Himeræ oſtium. Galathis oppidum, Galatha à Plinio vocatum, Galathę patria. Turturicis, cuius ciues conflandi metalla peritiſſimi artifices. ſuo cum fluuio, & trans fluuiū Myrthus oppidum, quod à mari ſex diſtat miliaribus, cū ſuis pagis: Myrthilone, Saluatore, vtroqꝫ Crapi, Belmonte, & Frazanonæ. Item Sanmarcus, & Chida flumen memorabile Roſmarini flumē vocatum: Mi

litellus, San Fradellus duobus fluuiolis oppida diuiſa, & oppidulum Alcara: Tumulus, qui eſt inter Tyrrhenum littus Sanfradellum, quod noiauimus, oppidum, in quo triũ fratrũ Alphidelphij, & Cyrini Martyrum hodie fanũ eſt, antiquiſſimæ vrbis plura continet veſtigia, quã Agathyrſum fuiſſe prędicant, propterea quod à Tyndaride.30. millibus paſſuum Strabo repoſuit, ac Ptolemæus etiam id ſentire videtur. Ierẽſes ac Pithienſes à Plinio citati populi, oppida Giracis, atq; Pithinæum. Circa Giracim Sanctus Maurus & Caſtellutius. In iugo Haleſa ciuitas, quã Haleſinã M. Tullius vocat, modò vt tantũ ſuadet coniectura Catonia: Niſi quis id eſſe mallet, quod Coliſanũ. Heleſinis pro multis, & magnis in rempub. Romanã meritis atq; beneficiis decreuit Senatus vt C. Claudius Appij filius Pulcher de ſenatu cooptando leges cõſcriberet. C. Claudius leges dedit, in quibus multa ſanxit, de ætate hominũ, de quæſtu, de cenſu, deq; cæteris rebus, quæ apud illos diu valuere. Dio Heleſinus fuit nobilis & diues, à quo C. Verres ſextertia decies centena milia auferenda iuſſit. Vltra duo fluuij ſine noie. Ad fontes alterius oppidũ Lamotta, cognomẽto Fermo. Tuſa inter duos fluuios à mari duobus miliaribus ſepoſitũ. Et Pollina cũ flumine, quod Aletẽ fuiſſe, niſi de Apolloniẽſibus Cicero dixiſſet, pro certo haberem. Oppidũ eſt paruũ, à montis cacumine, dẽſiſq; nemoribus mare proſpectãs, quod Timoleon Corinthius Leptino victo tyranno libertate donauit. Monali oſtiũ inter Cephaledũ, et id de quo diximus oppidũ, mediũ locum obtinet. Et ipſa ſub alta rupe Cephaledus, altiſq; mõtibus cõſtituta pelago alluitur Tyrrheno, hodie Ciphalu. In ea ædes ſacra, quę Antiſtitis eſt ſedes, à Rogerio maiore dedicata. Cephaleditano pelago thynnorum magna captura, quorum oua ſtringunt premuntq;, ac ſalſamento condunt. In montibus oppida Caſtellũ bonũ, Gracteris, Aſinellus, quod an ab Aſino flumine, de quo Plinius meminit, traxit nomen, dicere non poſſum. Himeræ amnis inſulã diuidẽtis, vt

tis, vt Liuius ſcripſit, duo ſunt oſtia diuerſa, vnū Cephaledo proximum ad Tyrrhenum erumpit: Prope Gelam alterum in Libycum effunditur mare, Flumē ſalſum hodie vocant. Eodem noīe Himera vrbs à Zāclæis, Euclide, Simo, & Sacone coloniam ducentibus detenta, quibus Chalcidenſes plurimi, ac Syracuſani exules ab altera factione ſeparati, auxilio venerūt. Diſtabat à Termis octò ferè miliaribus, in paulo eminētiore loco poſita, amnis oſtio eas diuidente. Structura omnis lateritia propter lapidum penuriam. Eius templa Gelo Syracuſanorum tyrannus Carthaginenſium ſpoliis ornauit, quorum manibus multis pòſt annis ea deleta, hi qui excidij calamitatibus ſuperſtites fuerāt, ad Termas ſe receperunt, exhauſti oppidi in alterum transfundētes reliquias. quam ob cauſam Termę Himeræ ab hinc nuncupatæ. Cicero in Verrinis Actionibus eſt autor. In ea ſigna erant ex ære plura: quæ Carthagine victa, vt P. Scipio reportauit, ſic Verres poſtea ſubſtulit. In illis mira pulchritudine ipſa Himera in muliebrem figuram habitumq́ formata, quę cornū in manibus floribus ac ſpicis plenum tenebat, quę adhuc ſunt ciuitatis ſigna. Steſichori etiam poëtæ ſtatua ſenilis, incurua cum libro. Steſichorus Himerenſis poëta, ſacrum quem & ſcientia clarū, Muſarumq́ eruditum appellat Phalaris. Et Plinius in Steſichori ore infantis luſciniā auem ceciniſſe refert. Horatius Flaccus graues Steſichori Camœnas vocat. Fama eſt Steſichorum in Helenæ vituperationē carmina edentem ab Caſtore & Polluce infenſis oculis priuatū, poſtea Apollinis reſponſo monitū in laudes eiuſdem ſcripſiſſe, ac eo quod amiſerat, reſtitutū beneficio, vita huic functo templū à Phalaride dedicatū, ſepulchrumq́ in Ætnæ radicibus contra Catinam erectum. Termæ Himeræ, vt dictū eſt, vltra amnis oſtium hodie Termini vocatur, frumenti nobile emporiū, in alto colle ſita eſt, cuius pars, quæ mari imminet, in rupe, & ibi arx in pręſentia. Aquæ ex rupe manant calidæ iuxta littus ciuitatis, à quibus nomen adepta, vbi etiā nunc

peran-

perantiquum ſanè, ac ſtructile ſuis cum concameratio nibus ædificium, vbi ægroti multi conueniunt. In fabulis legimus, fontes calidos Mineruæ Hercule veniente nymphas aperuiſſe. Quæ in hunc diem ſunt antiquitatis fragmenta. Aquæductus, aliquibus cum pontibus torrentes ſub quibus nonnulli in mare erumpebant, plumbeæꝗ fiſtulæ, & aquæductus etiam plumbeus ſemidirutus: Amphitheatrum ruinis ferè affectũ cum ſcalis compluribus quadrato inſtructis lapide. Pyramis vna marmorea multis ſtatuis inciſa. Eſtꝗ in veſtibulo recentioris templi, marmorea tabula fixa parieti, his inſcripta literis:

G. Maëſio Aquilio
Fabio Titiano Cu. Cos.

Optimo ciui, ac Patrono Benemerenti ord. & populus ſplendidiſſimè Col, Aughimerorum Termit. pecunia ſua poſuit.

Pars quoqꝫ Aſtenij domus, vbi marmor his literis inſcriptum Aſtenij ædes. Aſtenius homo primarius, & diues, qui ante C. Verrem prætorem multis propter ſuas diuitias, poſtea propter ſuam calamitatẽ atqꝫ prætoris iniuriam omnibus fuit notus. Signum Cupidinis huius Aſtenij nomine inſcriptum argenteum cum lampade à Termis ad Veneris Erycinę fanũ translatum fuit. Madunia mons ab Himera ad Politium vſqꝫ diſtenſus, cuius paſcua paſcentium ouium dentes auratos faciunt. Is Nebrodes eſt, vti reor, vbi damarũ copia, à quibus nomen habuit. Flumina duo prope Thermas Panhormũ verſus collocant. Agateriam vnum hodie nomine & Tereſiam alterũ, quod fontem Trabiæ eſſe opinamur. In iugis mediterranea oppida, ac recentiora quidem, Calatauulturus, paruumꝗ Sclafanis. Caccamus, de quo ſuprà diximus, Termis propinquius, quod Soloentem, et Panhormũ non multum refugit. Acræ (de Acrenſibus populis meminit Plinius) & Caſmenæ à Syracuſanis habitatę ſunt. Acræ ſeptuaginta annis poſt Syracuſas, viginti Caſmenæ poſt Acras, quæ vbi fuiſſent, nullum docet

argu

argumentum, niſi ſit Acræ Claramons oppidum, vt principio Acræmons, poſtea Claramons eſſet appellatum. Cui vicinum oppidum recens hodie Mons ru beus nomine. Caſmenæ autem Comiſum vocamus, vbi fons vberrimus. Ii quoq; Syracuſani centeſimo ac trigeſimoquinto anno poſt Syracuſas ab Archia amplificatas, Daſcone & Menecolo autoribus, Camerinam vrbē inter Pachynū & Lilybæum, de qua Vergilius, condidere: hodie Cammarana dicta, cū flumine, prorſus euerſa. Conditores eam poſtea deleuere, reſtituitq; Gelo (Thucydides Hippocratem Gelæ tyrānum reſtituiſſe ait) rurſus idem Gelo diruit, ac etiam demum nouam deducēs coloniam erexit. Eſt vicinus amnis Dirillus modò nuncupatus, ab occidente qui apud Bidenos ortus, à Libyco tandem excipitur mari. Inter vtrunq; oppidulū paucis contentū caſis, à noſtris Lobiſcaris appellatum. Nūc de his, quę inter Camerinam & Pachynum ſunt, dicendum. Palus igitur, quam deſiccatā ferunt, quaq; vrbem captam, ab ipſo ſtagnante fit flumine. Fons item eſt iuxta Camerinā, cuius oſtium Graphuſcolarū vocant. Alter verò fons Dianæ in agro Sanctæ crucis, modò Paradiſus nuncupatus, de quo Iulius Solinus fabuloſe meminit. Ac vrbs affecta cladibus, cui in præſens Longobaldo nomen eſt iuxta mare, quam Bruccam antiquitatem appellaſſe mihi perſuaſum eſt. Mox flumen Limaguni appellatum, apud Ciratanos populos, quorum à Cicerone facta eſt mentio, qui Ciratanam incolunt oppidum, noſtra ætate Iarratanā, oritur: ac Raguſam quod eſt recens nomen, interluens, mare haud ſtatim ingreditur, quod Hirminium antiquitus fuiſſe exiſtimo. Plinius inter Camerinam, & Pachynum repoſuit. Et medio fermè itinere inter hoc, & Motucanū amnem Annælucatæ fontis oſtium exiguum, qui littus parum refugiēs, an ab Achate lapide nomen ſibi vendicaſſet, quis nouit? Contrà, aquæ dulcis ſcaturigines in ſalſis videntur vndis. In dextro maris littore turris recens, Puzallus nomine, atq; fons deinde Fucallus nuncupa

tus,

tus. Motuca oppidum mediterraneum quamuis, non multum tamen ab Afro pelago remotum, populoſum valde. Modicam quod nos vocamus, ad amnis fontes ſitum. Quarto ſupra id oppidum miliario puteus Prunorum dictus, vndam hyberno tempore pedibus ferè duodecim ſurſum emittit. De Muticenſi agro Cicero in Verrem fecit mentionem. Amnis vbi Xiclim longe amœniſſimũ oppidum (quod Siculum tũc dictum puto) adit, ſeſe in pelagus effundit. Nec mediocri quidem magnitudine fontes tres inter hũc, & Elorina ſtagna, medium locum obtinent, oſtia omnes, duo tantũ piſcoſos lacus facientes. Samueli vni hodie nomen, alteri Sancti Pauli fons. Lacũ autem non eodem nomine, nam Circhurim vocant. Tertius eſt in planitie La fauara dictus, iuxta Spaccafurnũ exiguum oppidum, quod Iſpicæfundũ, ab Iſpa flumine deducẽtes nomen in publicis vocant ratiõibus, Iſpa flumen, quod à Motuca quatuor milibus paſſuum oritur, locum Iſpicam dicunt, raptis ſecũ multis fontibus, poſtquã Spaccafurnum ipſum relinquit: piſcoſo facto ſtagno Buſaitano nomine, in mare Libycum diffunditur. Et mox ipſa Elorina ſtagna iuxta Pachynum.

Præterquam ea, de quibus ſuprà diximus, plura erant in Sicilia oppida, quæ modo non extant, partim enim defecere. Strabo quæ inter Catinã, & Syracuſas fuerant defeciſſe, multa quoque meridionali in latere ab Carthaginenſibus deleta memorat. Nec hodie quidem Megara peninſula, atq; parum à mari remotis Hybla, & Leontino exceptis inter Catinã ipſam, & Syracuſas aliqua inueniuntur. Partim verò in noua tranſlata, priſca illa penitus amiſerunt nomina. Quapropter illis indagandis quo magis operã nauamus, quum nulla eorũ quę extant, vel ſimilitudo, vel vicinitas, vbi loci fuiſſent, arguat, eò minus, quæ ſint quæue fuerint, explicare poſſumus: Veruntamen operæpretium eſt, vt apud autores inuenta ſunt, ita ea deſcribere. Callipolim à Naxiis erectam, atque Eubœam à Leontinis apud ipſum Strabonem legimus. Plinio de Turpinis

facta eſt mentio, & item de Nepinis, Edinis, Heubolenſibus, Mutuſtratis, Magellis, Paropinis, Semellitanis, Triſinenſibus, Triocalinis, quorum ciuitas Trioclea Ptolemæo appellata eſt. Ipſe inſuper Ptolemęus ciuitates numerat Abacenam, Tiſſam, Agurium, Sergentium, Legum, Acrimam, & Phthinthiam. Cicero verò de Acherinis, & Letinis meminit. Liuius Accillas vrbem, flumenq́ Anatim dixit. Lex erat in Sicilia, quæ ſenatores vel gratis, vel ſuffragiis faciendos iubebat. Prætor per triennium durabat. Bini Cenſores in ſingulas creabantur ciuitates. Conſuetudo præterea erat, quòd ſuos dies menſesq́ congruere volebant cũ ſolis lunæque ratione, vt nonnunquam ſi quid diſcreparet, eximerent vnum aliquem diem, vel biduum ad ſummum ex menſe, quos illi Exereſinos dies nominabant: item nonnunquam vno die longiorem menſem faciebant, aut biduo: autor eſt Cicero libro quarto Verrinarum Actionum.

Cæterum quia plerosq́ audimus illis, qui vrbẽ Syracuſas tantæ fuiſſe potentiæ narrãt, tum inſtanter aduerſari, tum leniter, quaſi timidè credentes, annuere, de his pauca faciẽda verba iucũdiſſimũ fore iudicauimus Quippe & regali poteſtate, & magiſtratu totius inſulæ Siciliæ Syracuſanos imperio potitos facile probabitur. Gelo igitur Syracuſanorum rex Carthaginenſibus bello iam profligatis, vniuerſæ Siciliæ dominatum obtinuit, quem Hieroni fratri (hic ſuperior fuit Hiero) poſtmodũ ex teſtamento reliquit. Victo item aliquot pòſt annis Thraſybulo tyranno, cæteras Siciliæ ciuitates libertate ipſi Syracuſani donarunt, hincq́ pax alta ad Dionyſij vſque tempeſtatem, quare Ioui liberatori ingentem ſtatuam dedicarunt. Aduenas item complures, qui in ciues aſcripti belli neceſſitate fuerãt, officio quocũque fungi minimè poſſe lege ſanxerunt, autor eſt Diodorus libro vndecimo. Idem autor, cæteris iam in poteſtatem redactis, Trinacrinos, qui obtemperare recuſabant, ab ipſis Syracuſanis victos, vrbémque direptam fuiſſe, in ſequenti libro teſtatur.

Strabo

Strabo præterea reliquos Siciliæ populos Syracuſano rum ditioni adactos,in ſuis ſcriptis reliquit.Et Dionyſius demũ Superior,vniuerſę Siciliæ imperio occupato,forti cum manu in Italiam copias traduxit. Ac vbi Romanorũ prouincia Sicilia facta eſt,Syracuſis prętoriam domum, ibidem qui ius dicebant, iudices manſiſſe,nemo eſt qui improbet. Cicero enim libro quarto in Verrem, de Sopatro quodam loquens: Citatur, inquit,reus,cauſa agitur Syracuſis. In eodem Stenium Termitanũ dum defendit: Edicit ait ſtatim,vt calendis Decembris adſit Stenius Syracuſis. Ibidem quum de Cenſoribus faciundis diceret:Concurritur,inquit, vndiq; ad iſtum Syracuſas: flagrabat domus tota prætoria ſtudio hominum,& cupiditate.Item libro ſeptimo ait,eo tempore(de C.Verre loquendo) ad luxuriam,libidinesq; ſuas domo ſua regia, quæ regis Hieronis fuit,qua prætores vti ſolent, contentus non fuit. Fuiſſe igitur vrbem Syracuſas omnium Sicilienſium facile principem fateamur oportet.

Sed nunc de principatu dicendũ.Phalaris primus, eodem tẽpore, quo Tullus Hoſtilius regnabat,Agrigentinos domuit.Ad cuius ætatem,niſi ſęculorum imperitiæ vitio demus,omnium rerum famam, eo q̃ nihil memorabile compertũ,per ſilentium veniſſe arbitramur. Tametſi Æmilium Senſorium Segeſtæ tyrannum fuiſſe in Paralelis Plutarchus memoret: & Anaxilam Meſſanæ regnaſſe,vt ſatis dictũ eſt, multi autores probent.Telemachus deinde & Eumenides filius. Is Eneſidemũ creat Theronis patrem,Therone Terillus ortus.Cleander item Pataræus Gelæ tyrãnus à Sibyllo interfectus: cui frater ſuccedens Hippocrates ad Hyblam Siculis bello illato,morte occubuit. Cuius filiis imperio,quo nondũ maturi erant,fraudatis,Gela, qui equitatũ duxerat,regnauit Gelæ ortus, à Telo inſula oriundus. Hic id temporis,quo Xerxes Perſarũ rex,facto in Helleſponti anguſtiis ponte,in Græciam traiecit,Syracuſanorũ rex creatus. Hiero poſtea frater principatum accepit, is qui Catinæ eodem tempore extin

extinctus,quoad Cremerã,vt Diodorus ſcripſit,trecẽti Fabij vna die cecidére. Traſibulus frater huic ſucceſſit,qui Syracuſis tandem eiectus apud Locros miſerè vixit,obiitq́ꝫ miſerè. Duretius Menaninus Siculorũ tyrannus, & Dionyſius ſuperior non modò Syracuſanorum, verũ & totius inſulæ Siciliæ dominatũ obtinuit. Dionyſius inferior illius filius,qui exul Corinthi ludum aperuit. Agathocles ſordido genere ortus,rex deinde Sicilia,quo morbo implicito,atqꝫ dein mortuo Pyrrhus Epirotarũ rex,quum iam eſſet in Italia,à Syracuſanis accitus,rex appellatus eſt. Hiero rex Syracuſanus,qui etſi ab Gelonis ſtirpe,natus tamen ex ancilla. Hic cum Romanis,quia Appium Claudium Mamertinis auxilio Senatus, Populusq́ꝫ Romanus miſerat (quæ prima Rom.nauigatio fuit) fœdus, pacemq́ꝫ fecit. Cui Hieronymus nepos puer ſucceſſit. Qui quũ moribus multũ diſpar eſſet, Leontini cõfoſſus vulneribus occubuit. Ex prætoribus deinde Romanis P. Cornelio, & Octacilio,poſtea M. Marcello Sicilia decernitur,à quo vrbs Syracuſæ capta. Senatui dehinc, Populoq́ꝫ Romano,atqꝫ Imperatoribus Sicilia vniuerſa obtemperauit, donec Georgio Maniacho, & mox â Pœnis occupata. Multis deinde pòſt annis Rogerius Tanchredi Normandi filius,victis eiectisq́ꝫ Pœnis eandem obtinuit:cui filius anno poſt Chriſtum milleſimo centeſimo tertio Rogerius rex ſucceſſit. Duo Vilielmi Malus, & Bonus poſtea regnarunt Tancredus Vilielmi ſpurius, Conſtãtia ſorore,quæ legittimo orta matrimonio,in cœnobio religionis ſacris dedicata. Hæc demũ illinc exempta,Henrico Romanoꝝ Imperatori in matrimonium data, in ſua propemodũ ſenectute Federicũ genuit, quo Corradus, & Manfridus ſpurius creati : quoꝝ demũ altero demortuo,Manfridus regnauit fratris filiorum tutor,quem Carolus,qui comes prouinciæ dicebatur, occidit,occiditq́ꝫ Corradinum Corradi filium. Quã ob rem Galli Siciliæ annos fermè decẽ & ſeptem dominati, quibus à Siculis ferè omnibus,anno.128.trucidatis,Petrus Aragonum

rex decernitur:huic etenim Conſtantia Manfridi filia in matrimonium ducta: Qui Alfonſum, Iacobum, & Federicum crearunt. Ex quibus Iacobus, Federico fratri natu minori relicto regno, in Hiſpaniam remeauit. Federico Petrus natus eſt. Petro Lodouicus, qui regnū accepit, quo vita functo, Federicus frater Mariæ pater, & Martinus eiuſdem Mariç coniunx, móxque Martinus pater. Et poſt hunc Ferrandus quē Caſtellæ infantem vocauerūt. Quo Alfonſus, & Ioannes orti. Alfonſo, filiis duntaxat ſpuriis relictis, Ioānes frater ſucceſſit. Ioanne Ferrandus natus cognomento Catholicus, Ferrando Ioanna, qua Carolus Quintus Imperator Optimus Maximus.

CL. MARIVS ARETIVS ANDREAE ARDVINO CAEſaris Conſultori.

ET ſi grauioribus negotiis impeditus, ab aliis quibuſuis curis iure optimo abſtrahi deberes: Ariſtotelis tamen vti initiatus documētis, qui intelligentem quencunque quadam propemodum neceſſitate etiam phantaſmata ſpeculari oportere dicebat, tot rerū ſarcinis aliquādo remiſſis, ad noſtra iucūdiſſima ſtudia tua cum dignitate te humaniſſimè confers: quod Ciceronem, quodq; Cæſarem feciſſe cōſtat. Quum igitur res huius inſulæ Siciliæ nequaquā ſatis explicatæ eſſent, eò q nemo primordia, cōditores, ſimul atq; ruinas ad noſtrum vſque tempus vno perſtrinxit volumine: tu omnis ſciētiæ, omniſq; antiquitatis diligentiſſimus indagator, quum vnà toties cum amicis eſſemus, quorū conſuetudine familiariſſimè vteris, qui primùm Siciliam inhabitaſſent, quique ciuitates, & oppida erexiſſent, atque ea, quæ deleta, diruiſſent, à me peraccuratè quæſiuiſti, quaſi perſuadens, vt de his quicquā memoriæ cōmendarem. Quamobrē ipſe tua autoritate motus, quæ apud plures autores inueni, atq; vno perſtrin-

xi faſciculo, in lucem protuli. Ac demum Eliſabellæ diuinæ propè mentis mulieri, Ferrandi Gonſagę conſugi Mulfettanorum principis, qui Cæſaris in Sicilia vicem gerit, tua ipſius perſuaſione inſcripſi. Proinde ſi id totum, quod legiſti minus aptè, aut candidè ſcriptū tibi, cæteriſq́ in hoc genere ſcribendi diſertiſſimis autoribus videretur, non mihi quidem attribuenda erit culpa, ſed tibi, qui graue opus mihi perficiendum præcepiſti. Vale.

CL. MARIVS ARETIVS BALDASSARI SACCANO.

SOlent multi Baldaſſar Saccane, munere non æquis viribus impoſito, iuſſa capeſſant nec ne, diu multumq́ dubitare. Veruntamen quum difficilius ſit, quibus plura debemus, id quod imperant negare, q̃ efficere, ne ingratitudinis crimini dari poſſit, deliberatione quadam, quę vires animumq́ omnino facit, vel arduam prouinciam ſumere æquum eſſe arbitrantur. Suaſiſti, quum de his multis cum primoribus ageretur, vt ſitum noſtræ inſulæ Siciliæ Latinis literis luſtrarem. Quod etſi ingenij vires atq́ mētis imbecillitas diſſuaſiſſent, mandatum tamen, qui iubere potes, adeò impulit, vt veluti qui æſtuantis Scyllæ, Charybdiſq́ freto noctu ſe credere malunt, quàm ei, qui inſerat, abnuere, fecerim pro viribus. Tu igitur vt quæſturam Meſſanæ ſanctiſſimè geris, vt tot amicos quibus comitatus & honoribus aſſiduis, & beneficiis proſequi minimè ceſſas, ſic animum, ſic obedientiam lęto cum vultu accipias, faueaſq́ cœptis, vt ad maiora me impellas.

Vale.

Marij Aretij Patritii Syracvsani, Calipho Dialogvs,

in quo Hiſpania deſcribitur cum recentioribus nominibus.

LODOVICVS, PRVDENTIA, CALIPHO.

QVIS nam mihi tantam adferet lætitiam, vt hę me derelinquant triſtes, quibus torqueor, cogitationes? cauſa, cur ſim mœſtus, non quidē deeſt: ratio homines qua gubernantur, illam vincere perquàm ſtudet. Sum quamobrē in ærumnoſa poſitus cōtrouerſia. PRVDENTIA. Certè nullam intueor mi vir cauſam, quare diutius tu iſtis incumbas cogitationibus pernitioſis, prudētium enim eſt (vt ipſe haberis) fortunæ in rebus peractis cedere: in agendis verò, in quibus ab ipſa valde timēdum vel virtute, vel nouis repugnare inuentionibus. Sed quæſo quid id eſt? LODOVICVS. Neſcis mea coniunx me magiſtratum gerere? Neſcis inter Cæſaris primores ad Italiam petiiſſe? Rurſus valetudine coactum perquàm infirma illicò remeaſſe? Quid ergo grauius, quidue mihi iniucundius euenire poterat vnquam? Nempe huius ab ineunte ætate ſeruiui auo, etiam in Celſenſi bello, vbi vulnera accepi plura: Et huic etiam multum, vt tibi compertum eſt. Quid plura? quum illa dies, quā diu

optaram adfuit,ſeruire non licuit. Ægrotus ſum reuerſus, quid moleſtius? PRVDENTIA. Quid faceres? Nemo eſt, qui tuum non inſpexerit animum, liberes ergo tete obſecro iſtis tuis curis. Sed Caliphonem eccum,lętor quidem, erit tibi fortaſſe leuamen aliquod. LODOVICVS. Oportune, dic tu illi aliquid. PRVD. Salue Calipho,ſunt ne aliqua,vel de cercopitheco,epigrammata? CALIPHO. Ex Italia redeo cum Cæſare adeô exanimatus, vt mihi haud vnquam erit curam faciundis verſibus nauãdam poſthac. PRVDENTIA. Macilentus es, & raucus. CALIPHO. Mos eſt illis, qui in aliquam eunt expeditionem interrogantibus quô properent, hilari cum fronte, ac voce elata ſe ad bellum gerendum proficiſci reſpondere: at verò hi, ſi viui ê caſtris remeant,vnde veniant rurſus interrogati, tenui voce vultúque demiſſo, vno verbo ê militia ſe venire aiunt. Porrò & ſi res geſtas mea potius interſit ſcribere,quàm arma gerere, nihil tamen ſupereſt mihi præterquàm vita. Omnium nanque rerum iacturam feci. PRVDENTIA. Malo me Hercule impræſentiarum mi Calipho ſermones, quibus alacriores fiant adſtantes, habeantur, quàm locus ſit aliquis triſtitiæ: ſic dŋ te adiuuẽt, miſſa iſta faciamus. CALIPHO. Quid iubes? PRVD. Dic meo viro hiſtoriam,vel fabellam duntaxat,quę ſit ei voluptati. CAL. Vnde exordiar? Dicam Cæſaris Bononiam ingreſſum? Ad diem ſolennem, qua fuit diademate coronatus, quum Hiſpani proceres aurum, & gemmas induti diuitias oſtentarunt ſuas? LODOVICVS. De his omnibus binis me literis certiorem tum fecere: potius Hiſpaniæ ſitum abs te,ac recẽtiora,quæ ad priſca faciunt,nomina enodata vellem audire. CAL. Oneroſam prouinciam. LODO. Quid oneroſam? Nõne tibi illius diei venit in mentem, qua Toletum verſus iter facientes nos, ad Solorŋ montis, ac Carpetanorum iuga quum venimus, & regiones, & labentia hinc inde flumina admodum fuimus ſcrutati? Verum te plurima audi-

ui tum nuntiantem: itaque ſi me amas, fac quod ipſe rogo. CALIPHO. Quàm libentiſſimè, obtemperabo tibi, vt ſemper. Sed quum vel Mauritanorum, qui Hiſpaniam occuparunt, barbaries, vel temporis longioris immaniſſima rabies, non modò nomina, ſed & rerum faciem quoque permutaſſent, difficile erit quod iubes obſeruare: nihilominus tamen capeſſam iuſſa, tametſi meo repugnaturos iudicio videam quàmplurimos, præſertim ſi meis forum ſpargetur nugis. PRV. Eia rumpe morã, mutis quidem veluti qui loquitur, non tamen ſurdis recitare videberis.

CALIPHO, LODOVICVS.

HIſpania montibus Pyrenæis, ac mari noſtro, Atlantico denique Oceano, & ſinu Cantabrico perſtricta, primam partem Europæ efficit ab occidente. Pyrenæi hi ſunt montes, qui adhuc priſco gaudent nomine, quibus ab interiori mari ad ipſum Ibericum pelagus protentis Hiſpania à Gallia ſeparatur. Quæ in duas primùm diuiditur partes, citeriorem & vlteriorem. Et vt valeat quiſque melius eius percipere figuram, hoc in totius Hiſpaniæ deſcriptione ordine vtendum nobis duximus, quo hactenus nemo vſus. In Oretania igitur, quæ regio maritimum attingit littus, in quo Carthago noua, nunc Carthagena promontorium eſt Scombraria, à noſtris Caput Depalis nuncupatum. Hinc mons Solorius paulatim ſeptentrionem verſus oritur. Qui modò accliuis, modò infimus, & apertus, vt Ptolemæus & Plinius oſtendunt, per Carpetanos, Vacceos, Vectones, & Celtiberos, ad Cantabros vſque procedit. Hi montes ea complectuntur oppida, quæ in præſentia Cuenca & Siguenca (Concia & Serguntia olim) indigenis dicuntur, ad montem vſq; producti, quem Moncaium vocant, & hinc ad læuam declinantes Cantabriæ iugis eunt obuiam. Moncaium, an à Caco nomen deductum ſit, quaſi montem Caci, adſtipulari non audeo. Et Siguenca vrbs, non Seguntum quidem olim, ſicut multi prædicant,

eant,ſed Serguntia, per cuius agrum Durius perlabitur. Strabo: Durius, inquit, præter Numãtiam, oramq́ Serguntiam currit. Ergo quicquid terrarum ad orientem hęc iuga relinquunt citeriorem, ad occidẽtem verò vlteriorem eſſe Hiſpaniam, antiqui voluere. Nempè Oretanos maximè ad meridiem vergere, ad mare vſq; peruenientes, & mox Carpetanos, ad Aquilonem declinantes, nouiſſimos Callacios autumat idem Strabo. Ac Hiſpaniam hoc diſtinctam modo, in quatuor rurſus partes, Bæticam, Luſitaniam, Callaciam, & Tarraconenſem diſtribuendam omnino nobis videtur. Romani nanq; in tres vlteriorem Hiſpaniam, vt ius facilius diceretur, diuiſere, antiquiſſimi licèt in duas per longitudinem. Nec labor quidem erit alicui Tarraconenſem ipſam agnoſcere prouinciam, quum non ſit minor, quàm ipſa citerior Hiſpania eſt. Nam hæc vnam partem facit, vlteriore in tres diuiſa prouincias, in Bæticam, Luſitaniam, & Callaciam: quæ & Ana, et Durio fluminibus diſcretę, Oretanis, Carpetanisq́ adhærent, dum tendunt in occaſum. Et vt res longe ſit vobis notiſſima, ea qua potero facilitate explicare nitar. Ana, qui Bæticam à Luſitania diſterminat, in Laminitano agro, circa oppidum, quod Cagnamares Hiſpanis dicitur, ex vaſtis oritur ſtagnis. Et.xxx.mil. paſſ. decurrens obtuſis totum ſe properè condit cuniculis, rurſusq́ ſtadiorum ſexagintaquatuor, ſubterraneo peracto curſu, ad oppidum, Villarta quod nuncupatur, totus renaſci cõſpicitur: qui Emeritam fama antiquiſſimam vrbem (quæ ſuo lætatur nomine, vna dempta, alterave tantum mutata litera, Meridam nanque dicunt) abluit, & in Oceanum erumpit. Guadianam Mauritani Hiſpanis dominantes hunc nominarunt amnem, quod flumen Anæ ſonat, Guad ſiquidem illi, nos flumen dicimus. Ora autem, quam ad meridiem ipſe detrudit amnis, quæ mari percutitur, quæve diuiti cultu, ac fertilitate cæteris omnibus antecellit, Bætica, à Bæti fluuio eam mediam re-

ſecante, fuit olim cognominata, cuius pars ab noſtræ tempeſtatis hominibus Andaluſia appellatur, quaſi, vt auguror, ante Luſitaniam, mutatis literis. partem inquam, quoniã non tota, cui Bętica tunc nomen, nũc Andaluſia eſt. Propterea quod ea, quæ Mariano monte ad meridiem ſtringitur terra duntaxat Andaluſia eſt: Reliqua verò inter ipſum montem & Anam fluuium poſita, vel inter vtrumq; flumen. Bæturia erat pars tamen Bæticæ, in duas à Plinio diſtincta partes, totidemq́; gentes, in Celticos, qui Luſitaniam attingunt, & Turdulos, qui & Luſitaniam & Tarraconenſem, illi Hiſpalis conuentus (in conuentus tum Hiſpaniam diuidebant) hi quidem Cordubenſis. Quos ipſe ſic interpretor, primos regioni, quam Extremaduram, alteros quam Manchiam vocant iuniores, tribuo, qui omnes tum Bætici. Et id quoque videtur de Turditanis ſentire Strabo. Qui confeſtim in Romanorum ritum, Latiali penitus vtentes ſermone, ante alios mutati ſunt. Marianus autem mons, cuius Ptolemæus, & Plinius mentionẽ faciunt, ab Hiſpanis Serra Murena nuncupatur. Cæterum Bętis fluuius, à quo Bętica (vt dictum eſt) in præſens Guadalchebir, quod eſt flumen magnum à Pœnis inditum nomen, Tingeſi ſaltu in monte Argento, circa oppidum Caſtaonem exoritur. Noſtri Caſtaonem Alcarras, argentum verò montem, Serram Alcarras vocãt. Hic ergo & mediam Bæticam influit: Cordubam tot claris viris inſignem, atque Hiſpalim, illius oræ caput, modò Siuiglam tangens, & in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarteſſum hunc vocitarunt nonnulli, à Gartheia ciuitate, quæ Tarteſos à Græcis dicta, ad Bætis hoſtium, vnde Tarteſſus ager. Cartheiam ab Hannibale fuiſſe direptam, ſcripſit Liuius. Bætis inſuper Salſum admittit fluuium, qui ab eo, quo ipſe Bætis, erũpit monte, nũc Guadelemar dictus, apud quẽ cum Põpeio Pompeij filio, manus Cęſar conſeruit. Bęticæ latus maritimum ab Herculeo freto, ad

eos,

eos,quos diximus,Oretanos, & nouam Carthaginē, Baſtetani obtinebant, à quibus Baeza & Baza oppida nomen ſortita ſunt. Hi rurſus Baſtetani ab occaſu Baream regionem,Mauetaneam,mox Deitaniam,& deinde Conteſtaniam complectebantur,autor eſt Plinius.oppida verò retrogredientibus ſeſe offerūt,poſt Sconibrariam promontorium (quod ſupra nominauimus) ipſa Carthago,ab Haſdrubale ædificata,vbi Scipio Africanus virginem vnam inter captiuos adductam (quę forma erat inſignis) Luceio ſponſo reperto intactam reſtituit.Hic item in ludis ab ipſo Scipione factis,duo Hiſpani principes,Corbis,& Orſua patrueles de regno diſſidentes alterius in alterum facto impetu ambo periere.Promontorium deinde,cui modò caput Guatte nomē, olim Charidemum. Et,mox portus magnus,vbi Almeria ſita eſt,Salabina,Selbrehia accolis vocata,Malacha,& Salduba de quibus talem facio coniecturam Ptolemęo autore. Malacham tunc fuiſſe mihi perſuadeo,vbi nunc Caput Maducę: at verò vbi Malacham in pręſens reponunt, Saldubā tunc,cum flumine fœderatorum, cui Salduba nomen. Et mox Beſſulam fluuium ad oppidum Marbellam in mare erumpere puto. Vbi Haſdrubal Barachinus primum,Mago deinde,& Haſdrubal Giſconis à Scipione fugati,vt narrat Plutarchus. Mons Calpe,quē montem Gibeltar vocitant, iuxta fretum, Abilam Africę montem ſpectans: quos Herculis columnas eſſe,quaſi ęrumnarum metas,in fabulis traditum eſt.Et iuxta, oppida,quibus Sola, & Barbe nomen, Alcafiram,& Tariffam, quæ à noſtris, cognominari auguror, licet alij aliter ſentiant. Poſt hæc Iunonis templum ad Oceanum,in oppido Belon,& id in præſentia Trafalgar,& flumen Belona.Gadis item, ſeu Gadira inſula paulò à continente ſepoſita, Bæticæ proxima: Hinc demū id Sacrum promontorium, à nautis noſtri ſeculi Caput Sancti Vincenti vocitatum, ager omni vbertate fœlix diſtenditur. Ex mediterraneis

autem præter quas diximus, Hiſpalim & Cordu-bam, Carmona & Nebriſſa, nunc eiuſdem nominis. Ac nonnulla quidem nouiſſimis oportet oppida interpretari nominibus, Oroſpeda, quod Oropeſam eſſe credimus. Et Abdera non longè à Malaca oppidum in mediterraneo, vel quod Plinio placet, Ebura. Ipſe Vbidam quemadmodum dicere auderem, ſic & Eguam, Eſigam fuiſſe exiſtimo. Munda vrbs, quam Mundecaram nunc vocant: apud quam Pompeium Pompeij filium Cæſar in fugāvertit, autor eſt Hircius. Plinius tamen, duas fuiſſe Mundas, in Luſitania alteram inter Durium & Tagum, alteram verò in Bætica ſcriptum reliquit. Item vrbs opulentiſſima, in hac erat regione Oringis, quam ad expugnandā, quia Pœnis ſtudebat, Scipio fratrem miſit. Et ea quæ in nominibus nullam habent cum priſcis ſimilitudinē. Granata in primis vrbs populoſa, quæ victis Pœnis à Ferrando Arragonio rege Chriſtiano ritui vendicata, omnibus Hiſpanis multò eſt oppidis feracior. Singiliam oppidum in Bætica reponit Plinius. Et fluuius qui Granatam abluit, nunc Xinil vocatur, poſſumus propterea Granatam Singiliam vocare, ſi licet. Vrſaonem ab Hircio in commentariis citatum oppidum, nos Vſſunam vocamus, præſertim quod non longè ab Hiſpali illud oſtendit. Et Tuccis, quod Tucinum fortaſſe: Carbulo, Carpium. Et Murgis vrbs, quam Murſiam eſſe puto. Iaen denique, Xeres, ciuitas regalis: Anduiar, Antichera, ſunt hæ ciuitates, quæ vigent his à recentioribus appellata nominibus, quas interpretari non audeo. Ac ſatis quidem de hac parte dictum eſt, nunc ad reliquas, breuiter enim omnia explicare volui. LODOVICVS. Credo profectò de Murgi: nam in Bętica illam Pliniū collocare memini me legere.

CALIPHO, PRVDENTIA.

AB Ana ad Durium quæ clauditur ora Luſitania eſt, à Luſu Liberi patris dicta. autor Varro. Nec his

his quidem incongruum mihi videtur pauca Plinij inſerere verba. Vniuerſa autem quæ de Hercule, ac Pyrene, vel de Saturno traduntur, fabuloſa imprimis vt arbitror: hæc ille de Hiſpania. Durius igitur qui Duero ab Hiſpanis, ſtadiis centum ab Numantia illa, quæ vna tot ſtrenuos, tôtque duros, veluti Hiſpaniæ totius robur, milites ſola peperit ortum habere cernitur. Numantini igitur poſt decimumquartum annum obſidionis, quum amplius ſe tutari non poſſent, in rabiem conuerſi duces ſuos, ſeq; patriamq; ferro, et veneno, ſubiectoq; vndiq; igne peremerũt, adeò vt triumphus fuerit Romanis tantum de nõie. modo verò nõ Numantia, ſed Soria exiguum oppidũ. Terra autem quam Durius ad læuã ad Anam vſq;, in Oceanum properans relinquit, Luſitania eſt, Tago auriferis arenis celeberrimo amñe per longitudinem reſecata. Tagum, q non alio, ac ſuo gaudet nomine ad Carpetanos, in montis radicibus ſtadiis L. ab oppido paruo, cui Tragacet nomen, quod non multum abeſt ab vrbe Concia (quam Cuencam, vt ante dictum eſt, appellant) naſci non dubium eſt. Qui vbi Toletũ noſtra tempeſtate regalem vrbẽ, oppidaq; infundit plurima, fluuiorũ etiam admittit multos, Oliſipponenſes, nunc Lisbonenſes, muros influit, & in mare vaſto facto hoſtio demũ ſe proiicit. Nec cum illis quidẽ ſentio, qui Toletanos Carpetanos eſſe dicunt. quandoquidẽ hos diſtinctos eſſe, alteros ad Tagi ortũ, alteros illis proximos, haud vereor. nã & Plinius illos diſtinxit. Carpetani ait, & Toletani Tago flumini impoſiti. Et in Oceano Barbarũ promontoriũ, quod noſtri Caput Spiches, & mox Oliſippo ab Vlyſſe condita, ſi Solino credimus, vrbsquã Lisbonã vocãt, in extremis Luſitanię oris, ad Tagi hoſtiũ ſita. Quę hac tempeſtate nobilis, & Africano diues cõmercio, cuius nanq; ciues mercaturę gratia Æthiopicũ per Atlanticũ nauigant mare, Africæ ſinus penetrãtes. Nec illius quidẽ regionem (vt multi deluſi credunt) tantũmodo fuiſſe Lu-

ſitani

ſitaniam adfirmo,quoniam ea Luſitaniæ pars,quę mari adfixa,eſſe Portugalenſe regnum certum habeo tantum, ita quod pars erat, & non tota Luſitania. Erat enim tum hęc non parua regio,quum Ana,& Durio, ac iugis etiam Carpetanis fuiſſet terminata. Et nunc quidem de huius regionis oppidis. Nam prҿter Toletum (de qua ſupra ſcripſimus) Segouia vrbs diues, ac cunctis ferè Hiſpanis nota, ſub nemore poſita, & in ea aquæductus maximus, qui pons ab Hercule conſtructus peruerſe vulgò creditur.Sunt et qui iuga,quibus hæc ſita eſt ciuitas, Carpetana eſſe volunt, in quorum ire ſententiam omnino non placet. Porrò quum Carpetana iuga Oretanis omnes ſcribentes adiungant, quumq́ue Ptolemæus nullum in Luſitania eſſe montem aſſerat,rem nō aliter,ac ſcripſi,in animum induco meum. At Ptolemæi fortè ſententia alicui ſi non ſatisfacit,eò quia montes,vbi ipſa Segouia, & illis proximi,quos Guadaramæ nunc vocant,aliiq́ue etiam, in ipſa viſuntur Luſitania Ego de illis, qui digni erant,quorum mentio fieret,Ptolemçum eſſe locutum reſpondeo. Et item Obila quæ Abila, & Salmatica famoſiſſima Academia,Moro deniq́ue,& Talabrica,modò Mora, & Talauera. Sunt oppida nonnulla, quæ viuunt, & nihil cum antiquis faciunt in nominibus,tum quia id, quod habebant antiquitatis penitus amiſere, tum quia fortaſſe deinde condita. Valliſoletum oppidum magnificum, & rebus neceſſariis maximè refertū. A quo haud longe abeſt Methina de campo (vt ipſi) omnium rerum,propter hyemales nundinas,menſes tres,totidemq́ue æſtiuales ibi celebratas,nobile emporium. Emporia quæ Empudia,Toro,Camora,Metina Roſſeci,Illeſca,Vccagna,& tandē Madrid oppidum viuis vndiq́ue ſilicibus conſtructum, & hoc nulla vnquam eſt victus penuria fatigatum, nec cœli grauitate oppreſſum. Alcala Deſinari (ſic ipſi aiunt) à flumine Finari, quod Tago abſorbetur, vbi artium floridū Gymnaſium, & hoc Complutum eſſe ab

ſe ab Ptolemæo demonſtratum oppidū, Hiſpani pro certo habent, ſicq; illud in publicis adpellant rationibus. Et non longe aliud Guadalaiara à Mauritanis nominatum, quod flumen Lapidum ſignificat, vbi Iacobus Mendocius Infantaſciorum dux habitat, vir præter nobilitatem, munificentiſſimus. PRVDENTIA. De illuſtribus viris, ac de domorum pariter nobilitate, ſi faciēda verba, Toletanum domum quoq;, aliasq; etiam antiquiſſimas meritò memorare fas eſt. CALIPHO. Per id tempus præter duas Mendociam, & Toletanam, quas nominaui domos, Cerdeam, Cardoneam, Larenſem, Velaſceam, Pimentellam, Stunicam, Henriticā, Oroſiam, Cordubenſem, Limenſem, Guſmaneam, Mondragoneam, & quæ antiquiſſima, Patiecam, ſcio quidem eſſe clariſſimas, attamen nolo de his nunc agere. PRVDENTIA. Quid Patiecam domū antiquiſſimam ais? CALIPHO. Quendam Lucium Iunium Patiecum Cæſaris in Hiſpania bella aduerſus Pompeij filios gerētis ſocium reperio. PRVDENTIA. Operæpretium eſt audire. CALIPHO. Hircius in cōmentariis de Corduba loquens. Cæſar ait, eam ciuitatem omni tempore optimè de populo Romano meritam eſſe ſciebat. Sex cohortes ſecunda vigilia iubet proficiſci, pariq; equites numero, quibus præfecit hominem eius prouinciæ notum, & non parum ſcientē L. Iunium Patiecum. Hæc ille.

CALIPHO, LODOVICVS.

DVobus vlterioris Hiſpaniæ partibus abſolutis, ad Gallaciam deſcribendam ipſo cogimur ordine. Et hanc non ſolum eam, quā Galiciam vocant eſſe volumus: quæ vt nemoribus, montibus, ac aquis etiā abundabat, ita meſſibus nuda penitus. Sed & omne qđq; vlteriori Hiſpaniæ quod ſupereſt, Bætica & Luſitania exceptis. Eſt in hac prouincia in Oceanum protendens promontorium magnū, quod Artabrum nominarunt, nunc caput finis terræ: veruntamen his qui de hoc aliter ſentiunt, Strabonem adduco teſtimonio,

nullum aliud memorabile promõtorium inter ipſum Artabrum,& Pyrenes promontoria reponentem. Minius amnis hanc infundit oram, & in Durium ſe recipit. Cęterũ Aſturi, nunc quoq; Aſturi, huius regionis partem habitabant. Et his proximi Cantabri partim montiũ cacumina,partim loca maritima in ſeptentriones ſpectantia incolentes,et eam regionem quam Biſcaiam dicimus, & montes etiam Liconitiurgis ciuitatis,ad Iberi vſq; amnis ortum obtinebant, ſiquidem Iberum ipſum, qui ex illis videtur montibus erumpere,in Cantabria naſci & Plinius,& cęteri omnes,ſunt teſtes,Callaciorũ oppida quæ vltra Durium ad Aquilonem. Aſturica vrbs olim magnifica, nunc Aſtorga. Et Liconitiurgis copioſa mercatura, compluribusq; etiam equitibus,& nobilibus clara vrbs,quę Burgos incolis dicitur. Arunda ſiue Arandis, quam ab amne Arandam Durij adpellant,& in eodem fluuio Pallantia,quæ Palentia.Et nomina recentiora pręterea.Leonem vocant Hiſpani ciuitatem quandã quę haud multum diſtat ab Aſtureca.Eſt & Compoſtella vbi Diui Iacobi templum, quæ eiuſdem tantum miraculo memorabilis. Homines præterea olim duri, & omni expugnatu difficiles,nullum tunc colẽtes deum, tantum lunæ peracto orbe noctu ante fores ſaltus agitabant. Ac de vlteriori Hiſpania quidem ſatis dictum videtur,deinceps ad citeriorem, vel Tarraconenſem prouinciam tranſeamus.LODOVICVS.Sum omnino exutus illis quibus eram obſeſſus curis,perge oro, vt magis lætus euadam.

CALIPHO, PRVDENTIA, LODOVICVS.

TArraconenſis prouincia à Pyrenęis mõtibus, qui Hiſpanias,Galliasq; diſterminant, duobus promontoriis diuerſis inſurgit: anguſta primo,paulatim deinde ſe pandens, vlteriorem iam latior facta contingit Hiſpaniam. Promontorium alterũ interiori mari percuſſum,Veneris templum, nunc portum Veneris

nominãt. Alterum in Iberico pelago Eaſo tunc, quod illud eſſe arbitror, cui modò caput Berton nomen. Hæc rurſus Balearico à meridie, ab ſeptentrione ipſo Iberico mari adſtricta, adfixaq́ꝫ Pyrenęo currit in occaſum, & Oretanis, monte Solorio, Carpetanisq́ꝫ iugis ab aliis Hiſpaniæ oris diſtinguitur. Plinius in Tarraconenſi Cantabriam recondere videtur prouincia. Huius oppida nonnulla, quanquam non illis à iunioribus cognominantur nominibus, priſca enim temporum varietate nomina defecere, nos tamen nouiſſimis quoad fieri poterit, adaptare conabimur. Principio à læua Pyrenęi montis ad mare noſtrum Gerundenſes populi Galliæ fines colunt, & hi Geronam tenent vrbem, quum Gerundam quondam dicebant. Cæterum ab hoc mari Ibericum ſinum verſus, per Celſenſes, & Iaccetanos, ad Nauarræ, vt Hiſpani aiunt, vſqꝫ limites, Auſetani, Itani, Lacetani, ac per Pyrenei radices, Ceretani diſcurrebant, autor eſt Plinius. Et poſt eos Vaſcones ad mare Ibericum, & Pampælonenſes, quos Nauarros eſſe auguror Plinij verbis perſuaſus: ait enim quod Vaſconum ſaltus proximus eſt Pyrenęo per Oceanum. Et Strabo item ad Septentriones ſupra Iaccam, vbi Pampælon à Pompeio dicta, Vaſcones reponit. Iaccetanæ gentes olim nobiliſſimæ, quæ à Pyrenęi radicibus ad Ilerdam vſque latius extendebantur, vbi Sertorius bella geſſit extrema: itaque hinc expulſus, apud Saguntinos fuit ab ſuis dolo interfectus militibus. Victoria oppidum idem tenens nomen prope Cantabros: in quorum montibus Iberi amnis ortus inſpicitur, quem noſtræ ætatis mortales Hebrum, Thraciæ Hebri nomine decepti, nuncupant. Iberus, ab Ibera olim vrbe opulentiſſima, dictus: à qua non procul Scipio Pœnos vicit, & Hiſpaniam vniuerſam populo Romano adiunxit, vt Titus Liuius teſtimonio eſt. Ergo Cantabriæ iugis Prouincia de Campo (ſic ipſi dicũt) duobus ex fontibus è rupe ſcaturiẽtibus, haud procul oppido Iuliobrica dila-

pſus

pſus per Celtiberos, & Dertoſam confluens, mare ſubit Balearicum. De quo ſic, Iberus amnis nauigabili commercio diues, ortus in Cantabris, haud procul oppido Iuliobrica. Hęc Plinius. Celtiberi, quos nominauimus, à Celtis Galliæ populis illuc profectis, ripasq; colentibus Iberi, & Iberis indigenis ex duobus vno facto nomine, Celtiberi ſunt dicti, ſpatioſam tenentes prouinciam qua Segorbienſes, & Numantini claudebantur. Segorbienſes hi ſunt, quorum vrbs Segorbia, in Valentino regno. In Celtiberia Cæſarauguſta Romanorum colonia, Ibero adfuſa, vbi pons lapideus memorabilis, nobiliſſimis ciuibus ornata, quam ab Cæſare Auguſto propagatam, Cęſarauguſtam dixere, quum antea Saldiba nuncuparetur. Zaragozam turbato vocabulo, ac mutatis literis nunc vocant.

Tametſi in tabulis publicis priſco ipſo non fraudant nomine. Ac ad Bæticæ fines reuertor. Satabis fluuius per Conteſtaniam, nunc Conſentaniam labens, ab eo monte, quo Bætis, egreditur, & in mare noſtrũ ad oppidum modò Guardamar, effunditur, quem Hiſpani Seguram vocant. Nec hunc quidem admodum effugit Sucron, nũc Xuccar, apud quem Pompeio, & Sertorio congreſſis, æquo fuiſſe Marte pugnatũ, niſi Pompeius vulnus adcepiſſet. Oritur circa Carpetanorum oppidũ, cui in præſentia Tragacet nomen, per vrbem Conciam, & pontem, qui Talaiolæ dicitur, dilapſus Algiram oppidum haud procul à Valentia cingit, & alteri ſe adiungens fluuio, quem Gabrielem vocant, mari noſtro ſeſe immiſcere viſus eſt. Setabis vrbs, quã Xantinam eſſe arbitror. At nunc Valentiam, quæ ſuo illuſtrata nomine viuit amœniſſima ciuitas, adcedimus. Eſt itaq; equitibus nobiliſſimis inſignis, ac in totius Hiſpanię prouinciis nitore, ſplendore inſuper nulli ſecunda, cum flumine Turia, modò Guadalabiara à Mauritanis inditum nomen, quod flumen album ſonat, cuius ortus apud Celtiberos. Non longe à Valentia per occaſum ſtagnum abeſt, memoratu dignum,

piſco-

piſcoſum, & immenſum, de quo nuſquam legi factam mentionem, niſi apud Plinium: Conteſtaniæ, inquit, ſinus regio Edetania amœno prætendente ſtagno, ad Celtiberos recedens. Et poſt hæc de Valentia agit, quod nunc Albuferam adpellant. A Valentia autem Saguntum haud procul à mari, ciuium Romanorum oppidum, nunc Moluiedro, vbi theatrum cum ſcena, cui nihil deeſt, ac plura etiã antiquitatis veſtigia, quæ imaginem quandam vetuſtatis oſtenduut. Saguntini ab Hannibale obſeſſi, quum de ſalute deſperaſſent, argentum, aurumq; omne, ex publico priuatoq; in forũ collatum, in ignem ad id raptim factum coniicientes, eodem pleriq; ſemetipſos præcipitarunt. Dertoſani mox celeberrimi quondam populi, quibus Dertoſa (quam Tortoſam vocamus) ad Iberi hoſtium colebatur. Et hinc non procul Tenebrium promontorium, & Tenebris portus ad occaſum. Vnde recedentes per ortum Oetus nos aduocat Tarraco, à qua nomen tota eſt ſortita prouincia, quæ littori impoſita totius eſt regionis vetuſtatis caput. Tarraconã hanc appellamus, vbi Scipionum interitus. Ab ea. 66. mil. paſſ. ſolem orientem verſus per maritimum littus tendẽti Barcinum olim paruum oppidum, Barſellona impræſentiarum clara ciuitas, prudentiſſimis imprimis ornata ciuibus, eſt obuia. Et inde Lunarium promontorium à noſtris Caput de Vallis. Circa quod Blanda oppidum, nunc Blanes. Gerunda item, quæ Gerona nunc ciuitas, de qua fecimus mentionẽ, & Emporiæ, modò Empuriã vocãt, cum flumine Clodiano. Roda oppidum iuxta Veneris templum, nunc Roſes dictum. In mediterraneo autem Illerdenſes, vetuſtiſſimi populi ad Sicorim fluuium Illerdam ciuitatem, quam Leridam vocitamus, vbi publica Gymnaſia incoluerunt. Sicoris ergo fluuius, qui Segre impræſentiarum dictus, à Pyreneo monte per illius muros, & pontem, quem diximus, ciuitatis, diſcurrens Ibero non multum peragrando abſorbetur. Et à Sicori Siculos ipſos habere nomen me-

moriæ proditum eſt. Populos nanque illuc transfretaſſe, ac eam Siciliæ partem, quæ ad occidentem vergit, incoluiſſe adfert Thucydides. Cinga huic vicinus fluuius, qui Singa modò, pontem, & oppidum quod Fragam recentiores nuncupant abluens Iberum rapido petit curſu. Et inter hos fluuios Monſion oppidū. Cæterum ab Illerdenſibus ad Pyrenæum Oſcenſes, quorum nos ciuitatē Hueſcam vocamus. Ac alia oppida quæ haud ſunt priſcis ſimillima in nominibus. In Celtiberia Taragona, Balbaſtrum, Teruel, Boria, & deniq; Calataiut, quod an ſit Calatagurium oppidum à Strabone citatum penitus ignoro, à quo diſtabat ad occaſum P.M. circiter. 16. Bilbilis in quodam tumulo, cuius ruinæ viſentibus adhuc fidē faciunt. Ac quicquid referam amplius ſupereſt nihil, plura dixiſſe videor, quibus & ſi vobis non ſatisfeci, obtemperaui tamen. PRVDENTIA. Gratias quia nobis geſſiſti morem, agimus mi Calipho. LODOVICVS. Omnia quemadmodum pollicitus es, breuiter dixiſti. At quia rem feciſti gratam nimis, me perinde ac te vtere, paratum me inuenies proculdubio.

LIBER

Liber Ioan. An=
NII SACRÆ THEOLOGIÆ

profeſſoris. De primis temporibus,& qua-
tuor ac viginti regibus Hiſpaniȩ &
eius antiquitate.

DE TEMPORIBVS
priſcis.

CAPVT PRIMVM.

QVi de temporibus emendatius ſcribunt,aiunt Deucalionem natum anno ſecundo Spheri Aſſyriæ regis,& iam duos & octoginta annos natū afflictū fuiſſe diluuio, vt refert Xenophon chronographus. Hunc ſequuti vidētur Beroſus et Euſebius, qui á ſecundo Spheri anno vſque ad trigeſimumquartum Spareti,quo diluuium Deucalionis accidiſſe referunt,duos & octoginta ſupputant annos. Annus porrô ſecūdus Spheri quo ortus eſt Deucalion,is erat Hebraicæ ſeruitutis in Ægypto quadrageſimuſoctauus, vt Euſebius rectiſſime annotauit. Ab eo autem anno ſeruitutis vſque ad principium vniuerſalis diluuij ſub Noa, annos ſeptingentos, & menſes fermè decem Moyſes computat. Totidem ex Chaldæis Beroſus enumerat. Pares et Latinis Solinus in capitulo de Creta ſupputat dicens: Meminiſſe, inquit, par eſt á primo diluuio ſub Ogyge notato,quando diem continua nox inumbrauit menſibus.ix.& amplius, vſq; ad Deucalionē.700.annis mediū æuum dari. Quare nos á diluuio Noę cognomēto Ogygis,vt tradit Beroſus et Phœnices,tempora exordiemur,eaq; ſic partiemur. Deucaliō

A diluuio ad.xliij.annum Nini regis Aſſyriorum, anni numerantur à Beroſo ducenti nonagintaduo. Totidem Moyſes enumerat Geneſis capitulo.11.ab eodem diluuio vſq; ad ortum Abrahæ. Quare caſtigatiſſime poſuit Euſebius Abraham ortum anno Nini.xliij. Porrò à.xliij.anno Nini ad conditam Troiam Euſebius & Beroſus enumerant annos quingentos & trigintaocto,& ab eodẽ ortu Abrahæ ad Chriſtum Euſebius notat annorum duo millia vigintiquinq;. Quare à primo diluuio notato ſub Noa Ogygio vſque ad conditam Troiam colliguntur anni triginta & octingenti, & ab eadem inundatione vſq; ad Chriſtum decem & ſeptem ſupra trecentos & duo millia. Hos igitur perpetuo annotabimus cum adiectione à condita Hiſpania.

DE ANTIQVITATE Hiſpanię.

CAPVT SECVNDVM.

Hiſpaniæ literatura

Tubal.

TEmpore Nini fuére Hiſpanis literæ,poẽſis,et philoſophia moralis. Hoc pendet à Beroſo,Strabone,& Hiſpanica memoria. Beroſus etenim ſcribit Tubalem primum Hiſpanię regem formaſſe Hiſpanos legibus,anno quarto Nini, & memoria Hiſpanica quã Strabo refert in primo libro, aſſerit ſe ante Stranonẽ aſſecutam fuiſſe literas,leges, & carmina ſex millibus annis. Teſte autem Xenophonte chronographo de diuerſitate annorum Priſcarum gentiũ,Iberici anni quadrimeſtres erant, ac propterea ſex millia Iberici anni, duo millia ſolares efficiunt. Quos ſi ab Auguſto circa quẽ floruit Strabo numeremus, perueniemus ad tempora eiuſdem Nini. Rurſus à quarto anno Nini vſq; ad octogeſimũ ante Troianum excidiũ, fermè octingentos annos Euſebius ſupputat. Eoq; anno,vt Euſebius notat, Cadmus ob zelotypiam Priſcæ vxoris, certamen paſſus, ob quod teſte Spingha & Paleſato, cor-

coactus eſt à Samothracia in græcas Thebas commigrare, vbi primus, vt aiunt, græcas literas formauit. Ergo fermè octingentis ante annis Hiſpani claruerũt philoſophia & literis, quàm Græci elementa literarũ à Cadmo aſſequerentur. Tanto videlicet Hiſpaniæ q̃ Græciæ antiquior eſt ſplendor & philoſophia.

DE ORIGINE HISPAnicæ gentis.

CAPVT TERTIVM.

IN vniuerſam Hiſpaniam principio gentium penetrarũt à Caſpiis, Iberi, Perſæ, Phœnices, Pœni, Celtæ, vt in tertio naturalis hiſtoriæ Plinius aſtipulatur, & M. Varro teſtatur, & Cato de originibus retulit, fabuloſaq́ arbitrantur eſſe, quæ Græci fingunt de Hercule & Pyrene, & Luſo, & Pane, & eiuſmodi viris Græcis. Sunt autem Iberi & Aramei Scythæ Caſpij, quos Perſæ Sagas appellant, Perſæ verò ſub Caſpiis Corſi à Sagis appellantur, vt in quinto naturalis hiſtoriæ Plinius tradit. Quos vero Perſæ & Hebræi proferunt Corſum & Quorem, Græci pronuntiant Cyrnũ & Cyrum. Quare Iberi Sagæ Saguntum, Perſæ verò Corſi primi incoluere Corſicam, quam Gręci vocant Cyrnum. Ex his igitur coloniis primis omnes inſulæ Sicilia, Corſica, Sardinia, vſq; Baleares, ſimul & tota Hiſpania genus traxit. Porrò quum Gothi & Alani à Caſpiis in Europam ſe primũ diffuderint, hiq́ poſt Chriſtum in tanto in Hiſpanias penetrauerint, atque ad hanc ætatem regnauerint, conſequẽs neceſſario eſt vt poſteri Gothi non variauerint priſcam originẽ Hiſpanicæ gentis. Hæc igitur eſt tum inuariata, tum maxime vera veſtra origo celſi reges Ferdinande & Heliſabet Chriſtianiſſimi principes.

Hiſpanorum orig[e]

Iberi.

Aramei.

Corſica.

Gothi.

DE PRIMO HISPANIÆ rege Tubale.

CAPVT QVARTVM.

Tubal. DIuus Hieronymus & Euſebius aiunt Tubalem quintogenitum Iapeti filij Noe, primogenitum omnium Hiſpaniæ regum fuiſſe. Idq́ꝫ Ioſephus conce‑dit ex Hebræis, & Beroſus ex Chaldæis, qui ait eum condidiſſe Hiſpaniam anno à diluuio centeſimo qua‑drageſimotertio, qui erat annus duodecimus Saturni Babylonici Nymbroti, ante Troiam conditam annis ſeptem & triginta ſupra ſexcentos, & ante annū Chri ſtianæ ſalutis annis quatuor & ſeptuaginta ſupra cen‑tum & duo millia. Vrbs nomini ſuo dicata Tubal eſt in Bætica, vt patet ex Pomponio Mela. Huic præci‑puum ſtudium fuit greges & armenta atque iumenta inducere. Tum quia Hiſpania hæc quàm maxime pa‑rit, tum præcipue quia eadem mortalibus ad eſum, vi‑ctum, & tegumentum et alia neceſſaria erant, tum vel maxime quia etiam inter primas diuitias & delitias ea tempeſtate poſita erant. Huiuſcemodi ſtudium Ara mei Tharacoam vocāt, id eſt, paſtorum congregatio‑nem, vt tam Hieronymus q̄ Talmudiſtæ exponunt. Hinc Tubali Tharaconem munus indidit cognomē‑tum, à quo nō dubium eſt Tharaconam dictam, ſicut coloniis ſuis Sagis. Saguntum nomē accepit vetuſtiſ‑ſimum. Hic teſte Beroſo Hiſpanos formauit legibus anno quarto Nini. Quod profecto ſatis cōgruit ſupra dicto veteris Hiſpaniȩ teſtimonio quod ſupra ex Stra bone produximus. Idem Beroſus tradit anno. x. Nini, & eiuſdem Tubalis anno. cxv. patrem Noam cogno‑mento Ianū à Phœnicia & Aphrica in Hiſpanias tra‑ieciſſe, et dimiſiſſe Tubali, ſuo ex filio Iapeto nepoti duas colonias à ſuo proprio nomine dictas Noælas et Noæglas, quanquā Noægas & Noælas ſcribat Plini us in. iij. natural. hiſt. cap. xxi. Rurſus idem Beroſus ait eum regnaſſe vſq́ꝫ ad quadrageſimumtertiū Nini an‑num, qui à condita ab eo Hiſpania eſt annus quinqua‑

Tharaco‑na.

geſimus

geſimuſquintus ſupra centũ. Ergo quinquennio q̃ obiret Tubal, ortus eſt Abraham. Nam quadrageſimotertio anno Nini genitus eſt, vt ſuprà retulimus. Abrahæ ortus.

DE SECVNDO HISPAniæ Rege Ibero.

CAPVT QVINTVM.

SVcceſſit patri Tubali Iberus filius anno Nini quadrageſimonono, vt Beroſus ſcribit, id eſt, à diluuio anno ducenteſimo nonageſimonono: à condita verò Hiſpania, centeſimo quinquageſimoſexto: ante autem Troiam cõditam, primo & trigeſimo ſupra quingentos: & ante ſalutem Chriſtianam, decimoſexto ſupra duo millia. Quare ab Iberis Caſpiis tota Iberia dicta eſt, & Celtis, teſte M. Varrone, pars proxima Galliæ Celtiberia nuncupatur ab hiſtoricis: & ab Ibero rege dictus eſt Iberus amnis, & Iberi qui illum circumincolunt cognominãtur. Hic fluuius, teſte Alberto magno, Solino, & Diodoro in ſexto libro, oritur ſub Pyrenæi radicibus in Cantabris, & flexuoſe ſerpens ſub Ferrariæ promõtorio mergitur in Baleare pelagus, cõmercio diues, & ab authoribus nominatus. Regnauit autem vſque ad annum trigeſimumtertium Semiramidis iuxta, id eſt, annis trigintaſeptem, vt in Euſebio computatur. Iberus. Iberus fluuius.

DE TERTIO HISPANIArum Rege Iubalda. CAP. VI.

SVmpſit Hiſpaniarum imperium tertius Iubalda, à quo mons Iubalda nomen accepit, teſte Beroſo, quanquam ſcriptores in Ptolemæo non caſtigatè ſcribant Iubeda, et corruptiſſimè Mauri Gybeltar nomẽ Hiſpanis reliquerint. Cœpit autem regnare anno trigeſimoquarto Semiramidis, vt ait Beroſus, id eſt, à diluuio trecẽteſimo trigeſimoſexto. Ab ortu verò Abrahæ, quadrageſimotertio: & à cõdita Hiſpania, centeſimo nonageſimotertio. Ante verò conditam Dardaniam, quadringenteſimo .xciiij. Et ante annũ Chriſtianę Iubalda.

ſalutis primo & octogeſimo ſupra mille noningentos. Anno decimoquarto Iubalis fuit annus à diluuio trecenteſimus quinquageſimus. Ergo anno decimoquinto Iubalis conceſſit naturæ Noa pater, cognomento Ianus Ogyges. Rurſus anno trigeſimoſecundo Iupalis fuit ſeptuageſimusquintus Abrahæ. Ergo eo anno facta eſt illi repromiſſio Chriſtianæ ſalutis, vt patet Geneſis duodecimo capitulo, vt benedictio paganorum non in nomine dei Iſrael, ſed in nomine ſeminis Abrahæ, ſiue Chriſti dei fieret, dicente & exponente id Eſaia capitulo ſexageſimoſecundo: Relinquetis, inquit, vos Iſraelitę nomen veſtrum ad maledictionem electis meis, & ſeruos ſuos deus vocabit alio noīe, in quo q benedicetur aut iurabit, in deo benedicetur, Amen. His temporibus Hercules Libyus ortus eſt, ante Gręcum Herculem annis fermê ſeptingentis, qui Ægyptios annos fermè decem millia efficiunt, vt Diodorus contra Græcos arguit in primo libro. Regnauit Iubalda teſte Beroſo à trigeſimoquarto anno Semiramidis vſque ad decimumoctauum Arij, id eſt, annis ſexagintaquatuor, vt in Beroſo & Euſebio colligitur. Septennio ante Iubalis mortem, centenario iam Abrahæ oritur Iſaac.

Abrahæ repromiſſio facta.

[...]aac ort9.

DE BRYGO QVARTO Hiſpaniæ rege.

CAPVT SEPTIMVM.

Brygus.

BRygus Hiſpanis imperat teſte Beroſo anno decimonono Arij, id eſt, à diluuio quadringenteſimo. A condita verò Hiſpania ducenteſimo ſexageſimoſeptimo, & ab ortu Abrahę anno centeſimooctauo. Ante autem Dardaniam conditam quadringenteſimo trigeſimo, & ante annum Chriſtianæ ſalutis Milleſimo nongenteſimo decimoſeptimo. Brygum appellāt Aramei Caſtellanum. Brygolam verò Caſtellum. Vnde Etruſci quibus ad hæc tempora plura manent Aramea vocabula, Bricolam vocant caſtellum in edito poſi-

poſitum. A duobus verò hunc arbitror hoc cognomento fuiſſe dignatum, & quòd inſigne ſibi in vexillo caſtellum ſtatuerit, & quòd teſte Beroſo plura in tota Hiſpania caſtella fundauerit, & Brygum nomen indiderit, præpoſito ſingulo eorum proprio nomine ducis cui illud conſignabat, quod in Ptolemęo facile patet, vt in Luſitania Laccobryga, Mirobryga, & alia plura. Et in Taraconenſi Brygantum, Volubryga, compluraq́ꝫ eiuſcemodi. Plinius in quinto naturalis hiſtorię, capite vigeſimoprimo aſſerit eſſe authores qui prodant memoriæ Brygos Europę in Aſiam traieciſſe, & cōdidiſſe Brygios, quos mutata b in ph, Phrygios dixerunt. Quinetiam in Hiberniam colonias miſit, & in Alpinos, & in Tuſciam, in quibus nomina extant. In Hibernia quidem habent fluuiū Brygum, & Brygantes eius populos, & in Vindelicis Brygos & Bartobrygam, vt in Ptolemæo deſcribitur. At in Tuſcia regio Sabatia continet agrum Brygianum, in quo poſtea fundatum oppidum Brygianū dicitur, quamuis g in cc commutet vulgaris ſermo, vt Brygolā, Brygum, Brygianum, dicimus Bryccolam, Bryccum, Bryccianum. Corruptè verò Bracchianum, ſicut & illius proximum agrum amnis Laronis dicunt Anguillariam, quum amnis Lara dici debeat. Submutauit enim pluries nomina. Nam primo à duce Brygianum, inde Arcennum ab arce Veientum. Poſtea Arceanum & Barceanum, & corruptè Braccianum. Regnauit Brygus teſte Beroſo, vſque primum annum Balanei, id eſt, annis quinquaginta duobus, vt Euſebius aperit.

DE TAGO QVINTO rege Hiſpaniæ.

CAPVT OCTAVVM.

TAgus quintus rex Hiſpaniæ cœpit teſte Beroſo anno primo Balanei Xerxis .i. à diluuio quinquageſimoſecundo ſupra quingentos, & à cōdita Hiſ- Tagus.

 pania

pania trecenteſimonono. Porrò ante conditam Troiam trecenteſimo ſeptuageſimooctauo, & ante annũ Chriſtianæ ſalutis ſexageſimoquinto ſupra octingentos & mille. Ab hoc Tagus fluuius nomen accepit vt ait Beroſus, diues piſcatura & aureis arenis, vt Plinius ſcribit, & Solinus confirmat, de quo Iuuenalis in Satyra tertia: Tanti tibi non ſit opaci omnis arena Tagi. Hũc Beroſus Tagũ Orma, Moyſes verò per ſyneraicam compoſitionem Tagorma nuncupat. Poſuit hic colonias Tagas in Caſpiis, & Tagorma in Aphrica. Vnde in Hiſpanias traiecit, vt ea loca in Ptolemæo memoriæ traduntur. Regnauit autem annis triginta, quibus & Balaneus Xerxes.

DE BETO SEXTO. rege Hiſpanię.

CAPVT NONVM.

Betus. ANno primo Armatritis, teſte Beroſo, cepit regnum Hiſpaniæ Betus, id eſt, à diluuio quadringenteſimo octogeſimoſecundo, & à condita Hiſpania trecenteſimo trigeſimonono. Ante verò Troiam conditam trecenteſimo quadrageſimooctauo, & ante Chriſtianam ſalutem trigeſimoquinto ſupra octingẽtos & mille. Talmudiſtæ aiunt Bætum per æ diphthongon ſcribendum eſſe Bætum, quod Etruſci tranſpoſitis vocabuli literis a e, pronuntiarunt Latini felicem. Hinc Bætus & Bætica, beatus & beata patria eſt & felix, quam Homerus & Græci campos elyſios dicebant, vti Strabo in primo libro retulit. Hebræi vero Betum à behin dici volunt, quod Hieronymus interpretatur locus vitæ meę, id eſt, felicitatis optatę, quæ cuique eſt locus vitæ & campus elyſius. Hanc vos felicitatis auſpices, feliciſſimiq; Hiſpaniæ reges Ferdinande atque Iſabella è manibus impiorum, vt Ægyptius Hercules è manibꝰ Gerionum, eripuiſtis. De Bæti eius fluuio atque ſaluberrimo aëre hiſtorici plura dicunt. Seneca verò Cordubenſis in Medea ſic

Bætica

habet

habet. Nomen qui terris dedit Betis ſuis Pulſans Heſperia maria languido vado. Et in Satyra Iuuenalis inquit: Præcipitare volens etiam pulcherrima veſtem, Atq; alias quarum generoſi graminis ipſum Infecit natura pecus, ſed & egregius fons Viribus occultis, & Beticus adiuuat aër. Et Martialis: O, inquit, Betis oliuifera crinem redimite corona Aurea qui nitidis vellera tingis aquis. Regnauit hic Betus annis trigintaſeptem, et anno ſequente Gerion tyrannidem aſſumpſit, vt Beroſus aſſerit.

DE GERIONE SEPTIMO rege Hiſpaniæ.

CAPVT DECIMVM.

Gerion.

GErion Afer teſte Beroſo, tyrannidem aſſumpſit anno trigeſimoſecundo Armatritis, id eſt, à diluuio quartodecimo ſupra quingentos, & à cōdita Hiſpania trecenteſimo ſeptuageſimoprimo. Ante verò Troiam conditam trecenteſimo decimoſexto, & ante vniuerſalem ſalutem orbis tertio ſupra octingentos & mille. Dictus eſt autē Gerion à vocabulo Aphro, & propriè Hebrço Gera, id eſt aduena, quod teſte Beroſo ex Mauritania Hiſpaniam inuaſit atq; aduenit. Fuit autem illi cognomentum Arameè Deabo, Græcè Chryſeo, Latinè Aureo, quòd a diuitiis nomen cōtraxerat, vt Beroſus ſcribit, & Diodorus in quinto confirmat. Regnauit autem vſque ad vigeſimumoctauum annum Bel ochi, vt Beroſus ſcribit, id eſt, annis triginta tribus, vt in Euſebio numerantur.

DE TRIGEMINO GERIONE octauo rege Hiſpaniæ.

CAPVT XI.

Trigeminus Geriō

ANno Bel Ochi vigeſimonono, vt ait Beroſus regnauerūt filij Deabi Lomnimi, id eſt, philarchæ ac exercituum principes, vt diuus Hieronymus interpretatur, quos noſtri trigeminos Geriones vocant, quia tres Gerionis filij fuere. Cœperunt autem anno ſupra-

ſupradicto Belochi, à diluuio autem quadrageſimo nono ſupra quingentos, & à cõdita Hiſpania.ccccvi. Ante autem conditam Troiam ducenteſimo octogeſimoprimo, & ante humanam ſalutem milleſimo.DCC. ſexageſimooctauo. Teſte autem Beroſo his regnantibus, & cum aliis orbis principibus conſciis Typhœus Ægyptius peremit fratrem ſuum Oſiridem, cognomento Iouem iuſtum, iuſtè imperantem. Quare, vt idem tradit, & Diodorus poſt eum paſſim repetit in libro primo, ſecundo, quinto & ſexto, Libyus Hercules Oſiridis filius, in vltionem paternæ cædis, bello facinoroſis per totum orbem indicto, patruum ſuum Typhœum in Ægypto iugulauit, Buſiridem in Phœnicia deleuit, iuniorem Typhœum in Phrygia enecauit, Milynum maris præfectum in Creta obtruncauit, Antheum Libycis Arenis ſtrauit, & in Hiſpania tres Geriones ſingulari prouocatos certamine ſuſtulit, & cõtra Leſtrigones in Italiam profecturus, vt ait Beroſus, creauit Hiſpaniæ regem Hiſpalum. Regnauerunt autem Geriones, vt Beroſus inſinuat, vſque ad trigeſimumſextum Balei regis, id eſt, annis quadraginta duobus.

Herculis facinora.

DE HISPALO NONO Rege Hiſpaniæ.

CAPVT DVODECIMVM.

Hiſpalus.

HIſpalus, teſte Beroſo, regnauit anno trigeſimoſexto Balei regis, id eſt, à diluuio nonageſimo anno ſupra quingentos, & ab Hiſpania condita trecenteſimo quadrageſimoſeptimo. Ante autem Troiam conditam ducẽteſimo quadrageſimoprimo, & ante Chriſtianam ſalutem vigeſimoſeptimo ſupra ſeptingentos & mille. Ab hoc dictam eſſe Hiſpalim vrbẽ nomen accuſat, neque arbitror dici à palis, ſed ab Hiſpali rege, & eius coloniis Hiſpalis Scythiæ populis, quos ſecum

cum adduxit Hercules per orbem, vt etiam Toletanus clarus hiſtoricus Rodericus commemorat. Hunc fuiſſe filium Herculis ex eo conſtat, quod Hiſpanus & Iliberia illius filia, nepotes Herculis ab Hiſpanis ſcriptoribus memorantur, quanquam vitio ſcriptorum à Beroſi originali deciderit. Regnauit autem vſque ad finem regis Balei, id eſt, decem & ſeptem annis.

DE DECIMO HISPAniæ Rege Hiſpano.

CAP. XIII.

ANno primo Altadis, regnauit nepos Herculis Hiſpanus, qui à diluuio eſt annus ſeptimus ſupra ſexcentos, & à condita Hiſpania quadringenteſimus ſexageſimuſquartus. Et ante Troiam conditam ducēteſimus vigeſimuſtertius, & ante humani generis Saluatorē milleſimus ſeptingenteſimus decimus. Quúmque omnium conceſſu Hiſpania nomen acceperit ab iſto nepote Herculis, conſequens neceſſariò eſt, vt ante hunc nouem præcedentium regum cognominibus appellata de more vetuſto fuerit, qui cum Caco ſimul vitio ſcriptorum à Beroſo decidit. Regnauit autē Hiſpanus duobus & triginta annis, quibus & Altades.

Hiſpanus.

DE LIBYO HERCVLE, vndecimo Rege Hiſpaniæ.

CAP. XIIII.

POſtquam Hercules Italia cōpoſita functus eſt omnibus laboribus, teſte Beroſo, ab Italia anno decimonono Altadis in Hiſpanias rediit, vbi eius nepos Hiſpanus regnabat. Quumque Hiſpanus naturæ conceſſiſſet vltimo anno Altadis, ipſe Hercules ſenex admodum regnum Hiſpaniæ iniit anno primo Mamiti: à diluuio, trigeſimonono ſupra ſexcentos: & ab Hiſpania condita, quadringenteſimo nonageſimonono: & ante

Hercules Libyus.

ante Chriſtianam ſalutem, milleſimo ſexcenteſimo ſe-ptuageſimooctauo. Regnauitq; ibi vſque ad decimũ-nonum annum eiuſdem Mamiti, & obiit. Cuius oſſi-bus opulentum ſepulchrum atq; templum condidére Hiſpani apud Gades, vt Pomponius Mela exprimit Beroſum ſecutus. Idē Beroſus ait eius nomini Libyo ædificaſſe ac dicaſſe vrbes Libyſoſon, Libyſocā, Li-buncam, Liboram. Quas etiam Ptolemęus deſcribit. Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ capite quarto adſe-rit Libyſoſam vocatam fuiſſe à Romanis Foro augu ſtanam, & illi ius Italicum tributum. Ergo regnauit vſque ad decimumnonum annum Mamiti.

DE DVODECIMO REGE HI-ſpaniæ Heſpero. CAP. XV.

Heſperus. FErt Rodericus Toletanus Herculem duxiſſe ſecũ Atlantem, qui circa tempora Moyſi floruit. Hunc Beroſus nō Maurum, ſed Italum fuiſſe tradit. Huic fra ter erat Heſperus, vt ſcribit Iginus, quem ſibi ſucceſſo rem Libyus Hercules reliquit. Regnauit, teſte Beroſo vſq; ad vltimum annum Mamiti, id eſt, decem annis: quippe quia Italus Atlas illum ab Hiſpania pellens, in Italiam coëgit, vt ſcribit Iginus, ac propterea Hiſpa-niam & Italiam Heſperias dictas ab Heſpero rege, nō à ſydere, vt fingunt Græci, probat. Nam eadem ratio-ne intermedia Gallia diceretur Heſperia, quia ſicut eo ſydere ab Italia in Hiſpaniam, ita & in Galliam naui-gant Græci. Cœpit autem regnare in Hiſpania He-ſperus anno Mamiti vigeſimo, ſuccedēs Herculi Ægy ptio anno à diluuio ſexcēteſimo quinquageſimoocta-uo: & à cōdita Hiſpania, quingenteſimo decimoſexto. Porrò ante Troiam cōditam, centeſimo ſeptuageſimo primo: & ante vrbem Romam, ſexcenteſimo tertio: & ante humanatum Deum, milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimooctauo.

DE XIII. REGE HISPANIÆ Atlante Italo. CAP. XVI.

KItyn Atlas,teſte Beroſo, regnauit apud Hiſpanos anno primo Mãcalei, id eſt à diluuio,ſexcẽteſimo ſexageſimonono : & à condita Hiſpania,quingenteſimo vigeſimoſexto.Porrò ante Troiam côditam,centeſimo ſexageſimoprimo: & ante vrbem Romã,quingenteſimo nonageſimotertio:ante verò Chriſtianã ſalutem, milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimooctauo. Tres fuiſſe Atlantes Seruius tradit ſuper Æneida Vergilij. Primũ omnium Maurum,poſtremum omnium Græcum,horum medium ſocerũ Coriti Hetruſci Atlantem Italum fratrem Heſperi, quem Beroſus vocat Atalum Kityn.De hoc ſermo factus eſt.Regnauit,teſte Beroſo,vſq; ad duodecimum annum dicti Mancalei,& creato rege filio Sycoro, ipſe in Siciliam,deinde in Italiam ad Coritum adnauigauit,vt in hiſtoria Hetruſca probatur. Italus Atlas.

DE XIIII. REGE HISPAniæ Sycoro. CAP. XVII.

REgnauit Sycorus,teſte Beroſo, decimotertio anno ſupradicti Mancalei,id eſt à diluuio,ſexcẽteſimo octogeſimoſecũdo. A cõdita verò Hiſpania, quingenteſimo trigeſimooctauo : ante Troiam,centeſimo quadrageſimooctauo : ante vrbem Romam,quingenteſimo octogeſimo . Et ante annos ſalutis, milleſimo ſexcẽteſimo trigeſimoquinto. Ab hoc pars Hiſpaniæ Sycora dicta fuit,vbi eſt fluuius Sycorus. De hoc Lucanus ; Heſperios inter Sycorus non vltimus amnis. Regnauit vſque ad ſeptimum annum Mameli, vt inſinuat Beroſus,id eſt,annis quadragintaquinque. Sub hoc Sycoro hæc cõtigerunt. Primùm,quia vigeſimus annus Sycori erat ſecundus Spheri,quo ortus eſt Deucalion ſaluator Theſſaliæ. Item decimuſnonus annus Spheri eſt trigeſimuſſeptimus Sycori . At decimonono anno Spheri natus eſt Hebraicę ſeruitutis ſaluator Moyſes,vt Euſebius notat. Ita ſub Sphero & Sycoro nati ſunt duo ſaluatores, alter à diluuio ereptor, alter à ſeruitute. Sycorus.

DE SI-

DE SICANO DECIMO-
quinto Rege Hiſpaniæ.
CAP. XVIII.

Sicanus. SIcanns patri ſucceſſit, vt Beroſus tradit, anno Mameli octauo, id eſt, à diluuio ſeptingenteſimo vigeſimoſexto, & à condita Hiſpania, quingẽteſimo octogeſimotertio. At ante Troiam, centeſimo quarto: & ante vrbem Romam, quingenteſimo trigeſimoſexto: & ante Chriſtianam ſalutẽ, milleſimo quingenteſimo vndecimo. Sicanum nomen Siculis & Italis tributum legimus, & celebre nomen eſt apud hiſtoricos & poëtas. Regnauit autem, vt Beroſus indicat, vſq; ad octauum Spareti, id eſt, annis vno & triginta, vt in Euſebio colligitur.

DE SICELEO DECI-
moſexto Rege Hiſpaniæ.
CAP. XIX.

Siceleus. SIceleus regnare cœpit paulò poſt Iaſium Tuſcum fratrem Dardani qui Troiam condidit, et primum Athenienſium regem priſcum Cecropem, vt Beroſus notat, anno nono Spareti: à diluuio, ſeptingenteſimo quinquageſimoſeptimo. Et à condita Hiſpania, ſexcẽteſimo decimoquarto. Sed ante Troiam̃, ſeptuageſimotertio: ante vrbem Romam, quingenteſimo quinto: & ante aduentum magni Meſſiæ, milleſimo quingenteſimo ſexageſimo: ætatis autem Moyſi, quadrageſimoprimo, et Deucalionis quinquageſimooctauo. Ab iſto Siceleo & filio Itali Siculi dicti fuerũt, vt Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro recitat. Vt autẽ Euſebius & Beroſus conſcribunt, diluuium in Theſſalia accidit anno Spareti trigeſimoquarto, Deucalionis octogeſimoſecundo, Moyſi ſexageſimoſexto. Huius autem Sicelei anno trigeſimoquinto, Aſcatadis verô quarto, Io Ægyptia ſoror Oſiridis reuerſa eſt in Ægyptum,

ptum, & Iſis dicta ob beneficium traditæ humano generi artis piſtoriæ, vt Xenophon refert, & Euſebius notat. Et vt Beroſus proſequitur, lis orta inter Dardanum & Iaſium de regno, in qua contentione quum Iaſius atque Tuſci ab Hiſpania euocaſſent Siceleum, ſoli Aborigines ſequebãtur Dardanum, omnis verò Italia & Siculi cum Siceleo fouebant partes Cybelis & Iaſij. Qúmque dolo Iaſium Dardanus peremiſſet in Vetuloniæ agro ad thermas Iaſinellas, Siceleus Aborigines excluſit, & Dardanum Italia pepulit, & in Samothraciam coëgit, vt Latina hiſtoria tradit. De quo Vergilius ſeptimo Æneidos: Iaſius.

Dardanus Idæas Phrygiæ penetrauit ad vrbes,
Thraiciamq; Samum, quæ nunc Samothracia fertur.

Hinc illum Coriti Turrena à ſede profectum, & reliqua. Hæc fuit prima inteſtina Italiæ rixa, ob quam Aborigines infenſi Siculis, pôſt occaſione data contra eos, ſocia arma Pelaſgis iunxerunt, & ab Italia in Siciliam coëgerunt, vt in primo libro Dionyſius Halicarnaſſeus commemorat. Eodem anno obiit Siceleus, quo & Iaſius relicto filio Luſo. Regnauit autem vſque ad decimumterium annum Aſcatadis, id eſt, quatuor & quadraginta.

DE DECIMO SEPTIMO Rege Hiſpaniæ Luſo.

CAP. XX.

NOn eſt Luſus hic Græcus, ſed Hiſpanus filius Sicelei, qui regnare cœpit anno Aſcatadis decimotertio: à diluuio, octingenteſimo primo: & à condita Hiſpania, ſexcenteſimo quinquageſimooctauo: & ante Troiam, vigeſimonono: & ante vrbem Romã, quadringenteſimo ſexageſimoprimo: & ante humanam ſalutem, milleſimo quingenteſimo decimoſexto. Ab hoc Luſo dictam Luſitaniam omnes concedunt. Luſum verò nominatum, quòd more Arameo vbique ſacra ludis & ſaltu agebat, vti quandoq; Dauid ante ar- Luſus. Luſitania.

cam egit: & Tuſcis Lucumonibus erat moris, vt de cōditore Lucēſium Feſtus inſinuat. Hic mortuo patre Siceleo in Italia:, rexq́; creatus multas duxit ex amicis Italiæ colonias in Luſitaniam, faciuntq́; argumentum cōplura vetuſta locorum & gentium nomina Italis & Luſitanis communia apud veteres Geographos ſeruata, quanquam nunc variata fuerint. Huius anno vigeſimooctauo Dardanus, qui à Turrena ſede Coriti in Samothraciam profugerat, teſte Vergilio, Idęas Phrygiæ penetrauit ad vrbes. Et Troiam condidit, quam à ſe primò Dardaniam nominauit, anno ſexto Ægypti fratris Danai Ægyptij, vt Euſebius rectiſſimè annotauit. Regnauit autem Luſus vſque ad annum ſeptimū Ægypti, id eſt, annis triginta.

Dardanus.

DE DECIMOOCTAVO REge Hiſpaniæ Siculo.

CAP. XXI.

Siculus.

Siculus, teſte Manethōe, regnauit anno Ægypti octauo, id eſt, à diluuio octingenteſimo trigeſimoſecundo: à cōdita Hiſpania, ſexcenteſimo octogeſimonono Et à condita Troia, ſecūdo: ſed ante vrbem Romam, quadringenteſimo trigeſimo: & ante annū ſalutis, milleſimo quadringenteſimo octogeſimoquinto. Notandum eſt hoc loci olim Hiſpanos non propriè habuiſſe reges, ſed electiſſimos duces, vt Trogus ſcribit, & Iuſtinus abbreuiat in quadrageſimotertio libro. Cui argumento eſt, quòd ſuos principes vocabulo Arameo Iberico vocabant, non Ry, id eſt reges: ſed Sic, id eſt duces. Vnde Orum, Anum, Eleum, Vlum, dixerunt Sycorum, Sicanū, Siceleum, Siculum, nomine ducum. Hic Siculus iunior dictus eſt, per diſtinctionem priſci filij Itali. Regnauit hic Siculus ad principium Menophis regis Ægypti, vt inſinuat Manethon, id eſt, annis fermè ſexaginta, vt in Euſebio ſupputamus.

Sic.

DE XIX. REGE HISPAniæ Teſta.

CAP.

CAPVT XXII.

TEſta, vt ait Manethon, regnauit primo anno Me- nophis Regis Ægypti: à diluuio, octingenteſimo nonageſimotertio: & à cõdita Hiſpania, ſeptingenteſimo quinquageſimo: & à condita Troia, ſexageſimoquarto. Ante verò vrbem Romam, trecenteſimo ſexageſimooctauo: & ante annum Chriſtianæ ſalutis, milleſimo quadringenteſimo vigeſimoquarto. Hoc eodem anno, vt Euſebius notat, filius Dardani Erichthonius regnare cœpit, ſecundus rex Troiæ. Hic Teſta, vt ait Manethon, fuit oriundus Libya Tritonide patria Mineruæ Palatuæ: condiditque in littore Teſtam vrbem, à qua Ptolemæus Conteſtanos circa populos vocat. Eam (vt aiunt Hiſpani) Teucriam vocauere poſteri, à Teucro Thelamonio, vt Sillius & Iuſtinus ſunt argumento. Deinde Carthaginem nouam anno Teſtæ quadrageſimoſeptimo, qui erat ſeptimus Zeti regis Ægypti, vt notat Manethon & Euſebius. Tros filius Erichthonij tertius Troiæ imperauit, à quo Troia ampliata ſimul & dicta fuit. Regnauit Teſta vſque ad trigeſimumſecundum Zeti, vt inſinuat Manethon, id eſt, annis ſeptuagintaquatuor, & in Euſebio numeratur. Teſta. Erichthonius. Tros. Teſta.

DE VIGESIMO HISPAniæ Rege Romo.

CAPVT XXIII.

REgnauit Romus, vt ait Manethon, anno trigeſimoquinto Zeti: à diluuio, noningenteſimo ſexageſimooctauo: à condita Hiſpania, trecenteſimo vigeſimoquinto: & à condita Troia, centeſimo trigeſimooctauo. Cæterum ante vrbem Romam, ducenteſimo nonageſimoquarto: & ante annum ſalutis, milleſimo trecenteſimo quadrageſimonono. Fuit alius Romus, qui in Latio Romam oppidulum auxit, quod Roma Itali filia condiderat, vt Beroſus tradit, & Plutarchus confirmat in vita Romuli. Quod oppidulum poſtea Romus.

Romam Latina iuuentus per interpretationem Valentiam dixit. Et Euander iterato Romam vocauit, vt Solinus teſtatur. Eſt enim idem dictu Arameè atque Græcè Roma quod Latinè Valētia, ſicut & Romus valens. Ergo vrbem quam more principum à ſe Romus Hiſpanus Romam vocauit, poſtea Romani ſeruata nominis interpretatione Valentiam ad hanc ętatem dixerunt, vrbem profecto vetuſtiſſimam ab hoc Romo conditam, & inclytam Sancto Laurentio martyre ac Vincentio confeſſore, Borgianaque domo quæ quàm maximè enituit ſummis pontificibus, Caliſto tertio, cuius auſpicio Turcus in Vngaria fuſus eſt, & feſtū transfigurationis inſtitutum, & item eius nepote, nunc ſanctiſſimo Pont. Max. Alexandro ſexto, cuius aduentu in ſuam Vetuloniam Iaſiana & Cybelica triumphalia apparuere, quæ tempore defenſoris eius Sicelei regis Hiſpaniæ condita fuerunt. Sub hoc pontifice maxima ſuſpicamur in eius gloriam futura. Finiuit autem regnum Romus, vt inſinuat Manethō, anno duodecimo Ramſis regis Ægypti, qui in Euſebio anni tres & .30. enumerantur.

Valentia. Roma.

DE PALATVO XXI. rege Hiſpaniæ

CAPVT XXIIII.

Palatuus. Palentia.

ERgo quia Palatui populi circa Valentiam deſcribuntur, conſequens eſt ibidem patrem Romum & filium Palatuum ſedem tenuiſſe. Ab his Palentiā conditam fuiſſe, deriuatio nominis eſt argumento, in qua olim floruit Mineruæ ſtudium & Gymnaſium generale Hiſpaniæ, vt in legenda beati Dominici ſcribitur. Regnauit autem hic Palatuus, vt Manethon inſinuat, anno octauo Ramſis regis Ægypti, à diluuio quidem vno ſupra mille, et à condita Hiſpania noningenteſimo quinquageſimooctauo, & à Troia fundata centeſimo ſeptuageſimoprimo. Porro ante vrbem Romam ducenteſimo quinquageſimo ſecundo, & ante an-

te annũ ſalutis Milleſimo trecenteſimo decimoſexto. Hoc anno, vt Euſebius notat & Manethon, Ilus filius Trois, regnauit quartus rex Troiæ, à quo Ilium dictum ſimul & conditum in Troia fuit. Regnauit hic Palatuus circa Valẽtiam, quem vt quidam exiſtimãt pepulit Cacus Celtiber, qui in Carpentanæ monte militiam duxerat, vbi & victoria potitus eſt, & mõti Caco nomen ad hanc ætatẽ dedit, quamuis alij Canum dicant. Ferunt autem Palatuum victum, quia adoleſcentulus erat. Regnauit autem hac prima vice Palatuus puer vſque ad trigeſimum annum Ramſis, id eſt, annis.18.vt in Euſebio ſupputari poteſt. Ilus.

DE CACO XXII. rege Hiſpaniæ.

CAP. XXV.

ANtequam Hercules Græcus natus eſſet annis duobus & quadraginta, Cacus etiam adoleſcens Celtiber regnauit in Hiſpania, ob cuius victoriam monti Caco nomen impoſitum, anno Ramſis trigeſimoprimo, à diluuio autem Milleſimo decimonono, à condita Hiſpania noningẽteſimo ſeptuageſimoſexto, à Troiæ conditione centeſimo octogeſimooctauo, & ante vrbem Romam ducẽteſimo quadrageſimoquarto, & ante aduentum Chriſti Milleſimo ducenteſimo nonageſimooctauo. Dictus fuit Vulcani filius, quòd primus in Hiſpania ferrum & arma & armatam militiam, quæ Vulcano conficiuntur maximè docuerit. Cacus. Regnauit vſque ad annum vltimum Ramſis, id eſt, annis trigintaſex. Et pulſus regno fuit, & coactus fuit in Italiam à Palatuo, qui reſumptis armis illũ propulſauit ab Hiſpania, quoniam anno primo Amenophis mortuo Ramſe, inuenitur Palatuus iteratò rex in Manethone. Non potuit igitur pelli à Græco Hercule qui non natus erat. Paulò poſt anno ſexto dicti Amenophis ortus eſt, vt mors eiuſdem Herculis probat. Nam vt idem Euſebius omnibus conſentiens

ſcribit, ab anno ſexto Amenophis ad ſextumdecimū Amenemis, duo & quinquaginta anni computantur, quibus vixit Hercules, & prædicto decimoſexto anno Amenemis ſeipſum Hercules in flammas cōiecit, vt omnes conſentiunt. Ergo antea non potuit Hercules pepuliſſe Cacum, aut Argonautas cepiſſe, aut vaſtatum fuiſſe Ilium ab Hercule, vt mendoſe in Euſebio ſcribitur, quia nondum natus erat Hercules, vt ex prædicto tempore illius interitus certiſſimo comprobatur. Regnauit ſecundo Palatuus non multis annis, vſq; ad ortum Herculis.

DE ERYTHRO XXIII. rege Hiſpaniæ.

CAP. XXVI.

Erythrus. SIcut rex Hiſpalis filius Herculis Libyi cognomentum hoc à coloniis habuit (nam teſte Roderico Toletano Hiſpale Scythicæ gentes ſunt) ita Erythrus à coloniis Erythreis veriſimile eſt cognomentum deſumpſiſſe, qui à mari rubro in Gades venientes inſulam Erythram incoluere, vt Plinius in tertio naturalis hiſtoriæ inſinuat, & alij complures confirmant. Regnauit iſte anno ſeptimo Amenophis, id eſt, à diluuio M.lxi. à condita Hiſpania .dcccc.xviij. à conditione Troiæ.cc.xxxi. Ante autem vrbem Romam.cc.i.& ante Chriſtianam ſalutē. M.cc.lxxij. Perſeuerauit autē vſq; ad euerſionē Troiæ, id eſt, annis.lxviij. Anno huius.xi.qui erat ſexageſimus ante Troianam euerſionē, venit Euander Romam. Anno eiuſdem.xxv. Hercules Græcus Cacum in Auentino mōte Romę inſidioſe peremit. Et eodem anno in Aſiam adnauigans Laumedontem quintū Troiæ regem dolo truncauit. Erat enim Alceus Hercules pyrata maximus non iuſti belli & ordinatæ militiæ dux. Quare Hercules annum xxvi.agēs Ilium vaſtauit. Nō potuit igitur Priamus regnaſſe annis.lviij.poſt obitum Laumedontis, vt Euſebius ponit, quia tunc Hercules inuenitur duodennis ſub

Euander.

Hercules pyrata

ſub pręceptore Lino muſicā diſcens nō bella exorſus. Ergo vigeſimoſexto anno Erythri Caco occiſo Laumedon periit, & filius eius Priamus anno ſequente regnum exorſus regnauit annis quadragintaquatuor, quo anno cum Troia interiit. Quiſque tamen tempora Troianorum regum emendatiſſima in Archilocho legat.

DE MELLICOLA XXIIII. rege Hiſpaniæ.

CAPITVLVM XXVII.

AB excidio Troiano anno primo Mellicola prodi tur imperaſſe Hiſpaniæ, cuius proprium nomen fuit Gargoris, dictusq́ Mellicola, quòd primus Hiſpanos mella colligere docuit, cuius nepotis Habidis mirabilem fortunam & regnum ſummatim refert Iuſtinus in quadrageſimoſecundo libro Epitomatū. Hunc igitur vltimum reperire proprio nomine in authoribus cum reſiduis præmiſſis duntaxat hactenus potui, regnumq́ exorſus anno primo poſt Troianum excidium, à diluuio verò. M.c.xxxi. & à cōdita Hiſpania, octauo & octogeſimo ſupra nongentos, & ante vrbē Romam.c.xxxi. ſimulq́ ante Chriſtum. M.c.lxxxviij. Finiuit anno primo Æneæ Syluij regis Latinorum, id eſt, annis.lxvij. Deinde ad prouincias & particularia dominia ciuitatum Hiſpania conuerſa eſt vſque ad Carthaginenſes, & mox ad tempora Romanorum, quæ aliquando procurabo diſtincte rimari, ſi cum vita concedatur commoditas. Mellicola Gargoris.

FINIS.

Typis Ioan. Graphei.

Eryth

Eua

Her
p

12138